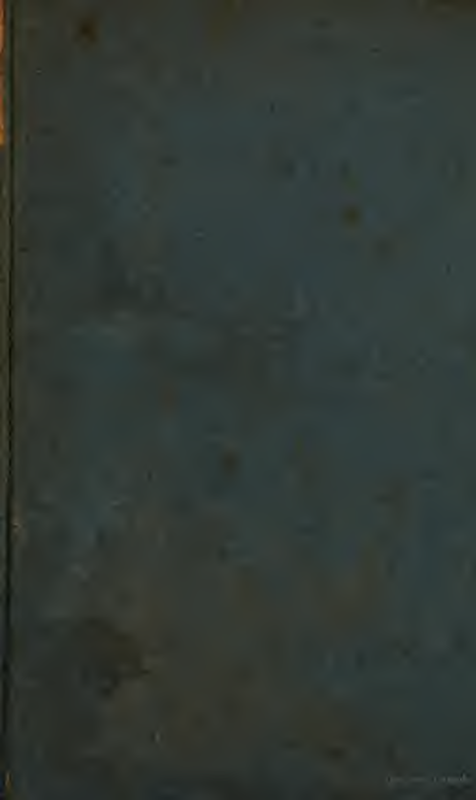

BIBLIOTECA NAZIONALE
VITTORIO EMANUELE
6
6 D
39

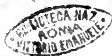
PRODROMVS
IDIOMATIS
SCYTHICO-MOGORICO-CHVNO-
(SEV, HVNNO-) AVARICI.

SIVE,

ADPARATVS CRITICVS

AD

LINGVAM HVNGARICAM.

Adcedit

Lex Poetica de *Versa* et *Ligata* Oratione *Hungarica*: item Poema Hungaricum de *Statu Hominis integro et corrupto; caeteris;* tum de *Excellentia Linguae Hungaricae*, atque *utili Liberorum educatione;* et *aliis;* uersibus 4634, iisque heroicis, institutum.

Deinde,

Mantissae loco, ex *Itinerario* XX. annorum *Argumenta* quaedam uersibus 990, itidem heroicis, proponuntur.

AVCTORE

GEORGIO KALMÁR

Philologo, e Comit. Veszpr.

Cum facultate Superiorum

POSONII,

SVMTIB. IOANNIS MICHAELIS LANDERER.

M. DCC. LXX.

SERENISSIMO

PRINCIPI,

DOMINO

ALBERTO,

POLONIAE, ET LITHVANIAE
PRINCIPI REGIO;

Duci Saxoniae, Iuliae; Landgrauio
Thuringiae; Marchioni Misniae, et Superioris ac
Inferioris Lusatiae; Burggrauio Magde-
burgi; Principi, et Comiti
Henebergae, etc.

Sacrae Caesareae, et Regio - Apostolicae
MAIESTATIS per Regnum HVNGARIAE
LOCVMTENENTI Regio, et Generali Armorum
per idem Regnum Capitaneo, etc.

Comiti, et Iudici Iazygum, et Cumanorum; Co-
mitatuum *Pesth*, *Pilis* et *Solth*, articulariter unitorum, Su-
premo ac Perpetuo Comiti; Excelsi Consilii Regii
Locumtenentialis Hungarici, prout et Excelsae
Tabulae Septem - Viralis

PRAESIDI,

DOMINO, DOMINO
GRATIOSISSIMO BENIGNISSIMO,
SALVTEM ET PROSPERITATEM!

SERENISSIME

PRINCEPS,

DOMINE DOMINE

GRATIOSISSIME BENIGNISSIME!

Dum cogito meum ego *Inſtitutum* in *Linguam Hungaricam* publicae mox luci committere; atque perpendo, quo id auſpicatius fieri poſſet, et aequum et e Re Hungarica fore, ut idem, non meriti quidem ſui, ſed molis, atque argumenti cumprimis, ratione, par-

tem, AVGVSTAE noſtrae, partem uero, AVGVSTI HEREDIS, dicarem HONORIBVS; atque Opus tamdiv ſuſtentatum Almae EORVMDEM TVTELAE humillime ac obnoxie manciparem: plane urgeor ſolicitudine uiae ac medii, quibus queam, ego quis, Tantorum, tam Altorum, tam que Auguſtorum compos eſſe AVSPICIORVM.

Modum haud inuenio alium: niſi TE, QVI AVGVSTIS tam carus es, QVI CIVIBVS meis, illis AVGVSTAE noſtrae HVNGA-

RIS,

ris, illis Ocvlorvm EIVS Pv-
pillis, adeo adceptus amatusue, geſtiam ac uelim omnino uti Interceſſore.

Indulgeas itaque PRINCEPS Sereniſſime, ut ego memet in TVAM dicare poſſim Clientelam; utque *Prodromus* hic Altiſſimo NOMINI TVO inſcribatur!

Porro quoque demiſſe etiam atque etiam oro, ut, cum hocce meo *ad Linguam Hungaricam Adparatv*, moliaris adparatum atque aditum mihi ad Illam, ad Qvam dudum iam et ſemper anhelo Gra-

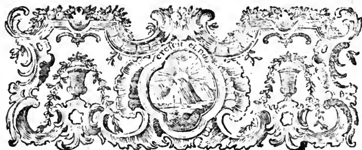
TIAM! ILLAM mihi demerearis, TE TE oro, atque concilies!

Interea, quod facio, DEVM OPTIMVM MAXIMVM ardentissimis fatigabo precibus, ut seruet TE diu atque sospitet! Seruet DOMVM AVGVSTAM! augeat ILLAM incomparabiliter, atque felicitet! Sum,

SERENISSIME PRINCEPS,
ALTISSIMI NOMINIS TVI

Posonii 20 Decembris 1769.

cultor perpetuus
ac humillimus,
Georgius Kalmár

LECTORI S.

Mercurium nobiliſſimi HVNGARORVM *Idiomatis* miſſurus ad Te, Lector beneuole, breui Te proloquio monitum uolui. Inſtitutum meum pro uindicandis excellentiſſimae huic Dialecto iuribus, quae partem antiquata iam uidentur, partem abrogata prorſus, partem uero neglecta atque peſſum in dies itura, longe maiori, quam olim animo conceperam, labore, multo que ſpiſſioribus, quam Orbis cultior forte imaginari queat, Voluminibus conſtabit. Nuntium, quod meo nunc *Mercurio* committo, *primi Voluminis* aliquam modo particulam eſſe, atque ipſum *Argumentum totius Operis* exiſtimandum.

Memini me aliquam huius *argumenti* dediſſe rationem inluſtriſſimo VIRO, L. Baroni VAN SWIETEN, Sacratiſſimae Vtriusque MAIESTATIS Archiatro, naturae quam conſultiſſimo, in epiſtola ad Eum Iaurino data V. Nonas Martias MDCCLX.

" Inluſtriſſimo ac Magnifico VIRO, L.
" Baroni GERARDO VAN SWIETEN,
" Sacratiſſimae SVAE MAIESTATIS
" Apoſtolicae Supremo Archiatro, *Georgius*
" *Kalmár* S. P. D.

" Do quasdam iterum ad TE, inluſtriſſime Domine, lineas. Quia literae ſuperiores nimis fuſae fuerunt, adeo quidem, ut easdem uel relegere, ob interpoſitum aliquod negotium, mihi ipſi non licuerit; ne pluribus TE tunc obruerem, aequum iudicaui.

" Quid *Lingua Hungarica ſuis e ruderibus excitata, atque lapidibus caeſis uiuis que coloribus inluſtrata*, in diſtinctis ſuis Partibus promittat; latius iam dicam.

" Oſtendam in *Grammatica* tantam eſſe Dialecti huius prae caeteris excellentiam, eam dignitatem, ut in admirationem ſui rapiat procul omni dubio quemlibet.

" In

PRAEFATIO.

" In *Etymologico Lexico* ſingularum, ut hu-
" meri permittent, dictionum *etymon* ita ex-
" quutiam, ut omnes earum, cev *ſinplicium,*
" *uirtutes* tam *primariae* quam *ſecundariae*, fe-
" liciſſimo ac neceſſario idearum nexv exhi-
" beantur ; ſimul que uis *coniunctarum* iuſto
" exprimatur ordine.

" Quo futurum confido, ut *Idioma*, quod
" nunc ſterile atque minus quaſi excultum
" adparet, longiſſime eſſe copioſum, longe
" que cultiſſimum, cunctus Orbis, ſi animi
" non remittat aduerſionem, deprehendat
" manifeſto.

" Quod ad *Onomaſtici* uocabula *propria:*
" *Proprietas* eorum, atque merito ſperandus
" uſus, parem *Etymologi* requiret induſtriam.
" caet. "

Operae quidem eſſet pretium exacte explicare, quonam pacto noſtrum Idioma cum *Ebraeo*, *Chaldaico*, *Arabico*, caeteris, iungi aliqua cognatione potuit: quonam ei modo cum *Perſide* contigerit adfinitas: quanam tamdem uiciſſitudine paſſum fuerit illis ſe iuribus magnam partem priuari; tam comtis ac decentibus, tamque pretioſis ac elegantibus, et *in Europa neutiquam habendis*, fere totum exui

ueſti-

ueſtimentis: quanam porro tempeſtate, quonam frigore, quanam deinde procella, tamtam pullulantium germinum, tamtam florum praegnantium, tamtam et fructuum ſapidorum, ſi maturuiſſent, copiam aduri, dequuti, putreſcere: quo denique caſv, qua ue negligentia, tot arbutos, tot uepres, et infelix fruticetum ſubcreſcere ac luxuriari: ſed haec mitto: mihi nunc parcam, conſulam tempori, iam aliis in rebus occupato, et *Praecurſori* huic indulgeam, neceſſe eſt: idque eo libentius facio, quod magna ſit ſpes, permultos in poſterum, eosque cultos ac induſtrios, fore Hortulanos, qui, addicentibus Auguſtis Auſpiciis, diligentem, ut priſtina Viridario huic amoenitas reconcilietur, nauaturi ſint operam.

Taceo trium remotiorum ad ſeptem triones nationum dialectos; quarum rationem reddere nondum queo: at in *Europa* reliqua non niſi *duas* obſeruaui, *Finnorum* ſcire licet in *Suecia*, et *Cambro-Britannicam*; quarum genius non nihil habeat ex hereditate *aſiatica*. Quanam tenus illis cum hacce noſtra conuenirt; ſum aliquando rationem in *Opere* ipſo habiturus.

Cur autem *Idioma* hocce noſtrum *Hunno-Auaricum* ſit dicendum; perſequuti iam ſunt alii.

aſii. Cur uero *Chuno-Auaricum*, cur ue *Scythico-Mogoricum*; ipſe tamdem in Sermone, quem *Etymologico* noſtro *Lexico* praefabor, abundius exponam.

Hoc in libello habes ideam *Grammatices*, quuius ratione pollicem uibraram atque preſſeram A. 1750 in *Diſſert. Critico Philol. Theol.* Oxonii uulgata; *Scholio* ad uocem *Remphan*: " Nihil obportunius ad rem hanc inluſtrandam " adduci poteſt oppido; nihil adpoſite ma- " gis, quam *Hungaricum* uocabulum *Szombat*: " quo diem *Saturni* et *Dominicum* etiam adpel- " litamus. Sicut enim *lingua Hungarorum*, eam " intellige, quae purior atque genuina, ſcilicet " ab adſcititiis uocibus, quas, poſt fixam " *Hunnis* et *Auaribus* in *Pannonia* ſedem, a " circumiacentium nationum mutuata diale- " ctis eſt, discernenda purganda ue, lingua- " rum *orientalium* eſſe ſe propaginem iure me- " rito gloriatur: atque quidem, ſi ſpectes " *eius indolem*, ſi *idiotiſmum*, ſi *ſinplicitatem*, ſi " conſideres eius *analogias*, ſi porro *deriuandi* " *rationem*; permulta ſunt ei praeſertim cum " *Hebraea* communia (id quod uberrime de- " monſtrare in animo mihi eſt, ubi, ſolum " repetiturus natale, *Grammaticen* Idiomatis " *patrii* omnino nouam; utpote tentatam " ab aliquo fortaſſe; ſed a nemine, quod

"ſciam,

" ſciam, publici factam iuris ullam, fuero fa-
" bricatus, et cum Orbe Literato communi-
" carurus): ita dictio *Szombat* procul omni
" dubio a שבת, *ſabbath*, deducitur. Qui er-
" go *m* inrepſerit; eſt in promtv ratio. "

Commemoraui laudem Idiomatis huius in *Vetere ſine Maſoretharum punctis hebraiſandi Via*; Anno 1760, *Geneuae* typis expreſſa — " Ne-
" que *ſubpletur* uſus *ille participii, uerbo* aliquo
" *ſubſtantiuo*; uti fieri ſolet aliis in linguis
" omnibus. Vnicum Idioma *Hungarorum*,
" quod *orientalibus* originem indolem ue ſuam
" debere gloriatur, ut in multis, ſic in hoc,
" quadam tenus ſubfragatur *Hebraeo*. Quippe
" *Hungarus* de *claſſe tertia*, uel *tertio* quodam
" indiuiduo, quidpiam *praedicaturus*, uerbo-
" rum *eſt* et *ſunt*, tum etiam aliorum, quae
" horum uices explerent, uſum omnino re-
" cuſat. "

Idem contendi in libello quoque *Halis* 1768 edito; qui inſcribitur — *Εισαγωγη εις το Εβραικον Ιδιωμα κατα τους Εβραιων Αρχαιους· ηγουν, ανευ των κεραιων των Μασορεθων.*

" Της αυτης (Εγκλιστως Οριστικης) ὁ παρακειμενος οριζει
" πολλακις και το ενισαμενον, και μαλιστα το συνεχες τοις παρατεταμενοις
" μενοις Ως επι το πλειστον δε ἡ Μετοχη το παρον σημαινει. . . .
" Σημειωτεον ενθαδε, οτι συχνακις και χαριεντως εκφερεται το ει-

„ ισα-

" ισαμενον, και μαλιϛα το διατελουν, και παραθετῳ τινι ονοματι,
" ουσιαϛικῳ τε και επιθετῳ οιον· גדול יהוה וחסיד

" Ουκ εϛι δε χρεος του αναπληρωθηναι περιφραϛικως, μητε της
" Μετοχης, μητε του παραθετου ονοματος την χρησιν ταυτην, υπαρ-
" κτικῳ τινι ρηματι· ωσπερ χρη παρα ταις γλωτταις των Ευρω-
" παιων απασαις, εκτος του των Ουννο-Αβαρων ητοι Ουγγρων
" Ιδιωματος απο των Ανατολικων Διαλεκτων, εχοντος την αυτου προσ-
" ηγοριαν και ιδιωτισμους. "

Volupe mihi equidem erit, uolupe Tibi, Lector, uolupe magſime Ciuitati *Hungaricae*, laudes Virorum palmariorum, qui de hac Dialecto noſtra bene meriti ſunt, tempore ſuo decantare ac praedicare; ubi omnium, in quocumque genere, Scriptorum omnem Orationem, omnes periodos, enunciationes omnes, omnes loquendi modos, omnia ſermonis uerba, neruos ac tendines, et copulam omnem, cenſorio noſtro calamo ſubiecerimus: interea nunc quoque dicam aliquid.

Poſſem duos Praelatos commemorare; quorum ſcripta magnam partem hungaricum ſtilum redolent. Poteris ea, quae ex adfectv, Tibi, iudicabuntur orta, negligere.

Gyöngyöſi fuit re uera Hungarus. Quamuis in leges Orationis, qua ſe delectauerat, identidem peccarit: coniici poteſt, eum ad

cul-

culturam Idiomatis noſtri permultum fuiſſe collaturum, ſi *Criticorum* aetate uixiſſet.

Praenobilis *Paulus Rádai* adeo ſe et ſermonem paruo ſuo commendauit opuſculo, ut plurium ſane Operum reliquerit nobis deſiderium.

Vita eccleſiaſtica atque literaria defunctus *Petrus Bod*, et alii non ita pauci, praecipue denati quidam, ſatis adcurate ſcripſerunt: erratorum numerus initur facile. Sed *incidentes Propoſitiones* multo habent cumulatiores, quam indoles huius Dialecti patiatur ac elegantia.

Parentheſis noſtra, ſi *pronomen* adſit *relatiuum*, ſex, ad ſummum, uocibus comprehendenda eſt: *ſine eo* uero tribus concludatur, oportet. Quo enim breuior eſt; eo comtior atque elegantior: quo porro ſignificantior, eo excellentior cenſenda: quo denique magis neceſſaria; eo delicatior eſt, eo plus habet ſalis atque condimenti.

Caeterum Sermo noſter *cuneos* illos perraro, ſolummodo *cuneolos* admittit. Quisquis ergo es, ne *uis* ei fors inferatur, da operam. Deſine iam, deſine, quaeſo, peregrinum ſtilum, ſev latinum, ſiue gallicum, ſiue germani-

nicum, ſiue quemcumque demum alium, imitari.

Verſa interim tamen *Oratio*, *ligata* cumprimis, quo plures quo ue longiores recipit *interſertas* eiusmodi *enunciationes*, eo ſaepiſſime uidetur eſſe et condirior et grauior ac magnificentior.

Vale ac ualeto, Lector popularis, et, cum aemulis, amabo, dato operam, ut omnium in *Hungaria* atque *Dacia* prouinciarum dialectus obſeruetur; ad locupletioris aliquuius *Dictionarii* filum, omnes uoces ac modi loquendi, ipſi quoque *accentus*, notentur diligenter; et mox, ſi DEO uiſum fuerit, reuerſuro mecum amice communicentur. Poteſt enim fieri, ut ea, quae Tibi rudia nunc ac inſolentia fors adparent, iis, quae culta magis uidentur, ſignificantiora ſint ac elegantiora magis que propria. Luxuriantur enim et aberrant aliquando cultiores: uulgus adeo ſaepe habet rectius.

Non multum quidem eſt opinione mea, ſed nec Tua, ſic reor, adeo parum, propriis haec omnia, quae propino, auribus obſeruaſſe. Interea ſit quorumdam liuentibus, aliorum uero marcentibus, quos expertus fueram, oculis uenia. Caritas mea ſemper ſibi ſimilis, ac

 ea-

eadem, ponit *animos* ipſos nec liuuiſſe nec marcuiſſe.

Vale, inquam, mi Lector! et animi Tui cogitata quaelibet, habita magſime Tuorum erga DEVM et CHRISTVM eius, erga IMPERANTEM et REGNVM, erga Te ipſum, et alios omnes, officiorum, atque mentis recti conſciae, ratione, *hoc in Idiomate, elegantium omnium elegantiſſimo*, uerſa, ligata cumprimis oratione, promturus, certato. Experieris in eo Linguarum orientalium *figuras, alta ſenſa, ſignificandi uim, adinuentiones* et omnem *ſpiritum*, ac *indolem*; turcicae *flores*; *profunditatem* anglicae; gallicae *fluiditatem*; *ſuauitatem* italicae; germanicae *grauitatem*; *copiam* slauonicae, praeſertim antiquae; graecae *foecunditatem*, *elegantiam* et *ſuadam*; *ornatum* ac *decorem* latinae; atque *modum* Laconum: et, quidquid demum Orbis cultior deſiderauerit, *in eo*, inquam, experieris. Experieris haec admodum eſſe nobis familiaria. Experieris *Euphratem* eius que *riuales*; *Tameſin* et *Camum*; *Rhodanum* et *Sequanam*; *Tiberim* et *Arnum*; *Iſtrum* et *Albim*; deinde ipſum *Eurotam*, prono Tibi alueo fluere; denique *Boſphori Thracii* europaeam et aſiaticam reciprocationem, atque *maris aegaei* refluum aeſtum per uices iteratas redire.

Vale

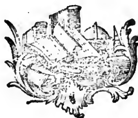
Vale Tv quoque Lector peregrine! Vale etiam atque etiam: et, si Tibi auctor esse aut suasor audeo, intuitv *exercitationis*, ante, quam uberiori nostro *Lexico* potireris, utitor *Dictionario Francisci Páriz Pápai*, nuper admodum, eleganti cura *Petri Bod*, *Cibinii* recuso, eoque duobus modis adaucto.

Progressus eo maiores facere cupiturus, intra breue tempus habebis et *Grammaticam*, eamque multimode locupletem ac utilem; Nobile *Farkas*, quo, uti mihi relatum est, praelegente, Augustissimus IMPERATOR noster (QVEM DEVS O. M. seruet ac felicitet!), item Serenissimi Archi-Duces FERDINANDVS, atque MAXIMILIANVS (QVOS DEVS itidem sospitet!) hanc Dialectum adripere coeperunt, comstructore. Quam, etsi non uiderim, uel hoc nomine commendem, quod faber ipse aliorum etiam et quidem multorum eam limis commiserit.

Vidi uero in scriptis luce et usv Vestro dignam *Phraseologiam Hungarico-Germanicam*, Nobile *Adami*, qui beatae memoriae Archi-Duci CAROLO Linguae huius cognitionem feliciter inpertierat, auctore. Eius ut expetatis editionem, et sortiri eamdem satagatis, moneo hortor que.

 Illa

Illa tamen longe praeſtantiorem et uerborum et loquendi modorum collectionem, aſt cum *latina* interpretatione, exſpecta a Clar. Viro, *Ioanne Varjas*, LL. OO. Profeſſore *Debrecinenſi*, amatiſſimo nobis populari, et huius rei amatore maximo. Curatiorem, inquam, ab eo exſpecta: quod is felici gaudeat occaſione dictiones patrias, ſi non ex omnibus, certe ex plerisque prouinciis congerendi atque conferendi; ſimul que nactus ſit ſocios et amicos, eloquentes illos et puritatis linguae ſtudioſiſſimos *Szilágyios*. Scripſi *Viennae Auſtriae* VIII. Idus Apriles M. DCC. LXIX.

ÇA-

SECTIO

De Literis, earum que poteſtate.

§. I.

HVNGARI, prout audiunt, *Europaeorum* ſe mori et ritibus adcommodaturi, *Literis* Maiorum reiectis, adoptauere *Gottbonum* prius, poſtea uero *Latinorum*, *Italorum* etiam, Characteres. Quum autem paucis horum *elementis* ſingulos, quibus gaudent, *ſonos*, quorum numero ſuperant omnes *Orientis* et *Occidentis* nationes, exprimere non poſſent; ex iisdem *ſinplicibus alia* quoque *compoſuere.* Plura tamen compoſituri procul dubio fuiſſent, ſi *delicatiorum ſonorum*, ſi *elegantiae*, ſi denique *culturae ſermonis* adcuratam habuiſſent rationem.

§. II. En ſeriem *literarum*, quibus hodiedum utimur. A, a, á. B, b. C, c: CZ, cz, alias TZ, tz: CS, cs; alias TS, ts. D, d: DS, ds: DZ, dz. E, e, é. F, f. G, g: GY, gy. H, h. I, i, í. K, k: kv (pro, qu): ks (pro, x). L, l: LY, ly. M, m. N, n: NY, ny. O, o, ó: Ő, ő, ſev ö, ő. P, p. R, r. S, s (finale), ſ (initiale): SZ, sz, ſz. T, t: TY, ty, U, u, ú: Ű, ű, ſev, ü, ű. Z, z: 'Z, 'z. J, j. V, v. *A, a, á. B, b. F, f. S, s, ſ: sz, ſz.* caet.

§. III. Ego uero has adhibeo *Figuras*, eas que libenter meis, meis, inquam, et meorum amantibus, commendatas habeo. A, a, á, â, à. B, b. C, c: CH, ch: CZ, cz: CS, cs. D, d: DJ, dj, dj: DZS, dzs: D's, d's: DS, ds: DZ, dz. E, É, e, ë, ê, é. F, f. G, g: GY, gy: gj: gj: Gyz, gyz: Gyzs, gyzs, (alias, gyz', uel, gy's). H, h. I, i, í, î. J, j, j. K, k: Kh, kh: Kv, kv: Ks, ks. L, l: Ly, ly: lj: lj. M, m. N, n: Ny, ny: nj: nj. O, o, ó, ô, ò: Ő, ő, ő: Ö, Ö, ö, ő: Ö, ő. P, p: Ph, ph. Q, q. R, r. S, s, ſ: Sz, sz, ſz: 'S, 's, 'ſ. T, t: Th, th: Ty, ty: tj: tj: Ts, ts, tſ: Tz, tz. U, u, ú, û, ù: Ű, ű, ű: Ü, ü, ű: Ű, ű. V, v. Z, z: ZS, zs: Z', z'. X, x. Y, y. ***A***, *a*, *á*. *â*, *à*. *F*, *f*. *S*, *s*, *ſ*. *SZ*, *sz*, *ſz*. caet.

Singulis itaque *compoſitis* pro totidem *literis*, ac *ſonis*, adceptis, ſciendum eſt *ita* nobis *legi*, quem ad modum *ſcribimus*: neque ferri, ut ulla umquam *uocalis*, quae ſcripta ſit, *cum alia comfunditur*, aut quapiam tenus *abſorbeatur*. Ideoque non indigemus diacritico in *oe* (*oë*); ex. gr. *Goël.* Scribimus *Góel.*

§. IV. *Adfines* literae ſunt: *b*, *v*, *f*. *p*. item, *b*, *p*, *m*. item, *m*, *n*. item, *l*, *n*. item, *l*, *ly*, *j*. item, *n*, *ny*. item, *l*, *r*. item, *d*, *t*, *z*, *ſz*. item, *zs*, *d*. item, *z*, *zs*, *s*, *sz*. item, *z*, *cz*, *tz*. item, *cz*, *tz*, *ſz*. item, *s*, *cs*. item, *t*, *ty*, *ts*, *tz*. item, *k*, *t*, *ty*, *ts*, *tz*. item, *k*, *g*, *gy*. *gyzs*, *dzs*, *ts* item, *d*, *g*, *gy*, caet. item, *j*, *gy*. item, *z*, *gy* item, *d*, *dj*, *gy*, *gy's*, *d's*, *ds*. item, *dj*, *gy*, *gyzs*, *gyz*, *dz*. item, *k*, *kh*, *b*. item, *k*, *kv*, ſev *q* item, *kv*, et *v*. item, *x*, ſev *ks*, et *s*. caet.

§. V. Poteſt oriri *mutatio* etiam ex *nationis* aut *prouinciae*, aut uero *ciuitatis* aliquuius *habitv*; aut ex *naturali* quuiusquam *uitio*. ex. c. Polonorum *rz*. Praeterea eorum alii dicunt *ziem*, alii *viem*, alii *jiem* (ſcio). In ciuibus *Marſalliae*, et *Noui Caſtri* Septem-

ptemtrionalis Angliæ, *uitium linguae* populare eſt in proferendo *r*: quod neque puto corrigi poſſe, niſi in illis, qui loqui incipiunt, usque ad annum aetatis 8. Vidi in Prouincia *Peſtienſi*, in quodam prædio *Káva* dicto, nobilem puerulum 3 annorum, qui loco *m* initialis protulit *r*; alibi *m*. Videram et in *Anglia* iuuenem *Traiecto ad Moſam* ortum, caeteroquin elegantiſſimis ornatum moribus, qui pro *r* ſemper *v* pronunciarat. v. cauſa: *Maeſtricht is very far from here*: *Máſtvik is vevi fáv fvom hiv*. Valachi in uocabulis latinae originis frequenter mutant ſonum *k*, id eſt, *q*, et *c* (ante ſonos maſculinos *a*, *o*, *u*, et conſonas) in *p*. ut: *apa*, *patro*, *nopte*, *üntzeleptul* (intelligens, ſapiens), ab, *aqua*, *quatuor*, *nocte*, *intellector*. Pari modo dicunt quidam *pite*, pro *kite*, alias *pujne* (*panis*). Eorumdem non pauci pro *b* proferunt *gy* quam frequentiſſime. ut: *Szigyin. gyiné*, (etiam *jiné*); pro *biné* (bene), *Szibin*, Cibinium. *Berolinenſes* et *Halenſes*, alii que in *Saxonia* inferiore *g* ſemper proferunt uti noſtrum *j*, ſiue, uti *Hebraei*, *Graeci* et *Latini* initiale *i*, ante aliam uocalem. Hinc non uidetur mirum, quod *Anglo-Saxones* toties mutarint *teutonicum g* in *y*. ut: *ſay*, *way*, a *ſage*, *weg*. Itali uti latinum *l* mutant in *i*; ita latinum *r* in *j*. Graeci eadem ratione deriuarunt *Aigyptos*, Αιγυπτος, ab *Al-Koptos*: *Koptos* antiquum nomen *Aegypti*; *al* uero articulus arabicus. *S* finale *Laconibus*, ipſis *Spartanis*, tam ore quam calamo per *r* fuerat expreſſum. Id merito quidem inſolens cenſetur: mihi tamen non uidetur eſſe tam inſolens, atque ſubpreſſio finalis *s* in ore *Francorum*. Sum ſexcenta alia, quae mihi obſeruare licuit, ipſi *Operi Hungarico* inſerturus.

§. VI. Noſtrum *A* triplex eſt; *longum*, *breue*, et *anceps*.

 1.) *Lon-*

1.) *Longum* adficitur accentv *acuto*; ut, *á*, *á*: *Nem várják azok a fël-támadást.* Quod aliquando diphthongus eſt, ortum uidelicet ex duabus uocalibus *aa*, uel *ao*. v. gr. *atyaat* comtrahitur in *atyát* (*patrem*); *atyaok*, *atyaom*, et *atyaoink*, comtrahitur in *atyák*, patres, *atyám*, pater meus, et *atyáink*, patres noſtri. Eſt tamen certa dialectus, quae pronunciat *atyaom*, *atyaod*, *atyao* (quibusdam, *atyajo*, *atyaja*) *atyaonk*, *atyaotok*, *atyaok* (quibusdam, *atyajok*), *atyaat*, caet. Sic *fát*, *fák*, *fáké*, caet. diphthongus: at *fáé*, *fától*, uocalis. Longum *á* profertur uti longum et acutum *a* Germanorum praeſertim ante *h*: uti Gallorum *a* in his, *tant ouvrage*: uti Italorum longum *a* in *chiamare*: uti Anglorum diphthongus *aw*, et *au* in *Paul*, *law*, *ſhaw*: uti cultioribus eorum profertur *oa* in *abroad*; et *ou* in *ſought*, *thought*: uti Belgarum diphthongus *aa*, et *ae*: uti Polonorum *a* in *Pan*. Auſtriacum uulgus profert ut *ó* longum; uti Iudaei Europaei ſuum *kámetz* (*kómetz*). *Coptitae*, alii que *Aegypti* incolae, item *Cziganni*, tum *Slauonii*, tum etiam *Hungari*, qui Sarmatiam incolunt et adcolunt, longum *a* non poſſunt aliter, quam *anceps*, proferre. Placet quibusdam Hungaris Nobilibus, quamuis inproprie, *proprium Nomen*, ſi longum *á* requirat, duplici *aa* exprimere.

2. *A breue* natura *tale* eſt: quod non acuitur. v. c *atya*, *fa*, *akarat*. Poteſt tamen *poſitione* aut *neceſſaria* (ut, *tart*, *ball*), aut uero *ficta* longum fieri; atque, poſteriorem ob rationem, *graui* quoque *accentv* adfici. ut: *ànak*, *àtól*, *àba*, *àban*, *àra*, *ſalàkal*, *vadàkal*, *vadàb*. caet. quae perperam ſcribuntur hodie, *annak*, *attól*, *abba*, *abban*, *arra*, *ſalakkal*, *vadakkal*, *vadabb*. Hinc eſt, quod quibusdam ſcribatur etiam *ammint* pro *a-mint*. Etſi *Graeci* ſemper ulti-

ultimam ſyllabam adficiant *graui* iſthoc *accentu*: uiſum eſt mihi *eumdem beic* adhibere, ut, eo pacto, hancce natura *breuem*, ſed *poſitione longam*, *uocalem*, a *longa* ipſa, quae *natura* talis eſt, tum etiam a *diphthongo*, diſtinguerem. *Prolatio* uocalis huius non diducit labella plus quam *breuis aliquuius* pronunciatio: morae tamtummodo parit aliquid. quippe, quum *eleuatur*, uidetur nobis *ſequentem conſonam adripere*, atque demittendo eamdem quaſi *geminare.* Idem plane adcidit literis, quas Arabum *tesdid*, et Maſoretharum *dagesh forte*, quod uocant, adficit. Quae quidem notulae indicant eiusmodi characteres ad modum *geminorum* proferendos, haud uero *duplices* ea tenus eſſe: namque *ratio geminationis* non in conſonis ipſis, quae *geminationem ſimulant*, ſed in praecedenti uocali poſita eſt procul omni dubio.

A breue ſonat ſemper uti Gallorum, Italorum, Saxonum, Ruthenorum et Polonorum *a* in *la*, *da*, *ta*, *ja*. Uti Anglorum *a* ante duplices conſonas, ex. c. *call*, *attempt*, *annexed*: uti *ow* in *knowledge* (*naledzs*): uti *u* in *cut*, *hurt*: item uti *o*, facundioribus eorum, in *God*, *on*, *or*, *covenant*, *honeſt*, *conclude*.

Breue *a* Hungaris quibusdam ſaepe *producitur* uel *acuitur*: quod elatioris animi certiſſimum eſt indicium. ex. c. *á mint volná*, pro, *a-mint volna*. Haud imitandi quidam praecones et cantores breue *á* proferunt uti *e apertum*, longum uero, uti *é*: haud ſuauiter. Quidam Cauſidicus, ad maiorem Pannoniae lacum, in loquendo ſemper *e* pronunciauit a puero.

3. *Anceps A* (quod alias *commune* mihi dicitur eo, quod *in metro*, pro poetae arbitrio, nunc *produci* mox *corripi* poſſit, ideoque *circumflexo* notatur; *d*) in inflexionibus ac deriuatis *breuiter* ſonat ut pluri-

rimum uel certe frequenter. ut: *nyár* (aestas), *nyarat*, (*nyárt*), *nyarak*, *nyaram*, *nyaral*, *nyaras*. Huc referuntur ea, quae uni dialecto *acuuntur*, alii uero *rapiuntur*. ut: *ád*, *ad* (dat). Anceps hoc *a* sonat fere uti Germanorum *a* in *offenbar*, *friedsam*: uti Anglorum *a* in *warm calm*: uti in quadam *Heluetiae* parte meridionali profertur *e* in uoce *weg*, id est, *wag*.

§. VII. *E* triplex est; *longum*, *breue* et *anceps*. 1.) *Longum* adficitur accentv *acuto*. ex. c. *kevély lélëk*, *negédës nép*, *fél* (timet). Aliquando *diphthongus* est, ex *ee* uel *eë* contracta. ut: *kezét*, *szűlét*, pro *kezeet*, *szűleët*; alias *szűlőt szűlöét*. Sic, *szűlém*, *szűléink*, pro *szűleëm*, *szűleëink*. Sonat uti Anglorum longum *a* et *e*, ac diphthongus *ai*, *ay*, in his *name*, *save*, *mere*, *severe*, *may*, *plain* (*ném*, *szév*, *mér*, *szevér*, *mé*, *plén*): item Gallorum *é* ac diphthongus *ai*, *ay*; *supposé*, *mais*, *essay*: uti Germanorum *ee*, aut longum *e* sequente *h*; *nehmen*, *sehen*: uti quorumdam Heluetiorum diphthongus *ei*, et *ey*: uti Italorum *e* in *poteva*, *aveva*: uti Hollandorum duplex *ee*.

Non modo peregrini plerique, magsime *Illyrii*, *Slaui*, caet. sed etiam ipsi nostri populares, qui trans Tibiscum degunt, praecipue plebeii *Debrecinenses*, nostrum *é* semper proferunt uti longum *i*. ex. c. scribunt, *nép*, *lélek*, *ép*; at eferunt *níp*, *lílëk*, *íp*. Porro nostrum alii dicunt et scribunt *újít*, *készít*, *szerint*; alii uero; *újét*, *készét*, *szerént*. Et Anglorum alii quidem ut *é*, alii uero ut *i*, proferunt diphthongum *ea* in his, *peace*, *instead*, *reason*. Hinc potest dirimi uana illa contentio inter *Etacismi* atque *Itacismi* patronos in Germania. Graecorum H comtendunt quidam *e*, alii uero *i*, pronunciandum. Doctiss. *Alexander*, nuperrimus Professor

ſor Gymnaſii *Bucbereſtini* in *Valacbia*, locupletibus urſit argumentis aduerſum ſuam nationem, non *ita* ſed *éta* eſſe proferendum: id que ſuis comſtanter inculcauit. Et ſane *e longum* eſt; obpoſitum τῳ ε ψιλῳ, ut breui. Hodierni Graeculi omnes *i* proferunt. Ego quidem nec his nec meis popularibus uerto uitio. Interea Itaciſmi Patroni definiant prius, utrum cum Graecis, *tris Iconomi*, an cum Romanis, *tres Oeconomi*, ſit pronunciandum. Decidant prius litem popularem ac domeſticam; utrum *tűtcb*, an *tötcb*, aut *tőjtcb*, aut *tejtcb*, uel *tájtcb*, aut *tátcb*, aut uero *te-utcb* debeat proferri.

Etſi minus proprie fiat; placet tamen quibusdam Hungariae Nobilibus *Nomen proprium*, aut *cognomen*, ſi longum *é* deſideret, duplici *ee* oſtentare.

2. *E breue* eſt duplex; *apertum* et *compreſſum*. a) *Apertum* eſt in his, *felel*, *felelet*, *feleletnek*. Idque ſonat uti Arabum *Pbata*, i. e. *Pbete*: uti Turcorum et Perſarum uocalis in *ben*, *men*: uti Anglorum breue *a*; ex. c. *man*, *am*, *tbat*, *Arabic*: uti eorumdem *e* in his, *let*, *tben*, *former*: uti Gallorum *e* in his, *mes*, *cet*: uti Italorum *e* in *per*: uti Germanorum *e* in *der*, *unſer*: uti Belgarum *e* finale in Verborum infinitiuis: uti Ruthenorum, Illyriorum, caeterorum, finale *e* in 1*ma* et 2*da* perſona plurali praeſentis temporis: uti Polonorum *e* in *dzenkuje*. *E compreſſum* reſpondet Anglorum breui *e*, et finali *o* ac *ou* in his, *ſeveral*, *manner*, *notion*, *Thomſon*, *Doctor*; *bebaviour*: reſpondet Gallico *e* in his, *ſera*, *depôt*: Italico *e* in *paleſato*: Germanico *e* in *gewiſs*, *bekannt*: Belgico *e* in articulo *de*: Illyrico, Slauonico, Ruthenico et Polonico *e* in ſingulari Genitiuo maſculino *ego*.

Auctor eſſem, ut noſtri typographi probe hoc *e* ab *aperto* illo diſtinguerent, *duobus punctis*

superne adiectis (*ë*): idque eo magis, quod sonus eius adcedat ad sonum breuis *ö*; imo a magna Vulgi nostri parte proferatur uti *ö*: ex. c. *ékësen*, *këllemetësen*, *lëlkëd*: *ékösen*, *köllemetësen*, *lölköd*. Facile quiuis persuadere sibi poterit operae pretium esse, ut illa, quam suadeo, distinctio adhibeatur. ex. c. *feles*, *felez*; *fëlës*, *fëlëz*, quidam *fölös*, *föløz*. Sic *vefz*, (perit), *vëfz*, (sumit, emit), quuidam plebi, *vöfz*. Item, *efz*, ingenium; *ëfz*, edit, alias *ëfzik*.

α. Potest utrumque *e* longum fieri *positione* aliqua; atque in eo casv *graui accentv* adfici. v. c. *Istènel*, *lèlèkel*, *lëlkèkel*, *èfzel*, *nëmësèb*; pro *Istennel*, *lélëkkel*, *lëlkëkkel*, *efzfzel*, *nëmësebb*. *β*. Facile haec mihi largientur cultiores, qui posterius *s* ex aduerbiis in *sen*, *san*, proscripserunt. ut: *ékësen*, *sziuesen*, *bafznosan*, *magasan*, caet. pro *ékëssen*, *szivessen*, *bafznossan*, *magassan*. caet. *γ*. Indulgeri nihilo minus et potest et debet, ut idem, si metrum requirat, reuocemus: idque eo magis, quod plebeiis plerisque semper geminetur. Ideoque praecedens illa uocalis inter *communes* mihi referetur.

3. *Anceps* est *e*, quod *acuitur* quidem, at in deriuatis ut plurimum aut certe frequenter *corripitur*: uel, quod uni dialecto *protrahitur*, alii uero *adbreuiatur*. ut: *én*, *en* (ego): *éfz*, *efz*, ingenium: *kötél*, *kötel*: *nyér*, *nyer*: *mégyëk*, *mëgyëk*: *véfzëk*, *vëfzëk*: *téfzën*, *tëfzën*: *léfzën*, *lëfzën*: *véfz*, *vëfz*. *Tél*, *telet*, *telel*: *név*, *nevet*, *nevek*, *neve*, *neves*, *nevez*: *fél* (dimidium), quuidam plebi *fel*; hinc *felet*, *feles*, *felez*: *nékëm*, *nekëm*: *néköd*, *nekëd*. caet. Ars dicendi uidetur exigere, ut *anceps* syllaba, si *penultima* sit, *acuatur*, ubi Orationem, uel Enunciationem aliquam *claudit*: alibi uero aut semper aut certe plerumque *adbreuietur*.

§. VIII.

§. VIII. *I* quoque triplex habemus; *longum, breue* et *anceps.* 1.) *Longum* in uocabulis finplicibus haud ita multis obtinet: sed in deriuatis uerbis formae *Hipbil*, eorum que propaginibus abunde: *készit*, *szabadit*, *tisztit.* Curatioribus acuitur. Sonat uti Anglorum diphthongus *ee*, et *ei*, atque *ie*; *sheep*, *leigh* (*li*), *perceive*, *piece*: uti eorumdem *i* in *sanguine.* Caeterum, Angli suum *i* longum proferunt uti Saxones diphthongum *ei*, *ey*, *eu*; v. c. *time* (*tájm*): alii uero, uti Hungari plerique, item Germani non pauci, et ipsi Angli Graecorum diphthongum *ει*: (*tejm*). Sonat nostrum *i* uti plerorumque Heluetiorum et uicinorum diphthongus *ei*, *ey*; *sein*, *seyn*: uti Belgarum atque Germanorum diphthongus *ie*: uti Gallorum et Italorum *i* in *ecrire*, *sentiva.*

2. *I breue* frequentissimum est, quamuis abusiue. *Idëgën*, *fiú*, *szëri*, *szërzi*, *bizonyos*, *idő*, *igën*, *mulik*, *igy* (sic), *őriz.* Sonat uti Anglorum *i* in his, *it*, *is*: uti eorumdem *e* breue in his, *he*, *she*, *be*, *me*: uti Gallorum et Italorum *i* in *il*: uti Germanorum breue *i.*

3. *Anceps* est *i*, quod in deriuatis *rapitur.* porro, quod aliquibus semper *protrabitur*; aliis uero semper *adbreuiatur*: *bizom*, *bizom*; *irok*, *irok*; *irás*, *irás*; *szive*, *szive*; *szives*, *szives*; *igy* (causa), *igy*; *igyem*, *igyem* (ügyem), *mig*, *mig.*

§. IX. *O* pariter triplex est; *longum*, *breue*, et *anceps.* 1.) *Longum* acuitur. v. c. *àtól*, *àból*, *àról*, (uulgo *attúl*, *abbúl*, *arrúl*); *bajóé*, *bajónak*, *bajótól.* Aliquando diphthongus est. ut: *bajót*, *bajók*, pro *bajóat*, *bajóak.* Certae dialecto profertur *bajóat*, *bajóak.* Sonat nostrum *o* longum, uti Anglorum diphthongus *oa*, et *ow*, item uocalis longa in his, *both*, *more*, *quote*, *no*, *so*, *oath*, *snow*, *slow*, *show*, *follow* (*foló*):

 uti

uti Gallorum diphthongus *au* et *eau*, atque uocalis *o* in his, *Paul*, *beau*, *depôt*, *ſuppoſé*: uti italicum *o* in his *ſola*, *coſa*. Reſpondet belgico *oo*; *door*, *koope*, *ook*: germanico *oo*, et *o* ante *h*, alii que acuto *o*; *obne*, *oder*, *Gebot*, *alſo*. Sonat uti Ruthenorum *o* in terminatione ſingulari Adiectiui neutrius.

Quidam Hungariae Nobiles *Nomina* uel *Cognomina* ſua ſcripturi, loco longi *ó* duplex *oo* adfectant; ut, quod *proprium* eſt, *inproprie* exprimant.

2. *O* breue eſt in his, *ſok*, *ok*, *koros*, *azokon*, *okokon*, *bozat*, *vadjon*. Quod tamen alibi produci poteſt poſitione, atque etiam *graui accentu* adfici; *boztam*, *òkal*, *ſòkal*, *azòkal*, *nagyòb*: uulgo, *okkal*, *ſokkal*, *azokkal*, *nagyobb*. Sonat id, uti Anglorum *o* in his, *us*, *but*: uti Gallorum *o* in *on*: uti Italorum, Belgarum et Germanorum breue *o*: uti Ruthenorum *o* in *korol*, *gorod*: uti Polonorum, in *slova*. Scotis *o* breue ſonat uti *u* breue. Commune idem eſt cum *Iudaeis* in Europa non paucis; item cum *Armenis*, et quibu dam *Italis*.

3. Anceps *ó* in deriuatis et inflexionibus ut plurimum, aut frequenter, aut certe interdum corripitur. *tó*, *tava*: *bó*, *bava*, *bavat*, (quibusdam *bót*), *bavak*, *bavas*, *bavaz*: *ſzó*, *ſzova*, *ſzava*: *jó*, *jova*, *java*, *jovall*, *javall*. *Jó*, inquam, anceps; ideoque et *commune*. at, *jova*, breue; *jónak*, *jótól*, longum; *jót*, *jók*, diphthongus pro *jóat*, *jóak*, adeoque producenda.

§. X. Diphthongi et uocales *ó*, *ő*; *ö*, *ő*; *ő*, ita diſtinguantur, operae pretium eſſe arbitror. *Ó* ualet ad exprimendum ſonum ex aliqua diphthongo *oe*, uel *eo*, uel uero *öe*, aut uocali *o* ortum, uſv noſtro *breuem*: *ő* uero ad *longum* ſignificandum. Porro *ö* breui aliquui ſono, qui ex *e*, aut *alia uocali* ortus, aut *incertae originis*, eſt, exprimendo

inſe-

inſeruit : ŏ uero longo. Ő denique ad *ancipitem* ſonum denotandum iuuabit. Aſt in deriuatis ac inflexionibus, ubi corripitur, aut *oͤ*, pro ratione originis, aut uero *ö*, ſcribendum. ő *oͤvé.* *Kő*, *koͤvet*, *koͤves*, *koͤvez.* *Kδ'nek* autem, et *kδ'töl*, longum. *Kδ't* uero, (comtractum ex *köet*, uulgo *követ*), qua diphthongus, neceſſario producendum.

Diphthongus ac uocalis *oͤ*, δ', *ö*, *ő*, magis propria *Aſiaticis* et *Hungaris*, item *Danis* et *Suecis*, quam Franconibus et Gallis. 1) *Longa* ſonat, uti Gallorum *eu*; *beureux*: uti Holſatorum et Francorum *oͤ*: quod reliqui Germani, fere plerique, proferunt uti *é*. 2) *Breuis* autem ſonat, uti Anglorum *u* in *Dutcb (döts)*, et quibusdam eorum in *cburcb (csörcs)*: ſonat, uti breue *e*, Pariſienſibus atque Geneuenſibus, in monoſyllabis *je*, *le*, *que*, *de*: uti finale *e* breue ex ore Pſalmos canentium: quod in ſermone alias muteſcit. Anglorum plebs quaedam in certis prouinciis *o* breue profert uti noſtrum *ö*.

Hungari quidam Nomina ſua oſtentaturi loco *oͤ*, aut antiqui *eo*, adhibent *eö.* quod, et ſimilia, non minus decent, quam lacinia ueſtem, quam fucus faciem, quam ficta cornua perſonatum, quam denique *cor duplex* ac *os bilingue*, Hungaros cordatos, aequos ac ſinceros.

§. XI. *U* uocalis eſt triplex ; *longa*, *breuis* et *anceps.* 1) *Longa* acui ſolet : ut; *új*, *tanú*, *boſzſzúſág*, *járúl*, *tanúl.* Sonat, uti Anglorum longum *u* in his, *rule*, *aſſure*; et eorumdem diphthongus *ue*, *ui*, *ou*, in his, *ſuited*, *true*, *you*, *could*: uti Gallorum *ou* in *pourra*: uti Belgarum *oe* : uti Rhaetorum *eu*: uti Italorum *u* in *conoſcuto*: uti Germanorum *u* longum, praeſertim ante *b*: e. c. *gut*, *Rub.* Graeci non habent ſinplex *u* : ſed exprimunt

munt diphthongo ω (*oy*). Coptitae pari modo per *oy.* ex. gr. *Oyro* (dominus, rex): fere idem cum noſtro *Ur*, dominus.

2. *U breue* eſt in his, *UR JÉSUS*, *csuda*, *után* (poſt), *tudom*, *jut*, *fut*, *ſalu.* Poſitione tamen longum fieri poteſt alibi: *urnak*, *falúkal*, uulgo *falukkal.* *Ur*, ſequente Nomine Diuino, quibusdam acuitur, *Úr Iſten!* Breue noſtrum *u* ſonat uti Anglorum *o* in *to*: uti eorumdem *w* in *bow*, *now* (*bau*, *nau*): uti Scotorum *u* breue in his, *up*, *put*, *us*, *but*: uti Gallorum *ou* in *parcourant*: uti Germanorum *u* in *darum*: uti Ruthenorum *y* in *ykaz*: uti Polonorum *o* in *movie.*

3. *U anceps*; quod aliquando *longum*, aliquando uero *breue*: uel, quibusdam *acuitur*, aliis uero *coripitur*: uel, quod in deriuatis et inflexionibus rapide ſonat aliquibus. *út*, *útat*, *úton*; *ut*, *utat*, *uton*: *mútat*, plerisque *mutat*: *túdós*, quibusdam *tú-dós*, plerisque *tudós*: *boſzſzú*, *boſzſzat*, *boſzſzan*, *boſzſzak*; alias *boſzſzút*, *boſzſzúk.*

§. XII. Diphthongus et uocalis *ű*, *ü*, ü, triplex pari ratione eſt; *longa*, *breuis*, et *anceps.* 1) Diphthongus et uocalis *Ü* ualet ad exprimendum ſonum ex *eu*, uel *ue*, uel *üe*, aut *ű*, ortum, uſv noſtro *breuem*: ű uero ad longum ſignificandum. 2) *Ü* iuuat ad exprimendum aliquem ſonum *breuem*, ex *ü*, aut alia uocali, ortum, aut, qui *incertae originis* eſt, denotandum: ű uero *longum* indicat. 3) Ü denique ad indicandum ſonum *ancipitem* expedit. ex. c. *ügy*, *ügyem*, *ügyet*; alias *igy.* caet. *bűn*, *bűnöm*, *bűnöd*, *büne*, *bűnünk.* caet. Scythicum et hungaricum *ű*, ű, *ü*, *ű*, proferunt Galli, et quidam Itali in Ducatv *Mediolanenſi*; tum etiam Belgae, pronunciaturi uocalem *u* tam in proprio, quam peregrino, praeſertim latino, ſermone. ű, *ű*, reſpon-

ſpondet Anglorum diphthongis *eu*, *ew*, et aliquando uocali *u*, cum primis initiali: *Europe* (*jǘróp*, *ǘróp*) *Newton* (*nǘton*, *nǘtën*), *humain*, *unity* (*jǘmén*, *jǘniti*). Reſpondet Belgarum diphthongo *uu*: *buurt*. Sonat uti Heluetiorum *eu*: *teutch* (*tǘts*).

Diphthongus ac uocalis *U* magis propria *Hungaris* et *Aſiaticis*, item *Suecis* atque *Danis*, quam *Rauracis* et *Gallis*. Loco uocalium *ö*, *ü*, quae ſequentis conſonae *geminationem* mentiuntur, atque ideo *grauem notam* requirerent, fingi poteſt ő', ǘ, uel, ö, ü.

§. XIII. Elementum *Υ*, *y*, ueteriores, ante unam etiam generationem aliqui, uſurparunt, in fine ſyllabarum, loco conſonae *j*. ex. c. *úy*, pro *új*; *úyſág*, pro *újſág*. Vſurparunt etiam, uti hodiedum adhibemus, pro componendis *gy*, *ly*, *ny*, *ty*. Ad morem ſeculi praeſentis eadem id ratione retinebimus. Sed ſimul in uocalem quoque adhibebimus, peregrinum aliquod uocabulum orthographice laudaturi. ut: *Chryſoſtomus*, *Heſychius*, *Cyprianus*, *Thucydides*. Pari modo ſumus diphthongos *ae*, *oe*, in uſum adhibituri. *Caeſarea*, *Euboea*.

Pleriſque Nobilibus, *Cognomina* ſua *ſcripturis*, placet pro finali *i* fingere *y*: quibusdam etiam longas uocales, praeſertim *á*, *é*, *ó*, duplici uocali *aa*, *ee*, *oo*, exprimere; ut iam obcupaui. Excuſari poſſunt ii, qui nomen ac titulum *ea aetate* ſunt adepti, quae talem illis ſcribendi rationem *iniunxerit*.

§. XIV. Conſona *B* reſpondet omnium fere nationum literae *b*: niſi quod plerique Germani ſemper uti *p* proferant; quidam uero uti *v*. Graeci quoque ſuum *β*, uti *v*. Pari modo Coptitae ſuum *bida*. Et noſtri Maiores aliquando ſonuerunt *v*: hinc a perſico *bar*, et ſcythico *bazár*, *boldy*, petie-

runt *vár* (arx), et *vásár* (mercatus), *vólt* (fuit). Arabes in fine uocum, item ante et poſt certas literas, pronunciant uti *p*. Et Hungari aliquando: nam a Chald. et Syr. *Abba* habent *apa* (*pater*). Mutant etiam in *f*. Infantes Hungarorum, quum fari incipiunt, patrem adfantur *papa*; Germanorum uero, *pápë*, *papë*. Hi forſan habent a Griſonum *bab* (pater); illi uero aut ab eodem *aba*, aut uero a turcico *baba* (pater). Caeterum, perantiqui id fuiſſe apud Graecos etiam uſus arguit uocabulum Παππας. Hi iidem Graeci ſonum *b* non habent; ſed literis μπ exprimunt: ſi uero durior ſit; literis μβ. Μπελγγιυμ, Belgium, Μπονωνια, Bononia.

§. XV. Conſonam *C* ſuperioris et ineuntis huius ſeculi typothetae in fine dictionum et ſyllabarum pro hodierno noſtro *k* adhibuerunt; tum etiam in uocibus latinae originis. ut: *ſoc*, *ſockal*, *macula*. Hodie *makula*, *ſok*, *sòkal*, uulgo *ſokkal*. Litera hac per ſe non utimur: ſed addito *z*, proferimus eam, uti Romani, Bononienſes et Florentini ſonant ante *uocales femineas*, *e*, *i*, *y*. Sonum uero, quem ante *maſculinas*, *a*, *o*, *u*, habent *Angli*, *Galli*, *Itali*, exprimere ſolemus litera *k*. Latinas tamen alias que uoces peregrinas promiſcue ſcribimus, *Collegium*, *Collégyiom*, *Kollégyiom*; *Corinthus*, *Kórintus*; *Capernaum*, *Kápernaum*; *Cantuaria*, *Kántuária*; *Cantabrigia*, *Kántábrigyia*; *Cardinalis*, *Kárdinális*, *Kárdinál*. Si autem magis peregrina ſint eiusmodi nomina propria, ſolo *c* utimur. ex. c. *Cyprianus*, *Cumberland*.

2. *Ch* plebi noſtrae eferri nequit: at loco eius uſurpatur *k*. ut: *Kriſtus*, *Kius*, *Kóus*, *Káldeus*. Olim ſcriptum fuit *Chriſtus*. Itaque hodie promiſcuus eſto uſus; *Chius*, *Chous*, *Chaldaeus*: prioris quidem plebi; poſterioris uero cultioribus atque facun-

facundioribus. Pari ratione curabunt elegantiores peregrina uocabula, quae recentis apud nos futura ſunt originis ac uſus.

3. Compoſito *cz* utimur ad ſonum, qui ex *c* uel *k*, ac aliunde, ortus, aut qui dubiae eſt originis, exprimendum. Sonat, uti Hebraeorum *tzade*: uti Etruſcorum aliorum que *c* ante ſonos femineos *e*, *i*: item uti κ, ante ſonos molliores, delicatulis Athenarum mulierculis. ex. c. *Κικερων, καί'τεροι*: *Czicẓeron*, *czéteri*. Sonat uti Rhaetorum et Italorum *zz* plerisque: uti Belgarum *z*: uti Germanorum *z* et *tz*. Armeni, Illyrii, Rutheni, et alii, item Valachi hoc eodem ſono gaudent: Turcae, praeter delicatulos, minime. Graeculi ſolent exprimere literis *τζ*: Angli uero et Galli cum *ts*. Anglis et Belgis, qûum patrium conderent ſermonem, uiſum fuerat Germanorum (*cz*) *tz*, *z*, in *t* commutare.

4. Compoſito *cs* pariter utemur ad ſonum, qui ex *c* uel *k*, uel uero aſiatico *cs* uel *s*, ac aliunde, ortus; aut qui ignotae eſt originis, exprimendum. A Perſarum *feſar* (peſar), *exprime*, *ſtringe*, uenit *facsar*, exprimit, ſtringit. A Scytharum *boſat* (*mitte*) dicimus *bocsát*, mittit. Contra, eorum *cs* nobis in *s* mutatur aliquando. a *csok* (multum) habemus *ſok*: a *kécs* uero *kés*, *kéſik*, *kéſő'*. Mutatur in *ſz* etiam. Antiquorum *ics* (bibe) Maiorum noſtrorum delicatiores, ad morem Florentinorum, pronunciarunt *icz*. Hoc uero nos, anglico et gallico ore, proferimus *iſz*, *iſzik*.

Cs noſtrum ſonat uti Anglorum *ch*: uti Venetorum, et quuiusdam Gallicae atque Hiſpanicae plebis *c* ante femineos ſev molliores ſonos: uti germanicum *tſch*; quod imitantur Galli per *tch*. Sonat porro, uti Perſarum atque Turcarum *csim*:

item

item, uti litera *kef*, in *kőj*, quibusdam Turcis; et κ, ante sonos femineos, Graeculis Atheniensibus aliis que. Gaudent hocce sono Armeni, Rutheni, Illyrii, Bohemi, Poloni, et his cognati; item Valachi.

§. XVI. *D* nostrum respondet omnium nationum forti *d*. Nisi quod plerique Germani semper proferunt uti *t*. Turcae pariter post certas literas. Et Maioribus nostris usv uenerat *teve*, pro scythico *deve* (camelus); *teli*, *tele*, pro *dolu*, *doli* (plenus); *pajtás*, pro persico *pajdás* [comes pedestris]; *tennap*, pro *den-ap* [arabicae originis].

Graeci nostrum *d* non habent: suum enim Δ sonant uti facundiores Angli suum *th*; *the*, *thy*, *though*. quui plane respondet prolatio arabici *dhal*, et ebraici *dhaleth* ex ore Iudaeorum orientalium. Nostrorum cultiores elegans illud Graecorum organum admiraturi comtendunto molliter ac delicatule proferre *dh*. v. gr. *Dhiogenes*, non *Diogenes*; *Dhavidh*, non *Dávid*. Nostrum *d* prolaturi Graeculi possunt imitari literis ντ, uel ντ; hodie tamen usitatius ντ. ex. causa, Ντανιτ, seu Ντaβιτ, Dauid. Postremum imitantur et Iudaei.

D nostris aliquando mutatur in *n*. ut: *innep*, pro *idnep* (festum): *onnan*, (inde), ab *andan*, *ondan* (*ab eo*, *inde*; quod Scythis atque Othomannicis adhuc superest. Contra *n* in *d* aliquando: *pedig*, pro uulgari, alias orthographico, *penig*, autem. *D* cum *z* frequentissime nobis commutatur, praesertim quum in Verbis *finale* fuerit, atque Coniugatio *Hipbil*, quam uoco, formanda sit. v. c. *marad* (manet), *marazt* (iubet manere); *szárad* (aret), *szárazt* (exsiccat); *ébred* (expergiscitur), *ébrezt* (expergefacit). Vulgo quidem profertur et scribitur *sz*: at elegantiores, plebeios non morati,

pos-

poſſunt iure ſcribere atque etiam delicatule proferre *z*. Sic, *búza*, olim *bugza*, triticum, a Scythico *bogbda*, *bogbdaj*. Hungarorum plebs quaedam *d*, praecipue uero *dd*, mutat in *dj* quam frequentiſſime: *adjig*, *medjig*, *fëdji*, *fëdjbetetlen*, pro *àdig*, *mèdig* (uulgo *addig*, *meddig*), *fëddi*, *fëddbetetlen*. Obiter hic moneo, ſcribendum eſſe *fëddd* (reprehende, eum,) non *fëdd*, ut diſtinguatur a *fëdd* (tege, id,). Vel, ſi inſolens forte uideatur trium *d* continuatio; ſcribe *fëdd*, tege, *fëdd'*, reprehende.

Vti Latinis dicitur *prodire*, *redire*, et, poetis eorum, *Induperator*: ſic Hungari habent interdum euphonicum *d*. *Oda*, *ide*, pro *oba*, *ibe*, uel *oa*, *ie*. Poſt *l*, et *n*, alias que literas, quam frequentiſſime: *bóldog*, pro *bólog*, felix, beatus; *álldogál*, *üldögél*, *mëndëgél*, *vondogál*, pro *állogál*, *ülögél*, *mënëgél vonogál*. Vulgares in fine quoque adiiciunt aliquando: *könnyűd*, *könnyid*, pro *könnyű*, *könnyi*, facilis: olim *künű*, a *kün*, fac.

2. *Dj*, *dj*, *dj*. *Sine puncto* adhibeo ad *ſimplicem* ſonum; *cum puncto* autem ad *duplicem*, exprimendum. v. c. *adja* (dat, det) pro uulgari *adgya*; *tudja*, pro *tudgya*: et *adj*, pro uulgari *adgy*, *agygy*. Sonus literae *dj* reſpondet literae *gj* ſev *gy*; hoc tamen discrimine, quod ille *delicatior* ſit ac *elegantior*. quo quidem utor ad commendandum ſonum, qui ex *d*, *de*, uel *di*, aut *t*, *te*, *ti*, transmutatus. ex. c. *Djenis*, pro *Gyenis*, alias *Diënës*, Dionyſius: *djémánt*, pro *gyémant*, a *diamant*, adamas. *Dj*, *gy* Hungaris eſt, ante et poſt omnes uocales, proprius.

3. *Dzs*, quod perperam ſcribitur hodie *ds*; (potius *d's*, uel malim *dz'*), conuenit cum *gyzs*, *gyz'*, *gy's*; hoc tamen discrimine, quod illud mul-

to ſit elegantius atque delicatius. Adhibeo uero ad ſonum, qui ex *d* oritur, exprimendum. *Ds, ds* mollius: *d's*, ſev *dz'*, fortius; idque maiorem requirit opem dentium.

4. *Dz* reſpondet turcico *gyzim*, uti delicatiores id mulierculae tam turcicae quam praeſertim graeculae proferunt. Viris enim aliis ſonat *gyzs*, aliis uero *gy*. Sonat idem *dz*, uti *Graeculae Athenienſes* proferunt γ ante ſonos femineos; item κ inter ι et uocales molliores. Sonat uti *zz* quibusdam Italis, praecipue in *mezzo*. *Dz* comuenit cum *gyz*: ſed illud ſonat elegantius atque delicatius. Diſtinctis illis characteribus *diuerſi* cum primis *etymi*, ab inuicem diſtinguendi, habeo rationem.

§. XVII. *F* reſpondet graeco Φ; arabico (*fa*) *fe*; et Ebraeorum ף in fine dictionum. Reſpondet omnium nationum literae *f*: niſi quod *Perſae*, et *Armeni*, praeſertim Perſidi uiciniores, et *Finni* in Suecia, deſtituantur hoc ſono. *F* noſtrum, inſtar balborum puerorum, eferunt uti *p*. ex. c. *fortiter perfert frigus*, uulgus proferret, *portiter perpert prigus*: *fáj a fiam feje*; *páj a piam peje*. Finnicum *pe, pö*, idem cum noſtro *fö*, caput. Poſſunt tamen *Finni* cultiores peregrinum *f* imitari poſt ſtudia: habent enim *Filenios*, et alios. Hungari etiam habent *penig* ab antiquo *feinne*, *fenne*, autem. Imo hodiedum blandiores materculae, cum teneriore ſua prole ſuauiuſcule comloquentes, amant ſonare *p* loco *f*: *mëg-páztál piam*, pro *mëg-fáztál fiam*. Coptitae proferunt *f* uti *bb*. Id Graeculus imitaretur literis μφ. Hinc Ρεμφαν pro *Rebbban*; ab arabico *rebbani*, dominicus, diuinus. *F* in *b* mutatur quibusdam *Italis* et *Valachis*. Hi dicunt *bur*, pro *fur*. Illi uero *bijo*, pro *fijo*, caet. Ita *f* rediit ad pri-

primam originem, υιος. Slauonii plerique proferunt *f* quaſi *v*. Certis nationibus, etiam Maioribus noſtris, ſaepe in *v* fuit mutatum. Sic *Valaki* compoſitum ex aramaeo, uel arabico (caet.). פלן *felan*, *falan*. Vide infra.

§. XVIII. G noſtrum ſonat uti Italorum et Gallorum g ante *ue*, *ui*, item Anglorum g ante *ou*, *ua*, *ue*, *ui*, et *m*, aliquando etiam ante *e*: *league*, *guide*, *gouvernour*, *ſegment*, *together*. Sonat, uti Germanorum et Ruſſorum *g*. Sed horum quidam, praecipue Vcrainienſes, et plerique Aulici ac Literati, loco *g* pronunciant *b*. Item Slauonii et proferunt et ſcribunt *b*: ut; *Szluba Boha*, ſeruus DEI. Alii *Szluga Boga*: alii uero *Szlugba Bogba*. Germani quidam eferunt uti *k*. Et nobis tam *g* quam *gb* abit aliquando in *k*. ut; *bika*, taurus, ab aſiatico *bugba*.

G aliquando adiicimus, aliquando etiam inſerimus, propter euphoniam. *Penig*, a *feinne*, *peinne*, *penne*: *orſzág* ab ארץ aretz, *terra*, *regio*: ſic *engëm*, *tégëd*. Adde (*mig*,) *mëg*: quod probe diſtinguendum a *még*, *míg*, donec, adhuc. Vti Perſarum incrementum *mi*, uerbis iunctum, *perfectionem* indicat: ita noſtrum hocce *mëg*, ab eodem perſico *mi* petitum, *actionis* aut *paſſionis perfectionem* declarat. Haec itaque particula diuerſae eſt indolis ab aliis *Coniunctionibus* inſeparabilibus, *ki*-, *bé*-, *fël*-, *viſzſza*-, caeteris.

Graecorum γ noſtro g non reſpondet. Ii *boc* expreſſuri poſſunt imitari literis γκ, νγ, uſitatius tamen hodie γγ. ut Γγεντεων, *Gedeon*, Γγαμπριηλ, *Gabriel*. Graecorum γ nos imitaturi ſcriberemus *gb*, idque molliter ac delicatule proferendum. *Gb* proprium eſt illis; item Aſiaticis facundioribus, tum Etruſcorum delicatioribus: et quibusdam *Rutbenis*. hinc

certa *borum* pars, mutescente *g*, sonat *b*; uti iam obcupaui. Pariter Armenorum.

Asiaticum *gh* Maioribus nostris aliquando mutatum fuit in *v.* ex. gr. a scythicis participiis *bosatghan*, *sanghan*, *kapghan*. petierunt *bocsatván*, *szánván*, *kapván*. Turcis plane mutescit: *bosatan*, *sanan*, *kapan*. Vti Dores ac Itali mutuarunt *io*, illi quidem a graeco ἐγώ, hi uero a latino *ego*, litera *g* reiecta: ita nobis *g* et *gh*, item *gy*, saepe reiicitur tam in medio quam initio uocis. v. c. *lán*, *lány*, *leány*, (puella) ab asiatico *oghlan* (adolescens, puer, puella): *búza*, a *bughza*, bugza: *oroz*, *or*, ab antiquo *oghr* (furtum), *orbroz*, furatur. quem ad modum et Latini *g* olim neclexerunt. e.c. *nomen*, pro *gnomen*; sic *nosco*, pro *gnosco*; *natus*, pro *gnatus*; *nauus*, pro *gnauus*: quorum supersunt in quibusdam inscriptionibus et *MSS* uestigia. Anglis in medio et fine uocis fere semper mutescit *gh*: v. c. in his, *sight*, *light*, *fight*, *fought*, *sought*, *tought*, *taught*, *naught*, *eight*, *brought*.

G in deriuatis frequentissime in *gy* mutatur nobis: *Gaurium*, *Győr*, (Germanorum et Slauonum ore, *Iaurium*, *Jőr*). Hinc est, quod *Vár-mëge* [Comitatus] Hungaris plerisque liquescat atque sonet *Vár-mëgye*. G nobis aliquando mutatur etiam in *t*: *ismét* ab *ismég* (*s még*). aliquando in *d*: *bodnár* pro *bognár*, a germanico *wagner*. In Saxonia inferiori et Brandeburgia sonum g non habent. v. gr. *Gut Gott*, eferunt, *jut Jott* (*yut Yott*). pariter et latinum, ad modum Slauorum proferunt: Expertus fuit Petri *gallicum gigantem*, (*jallicum jijantem*, *yallicum yiyantem*). Pari modo Graeculi, praecipue Constantinupolitani, suum γ, ante sonos femineos.

2. Gy.

2. *Gy.* α) *gj* : β) *gj* : γ) *gy*. Utor primo ſyllabam *unam*, ſecundo autem *duas* indicaturus; utroque, ſimul, ſignificaturus originem a litera *g*, *gy*, *k*, uel *j*, aut alia, quam *d* atque *t* petitam: *tertio* uero ſonum, quuius etymon aut nondum aut non ſatis liquet, expreſſurus. ex. c. *gjënge gjümölcs*; *fogja*; *fogy*.

Sonus hic *Hungaris* omnibus, et quibusdam Aſiaticis, proprius *ante et poſt omnes uocales*. Plerique Slauonum et Illyriorum, eorum que propagines, literam *d* ante ſonos femineos, item Galli rudiores ante *ia*, et *ie* ſonant uti noſtrum *gy*, uel *dj*. ex. gr. *Dieu*, cultioribus quidem *Diő*, at aliis *Győ*. Anglorum quidam in paucis uocabulis ad hunc fere modum proferunt *d*. ut; *duty*: forſan ad ſonum exprimerent *dyuty*. Rhaeti ſev Griſones literam *g* ante ſonos femineos eferunt *gy*; finale *g* pariter. ut; *vengig* (*vengyigy*). Florentini, et, ni fallor, Bononienſes etiam, literam *j* ante omnes uocales; *g* uero ante femineas, proferunt uti noſtrum *gy*. Graeculi quidam γ ſuum ante ſonos molliores pronunciant etiam *gy*: pari modo κ inter ι et ſonos efeminatos. Noſtrum *gy* proferunt Germani uti *j*: *Gyŏrgy*, *jŏrj* (*yŏry*). *Gy* quibusdam Hungarorum mutatur in *g*. *Gënge* pro *gjënge*: olim *jënge*, a *jenik*. Vti *d* crebro abit in *gy*: ſic *gy*, atque *g*, et balbis et aliis mutatur in *d* frequentisſime; ſicut etiam *k* in *t*, atque *d*, comuerti adſolet. *Kisded*, paruulus, pro antiquo diminutiuo *kisgyek*. Plebs quaedam hodiedum profert *kisgyed*. Euphoniae gratia ſaepe adiicitur: *avagy* ab hebraeo או (*av*) *aut*: *mëngy* (uulgo *mëgy*), *mëngyëk*, *mëngyünk*, pro *mën*, uulgo *mén*, *mënëk*, *mënünk*; uulgo etiam *mëgyünk*, *mëgyëk*.

* Quantum uero sit operae pretium, ut omnes alias, ita hanc inter *gj* et *dj* distinctionem instituere, uel duobus exemplis demonstrabo. *Hogj*, olim *Kbogj*, a *kbegye*, *kbogje* (iuxta quid? secundum quid?) interpretatur *qui?* quomodo? *Hodj* autem, quod etiam *boty* scribi posset, imo deberet, (eoque magis, quod non nulli mollius id pronuncient) petitum a Graecorum particula ὅτι (uulgo graeco, ὅτι), dicit, *ut*, *quod*. Conuenit cum Arabum Coniunctione causali *batti*, uulgo *bætti*, *betta*.

Porro *kedjës* ab hebr. קדיש *kodis*, *kædis*, distinguendum a *kegyës*. *Kedjës* usurpatur tam de DEO, quam de homine. De DEO quidem proprie, α') *sanctus*; β') *pius*. De homine uero inproprie, α') *pius*; β') *timens DEI*; γ) *sanctus*: *kedjës*, *isten-félő*, *Isten-félő*, *szent*. At *kegyës* (*këgyes*) solum de homine potest in primo significatv adcipi. Id α) proprie significat *mitem*, *lenem*: β') *clementem*, *misericordem*; et γ') usitatius, *gratiosum*. Idque oritur a substantiuo nomine fere obsoleto *këgy*, (*lenitas*; *clementia*; *gratia*). Ideoque rectius profertur quibusdam *këgyës*, aut *këgyes*, quam aliis *kegyës*. Ab eodem obsolescente *këgy* dicitur adhuc, *Këgyed*, *Këgye*, *Këgyeiëk*, *Këgyëk*. Primum atque tertium contracte magis usurpatur, *Kêd*, *Kêtëk* (Dominatio Tua, Vestra). Idem proprie, quod germanicum *Ibro Gnad*: quo prodigi, serui, famuli nimis obnoxii, mendici, timiduli, adulatores, alii que, nimium abutuntur.

Deriuatur a *këgy* aliud substantiuum *këgyelëm* (*gratia*), quod pro *Diuina* quoque *Gratia* sumitur. De homine: *Këgyelmed*, *Këgyelme*, *Kë yelmetëk*, *Kë yelmëk*: respondent supra laudatis Titulis. Hoc tamen interest; quod illa sint *uulgaria*, et saepe a superbis etiam, alios despecturis, usurpari solita. *Honoratiores* itaque honoratius adloquimur, *Këgyelmed*, Ő *Kë yelme*, — *metëk*, — *mëk*: etiam *aequales*, si amamus et amari uolumus: imo ipsos *inferiores* quoque; si non sumus ambitiosi aut superbi, si honorem et existimationem, quam forte meremur, ab iis exspectamus, si, magsime, ex principiis caritatis alios diligimus atque diligi ab omnibus uolumus. Inde contracta putantur *Kelmed*, Ő *Kelme*, *Kelmetëk*, Ő *Kelmëk*. Perperam. Petuntur enim ab arabico *kiram*, *keræm* (*gratia*, *benignitas*; item *magnitudo*, *dignitas*, *auctoritas*); *r* in adfinem literam *l* mutato. *Kelem*; *Kelmed*, *Kelme*, caet. Vulgus quoddam *Kêmed*, caet.

** Ad.

** Adiicio : *Vnitatis numerum* expreſſuri poſſumus tam *ëdj*, quam *ëgy* (ëgj) ſcribere : quamuis originis ea ſint diuerſae. Quoniam et eodem tempore, et magſime, ſeparatis duabus uicibus diuerſae huc aduolauere nationes, quae non nullos, ſibi peculiares, loquendi modos ac dictiones a populis antea confinibus mutuatae fuerint ; mirum uideri non poteſt, ſi dialectus earum quodam modo uariauerit. Itaque potuerunt aliae a Chaldaeorum uel Arabum *ahad*, aut a Syrorum *had*, petere id, quod *Siculis* quibusdam dicitur *ëd* (*unum*) : aliae uero ſuum *ëgj* mutuari a Perſarum *jegy* (unum) ; quod aliis *jety*, aliis *jeg*, aliis uero *jek* ſolitum atque ſolet eferri. Itaque hinc explicabo diſtinctam originem atque ſignificationem numerorum ordinalium in *ed*, *od*, *ad*, atque *ik* deſinentium, v. gr. *hatod*, *heted*, *hetedik*, caet. Numero cardinali *hét* (uulgo *hét*) adiecto *ëd* (unum) orietur *heted*, *ſeptimum*, q. d. unum e 7, ſed uſv noſtro *indefinitum*. *Hetedik* autem compoſitum ex ordinali *heted* et cardinali *jek*, ſignificat *ſeptimum unum*, q. d. *certum unum e ſeptem definitis*. Sie de *má od*, *harmad*; *második*, *harmadik*; caeteris.

3. *Gyzs*, *gjzs*, *gjz'*, *gj's*, reſpondet ſono *dzs* : at eo utor ad ſonum, qui ex litera *g*, *gy*, *k*, uel *j*, aut alia, quam *d*, ortus eſt, exprimendum. Valet turcicum *gyzsim*, atque armenicum *gyzse* : quod quidem Germani pronunciare nequeunt Aequiualet Anglorum conſonis *g* et *j*; huic quidem ante uocales omnes; illi uero ante femineas : item Italorum conſonae *g* ante *e* et *i*. Sonat uti Rhaetorum finale *g* poſt *n* : uti γ hodiernis Atticis ante ſonos molliores, item κ inter ν et uocales femineas. *Gyzs* nobis in *cs* mutatur frequentisſime. *csak*, tamtum, ab *angyzsak*, tamtummodo : *bëlcs*, uulgo *bölcs*, ſapiens, a *biligyzsi*, ſciens, peritus, ſapiens.

4. *Gyz* comuenit cum *dz* : ſed eo utor ad ſonum, qui ex *g*, *gy*, *gyzs*, *k*, aut aliunde, praeter *d*, ortus eſt, exprimendum. Nonniſi *Hungaris*, atque delicatiori Athenienſium ſexui ; et quibusdam aliis, Polonis etiam, proprius. Nobis tamen ma-

 gis

gis proprius, quam caeteris; nam *ante et post omnes uocales* usurpari potest.

§. XIX. *H* nostrum sonat uti initiale *h* Anglorum atque Germanorum. Galli rarissime sonant. Florentini *q*, et *c* ante *a*, *o*, *u*, proferunt ad modum nostri *h*: olim protulerunt *ch*, (*kh*). Etiam *g* pronunciant delicatiores uti *h*; olim uero *gh*. Reliqui Itali numquam sonant *h* in principio dictionum: latinum uero *h* in media uoce proferunt ut *ch* (*kh*); *nichil michi*, pro, *nihil mihi*. Eidem uitio calamus etiam obnoxius est quorumdam. Poloni ueteriores pari modo literis (*kh*), *ch*, expresserunt: uti uidere est in libris *MSS* Bibliothecae *Zaluscianae*. Moscoui exoticum *h* semper litera *g* significant. Sic alii Ruthenorum cognati. Ita mutuati sunt *gospodi*, *gospoda* (dominus, herus), ab latino *hospite*. Graeculi *spiritum asperum*, quem nos ad modum latini et hungarici *h* spiramus, plane non sonant. Itaque *h* peregrinum expressuri literam χ adhibent; idque delicate pronunciant fere ad modum nostri *h*: Χαλα, Χολλανδια, Χυμβερνια, *Hybernia*. Mirum ergo non est, quod spiritus asperioris litera ח, *heth*, ut olim, sic hodie plerisque pronuncietur ut *kh*. Hinc et monstrosus error אנכי pro אנחי.

Adspiratae Hebraeorum et Chaldaeorum literae, quae dictiones terminant, Graecis in σ mutari adsolent. Anglis quibusdam finale *h* saepe sonat uti Germanorum *tsch*, seu Hungarorum *ts*. Maiores uero nostri finale *h* mutauerunt in *z* aliquando. ex. c. *tëz*, *tiz*, a persico *deh*, decem.

§. XX. *J*, *ȷ*, *j*. Duplici utor: *j* mihi significabit sonum ab *j* aut *i* ortum; *ȷ* uero, quod alius aut incertae est originis. Consona haec sonat uti Hebraeorum *iod*, Arabum *ie*, Graecorum

iota,

iota, Coptitarum *iauda*, et Latinorum *i*, sequente alia uocali. Respondet Belgarum, Germanorum et Polonorum consonae *j*. Sonat uti primus sonus in quibusdam uocibus anglicis ab *u*, *eu*, et *hu*, inchoantibus: *eunuch*, *useful*, *humour*; *jünukh*, *juszfol*, *jiümër*. Alias nostrum *j* exprimunt Angli, uti et Galli, per *y*: *York*; *yeux*. quod tamen, praecedente consona, *uocalem* habet sonum: *any duty*; *Lyon*. Itali exprimunt, ad morem Latinorum, uocali *i*.

J Maioribus mutatum saepe fuit in *gy*. *gjümöcs*, a *jemis* (fructus): *gjalog* ab hebr. *ialach*. (iuit, ambulauit). Etiam in *ny*: *njal*, lambit, a *jala*, lambe. Et hodie certae dialecto *bornju*, pro *borju*, uitulus. *J*, quod in uerbis ac nominibus suffixum 3*æ* personae *o*, et *a*, euphonias ergo, praecedit, plebi quuidam post consonas *k*, *p*, *t*, in *ty* mutatur; post alias uero in *gj*, *ly*, *ny*, caet. *szoktya*, *kaptya*, *kalaptya*, *'Jaktyo*, pro *szokja*, *kapja*, *kalapja*, *'Jakjo*.

§. XXI. *K* nostrum sonat uti *k* Anglorum, Belgarum, Germanorum, Ruthenorum, Polonorum, caeterorum. Vti Hebraeorum *koph*, et Arabum, Persarum atque Turcarum *kaf*. Vti Graecorum κ ante sonos duriores; et Coptitarum *kabba*. *Etruriae*, praecipue *Florentiae*, incolae *k* nostrum eferrent uti *h*. Turcis quoque tam lene *k*, quam asperum *kh*, siue *ch*, in aliquibus dictionibus profertur uti *h*: ex. c. *habar*, pro *khabar*, (rumor); *csoha*, pro *csoka*, pannus. Neque Maioribus nostris fuerat minus in more.

Graeculi κ, praecedente ν, sonant ut γ; χ porro uti *gh*. ex. gr. τον Κυριον, συν Χριστω: *ton Gyirion*, *syn Ghristo*. Turcae reliquorum Asiaticorum *k* post *n* proferunt uti literam *gyzsim*: pariter exprimunt etiam calamo. ut: *biringi*, *oningi* (*gyzsi*), pro *birinki*,

ki, oninki. Et Slauorum plerique latinum aliud ue *k* peregrinum, siue *c* ante *a, o, u,* item *q,* Hispanorum ore, plerumque sonant uti *g.* *Cur quaeris, quaeso: gur guériz, guézo.* Nostri quoque Maiores ita saepe comparauerunt dentes: itaque dixerunt *szunyog* a *szinek* (musca); *gonosz,* pro *kunosz;* *böldog,* pro *böldok,* uulgo huius et superioris seculi, *bódog;* *gjalog,* a *jalakb;* *galamb,* a *columba.*

Graeculi, praesertim Constantinupolitani, κ, ante sonos efeminatos, pronunciant *j;* alii *ty;* alii uero, magsime Attici, *cs;* uti iam obcupaui. Pari modo Turcarum aliqui suum *kef* (*k*) sonant *ty;* quidam uero *cs.* v. c. *köj, kö* (pagus), *työj, csöj, työ, csö.* Neque Maioribus nostris fuerat adeo insolens. ex. c. *csésze,* a Syr. כסא, calix. Balbutientibus quibusdam pueris quotidianum id est. Noui certum L. Baronem Daco-Transsiluanum, qui pro *k* initiali, sit illud *bungar cum,* aut *latinum,* aut uero *ualachicum,* semper *cs* pronunciet. Et *Valachi* pro *uacca* (latino) dicunt *vacs,* alii *vaty.* Iidem, ad rationem italici uulgi, pro *ch* proferunt *ty:* ut; *tyiama,* pro *chiama.* Pueri balbutientes, et adolescentes aliquando, quin etiam prouectioris aetatis uiri, literam *k* pronunciare nequeunt; uerum *t* sonant. Certus uir, iam anno 1755 denatus, quem puer primum omnium noueram, quamuis non balbutierit, certi ciuis nomen non nisi per *t* protulit, licet sexcentis uicibus monitus. Non deerit similium exemplorum copia in *deriuationibus* Maiorum.

Kef Turcis in *n* abit aliquando ante *l:* ut; *anladum.* Imo et *possidendi casuum* terminatio, quam Asiaticorum alii *k,* alii *nk,* alii uero *ng* pronunciant, in literam *n* illis, limitatur. Nostris quoque fuerat olim, hodie pariter est, moris τὸ *k* in

n

n permutare. Placuerat petere *kicsin*, *kicsiny*, *a kücsük*, paruus. Hodie ſatis delicate profertur, at perperam ſcribitur, *óránként*, *naponként*, *hetenként*, caet. pro *órákként*, *napokként*, *hetekként*, ſecundum horas, in horas, caet.

K aliquando *reiicitur*. v. gr. *Dicsïr*, *dicsër* (laudat), compoſitum ex turcico-arabico *di-ſükr*, dic laudem. Dicitur etiam *járál* pro *járkál*: quamuis illud uſv plus, quam hoc, inuoluat. *Elsö*, pro *elksö*, primus, olim *elkiſi*. *Ünö*, uitula, iuuenca, ab aſiatico *inek*, uacca. Porro: cultiores dicunt *mi*, *ti*, pro *mink*, *tik* (nos, uos). Natalis illius *mi* debuit incidere in ea tempora, quibus Rutheni Hungariam incoluerunt: illi enim, cum omnibus ſuis cognatis, dicunt *mi* (nos). Etſi hoc coincidat cum Perſico *ma*: tamen cenſeo rectius eſſe *mink*, *tik*, uel, uti rudis plebecula profert, *mënk*, *tëk*; a Perſarum *men* (ego), *tü* (tu). Exacte comuenit alterum cum Armenorum plurali *menk*, (nos); et alterum cum *tuk*, *tük*, (uos). Atque *bis* reſpondent *perſonae primae et ſecundae plurales* omnium *Verborum intranſitiuorum*, *neutrorum* et *paſſiuorum*; *actiuorum* uero *primae*, uulgari *mik*. (Armeni promiſcue formant *primas* omnes in *nk*; ſecundas in *k*). *Iisdem* reſpondent *pronomina* poſſeſſiua *enk etek*, caet. quae nominibus, aliis que partibus Orationis, ſubfigi ſolent, uocali *e*, pro more huius Idiomatis, interdum in aliam permutata. *Iſtenënk*, uulgo *Iſtenünk*; *Iſtenëtëk*, uulgo *Iſtentëk*; *Urunk*, *Uratok*; *Atyánk*, *Atyátok*; *Terëmtönk*, *Terëmtötök*: Deus, Dominus, Pater, Creator *noſter*, *ueſter*. In Pronominibus *miénk*, *tiétëk* (genuine, *mëenk*, *tëetëk*), *övék*, ipſum *e* eſt *characteriſtica* rei *poſſeſſae*; *nk* autem ac *tëk*, et *k*, *characteriſticae poſſidentium*. De quibus infra.

2. *Kh*

2. *Kh* (uti et *ch*) paucis in Europa nationibus proprium: neque nobis familiare. Mihi tamen uisum est adhibere, partem, ratione *repetendae originis antiquae*, partem uero plebis in gratiam. Non enim parit, in legendo, tamtum dificultatis atque *ch*. Itaque *Khristus*, *Khaldéus*, potest uel cum spiritv uel sine eo et scribi et pronunciari, prouti quuilibet expedierit. *Be gae* sonum *kh* non habent: in uno *graft*, *f* illud sonat ut *kh*.

3. *Kv* adhibendum magsime pro uulgo: quod usum characteris *q* nescit aut detrectat. *Kvártus*.

4. *Ks* usurpandum in gratiam plebeculae cum primis: quui usus literae *x* ignotus est aut certe insolens. *Kserkses*, *Artakserkses*, *voks*, *voksol*, *veksa*, *veksál* Possunt cultioribus utroque modo scribi. Adde, *examen*, *Foelix*; *eksámen*, *Féliks*. Sed pro uocabulis peregrinioribus *x* adhibendum.

§. XXII. *L* nostrum respondet omnium nationum literae *l*; ipsi Illyriorum (caet.) etiam ante *masculinas* eorum *uocales*. At uulgus rudius frequentissime elidit in loquendo: quod etiam Nobilibus non paucis est domesticum. Hi tamen forte distinguunt se, scribendo. *A Mihál* (*Mihály*) *talált fe e ni áról a dologról*. *A Mihá' talá't felé'nyi arrú' a dologrú'*. Sic *bó'dog*, pro *bóldog*. Et pro antiquo *balkan* (*tractus montium*, aut *collium* et *conuallium siluis obsitus*), dicitur *bakan*, *bakany*, *bakony*. Similiter Anglorum *l* ante aliam consonam, praecipue *k*, aut *m*, ut plurimum, quod scio, mutescit: *wák*, *ták*, *cám*, pro *walk*, *talk*, *calm*. Nostri quoque Maiores reiecerunt interdum. Ita mutuati sunt *mese* (aenigma, fabula) ab arabico *meszel*. Contra, posteri delicatuli saepe adiecerunt *l*. ut: *gjümölcs*, pro *gjümöcs*. Item *miglen*, *ádiglan*, *pediglen*, *peniglen*, *ismétlen*, *isméglen*. In his aliis que mul-

multis, *an*, *en*, *in*, et *n*, ſunt ſyllabae *expletiuae* atque *euphonicae*. Olim *mégen*, *àdégan*, *penigen*, *isḿégen*: uti *bogjan*, *igjën*, et *ugjan*; quod non eſt comtractum, ſicuti putatur, ex *ugj van*.

Sicuti *Doribus* moris fuerat *l* aliquando in *n* mutare: ſic nobis dicitur *gjanánt*, pro antiquo *gjalán* (plebi quuidam hodiedum *gjalánt*, inſtar). Item particula *nëm*, ab arabico *lem* (*non*). Sed prohibitiuum *në* (ne) tribuimus Coptitis: quibus aliquid prohibituris in more eſt *Verbo futuro* particulam *nen* adhibere. *L* uulgo noſtro frequenter in *r* comuertitur. Hinc *mér-föld*, (milliare) pro *mil-föld*; aliis *mél-föld*, *mély-föld*. Rectius ſcribitur *méjl-föld*, aut pro antiquorum, atque Heluetiorum, pronunciatione, *mil-föld*; petitum a germanico *meil-feld* potius, quam a Valachis aut Ruthenis. Quidam opinantur id a *mértt-föld*, (*terra menſurata*,) deriuatum: idque eo libentius ſibi perſuadent, quod *menſuram milliarium* in Hungaria, *Romanorum*, *Anglorum*, *Ruſſorum* et *Saxonum* ad rationem, exactiſſimam fuiſſe putent, atque hodiedum etiam eſſe ſuis ipſorum oculis experiantur. *L* quibusdam frequenter efertur uti *ly*, aliis autem uti *j*: *Mihály*, *Mihåj*; *fëlyhő*, *fëjhő*, *fëlhő*; *tengël*, *tengëly*, *tengëj*. Inperite autem ſcribitur cum *j*.

2. *L cancellatum*, cum primis in initio uocum, *Polonis* proprium. Ruſſorum *ł* in praeterito *był* ei omnino reſpondet. Poſſunt et noſtri cantores, qui fecundiores ſunt, eleganter imitari rhythmorum in termino, mora aliqua interiecta. Adcedit et Auſtriacorum *l* in fine ſyllabarum, magſime conſona labiali ſequente; pariter in fine dictionum, ſi praecedens *e* abſorbeatur.

Vt

Vt habeas ideam *cancellati* huius L; comcipe *lineolam* ductam trans *perpendiculum* eiusdem, eamque non plano *horizontalem*, sev ipsi *basi* parallelam; sed *inclinantem*.

3. *Lj*; *lj*; *lj*; *ly*. Primus character sonum exprimit *simplicem*; secundus uero *duplicem*: tertius autem *ignotae originis* dictionem, atque talem etiam, quae aliunde, quam ab *l*, *ly*, deriuatur, indicat. ut: *Mibálj*; *olj*, *oljan*, *iljen*, *vi'sgálja*, *valjon*; *bely*. Hic sonus *Hungaris* est *ante* et *post omnes uocales proprius*. Sonat, uti Italorum *gli* ante uocales. Adcedit ad id gallica pronunciatio duplicis *ll* inter uocales duas positi. Certa dialectus Nationis nostrae, praecipue prouinciarum, quae *Croatiam*, *Stiriam*, *Austriam* et *Morauiam* spectant, loco *ly* semper *l* pronunciat. v. c. *találla*, *bálluk*, *méll*, *bel*, caet. pro *találja*, *balljuk*, *mélj*, *bely*. Et sane in multis rectius. ex. gr. *Mibál*, *ollan*, *illen*, *millen*. Neutrum est uitio uertendum. Oratoris est eligere quod cultius atque suauius.

Illyriorum atque *Slauonum* propago ipsum *l* ante sonos *molliores molliter* pronunciat. Nihilo tamen secius *Poloni* plerique et *Vcrainienses* latinum *l*, ad rationem mollis ipsorum *l*, proferunt quasi *ly*, non tamtum ante femineos, sed etiam ante *masculinos*.

§. XXIII. *M* nostrum respondet omnium nationum literae *m*. Nisi quod plerique *Itali* in fine uocum et syllabarum omnium *proferunt* uti *n* ex. c. *quanquan uiderin tuun fratren*. Post *Italos*, aliae quoque nationes, euphoniae forsan gratia, pari modo *eferunt*, atque *scribunt* etiam, *latinum* compositum: *quanuis tandem conferat cuicunque*, pro, *quamuis tamdem comferat quuicumque*. Porro Galli suum *temps* eferunt *tan*. Etiam Hungarus aliquando mutat in *n*. ut: *sénki*, pro *sémki*. Mutat alias

in

in adfine *b*: *gerebën* a latino *carmen.* hinc *gerebënël*, carminat. Dialectus certae plebis reiicit *m* a particula intensiua *mëg*.

§. XXIV. *N hungaricum* respondet omnium nationum literae *n*: et ipsi *Illyriorum* ante sonos *masculinos*. Frequentissime abit in *m*. *Miklós*, Nicolaus. Antiquioribus, ita et Valachis, *Mikó*. Ante labiales literas *b*, *p* *m*, omni fere plebi nostrae profertur uti *m*: *Istembe*, *azomba*, *baszomba*, *Szem-Pétër*, *Szem Márton* (p. *Szent Pétër*, *Szent-Márton*). Sunt, qui, orthographiam negligentes, easdem uoces ad sonum exprimant calamo. Potissimum Abauis nostris ita usv uenerat. quuius rei locuples est in typis uestigium. ex. c. *Debreczembe*. Vti et Graeci suum *συν* et *ἐν*, per *συμ* ac *ἐμ*; Europaei uero plerique, post Italos, Latinorum *in* per *im*, exprimunt ante labiales. Asiaticis, praesertim uero Scythis atque Othomannicis familiare est *n*, ante labiale *b*, in *m* comuertere. Et Persis *enbar*, (inple), sonat *embar*. Sic nostris etiam Atauis prolatum *embër* (homo) pro *enbër*; olim *gjenbër*, a *gyanver* (animam habens, anima praeditus), *lélëkkel biró*: *gy*, uti saepe fieri solet, reiecto. Porro, *n* abit nobis in *m*, quam frequentissime, post literas *l*, *ly*, *r*, *s*, *sz*, et *t*: quibusdam etiam post *g*: *élemëdik* *solamodik*, *folyamodik*, *származik*, *csuszamodik*, *futamodik*, *fogamodik* (*foganodik*). Abit etiam in *d*: *pedig*, pro, *penig*. Abit porro in *g*: *tëgnap*, pro uulgari *tënnap*. Abit, praeterea, in *l*: *talál*, pro *tanál*; *tálján* (circa, circiter) a *tánján*, *dan-jan*; gjëlkos, *gjilkos*, homicida, a persico *gyenkus*, occisor animae.

N aliquando inseritur dictionibus. *Harmintz kilentz*, pro *harmitz-kiletz*: *Këgyend*, *Këgyentek*; uulgo *Kénd*, *Kéntëk*, pro *Këgyed*, *Këgyetëk* (Dominatio

Tua

Tua, Vestra). Hungaricus mos, in certis prouinciis, hoc in uicem titulo adloquendi. Sed frequenter etiam reiicitur *n*, nescio quuius euphoniae caussa. *Mëk, mik*, pro *mënk, mink* (nos): *mëgyëk, mëgyën, mëgyünk, mësz*, et anomalum *mégy*; pro *mëngyëk, mëngyën, mëngyünk, mënsz*: *së, sëm*, pro *s në, s nëm*. Plebs quaedam dicit *óránkë't, óránki t, naponkë't, naponki't, a szëri't, gerebël*, pro *órákként, napokként, a szërént*. caet. Item *Karátson*, Natalis Domini IESV CHRISTI, dictus ab *incarnatione*. Sic *Bécs*, Vienna Austriae, et *Péts*, Quinque Ecclesiae, pro *Bencs*, uel potius *Bincs*, et *Pents*.

2. Turcarum *Sagbir-Nun* et Gallorum finale *n*, praesertim post *o* (quui simile habent etiam Poloni)*, uulgo nostro peregrinum. Ast cultiores atque delicatiores, uti *omnes Orbis uniuersi sonos*, ita *hunc* quoque possunt elegantissime proferre. Praeter Patrem Paulinum, quem Romae uideram A. 1754, permultos inuenias Hungaros, et Siculos Daco-Transsiluanos, qui tam delicato praediti sint organo, ut Gallorum delicatissimorum uix millesimus eos imitari ualeret.

* Quidquid senserint alii: mihi quidem, experientia teste, comstat illud *Sagbir-Nun* adcuratius a uulgo turcico proferri *ng*, quam a cultioribus uti *n*. Vulgaris enim illa prolatio adcedit ad reliquorum Asiaticorum, quamuis non omnium, pronunciationem. Quam tamen non hac ratione commendatam uelim, ut inperium *adscititii* illius *n* probarem; uerum, ut ipsum *g*, (potius *k*) ab *exsilio reuocarem* atque restituerem.

Scytharum posteri formant *possidendi casum* in *ük, uk*: plerique uero semper *nük, nuk*. Turcis autem euphoniae solum causa scribitur *n* post uocales. Hoc illis uitio uerti nequit. Sed finale *kef*, quod uulgo profertur quasi *ng* (*nüng*), cultioribus, luctam organi uitaturis, sonat solum *n* (*nün, ün*). Hinc quoque ortum est, quod illis uitiose scribatur *karindas*, pro *karükdas* (*karünkdas, karüngdas*, uentris,

tris, ſiue *uteri ſocius*): quod omnes uno ore eferunt *kar'das*, i. e. *frater*. Aſiaticum *denkiz* (mare) cultiores eorum proferunt *deniz*, uulgus uero *dengiz*: inde eſt nobis *tengĕr*, mare.

3. *Nj*, *nj*, *ny*. Vtor *primo* ad exprimendum *unam* ſyllabam; *ſecundo* autem *duas*, aut *ſonum duplicem*: *tertio* uero ſignificare placet ſonum, quuius etymon deſideratur; et qui aliunde, quam ab *n*, aut *ne*, *ni*, uel *nj*, petitus. *Törvénj*; *vonj*, *vonja*, *ſzánja*, pro *vonny*, *vonyny*, *vonnya*, *ſzánnya*; *tenyér*. Sonus hic *Hungaris* eſt, *ante* et *poſt omnes uocales*, proprius. Sonat, uti *Valachorum*, item *Ruſſorum*, *Polonorum*, *Bulgarorum*, et reliquae *Illyriorum* ac *Slauonum* propaginis, *n*, ante uocales *efeminata*. Sonat, uti Italorum et Gallorum *n*, praecedente *g* ſurdo. Angli quoque proferunt in quibusdam dictionibus magſime *italicae* et *gallicae* originis. Non nullis eorum pari modo ſonat *n* prius in *Newton*. Certa dialectus Nationis noſtrae finale *n*, ac in ſyllaba finali, praeſertim *ni*, ſemper, ore ſlauonico, pronunciat *ny*. ut: *Kalán*, *ënni*, *inni*, *vënni*, *irni*; *kalány*, *ennyi*, *innya*, *vennyi*, *irnya*

§. XXV. *P* noſtrum reſpondet omnium nationum literae *p*: niſi quod *Slauonii* plerique proferant latinum *p* uti *b*. ex. c. *ber bardez*, per partes. Coptitae ſuum *p*, ut plurimum, ſonant uti *b*: quem ad modum et Latini graecum π frequenter in *b* comuerterunt. ut: *ab*, *ſub*, ex ἀπο, ὑπο. Graeculi moderni, praecedente μ, aut ν, proferunt uti noſtrum *b*. Εις την πολιν παλιν πορευομαι: *is tin bolin bálin borevomæ*. Turcae pariter. Idcirco procliue illis fuit nomen *Istambol* (alias, *Stambul*) mutuari a Graecorum *is tin polin* (*is ten polin*, *in ciuitatem*, *in ciuitate*, ſicuti id Graeculi comſtruunt). Vti olim Romani *Romam*, et hodie Angli *Londinum*; ſic etiam Graeci *Conſtantinupolin* ſemper *urbem* uocitant.

C Quo

Quo uadis? in *urbem*, εις την πολιν. Vbi degis? in *urbe*, εις την πολιν. Idem Turcae graeco ore protulerunt, *is-tin-bolin*; dorico, *is-tan-bolin*; tatarico autem, *Istambolin.* Bulgari uero et Valachi uocant *Czáregrád*, Caesaris ciuitatem.

Hungari quidam pro *part* dicunt *mart.* Aliqui uero pro *pedig*, usurpant *kedig.* *P* abit aliquando in *f*: ut *fenyö*, a *pinus.* Aliquando reiicitur: est enim *gaz'da*, herus, dominus, paterfamilias, oeconomus, ab ruthenico *gbószpoda*, dominus, herus.

2. *Ph*, *ph.* Peregrinum eo significabimus uocabulum: *Theophrastus*, *Philippus.* Ea uero, quae antiquo ciuitatis nostrae gaudent iure, litera *f* exprimere integrum est: *Filëp*, *Filippi*, *Filémon*, *Filadelfia*, *Teófilus.* Sed *Philosophus* uigeat, aeque ac *Filósofus*, cum similibus.

§. XXVI. *Q* nullum habet apud Hungaros usum. Itaque sonus *qu* literis *kv* solet exprimi. ut; *Kvártus*, *kvártél.* Possumus tamen atque uolumus in latinis id uocabulis nostra ciuitate non ita pridem donatis, atque iis, quae ad tempus fors an usurpantur, adhibere. ex. c. *quadratum*, *quadratura*; *Quirinus.* *Qu* profertur Anglis, Germanis, et paucis Italis, ad modum *Latinorum*, uti *kv*: at Gallis, Hispanis, et plerisque Italis, uti *k.* Videtur Latinis etiam olim, non paucis, ante *u* sonuisse *k* aliquando. Id arguit inueterata imitatiuncula, *cuius*, *cui*, *locutus*, caet. pro, *quuius*, *quui*, *loquutus*, caet.

§. XXVII. *R* nostrum respondet omnium nationum, magsime Germanorum et Slauoniorum, literae *r.* Vti Latinis atque Atticis non numquam liquescit: sic et Anglis aliquando v.c. *wám*, *shâp*, pro *warm*, *sharp.* Blaesi pueri nostrates, adulti quoque

que non ita pauci, proferunt ut *ly*, alii *l*. Etiam sine linguae uitio in *l* mutatur saepius. *Almáriom*, ab armarium: *cselekëszëm* (Hithpahel) ab antiqua radice persica *cser*, aliis *kjer*: *bólok*, hodie *bóldog*, pro *bórok*, beatus, felix, ab Hebr. ברוך *barukh*, *borukh*, benedictus. Mutatur aliquando in *g*. *Gazdag* (notat, *kincsës*) diues, opulentus; a persico *ghazdar*, *thesaurum possidens*, *diuitias babens*. Aliquando inseritur dictioni, idque, ut uidetur, euphonias ergo. *Piatz*, uulgo *piartz*, ab italico *piazza*, german. *platz*. Sic *társ*, a persico *das*, socius.

§. XXVIII. *S* nostrum sonat uti Hebraeorum, Arabum, Persarum, aliorum que *shin* (punctatum): uti Anglorum *sh*; item eorum *ti* ante finale *on*: uti Gallorum *ch*: uti Germanorum *sch*: uti *s* eorumdem ante *c*, *l*, *m*, *q*, *t*: uti *s* Italorum, praeter *Florentinos*, ante *c*, *p*, *t*, etc. Vti quoddam Graeculorum uulgus, ad modum Italorum quorumdam, praecipue Venetorum, profert σιγμα. *Graecis* delicatioribus, atque *Mecklenburgensibus*, hoc sono carere placet. Quos praeter, omnes fere nationes habent. Hungaris non raro abit in *z*: *tüz*, a persico *ates*, ignis: *kőz*, a persico *kose*, angulus.

Vti Hebraei suum ש cum *Thav* frequenter commutant; item Anglo-Saxones et Belgae, patrii sermonis conditores, teutonicum *s* atticis crebro labiis protulerunt (Ast *better*, et *beeter*, *melius*, uicinum est origini persicae; *bibter*, melius, a *bib*, bonum): sic et Maioribus nostris frequentissime fuerat *s* in *t* permutatum. Germanis quibusdam *sch* praecedente *n*, efertur uti *tsch*: et nobis aliquando crassum *s*, post *n*, abit in *cs*; ut *Bincs* pro *Bins*, hodie *Bics*, *Bécs*: *lencse* a latino *lens*.

2. *Sz* noſtrum ſonat uti Hebraeorum *ſamech*; Arabum, caeterorum, *ſin*, et Graecorum σίγμα: uti Anglorum *s* et *c* in *ſince, peace*: uti Gallorum *s*, *c*, *ç*, atque *t* in his, *Cette nation ſans façon*: uti Slauonii, Poloni, caeteri, et plerique Germani proferunt *s*: uti Romani, Bononienses, Florentini, et Mediolanenſes, in principio dictionum. Veneti, uti iam obcupaui, hoc ſono deſtituuntur. Sz antiquum et nobis in craſſum *s* fuit mutatum frequentiſſime. ut: *meſe* a *meſzel* (fabula). Magſime ante *abstractorum* terminationem *ſag*, *ſég*. ſonat uti *s*. *Jáſzſág*, *kéſzſég*. Noſtrum *ſz*, ad morem *Atticorum*, crebro in *t* commutatur. ut: *bitel*, *étel*, *ital*, *vétel*, *bit*, *bitt*, *bitj*, hodie *bidj*, *bitet*, caet. ab *biſz*, *ëſz*, *iſz* (*iſzik*), *vëſz*.

3. Eſt ſonus inter *s* et *ſz medius*, qui tamen proprius ad *s* adcedit, *Graeculis*, praecipue *Macedonibus*, et *Athenienſibus*, atque delicatiori *Belgarum* ſexui proprius: quibusdam etiam *Hungariae* et *Poloniae* ciuitatibus aliqua ex parte familiaris. *Quem* alias, uti et ſonum inter *z* et *zs* medium, noſtrates, aliae que nationes, nonniſi *blaeſis* adſcribunt. Vti hoc, ita et *reliquum in blaeſis uitium moralis* aliquuius *uitii*, quod *praedominatur*, eſt *index* certiſſimus. Contra, lenes, comes, adfabiles, modeſtos, humiles, caſtos, pios, et iuſtos ac aequos, aliis que ornatos uirtutibus, a Gratia coeleſti cum primis *ita* comparatos, plus *blaeſus* ille *ſermo*, quam facundia, *decere* uidetur.

4. *'S*, *'s*, *'ſ*, comuenit cum *zs*, et *z'*, hoc ſolum discrimine, quod *'s* ab *s*, aut *ſz*, aut aliunde, quam a *z*, ortum mihi ſignificet ſonum : *'ſ* uero ſonum, qui duplici modo eferri ſolet, indicat. v. gr. Jé'ſus, Ieſus, quibusdam pronunciatur *Jë'ſus*, aliis uero *Jézus*. *Jeru'sálëm*, *Jó'sef*, *Iëré'sia*. S. in

in medio *nominum propriorum* sonat ad modum *Venetorum*: quibus *s*, quod syllabam in media uoce inchoat, refert nostrum *'s*. ut ; *cosa medesima*: minime uero, si duplex sit *ss*, ut ; *stessa*. Initiale nostrum *s*, in *propriis*, pari modo sonabit *'s*, si media syllaba ab *s* ordiatur. ut: *'S t' ánna*.

§. XXIX. *T* nostrum respondet omnium nationum forti *t*: nisi quod *Slaui* plerique, et quidam *Germani*. *Hispanorum* antiquorum ore, semper fere proferant uti *d*. Et *Coptitae* frequenter. *Graeculi* moderni, praecedente *n*, semper sonant *d*. Παῖδα γινεῖται απο τον Θεον τελειωντα μ. ς. *Panda iinondæ apó ton Dheon deliunda mas*. Iudaei pariter. Et Hungaris in *d* mutatur frequentissime. ut : *Nádasd*, *Kövesd*, ab antiquo Mogorico-Persico *Nádestán* (*Nádastán*), *Kövestán*.. At idem *d* genuinum est in his: *Farkas'd*, *Kos'd*, *Bárány'd*, *Bárán'd*. *István'd*, a *Farkas-bid*, *Kos-bid*, *Bárán-bid*, *Istvàn-bid*. Item in his: *Várad*, *Arad*, a persico-scythico *Várdágh*, *Ardágh*. Item in his: *Erdőd*, *Borsod Kőlesd*, a mogorico-persico *Erdődán*, *Borsodán*, *Kőlesdán*. Sed *Bogdán* est a ruthenico *Bogbdan*. De quibus uberius in *Onomastico Hungarico*.

Germani exoticum *t*, ut plurimum, cum *spiritu aspero* proferunt *th*. Valachi latinum *t*, ante sonos *femineos*, in *tz* mutauerunt aliquando: *tzine*, ex *tene*; *üntzeleg*, ex *intelligo*. Plerique *Russi*, *Poloni* et *Slaui*, suum aeque ac exoticum *t*, ante *uocales femineas*, pronunciant uti *ty*. Et nostratium aliqui; ueterum tamen plures amauerunt *ore slauonico* pronunciare. Hinc *bitjës*, *'bitjös*, pro *bitës*. Hoc minus suaue. Sunt alia, quae aures non ita feriunt: ex. c. *tyuk*, ab asiatico *tauk*, gallina; uulgo *tik*. *Atya*, ab antiquo *ata*, pater.

Galli, uti finale *s*, ita finale *t*, non femper proferunt. · Ita uulgus noftrum folet aliquando reiicere extremum *t.* ex. c. *miér'*, *m'ér'*, *azér'*, *mikén'*, quibusdam *miké'*, pro *miért*, *azért*, *miként.* Etiam medium *t*, ante alias consonas, praefertim ante g, *k*, *t*, caet. ut; *Szen-Gergëly*, *Szen Király*, *Szen-Tamás*, *Szen-László*, pro *Szent-Gergëly*, caet. Contra, aliquando inferit euphoniae gratia: *esztendő*, ab *jafinde*, *jefinde* (annus). Et fini adiicit: ut; *mëgint*, pro *mëgin*. *In* eft fyllaba *expletiua* atque euphonica. *Mëgin*, pro *mégin.*

Vti Hebraeorum ת cum ש crebro commutatur: ita noftrum *t* abit in adfine *s* quam frequentiffime; praecipue quidem in Verborum Imperatiuis, idque euphonias gratia. ut: *láfs*, *jufs*, *látbafs*, *nézbefs*, *nézbefs'd*, *nézbefsed*, caet. pro *lát-s*, *jut-s*, *látbat-s*, *nézbet-s*, *nézbet-sd*, *nézbet-fed.*

2. *Th* plebs arabica profert uti *t*. Vulgus noftrum pariter. Sed poffunt cultiores, quamuis pigeat eos tam delicate, atque Graeci, proferre. Voces peregrinas olim adfcitas promifcue per *th* atque *t* exprimimus; recentes uero per *th*. ut: *Thucydides*: *Theologus*, *Teólogus*; *Mártha*, *Márta*. Germani *th* fonant *dh*, uti Angli in monofyllabis quibusdam: at non tam delicate et eleganter atque hi. *Iudaei hebraifantes*, uel qualibet lingua loquentes, maxime *Germanici*, *Polonici* et *Orientales*, finale *th*; *Arabes* doctiores atque *Turcae* omne *th* fibilant uti *s* tenue. *Lacones*, ipfi *Spartani*, Θ ut plurimum, per Σ expreflerunt. *Angli* finale dictionum, cum primis Verborum, *th* utroque modo fcribunt; alii *th*, alii *s*: *becometh*, *becomes*. Vulgus eorum pronunciat *fz* (*bicomfz*), rariffime *th*: praecones uero, ad modum Graecorum, femper *th*. Et initio aliquando. Vulgus pariter. v. gr. *think.*

Pere-

Peregrinum *th* Maiores noſtri amarunt in *t*, *d*, *z*, aſt ebraicum *Thav* in *ſz*, *z*, *d*, atque *t* permutare. v. c. Ex *adformante 2æ perſonae ſingularis praeteriti*, nimirum ת mutauerunt *ſz*, *charaeteriſticam 2æ ſingularis Verborum intranſitiuorum* ac *neutrorum*. ut: ſiet*ſz*, akar*ſz*, halla*ſz*, ir*ſz*. Porro *adfectionem* Verborum formae *Hithpahel*, *hir*hëdik, *cſele*këdik, *cſele*këſzik, *ſzomjú*hozik, habent a characteriſtica תה *heth*, Denique *notam quarti* caſus *at*, *ot*, *öt*, *et*, *ët*, *ét*, *őt*, *t*, adceperunt ab iisdem Ebraeis: hoc discrimine, quod *Orientales* notam את praefigant; noſtri uero, pro more ſuo, et alias particulas, et *hanc ſubfigere* ament. ex. gr. Ur*at*, Iſten*t*, Atyá*t*, nap*ot*, jó*t*, eg*et*, egek*et*.

Ruſſi et Valachi *th* pronunciant uti *ph* ſev *f*. ex. c. *Feodor*, *Pheodor*; *Logophet*, a *Theodorus*, *Logothetes*, Cancellarius.

3. *Ty*, *tj*, *tj*. *Tj* ſonum *ſinplicem*; *tj* uero *duplicem* exprimit. *Tj* originem a *te*, *ti*; *ty* uero deriuationem a *t*, aut aliunde, quam a *te*, *ti*, ſimul et *ignotam originem* indicat. Noſtrum *ty* ſonat, *ante* et *poſt quamlibet uocalem*, uti *Slauonum*, *Illyriorum*, caeterorum, item *Valachorum*, *t* ante ſonos *molliores*: uti κ quibusdam Graeculis ante *uocales* atque *diphthongos femineas*: uti *Turcarum* et reliquorum *Aſiaticorum* certa dialectus pronunciat *kef* ante *ſonos omnes*, praecipue uero ante *efeminatos*: uti Itali et Vlachi proferunt *ch*: uti et Rhaeti; v. c. *parchei*, ſonat illis *pártyej*. Ad hunc fere modum proferunt Angli prius *t* in *tutor*: expreſſuri forſan ſcriberent *tyutor*.

4. *Ts* comuenit cum *cs*. Hoc ſolum intereſt: quod eo originem a *t*, atque *ts*, ſignificem. tſ, *tſ*, quando ſcribitur, *diſtinctum ſonum* atque *duas ſyllabas* indicat. *Horvátſág*.

5. *Tz* pariter comgruit cum *cz*. Ita uero distingui debet, ut habeatur ratio originis a *t* atque *tz*. Angli cum *tts*, Galli uero cum *ts* id exprimerent.

§. XXX. *V* confona fonat uti Anglorum, Gallorum et Italorum *v*: uti Belgarum, Germanorum et Polonorum duplex *w*. Sonat uti Graecorum Β: uti Coptitarum *Bida*, fev *Vida*; quos et fupra commemoraui. Habent huncce fonum omnes fere nationes. Graecorum in ore, Υ inter duas uocales fonat uti noftrum *v*. ex. gr. Δαυιδ, Ευαγγελιον. At tamen peregrinum *v* nunc υ ψιλῳ, mox diphthongo ου, alias uero per β exprimunt. Δαβιδ, Δαουιδ. Adcuratiores eorum orthographiae fors an habituri rationem ac etymi, hungaricum *vár* (arx), et italicum *aveva*, fcriberent — βαρ, αβεβα: *Louanium* autem et *Vienna* ac *Vindobona*, hoc pacto — Λουανιϰμ, Ουιεννα, Ουιντομπονα.

Hungaris peregrinum *v* in *b* uertitur aliquando. *Bálint*, (*Válint*, Valentinus). *Bognár*, a germanico *wagner*. *Bajnok* a slauonico *vojnik*. Sic *Bécs*, *Bics*, comtractum ex *Bin-fehri*, quod a *Wien-fehri* (*Vin-fehri*) *Vien-városa*, Ciuitas Vindoniana. Turcae, Valachi et Illyrii habent ab Hungaris *Bécs*. Pari modo *Péts* comtractum ex perfico-arabico *Pengyzs-fehri* (*Pengyzs*), Ciuitas quinque Ecclefiarum; *pengyzs-kiliz-fehri*. Aut potius ex slauonico, *Pient-czërko*, *piet-czërkvé*, Quinque Ecclefiae.

Sic porro Coniunctio *embár*, hodie *ámbár* (etfi) componitur ex Coniunctione perfica *bem* (*et*, *tum*), et *ver* (etfi). Sed alius eft originis aduerbium concedendi *ámbár*, id eft, *ám lédjen*, *ám ugj vadjon*. *Am* eft a Coptitarum particula *amoi* (*fi*); fed nobis plura denotat. *Vár* Scythis notat, *eft*. *Am-vár*!

Bel-

Belgarum atque *Germanorum* duplex *w* eo ualet, ut diſtinguatur a ſinplici *v*; quod omnes pronunciant uti *f*. Poſteriorum plerique etiam latinum eodem modo proferunt. *Fide, ſed cui, uide*: *Fide, ſed cui, ſide*. Nos quoque imitamur eos aliquando. A latino *vir* habemus *férj*: item *falu* a *uilla*.

Vti Latini *d* et *v* frequenter inſerunt euphoniae gratia: ſic Hungari euphonicum *v* crebro adiiciunt.

2. *Wh* proprium eſt Anglis: peculiaris eſt et prolatio τȣ *w*. Illud *wh* in *what*. etc. eferunt quaſi *hv*. Praecones Hungarici, praeſertim facundiores, mihi uidentur eodem modo proferre literam *v* in his — *Ob vajha!*

§. XXXI. *Z* noſtrum ſonat uti *Hebraeorum*, caeterorum, *zain*: uti arabicum *ze*: uti Graecorum *z*: uti *Anglorum*, *Italorum*, Illyriorum et Polonorum *z*: uti Gallorum finale *s* et *x*, ante uocales: item *Atticorum*, *Belgarum* et *Holſatorum* initiale *s* ante uocales: uti Romanorum, Bononienſium, Florentinorum, et plerorumque Longobardorum, *s* in initio ſyllabarum mediarum. ex. gr. *medeſima coſa*.

Z Hungaris ante *s* ſonat uti *s*; et ante *ſz*, uti *ſz*. ut: *ſzárazſág*; *drazſza* (*ſzáraſſág*; *draſzſza*). Pariter ante *t* ſonat *ſz*. ut: *marazt*, *ébrezt* (*maraſzt*, *ébreſzt*). Mutatur interdum in *gy*: *gyanakſzik*, ab antiquo *zanakſzik*, opinatur, ſubſpicatur. Mutatur aliquando in *r*; *tengër* ab aſiatico *dengiz*, (mare); *ökör* a ſcythico *öküz* (bos); *fejér*, ab antiquo *bejdz*: etiam Turcis *bejáz* (albus). Mutatur etiam in *cz* frequenter: *Dëbrëczën*, *Döbröczön*, a ruthenico *Dobrezin*. Mutatur in *ſz*: *ſzip*, *ſzép*, a perſico *ziba*, pulcher, ornatus: *oſztán* (tamdem,

 poſt-

poſtea) ab *az-után*, poſtea. Mutatur etiam in *s* creberrime. Verbi gratia: *ISTEN* a perſico *iizdæn*, *iizdan* (Deus): alias *izid*; quod ab *Iſide* uidetur petitum (*). Scythico-Mogoricum Nomen DEI, *Tanre*, *Tangre*, *Tangri*, quod Maioribus noſtris uſitatum fuerat, iam div obſoleuit. In ſacris quibusdam monumentis, ſev inſcriptionibus, adhuc ſupereſt, idque gotthicis ſcriptum characteribus.

(*) Conſidera, ſi uis, linguas Europaeorum omnes: eo quaelibet uocabulo uocat DOMINVM DEVM, quod *profanae* eſt originis. Nos tamen *profanam* illam, uolo dicere, *ethnicam*, Diuini Nominis originem duobus modis pie ac religioſe compenſamus.

1. Nomen *Háláb*, uulgo, *bálá*, Hebraeis et Chaldaeis fertur adceptum re quam uerissima. Deriuatur ab האלוה *haeloah*: in uulgari dialecto *báloah*, comtracte *báláb*: ſed in antiquiori, *baaloeh*, uel potius *Háloeh*, o DEVS! Quoniam in *precationibus* et *gratiarum actionibus* non ſolum *exordium* ſolebat fieri ab hac *inuocandi* formula, *Háloeh*, *Háláb*; ſed eadem *ſæpius* etiam *repeti*: Maioribus noſtris uſv ueniebat *Gratias ipſi ſoli DEO agendas* peculiari uocabulo *Háláb* (*Hálá*) ſignificare. Hodiedum, uſv noſtro, ad unum DEVM pertinent formulae — *Háláb lédjën! Adjunk hálábt! Hálábkat adunk tënëkëd*! Agimus tibi gratias!

Vſurpatur uero tamtum in *primo* et *quarto caſv ſingulari* atque *plurali quarto*. Scire licet, *Háláb*, gratiae: *hálábt*, gratias: *hálábkat*, multas gratias. (Vulgo, *hálá*, *hálát*, *hálákat*). Neque ullum umquam *ſuffixum* aut *particulam* admittit: niſi fors in poſterum ampliorem ei ſtructuram comciliemus et ſignificantiam. A loquendi modo, *hálábt adni*, habemus compoſitum adiectiuum, *hálá-adó* (*qui gratias agit*, *qui gratum habet animum*): hinc uero ſubſtantiuum nomen *háládás*, uulgo *háládás*, gratiarum actio. Vtrumque ad unum DEVM pertinet proprie. Ab *háládás*, uel fere obſoleto *háládat*, uenit *háládatos*, gratus (grati animi), et *háládatosſág*, gratitudo, (animus gratus); item *háládatlan*, ingratus, et *háládatlanſág*. quibus etiam *homini debitum*, *praeſtitum* aut *negatum*, *officium* exprimimus. Proprie tamen is dicitur, etiam ratione hominis, *háládatos*, quem ſcimus, aut credimus,

mus, uel certe ponimus, precibus ac uotis, nobis *grates* et *habere* et *agere*: inproprie uero, qui *gratias refert*.

Porro, ab *Háláb* fit uerbum *hálábl* (*hálál*, formae *hiphil*): quo utrumque officium exprimimus. *DEO gratias agit*, *laudes tribuit*: homini uero, idque paulo uſitatius, *grates refert*. Ab hoc ipſo uerbo demum oritur uerbum formae *hithpahel* (et quidem compoſitae. XVII.) *hálálkodik*, uulgo *hálákodik*. Vſurpatur de eo, qui *DEO gratias agendo* et nobis *bene precando* ſe ſe inſinuat. Sed in malo ſenſv capitur ut plurimum. Nimirum, aut de eo, qui ſcitur uel certe ponitur eſſe homo fucatus ac *adulator*: aut uero de eo, quem, alias ſincerum, ut *adſentatorem* traducunt inpii et inprobi.

2 *Jéhova*, (*Jëhóva*), praeſertim ſuperioribus ſeculis, et hoc ineunte, uiguit: hodie quoque ſatis frequenter adhibemus pro UR, Dominus; item, UR ISTEN, Dominus Deus. In exordio precum, *Jéhova*! *Jéhova*! Domine! Domine! Vel, *Domine! Domine Deus!* Vel, O *AETERNE*! DOMINE DEVS! Alias frequenter additur *ISTEN*: ſed *Jéhova* manet. inuariatum. *UR Iſten* quoque dicitur: at prius inuariatum manet pariter. *A Jéhova Iſtent; az Ur Iſtent.* In eo diferunt, quod prius uix admittat ſubfixum ſev *pronomen* poſſeſſiuum. *A mi Jéhova Iſtenünk* : *a mi Urunk Iſtenünk*, Dominus Deus noſter. *A mi Ur Iſtenünk*, non bene: neque *a mi Jéhovánk Iſtenünk*. Dicunt tamen aliquando: *Ób ën Jéhovám, édës Iſtenëm! Te vadj a mi Jéhovánk*! Mea quidem ſententia merito imitandus eſt Interpres, qui reddit, *Jéhova*, *Jéhova Iſten*. Et Gallicus recte ac ſignificanter pie que interpretatur, *Éternel*: quamuis mihi non uideatur omnem Diuinae illius *Nominationis* ſenſum exhaurire.

Propterea uero haec obſeruo, ut ii, quorum intereſt, diligenter ac deuote ſuis eadem inpertirent, *reddita ratione originis utriusque uocabuli*: quod, nimirum, poſterius *a ſe exſiſtentem ac aeternum* atque *eum, quem DEVS ſe fore conſtituit* atque *declarauit*, *ſemper futurum*, ſignificantiſſime nobis exponat: prius uero petitum ſit a dictione, quae *ENTIS colendi* ac *timendi*, *adorandi que NVMINIS* notionem inuoluit. Quilibet itaque illum eumdem loquendi modum, *Hálábkat adunk*, uſurpaturus, poterit ſimul *mente deuota haec uoluere* atque comprehendere — *Mindën Iſteni-tiſztëletët*, *tiſztësſégët*, *dicsóségët*, *hálá-adáſt* és *dicséretët* egéſz *féléleműel* és *imádásſál tulajdonitunk tënëkëd*!

Cur

Cur uero non possit ab הלל *bálál* et *ballel*, aut ex alio quocumque demum fonte ortum putari; sufficientem dabimus in *Etymologico* nostro *Lexico* rationem. Non est instituendum ullam Criticen ad modum *Otrokotsii*, aliorum que, sev fungentium uita siue iam ea defunctorum; quibus ex quouis ligno solitus, atque solet, fieri Mercurius.

SECTIO II.

De Syllabarum diuisione atque collectione.

§. I.

Natura Linguae nostrae plane non fert *diuisionem syllabarum*, quam nostri hodiedum adhibent. *A ba-lot-tak-nak fël-tá-ma-dá-sok fe-löl pe-dig nëm ol-vas-tá-tok-è a mit Is-ten mon-dott nék-tëk il-lyen mó-don*: *En va-djok Ab-ra-bám-nak Is-te-ne.* etc. *Az Is-ten pe-dig nëm bol-tak-nak, ba-nëm é-lők-nek Is-te-nëk. Sze-res-sed a të U-ra-dat Is-te-në-det tel-jes szi-ved-böl* etc. Sed hac ratione distinguendum atque legendum *A bal-ott-ak-nak fël-tám-ad-ás-ok fel-öl — mond-ott — mód-on*; *nëm bolt-ak-nak, ba-nëm él-ők-nek Is-ten-ëk. — UR-ad-at IS-TEN-ëd-et tel-jes sziv-ed-böl.*

Sic, *bat-al-om*: q. *bat-ol-om.* In inflexione ac deriuatis, *o* excidente, *m* cum praecedentibus colligitur. Imo antiquis ipsum *thema* fuit *batalm, batolm* (*irgalm, këgyelm, engëdelm,* caet.) *Hat-alm-at, hat-alm-as-on, hat-alm-az-ék.* Sic, *biv-at-al-os*; *fog-an-at-os-an*: *ép-ül-és-ünk-et*: *rág-alm-az-ás-ok-ért.*

Nobilissimum ac incomparabile hoc Idioma requirit eo pacto instituendam esse *collectionem* literarum, ut, *quotquot syllabas* adieceris, *totidem* tibi semper *ex iisdem resultent notiones.* ex. gr. *Ép* (est radix)

radix) ſignificat, *integer*: adiecto *ül*, fit Verbum neutro-paſſiuum, *épül* (redintegratur; reſtituitur; aedificatur): adiecto *és*, deriuatur nomen *épülés* (reſtitutio; aedificatio): adiecto pronomine poſſeſſiuo *ünk*, fit *épülésünk* (reſtitutio noſtra, noſtri): adiecta denique nota *caſus quarti*, fit *épülésünket*, reſtitutionem noſtri. Sic, porro, *fog* (eſt radix) *capit.* etc. adiecto *an*, fit uerbum neutro-paſſiuum, idque reciprocum, *fogan* (concipitur; uires ſumit; radices agit): adiecto *at*, ſiet ſubſtantiuum nomen, idque abſtractum, *foganat*: adiecto *os*, fit adiectiuum, *foganatos*: adiecto tamdem *an*, fit aduerbium *foganatosan.* Porro autem, *rág* (eſt radix), rodit; mordet: 2) detrahit. Adde *alm* (*alom*), fit *rágalm* (*rágalom*), morſus, roſio: detractio. Adde *az* fit uerbum hiphil, *rágalmaz*, (morſat): *obtrectat.* Adde *ás*, fit *rágalmazás*, (morſatio): *obtrectatio.* Adde incrementum *ok*, fit plur. *rágalmazások*, *obtrectationes.* Vel, ſi eamdem adiectionem ſumas pro *ſubfixo*, ſev *pronomine poſſeſſiuo*, ſignificabit, *obtrectatio eorum.* Denique adiice particulam poſtpoſitiuam *ért*; orietur *rágalmazásokért*, *propter obtrectationes*, et, *propter obtrectationem eorum.* En incomparabilem Linguae indolem!

Cogito, quid hic obiecturus eſſes. Sed reſpondebunt tibi latina *ad-eris*, *ſuper-eris*, *praeter-ibis*, *uen-eunt*, *uen-ibunt*, *uen-ire* diſtinguendum a *ue-nire.* In his conſonae *d*, *r*, et *n*, ſequentium uocalium uidentur eſſe comites: id tamen non moraris.

§. II. Quamquam *ebraea propago* fere omnis et potuit et poſſit eferre *duas conſonantes* in initio uocabuli *ſine uocali* poſitas: tamen ad modum caeterorum *Aſiaticorum*, Scythis nimirum qui cognati fuere, Maiores noſtri aut *interſeruerunt* aut uero *praemiſerunt* uocalem *e* uel *i*, aut fors aliam *ſequen-*

tibus

tibus respondentem. ex. c. a nomine *Stephanus* et *schola*, plebs quaedam dicit *Estván*, *Eskola* : sed frequentius *István*, *iskola* : usitatius tamen est, *oskola*. Cultiores coeperunt eferre, *schóla*, *skóla*. Sic *Ferencz* a *Franz* : *Kërësztjén*, et *Kërësztény*, a uoce *Christianus*. Cultioribus nullam amplius parit luctam prolatio. Sed infima, cum primis, rustica, plebs dicit *Karajtzár*, *Faranczia*, *Engëlus*, *Angëlus*, *porobál;* pro *Anglus*, *Franczia*, *krajtzár*, *próbál*.

Caeterum, ab Illyriorum *brat* (frater) habemus *barát* (*amicus* : item, *monachus*). Ab eorum *Kral* (rex) dicitur *Király*, *Királj* : certae plebi, *Kërál*, et *Kërá'*, *Kirá'*. Russis uero *Korol*. Hicce mos noster communis est cum Othomannicis etiam. v. c. Vocant illi Graecorum templum *Kiliz*, ab *Ecclisia*, id est, *-clis-*. Hinc certam *Thraco-Romaniae* ciuitatem *XL Ecclesiis* dictam, uocant *Kyrk-Kiliz*.

Idem porro adcidit, et quidem frequenter, in media quoque et extrema dictione. v. c. *oroszlán* ab asiatico *arslán* (leo): *haszon*, praestantia, commodum, utilitas; ab arabico *husn*. Sic *batalom*, pro *batalm*; *álom*, pro antiquo *álm*; *értelëm* pro *értelm;* *sarok*, pro *sark*: *bóldogàb*, pro *bóldogb*. caet. Contra, elisa uocali postrema, frequentius alia comtrahimus uocabula. v. c. *tart* (tenet), a persico *dared*, tenet, tenebit.

SECTIO III.

De Nomine, et iis; quae illi adcidunt.

§. I.

Pleraeque in *Asia* linguae *demonstratiuis* ac *emphaticis*, quibus *nomina* adficerent, *articulis* plane destituuntur. Nostra *duobus* gaudet: quorum unum *Ebraeis*

Ebraeis ferimus adceptum; alterius autem usum Europaeis tribuimus.

Articulus *ëdj* (*ëgj*), petitus a numero *ëdj* (*unum*), respondet *indefinitis articulis* Germanorum, Belgarum, Anglorum, Italorum et Gallorum. Articulus *a* mutuatus ab Hebraeorum articulo ה, *determinat* rem ad modum definitiuorum *der, die, das*; *the*; *il, la, lo*; *le, la*; ac ad modum slauonici *ten, ta, to*. Sunt tamen quidam loquendi modi, qui non definiunt. v. c. *nëm tudja az embër; mondhatja az embër*; et alii, qui nobis usurpantur, uti Germanis illud *man*, Anglis *one*, Gallis *on*. Alias, *nëm tudja embër*, etc. Quando Enunciatio *emphasi* non indiget; *priorem* articulum prorsus necligimus: tanto magis *posteriorem*.

Si *nomen* incipiat a *consona*; purum *a* praemittimus: si uero a *uocali*; euphoniae consultori, literam *z* adiicimus. Itaque *apostrophus*, quo nostri hodiedum utuntur, ex. c. *a' város*, locum non habet.

Vtrumque *articulum* admittunt etiam *adiectiua* nomina, si habeant *substantiuum* aliquod, quamuis *implicitum*, ad quod referantur; eoque magis, si in eadem id enunciatione praecedant. *Szërëzz nékëm ëdj belyës Prókátort*: *szërëzz nékëm Prókátort, ëdj belyëset*: commenda mihi locupletem ac aptum (aliquem) Causidicum. *Szërëzd-mëg magadnak azt a könyvet*. Compara tibi librum illum. *Az elsőt-è, vagy a másodikat?* Primum ne an secundum?

Etsi plura comstruantur cum uno Substantiuo adiectiua; *articulus unus* subfecerit. Potest uero uterque *articulus* a nomine suo, non tamtum *adiectiui*, sed etiam plurium aliarum Orationis partium, interiectione, quam elegantissime remoueri. *Edj*, közönségës hasznra szűletëtt jelës *embër*.

So-

Solet etiam dici quibusdam: *a közönségës bafzonra*, uel, *közönségës bafzonra fzülétëtt ëdj jelës embër. A*, hazánk javát mindënképen elő-mozdítani kívánó, jô és ëgjenës lëlki-ësméretű *bazafiaknak* nëm këll ellenëk járnunk.

Pronomina quoque tam *relatiua* quam *poſſeſſiua* patiuntur articulum *definitiuum a* (*az*): *az enjim, a miénk, az övéket*; *a ki, a mëllj*. Pronomen *valaki*, aliquis (compoſitum ex arabico, alias etiam ſyriaco, *falan*, ὁ δεῖνα, et pronomine *ki*), et per ſe, et, in primis comſtructum cum articulo *ëdj*, nimirum *ëdj valaki*, ſignificat idem, quod Graecorum ὁ δεῖνα, *certus quidam*, talis et talis. Noſtrum *articulum propria* quoque nomina patiuntur.

§. II. Vt apud Aſiaticos pleroſque, ſic apud *Hungaros* nulla eſt *generis uarietas*. Poteſt unum idemque epitheton, *absque terminationis uariatione*, *quuilibet nomini* adiici. Nihilo tamen ſecius poſſumus *ſubſtantiua* quaedam nomina quadam ita dicta *motione* diſtinguere: ſcire licet *uiros* inter et *feminas*, uel potius *heros* ac *dominos* inter et *heras* ac *dominas*, etc. inſtituere diſcrimen. *Királj*, Rex, *Királjné* (*Királné*), alias, *Királj Aſzſzonj*, et *Királjné Aſzſzonj*, Regina. *Gróf*, *Gróf Aſzſzonj*, Comes; *Grófné*, Comitiſſa. *Gubernátorné*, Domina (Coniux) Gubernatoris. *Vicé-Iſpán*, uulgo, *Vicéſpán*, Vice-Comes: *Vicé-Iſpánné*, Domina, coniux, Vice-Comitis. *Biró*, *Prókátor*, Biró*né*, Prókátor*né*, uxor Iudicis, Procuratoris. *Patikáriusné*, *Sütőné*; uxor Pharmacopaei, Piſtoris. *Budai*, Budai*né*, *Kegyës*, Kegyës*né*; *Budai Pálné*, *Kegyës Iſtvánné*. Vxor Pauli Budai, Stephani Kegyës; uel Domina *Budai*, *Kegyës*: aut, *Budaiana*, *Kegyëſiana*.

Sunt, praeterea, alii modi *ſexum* a *ſexu* *diſtinguendi*. *Férjfi-embër*, uulgo, *férfi-embër*, homo mas, uir:

uir: *aſzſzonj-embër*, homo femina; dicitur alias, *aſzſzonji-állat*. Breuiter autem, *férjfi*, uir; *aſzſzonj*, femina. item, *férj*, maritus; *aſzſzonj*, marita. *Férjfi-gyermëk*, uulgo, *gyermëk*, puer; *lëánj-gyermëk*, uulgo, *lëánj*, *lánj*, *lján*, *ljánj*, *jánj*, *lëán*, *lëánzó*, puella. *Him oroſzlán* leo; *nőſtény-oroſzlán*, leaena. *him-galamb*, columbus; *nőſtén-galamb*, columba. Sunt alia, quae nunc ego praetereo.

§. III. 1) Auctio *ſignificationis comparatiuae* fit adiecta *Poſitiuo* litera *b*: quae non inmerito uidetur mutuata a terminatione hebraici טוב, tôb, *bonum, bene*: aut uero a prima litera perfici *bib*, bonum. Hungaris enim adiectiuum *jó*, (bonum), et aduerbium *jól* (bene), non tamtum *bonitatem rei et actionis*, ſed etiam *intenſionem* ſignificat frequenter. *Jó*, bonus, a, um; *jób*, uulgo *jobb*, melior, melius: *ſzép*, pulcher; *ſzëpb*, uulgo *ſzëbb*, pulcrior: *baſznos*, utilis; *baſznosb*, uulgo *baſznosabb*, utilior; *fejér*, albus; *fejérb*, uulgo *fejérebb*: *fekete*, niger; *feketéb*, uulgo, *feketébb*.

Adiectiua quaedam, propter naturam *conſonae finalis* ac *euphoniam*, nonniſi interiecta uocali *a*, *o*, *e*, hanc terminationem admittunt: *lágyáb*, uulgo *lágyabb* et *lágyabb*, mollior: *nagyób*, uulgo *nagyobb*, maior; *fösvényéb*, uulgo *fösvényebb*, auarior; *boldogtalanáb*, uulgo *boldogtalanabb*, infelicior. Si antiquorum erroneum ſcribendi modum, *ammint ezënn az óránn s ezëmn a belyënn*, caet. hodierni, ſcire licet, cultiores non morantur: eadem ratione poteſt etiam ſuperfluum *b* hinc abeſſe.

Poſſunt *Subſtantiua* quaedam adiectiuorum inſtar adhiberi, atque in *comparatiuo* quoque *gradu* uſurpari: *gyermëk embër*, ánál *gyermëkëb* embër; *csuda dolog*, *csudáb* dolog ez ánál.

2. *Intensio superlatiua* fit α') uocula *leg* ipsi *Comparatiuo* adiecta. *Leg-jòb*, *leg-szëpb*, *leg-baszno sàb*, *leg-fejérèb*; optimus, pulcherrimus, utilissimus, albissimus. β') Exprimitur porro *intensio*, iuncta ipsi *Positiuo* particula *igën*, (ualde): *igën-jo*, *igën-basznos*; *igën-fejér*; *igën-szép*; *ualde bonus*, optimus, *permultum utilis*, utilissimus, *peralbus*, albissimus, *pulcher admodum*, pulcherrimus. Quisquis es, obserua, *igën-jó*, caet. significantius esse quam *igën jó*, caet. quippe illud *habitum* interpretatur; hoc uero *actum* aliquem denotat. En ergo paradoxum! Potest aliquis esse *igën jó*: non tamen igitur est *igën-jó*.

Particulam *leg* (olim *lyeg*, *jeg*: uti blaesis hodiedum etiam profertur) eamdem esse cum scythico *jeg*, (*melius*), certissimum. Nec minus incertum, aduerbium *igën* (olim *jëgën*; hodie uero plebi quuidam, *ëgën*), indidem esse mutuatum. Ad sensum itaque Comparatiuus *nagyòb* dicit, *bene magnus*; Superlatiuus autem *leg-nagyòb*, et, *igën-nagy*, *melius maius*, meliuscule maius.

Fit interdum *intensio* superlatiua *positiui geminatione*, ad modum Ebraeorum atque etiam Turcarum (*tob tob*, ualde bonum; *csok csok*, permultum). ex. gr. *sok sok*, *szép szép*, *jó jó*; permultum, perbellum, bonum utique, bene sane.

3. *Intensio* porro *Superlatiui* nobis fit, *iteratione intensiuae* particulae *leg*, Coniunctione copulatiua *és* (et) intercedente: *leg-és-leg-jòb*; uulgo profertur *legës-leg-jobb*, peroptimus; bonorum optimus; optimorum optimus; omnium optimus. Iterum obserua *leg-és-leg-jòb* significantius esse quam *leg-és leg-jòb*: illud enim *habitum* ipsum, hoc uero *actum* tamtummodo, uel *uicem aliquam*, interpretatur.

§. IV.

§ IV. *Numerum* habent Nomina *duplicem*: altero rem *unam*; altero uero *plures, quam unam*, significamus.

Plurale Nomen formant *Persae* aliquando adiecta terminatione *kan*: quod aliqui *kján*, alii *tján*, alii uero *gyán* proferunt. Illud *k* seruant *Armeni* et *Hungari*, terminatione *an* per apocopen abiecta. Armenis, *Orti*, filius: *Ortik*, filii. Hungaris autem formatur in *ak, ok, ek, ëk, ök*, aut cum aliqua diphthongo *ák, ók, úk, ék, ők, űk* (ex *aak, oak, uak, eek, öek, üek*; uti certa Nationis nostrae dialectus eferre adsolet). *Esztërbáziak, Urak, sokak; Pálok, nagyok; népek, nëmësek;* nëmzetëk, széрëk, tűkrők, Püspökök: *Birák, ritkák; birók, jók; falúk, boſzſzúk; ekék; idők, jövendők; bëtűk*: a singularibus, *Esztërbázi, Ur*, Dominus, *sok*, multus; *Pál*, Paulus, *nagy*, magnus; *nép*, populus, *nëmës*, nobilis; *nëmzet*, natio, *szép*, pulcher; *Biró*, iudex, proprie, possessor, *ritka*, rarus, infrequens, *jó*, bonus; *falu*, pagus, *boſzſzú*, longus, prolixus; *eke*, aratrum; *idő*, tempus, *jövendő*, futurum; *bëtű*, litera.

Pronomina atque Participia eamdem seruant legem. *Ezëk, azok*, a sing. *ez, az*: *olvasók, olvasottak, olvasándók, olvastattak, olvastatándók*; a singul. *olvasó*, legens, *olvasott*, qui legit, item, quod lectum est, *olvastatott*, lectus, *olvasandó*, lecturus, *olvastatándó*, legendus.

Sciendum est, adcedente aliquo *suffixo*, sev *pronomine possessiuo*, aliam, loco literae *k*, *notam* adsciſci; nimirum ab Hebraeis, Chaldaeis et Syris, Characteristicam Pluralis, *i*, mutuari atque *infigi*. ex. c. *Biráim, biráid, birái* (Comtractum ex *biraio*), *biráink, biráitok, biráik*; Iudices mei, etc.

Peculiaris est *Idiomatis* huius elegantia; quod unumquodque Nomen *singulare* possit, modo uelis, *collectiue* usurpari. *Hánj Esztërbázit* ësmérsz, pro, *hánj Esztërbáziakat*; quot Esztërhazios? Tudok *bat Urat*; pro, *bat Urakat*, sex Dominos. *Mindën embërt* szeretëk, pro, *mindën embërëket*; omnes homines. *Sok eke vadjon èben a bárom falúban*, pro, *sok ekék vadjnak ezëkben az bárom falúkban*; multa numerantur in tribus his pagis aratra.

§. V. Ad legem caeterarum Linguarum numerant nostri hodie *sex Casus* Nominum. 1) *Embër, az embër, homo.* 2) *Embërë, az embërë*, hominis. 3) *Embërnek, az embërnek*, homini. 4) *Embërt, az embërt*, hominem. 5) *Ob embër*, o homo! 6) *Embërtől, az embërtől*, ab homine. Sic in plurali. 1) *embërëk.* 2) *embërëké.* caet.

Si *sextus* ille inter *Casus* referatur: poterunt eadem ratione, pro numero *postpositionum inseparabilium*, 12 uel 13 alii superaddi. Mihi quidem, habita Idiomatis antiqui ratione, sunt *quatuor.* 1) *Primus;* quo rem aut actionem aliquam *adpellamus* et *uocamus.* Quum *determinatam* denominamus; articulum *a*, uel *az*, praemittimus: si uero *indefinitam*; articulum *ëdj* adhibemus, ubi emphaseos id requirit ratio: sin minus; necligimus. Quum autem rem uel actionem aut *personam uocamus* aut *adloquimur;* aliquam interiectionem *uocantis, exclamantis, admirantis*, aut *dolentis*, *ób! bèj! baj!* praemittimus: aliquando uero omittimus.

2. *Secundus* Casus est duplex *α*) ű, *ú.* *β*) *nek, nak.* Quorum posteriore *possessionem relatiuam*, hoc est; addito *corelato*, siue *re possessa*, exprimimus. *Embërnek kónyve; embërnek a kónyve;* item, *kónyve az embërnek;* liber hominis. Priori pariter *possessionem relatiuam* exponimus, sed numquam sine

epi-

epitheto; et nonnisi in *unitatis numero*; idque ad *rationem collectiuorum* aliquando. Praeterea hoc intereſt, quod prior idem *reciprocatam inplicet poſſeſſionem*; hoc eſt, *mutuae poſſeſſionis* fundat ſenſum. *Sok könyvű embër*, homo multorum librorum : *nagy*, *kicſinj*, *fejű gyërmëk*, puer parui, magni, capitis.

Si *quui* quid *dandum* aut *tribuendum* ſit, eo, quod actv is idem *poſſideat*, aut iure uel aliqua id ratione *habere* debeat; caſv illo in *nek* ac *nak* terminato utimur. *Adjunk hálábt ISTEN*nek! Agamus DEO gratias. *Csak ëgjedűl ő ſzent Fëlſégének tulajdonitsunk mindën dicséretet*: unice (ſuae) Maieſtati Diuinae tribuamus omnem laudem. *Tënëkëd köſzönöm*, hodj tudom ezt : *tibi* fero adceptum, quod hoc compererim, ſciam. *Köſzönöm az Atyádnak*, hodj tudtomra adta : ago patri tuo gratias; habeo grates, quod certiorem me fecerit.

Pari modo fit, quum aliquod *nomen* aliquui tribuimus aut *qualitatem* : ubi, nimirum, adhibemus uerbum aliquod *uocandi*, *aeſtimandi*, aut *ſenſus*, *opinionis*, *cognitionis*, et ſimilium. Sciendum uero hic inuerſam plane eſſe ſtructurae rationem. namque *id*, quod (re ipſa) *tribuimus*, etc. in *hoc ipſo caſv* fingimus; *eum* uero aut *id*, *quui tribuimus*, etc. caſv *quarto* ſtatuimus. Eſt tamen actus *tribuendi*, quamquam inuerſus. *Minek mondják*, *nevezik*, *csúfolják*, *köſzöntik*, *tartják*; *mitsoddásnak ballják*, *tapaſztalják*. *tudják*, *itélik*, *állitják* (non *alitják*) *őtet*? Quemnam uocant, nominant, putant etc. illum? qualem audiunt, experiuntur, ſciunt, iudicant, exiſtimant, illum eſſe? *Poſonnak tartom azt a várost*: puto Poſonium eſſe ciuitatem illam. Obſerua : *Poſonnak tartok*; Poſonium uerſus dirigo iter.

Scytharum *caſus poſſidendi* formatur in *nük*: quod hodie proferunt alii *nünk*, alii *nüng*, alii,

 Tur-

Turcarum ad modum, *nün*, *nin*, post consonas, *ün*, et *in*. Genuinam *illam* sequitur nostra terminatio *nak*, *nek*; prior quidem, si *masculinus* aliquis sonus, aut *i masculinum*, praecedat; posterior uero, si sonus *femineus* antecedat, aut *i femineum*. *nyárnak*, *télnek*; *víznek*, *'sirnak*.

Turcae nonnisi *post uocales* adhibent *nün*, *nin*; post *consonas* amant *ün*, *in*: quocum Armenorum Genitiuus plane *comgruit*. ex. c. *ortin*, filii, ab *orti*, filius, *Terminatio* nostra *ű*, et *ú*, petita est a terminatione *ün*, finali illo *n* abiecto.

Tertius Casus desierat olim in *be*, *ba*; quod post consonas sonuerat *e*, *a*: hodie uero nominum eorum, quae *femineos* habent *sonos*, definit in *é*; eorum uero, quae *masculinis* gaudent, exit in *é*, et *á*: (euphonico quidem *j*, uel *v*, uel *d*, sicubi requiritur, interiecto). Quorum, scire licet, masculinorum, *priori* pariter *possessionem*, at *sine relatione*, indicamus: hoc uolo; non est necesse, ut *res possessa* semper exprimatur. *Posteriore* uero terminatione aliquando *motum ad locum*, item *relationem rei ad aliam*, ut *causam*, *obiectum* ac *subiectum*, uel *auctorem*, etc. usitatius uero, *mutationem in alium statum*, interpretamur. *Molliorum* autem uocum terminatio *é* sola haec omnia obit munia. *Edj* kőnyv *vadjon nálam*; nĕm tudom *kié* (ad quem). *Kié az a kőnyv? Ad quem?* Ecquuius est is liber? *Az é az embĕré*: ad uirum illum: est uiri illius. *Az ővé: ad illum*: est eius. *Az őtsémé*, *bátyámé*: *ad fratrem*: est fratris. *Hová* (alias, *bova*) *mĕnt*? Quo uasit? *Ide*, *oda*; huc, illuc. Proprie sunt *pronomina tertii casus*: olim *'kboba*, *boba*; *ibe*, *oba*: *boa*, *ie*, *oa*. Euphonice *v* et *d* intercessit, uti supra laudabam. Post propria *urbium* et *pagorum* nomina in *r*, eamdem adhibemus terminationem. *Gjőré*, Gaurium,

Iau-

Iaurium, fev, Iaurinum (it), *Kolosvárá*, Claudiupolin. Alii, euphoniae gratia, proferunt *Gjörré*, *Kolosvárrá*. quod tamen probe diftinguendum a *Gjörre*, *Kolosvárrą*: nam poftpofitio *re*, *ra* his in exemplis, *transitum* inuoluit. Exempla *mutationis in alium ftatum*, funt: *Němèsé*, *jóvá*, *nàgyá*, *Prókátòrá* (uulgo, Nemessé nagygyá, Prókátorrá) *lëtt*; *vált*, *tëttëk*. Nobilis, probus, magnus, caufidicus, euafit, factus eft. Sic, *jóvá hagyom*, adprobo. Quaedam dialectus ufurpat; *bol lëtt Prókátor*, *ollj fzép*, *ollj nagy*? pro, *Prókátòrá*, *fzépé*, *nàgyá*. Nos non utimur: nifi forte *uerfus* aut *rhythmus* exigat.

Afiatici eodem *cafu tertio* exprimunt *dandi* ac *tribuendi* actionem, atque etiam *motum ad locum*. *Ad quem* refertur hoc? *Quui* tribuendum hoc? Hinc orta *poffeffionis* idea, *quuius* eft: quae nobis in primis ufu ualuit. Vfus quoque docuit fignificatus reliquos, ab hoc, *accentu aliquo* diftinguere: quem ego *graui notula* uelim commendare potius, quam, ut uulgo fit, *duas confonas* mentiri.

Obferuandum, cultioribus fcribi, *kié*, *atjáé*: uulgo uero et proferri et fcribi, *kijé atyájé*, caet. Non uideo, cur uitio uerti poffit: nam Turcae quoque addunt *j* poft uocales; *ataje*, ad patrem, patri, patris; *fuje*, ad aquam, aquae. Caeterum et noftri quando *mutationem in alium ftatum* exprimunt, addunt *v* euphonicum, *jóvá*, *tsudává*, *kővé*, pro *jóá*, *tsudáá*, *kőé*. Praeterea etiam *poffidendi* cafibus in *ű*, *ú*, inferunt *j*: *anjájú*, *epéjű*, pro *anjáú*, *epéű*.

4.) *Quartus* eft *Cafus*, quo *actionis* aliquuius *caufam*, fev *obiectum* fiue *caufam obiectiuam*, fignificamus: is que characteriftica terminatione *at*, *ot*, *et*, a caeteris diftinguitur. Haec ipfa *characteriftica* ea-

dem eſt cum Ebraeorum *nota Adcuſatiui* את *ath*, *eth*: quam nobis moris eſt, uti et alias Ebraeorum *particulas praepoſitiuas*, non *praefigere*, ſed *ſubfigere*: ut ſupra iam obcupaui. Poſt certas literas uocalis *a*, *o*, *e*, exſpirat in ſingulari. ut *Pál't*, *embër't*, *oroſzlán't*, *más't*; quibusdam *mássat*. Imo ſunt permulta, quae duplici modo formant *belyt*, *belyet*, *kalánt*, *kalanat*. Exſulantes illae uocales, cum uocalibus, quae nomina terminant, in *diphthongos* abeunt:. uti iam ſupra monuimus.

Hanc eamdem *notam* Armeni aliquando *praemittunt*, interdum uero *poſtponunt*: eamque *praemiſſam*, *ſeparant*; *poſtpoſitam adſigunt*. ex. gr. *Ez Aſzvatz*, DEVM: *aſz orti*, filium: *ortiket*, filios. *Ez*, euphonias ergo, pro *eſz*, *aſz*.

Si *nominibus* hungaricis pronomen 1*æ* aut 2*æ* perſonae *ſingul.* uel *pluralis* ſubfigatur; nota *Caſus quarti* frequentiſſime abiicitur: in uerſa oratione eo frequentius. Mutass'd az *írásod'*, az *írástok'*, pro az *írásodat*, *írástokat*. Láss'd az *írásom'*, pro, az *írásomat*.

Obſeruandum, *adiectiua*, etiam *numeralia*, item *participia*, ſi regulariter comſtruantur cum ſubſtantiuis, a quibus reguntur, hoc eſt, inmediate *praecedant*, manere *inuariata*: ſi uero *ſequantur*; aut eorum *ſubſtantiua* ſint *inplicita*, aut uero *ipſa ſubſtantiue* capiantur; per *caſus eosdem* in utroque numero *uariari*, uti *ſubſtantiua*. Variari et *pronomina relatiua* atque *reciproca*. Idem intelligi poſſe de pronominibus *demonſtratiuis*; ſi *definitiuus* intercedat articulus. ex. c. Ugjan-azon kőnyv, *a ki*, uulgo *a mëllj*: ugyan-azon kőnyv, *a kinek*, uulgo *a mëlljnek*: ugyan-azon kőnyv, *a kit*, uulgo *a mëlljet*, caet. *Az az írott kőnyv*: *ának* az írott *Kőnyvnek*: *azé* az írott *kőnyvé*: *azt* az írott *kőnyvet*: *azok* az irott *Kőnyv-*

Könyvek, etc. *A mëllj nagy* dolog: *a mëllj nagy* dolognak: *a mëllj nagy* dologé: *a mëllj nagy* dolgot: *a mëllj nagy* dolgok: *a mëllj nagy* dolgoknak: *a mëllj nagy* dolgokat.

§. VI. Sisto tibi *bos Casus* omnes in ipsis nominum *paradigmatibus*. quae quidem, ratione sonorum masculinorum *a*, *o*, *ó*, *u*, *ú* atque femineorum *e*, *i*, *ö*, *ü*, *ő*, *ű*, duum possunt esse generum. Soni etenim, qui in ipsis nominibus *dominantur*, sibi plane *congruentes desiderant uocales*, in *casuum*, quos admittunt, *charactersticis*. Quum uero uocalis *i* durior ac *uirilis* aliquando sit; interdum uero *efeminetur*: dabo eius in utroque censv exemplum.

Sing. 1) *Hal*, piscis. 2) *Halú*, piscis (et collectiue; *piscium*): *halnak*, piscis; pisci. 3) *Halé*, ad piscem; pisci; piscis: *Hàlá*, uulgo *hallá*, (in piscem. 4) *Halat*, piscem; Plur. 1) *Halak*, pisces. 2. *Halaknak*. piscium; piscibus. 3. *Halaké*, ad pisces; piscibus; piscium: *halàká*, uulgo *halakka*, (in) pisces. 4) *Halakat*, pisces.

Sic, *Ur*, Dominus. 2. Urú: Ur*nak*. 3. Ur*é*: ùr*á*. 4. ur*at*. Pl. 1. ur*ak*. 2. urak*nak*. 3. urak*é*: uràk*á*. 4. urak*at*. Sic, *Nyár*, aestas. 2. Nyârú: nyár*nak*. 3. Nyáré: nyâr*á*. 4, Nyárt, et nyar*at*. 1. Nyar*ak* (nyár*ok*). 2. nyarak*nak* (nyárok*nak*). 3. Nyarak*é* (nyárok*é*): nyaràk*á* (nyàrók*á*). 4. Nyarak*at*. Sic, *Nyugodalom* (*nyugodalm*). 2. Nyugodalm*ú*: nyugodalom*nak*. 3. Nyugodalom*é*: nyugodalòm*á*. 4. Nyugodalm*at*. - - 1. Nyugodalm*ak*. caet. Sic, *In*, (neruus) 2. In*ú*: in*nak*. - - 3. In*é*: în*á*. 4. In*at*. 1. In*ak*. caet. Sic, *Bátori* (Nom. propr.) 2. Bátori*nak*. 3. Bátori*é*: Bátori*vá*. 4. Bátori*t*. 1. Bátori*ak*. caet.

Méltóság, Dignitas. 2. *Méltóságú*: *Méltóságnak*. 3. *Méltóságé*: *Méltóságá*. 4. *Méltóságot*. 1. *Méltóságok*.

ságok. 2. *Méltóság*oknak. 3. *Méltóság*oké: *Méltóság*oká. 4. *Méltóság*okat. Sic, *indúlat*, indoles, adfectus. 2, *Indúlat*ú: *indúlat*nak. 3. *Indúlaté*: *indúlatá*. 4. *Indúlat*ot. 1. *Indúlat*ok. 2. *Indúlat*oknak etc. Sic, *dolog*, res; labor. 2. Dolg*ú*: dolog*nak*. 3. Dolog*é*: dolog*á*. 4. Dolg*ot*. 1. Dolg*ok*. 2. Dolg*oknak*. 3. Dolg*oké*: dolg*oká*. caet.

Porro, *Gazda* (herus). 2. *Gazdá*jú: *gazdá*nak. Breue illud *a* adcedente incremento *nak*, plerisque popularibus nostris *acuitur* ac *producitur*. Est tamen certa dialectus, quae corripit, *gazdanak*. 3. *Gazdá*hé, hodie *gazdáé*, (gazdájé): *gazdá*há, hodie *gazdáá*, frequentius tamen, ob euphoniam, *gazdává*. 4. *Gazdát*; certae dialecto *gazda*at, et *gazda*ot. 1. *Gazdák*. 2. *Gazdák*nak. 3. *Gazdák*é: *gazdáká*. 4. *Gazdák*at. Certae dialecto, *gazda*ok: *gazda*oknak: *gazda*oké: caet. Sic, *Biró*, iudex. 2. *Birá*jú: *biró*nak, plebi quuidam. *birá*nak. 3. *Biró*hé, hodie *biróé*, *biró*jé: *Biróh*á, hodie *biróá*, *biróv*á. 4. *Birót*, plebi quuidam, *birát*. 1. *Birók*. 2. *Birók*nak. 3. *Biró*ke: *biróká*. 4. *Birók*at. Vulgo, *Birák*: *birák*nak: *birák*é; *birák*á: *birák*at. Sic, *Tanú*, testis. 2. Tan*újú*: tanú*nak*. 3. Tanú*bé*, hodie, tanú*é* (tanú*jé*): tanú*bá*, hodie, tanú*á*, tanú*va*. 4. Tanú*t*. 1. Tanú*k*. 2. Tanúk*nak*. 3. Tanúk*é*: tanúk*á*. 4. Tanúk*at*.

β Sequuntur *posterioris census* exempla. Sing. 1) *Nyelv*, lingua. 2) *Nyelvú*, linguae, et linguarum: *nyelvnek*, linguae. 3) *Nyelvé*, ad linguam; linguae; et (in) linguam. 4) *Nyelvet*, linguam. Plur. 1) *Nyelvek*, linguae. 2) *Nyelveknek*. 3) *Nyelveké*: *nyelvèké*. 4) *Nyelveket*. Sic, *Szív*, cor. 2. *Szívű*: *Szív*nek. 3. *Szívé*: *Szívé*. 4. *Szívet*. 1. *Szívek*. 2. *Szíveknek*. 3. *Szíveké*: *Szívèké*. 4. *Szíveket*.

Dicsé-

Dicsêret (laus). 2. *Dicsêretű* : *dicsêret*nek. 3. *Dicsêretê* : *dicsêrtê*. 4. *Dicsêretët*. 1. *Dicsêretëk*. 2. *Dicsêret*ëknek. 3. *Dicsêret*ëké : *dicsêret*èké. 4. *Dicsê-ret*ëket. Adde, *öröm*, gaudium. 2. örömű : öröm-*nek*. 3. örömé : örömé (aut; si mauis, *örömmé*, uel potius *örömé*) 4. öromet, örömöt. Plur. 1. örömek, örömök. 2. örömeknek; örömöknek. 3. örömeké (öké) : örömèké. 4. örömeket (öket). Item, *Tükör*, speculum. 2. *Tükrű* : *tükör*nek. 3. *Tü-köré* : *tüköré* (uel, *tükörré*). 4. *Tükört*, alias *tükröt*. 1. *Tükör*ök; *tükr*ök. 2. *Tükör*öknek; *tükr*öknek. 3. *Tükör*öké; *tükr*öké : *tükör*öké, *tükr*öké. 4. *Tükör-*öket; *tükr*öket. Porro, *Idő*, tempus. 2. *Idejű* : *idő*nek. 3. *Idő*hé, hodie, *idő*é, *idő*jé : item, *idő*hé, quatenus *mutationem status* notat, hodie profertur *idő*é, et *idő*vé. 4. *Idő*t. 1. *Idő*k. 2. *Idő*knek. 3. *Idő*ké : *idő*ké : 4. *Idő*ket. Sic, *Bëtű*. Bëtű*jű*, bë-tű*nek*. 3. Bëtű*hé*, hodie bëtű*é*, bëtű*jé* : item. bë-tű*hé*, hodie, bëtű*é*, bëtű*vé*. 4. Bëtű*t*. 1. Bëtű*k*. 2. Bëtű*knek*. 3. Bëtű*ké* : bëtű*ké*. 4. Bëtű*ket*.

Prior modus *Casus secundi* comstructus, uti adsolet, cum aliquo *epitheto*, potest comcipi tamquam *primus casus*, siue *thema*, atque per omnes utriusque numeri casus *inflecti*. ex. gr. *Nagy batalmú*, magnae potestatis, potens. 2. *Nagy batalmú*nak, potentis; potenti. 3. *Nagy batalmúé*, ad potentem; potenti; potentis : *nagy batalmúvá*, (in) potentem. 4. *Nagy batalmút*, potentem. Pl. 1. *Nagy batalmúk*, *nagy batalmú*ak. 2. *Nagy batalmúa*knak. 3. *Nagy bat-almú*aké : *nagy batalmúaká*. 4. *Nagy batalmúa*kat. Sic, *Bátor sztvű*, 2. *Bátor sztvű*nek. 3. *Bátor sztvű-hé*, hodie, *bátor sztvűé* : item, *bátor sztvű*hé, hodie, *bátor sztvű*vé. 4. *Bátor sztvűt*. 1. *Bátor sztvűk*; *bá-tor sztvű*ek. 2. *Bátor sztvű*eknek. 3. *Bátor sztvű*eké : *bátor sztvű*èké. 4. *Bátor sztvű*eket.

Ob-

Obferuari meretur, *tertium Cafum*, quando *poffeffionem* fignificat, poffe tamquam *primum* comcipi, atque per *omnes* utriusque numeri *cafus uariari.* v. gr. *Iftené, az Iftené*, quod *ad DEVM* eft, refertur, pertinet; quod *DEO* comuenit, competit ac tribuendum eft; quod *DEI* eft. 2. *Iftenének*, az *Iftenének*, eius, et ei, quod DEI eft. 3. *Iftenébé*, hodie uero *Iftenéé, Iftenéjé*, ad id, fev ei, fiue eius, quod DEI eft. Item *Iftenébé*, hodie *Iftenéé, Iftenévé*, (in) id, quod DEI eft. 4. *Iftenét*, id, quod DEI eft. Plur. *Iftenéi*, ea, quae DEI funt. 2. *Iftenéinek*, eorum et iis, quae DEI funt. 3. *Iftenéibé*, hodie, *Iftenéié*, et *Iftenéijé*, ad ea, iis, eorum, quae DEI funt: item *Iftenéivé* (in) ea, quae DEI funt. 4. *Iftenéit.* Sic *Csáfzáré, a Csáfzáré*, id, quod *ad Caefarem* pertinet; quod *Caefari* competit; quod *Caefaris* eft. Sic, porro, *Királjé, a Királjé*, id, quod *Regis* eft. Sic etiam *Királjoké, a Királjoké*, id, quod *Regibus* competit. 2. *Királjokénak*, eius, et ei, quod Regum eft. 3. *Királjokébé*, hodie *Királjokéé, Királjokéjé*, ad id, ei, et eius, quod Regum eft: *Királjokébá*, hodie, *Királjokéá*, et *Királjokévá*, (in) id, quod Regum eft. 4. *Királjokét.* Plur. *Királjokéi*, ea, quae Regum funt. 2. *Királjokéinak*, eorum et eis, quae Regum funt. 3. *Királjokéibé*, hodie *Királjokéié*, ad ea, iis, et eorum, quae Regum funt: *Királjokéibá*, hodie, *Királjokéivá*, caet.

§. VII. *Nomina* funt alia *primitiua*, alia *deriuatiua*: horum item alia *fimplicia*, alia uero *compofita*. *Deriuatorum*, quae magis obuia funt, uel certe eorum, quae *Prodromus* hic ferre poteft; nonnullorum fimul *compofitorum*, inibo rationem. Sunt alia *Adiectiua*; alia uero *Subftantiua*: eaque partem *Nominalia*, partem uero *Verbalia*.

A.

A. Adiectiua sunt 1) *Materiae*; quando ipsa *materiae substantiua adiectiue* usurpantur. ex. c. *fa' tányér*, discus ligneus; *kő'ház*, domus lapidea: idem *fából-való, kőből-való.* Vide inferius. Operae pretium erit, ab ipsis substantiuis, *apostropho* distinguere. Sunt autem diuersa ab adiectiuis *fái, kői,* uel *kővi*: haec enim *possessionis* inuoluunt notionem. ex. c. *fái mogyoró; kői pá'sit.* Sic distinguenda sunt, *nád' fëdél; nádi veréb.* Item *földi embër; föld' embër.* Hoc significat *α*) proprie, *ipsum unum Adamum*: *β*) hominem *similem terrae. Földi embër*, denotat alia quatuor. de quibus in ipso *Lexico.*

2. Adiectiua *possessiua* ac *gentilia* fiunt nobis ex more *Hebraeorum*: quorum *Gentilia* semper in *i* desinunt. Vti et *Arabes* frequenter, *Persae* uero numquam non additione literae *i* formant *eadem*, etiam *possessiua* creberrime: id que proferunt interdum ut *ë*. Hungarica sunt: *Bécsi*, Vindobonensis; *Posonji*, Posoniensis (*Breslauiensis*); *Esztërg mi*, *Istrigraniensis*, uulgo Strigoniensis; *Komárromi*, Comarnensis, alias, Comorrensis; *Gjőri*, Gaurinus, uulgo Iaurinensis; *Poroszlai*, Preslauiensis; *Vecsei*, Vecsauiensis; *Kërëszturi, Szent-Gáli*, a fano Sanctae Crucis, S. Galli; *Londoni*, Londinensis; *Pétersburgi*, Petrupolitanus; *Koppenbágeni*, *Hafniai*, Havniensis. Item, *Ángliai, Dániai, Franczia-Országi.* Sed, in his et aliis, illud *i*, et *országi*, frequenter necligitur. *Ánglus, Ánglia'*, Anglus, Anglicus, anglicanus: *Franczia, Franczia'*, Gallus, gallicus, gallicanus: *Magjar*, Hungarus, hungaricus. Porro, *házi*, domesticus; *mëzei*, campestris; *kerti*, hortensis; *vizi*, aquaticus; *égi, mënnyei*, coelestis; *Isteni*, diuinus; *angjali*, angelicus; *lëlki*, spiritualis; *embëri*, humanus; *világi*, mundanus. Adde ab *aduerbiis temporis* petita: *mikori*, quuius tem-

temporis (id)? *ákori*, eius temporis, *mindënkori*, omnis temporis. *Hánjszori?* *batszori*, *tizszëri*, *sokszori*. Quot uicium? sex, decem, multarum. *Tëgnapi*, hesternus; *mái*, *mai*, hodiernus: *bo'napi* (excluso *d*; olim enim dictum *gbæddnapi*, *baddnapi*, *bodnapi*, a *gbædda*, *cras*: perperam dicitur *bolnapi*), uulgo *bónapi*, crastinus; *huszánapi*, uiginti dierum: *mindënnapi*, quotidianus: *bolnapi*, uulgo *bónapi*, menstruus; olim *belnapi*, ab *belal*, *bilal*, luna. Pro *belál*, dicitur hodie *bold*, uulgo *bód*. *D*, quod literis *l* et *n*, ex more nostri Sermonis, amicissimum est, propter euphoniam adscitum.

Illud *i* Asiaticis est *suffixum*, sev *pronomen possessiuum 3æ* personae: at frequenter aequiuocum. ex. c. *Atesi*, «') ignis eius, (nobis, *tüze*, quibusdam *tüzi*): item ß') quod ignis est (ab igne, in igne), *igneum*: nobis *tüzi*.

3. Adiectiua *qualitatis* in *as*, *ás*, *os*, *ós*, *ús*, *es*, *ës*, *és*, *ős*, *űs*. Respondent latinis in *osus* et anglicis in *ous*. Peti possunt a plerisque nominibus *primitiuis*; tum a *deriuatis* substantiuis, nº. 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 21. A *béke*, pax; (quod in 4*to* solum casv usurpatur hodie) fit *békés*, uulgo alias *békës*, pacificus. Hinc *békësség*, pax: hinc autem *békësségës*. Petuntur etiam a quibusdam *Verbis*, uel potius *Participiis* praeteritis: *jártas*, *költes*, *nyertes*. Porro ab ipsa *radice permultorum Verborum*: tum etiam a quibusdam *participiis*. Si Adiectiuis *colorem* et *saporem* notantibus adiiciatur terminatio *s* uel *es*, aut *ës*; significatio *diminuetur*: ea que per latinum *sub-*, aut *hic et illic*, exponenda. *Feketés*, subniger; hic et illic niger; *vërëses*, subruber; hic et illic ruber: *kékës*, subcaeruleus: *édëses* subdulcis: *keserűs*, alias *kesernyés*, amarulentus: *sósas*, subsalsus. Fiunt etiam a numeris

cardi-

cardinalibus: ut: *ëdjes, hármas, tizes, százas, ezëres.* Item ab aduerbiis *numerandi.* ut: *ëdjszëres, kétszëres, háromszoros, tizszëres.*

4. Desinentia in *ag, eg,* caet. Ita saepe terminantur *adiectiua,* quae *loci,* aut *temporis,* aut uero *tempestatis,* ac similium, ex. gr. *aetatis* et *status,* aut eorum, quae his distinguendis inseruire possunt, aliquam notionem inuoluere uidentur. *Hézag, üreg* (*cauus,* distinguendum ab *üres,* uacuus); *meleg, hideg; rideg* (alias *hüdeg, rüdeg*) *öreg.* Ad imitationem horum, etiam *bazug, beteg.* etc.

5. Adiectiua Verbalia in *ëkony, ékëny.* ut: *fázékony, feledékëny, kérkëdékëny, félékëny.*

6. Verbalia in *vánj, vénj,* item *ován, evénj, ován, ëvén.* ut: *ragadvánj* (ragadván); *fösvénj*; *gyujtoványj* (gyujtován) szökevénj.

7. Verbalia in *ász, ész, asz, osz, esz, ësz.* ut: *merész* (mêrész) ravasz: *gonosz,* nequam; proprie *facinorosus*; item, *factiosus*, qui machinatur. olim *kunosz*; a uerbo *kun,* fac.

8. Verbalia in *evész.* ut: *gyülevész.*

9. Desinentia in *ló, lő.* quae respondent Asiaticorum Adiectiuis in *lu, lü.* ut: *basonló, ëgyenlő.*

10. Verbalia et nominalia in *ú, ű.* ut: *ászú. szomorú, keserű, künyű* (*künnyű*) *facilis,* leuis: proprie, *mëg-cselekëdlhető,* a persico *kun, kün,* fac.

11. Adiectiua a *participiis praesentibus* Verborum actiuorum et neutrorum petita. ut: *vigyázó,*

12. Adiectiua a *participiis futuris* petita: *balandó, mulandó,* állando; *jövendő,* romlandó, veszendő.

13. Adiectiua in *ható, hető,* petita a Verborum *potentialium participiis.* quorum etsi quaedam, ad uim uocis *actionem* significent; ipsa tamen adiectiua *passionis* sunt sortita notionem. *Látható,* uisibi-

sibilis; *hibető*: *még-engeztelhető*, qui leniri, placari, potest: *még-ésmérhető*; *még-magyarázható*. Adiectiua haec imitantur significationem participiorum neutrorum atque neutro-passiuorum. v. c. *fáradható*, *látszható*, *tetszhető*; *hathato*, alias *hathatós*. Huc refer, *mindenható*.

14. Adiectiua, quae sunt *priuatiua* ac *negatiua* nominum in *ás, ós, és*, caet. eaque α') desinunt in *lan*, *len*, addito *t*, quod ex adfini *s* mutatum. *Tudatlan*, *irgalmatlan*; *kietlen*, *kegyëtlen* (këgyetlen). *Len*, *lan* petitum ab Arabum particula *len* (*non*).

β') Adde adiectiua in *len*, *lan*, a substantiuis deriuata. ut. *ësméretlen*,

γ') Adde alia, in *telen*, *talan*, itidem ex substantiuis orta, adiecto *t* citra ullius literae mutationem. ut: *istentelen*, *szëmtelen*; *számtalan*; *képtelen*; *haszontalan*: *hirtelen*, *szërtelen*. Duo postrema pro aduerbiis etiam usurpari possunt.

δ') Adde aliorum adiectiuorum *negatiua* in *telen*, *talan*, adiecto *t* sine mutatione. *bóldogtalan*, *tisztátalan*.

ε') Adde *negatiua* quorumdam adiectiuorum n°. 9. *hasonlatlan*.

ς') Adde *negatiua* quorumdam n°. 11. *vigyázatlan*.

z') Adde *negatiua* quorumdam n°. 13. *Látbatatlan*, *még-engeztelhetetlen*. Obserua: *Hibetetlen* et *actiue* et *passiue* adcipi.

η') Adde *negatiua participiorum*, quae a *praeteritis* uerborum *actiuorum* et *neutrorum* formantur: uti ea infra uidebimus. *Szokattlan*, proprie *szokottlan*; *hallattlan* (hallottlan); *látattlan* (látottlan); *hivattlan*; *tudattlan* (tudottlan); idque distinguendum a *tudatlan*, negatiuo nimirum adiectiui *tudós*. *Tudattlan* dolog előttem: *tudatlan* vadjok benne. *Tudattlan*

lan vadj, ignotus es : *tudatlan* vadj, ignarus, etc. es. *Értettlen*, qui non ualet aut poteſt intelligere.

* Daturus rationem deriuationis Adiectiuorum in *etlen*, *atlan*, ab adiectiuis in *es*, caet. item aliorum in *telen*, *talan*, ab ipſis ſubſtantiuis ortorum, adducam exempla quaedam. Ab adiectiuis *ſzëmës*, *ſzámos*, *kezes*, *képes*, fiunt priuatiua ac negatiua, *ſzëmetlen*, *ſzámotlan*, *kezetlen*, *képetlen* : aſt *ſzëmtelen*, *ſzámtalan*, *képtelen*, a ſubſtantiuis, *ſzëm*, *ſzám*, *kép*. *α'* *Szëmës*, ſignificat *oculis praeditum* : *ſzëmetlen*, eius priuatiuum, *β'*. *Szëmës*, uigilantem; *ſzëmetlen*, dormiturientem. *γ'*. *Szëmës*, circumſpectum; *prouidum*; prudentem: *ſzëmetlen*, contrarium, *δ'*. *Szëmës*, oculos *pulcros* habentem : *ſzëmetlen*, contrarium. *ε'*. *Szëmës*, oculos *fortes*, ualidos habentem : *ſzëmetlen*, contrarium. *ϛ'*. *Szëmës* oculos *uiuidos* habentem: *ſzëmetlen*, contrarium. *ζ'*. *Szëmës*, oculos *acutos*, penetrantes, habentem : *ſzëmetlen*. contrarium. *η'*. *Szëmës*, eum etiam ſignificat, qui *oculis ſigna* dat, uel adlicit : *ſzëmetlen*, ſine uſv. *θ'*. *Szëmës*, qui oculis *faſcinat*: *ſzëmetlen*, extra uſum. *ι'*. *Szëmës*, quod oculorum uſum magnum ac *uigilantiam* requirit. ex. c. Nagyon *ſzëmës játék*. (*ſzëmetlen*, ualet). *ια'*. *Szëmës*, metaphorice; *ſzëmës gabona-fej* (*fő*), ſpica granis plena. (*Szëmetlen*, ualet). *ιβ'*. Quoniam oculi ſunt praecipui *uerecundiae* ac *inuerecundiae* indices; hinc *ſzëmtelen inuerecundum* notat. *Szëmës* extra uſum; quamtum ſcio.

Számos. *α'*. Numeroſus, i. e. magno numero. *Számtalan*, a) innumerus. b) quuius numerus iniri nequit. *β'*. *Számos*, de multitudine , quuius numerus initus eſt : *ſzámotlan* contrarium. *γ'*. *Számos*, de indiuiduo, quod ſub numerum cadit, ſev in numeratis eſt; aliis dici poſſet *ſzámozott*. *Számotlan*, contrarium. *δ'*. *Számotlan* dolog, i. e. ſzámba sëm këll vënni. Res, quuius nulla habenda ratio. *ε'*. *Számotlan*, pro, *ſzám-vetés - nélkűl - való*. ex. c. Még ſzámotlanok vadjunk : nondum iniuimns rationem. *ϛ'*. *Számotlan*, fere idem, i. e. *Szám-adás nélkűl - való*. Számotlan vadjok : nondum reddidi rationem accepti et expenſi.

Kezes. *α'*. Manv praeditus : *kezetlen* ualet. *β'*. *Kezes*, manv magna, craſſa, praeditus : *kezetlen* itidem ualet. *γ'*. *Kezes*, manv robuſta, etc. praeditus : Nëm *kezes*, magis in uſv, quam *kezetlen*- *Nëm-igen-kezes* embër. *δ'*. *Kezes*, (idem, quod Turcis *boſzſzú kezű*, longae manus, uel potius *longa-*

 rum

rum manuum) furax Quibusdam etiam Hungaris de *furace* usurpatur, *boſzſzû keze van, nagyon boſzſzi keze van. Kezetlen* non ualet: dicitur *nëm kezes.*

Képes, α'. *nagy képû*, nagy ábrázatû. *Képtelen* ualet. β'. *Szép képû*, ſzép formájú. *Képtelen*, formátlan. γ'. *Képes: Mëg-tartja a maga ſzínét* és formá át. *Képtelen*: el-hagyja a ſzínét, cset. δ'. *Képes*: épen embërnek-va'ó kép vadjon rajta. *Képtelen*: nëm emberi képe vad on. Nincsen-is rajta az embëri kép. ε'. *Képes*: mind az *embëri. képet*, mind a *ma a formáját*, sőt a *ſzínét*-is mëg-tartja mind ennyi *nyavalyában. Képtelen*: ſëm ſzíne, ſëm formá a: már az *embëri kép ſincsen* rajta. ς'. *Képes.* Képes dolog: uero ſimile; quuius imaginem, ideam habeo; quam comcipio poſſibilem. *Képtelen*; *képtelenſég*: nëm látom módját ζ'. *Képes*: conſiſtere uidetur cum *Lege Diuina. Képtelen*: uidetur eſſe *inpium*, inlicitum, *peccatum*. η'. *Képes* dolog: comgruere uidetur cum *iure naturae*, cum legibus *boneſti* ac *decori*, *iuſti* et aequi. *Képtelen* dolog: id mihi uidetur *iniuſtum*, ac *iniquum*, *minus boneſtum* minus que decorum. θ'. *Képes* dolog: id mihi uidetur *ſubordinatum* eſſe *iuribus patriis* atque Mandatis Regiis. *Képtelen* dolog: *non* eſt. *permiſſum*, uti mihi uidetur.

Aliqua horum plane ſunt obſoleta, quaedam uero antiquata. Sed cultiores multum ſibi, plus ipſi Linguae atque Nationi, plurimum uero peregrinis, nobile noſtrum Idioma tamdem admiraturis, conſulent omnino; ſi haec, et alia omnia, quae inaudita hodie ſunt, propter eorum *elegantiam*, atque *ſignificantiam* in uſum reuocauerint, atque ita reconciliauerint.

15. Adiectiua *localia*, et quamcumque demum *occupationem* ſignificantia, deſinunt in *beli*, *béli*. ut: *bázbeli*, *bázbéli*, *udvarbeli*, *udvarbéli*, *utſzabeli*, (*béli*); *belybéli*; *mënybéli*; *pokolbéli*; *rëndbéli*; *idöbéli*. Videntur ea, interiecta poſtpoſitione *be* (*in*), petita eſſe a Subſtantiuorum *localium*, Turcis aliis que Aſiaticis uſitatorum, terminatione *lik*; finali *k*, ob aliquam euphoniam, ad modum Auſtriacorum neclegto. Solent hi proferre *i á*, pro *ich auch*.

16. Ad-

16. Adiectiua *causae*, *materiae*, *efecti*, *scopi* ac *finis*; item *circumstantiarum loci* (in loco, de loco, ad locum) atque *temporis* (a quo, ad quod), caet. Eaque composita ex *nominibus*, aut *uerbis*, aut uero *aduerbiis* et *participio auxiliari*, sev substantiuo, *való* (aliquando, et *lévö*), *exsistens*. ex. c. *Aranyból-való*; *Doktornak-való*, Prókátornak-való; *Bécsböl-való*; Bécsbe-való; *ùtól-fogva-való*, őrőktől-fogva-való, őrőké-való; *mindënütt-jelën-való*: ideig-való: *sëmmire-való*, hijába-való; jóra-való: mëg-ënni-való; *irni-való*: *hamarságal-való*, sietsêgel-való: *tudva-lévő*; *ben-lévő*.

Bene interea distinguendum inter compositum *Doktornak-való*, et comstructum *Doktornak való*: nimirum, sine copula, *való* est participium. Namque *Doktornak való* est loquendi modus inuoluens rem aliquam, quae *Medico* uel *conueniat* uel *expediat*. *Doktornak-való* autem dicit *aptum Medicum*, aut *uirum aptum pro Medico* Sic *Bécsböl-való*, *Bécsböl való*, diferunt inter se. Illud notat *hominem* aut *rem*, uel *morem* ac *ritum Vienna* oriundum: hoc uero *hominem*, etc. ab *eo*, qui *Vienna ortus* est, *oriundum* interpretatur. Sic *Bécsbe-való* discernendum a *Bécsbe való*. Priori significatur *incola Viennae*, quamuis non sit, aut nesciatur esse, inde oriundus: significatur porro *res*, *mos*, ac *ritus*, *Viennensis*. Posteriori autem exprimitur homo, qui ratione *indolis*, *morum*, *ritus*, *muniorum*, ac *generis uitae*, caeterorum, potis esset, aut uellet, aut certe deberet esse *Viennensis*: item *consuetudo*, *uitae* que *ratio*, caet. quae *Viennensem* refert, denotatur.

17. Adiectiua composita ex participiis *tùdó*, *álló*, *járó*, aliis que sev participiis siue adiectiuis. v. gr. *Mindën-tùdó*: *Isten-félő*, *Isten-szerető*, timens, amans DEI. Sed nomen, quod priorem compositionis partem comstituit, manet inuariatum: idque significantius, quam in *casu quarto*. Namque *Isten-félő*, *Isten-szerető*, notionem habitus atque *com-*

ſtans officium inuoluit. At *Iſtent félő*, *Iſtent ſzerető*, actionem aliquando, *aliquoties iteratam*, aliquando uero *ſinplicem* denotat.

18. Alia, compoſita ex duobus adiectiuis, aliis que. ut: *Vak-merő*, alias *merő-vak*, temerarius: ſed illud uſitatius hodie. *Merő vak* (ſine copula) plane *coecus*, deſtitutus uſv oculorum. *Merő-vak* autem eſt, qui *nequit* aut *non uult* adhibere *mentis oculos*; quibus perſpiciendae eſſent *rationes*, quae eum ad amplectendum, quod *bonum*, honeſtum, licitum, uel *utile* eſt, aut ad auerſandum id, quod minus tale eſt, determinarent. Haec et ſimilia longo filo pertexemus in ipſo *Opere*.

19. Aduerbia quaedam nominaſcunt: *bamar embër*, *bamar dolog*.

B. Sequuntur *Subſtantiua*; eaque partem *Verbalia*, partem *Nominalia*.

1. Verbalia in *ás*, *és*, ſignificant *actionem relatiuam* ad agentem. Vti *Perſae* ac *Turcae* formant Nomen Verbale *actionis*, addendo *s* aut *is* ipſi *Radici*, ſev *Imperatiuo*: ſic *Hungari* deriuant adiiciendo *ás* aut *és* quuilibet *Radici*, ſev 3*æ perſonae ſingulari praeſentis Indicatiui*. ex. c. *Irás*, ſcriptio; *látás*, uiſio; *hallás*, auditio; *mosdás*, lotio; *ülés*, ſeſſio; *épités*, aedificatio. Aliquando ſignificant *actionem abſtractam*, ſev *paſſiuam*. ut: *Irás*, ſcriptura, ſcriptum: *látás*, uiſio rei; res uiſa: *ülés*, ſeſſionis locus: *épités*, aedificatio rei. Abundius in ipſo *campo*.

Fiunt etiam a Verbis *potentialibus*, et quidem ſignificantiſſima. a) *Irbatás*, poteſtas, potentia, uel modus ſcribendi. b) *Iratbatás*, potentia, uel *poteſtas eficiendi*, ut quis (quid) ſcribat. c) *Irattatbatás*, poteſtas, uel *modus curandi*, ut *quis iubeat tertium* quempiam ſcribere (quid). * Porro, *iratás*; iuſſio, ut quis

quis fcribat. *Irattatás*; actus *curandi*, ut quis *iubeat tertium* fcribere (quid). Hac ratione a *Passiuis* quoque fiunt Nomina eiusdem terminationis : et quidem, *Iratás*, ab *iratik* (*fcribitur*), quod eft pasfiuum finplicis *ír* (fcribit), formatum pari modo atque actiuum *iratás* ab (hiphil) *irat*: item *irattatás* fit ab *irattatik* (quod eft paffiuum τȣ *irat*) eadem lege, atque *irattatas* a fecundo hiphil, *irattat.*

2. Nomina in *at*, *et*, pleraque funt Verbalia: *bánat indúlat, akarat, falat, áldozat; tekintet, kerület, késziület, épület*. Significant a) *actionem abstractam* fev *paffiuam*, ad imitationem ebraicorum et arabicorum nominum in — *ath*, *eth*; *at*, *et*. b) Aliquando etiam inftrumentum ac *medium actionis abstractae*. v. c. *kenet*. c) Quaedam aliquando fignificant *actionem relatiuam* ad agentem. ut: *tekintet*. Sunt pauca nominalia. ex. c. *fzózat* (*uerbum*, *uox*) pro antiquo *fzóz* (uerbum); quod Afiaticis hodiedum in ufv.

3. Nominalia in *fág*, *fég*, fignificant *abstractum* aliquuius *concreti*: notionem adeo *ftatus* et *conditionis* rerum inuoluunt. Quae quidem terminatio procul omni dubio mutata eft ab arabico *fan* (*n* in g mutato, uel ad modum τȣ *Saghir-Nun* prolato); quod *ftatum*, *conditionem*, *rationem* ac *modum* interpretatur.

Deriuatur autem a) ab *Adiectiuis primitiuis* fere plerisque; tum, a *deriuatis*, quae n°. 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 12, 13, 14, 16, 17, recenfui. b) A Subftantiuis. ex. gr. *ISTENSÉG*, DEITAS; (*Iftenifég*, Diuinitas, diftinctum) : *embërfég*, (alias) *embërifég*, humanitas : *Királyfág*, regia dignitas ; regnum: *Püfpökfég*, epifcopatus: *Kúnfág*, populus ac regio *Chunorum*, Cumanorum : *Jáfzság*, populus ac regio Iazygum, fev Philiftaeorum : *Hor-*

vátſág, *Rátzſág*, *Szászság*, *Oláhság*; Croatae, Raſciani (Thraces), Saxones, Vlachi. c) A uerbis: *múlatság*, *ſietség*, *ſegítség*. d) Ab Aduerbiis: *Felség*, Superioritas; Maieſtas. His adde ea, quae ingerunt *a* ante *ság*, *ség*. ex. c. *ſokaſág*, multitudo: idque quodam modo diſtinguendum a *ſokſág*, multitudo. *Gyorsaſág*, *nyerseſég*.

4. Nominum iu *ág*, *ag*, *eg*, item *gy*; alia nominalia, alia uerbalia. Eorum alia ſuperſunt ab antiqua terminatione *gu*, *gü*, uocali reiecta: alia uero, formata a perſico *gjab* (*locus*, *tempus*), *temporis* ac *loci*, aut eorum, quae his diſtinguendis inſeruire uidentur, aliquam notionem inuoluunt. *Virág*, flos; *világ* (*villág*) notat a) *lucem*; b) lucem *uniuerſam*, quui mundus hic expoſitus eſt; c) *mundum ipſum*; d) quidquid *lucem praebet*, ut; *candela*, *fax*, *taeda*, caet. Sic *csillag*, *fëlleg*. Porro *ágy*, pro antiquo *álgy*, ſomni ſiue *dormitionis locus*; lectus: *tárgy*, locus collimantium ſcopo expoſitus etc. meta: *téjgy*, *töjgy*, hodie *tölgy*, uulgo *tögy*, lactis locus; uber: *ſzügy*, cordis locus; armus.

5. Verbalia in *am*, *om*, *em*, *öm*, comueniunt cum Arabum aliorum que Orientalium, poſt eos, etiam Turcarum, nominibus incremento *m* auctis, iisque *locum*, *tempus*, uel *ſtatum*, aut *inſtrumentum* ac *medium* ſignificantibus. *Alam*, porcorum (caet.) locus dormiendi: *álom*, ſomnus; proprie *tempus* ac *ſtatus dormiendi*: *járom*; alias *iga*, quod ab latino *iugum*. Adde *érdem*, *öröm*, caet. Alius praeterea *indolis* nomina, quae uel *abstracta* ſunt, uel uero *actionem* denotant, comueniunt cum Arabum nominibus in *am* terminatis.

6. Verbalia a) in *lm*; uulgo, propter euphoniam, *lom*, *lëm*; *alom*, *elëm*: *nyugalm*, nyugalom; *irgalm*, irgalom; *këgyelm*, këgyelëm; *értelm*, értelëm;

lëm; *sérelm*, sérelëm. b) In *odalm*, *edelm*, uulgo *odalom*, *adalom*, *edelëm*. ut; *nyugodalm*, nyugodalom; *Fejedelm*, Fejedelëm; *fegëdelëm*; fokadalom. Sic *fájdalom*, *véjdelëm*, víjdelëm, uulgo *védelëm*; a *fájitalom*, *vijitelëm* (víjtelëm), *t* in adfine *d* conuerso. Oriuntur a Verbis (formae hiphil) *fájit*, *vijit* (víjt) uulgo *vet*; id est, pugnantis partes tuetur, luctanti adest, eum *defendit* ab aduersario. Primitiua radix *vij*, *vi* (alias *viv* cum *v* euphonico) *pugnat*, luctatur. *Fájit* (*dolet*), quuidam plebi adhuc in usv. Haec, una cum aliis, longe late que persequemur suo tempore: si, D. V. uixerimus.

7. Verbalia in *al*, *el*; ultima Radicali *sz*, attico organo, in *t* mutata: *ital*, *étel*, *bitel*, *vétel*; ab *isz*, *ësz*, *bisz*, *vësz*.

8. Verbalia in *odal*, *adal*, *edel*. ut: vîodal, vîadal, *vijadal*, *eledel*. Obseruandum haec nomina proprie non a primitiuis ac sinplicibus *vij* (*vi*), *él*; sed a deriuatis *vijódik*, *élődik*, uerbis nimirum formae *hithpahel*, oriri: ideoque *eledel*, plus esse, quam *étel*.

9. Verbalia in *ál*, *él*, *el*: halál, kőtêl (*kötel*), fëdêl. (*fëdel*).

10. Alia uerbalia in *álj* (ál), *élj* (él): *akadálj* (akadál), *veszélj* (veszél). Et nominalia: *homály*, ab obsoleto *hom*: *szëmély*. Adiectio *ál*, *ály*, *él*, *ély*, comgruit cum arabico *hál*, (*status*).

11. Verbalia in *mánj*, *ménj*; *ománj*, *eménj*. v. c. *találmánj*, takarmánj, keresménj: *tudománj*, tartománj, *költeménj*, adománj, ragadománj, *veteménj*. Quae quidem coincidunt cum Latinorum *amen*, *men*.

Sciendum est nomina haec, praesertim ea, quae literam *l* et *m* admittunt, etsi *usv* non omnia,

proprie tamen *passiui*, uel certe *reciproci*, notionem aliquam inuoluere.

12. a) Verbalia in *ék*, item b) nominalia in *k*, *ak*, *ok*, *ek*, *ëk*, *ék*. *Akadék*, maradék, ſzakadék; *kerék* (*kerek*, ab obſol. *ker*); *vezeték* (ab hiphil *vezet*); *játék*, ab obſol. *ját*. Inde uenit uerbum formae *hithpahel*, *játzik*, *játſzik*: uti uidebimus infra. Nimirum; uti *bëſz*, *bëz*, *bëd*; *këſz*, *këz*, *këd*, petitum a characteriſtica הת *heth*, *hith*: ita *ſz* comgruit cum poſteriore litera ת *th*. Nominalia ſunt: *mellyék* (mellék); *ſalak*, ablak; *telek*; *homok*, olim *khomok*, ab aſiatico *kum*, ſabulum. Item, *homlok*; *dërëk*, uulgo, derêk; *farok*, uulgo *fark*, idque antiquum; *ſarok*, *ſark*. Bene uero nota, *ſarok*, uſurpatum pro *angulo*, et *ſark*, pro *calce* pedis; in inflexione quidem non ſemper diſtingui; discerni tamen in deriuatis. quippe *ſarkas*, *ſarkal*, petuntur a poſteriori: at *ſarkos*, *ſarkol*, ab utroque; uſitatius tamen a priori. Obſerua porro, tam nominalium quam uerbalium terminationem *k* eamdem eſſe cum antiquorum *ku*, *kü*; uocali modo reiecta.

13. Verbalia in *dék*: *ſzándék*, ajándék. Quuidam plebi: *ſzándok*, ajándok.

14. Verbalia et nominalia in *lék*; item uerbalia in *alék*, *elék*. ut: moslék, *aprólék*, *esőlék*: *tartalék*, ázalék; *töltelék*, főzelék.

15. Verbalia in *ár*, *ér*. a) *Agentis*: eaque Aſiaticis adhuc in uſu: reſpondent Latinorum participiis in *ns*. ut: *búvár*, *csiſzár*; *vezér*. Vltimum, nobis iam ſubſtantiuatum, ſignificat *eum*, qui *praecedit*, *praeit*, *uiam monſtrat*, *dirigit*, i. e. *ducem uiae*: ab obſol. uerbo *vez*; a quo oritur hiphil *vezet* (*ducit*). Sed *kádár* latinum eſt, ſcire licet, *cadarius*. *Kalmár* (olim *Karmár*, *Kardmer*), item *pintér*, germanica ſunt; a *kramer*, *binder*: *kulcsár* uero ſlauo-

slauonicum, a *klucsár*. b) *Instrumenti*. ut: *zdvár*; töltsér.

16. Pauca uerbalia a) in *gyártó*, alias, *jártó*. ut: *kerék-gyártó*, fazêk-gyártó, szij-gyártó; *szij-jártó*, *süveg-jártó*. b) In *csér*. ex. c. *gërëncsér* (gëlëncsér) *figulus*. Supra obseruatum, literam *kef* Turcarum quibusdam *gyef*, aliis *kjef*, aliis *tyef*, aliis uero *csef* pronunciari: ita se habet, in uaria dialecto, Persarum *gyár*, *kjár*, *tyár*, *tyér*, *csér* (faciens, factor). Praesens illis tempus, *gyared* (facit). Inde Hungaris olim in usv fuit *gyárt* (facit): atque inde hodiernum participium (iam nominascens) *gyártó*. Nomina *Actorum*, *artificum*, et *uenditorum*, expressuri Persae, componunt ea ex participio, *kjár*, *kjér*.

17. Nominalia in *zia* (alias *dia*), item *s*, *ás*, *as*, *ós*, *os*, *us*, partem, antiquae, partem uero, recentioris originis: quibus *professores* aliquuius *artis*, atque *munia* quaedam *obeuntes*, significamus. *Persae*, praecipue uero *Turcae*, nomina eorum, qui *officiis* et *rebus gerendis* praefecti sunt, item *Actorum*, in primis *mechanicorum*, atque *uenditorum*, exprimunt uocabulis in *gysi* (*tsi*, *dji*, *dzi*) desinentibus. ex. c. *csizmedzi*, confector cothurnorum: Hungaris, *csizmadia*, *csizmazia*. *Kapugy'si*, *kapigy'si* (a *kapu*, *kapy*) custos portae, ianuae: Hungaris, *kapus*.

a) Sunt alia, proprie quidem *adiectiua*, sed, ex usv, *substantiuorum* potestate pollentia. *Kocsis*, auriga; *bajós*, nauta, nauis dominus: *tizedës*, decurio; *Százados*, Centurio; *Harminczados*, Tricesimarum, uectigalium, teloniorum Exactor: *fazëkas*, figulus, ollarius; *asztalos*, mensarius; *lakatos*, faber ferarius; *könyves*, alias *könyv-árós*, bibliopola. Sic alia, *kapás*, *kaszás*, *trombitás*, *mu'sikás*. *Süvegës*, *nyerges*, pilei, ephippii, comfector. Distinguenda

 sunt

ſunt ab adiectiuis *süvegës*, *nyerges*: *süvegës embër*, homo tectus pileo, uel, tecto capite: *nyerges ló*, equus ephippio inſtructus, item, ad equitandum aptus.

b) Sunt et alia, ſed alius indolis, nomina *ſubſtantiuata*: eaque partem res *animatas*, partem uero *inanimatas*, denotantia. *Hatalmas*, qui *imperioſa auctoritate* poteſt et ſolet uti. *Kezes*, qui manv ſtipulatur: obſes, uas, praes. Diſtinguendum ab adiectiuo *kezes*. *Bérës*, mercenarius: adiunctus opilionis, ſeruus bubulci. *In*, a graeco *ἶν*, proprie ſignificat *neruum*: ſignificat nobis etiam *crus*. A priori fit adiectiuum *inas*, *α*) *neruo praeditus*; *β*) *neruoſus*: a poſteriori uero adiectiuum ſubſtantiuatum *inas*, *α*) *pedisſequus*; *β*) *tiro* opificis et mercatoris. *Forintos*, numus ſolidus *florenum* ualens. *Máriás*, ab imagine B. V. *Mariae* dictus, olim 15 numos crucigeros, hodie uero $\frac{17}{60}$ floreni, pendens. *Húſzas*, *tizes*, *betes*; alii numi a numero 20, 10, 7, nominati. *Ötös*; cumulus quinque mergitum frumenti. Porro, *ſzilvás*, prunetum; *almás*, locus pomifer, malorum ferax: *fenjős*, uulgo *fenjves*, pinetum; *tölgyes*, ilicetum; *cserës*; quercetum; *ſzilos*, *ſzilas*, ulmetum; *füzes*, ſalicetum; *nádas*, arundinetum. *Város*, urbs *arce* inſignis; ciuitas; oppidum.

18. Nominalia et pauca uerbalia in *áz*, *éz*: quorum terminatio comgruit cum eadem illa Turcarum *dzi*: ſed *z*, ut plurimum, molliter profertur uti *ſz*, atque pariter etiam ſcribitur. Solemus illis uocabulis eos, qui *animalibus*, ſev uolucribus ſiue quadrupedibus, uel *capiendis*, uel *cuſtodiendis*, aliis que *rebus quacumque ratione curandis*, uaoaut, ſignificare. *Vadáſz*, uenator; *baláſz*, piſcator; *madaráſz*, auceps, caet. *jubáſz*, opilio; *lováſz*, agaſo,

ſo, equiſo: *kertéſz*, hortulanus; *révéſz*, portitor. *Vijtéz*, uulgo *vitéz*, miles, proprie, *propugnator*, defenſor, a *vijt*, *vít*, uulgo *vét*, defendit.

19. Verbalia et nominalia in *asz*, *osz*, *esz*. ut: *válasz*, *támasz*, *eresz*. Quod Sect. I. ad lit. *D.* monui, hic iterum monitum uolo. Diſtinguendum eſſe inter *ereſzt* et *erezt*: de quo uberius in *Lexico Etymologico*. Item *támaſzt*, *támoſzt*, discernendum a *támazt*. Illud, a *támasz* deriuatum, ſignificat; (rem aliquam *animatam*, aut *inanimatam*) *erigere*, erectam *fulcro* aliquo *ſtabilire*. Hoc uero, a uerbo *támad* ortum, dicit; *reſuscitare*, ſev eficere, ut id, quod prius, uel *olim*, *uiuum fuit*, a corruptione ac *morte reſurgat*.

20. Verbalia in *ád*, *ód*, *ad*, *ed*, *éd*. Qualia ſunt: *ſegéd*, adiutor; diaconus; *cseléd* (a primit. *csel*) *familia* domeſtica, proprie operaria; *beſzéd*, ab obſol. *besz*. De quibus uberius in *Lexico Etymologico*.

21. Nomina *α*) quae finale *v* adoptant; uel euphoniae gratia adſciſcunt: *nyelv*, lingua (organum deglutiendi); *örv*; *redv*; *ijv*, ív; *ſzüv*, *müv*; uſitatius, *ſziv*, *miv*. *β*) His ſimilia ſunt nomina in *ú*, et *ü*. ut ſunt, *ſarú*; *tanú*; *bélü*; *gyanú*, opinio, *ſubſpicio*, ab arabico *zann*, opinio.

22. Verbalia in *ánj*, *énj*; *ván*, *vén*, *vánj*, *vénj*; *avánj*, *ovánj*, *evénj*. Qualia ſunt: *kötényj*, praecinctorium; *tanitván* (*nj*), diſcipulus. Sic *maradványj*; óltoványj, kelevényj, jövevényj. Adde nominalia *posványj*, *köszvényj*.

23. Fiunt pauca etiam ad modum *nunnationis* arabicae. ex. c. *Aſzſzon*, uulgo, *aſzſzonj*, femina, ab hebraeo אשה *aſzſze*, *aſzſzo*, (uulgo, *iſzſza*, et *eſzſza*) : *törvényj*, *törvén*, lex, ab hebr. *tóra*, *thőre*, lex.

24. No-

24. Nomina *patria*, siue *familiaria* atque *gentilia*, ex adiectiuis in *i*, substantiuata. Exempli gratia (ut apud peregrinos notis NOMINIBVS utar): *Esztërbázi*, *Bottyáni*, *Nádasdi* (Vid. *A.* 2.) ab *Esztërbáza*, *Bottyán*, *Nádasd*. Id, quod aliae nationes exprimunt per *von*; *van*; *de*; *of*; caet. Hungari cum *i* adfixo significant. Sed *Pálfi* (Paulides), non a *Pálfa* (inde est *Pálfai*). Est enim simile his; *Istvánfi*, *Mátéfi*, *Gjör'fi* (*Gjörgjfi*; *Pétërfi*; *Filius Stephani. Matthaei*, *Georgii*, *Petri*: Petrides; Anglis, *Peterson*; Danis, *Petersen*; Hybernis, *Fitz-Péter*; Illyriis, Russis, caeteris; *Petrovics*.

Nominibus *pagorum*, *locorum*, ac *praediorum*, caet. compositis ex *báz*, domus (quui respondet Teutonum *baus*, *beim*, et Anglo-Saxonum *bám*), adfigitur, emphaseos ergo, pronomen possessiuum *a*, (*o*): *Mihálj-báza* (Mihálj-házo), *János-báza*, scire licet, relate ad *primum*, aut *praecipuum* ac *nobiliorem possessorem* ac fundatorem. In deriuatis illud suffixum reiicitur.

25. Nomina porro α) *Actorum*, petita a *participiis actiuis* ac *neutris*, et aliis, in *ó*, ő. Qualia sunt: *Tanitó*, doctor, instructor; *Olvasó*, lector; *éneklő*, cantor; *író*, scriba; *hallgató*, auditor; *arató*, messor; *szántó*, arator; *szántó-vető*, agricola; *kereskëdő*, negotiator; *biró*, proprie *possessor*, hodie frequentius, *iudex*; at uerbum ipsum usurpatur pro *possidere*: *Uralkodó*, Dominator: *Jól-tévő*, Benefactor. β) Etiam de rebus inanimatis: *eső* (perperam, *essö*) pluuia; *adó*, quod dandum est, tributum; *mondó*, quod dicendum quis habet.

22. Componuntur aliquando nomina α) in *officio constitutorum*, ex participio *tartó*, tenens (Persis, *dar*, tenens; *darid*, *dared*, tenuit, tenet, -bit: hinc hungaricum *tart*, tenet). *Helytartó*, Locumtenens; *Tiszt-*

Tiszt-tartó, Praefectus; *Kincs-tartó*, Custos thesauri; *Szám-tartó*, Actuarius oeconomicus, rationarius. *β*) Etiam de rebus inanimatis: *gyërtya-tartó*, candelabrum; *só-tartó*, salinum: alia.

27. Nomina *α*) *Opificum* composita ex participiis *csináló*, *verő*, *kötő*, et aliis, quae notionem opificii inuoluunt. *Süveg-csináló*, *kalap-csináló*, *papiros-csináló*: *Sinór-verő*, *kötél-verő*: *könyv-kötő*, *gomb-kötő*, *háló-kötő*. *β*) Ex eodem participio, *kötő*, fiunt quarumdam etiam rerum uocabula. *kötő*, ligaculum, fascia; *fő-kötő*; *elő-kötő*; *térd-kötő*.

28. Deinde, ex participiis *járó*, *álló*, caeteris, oriuntur uocabula hominum in *officiis constitutorum*; et similium ex plerisque participiis. ut: *ajtón-álló*, ianitor; *Őr-álló*, uigil, custos; *Elöl-járó*, Antistes. *Előljáró* plane distinguendum ab *előttem-*, *előttünk-járó*. Illud significantius, quam hoc. Obseruandum ergo, ante nos uitiose scriptum fuisse, *Előttem-járóimat*, pro *Előljáróimat*. Duplex error. Scribendum potius fuisset, *az előttem járókat*.

29. Denique *Diminutiua* sunt, quae significationem *diminuunt* quidem, sed non semper: saepe *intendunt* potius ex usv frequenti. Quibus blande satis ac admodum eleganter utuntur nostrates in certis Hungariae prouinciis: eo que blandius ac elegantius uidentur uti, quod uix unum, ac ullum, aliquando proferant uocabulum, quod, ipsis recepta, *diminutiuorum terminatione* non adficerent.

Triplex autem est, Hungaris *diminuendi* ratio, imo *quadruplex*. a) Ad imitationem *Persarum* addunt *ke*, *ka*. Illi adiiciunt unum *k*; id que cum adscititio sono uocali proferunt. ut: *atesek*, igniculus; *püserek*, filiolus. Hungari uero *kënyërke*; *legényke*, adolescentulus; *ljánka*, *lëánjka*, puella. b) Adiiciunt *cske*, *cska*; alias, *ëcske*, *ocska*; alias uero, *ecske*,

cske, acska. ex. c. *órácska*, horula, *idöcske*, tempufculum; *bázocska*, domuncula, *kertëcske*, hortulus; *halacska*, pifciculus, *könyvecske*, libellus. Comueniunt cum diminutiua Scytharum atque Turcarum terminatione *gyük, gyzsuk, csuk, gyzsik, csik, gyek, gyzsek, csek.* Complura funt nobis nomina tam adiectiua, quam fubftantiua, quae utramque pati poffunt adfectionem. ex. c. *kicsinke, kicsinyëcske*, paruulus, *falatka, falatocska*, offula, botulus. Videtur uero pofterior plus, quam prior, diminuere: *perparuulus; offula parua.*

c) Siculi Daco-Transfiluani infuper delectantur adfectione *csa, cse.* ut: *gyermëkcse; lábcsa*, pediculus, i. e. paruus pes. Scythae pariter atque Turcae adiectiua fua diminuturi, interdum *cse*, interdum uero *gy'sik*, uel *gy'sek*, adiiciunt.

d) In paucis exemplis fupereft terminatio diminutiua (*det*) *ded* : *gyermëkded, kicsinded, kisded.* Plebs quaedam, fi ratio habeatur antiquitatis, rectius pronunciat *gyed*, ab antiquo *gyek.* Quod hodiedum in ufv eft Turcis aliis que Afiaticis adiectiua fua diminuturis: uti plane nunc obcupabam.

Amant quidam diminuere *patris* atque *matris* uocabula, *apa, atja; anja*: mimirum *apóka, atjóka; anjóka.* Prioribus proprie *patrem adoptiuum;* poftremo uero *matrem adoptiuam*, fignificant. Quodam modò comuenit illa *diminuendi* comfuetudo cum ufv Othomannicorum et quorumdam Scytharum: *babalyk*, babalük, *pater adoptiuus*, uitricus; *analük, mater adfcititia*, nouerca.

SE-

SECTIO IV.

De Numeris.

§. I.

Numeros *Cardinales* hunc in modum putamus. 1. *Edj*, aliis *ëd;* aliis *ëgj*. 2. *Kettö*, in ſtructura, *két'*, ex. c. kêt' könyvet. Compoſitum uidetur e ſcythico *iki* (duo) et perſico *dü* (duo), '*kettö*. 3. *Három*, olim *bárm*: háromnak, háromé, háròmá, hármat. 4. *Négy*. 5. *Öt*. 6. *Hat*. 7. *Hét* a perſico *beſt*. 8. *Nyoltz*. Comiicio compoſitum atque comtractum eſſe ex chaldaico, שני אל, et ſcythico *tëz*, q. *duo ad*, ſev, *usque ad decem*. Ita *Sneltez*, '*no:t'z*. 9. *Këlentz*, *kilentz*. comtractum ex perſico *iek*, et chaldaico אחר, atque *tez*. Ita *jekel:ëz*, unum ad decem, '*këlet'z*. 10. *Tëz*, *tiz*. 11. *Tëzën ëdj*, *tizën-ëdj*, unum ſuper decem. 12. *Tizënkettö*, in ſtructura, *tizën-két'*. 13. *Tizën-három*. 14. *Tizën-négy*. 15. *Tizën öt*. 16. *Tizën-hat*. 17. *Tizënhét*. 18. *Tizën-nyóltz*. 19. *Tizën kilentz*. 20. *Húſz*, olim '*butz*, antea *ibut'z*, *ikbut'z*; comtractum ex *iki-tëz*, bis decem. 21. *Húſzon-ëdj*, unum ſuper uiginti. (Vide Sect. X.) 22. *Húſzon-kettö*, húſzonkêt'. &c. 30. *Harmintz*, olim, et hodie multis, *barmit'z*: comtractum ex *barm tëz*, ter decem. 31. *Harmintz ëdj*. caet. 40. *Negyven*. *V* illud euphonicum eſt, ſimul que diacriticum tam in hac decade, quam in ſequentibus, ut hac eae ratione diſtingui poſſint ab *aduerbiis unitatum*, *négyen*, *öten*, *hatan*, *beten*, *nyoltzan*, *kilentzen*. Dubium tamen non eſt, quin olim dictum fuerit *negyen*, *negyæn*, et *negyon*, ac

ac *negyan*, compositum ex *négy* et antiquo *on* (*decem*): itaque *negy-on*, *negy-æn*, quater decem. 41. *Negy-ven-ëdj*, caet. 50. *Ötven*, pari ratione, *quinquies decem*, olim, *öt-on*, *öt-æn*. 51. *Ötven-ëdj*. caet. 60. *Hatvan*, sexies decem, olim *hat-on*, *hat-an*. 61. *Hat-van-ëdj*. caet. 70. *Hetven*, olim *het-on*, *het-an*, *het-æn*. 71. Hetven-ëdj. caet. 80. *Nyoltzvan*, olim *nyoltz-on*, *nyoltz-an*. Turcis, *sekſen*, compositum ex *ſekiz-on*, i. e. octies decem. 81. Nyoltz-van-ëdj. caet. 90. *Kilentzven*, olim, *kilentz-on*, *kilentz-æn*. Turcis, *dokſan*, compositum ex *dokuz-on*, i. e. 9⋈10, nouies decem. 91. Kilentzven-ëdj. caet. 100. *Száz*, a Persis mutuatum, olim *ſzád*, uel, arabico atque anglico ore, *ſzædh*. 101. *Száz-ëdj*. 110. *Száz-tiz*. 111. Száz-tizën-ëdj. 120. *Száz-húſz*. 123. Száz-húſzon-három. 130. *Száz-harmintz*. 135. Száz-harmintz-öt. 140. *Száz-negyven*. 149. Száz-negyven-kilentz. 180. *Száz-nyoltz-van*. 360. *Három-ſzáz hatvan*. 666. *Hat-ſzáz hat-van-hat*. 1000. *Ezër*, a persico *bezar*, mille. 1114. *Ezër ſzáz-tizën-négy*, alias, ezër ëdj-ſzáz-tizën-négy. 1770. *Ezër hét-ſzáz-hetven*, Persis, *bezár heſt ſzæd heſtad*. *Millenarius* quoque ad modum centenariorum putatur.

Tizet mëg (*még*) *ëdjet*, pro 11; *tizet mëg ötöt*, pro 15, etc. dicitur aliquando, at inproprie. Proprie enim usurpari poteſt de rebus *diuerſo tempore* aut a *diuerſa perſona* praeſtitis.

Definituri numeros, *primum* adficimus terminatione ordinalium; reliquis autem pronomen 3*æ perſonae ſingul.* ſubfigimus: *ëdjik*, unum eorum; *ketteje*, duo eorum; *hárma*, *tize*, *ſzáza*, *ezëre*: eos que, pro re nata, inflectimus. *Relaturi* uero eosdem ad antecedentia reddimus, *ëdjike*, *az ëdjike*, *a ketteje*, *az hárma*, *a tize*. 2. *Hármának*, ëdjiknek, ëdjikének.

3. *Hár-*

3. *Hármát*, ëdjiké, ëdjikéé. 4. *Hármát*, ëdjiket, ëdjikét.

§. II. *Ordinales* uero Numeros hoc pacto ordinamus. 1*mus*, *elsö*: ortum a fcythico *elkifi*, *ilkifi*, q. *elksö*, primus eorum. 2*dus*, *másod*, *második*, a *más*, alius. 3*tius*, *harmad*, harmad*ik*. 4*tus*, *nëgyed*, nëgyed*ik*. 5*tus*, *ötöd*, ötöd*ik*. 6*tus*, hatod,-*ik*. 7*mus*, heted,-*ik*. 8*uus*, nyóltzad,-*ik*. 9*nus*, kilentzed,-*ik*. 10*mus*, tized,-*ik*. 11*mus*, tizën-ëdjed,-*ik*. 12*mus*, tizën-kettöd,-*ik*. 13*tius*, tizën-harmad,-*ik*. 14*tus*, tizën-nëgyed,-*ik*. 15*tus*, tizën-ötöd,-*ik*. 16*tus*, tizën-hatod,-*ik*. 17*mus*, tizën-heted,-*ik*. 18*uus*, tizën-nyóltzad,-*ik*. 19*nus*, tizën-kilentzed,-*ik*. 20*mus*, húfzad,-*ik*. 21*mus*, húfzon-ëdjed,-*ik*. 22*dus*, húfzon-kettöd,-*ik*. 30*mus*, harmintzad,-*ik*. 60*mus*, hatvanod,-*ik*. 100*mus*, fzázad,-*ik*. 101*mus*, *fzáz-elsö*, 102*dus*, *fzáz-másod*, -*ik*. quuidam plebi, *fzáz-kettödik*. 110*mus*, fzáz-tized,-*ik*. 111*mus*, fzáz-tizën-ëdjed,-*ik*. 132*dus*, fzáz-harmintz-kettöd,-*ik*. 150*mus*, fzáz-ötvenëd,-*ik*. 200*mus*, két-fzázad,-*ik*. 689*nus*, hat-fzáz nyóltzvan-kilentzed,-*ik*. 1000*mus*, ezëred,-*ik*. 1001*mus*, *ezër-elsö*. 1002*dus*, *ezër-másod*, -*ik*. 1010*mus*, ezër-tized,-*ik*. 1050*mus*, ezër-ötvenëd,-*ik*. 1100*mus*, ezër fzázad,-*ik*. 1342*dus*, *ezër három-fzáz-negyven-kettöd*, -*ik*. 1769*nus*, *ezër hét-fzáz hatvan-kilentzed*, -*ik*.

Ordinalibus in *ëd*, *od*, *ad*, *ed*, *ëdik*, *odik*, *adik*, *edik*, refpondet interrogatiuum *hányad?* *hányadik*, *hányodik*, quotus? et comprehenfiuum, *mindënik*, *unusquisque*, pofterioribus. Originem eorumdem, quorum *illi* funt *indefiniti*, hi uero *definitiui*, iam expofuimus Sect. I. §. XVIII. 2. *. Reftat, ut moneamus, hos eosdem *definitiuos* fore fimul *relatiuos*, fi *fuffixo*, fiue *pronomine poffeffiuo* 3*æ perfonae fingul.* adficiantur. *Elsöje*, *az elsöje*, primus eorum. *Másodika*,

odika, *a másodika*, *harmadika*, *hetedike*, etc. secundus, tertius, septimus eorum, caet. Quibusdam, *másodiktya*, *harmadiktya*, *hetediktye*. caet.

Possunt iidem per *omnes* in unitatis numero *casus* uariari. 1. *Hetedike*. 2. *Hetedikénel*, septimi, et septimo eorum. 3. *Hetedikebé*, hodie, *hetedikéé*,–*éjé*, ad septimum, uel septimo, et septimi eorum: item *hetedikébé*, hodie *hetedikévé*, (in) septimum eorum. 4. *Hetedikét*, septimum eorum. Porro 3'*ius* Casus, *Hetedikéé*, i. e. *quod septimi eorum est*, poterit, quum nobis uidebitur, ad eamdem rationem, in *utroque numero* inflecti. 2. *Hetedikéének*, *eius*, et *ei*, quod septimi eorum est. 3. *Hetedikéébé*, hodie *hetedikééjé*, ad id, ei, et eius, quod septimi eorum est: item, *hetedikéévé*, (in) id, quod septimi eorum est. 4. *Hetedikéét*, id, quod septimi eorum est. Plur. 1. *Hetedikééi*, *ea*, quae septimi eorum sunt. 2. *Hetedikééinek*, *eorum*, et *iis*, quae septimi eorum sunt. 3. *Hetedikééibé*, hodie, *hetedikééijé*, *ad ea*, *iis*, et *eorum*, quae septimi eorum sunt: item. *hetedikééivé*, (in) *ea*, quae septimi eorum sunt. 4. *Hetedikééit*, ea, quae septimi eorum sunt. Relatiuis illis numeris respondet interrogatiuum *bányadika*? *quotus eorum*? et comprehensiuum *mindënike*, *unusquisque eorum*. utrumque pariter potest per omnes casus in unitatis numero uariari.

§. III. *Distributiuos* numeros fingunt Hungari *duplicando cardinalium unitates*; etiam supra decadas, non nisi easdem *replicando*. ut: *ëdj-ëdj*, singuli; *kettö-kettö*, bini; in structura *két'-két'*; *három-három*, terni; *tíz-tíz*, deni; *tizën-ëdj-ëdj*, undeni; *tizën-kettö-kettö*, *tizën-két'-két*, duodeni. Sic, *ötven-kettö-kettö*, *ötven-két -két'*. *Száz-húsz-húsz*. *Három száz hatvan-öt-öt*, trecenteni sexageni quini. Possunt iidem, si oportet, in unitatis numero uariari. ut:

ëdjet-

ëdjet-ëdjet; kettőt-kettőt; hármat-hármat; háromnak-háromnak; tizën-ëdjet-ëdjet; ötvennek-ötvennek; ſzáz-búſzé-búſzé; hárem-ſzáz hatvan-ötnek-ötnek.

Reddunt etiam per ſinplicia *unitatum pluralia*, ſubfixa iis poſtpoſitione *ként*, ſecundum. ut: *ëdjek-ként*, ſinguli; *kettőkként*, bini; *kilentzekként*, noueni; *hetvenëkként*, ſeptuageni, *ſzáz-búſzon-hármakként*, centeni uiceni terni; *ezërekként*, milleni. caet. Vulgo profertur, *ëdjenként*, etc. Vide Sect. I. §. XXI.

Solent uero *diſtributiuos* priores *definire*, adiiciendo, *primo* quidem terminationem ordinalium; *reliquis* autem *pronomen poſſeſſiuum 3æ perſonae ſingularis*. ut: *ëdjik-ëdjik*, ſinguli eorum, *ëdjiknek-ëdjiknek*, ſingulis eorum, caet. *Ketteje-ketteje*, *hárma-hárma*, bini, terni eorum, caet. *Relaturi* autem eos ad antecedentia reddunt: *ëdjike-ëdjike*, et, *az ëdjike-ëdjike*; *ëdjikét-ëdjikét*, ſingulos eorum: *ketteje-ketteje*, *a ketteje-ketteje*, bini eorum: *a hármának-hármának*: *a ſzázát-ſzázát*, centenos eorum.

Fuerat Atauorum Atauis alius quoque numeros *relatiuo-diſtributiuos* reddendi modus, isque longe elegantiſſimus: nimirum per *pluralia* ſinplicium *cardinalium*, *pronomine 3æ perſonæ ſingularis* adfectorum. ut: *a kettei*, *a hármai*, *a négyei*, *az ötei*, *a ſzázai*, *az ezërei*: *a ketteinek*, a hármainak, az öteinek, a ſzázainak: *a ketteié*, *a hármaié*: *a kette it*, *a hármait*, *az ezëreit*; binos, ternos, millenos eorum. Operae pretium, ut reconcilietur.

Sciendum poſſe etiam compoſita *ëdj-féle*, unius generis, *két-féle*, duum generum, caet. *ëdj-forma*, unius formae, unius modi, *diſtributiuorum* ad rationem *duplicari* atque uſurpari. *Edj-ëdj-fele*, *ket-két-féle*, *ſzáz-ſzáz-féle*.

SECTIO V.

De Pronomine.

§. I.

Vti Nómina, fic et *Pronomina unius* funt *generis* omnia. *Eorum Perfonalia* funt : 1) *En*, *én*, (*ego*); ab hebr. אני. Comuenit fane cum Syrorum, Arabum, caeterorum, *ena*, *ene*. *Nekëm*, *nékëm*; mei, et, mihi: *ënnekëm*, *ennekëm*, *énnékëm*, plus quam *nékëm*; mei (non alius), mihi (haud alii). *Engëm*, *éngëm* (*me*). Vulgus perperam adiicit apoftrophum; *engëm'*. Adfixa tamen *quarti cafus nota* fit fignificantius: *engëmet*, *éngëmet*, me (non alium). *Mënk*, et (uulgo) *mink*, *nos*. Armenis, *menk*. Quuidam plebi noftrae, *mik*. Cultioribus placet *mi*. *Nekünk*, *nékünk*, noftrum, et, nobis: *minekünk*, *minékünk*, noftrum (non aliorum); nobis (haud aliis). *Mënket*, uulgo *minket*, nos.

2. *Të* (*tu*): ab hebr. אתה *ate*, uulgo *atta*: Arabibus *ente*. *Nekëd*, *nékëd*, tui, et, tibi: *tënekëd*, *tënékëd*, tui (non alius); tibi (haud alii). *Tégëd*, uulgo *tégëd*, te; perperam fcribitur *tégëd'*: adfigfa tamen charadteriftica *et*, amplius denotat; *tégëdet*, te (non alium). *Tëk*, uulgo *tik*, uos. Comuenit cum Armenorum *tuk*, *tük*. Cultioribus tamen apud nos uiris uidetur *ti*. *Nektëk*, *néktëk*, ueftrum; et, uobis: *tinektëk*, *tinéktek*, ueftrum (non aliorum); uobis (haud aliis). *Titëket*, plebi, *tikteket*, uos.

3. *O*, uulgo alias *ú*, ille. Perfis *o*, *u*. Scythis *ó*, *ő*, *ű*. Comuenit cum Ebraeorum, Syrorum, Arabum, caeterorum, *bu*. *büve*. *Neki*, *néki*, illius; et, illi; *őneki*, *őneki*, *űnéki*, fignificantius; *őnékie*,

őnékie, multo ſignificantius; *illjus* (haud alius); illi (non alii); uulgo *űnékie*. *Obé*, hodie *őve*, ad illum; *illi*; illius. Plebi quuidam *űvé*. *őt*, illum. Cum duplici *quarti caſus* characteriſtica, *őtet*, uulgo *űtet*, *illum*, proprie *haud alium*; ſed uulgus ſemper adhibet. In uanum fit, quod mentiantur apoſtrophum, *őt'*. *ők*, uulgo *űk*, illi. *Nekik*, *nékik*, illorum; et, illis: *őnekik*, *őnékik*, *űnekik*, *űnékik*; *őnékiek*, *űnékiek*, illorum (non aliorum); illis (haud aliis). *őké*, *űké* fere obſoletum, *ad illos*; *illis*; *illorum*. Pro hoc uſitatius eſt adiectiuum *övék*, *űvék*, ſuus, illorum. *őket*, *űket*, illos.

4. Perſonalia *reciproca* ſunt, *Magam*; *magad*; *maga*; ego ipſe (ſolus); tu ipſe; ille ipſe: *magunk*, nos ipſi; *magatok*, uos ipſi; *magok*, illi ipſi. *Magamnak*, mei ipſius; mihi ipſi: *magadnak*; *magának*. *Magamé*; *magàmá*: *magadé*; *magàdá*: *magáé*; *magává*. *Magamat*, caet. Per omnes caſus regulariter uariantur. *Én magam*, *tě magad*, *ő maga*, *ű maga*, caet. ſignificantius: i. e. ego ipſe (non alius) caet. Tertius caſus, *magamé*, *a magamé*, *id*, *quod mei ipſius eſt*; ſic *magadé*, id, quod tui ipſius eſt; *magáé*, id, quod ſui ipſius eſt; *magunké*, id, quod noſtri ipſorum eſt; *magatoké*, id, quod ueſtri ipſorum eſt; *magoké*, *id*, *quod ſui* ipſorum eſt, poteſt per omnes utriusque numeri caſus inflecti. Item horum *tertii caſus*, *Magaméé*, *id*, *quod pertinet ad id*, quod mei ipſius eſt; *magadéé*; *magáéjé*; *magunkéé*; *magatokéé*; *magokéé*, pari plane ratione uariari. *Magamééjé*, *ad id*, *ei*, et *eius*, quod pertinet ad id, quod mei ipſius eſt; *magaméévá*. *Magaméi*, *ea*, *quae* pertinent ad id, quod mei ipſius eſt: *magaméiijé*, ad illa, illis, et illorum, quae pertinent ad id, quod mei ipſius eſt: *magaméiivá* (in) ea, quae, caet. *Magáéjéé*,

ad illud, illi, et, illius, quod pertinet ad id, quod fui ipfius eft.

Transfiluani reciprocum *magam*, caet. *adiectiue* quoque ufurpant, *a magam házomban*, *a magad házodban*, caet. Nos uero femper *fubftantiue*: adeoque comftruimus cum alio uocabulo, cev fubftantiuum cum fubftantiuo; *a magam házában*, *a magad házában*, *a magunk házában*, *a magatok házában*, *a maga házában*, *a magok házában*.

§. II. *Demonftratiua* funt *ez*, *e'*, hic: *a*, *az*, is: *emez*, *eme'*, *imez*, *ime'*, hicce: *ama*, *amaz*, ifte. *Ennek* (uulgo), mihi; *e'nek*: *ànak*: *eme'nek*, *ime'nek*: *amànak*, huius, eius, huiusce, iftius, et, huic, ei, huicce, ifti. *Ezé*; *azé*; *emezé*, *imezé*; *amazé*, ad hunc, huic, huius, etc. item *èzé*; *àzá*; *emèzé*, *imèzé*; *amàzá*, (in) hunc, etc. *Ezt*; *azt*; *emezt*, *imezt*; *amazt*, hunc, etc. Plebi, cum gemina *cafus quarti* nota, *eztët*; *aztot*; *emeztët*, *imeztët*; *amaztot*, *amaztat*: quae quidem finplicibus illis fignificantiora. *Ezëk*; *azok*; *emezëk*, *imezëk*; *amazok*, hi, etc. *Ezëknek*; *azoknak*; *emezëknek*, *imezëknek*; *amazoknak*, horum, et, his, etc. *Ezëké*; *azoké*, etc. *ad hos*, his, horum, etc. item *ezèké*, *azòká*, caet. *Ezëket*, *azokat*, caet. hos, caet.

§. III. *Relatiua* funt, *ugyan-az*, idem, idem ille: *ugyan-ez*, hic idem. Inflectuntur uti demonftratiua. Quem ad modum Othomannici, cum Scythis, omnia pronomine *ki* referunt: ita relatiuum *a ki* (*qui*) uulgo Hungarico, fecundum antiquitatem, tam de *perfonis*, quam de *rebus*, ufurpatur. At cultioribus, huius in primis feculi, uiris uifum fuit ad *perfonas* id *unice* referre, fi *corelatum antecedat*: relationem uero ad *res* alio *relatiuo*, *a mëllj*, exprimere. Poteft nihilo fecius id cum *perfonis* etiam comgruere, fi *corelato* fuo in eadem

enun-

enunciatione praemittatur. *A mëllj Prókátorra bizţam az ügyemet*, àról akarék tőled értekëzni. Si uero *definitiue* reddatur; poteſt aut praecedere aut ſequi ſuum corelatum. v. c. *A mëlljik Prókátorra* akarom, àra bizom: àra *a Prókátorra* bizom *a mëlljikre* akarom. Adde relatiuum *mi, a mi*, de rebus. *A minek; a mëlljnek; a kinek*; quuius, et quui: *a mëlljiknek*, quuius et quui (noſtrum, ueſtrum, uel, eorum). *A mié; a mël'jé; a kié*, ad quod, quui, quuius: *a mëlljiké. A mit; a mëlljet; a kit: a mëlljiket*, quem, etc. *A mik; a mëlljek; a kik. A miknek*, a mëlljeknek; *a kiknek. A miké; a mëlljeké; a kiké. A miket; a mëlljeket; a kiket.*

Porro, *ki-ki* (*quisque*, unusquisque, ſinguli). *Akarki, akárki*, quiscumque, quilibet. *Valaki*, aliquis; et, quicumque. *Valami*, aliquid, et, quodcumque. *Akármëllj*, quiscumque, quaecumque, quodcumque. *Valamëllj* aliquis, aliqua, aliquod. *Némëllj, ëdj valaki, ëdj némëllj*, quidam. *Akármëlljik; valamëlljik, némëlljik*, definitiue capiuntur; quiscumque, quodcumque eorum; aliquis, aliquod eorum; quidam, quoddam eorum. *Kinek-kinek*, quuiusque, uniusquuiusque, et uniquuique. *Akárkinek*, quuiuscumque, et quuicumque. *Valakinek*, aliquuius; quuiuscumque; et, aliquui, quuicumque. *Valaminek: akármëlljiknek: valamëlljiknek. Akárkié; valakié: valamié*, caet. *Kit-kit: valakit: valamit: akárkit*. Plur. *Akárkik*: valakik: valamik: akàrmëlljek; valamëlljek; *némëlljek*. caet.

2. *Interrogatiuum Perſonae* apud Turcas aliosque eſt *kim*: apud Perſas uero *ki*, quis? Ab his habent Hungari *ki* (quis?), perſonae pariter interrogatiuum. Habemus aliud quoque eiusdem uſus pronomen, at eo ſignificantius, *kicsoda*, plebi quuidam

dam *këcsoda*? quis, quisnam, qualisnam: compositum ex duobus persicis *ki* et *kjudam*, alias *tyudam*; *csudam*, quis, qualis, quidnam? *Interrogatiuum rei* nobis est *mi*, quuidam plebi *më*? idem cum Ebraeorum, Syrorum et Arabum מה, מא, *me*, *ma*, quid? Aliud interrogatiuum eo significantius, *mícsoda*, quidnam?

Interrogatiuum tam *personae* quam *rei definitae* est *mëllj*, qualis, quis, uter eorum. *Mëlljik*, uter, quis eorum? *Mëllj*, comtractum ex *mëlljen*, alias *milljen*; quibusdam *mëllj*, *mëllen*: quod, compositum ex *me* et *lein*, dicit, *quuius modi*, qualis? Huic respondet adiectiuum qualitatis *illen*, huiusmodi, et *àlan*, hodie *òlan*, eiusmodi, uulgo *illjén*, *ëlljen*, *olljan*.

Ab interrogatiuo *mícsoda* oritur adiectiuum *qualitatis* idque interrogatiuum, *mícsodás*, quuius formae, modi: a *mi* uero, *mi-nëmű*, *mi-némű*, quuius sortis, generis? Indidem oritur compositum *semmi* (uidere licet, *s nëm mi*, neque quid) *nobil.* Inde adiectiuum qualitatis *semmis*, nihili, fere nihil, quasi nihil. Ab interrogatiuo *ki* oritur *senki*, nullus, nemo, pro *semki*, compositum ex *s nëm ki*, *neque quis*.

§. IV. Pronomina *possessiua* sunt A) *Separabilia*: *Enëm*, *enim*, uulgo *enjim*, meus: *Téed* uulgo *tied*, *tiéd*, tuus: *Oé*, uulgo cum euphonico *v* dicitur *ővé*, *űvé*, eius; *Mëenk*, uulgo *mienk*, quibusdam *miénk*, noster; *Téetëk*, uulgo *tietëk*, quibusdam *tiétëk*, uester: *Oék*, uulgo *ővék*, uulgarius tamen *űvék*, illorum. *Enim*, olim *enëm*, compositum ex pronomine personali *en* (ego), et Persarum *suffixo*, siue inseparabili pronomine *m* (*em*), *meus*. Comuenit cum Scytharum atque Turcarum suffixo *m*. *Téed*, olim *téet*, compositum ex personali *té* atque Persarum suffixo *t* (*et*), *tuus*. Inseparabile hoc pronomen

nomen Perſis, Scythis, Mogoribus et Hungaris proprium. *Ové*, *űvé*, mutuatum a *tertio caſu* pronominis perſonalis *ő*, *ű*. *Mëenk* (uide Sect. I. §. XXI.) oritur a perſonali *mënk*. Id in ſinum recipit *ſuffixum* 3*æ* perſonae *e*, *ë* : quod cum Turcarum ſuffixo *i*, *e*, coincidit. *Tëetek*, oritur ab antiquo ſingulari *tëet*, adiecta communi pluralis numeri terminatione *ek*. *Ovék* fit a ſingulari *ővé*, numeri pluralis characteriſtica, nimirum *k*, adfigſa.

Solent ea regulariter *inflecti*, ſi abſoluta ſint a ſuis ſubſtantiuis; aut iisdem qualibet ratione poſtponantur. 2. *Enyimnek*, *az enyimnek*, mei, meo: *tiednek*, *a tiednek*, tui, tuo: *ővének*, *az ővének*, eius, et ei, quod illius. 3. *Enyimé*; *tiedé*; *ővébé*, hodie *ővéé*. 4. *Enyimet*; *tiedet*; *ővét*. Plur. 1. *Enyimek*, mei: *tiéid*, tui: *ővéi*. 2. *Enyimeknek*: *tiéidnek*: *ővéinek*. 3. *Enyimeké* : tiêidé: *ővéibé*, hodie ővéié. 4. *Enyimeket*: tiêidet: ővéit. 1. *Miénk*; *tiétëk*; *ővék*, noſter, ueſter, (qui) illorum (eſt). 2. *Miénknek*: tiêteknek: ővéknek. 3. *Miénké*: tiêtëké: ővéké: item, *miénké*; tiêtëké; ővëké. 4. *Miénket*: tiêteket: ővéket. Plur. *Miéink*, quuidam plebi, *miénkek*, noſtri: *tiéitëk*, ueſtri: *ővéik*, (qui) illorum (ſunt). 2. *Miéinknek*, quuidam plebi *mienkeknek*: *tiéitëknek*, *ővéiknek*. 3. *Miéinké*, quuidam plebi, *miénkéké*: tiêitëké: ővêiké. 4. *Miéinket*, q. pl. *miénkeket*: tiêiteket: ővêiket.

Addo his *poſſeſſiua*, quae nobis a laudatorum poſſeſſiuorum tertiis caſibus mutuari adſolent: quae quidem ſequuntur caſus poſſeſſiui *ővé*. 1 *Enyimé*; tiêdé; ővéé; *az enyimé*, a tiêdé, caet. *Enyimeké*; tiêidé; ővêié: *enyiméi*; *enyimekéi*: caet. *miénké*; tiêtëké; ővéké: *miéinké*; *tiéitëké*; *ővéiké*. *Id quod* pertinet ad eum, qui *meus*, *tuus*, *illius*, *noſter*, *ueſter*, *illorum*, eſt. *Ea*, *quae* pertinent ad eum, qui *meus*, *tuus*, caet. eſt. *Id*, *quod*

 per-

pertinet *ad eos*, qui *mei*, tui, caet. funt. *Ea*, *quae* pertinent ad *meos*, *tuos*, caet. *noſtros*, caet. 2. *Enjimének*, caet. eius, et, ei, quod pertinet ad *meum*, caet. 3. *Enjimée*, caet. ad id, ei, et eius, quod pertinet ad meum, caet.: *Enjimévé*, caet. 4. *Enjimét*, caet. Plur. 1. *Enjiméi*, caet. 2. *Enjiméinek*, caet. 3. *Enjiméié*, caet. *Enjiméivé*, caet. 4. Enjiméit, caet. Eadem ratione inflectas horum tertios caſus. 1. *Enjiméé*, *id*, *quod* refertur ad *id*, *quod* pertinet ad meum. Sic *tiedéé*, caet. 2. *Enjiméének*, caet. eius, et, ei, quod refertur ad id, quod pertinet ad meum: caet. Item, *enjiméévé*. caet. 4. *Enjiméét*, caet. Plur. 1. *Enjiméei*, caet. ea, quae referuntur ad id, quod pertinet ad meum; caet. 2. *Enjiméeinek*, caet. eorum, et iis, quae referuntur, caet. 3. *Enjiméeijé*, caet. ad ea, eis, et, eorum, quae referuntur ad id, quod pertinet ad meum, caet. Item, *enjiméeivé*, caet. 4. *Enjiméeit*, caet. Sic, 1. *Enjimekéé*, *Tiéidéé*, caet. 2. *Enjimekéének*, caet. 3. *Enjimekéeié*: item, *Enjimekéévé*, caet. 4. *Enjimekéét*, caet. Plur. 1. *Enjimekéé*, caet. ea, quae referuntur ad ea, quae pertinent ad meos; caet. 2. *Enjimekéeinek*; caet. 3. *Enjimekéeijé*, caet. item, *enjimekéeivé*; caet. 4. *Enjimekéeit*.

B) *Inſeparabilia* ſunt: 1) *m*, *om*, *am*, *ám*, *óm*; *ëm*, *em*, *ém*, *öm*, *őm*, meus: in plurali, *oim*, *aim*, *eim*, caet. mei. 2) *d*, *od*, *ad*, *ád*, *ód*; *ëd*, *ed*, *éd*, *öd*, *őd*, tuus: in plurali, *oid*, *aid*, *eid*, caet. tui, tuae, tua. 3. *o*, *a*, *jo*, *ja*; *i*, *ë*, *ö*, *e*, *je*, eius, ſuus: in plurali, *oi*, *ai*, *jai*, *ei*, *jei*, *i*, caet. eius, ſui, ſuae, ſua. 4) *onk*, *unk*, *ónk*, *ánk*; *énk*, *ënk*, *őnk*, *ünk*, noſter, noſtra, noſtrum: *oink*, *aink*; *eink*, *ink*, caet. noſtri, ae, a. 5). *otok*, *atok*, *ótok*, *átok*; *étëk*, *őtök*, *ëtëk*, ueſter, a, um: *oitok*, *aitok*, *áitok*; *éitëk*, *eitëk*, *őitek*, *itek*, ueſtri, ae, a. 6). *ok*, *jok*; *ëk*, *jek*, *ök*, *jök*, ſuus eo-

eorum: *oik*, *aik*, *jaik*; *jeik*, *ik*, ſui, ſuae, ſua, eorum.

Animaduerte, e *ſeparabilium* ea prognata eſſe *terminationibus*. Suffixum *o* (eius), mutuatum ab Hebraeis, uoces, quae maſculinis gaudent ſonis, adficit. Propter euphoniam abit in *a* frequentiſſime. Eamdem ob rationem adſciſcit etiam *j* poſt uocales, atque certas conſonas, quae dictionem terminant. Pronomen autem *e* (eius) comuenit cum Arabum ſuffixo 3*æ perſonae*, atque Turcarum *i*,*ë* (*y*). *Femineas* ſolet id comitari uocales. Omni fere plebi in *ö* comprimitur. Cultioribus uero aperitur in *e*, ut plurimum. Certis literis exigentibus, crebro literam *j* ſibi adſociat.

Si ſuffixo 3*æ* perſonae *o*, *a*; *e*, *ë*, *ö*, adiiciatur Perſarum ſuffixum 2*æ* perſonae *m*; orietur *om*, *am*; *em*, *ëm*, *öm*. *Ám* autem comtractum ex *aom*, *aam*: *óm*, ex *oom*, *oam*: *ém*, ex *eem*: *ö́m* uero ex *öem*. Si eidem ſuffixo 3*æ* perſonae adnectatur itidem Perſarum ſuffixum *t*; orietur antiquum *ot*, *at*; *et*, *ët*; *öt*. Illo *t* in adfine *d* comuerſo, ſortiemur pronomina *od*, *ad*; *ed*, *ëd*; *öd*.

Literae, quibus perſonale *mënk* terminatur, ſuffixis *o*, *a*; *e*, *ë*, *ö*, adiectae, priora mutabunt in *u*; poſteriora uero in *ü*. Dicimus enim hodie *unk*, *ünk*; ſi id, quod *plures poſſidemus*, ſignificare uolumus. Aſt, ubi dictiones, quae his pronominibus adficiendae ſunt, in uocalem *o*, et *a*, deſierint; ſuffixa *o*, *a*, cum finalibus iisdem, in *ó*, *á*, coaleſcent. Itaque orietur *ónk*, et *ánk*. Idem obſerua de reliquis. Antiquo ſingulari *ot*, *at*; *et*, *ët*, *öt*, adnexa characteriſtica plurali *ok*; *ëk*, *ök*; potiemur ſuffixo, quo *plures uos eiusdem rei poſſeſſores* compellare poſſimus; *otok*, *atok*; *etëk*, *ëtëk*, *ötök*. Numeri pluralis indicem *k* adiice ſuffixo *o*; *ë*, *ö*;

habe-

habebis pronomen, quo ualeas id, quod *pluribus*, in 3*a perſona*, *tribuendum* ſit, declarare. * Poteſt quidem *comſtructus* huiusmodi pluralis 3*æ* perſonae ut plurimum diſtingui a plurali *abſoluto*; ex. c. *csudák*, miracula, *csudájok*, miraculum eorum; *tudományok*, doctrinae, *tudományjok*, alias *tudományok*, doctrina eorum; *kezek*, manus, *kezëk*, manus eorum.: at ſaepe ambiguus eſt. v. c. *Apoſtolok*, Apoſtoli, et Apoſtolus eorum; *Iſtenëk*, Deus eorum, et Dii. Verum ſtructura declarabit.

Hungarus expoſiturus, ſi fors habeat *plura*, quam *unum*, quae *uni ſibi* iure uindicet, characteriſticam pluralis, *i*, quam ab Hebraeis, Chaldaeis et Syris mutuauerat, adiunget ſingulari *o*, *a*, *jó*, *ja*; *e*, *je*, *ë*, *ö*, ut *augeatur*: at compreſſum illud *ë*, *ö*, diductioribus labiis pronunciabit, ut *e*. Sciendum uero, adcedente hoc *i*, ſingularem *illam notam* frequenter abiici. *Baráti*, pro *barátai*, *barátjai*, *barátjoi*, amici eius; *magzati*, pro *magzatjai*; *bizonyſági*, pro *bizonyſágai*.; *vetéſi*, pro *vetései*; *épületi*, pro *épületjei*; *bëtüi*, pro *bëtüjei*. Auge hocce pronomen caeteris, quae laudabam, incrementis, ut, eo pacto, poſſis et reliqua, quae comgruunt, *adfixa*, ſev *ſuffixa*, ſortiri.

§. V. Scito demum, nomina, quae *pronominibus* his adficiuntur, ideoque notionem *poſſeſſionis* inuoluunt, poſſe per *omnes* in utroque numero *caſus inflecti*. En eorum, ſi uis, unum atque alterum exemplum. 1. *Házom* (*am*), domus mea. 2. *Házommak* (*amnak*), domus meae, domui meae, 3. *Házomé* (*amé*), ad domum meam, domui meae, *domus meae*: *házòmá* (*házàmá*) in domum meam. 4. *Házomat*, domum meam. Plur. 1. *Házoim* (*aim*) domus meae. 2 *Házoimnak* (*aimnak*), domorum mearum, domibus meis. 3. *Házoimé* (*aimé*), ad domos

mos meas, domibus meis, domorum mearum: item, *házaimá (aimá)* in domos meas, 4. *Hazaimat (aimat)*, domos meas. 1. *Házunk*, domus noſtra. 2. *Házunknak*, domus noſtrae; domui noſtrae. 3. *Házunké*, ad domum noſtram, domui noſtrae, *domus noſtrae*: *házunká*, (in) domum noſtram. 4. *Házunkat*, domum noſtram. Plur. 1. *Házoink (aink)*, domus noſtrae. 2. *Házoinknak (ainknak)*, domorum noſtrarum, domibus noſtris. 3. *Házoinke (ainké)*, ad domos noſtras, domibus noſtris, *domorum noſtrarum*: item *házoinká (ainká)* in domos noſtras. 4. *Házoinkat (ainkat)*, domos noſtras. Sic, *Házod (ad)*; *házotok (atok)*, eodem plane pacto inflectas. Obſerues interea, loco pronominis *o*, quamuis genuini, ſemper *a* proferri cultioribus.

1. *Házo, háza*, domus eius, ſua. 2. *Házának* (certae dialecto, *házanak*) domus ſuae, domui ſuae. 3. *Házábé*; hodie, *házáé*, *házájé*, ad domum ſuam, domui, et *domus ſuae*: item, *házábá*; hodie *házáá*, uſitatius *házává*, (in) domum ſuam. 4. *Házát*, domum ſuam. Certae dialecto: *házaé*; *házavá*, *házaat*. Pl. 1. *Házoi*, (*ai*), domus ſuae. 2. *Házoinak (ainak)*, domorum ſuarum, domibus ſuis. 3. *Házoibé*, hodie *házoié (aié)*, ad domos ſuas, domibus ſuis, *domorum ſuarum*: item, *házoibá*, hodie, *házoivá (aivá)* in domos ſuas. 4. *Házoit (ait)*, domos ſuas. 1. *Házok*, domus ſua, eorum. 2. *Házoknak*, domus, et, domui ſuae. 3. *Házoké*, ad domum, domui, et, *domus eorum*: item, *házoká*, (in) domum eorum. 4. *Házokat*, domum eorum. Pl. 1. *Házoik (aik)*, domus ſuae, eorum. 2. *Házoiknak (aiknak)*, domorum ſuarum, domibus ſuis. 3. *Házoiké*, *házaiké*, ad domos, domibus, *domorum* eorum: *házoiká (aiká)*, in domos eorum 4. *Házoikat (aikat)*, domos eorum.

Sic

Sic inflectas, *Hazám*, patria mea; *Hazád*; *Hazája (ájo)*: *hazánk*; *hazátok*; *hazájok*. caet. Certae dialecto, *hazaom*; *hazaod*; *hazao*; *hazaonk*; *hazaotok*; *hazaok*; caet.

Eadem ratione uariabis, *Kezem*; *kezed*; *keze*; *kezünk*; *kezetek*; *kezëk*: *kezeim*; *kezeid*; *kezei*: *kezeink*; *kezeitek*; *kezeik*. Porro tertios casus: *Házomé* (*ame*), *a házamé*, id, quod ad domum meam pertinet: *Házodé*, (*adé*): *Házáe* (*áje*): *házaimé*: *házaidé*: *házaié*: *házunké*: *házotoké* (*atoké*): *házoké*: *házoinké* (ainké): *házoitoké* (aitoké): *házoiké* (aiké). Item, *kezemé*, id quod manui meae conuenit, caet. *Kezeimé*, id quod manibus meis expedit, caet. *Kezedé*: kezeidé: *kezéé*: kezeié: *kezünké*: kezeinké: *kezetëké*: kezeitëké: *kezëké*: kezeiké. caet. Sic *Hazámé*, *Hazánké*, quod ad patriam meam pertinet; quod patriae nostrae est. caet. Sic, denique, horum omnium, atque similium, *tertios casus* uariabis. v. gr. *Hazáméé*; id, *quod* refertur ad id, quod ad patriam meam pertinet. 2. *Hazáméénak*. 3. *Hazáméějé*: *hazáméévá*. 4. *Hazáméét*. Plur. 1. *Hazáméči*; ea, *quae* referuntur ad id, quod ad patriam meam pertinet. 2. *Hazáméěinak*. 3. *Házáméěijé*: *hazáméěivá*, 4. *Hazáméěit*.

Vides itaque *inseparabilibus* istis *pronominibus* adfecta nomina, *házam*, *házad*, caet. significare *domus mea*, *domus tua*, caet. sic, *kezem*, manus mea, caet. significantius tamen fit, si, quando requiritur, praemittas *pronomina personalia*, sev *substantiua* (pro conceptv uulgi loquor) *én*, *të*, caet. *én házam*, *të házad*, *az én házam*, *a të házad*; *mi házunk*, *a mi házunk*, caet. *én kezem*, *az én kezem*, caet. q. Domus mea (non alius): Manus mea (haud alius): caet. Othomannici dicerent, ex more suo, *enim házom*, *enim kezem*, *tied házad*, *tied kezed*: etc.

etc. (*beniim evüm*, *beniim elüm*, *ſzenün evün*, *ſzenün elün*: caet.). Coincidit cum Daco-Transſiluanorum loquendi modo: *magam bázam*, *magam kezem*, *magad bázad*, *magad kezed.* caet.

Comcipe uero nobis *adiectiua* ſiue *poſſeſſiua* pronomina *enëm* (*enim*, enjim); *tëed* (tied); *öé* (övé); *mienk* (mëenk); *tietëk*; *öék* (övék), in binum ſecta eſſe atque hunc in modum ſeparata: *en--ëm*; *të--ed*; *ö--é* (*ü--é*); *mi--enk*; *ti--etëk*; *ö--ék* (*ü--ek*): comcipito porro *poſſeſſionis nomina* diuulſis iisdem partibus inſinuata. ex. c. *enkezem*; *tëkezed*; *ökezé*; *mikezenk*; *tikezetëk*; *ökezëk*: *enházem*; *teházed*; *óházé*; *miházenk*; *tiházetëk*; *óházék*. Comcipito deinde *tertii caſus adfectionem* ac notam *e* locum cedere ſuum *adfixo* ſev inſeparabili pronomini 3*æ* perſonae *e*, *o*, *a*. Comcipito denique *pronominum poſſeſſuorum* adfectiones *em*, *ed*, *e*, *enk*, *etëk*, *ëk*, ex more Dialecti noſtrae, in *uiriles* comuerti *ſonos*; quotiescumque *maſculinae uocalis*, quae in ipſo nomine *dominatur*, eos poſtulet inperium. Itaque, caeterorum, quae ſupra monuimus, habita ratione, proferto *enházom*, uel, uti uulgarius eſt, *énházam*; *tëházod* (*ad*); *óbázo* (*a*); *miházunk*; *tiházotok* (*atok*); *óházok*: *ókeze*. Imaginatur omnis forte noſtra natio, ea, quae praecurrunt, *ſubſtantiua* eſſe pronomina, idque circo ſeparatim amat eadem ſcribere; *én bázam*; *të bázad*; *ö báza*; *mi bázunk*; *ti bázotok*; *ö bázok*, caet. Diuulſionem equidem non disſuadeo: ſuaſor interim tamen eſſem et auctor, ut *copula*, quae nexum cum *adiectiuis* eorum adfectionibus argueret, adhibeatur: *én-bázam*, *të-bázad*, *ö-báza*, (*ö-bázo*), *mi-bázunk*, *ti-bázotok*, *ö-bázok*; *én-kezem*, *të-kezed*, *ö-keze*, *mi-kezünk*, *ti-kezetëk*, *ö-kezëk*.

SE-

SECTIO VI.

De Verbo, et Modorum, ac Temporum Personarum que formatione ac indole.

§. I.

Quidquid ſtatuant *Graeci*, *Latini*, *Itali*, *Germani*, et reliqui *Europaei*; quidquid porro *Perſae* atque *Turcae* iudicent atque ponant pro *themate* Verborum ac *Verbalium* ſuorum, uiderint: at Linguarum ipſarum indoles *Imperatiuum* comſtituit pro eorum, quae *deriuari* poſſunt, *ſcaturigine*. *Hebraea* uero et *Chaldaea*, aliae ue Orientales, ponunt 3*am perſonam ſingularem temporis præteriti*: quod aliquando *præſens* quoque ſignificat. Et noſtra Dialectus, ad earum plane rationem, ſemper 3*am ſingularem præſentis* pro *prima omnium propaginum radice* adfectat.

Sciendum, anomala quaedam Verba huic aliquando *radici* ſyllabam *ën*, at alia ſyllabam *ik*, quaedam autem nunc *ën*, mox *ik*, adſciſcere. *Deponentia* uero, alia ue his ſimilia, quae *Paſſiuorum* ad rationem inflectuntur, ſemper in *ik* eamdem terminare. Prouenientes tamen a *trunco rami*, atque *germina*, quae ex iisdem *pullulant*, *adcrementum* illud retrudunt. *Paſſiuorum* terminatio *ik* eamdem ſubit uicem ratione *ſubolis*. Ex. c. *ë*ſzëm, *ë*tel, et *ë*vés, a radice *ësz*, *ë*szën, *ë*szik: *isz*unk, *i*tal, *i*vás, ab *isz*ik: *vë*szëk, *vë*vés, a *vësz*, *vë*szën: *a*lvás, *a*lam, *á*lom, ab *a*lſzik; *aluv*ás, *alusz*tok, ab *aluſz*ik: *munkálkod*ás, *vénbëd*és, *vigaztalód*ás, *vigaztaltat*ás, a *munkálkod*ik, *vénbëd*ik, *vigaztalód*ik, *vigaztaltat*ik: eo plane modo, atque *munkál*om, *munkál*ás, a *munkál*; *vénül*ök, *vénül*és a *vénül*; *vigaztal*om, *vigaztal*nám,

vigaz-

vigaztalj, *vigaztaló*, *vigaztalás*, a *vigaztal*; *nézëk*, *néztem*, *nézni*, *nézés*, a *néz*; *irék*, *irtál*, *irjon*, *irnának*, *irás*, ab *ir*.

§. II. Adde *Radici* 1) unam literam *j* uel *s*, uel *ſz*, uel *z*; ita formabis *2am perſonam ſingularem Imperatiui Neutrius*, *Neutro-actiui*, *Deponentis*, et *Actiui intransitiui*: quae, ſicut aliae omnes, utrique ſexui competit. ut: *ülj*, *irj*, *adj*, *áldj*; *nézz*; *keress*; *láss*; *vadászsz*; *ébrezsz*; *készits*, *tarts*: ab *ül*, ſedet, *ir*, ſcribit, *ad*, (*ád*) dat, *áld*, benedicit; *néz*, intuetur; *keres*, quaerit, *lát*, uidet; *vadasz*, uenatur, *ébrezt*, expergefacit; *készit*, parat, *tart*, tenet. Plebs quaedam addit interdum Imperatiuis *ál*, *él*, uti in Coniunctiuo Praeſenti.

Radices, quae in *at*, *át*, uel *et*, *ut*, *öt*, exeunt, ultimam ſuam *Radicalem* mutant in adfine *s* ante hocce, quod laudabam, incrementum. Verborum uero in *átt*, *lt*, *nt*, *rt*, et *it*, exeuntium Radicalis *t* ſeruatur quidem, at cum incremento *s* ſonat uti compoſitum *ts*, ad modum germanici *tſch*. Aſt eleganti organo praeditus quisque poteſt proferre *mútat-ſon*, *ért-ſën*, *ékësit-ſën*, *mútat-ſam*, *ért-ſem*, *ekësit-ſem*: uti *bagyjam*, *adjam*, diſtingui ſolet a uulgari *bagygyam*, *adgyam*. Deſinentes autem in *zt* (*szt*) radices ultimam *t* in adfine *ſz* comuertunt. Hinc deriuantur reliquae huius *Modi*, et *Coniunctiui Praeſentis* omnes *Perſonae*, tam transitiuae, quam intransitiuae; caeterae. Obſerua, *Coniunctiui Præſens* comgruere cum *Imperatiuo*. Obſeruandum etiam, anomala quaedam in *sz* ultimam Radicalem mutare in adfine *t*, hoc uero in *d*; ita demum adiicere *j*: ut; *bisz*, *tësz*, *lësz*, *vësz*; *bitj*, *bidj*, *tétj*, *tédj*, *létj*, *lédj*, *vétj*, *védj*. Vulgo ſcribitur *bidgy*, *bgy*, *tégy*, *légy*, *végy*. Ab *ësz*, *ëszik*, *iszik*, uſurpatur *ëdjél*, *idjál*, uulgo, *ëgyél*, *igyál*. Pleraque autem uerba li-

teram *j* adfcifcunt: ut funt definentia in *b*, *d*, *g*, *k*, *l*, *m*, *n*, *p*, *r*, *j*, *v*.

2. *Radici* α) adnecte *fz*, uel, ubi euphonia requirit, *asz*, aut *esz*; ut formetur *2da perfona fingularis præfentis Indicatiui* neutrius, neutro-actiui, deponentis et actiui intransitiui: *írfz*, *adfz*, *nézfz*, *látfz*, *ülfz*, *vadáfzfz*, *ballfz*, *ballafz*, *ébreztesz*, *értesz*, *tartasz*, *készítefz*, *mútatfz*, *keresfz*. Characteriftica haec procul omni dubio petita eft ab Hebraeorum *Adformante 2ae* perf. fing. praeteriti, ת, *th*, *fz*. Loco *fz*, etfi non omnes, ac femper, aliqui tamen aliquando, praefertim poft *fz*, *z*, et *s*, adhibent terminationem *ol*, *ël*. Quui Præteritum etiam item Subiunctiuus Modus, et ipfum Paffiuum, ubique refpondet: *olvasol* (olvasfz), *hozol* (hozfz), *vadáfzol* (vadáfzsz). Sic, *olvasál*, *írál*, *írtál*, *írnál*; *írattatol*, *írattatál*, *írattattál*, *írattasfál* *írattatnál*. caet.

β). Radici adiunge *ok*, *ëk*, ut potiaris *1ma* perf. fing. præfentis Indic. Neutrius, caet. *írok*, *nézëk*, *látok*, *ballok*, *ébreztëk*. Coincidit cum terminatione pronominis Coptici *anok* (*ego*): mutuatum uero eft ab Hebraeorum *ánokhi*. Hoc idem *anokhi*, quod fcribendum orthographice effet אנוכי, ueterum ebraicae linguae dialectorum alia protulit *anéi*, alia *anobhi*, alia uero *anokhi*; hinc et erroneum כ inrepfit. Id quod habes a me, in *Vetere fine Maforetharum punctis hebraifandi Via*, §. XV. demonftratum.

γ). Loco *ok*, *ëk*, adiice *unk*, *ünk*; idque petitum a pronomine *mënk*: ita fortieris *1am* eiusdem temporis pluralem. ut: *írunk*, *nézünk*. Comuenit cum Armenorum *1ma* plurali; *jartank*. Illud *un*, *ün*, aliis in temporibus *án*, *én*, coincidit cum Ebraeorum, Chaldaeorum, caeterorum, item Aethiopum, ac Aegyptiorum pronomine *1mæ* perf. plur.

anenu

anenu, anu, benan, na, ánon. Perſae dicunt interdum *majan.*

ζ) Loco *ünk, ünk,* adfige *tok, tëk,* aut, ubi euphonia poſtulat, *otok, ëtëk;* ſicce reſultabit 2*a* pluralis. ut: *írtok, néztëk ; ballotok, ſzólotok, ébreztëtëk.* Armeni *k* purum adfigunt. ut: *jartak.*

η) Pro *tok, tëk,* adiice *nak, nek,* aut, ubi haec disſona forent, *anak, enek;* ſic reſpondebit 3*a* pluralis. ut: *írnak, néznek, ſzólnak, ſzólanak; ébreztenek.* Armenis *jartan,* a radice *jarta,* ſcribe, et, ſcribit.

ϛ) Adde radici 1) *a,* uel *e*: naſcetur tibi 3*a ſing.* præteriti inperf. Indic. Neutrius, caet, *íra, néze.* Vide reliqua, ſi uis, in Coniugg. 2) Adiice *radici* et *reliquis perſonis* uerbum auxiliare *vala*: ita lucraberis aliud *Præter. Inperf.* et *Futuro-Præter.* Indicatiui. ut: *ír-vala,* caet. ſcribebat: ſcripturus erat.

§. IV. Adhibe radici ſyllabam *ott, ëtt;* aliquando literam *t* uel *tt;* interdum uero tam *tt,* quam *ott* uel *ëtt*: (Aſt *ott* ac *ëtt* in illo caſv non adeo uſitatum): ſic 1) ſortieris 3*am* ſing. *præter. perf. Indic.* Neutrius, caet. *látott, nézëtt* (*írott, írtt*) *írt.* Vide reliquas in Coniugg. Interea obſerues 3*am* pluralem eſſe duplicem, *írtak, néztek; írtanak, néztenek.* Characteriſtica *illa* Præteriti comuenit cum Othomannicorum 3*a* perſ. ſing. præter. *di;* quod poſt certas literas ſonat *ti.* Comuenit eo magis cum Perſarum *d,* et *t,* præteriti temporis. Anomala quaedam in *ſz,* ultimam hancce radicalem ſuam in adfine *t* comuertunt: *bitt, lëtt, tëtt, vëtt, ëtt, itt,* uulgo *ëvët, ivott;* pro *biſzt, lëſzt, tëſzt, vëſzt, ëſzt.* 2). Præterito Imperfecto priori, nimirum *íra, néze,* adde auxiliare *vala*; habebis 3*am* ſing. *præteriti plus quam perf.* íra-vala, *néze-vala.* 3) Præterito perf. *írt, nézëtt,* inperti auxiliare *vala*;

 nan-

nancifceris *tempus præter. plus quam perf.* 2*dum*, *illo* antiquius: *írt-vala*, *nézëtt-vala.* 4). Eidem præterito perf. fubiice auxiliare *vólt*, ut adipifcaris *præter. plus quam perf.* 3*tium* 2*do* antiquius : *írt-vólt*, *nézëtt-volt*, 5) *Tertio* huic adde auxiliare *vala*; ut lucreris 4*tum illo* longe antiquius; quamuis quadam tenus antiquatum. Operae pretium, ut redeat.

§. V. Radici adnecte fyllabam *en* uel *an*; ita formabitur antiquus Infinitiuus Verborum neutrorum et omnium intransitiuorum: qui omnibus temporibus comuenit; *érten*, *ballan.* is que coincidit cum Perfarum terminatione *en.* 1) Adhibe euphonicum *i*; ut gaudeas hodierno infinitiuo *érteni*, *ballani.* Si radix non *duabus confonis*, aut *duplici litera*, fed *finplici* terminatur *confonante*; disfonum *e*, et *a*, quamtumuis antiquum, elidito; atque pro *írani*, *nézeni*, pronunciato *írni*, *nézni.* Verba tranfitiua in *ít* fingunt dupliciter, in *ani*, uel *eni*, et *ni*: *újjítani*, *fzépíteni*, et *újjítni*, *fzépítni.* Sed prius longe frequentius. Ea uero, quae in duplicem confonam exeunt, poffunt etiam *reliqua tempora duplici modo* fingere. His adde, *fzól*, *befzél*, uulgo *fzóll*, *befzéll*: *fzólni*, *befzélni*, *fzólani*, *befzéleni*; *fzólt*, *befzélt*, *fzólott*, *befzélëtt*; *fzólna*, *befzélne*, *fzólana*, *befzélene.* Adde his uerba in *log*, *lëg*, *lög*, *lyog*, *lyëg*, *lyög*, *nog*, *nëg*, *ng*, *rog*, *rëg*, *rög*; item *ol*, *el*, *öl*; praecipue uero in *mol*, *mël*, *rol*, *rël*: *omolni*, *omlani*, përëlni, përleni; forogni, forgani; zënëgni, zëngeni; *könyörögni*, *könyörgeni.* Vltima radicalis anomalorum in *fz*, cum incremento *ni* confonat, *binni*, *lënni*, *tënni*, *vënni*, *ënni*, *inni*.

2). Infinitiuo antiquo *en*, et *an*, adfige *d*; fic formabitur 3*a* fingul. *Futuri* Neutrius, ac intransitiui quuiuslibet: *nézend*, *írand*, *balland.* At Vocalis finalis crebrius acuitur propter euphoniam: *nézénd*,

ĕnd; ĭránd, ballánd, nézéndĕk. caet. Sed nota, usum huius *temporis* non tam frequentem esse in Indicatiuo quam in Coniunctiuo. Anomala in *sz* hanc eamdem Radicalem amant in *j*, et *v* permutare, aliquando uero proscribere: *bijénd*, *bivénd*, *tĕjénd*, *ĕjénd*; *ĕvénd*, *ijánd*, *lĕjénd*, *lĕénd*, *vĕjénd*, *vĕénd*.

3. Eidem *infinitiuo* antiquo adiice *e*, et *a*; quibusdam e uerbis praecedenti *a*, et *e*, proscripto (uid. num. 1.); sic inpetrabis 3*am sing. præter. inperf.* Coniunctiui Neutrius, caet. *ballana*, *értene*; *írna*, *nézne*. Anomala in *sz* hancce Radicalem suam augmento *na*, *ne*, comformant: *hinne*, *tĕnne*, *lĕnne*, *vĕnne*, *ĕnne*, *inna*.

4. Reliqua tempora; *Præt perf. Præt. plusquamperf.* et *Futurum*, tam Indicatiui, quam Subiunctiui, formantur ex *Infinitiuo* hodie usitato, uel *Participio futuro* (§. VI. 4.), aut *Praeterito perfecto*, aut *Præsenti*, item *Futuro* Indicatiui, adiecta aliqua *particula*, aut *uerbo*, uel *uocabulo auxiliari*. ex. c. *írni fog*, *ír jŏvendŏben*, *írni fogok*, *írándó vadjok*: *írtam lédjĕn*, *írt volna*; *bodj ír*, *bodjba*, *midón ĭránd*.

§. VI. *Participia* Verborum Neutrorum et neutro-actiuorum, caet. contingunt quinque: 1) in *ó*, et *ő*: 2) in *vân*, et *vén*: 3) in *va*, et *ve*: 4) in *ando*, et *endő*: 5) in *ott*, *ĕtt*, atque *tt*, uel *t*. *Primum* imitatur Persarum Participium præsens in *a*: idque formatur ab ipsa radice; adeoque fit *író*, *néző* At uerba in *sz* postremam radicalem suam cum *v* commutant: *bivő*, *lévő*, *tévő*, *vévő*, *ĕvő*, *ivó*. *Secundum* etiam fit a radice, ideoque *írván*, *nézvén*: olim *írgban*, *nézgbén* Coincidit cum præsenti Participio Persarum atque Turcarum in *an*, *en*. Anomala in *sz* ultimam suam radicalem hinc proscribunt: *hivén*, *lévén*, *tévén*, *vévén*, *ĕvén*, *ivấn*. *Tertium* non tam proprietate quam usv distinguitur a

secundo. *Quartum* imitatur itidem Persarum Participium in *ende.* Idque formatur a 3*a* sing. Futuri Indicatiui: *írandó, nézendő*; *írándó, nézéndő.* (Germani quoque a Persis uidentur mutuati Participium suum atque Infinitiuum). *Quintum* autem nostrum petitum est a 3*a* sing. Præteriti Indicatiui; *olvasott*, *látott*, *nézëtt*, *írt.* Idque cum Persarum Participio præterito coincidit.

1. *Participium 1mum* proprie *præsentis* notionem inuoluit: potest tamen diuersis in casibus, quuilibet inseruire tempori. Potest idem per *casus* in utroque numero uariari; si structura cum nomine substantiuo non obfuerit: potest et *suffixis* adfici, ut adeo habeat etiam uim *transitiuo-possessiui.* A mikor *e'nek a dolognak látója* vôlnék. Nëm kívánok lënni *ának ballója.* Épen nëm vadjok *e'nek akarója.* Non modo significantius; sed etiam distinctum quid significat a *láttam*; *nëm kívánom ballani*; *nëm akarom.*

2. Participium 2*dum* omnibus temporibus conuenit: idque cultioribus ad modum *gerundii* in *do* solet usurpari quam elegantissime in structura cum aliquo Verbo personali: adeoque exponendum ad rationem *Coniunctiui*, aliqua *particula* intercedente. *E' levelet írván* más dolgokról-is gondolkodtam: pro, *a midőn ezën levelet írnám.* *Irván* avagy csak ëdj *levelet* mëg-felelsz kötelességëdnek. *Ha írsz.* Ad modum *graecismi* quoque potest interdum usurpari; atque etiam exponi mediante coniunctione *et.* *Oda mënvén* mëg-látogatlak. *Oda mëgyëk és* mëg-látogatlak. Alias; *a midőn oda mégyëk.* Si uero comstruatur cum suo Verbo originali, *gerundium* erit dicendum, non participium. ut: *várván vártam,* *látván láttam*, *ballván ballottam.* Obseruandum, *a*) hoc participium posse in *transi-*

tiuo

tiuo quoque significatv usurpari : caetera minime. *β'*) Participium hocce *neutro-passiuum* fundere sensum aliquando : *mëg-vadjon irván.* quod probe discernendum a passiuo *iratván* ac *irattatván.*

3. *Tertium* ortum est a *secundo.* Vtrumque autem inuariabile. Quem ad modum *gerundia* Turcarum in *a*, *e*, fiunt a participiis *an*, *én*; ex. c. a *bosátan* (Hungaris, *bocsátó*, *bocsatván*) et *söjlaján*, uulgo Turcico *söjlejen* (Hungaris, *szóló*, *szólván*), oriuntur gerundia *bosáta*, *söjleje*; domestico eoque arbitrario sono *a*, *e*, in ordinariam uocalem *à*, *è*, mutato: ita Hungaris *bocsátva*, *szólva*, *irvà*, *nézve*, *ülve*, eadem fuerunt olim cum *bocsátván*, *szólván*, *irván*, *nézvén*, *ülvén*; hoc iam discrimine, quod priorum significationem *neutro-passiuam* usus uoluit esse longe frequentiorem quam posteriorum. *Mëgvadjon bocsátva*, *irva*, *nézve*. Quod itidem probe distinguendum a passiuo *bocsáttatva*, *iratva*, ac *irattatva*, et, *nézettetve*. Hoc porro discrimine, quod, quandocumque *neutram* aut *neutro-actiuam* habent significationem, ad rationem gerundiorum in *do* sint ut plurimum explicanda. *Állva*, *ülve irok* : *irvà ëszëm.* Sed *idö múlva*, apertissimum est participium. Dicitur etiam *sok idö múlván. En rëám nézve*, gerundium. Magna pars Nationis nostrae, tam plebeii, quam cultiores, usurpant, *én rëám-való nézve.* Perperam : namque illud participium *való* superfluum est. Posset dici potius; *én rëám-való tekintetben.*

4. *Quartum futuri* est *temporis.* Comstructum cum substantiuo nomine manet inuariatum. Verum, uti *primum* illud, ita hoc ipsum, sine structura perraro adhibetur. Poetis tamen indulgemus. Sociatum id aliquui uerbo auxiliari *futurum* indicat. Dici potest *participium medium*; si natura sit *actiuum* :

 nam-

namque frequenter ut *neutro-passiuum* usurpari adsolet. *a mëg-nézendő*, *mëg-írandó dolgokat.* Probe tamen distinguendum a passiuis *mëg-íratandó*, *mëg-irattatándó.*

3. Participium 5tum est *præteriti* temporis. Idque, plane ad rationem ebraici *Pabul* (ex. gr. פקוד *pekud*, uulgo *pakud*; is, qui uisitauit, et, *uisitatus*), *medium* est, et *actiuum* et *neutro-passiuum*: aliquando autem, imo frequentissime, pro uirtute nimirum suae radicis, *neutrum*. Vsus eius longe est elegantissimus. *Olvasott embër*; *olvasott dolog. Sokat látott s hallott embër.* Tulajdon szëmeivel *látott* s maga füleivel *hallott dolgokat* beszél. A mi érëttünk sokat *szenvedëtt*, s *mëg-hólt* s harmad napon dicsőségësen *fël-támadott* és a mënnyekbe *fël-mënt* Közben-járó s Idvezítő UR JÉSUS KHRISTUSnak lêdjën dicsőség, dicséret és hálá-adás mind örőké! Citra *substantiuum* raro construitur nisi minus eleganter. Bene uero discernendum a passiuo *íratott*, ac *írattatott*: quippe hoc inuoluit notionem *causae* sev *actoris*, ad quem *referatur actio.* His adde Præterita transitiua §. XIII.

§. VII. *Gerundia* Latinorum in *dum*, item *Supina*, exprimimus *infinitiuis* aut *actionis nominibus* in *ás*, *és*, postpositiua particula, *ra*, *re*, adfectis. A Királji Parancsolatoknak *hallásra* mënt-el; profectus *ad audiendum* Mandata Regia. *Könyörgeni* mënt; iuit precatum.

§. VIII. Venio ad *Verba Transitiua. Secundae personae sing.* Imperatiui Verborum *intransitiuorum* 1) adfige suffixum *o*, uel *a*; uel, ubi requiritur, *e*; ita formabis 3am sing. *Imperatiui Transitiuorum*; quae regere solent nomina et participia ministrante articulo definitiuo *a*, *az*. Ab *áldj*, *adj*, *irj*, *nézz*, *keress*, *láss*, *vadászsz*, *ébrézsz*, *készits*, *tarts*, forman-

tur

tur *áldjo; áldja, adja, irja; nézze; keresse, lásso, lássa; vadászszo, vadászsza; ébreszsze; készitse, tartsa.*

2. Transitiuis his adnecte *d*; ita formabitur *α'*) *2da perf. fing.* Imperatiui. *Áldjod, áldjad, adjad, irjad; nézzed; keresſed, lásſad; vadászſzod (ad), ébreszſzed; készitsed, tartsad.* Comgruit ea cum *2da ſing.* præſentis Coniunctiui. Sed heic frequentius eam comtrahimus; ut eo ſignificantius exprimi uideatur, quod hoc ipſo Modo *imperandi* (caet.) fieri uolumus. *Áldj'd, adj'd, irj'd; nézz'd; keress'd, láss'd; vadászſz'd, ébreszsz'd; készits'd, tarts'd*: uulgo ſcribi poteſt *ád'd, ad'd, ir'd, néz'd, keres'd, lás'd, vadász'd, ébresz'd. β'*) *2da* plur. formatur in *átok, étëk*: *áldjátok, nézzétëk. γ'*). *3tia* uero in *ák, ék*: *áldják, nézzék.* Vtraque coincidit cum præſenti Coniunctiui.

§. IX. *Radici* ipſi, quae *femineum* habêt ſonum, adfige 1) ſuffixum *i*; radici uero, quae *maſculino* pollet, ebraicum *o*, quod in *a* mutatur ſaepius, idque cum euphonico *j*, uel *z*, uel *s*, uel *ſz*: ita formabis *3am* ſing. præſentis Indicatiui Transitiuorum. *Áldjo, áldja, irja; nézi; keresi; látja; vadászſzo (a); ébrezti; késziti; tartja.* Dialectus plebis quuiusdam, in Comitatv, niſi multum fallor, *Zemplinienſi* atque *Tolnenſi*, Radici quuilibet addit *i*: quod comuenit cum Turcarum ſuffixo poſſeſſiuo *3ae* perſonae ſingularis. Loqui ſolet *áldi, adi, iri, láti, vadászi, tarti*: et, cum nota plurali eiusdem *3ae, áldik, adik, irik, látik, vadászik, tartik.*

2. Subfige radici pronomen poſſeſſiuum *em* et *om*; habebis *1am* ſingularem eiusdem temporis: *áldom, nézëm.*

3. Habebis *2am* quoque, ſi eidem radici poſſeſſiuum *ëd*, ac *od*, ſubiunxeris: *áldod, nézëd.*

 4. Re-

4. Reliquae, si *masculinis* gaudent uocalibus, euphonicum *j*, uel *z*, uel *s*, uel uero *sz*, desiderant: sin *femineis*; solum prima pluralis id adfectat. *Áldjuk*, *írjuk*, *nézzük*, *keressük*, *látjuk*, *vadászszuk*, *ébresztjük*, *készítjük*, *tartjuk*; *áldjátok*, *írjátok*, *nézitëk*, *keresitëk*, *látjátok*, *vadászszátok*; *tartjátok*, *ébreztitëk*; *áldják*, *írják*, *látják*, *tartják*, *vadászszák*, *nézik*, *keresik*, *ébreztik*, *készítik*.

§. X. *Tertiae personae singulari* α) *Præteriti Inperfecti* Indicatiui actiuo-neutrorum sev intransitiuorum *íra*, *néze* 1) adde possessiua *o*, siue *a*, et *e*; tum, euphoniae gratia, uocales *ao*, siue *aa* produc in diphthongum *á*; et uocales *ee* in diphthongum *é*: ita formabitur 3*a* sing. eiusdem temporis transitiuorum, *írá*, *nézé*. 2) *Tertiae* huic si subfigas possessiuum *m* atque *d*; habebis *primam* quoque et 2*am* singul. *nézém*, *írám*; *nézéd*, *írád*: quae comtractae comcipiuntur ex *iraom*, *nézeëm*; *iraod*, *nézeëd*. 3.) Pari modo reliquae *írók*, *nézők*; *írátok*, *nézétëk*; *írák*, *nézék*, oriuntur ex *iraok*, *nézeök*, *iraotok*, *nézeëtëk*, *iraak*, *nézeëk*. Bene uero nota, Siculis modo caeteris que Daco-Transsiluanis dici *írók*, *nézők*: nos autem, in Hungaria, semper intransitiuum *íránk*, *nézénk*, eo quod suauius sonet, adhibere. β) Præteritum inperf. 2*dum* componitur ex praesenti et auxiliari *vala*; eodem plane modo, atque intransitiuum a suo Praesenti formatum obseruauimus.

§. XI. *Tertiae perf. singulari præteriti perfecti* Indicatiui Intransitiuorum *írt*, *adott*, *nézëtt*, adfige *suffixum* 3*ae* perf. *a*, et *e*, praecedenti *o*, *e*, propter euphoniam, eliso: ita 1) deducetur 3*a* singul. eiusdem temporis Transitiuorum, *írta*, *adta*, *nézte*. Adnecte his reliquarum personarum suffixa; ut adipiscaris, quod desideratur. Obserua, 1*am* ac 3*am*

3*am ſingul.* atque 1*am plur.* coincidere cum iisdem Othomannicorum; *dum*, *düm*; *di* (dë); *duk*, *dük*; poſt certas literas *tum*, *tüm*; *ti* (të); *tuk*, *tük*. Obſerua porro 1*am ſing.* et nobis et Siculis congruere cum 1*ma ſing.* neutrorum ac intransitiuorum. Primam hancce *ſingularem* tam transitiuorum, quam intransitiuorum, formant *Perſae*, aliorum in *dem*, aliorum uero in *tem*; noſtrae terminationi quam adpoſitiſſime.

2. A Præterito imperf. *írá*, *nézé*, item Præterito perf. *írta*, *nézte*, adſcitis auxiliaribus *vala*, *vólt*, oritur 4*lex Præter. plusquamperf.* ad eamdem, quam §. IV. laudaui, rationem.

§. XII. *α'. Præſens Coniunctiui* comgruit cum *Imperatiuo. Primam* autem utriusque numeri facile ipſe formabis. *β'.* Formabis et *Præter. inperf.* ſi 3*ae ſingulari* Præteriti inperf. Verborum intransitiuorum *írna*, *nézne*, poſſeſſiuum *a*, et *e*, ſubfixeris, atque uocales *aa* in diphthongum *á*, item *ee* in *é*, produxeris. caet. Nota; pro Siculorum *írnók*, *néznők*, in uſv nobis eſſe intransitiua *írnánk*, *néznénk*, eo, quod plus ſe ſuauitate commendent auribus. *γ'.* Reſiduorum Temporum rationem uno intuitv comperies in ipſis exemplis.

δ'. Porro intransitiuorum Infinitiuo, quem hodie uſurpamus, adfige pronomina *e*, *a*; ut formetur *infinitiuus* poſſeſſiuo - transitiuus 3*ae* perſonae, *írnia*, *néznie*. Adiecta nota plurali *k*, fiet plurale *írniok*, *nézniëk*. Deinde, mutato uocales *ia*, *ie*, in characteriſticas caeterarum; totum ſic Infinitiuum transitiuum inpetrabis: *írnom*, *néznëm*; *írnod*, *néznëd*; *írnunk*, *néznünk* (euphonice, pro *irnuk*, *néznük*); *írnotok*, *néznëtëk*. Characteriſticam 3*ae* utriusque numeri plebs amputat. Bene interea obſerues *poſſeſſiua* haec *pronomina*, quamuis proprie *transitiuis*

com-

competant, ex usv *intransitiuis* ac *passiuis* etiam adhiberi, quando requiritur: atque, in eo casv, *reciprocae* quasi *possessionis* ideam inuoluere. Oda këll *mënnünk*, hodj mëg-lëhessen *örvendëztetnünk*.

Obseruari sane meretur: Cordato quolibet, eo magis superciliosо aliquo *Scriptore* indignum plane esse, quod semet ad rudis illius plebeculae morem adcommodare substineat, quae Infinitiuos *3ae pers. reliquis* quoque *personis* tribuere solet insolenter ac inperite. ex. c. Mëg-këll elébb *magadat*; *orczádat* s *kezedet*, vîz-el *mosnia*; az-után këll ë-*nie*, *innia*; pro *mosnod*, *ënnëd*, *innod*. Nisi fors ea torseris ad *famulum* uel *famulam*, aut quempiam, quuius *ministerio* utendum sit personae huic *secundae*: atque eficias, ut non *2da* sed *ministrans* debeat esse *subiectum propositionis principalis*. Sed obuertis: recte nobis dici — *Tud'd*-mëg, mëg-këll ëdjszër *balnia*. Atqui hic subintelligendum est, *az embërnek*; uel, si placet, *mindën embërnek*. Atque posteriori demum glossemati poteris, si uis, subiungere, *nëkëd-is*.

§. XIII. *Præterita perf.* Verborum *transitiuorum*, *adfectum* aliquem, praecipue *taedium* aut *uoluptatem*, uel *odium* aut *amorem*, significantium, fiunt nobis *Participia* praeteriti, cum primis inperfecti, ac praesentis temporis: eaque *passiua* uidentur. ex. gr. *Szerettem könyv*: liber *mihi amatus*, uel, quem amare coepi ac amo. *Szerettëd hely*: locus tibi amatus. *Szerette gyermëk*, *fiú*: puer, filius quem amat. *Szerettük jó embër ez*: ugjan *gyülöltëm gonosz embër amaz*. Homo probus hic, quem amamus: peruersus ille, quem prorsus odi. Épen *kívántad állapat az*: est ipse status, quem desiderauisti. *Nagyon mëg-úntam idő*: tempestas, quuius me ualde taedet. *Igën mëg-kedvellëtted szép tudománj ez*. Elegantes hae literae, quarum amore animus tuus cummagsime captus est.

Pos-

Possunt autem quuilibet, futuro quoque, *uerbi regentis* tempori pereleganter adaptari. *ISTEN szerette nëmzetség vólt a 'Sidóság* : ugjan vadjon-is ígéretünk felöle, hodj *ISTEN szerette nép lészën isinét.* *Szerettem* embër *lëttél vólna, lënnél, lészesz, lëbetsz vala.* Ámbár *szerettem* embër *lédj.* Jól-lëhet igën *szerettem* embër *vóltál lédjën.* Elegantissimus sane atque significantissimus loquendi modus: tamen adeo obsolescit, ut paucos audias in usum adhibere; nisi turpes ac efrenes homines in obscoeno sermone atque comuitiationibus. Caeteroquin spes est fore, ut multa eorum, quae ad culturam ac elegantiam nobilis huius Linguae pertinebunt, in usum reuocent cultiores. Haec enim Natio ad omnem est aemulationem comparata: sed multis uariis que, partem, arguentibus, partem uero, excusantibus, inpedita rationibus.

Adcedit ad elegantiam *borum participiorum* atque significantiam, quod ea, a nominibus substantiuis, ad quae referuntur, separata, secundum *nominum casus* possint in *unitatis numero* uariari. 1.) *Szerettem*, is, quem; id, quod amare coepi ac amo. 2.) *Szerettemnek.* 3.) *Szerettémé*: *szerettèmé.* 4.) *Szerettemet.* 1.) *Szeretted*, is, quem; id, quod amare coepisti. 2.) *Szerettednek.* 3.) *Szerettedé*: *szerettèdé.* 4.) *Szerettedet.* 1.) *Szerette*, illi amatus. 2.) *Szerettének.* 3.) *Szerettéé*: *szerettévé.* 4.) *Szerettét.* 1.) *Szerettük.* 2.) *Szerettüknek.* 3.) *Szerettüké*: *szerettüké.* 4.) *Szerettüket.* 1.) *Szerettétëk.* 2.) *Szerettétëknek.* 3.) *Szerettétëké* : *szerettétëkké.* 4.) *Szerettétëket.* 1.) *Szerették.* 2.) *Szeretteknek.* 3.) *Szeretteké* : *szerettékké.* 4.) *Szerettéket.* Pari modo tertii casus. ut: 1.) *Szerettemé*, id, quod refertur *ad eum* (uel, quod *ei* tribuitur, uel, uero, quod *eius* est) quem amo. 2.) *Szerettemének.* 3.) *Szerettemée*: *szerettemevé.* 4.) *Sze-*

Szerettemét. Sic, *szerettedé*: szerettéë: szerettüké: szerettétëké: szerettéké. Adde pluralia: *Szeretteméi*; *szerettedéi*; *szerettéei*; *szerettükéi*, caet. Ea, quae referuntur *ad* mihi, tibi, ei, nobis, caet. *amatum.*

His denique adde *tertios* casus: *szerettemeé*, *id, quod* pertinet ad id, quod refertur ad mihi amatum. 2.) *Szerettemeének.* 3.) *Szerettemééjé*: *szerettemééve.* 4.) *Szerettemééť.* Sic, *szerettedéé*: *szerettééjé*: *szerettükéé*: *szerettétëkéé*: *szerettékéé*, caet. Pluralia horum: 1.) *Szerettemééi*, *szerettedééi*, caet, *Ea, quae* pertinent ad id, quod refertur ad mihi, tibi, caet. amatum. 2) *Szerettemééinek*, caet.

§. XIV. *Tertia perf. sing.* Præteriti Verborum fere omnium sev transitiuorum siue intransitiuorum eleganter ac significantissime comstruitur cum omnibus adiectiuis, pronominibus, ac *suffixis possessiuis*: eaque uidetur ad rationem aliquuius *Nominis substantiui* exponenda; uerum longe significantius. Patitur ea se per *casus* in *unitatis numero* uariari. *Articulum*, atque particulas *postpositiuas*, quae *praepositionum* loco nobis inseruiunt, quando libet, admittit. ex. gr. *Kért* (petiit, rogauit). *Az* ên-*kértëmre*; *a* të-*kértëdre*; *az* ő -*kértére*; a *mi-kértünkre*; a *ti-kértëtëkre*; az ő-*kértëkre* cselekëdte: rogatv meo, tuo, illius, nostro, uestro, illorum, praestitit. *Biztomból* kértem: ex fiducia petii. *Biztában* szól: prae comfidentia loquitur. *Szerettëmből* írám: ex amore scribebam. *Szerettëmből*, comtracte pro *szeretëttëm*-ből: *szerettë*-ből, pro *szeretëtté*-ből. ISTEN hatalmában vadjon mind *éltünk* mind *holtunk*: penes DEVM est et uiuere nostrum et mori. *Éltünk*, plane distinguendum ab *életünk*, uita nostra. Mind *holtomig*: usque quo moriar. Az ő *jó vólta*: eius benignum esse. Vulgo

go ſcribitur *jóvolta*, et *jó-volta*, quaſi nomen ſubſtantiuum: at perperam. Verbum enim eſt; idque, ut dixi, longe ſignificantius. Dicsérjük ISTENt az ő *irgalmas* és *kegyës voltáért* : celebramus DEVM laudibus propter *eius miſericordem* atque *gratioſum eſſe*. Sënki ſëm ſzán-è-mëg têgedet illj *úgye-fogyott létëdben*? Neminem ne tui tam calamitoſi miſeret? Ollj *gazdag létére* ſegíthetne rajtad: quum adeo diues ſit; poſſet tibi adeſſe. Obſerua *létëm, létëd, léte, létünk*, caet. uſv uenire pro *lëttëm, lëttëd, lëtte, lëttünk, lëttëtëk, lëttëk*. Hòzád *mëntëmben*: eundo ad te (quum irem ad te). *Jártombanköltömben: jártom s költöm után. Láttomra* és *ballattomra*; euphonice, pro *látottomra, hallottomra*: me uidente, ac audiente. Nincs *tudtomra*, pro *tudottomra*: me latet. Ad'd nêki *tudtára* : fac eum certiorem. Sëmmit ſëm nyerſz ottan *hazudtodra*. *Hazudtával* nyert ëdjnéhány forintot. *Siettëmbe*, pro *ſietëttëmbe*, plus eſt quam *ſietſégëmbe*.

1.) *Éltëm, biztom.* 2.) *Éltëmnek, biztomnak.* 3.) *Éltëmé, biztomé.* 3.) *Éltëmet, biztomat.* 1.) *Éltünk, biztunk.* 2.) *Éltünknek, biztunknak.* 3.) *Éltünké, biztunké.* 4.) *Éltünket, biztunkat.* Sic, *éltëdnek, biztodnak*, caet. *élténck*, caet.

* Addo hic aliquid de *Participiis Præteritis actiuae notionis*. Comfer §. VI. 5. Poſſunt ea pronominibus *poſſeſſiuis* adfici, atque per *omnes utriusque numeri caſus* uariari. Quamquam intuitv ſignificationis *paſſiuae* comueniant cum *participiis præteritis adfectum* notantibus (§. XIII.): multis tamen ea rationibus ab illis diſtinguenda. Commemorabo aliquas. α.) Haec a quolibet uerbo transitiuo peti poſſunt: illa uero ſolum a uerbis *adfectum* ſignificantibus. β.) Haec a 3*ia* tantummodo ſingulari ſumuntur: illa uero a perſonis *omnibus*. γ.)

Illa

Illa pluralibus carent. ex. c. Loco eius, quod hic usurpo *szeretteim*, illic dicendum esset *szerettemek.* γ.) Illa admittunt quidem *articulum definitiuum*; at *pronomina possessiua* minime. δ.) Diuerso modo proferuntur. ex. gr. *A szerettemet* : *az én-szerettëmet. A szerettüket* : *a mi-szerettünket. A szerettedet* : *a të-szerettëdet.*

Sing. 1) *Szerettëm.* 2) *Szerettëmnek.* 3) *Szerettëmé* : *szerettëmmé.* 4) *Szerettëmet.* Plur. 1) *Szeretteim.* 2) Szeretteim*nek.* 3) Szeretteim*é* : szeretteìmé. 4) Szeretteim*et.* Sic, *szerettëd*, caet. Plur. 1) *Szeretteid.* 2) Szeretteid*nek.* 3) Szeretteid*é* : szeretteìdé. 4) Szeretteid*et.* Sic, *szerette*, caet. Plur. 1) *Szerettei.* 2) Szerettei*nek.* 3) Szerettei*é* : szerettei*vé.* 4) Szerettei*t.* Sic, *szerettünk*, nobis amatus. 2) *Szerettünknek.* 3) *Szerettünké.* 4) *Szerettünket.* Plur. 1) *Szeretteink*, nobis amati. 2) Szeretteink*nek.* 3) Szeretteink*é.* 4) Szeretteink*et.* Sic, *szerettëtëk.* 2) Szerettëtëk*nek.* 3) Szerettëtëk*é.* *szerettëtëké.* 4. Szerettëtëk*et.* Plur. *Szeretteitëk.* 2) Szeretteitëknek. caet. Sic, porro, *Szerettëk.* 2) Szerettëk*nek.* Plur. *Szeretteik.* 2) Szeretteik*nek.*

Pari modo *tertii* Casus: *Szerettëmé*, id, quod refertur ad mihi amatum. 2. *Szerettëmének.* 3. Szerettëméé : szerettëmé*vé.* 4. Szerettëmé*t.* Sic, *szerettëdé.* 3. szerettëdéé, caet. et *szerettéé.* 3. Szerettéé*jé.* caet. Item, *szerettünké*, id, quod refertur ad nobis amatum. 3. *Szerettünkéé* caet. *Szerettëtëké.* 3. Szerettëtëké*é.* caet. *Szerettëk*, id, quod refertur ad illis amatum. 2. *Szerettëkenek.* 3. Szerettëkéé : szerettëké*vé.* 4. Szerettëké*t.* Plur. 1. *Szerettëkéi*; ea, quae referuntur ad illis amatum. 2. *Szerettëkéinek.* 3. Szerettëkéi*é* : szerettëkéi*vé.* 4. Szerettëkéi*t.* Sic inflectas pluralia, *szerettëméi* : *szerettëdéi* : *szerettéëi* : *szerettünkéi* : *szerettëtëkéi.*

De-

Denique addendi horum *tertii* Caſus: *ſzerettëméé*, *id*, *quod* pertinet ad id, quod refertur ad mihi amatum. 2. *Szerettëméének*. 3. Szerettëméé*jé*: ſzerettëméé*vé*. 4. Szerettëmé*ét*. Plur. *Szerettëméëi*. 2. Szerettëméé*inek*. 3. *Szerettëméëijé*, ad ea, iis, uel eorum, quae pertinent ad id, quod refertur ad mihi amatum. 4. *Szerettëméëit*. 1. *Szerettëdéé*. 3. Szerettëdéé*jé*. Plur. 1. *Szerettëdééi* 3. Szerettëdééi*jé*. 1. *Szerettééjé*. Plur. 1. *Szerettëdééjéi*. 1. *Szerettünkéé*. Plur. 1. *Szerettünkééi*, ea, quae pertinent ad id, quod refertur ad nobis amatum. 3. *Szerettünkééijé*. 1. *Szerettëtëkéé*. Plur. 1. Szerettëtëkéé*i*. 1. *Szerettëkéé*. Plur. 1. *Szerettëkééi*. 3. Szerettëkééi*jé*.

Superadde his: *Szeretteimé*; ſzeretteidé; ſzeretteié; *ſzeretteinké*; ſzeretteitëké; *ſzeretteiké*: *id*, *quod* refertur ad mihi, tibi, illi, nobis, uobis, illis, amatos. *Szeretteiméi*; ſzeretteidéi; ſzeretteiéi; *ſzeretteinkéi*; ſzeretteitëkéi; *ſzeretteikéi*: ea, quae referuntur ad mihi, tibi, illi, nobis, uobis, illis, amatos. Adde, poſtremo, horum *tertios* Caſus. *Szeretteiméé*; *ſzeretteidéé*; *ſzeretteiejé*; *ſzeretteinkéé*; *ſzeretteitëkéé*; *ſzeretteikéé* *Id*, *quod* pertinet ad id, quod refertur ad mihi, tibi, illi, nobis, uobis, illis, amatos. Plur. *ſzeretteiméëi*; *ſzeretteidééi*; *ſzeretteiéjéi*; *ſzeretteinkééi*; *ſzeretteitëkéei*; *ſzeretteikééi*. *Ea*, *quae* pertinent ad id, quod refertur ad mihi, tibi, illi, nobis, uobis, illis, amatos 3. *Szeretteiméëjé*; caet. *ad id*, *ei*, uel *eius*, *quod* pertinet ad id, quod refertur ad mihi (caet.) amatos. 3. *Szeretteiméëijé*, caet. *ad ea*, *iis*, uel, *eorum*, *quae* pertinent ad id, quod refertur ad mihi (caet.) amatos. *Szeretteiméëivé*, caet. (in) *ea*, *quae* pertinent ad id, quod refertur ad mihi (caet.) amatos.

§. XV. Lubet ad calcem *Sectionis* huius naturam *Verborum transitiuorum* paucis explicare. *α*) Vtimur iis ad exprimendam *actionem*, quae transit in *tertiam* aliquam *personam* aut *rem* certam, eamque mediante *articulo* definitiuo *a*, *az*, uel pronomine *demonstratiuo*, determinatam. *Propria* quoque nomina, quamuis *per se determinata*, frequenter adsciscunt *articulum*, ut eo sint *determinatiora*. Et *sine hoc* parent regimini Verborum transitiuorum: nisi fors cum adiectiuo aliquo comstruantur. ex. c. *Három Pált*; *sok Pált látok*: tres; multos Paulos uideo. *Pált látok*: Paulum (aliquem) uideo. *Látom Pált*: uideo Paulum (certum). *Látom a Pált*: uideo Paulum (illum). *Pált látom*; *a Pált látom.* Paulum uideo (non alium). *Szeretëm az embërt.* Diligo hominem (*illum*): item, diligo homines. Ugy *szerette* ISTEN *a világot*; ita DEVS dilexit mundum: *e' világot;* hunc mundum.

β. In *comprehensiuum* (sine articulo) non transeunt: nisi comstruantur cum Verbo infinitiuo *necessitatis*, *potestatis*, et similibus. *Mindën embërt szeretnëm këll*; *szeretëk-is*: Debeo quemuis hominem diligere; etiam diligo. *Nëm szeretëk mindën embërt*; nëm-is *lëbet szeretnëm*: non amo unumquemque hominem; neque possum amare. Caeterum, *comstructi* huius Infinitiui *communem* illam *structuram* reuoca in mentem ex §. XII. *γ*.

γ. *Actio* personae *primae* et *secundae* in *tertium* aliquem *transitiue* exprimitur: *tertii*, contra, in personam *primam* et *secundam intransitiue*. ex. gr. *szeretëm*, *szeretëd*, *szeretjük*, *szeretitek* őtet, őket: diligo, diligis, diligimus, diligitis illum, illos. *Nëm szeret engëm*, *tégëd*; *nëm szeretnek minket*, *titëket*: non diligit me, te; non diligunt nos, uos. At, si actionis obiectum sit quidpiam quod *primae* uel *secundae*

per-

personae tribuitur, comstructio erit *transitiua*. ut: *Szeretik* ők *a mi-társaságunkat* : *a tě-szeretetědet-is* nagyra *běcsülik*. Amant, colunt illi societatem nostram; tuum quoque amorem magni faciunt.

ɛ'. *Transitiua* pariter est comstructio; quando persona *prima* agit in *id*, quod *secundae* tribuitur; aut *secunda* in *id*, quod *primae* uindicandum: minime uero si *alia* agat in *aliam*. v. c. Něm *kivánbatom a tě-társaságodat*; haněm-ha az *én-engědelmességěmet* jóvá *hagyod*, és magadnak *fël-téfzëd* (*azt*) példáúl: Societatem tuam optare nequeo, nisi lenitatem meam probaueris, eam que tibi exemplo proposueris. Csak ugy *szeress engëm*; a mint *én tégëd szeret'lek*, és másoknak *szokta'lak dicsérni*: ita modo me diligas; quem ad modum ego te diligo, ac aliis commendare soleo.

Obseruari meretur, uerba comstructa *szeret'lek*, *szokta'lak*, comtracta esse ex *szeretëk*, *szoktam*, et *lek*, *lak*; quod ab Hebraeorum atque Arabum ל *lekba*, *lakb*, *leke*, petitum: ideoque scribenda esse, *szeret'lek*, *szokta'lak*, pro *szeretëk-lek*, *szoktam-lak*.

SECTIO VII.

De Verborum significatione.

§. I.

Verba, ratione *significationis*, alia sunt 1) *neutra*: alia 2) *neutro-actiua*: alia 3) *actiuo-neutra*: ea porro *α*') *actiuo-intransitiua*; uel *β*') *actiuo-transitiua*. Deinde 4) alia sunt *passiua*: alia 5) *neutro-passiua*; alia uero *passiuo-neutra*. Quae quidem omnia *uariae* sunt *indolis*, atque *potestatis* : uti licebit ea partem

in hac ipsa, partem uero in separata *Sectione* de *Verborum potestate*, diiudicare.

1.* *Neutra* sunt: *ég*, ardet; *siet*, properat; *fut*, fugit, currit; et similia. His adcensentur ea, quae *substantiua* solent quibusdam uocari: *lészëk*, fio; *vadjok*, sum.

2. *Neutro-actiua*; quae *natura sua*, et frequentiore usv, qua *neutra*, nec *actionem* nec *passionem* significant: aliquando tamen *actiuam* etiam admittunt structuram, eamque frequenter ac significantissime; praesertim composita cum particulis inseparabilibus, *mëg*, *el*, *ki*, *öszve*, aliis. Talia sunt: *ül*, sedet; *áll*, stat; *jár*, ambulat; *sétál*, spatiatur. caet. *Mëg-ültem Bécsët*: div haesi (tenui me) Viennae. Ugjan *mëg-üli* (*mëg-tudja ülni*) *a lovat*: ad equitandum factus. *Mëg-állom fogadásomat*: seruo uotum; item, pactum. *Mind hidegët* (mind) *melegët el-allok*: et frigus ferre possum et calorem. Sic, *ki-sétálta magát*. *Mëg-járta a házat*, *a mezőt*. *Általjárta* a hideg *szëgényt*. Ő à-díg járt, hodj *ki-járúlta a maga dolgát*, uulgo, *ki-járálta*. Adde, *terëm*, prouenit. (In hiphil, *terëmt*, facit prouenire, *producit*, *creat*). *Sok gjümölcsöt terëm*: multos *fructus fert*. A *mi-földünk mindënt* bőven *terëm*: regio nostra abunde profert omnia. *Mindënt mëg-terëm*: producit omnia. *Terëmjünk* ISTEN fiaihoz illő *gjümölcsöket* *: feramus fructus filiis DEI comuenientes.

* In typo quodam, ante aliquot lustra uulgato, legitur; *terëmtsünk*, (in hiphil). Abstineamus, oro, hac *forma* in communi sermone: ut *peculiari* hac eadem *notione* nonnisi ea significemus, quae Summus *Naturae* et *Gratiae omnis* que *boni Auctor* sibi uindicat: ut inpiissimus ille atque in *Creatorem* Optimum summe iniurius *comuitiandi modus*, qui Nationi nostrae, proh dolor! praesertim uero cellarum uinariarum et cauponarum aemulis, (addo, aemulabus atque mula-

mulabus), item bubulcis, equisonibus, atque perditissimis quibusdam militibus, est proprius, eo horridior concipiatur atque detestabilior: ut adeo Animaduersores etiam eo maiorem habeant Augusti Iussi ac *Vetiti* rationem.

3. *Passiuo-neutro-actiua* eiusdem sunt naturae cum *neutro-actiuis*: hoc tamen discrimine, quod haec *passiuis* in primis gaudeant *terminationibus; actiuis* rarissime. *Fekszëm*, *feküszöm*, cubo, iaceo: *aluszik*, dormit; *játszik*, ludit. *Sz* illud, petitum ab נת *beth*, *besz*, characteristica nimirum uerbi *Hethpibol* (uulgo *bithpabel*, apud Ebraeos) arguit ista uerba esse formae *bithpabel*, eiusdem que indolis; atque adeo *reciprocae* significationis. *Mëg-feküdte az útazást*; *a munkát*; *a minapi vacsorát*: ex itinere; ex labore; ex nupera coena decubuit (aegrotus). Az atyjánál *feküszi-ki a gyermëk-d'gyat*: apud patrem est paritura atque puerperii septimanas expletura. Infinita alia: quae non succincto huic *Praecursori*, sed ipsius *Operis primo* atque *secundo uolumini* committenda.

4. *Actiuo-neutra* sunt, quae natura sunt *actiua*; sed, quando α) *nullam* innuunt *actionem*, sev obiectum, ad quod referantur, h. e. *absoluta* sunt, *neutra* putantur. ut: *írok*, scribo: h. e. non ambulo, non otior, non edo, non aliud ago, sed scribo. β) Eadem uerba simul *actiua* mihi uocantur, ast *intransitiua*, si *actionem aliquam in genere*, sev *obiectum indeterminatum*, innuunt. v. gr. *írok kőnyvet*, *levelet*: scribo librum (aliquem), epistolam (aliquam). γ) Eadem uerba *suffixis* adfecta, ideoque *terminationibus personarum* mutatis, fiunt *actiuo-transitiua*; quae *determinatam actionem*, atque certum obiectum, significant. *Ezt a kőnyvet*, (*e' kőnyvet*) *írom*: scribo hunc librum. *Actiua* cum primis dicuntur eo, quod *passiua* quoque ab iis deducantur.

5. *Passiua* sunt, quae ideam *effecti* inuoluunt ac exprimunt, atque ad certum *actorem* sev *causam*, quae *extra causatum* sita sit, referuntur. *Iratom*, scribor; *iratol*, scriberis; *iratik*, scribitur. Vulgo frequentius est *irattatom*, *irattatol*, *irattatik*. Sed perperam: diuersa enim sunt, uti uidebimus. Caeterum, cultioribus hoc dico. Plebi, quantum pote, indulgendum.

De *Passiuis* habeo, quod uno uerbo moneam: *primas* eorum singulares exire in *om*, *ëm*; *am*, *em*; *ám*, *ém*: secundas eiusdem numeri in *ol*, *ël*; *ál*, *él*: *tertias* in *ik*, *ék*; Imperatiui quidem et Coniunctiui praesentis in *ék*, et aliquando *on*; Præteritorum uero in *ott*, *ëtt*, terminari: plurales autem eorum omnes *intransitiuis* respondere.

6. *Neutro-passiua* sunt, quae, quamuis careant *actiuis*, a quibus deducantur, careant et *passiuis*, quae uulgo notae sunt, *terminationibus*, tamen inuoluunt in se notionem *passionis*, sed *sine relatione ad ullam causam extra causatum* positam; ut adeo *subiectum patiens a se* potius, quam aliis a causis, uideatur *pati*. Idcirco uerba haec *reciproca* quoque dici merentur: ea que desinunt in *úl*, *ül*, *an* et *en*. Scythae, reliqui Tatari, atque Turcae, formant *passiuum* et *neutro-passiuum*, addendo literam *l*, ultimam uidelicet Radicalem Verbi substantiui, uel *neutro-passiui*, *ból* (apud Scythas), siue *ol* (apud Turcas), *fias*, *esto*. Formant alias *passiua*, tum etiam *reciproca*, addito *n*. Et nobis eiusdem indolis sunt uerba α) in *ol*, *úl*, *ül*, et quaedam in *el*; ut: *oszol*, *újúl*, *ifjúl*, *vénül*, *öregbül*, *kissebül*, *épül*: β) in *an*, *en*; ut: *fogan*, *mëg-fogan*, *csúszan*, *pattan* (plebi; *csúszanik*, *pattanik*); *rëtten*, *rëkken*. Cum posterioribus comueniunt uerba in *ong*, *ëng*. ut; *búsong*, *fëtrëng*, *kerëng*: nisi quod sint frequentatiua.

7. *Neu-*

7. *Neutralia-paſſiua* ſunt, quae ampliorem inuoluunt *paſſionis* notionem: quippe non ſolum litera *d*, quam a Paſſiui characteriſtica *t* mutuantur, ſed etiam *paſſiuorum terminationibus* gaudent. *Hányódik*, *vetődik*, *vetkëződik*, pro *hányatik*, *vettetik*, *vetkëztetik*. Pariter reciproca. Poſſunt autem ex pleriſque actiuis formari, loco paſſiuorum. At bene diſtinguenda ſunt a *Paſſiuis*: quae ſemper ſubponunt certum aliquem *Agentem*, et animo definitum et calamo exprimendum. *Deponentibus* uero illis utimur *ſine relatione ad ullum agentem.* Itaque perperam ac inſolenter uſurpes: *NN.* Profeſſor által *iródtak.*

8. *Paſſiuo-neutra* ſunt pari modo *reciproca*: ſed minorem habent *paſſionis* notionem quam uerba nº 6. Sunt autem formae *Hithpahel*: quippe characteriſticam *d*, *z*, utramque ת ת cognatam, inde mutuauerunt. *Haboz*, *mûlatoz*: *árad*, *terjed*, *ered* (olim *árbad*, *terbed*, *erbed*); *posbad*, *rotbad*, uulgo *robad*; *ſzébed*, *élbed*: uulgo perperam ſcribitur, *ſzélled*, *élled*, *éled*; quamuis ita proferatur.

9. *Neutro-paſſiuo-neutra* multo minus ſignificant; quam illa nº 8: tamen *reciproca.* *Fázom*, *ázom*, *vásom*, *késëm*: *bizom*, *babzom.*

10. *Paſſiuo-neutralia* intenſiorem habent ſignificationem, quam nº 8. Sunt pari modo *reciproca*; eaque formae hithpahel. *Vénbëdik*, alias *vénbësëik*, *iſjúdik* (*iſjodik*, *iſjadik*, olim *iſjúbodik*) *birbëdik*, *ébbëzik*, uulgo *ébëzik*; *ſzomjûbozik*, uulgus comtrahit, *ſzomjúzik*; *áldozik.* Tria poſtrema poſſunt comſtrui cum *quarto* caſv, prouti uerba *paſſiuo-neutro-actiua*: ultimum autem etiam *actiue* ſumi aliquando. Adde, *birësëdik*, *édësëdik.*

11. *Paſſiuo-neutro-Paſſiua* ſunt formae hithpahel, ea que *reciproca*, ſed prioribus intenſiora. *Imádkozik*,

kozik, *kivánkozik*, *badakozik*, *küszködik*, *vétkëzik*, *bánykodik*, uulgo *bánykódik*. Item, *várakozom*, *emlékëzëm*, *igyekëzëm*, *munkálkodom*.

Poteſt quidem dici, *munkálkodom a magam javát*, *haſznát*: at falſa, uel certe inſolens, eſt comſtructio, *munkálkodom az eledelt*: dicendum, *munkálkodom az eledelért*. Itaque corrigendum id, quod legere eſt in typo quodam haud ita antiquo — *Në munkálkodjam* csak *az eledelt*, mëlj el-vêſz, hanëm mindënëknek elötte *ámaz eledelt*, a mëlj mëg-marad az örök-életre.

12. *Paſſiuo-neutralia-paſſiua* ſunt formae hithpahel, ea que *reciproca*, ſed reliquis intenſiora. Nam, praeter characteriſticam *beth* atque terminationes paſſiuas, habent etiam *characteriſticas paſſiuorum*, alia quidem antiquorum, alia uero hodiernorum; uidere licet *l*, *n*, *t*. ut: *bövelkëdik*, *bivalkodik*, *álmélkodik*; *foganodik*, plebi quuidam *fogamodik*, uulgo *foganſzik* *foljamodik*, *folamodik*. *élemëdik*, *ſzármazik* (euphonice pro *folanodik*, *élenëdik*, *ſzárnazik*); *botránkozik*: *csalatkozik*, *fogyatkozik*. His adde uerba *reciprocata* in *askodik*, *eskëdik*; quae reſpondent Latinorum compoſitis ex *con*, ſiue *com*. ut: *viaskodik*.

Obſerua, primariam ſignificationem uerbi *ſzármazik* (uti et uerbi *ered*, *erbed*) poſſe quam ſignificantiſſime figuratam *uocabulorum deriuationem* exprimere: ſcire licet; *deriuatur*.

13. *Paſſiuo-actiua*, formae hithpahel, ſunt etiam reciproca. *Paſſiua* dico propter eorum terminationes et *paſſionem* reciprocam. *Actiua*, quoniam *paſſiua* quoque habent. Poſſunt tamen uti *paſſiuo-neutra* uſurpari. *Öltözöm*, *vetkëzëm*.

14. *Paſſiuo-actiuo-neutra* ſunt, *ëſzëm*, *iſzom*, *cselekëszëm* (*cselekëdëm*). Comfer caetera, et num. 4. Haec paſſiuis carent; quamuis actionem quoque ſigni-

significent. *Eszëm* 3am singul. format triplici modo; *ëszik*, *ëszën*, *ësz*. Prima quibusdam, *ëszëk*. Insolens.

Nota. A num. 7. *deponentia* dici possunt. Quorum in multis iam iam senescentibus non inest ea uis et uigor, quem sortita sunt, quum nascerentur ac iuuenescerent: nisi cultiorum usus elegantior, cum primis in uersa oratione, sit efecturus, ut *reiuuenescant*.

SECTIO VIII.

De Potestate Verborum cum primis deriuatorum atque compositorum.

I.

Primo mihi loco ponuntur Verba *sinplicia*: quae, sev *primitiui* sint, siue *deriuata*, *sinplicem* habent *potestatem*: atque ea tenus respondent primae Hebraeorum Coniugationi *Pabal*, uulgo *Kal*, dictae. Horum alia sunt *neutra*; alia *actiuo-neutra* et *actiua*. 1) *Él*, uiuit; *hal*, moritur; *múl* (*múlik*), praeterit, transit; *áll*, stat; *ül*, sedet; *ér*, pertingit: ualet, caet. *nő*, crescit; *bizik*, fidit. Adde his *adiectiua*, quae, subintellecto *est*, uti *uerba* usurpantur. ut: *késs*, paratum est. 2) *Hall*, audit; *ír*, scribit; *olvas*, legit; *visz*, fert; *hoz*, fert; *keres*, quaerit; *szëd*, legit; *von*, trahit; *köt*, ligat; *old*, soluit; *kér*, rogat, petit.

II. *Passiua* horum sinplicium sunt: *hallatik*; *iratik*; *olvastatik*; *vitetik*; *hozatik*; *kerestetik*; *szëdetik*; *vonatik*; *köttetik*; *oldatik*. *Kéretik*, uidetur obsolescere. Pro eo usitatius, *kérettetik*. Respondent uerbo hebraico *Niphal*.

III, *Frequentatiuum*, idque aliquando *diminutiuum*, respondet Ebraeorum uerbo *Pihel*. Definit autem 1) in *gat*, *get*; *ogat*, *ëget*. *Olvasgat*, *édësget*; *írogat*, járogat, rakogat, *tiſztogat*, *hitëget*, ſzëdëget. 2) In *gál*, *gél*, *ogál*, *ëgél*, *ögél* : interiecto ſaepe *d* euphonico. *Hajigál*, *álldogál*, *vondogál*, *üldögél*, *mëndëgél*. 3.) In *kál*, *kél*. ut: *járkál*, îrkál, îrocskál, faratskál, pro *faragocskal*, alias *faragcsál*. 4.) In *oz*, *ez*, *öz*. ut : *áldoz*, *óldoz*, *küldöz*, *kötöz*, *hazudoz*. 5) In *dos*, *dös*. ut: *mardos*, pökdös, csapdos, ſzökdös, *vondos*, Quibusdam, *csapdoz*, *vondoz*, *ſzökdöz*, *pökdöz*.

IV. Paſſiuum IIItii. ut: *tiſztogattatik*, *ſzëdëgettetik*, hitëgettetik: *áldoztatik*, ȍldoztatik, kötöztetik: *csapdostatik*, pökdöstetik.

V. *Transitiuum* reſpondens Ebraeorum Verbo *Hiphil*. Idque definit *) in *at*, *et*, *it*, *t*, *tat*, *tet*. qualia ſunt: *kéſzít*, facit, ut ſit paratum, parat; *újít*, innouat, recreat. Sic, *édësít*, *tiſztít*. *Kéſztet* (diſtinguendum a *kéſzít*), urget quem, ut paret ſe; cogit, urget. *Hitet*, facit, ut quis credat; perſuadet (quui); ſeducit (quem). *Ment* (a *mën*, it) facit ut abeat; liberat: defendit. *Ért* (ab *ér*), facit, ut mens ſua adſequatur : intelligit. *Segít*, iuuat. *Gyötret*: *hozat*: *vitet*. *Múlat*. 1) finit praeterire, transire : 2) transigit tempus ; moratur quis fallendo tempus : 3) *neclígit*. *Vezet* (ab obſol. *vez*) ducit. *Biztat*, iubet (quem) ſperare. *Éltet*, eficit, praeſtat ut (quis) uiuat; comſeruat, ſeruat. *Irat*, iubet (quem) ſcribere ; curat, ut (quis) ſcribat. *Támaſzt*, fulcit, erigit. *Állat*, *állít*, eficit, ut ſtet ; ſtatuit. Loco huius uſurpatur quibusdam, *alít*. quod minus proprie fit : alius enim eſt originis atque indolis. *Álltat*, iubet ſtare; curat, ut ſtet quis. *Óbajt*, *óbbajt*, ab *ób ba*, uti-

utinam! *Sobajt*, uulgo *ſóbajt*, a particula dolentis caet. *ſoba! ſoba!*

Forma haec cum *Othomannicis* atque *Finnis* communis eſt: at nobis *ſimplex actiua* aliquando.

β'. In *al*, *ol*, *el*, *ël*, *lal*, *lel*; *ál*, *él*, *lál*, *lél*. Comgruit cum graeco in λω. Aliud *nominale* eſt, aliud *uerbale*; aliud magis, aliud minus intenſiuum: aliquando neutrum. 1) *Nevel*, facit, ut creſcat; auget: educat. *Foglal*, combinat, obcupat. *Segél*, iuuat. 2) *Gyakorol*, frequentat: exercet. *Jövendël*, *jövendöl*: *prófétál*: papol: *tandtsól*, *mesél*, *csudál*, *próbál*, *beſzél*. = Huc refer ea, quae ab Latino, ex tempore, ac ad tempus, formant Hungari: *perórál*, *declámál*, *declárál*, *explicál*, *celebrál*. Nolumus tamen ea ciuitate noſtra donare; uti Germani; *declarir't*, *explicir't*, *celebrir't*, caet. caet. Procul abſit, ut uelimus. Porro alia nominalia: *ſzelel*, uentilat: uentum ſpirat. Sic, *telel*; *nyaral*: *nyergel*: *pëcsítël*: *vezérël*. His adde uerba a membris humanis petita: quorum pleraque ſignificantiſſima. *Fülel*, ſilet: auſcultando experitur. *Szível*, fert aequo animo. *Vállal*, ſuſcipit in ſe (proprie *in humerum*). *Térdel*, genv inſiſtit: genv (aliquid) premit. *Lábal*, uulgo *lábbal*, uadat: *mëg-lábalni a vízet*; peruadare, euadare. *Ki-lábalni* a nyavalyából, a nyomorúſágból. Sic alia: *bátal*, *orrol*, *ſzëmlél*, *fejel*, *könyököl*, *ölel*. caet.

γ'. In *az*, *ez*, *oz*, *öz*. ut: *fejez*, *nyakaz*, *poſoz*, *öklöz*. His adde alia in *az*, *ez*, *ëz*, *oz*, *áz*, *éz*. ut ſunt; *jutalmaz*, *këgyelmez*, *védelmez*. caet. item, *okoz*, *útaz*, *bibáz*, *fëëz*, *ſzërëz*. Reſpondent ea graeco in αζω, ιζω.

VI. Paſſiuum *Vti*. ut: *kéſzítetik*, paratur: *bitettetik*, ſeducitur: *mentëtik*, liberatur; defenditur: *irat-*

ſrattatik, *állitatik*: *neveltetik*, foglaltatik: ſzëmléltetik: *okoztatik*.

VII. Verba, quae uel *forma* uel *poteſtate*, uel etiam utroque modo reſpondent Ebraeornm uerbo *bethpibol*, uulgo *bithpabel*. Reſpectv formae habetur ratio characteriſticae — *beth*, et poſterioris literae ת *th*, *ſz*: quuius procliuis fuit in adfines ſibi literas mutatio. Hinc orta fuit nobis characteriſtica *bëſz*, *bëz*, *bëd*; *boſz*, *boz*, *bod*; *koſz*, *koz*, *kod*, *këſz*, *këd*; *ad*, *ed*; *bad*, *bed*; *az*, *ez*; *aſz*, *eſz*; *z*, *d*. caet. Talia ſunt 1) deſinentia in *ódik*, *ődik*, ut: *olvasódik*, *íródik*; *vetődik*, *vëvődik*: *élődik*: *kinlódik*, *ſinlődik*. *D* mutuatum a *t* paſſiuorum. In duobus poſtremis *l*, poſt *n*, euphonicum eſt.

2. In *bëdik*, *bodik*. ut: *ſebbëdik*, *birbëdik*; ſárghodik.

3. In *bed*, *bad*; *ed*, *ad*. ut: *ſzélbed*, *élbed*, uulgo ſzélled, élled, ſzéled, éled: *rotbad*, *támad*, árad, vigad, *ébred*. Huc refer, *örvend*, *zënged*.

4. In *bëzik*, *bozik*. ut: *ébbëzik*, ſzomjûhozik, kárhozik.

5. In *oſzik*, *ëſzik*, et *ſzik*. ut: *nyugoſzik*, *kérkëſzik*, haraguſzik, (nyugſzik, haragſzik): melegſzik, hidegſzik: *öregſzik*, *betegſzik*.

6. In. *kozik*, *këzik*. ut: *kivánkozik*, *imádkozik*; ellenkëzik, hadakozik; *emlékëzik*, érkëzik, fërkëzik.

7. In *kod*, *këd*; *kodik*, *këdik*. ut: *bánkodik*, háborkodik, bátorkodik; *emberkëdik*, kérkëdik: *kapkod*; menekëdik.

8. In *ozik*, *ëzik*, et *zik*; item, *odik*, *ëdik*. ut: *virágozik*, *virágzik*, magzik, habzik: *áldozik* (diſtinguendum ab *áldoz*): foganodik, élemëdik: *melegëdik*, *bidegëdik*; *öregëdik*, betegëdik.

9. In

9. In *ol*, *el*, *ël*, *úl*, *ül*. ut: *oſzol*, hajol: *járúl*, újúl, bûſúl; *örül*, *bövül*, *ſzükül*: *ízel*, ſapidum eſt. Poſſunt huiusmodi *Deponentia* a plerisque *adiectiuis* et nonnullis ſubſtantiuis deduci. Solent etiam a quibusdam *comparatiuis* deriuari. *jòbúl*, roſzàbúl, nagyòbúl, *kissèbül*, *öregbül*, ſzëpbül.

10. In *an*, *en*. ut: *roban*, lòban, ſërken, fëcsken, alias, fëcsen.

11. In *ong*, *ëng*. ut: *ſzorong*, bûsong, *kerëng*, fëtrëng.

12. In *og*, *ëg*, *ög*. ut: *lobog*, forog, zërëg, zörög, fëcsëg.

Vt modo *naturam* ac *poteſtatem* τȣ *Hitbpabel*, et VII*mae* Formae Hungaricae rite intelligas: ita exponam. Ebraeum *bitbpabel* communi ſententia ſignificat *actionem reciprocam*; alias *frequentatiuam*; quae uel *actiua* uel *abſoluta* eſt. *Reciprocum* illud, h. m. exprimunt, *uiſitauit ſe*. Ita uero capiendum: *ratione ſui hoc effecit; ita ſibi fecit; talem ſe reddidit; talem ſe praeſtitit; ita ſe geſſit; a ſe*, uel, *in ſe talis* aut *taliter factus eſt*. Itaque *actio*, quae fit circa aliquem, ſev ſit *a ſe ipſo*, ſiue *per alium quempiam*, non determinatur: ſed *actionis effectus*, i. e. *paſſio* neceſſario inuoluitur. Alias uero non *paſſionem*, ſed *agere* uel *eſſe frequentatiuum* explicat. Sunt exempla, quae tam *reciprocum*, quam *actiuum* eum que *transitiuum* fundunt ſenſum. ut: *ragad*, adhaeret: item, rapit.

VIII. *Pibel* III*tii*, ſiue *Pibel duplicatum*: idque uel *actiuum* uel *neutrum*. ut: òldozgat, kötözget: járkálgat, járkáldogâl.

IX. *Paſſiuum* VIII*ui*. ut: òldozgàttatik, kötözgèttetik.

X. *Hipbil* III*tii*. Id fit ex III*tio* et V*to*. ut ſunt: *ſrogattat*, *bitëgettet*, hallgattat, édësgettet, tisz-

tisztogattat: *áldogáltat*, mëndëgéltet: *járkáltat*: *öldoztat*, kötöztet, áldoztat: *mardostat*, pökdöstet.

XI. *Passiuum* X*mi*. ut: *áldoztáttatik*, kötöztettetik, öldoztáttatik: *mardostáttatik*, pökdöstèttetik: édësgèttetik.

XII. Hithpahel III*tii*. Id fit ex III*tio* et VII*mo*. ut: *ballgatózik*, hallgatódzik: rakogatódik: hajigálódzik; *kötözödik*, *öldozódik*.

XIII. Pibel V*ti*. Id fit ex V*to* et III*tio*. id que uel *actiuum* uel *neutrum*. ut: *készitget*, hitetget (distinguendum ab *hitëget*), *tisztitgat* (plus quam *tisztogat*): *bintëget*, intëget: *íratgat*, mentëget, vezetget: foglalgat: *fülelget*, ölelget, szëmlélget: *prófétálgat*; papolgat, mesélget, *beszélget*, jövendölget, próbálgat: *perórálgat*: *múlatdogál*: *óbbajtoz*.

XIV. *Passiuum* XIII*tii*. ut: *késztgèttetik*: mentëgettetik: *intëgettetik*, hintëgettetik: próbálgattatik: ölelgettetik.

XV. *Hipbil* V*ti*; sev *Hiphil duplicatum*, explicat actionem per *secundum agentem*. ut: *írattat*, olvastattat: újitat, *készitet*: *múlattat*, facit, ut (tempus) praeterire sinat quis; eficit, ut (quis) necligat (quid): állitat; biztattat; vezettet: *óbbajtat*: *értet*, facit, ut (quis) pertingat, adsequatur (quid) corpore, mente: *neveltet*: gyötrettet: *foglaltat*, vezéréltet: öleltet, *szëmléltet*, ökleltet, vállaltat, lábaltat: *prófétáltat*, beszéltet, *jövendöltet*; *próbáltat*: *perórâltat*: *jutalmaztat*, védelmeztet: *nyakaztat*, öklöztet: *bibáztat*, útaztat, szërëztet. *Segitet*; *segélt*, *segilt*. *Transiluáni* quidam usurpant postremum tamquam *simplex Hipbil* pro *segél*, *segil*, *segit*. Perperam. *Segilt* enim eiusdem est potestatis cum *segitet*; ideoque actionem, quae per *secundum* fit *agentem*, interpretatur,

XVI.

XVI. *Passiuum* XV*ti.* ut: *írattattik*: újítattatik, *késziltettetik*: állítattatik; vezettèttetik; vezéreltèttetik; neveltèttetik; *próbáltàttatik*: *jutalmaztàttatik.*

XVII. *Hithpahel* V*ti.* Id fit ex V*to* et VII*mo.* ut: *tisztítódik*, késziťődik: *íratódik*, támafztódik: *szërződik*: *nevelődik*, nevelkëdik: *értekëzik*: *foglalódik*; próbálódik: *szëmlélődik*, fzëmlélődzik; öklelődik, öklelődzik: *nehezte1* (neheziti magát, plus quam Hiphil, *nehezel.*).

XVIII. *Pihel* VII*mi.* Id fit ex VII*mo* et III*tio.* Idque *neutrum.* ut: *örvendëz*, zëngedëz; *szélbedëz*; haſadoz, ragadoz; *járúlgat*, épülget: *búsúldogál.*

XIX. *Hiphil* VII*mi.* Id fit ex VII*mo* et V*to.* *Kinlódtat*, finlődtet, gyötrődtet: *birhëzt*, uulgo fcribitur *birëszt*: *ébrezt*, *támazt*. Vide nunc, quaeso, diferentiam inter *támazt* ac *támaszt* (*támoszt*, Sect. III. §. VII. *B.* 19.); árazt: *szélbezt*, élhezt, uulgo, *széllesʒt*, *éllesʒt*; *ébbëztet*, fzomjúhoztat, kárhoztat: *nyugoszt*, et *nyugosztal* (2lex characteriſtica τῆ Hiphil, altera *Scythico-Mogorica*; altera uero a Graecis mutuata. Vid. V. *β.*): *imádkoztat*, emlékëztet: *vigaztal*: *oszlat*, hajóltat, ízelít: lobbant, *serkent*: pirongat, *szorongat*, kerënget: *lobogtat*, fécsëgtet; *forgat*; zërget; item *forogtat*, zërëgtet. Priora diferunt ab his poſterioribus; uti *állat*, *állít*, ab *álltat.*

XX. Paſſiuum XIX*ni.* ut: *gyötrődtetik*; *birhëztetik*, ébreztetik, támaztatik; *szélbeztetik*: kárhoztatik: *oszlàtatik*; pirongàtatik, *szorongàtatik*: *forgàtatik*, zërgètetik.

XXI. *Hithpahel* VII*mi*; fev *Hithpahel duplicatum.* ut: *kárhozódik*, qui fe ipſum comdemnat; qui a fua ipfius comfcientia comdemnatur; quuius mens, fimul atque peccata patrauit, non poteſt non

eſſe

esse eorum comscia. caet. *Oszlódik* (antiquatum). *Szorúlkozik*: *búslakodik*, szűkölködik (pro *szűkűlködik*), bővelkëdik, bővölködik, (pro *bővűlködik*): *szorongkodik*, pirongkodik; uulgo scribitur, *szoronkodik*, *pironkodik*: *forgódik*.

XXII. *Hiphil* VIIIui. Id fit ex Pihel *duplicato* et *Hiphil.* ut: kötözgettet, *óldozgattat.*

XXIII. Passiuum XXIIdi. kötözgettèttetik, *óldozgattàttatik.*

XXIV. *Hithpahel* VIIIui. Id fit ex Pihel *duplicato* et *Hithpahel.* kötözgetődzik, *óldozgatódzik.*

XXV. *Pihel* Xmi. *írogattatgat*; *tisztogattatgat*, édësgettetget; hitëgettetget; kötöztetget, *óldoztatgat.*

XXVI. Passiuum XXVti. *tisztogattatgàtatik*; hitëgettetgèttetik: kötöztetgètetik, *óldoztatgàtatik.* Antepenultima adtolleda.

XXVII. *Hiphil* Xmi. *ballgattàttat.* Hinc *ballgattàttat tëgëd*: (Stephanus) *iubet* (Emericum) *efficere*, ut tv sileas. Vel, (Stephanus) *efficit*, ut (Emericus) *iubeat* te silere. Item, *mëg-ballgattattàtja őtet*: (Stephanus) *iubet* (Emericum) *curare* illum exaudiendum. Vel, (Stephanus) *curat*, ut (Emericus) *iubeat* illum audiri. Sic *tisztogattàttat*; hitëgettèttet: kötöztèttet, *óldoztàttat*: *mardostàttat*, pökdöstèttet.

XXVIII. Passiuum XXVIImi. *ballgattattàttatik*, tisztogattattàttatik: kötöztettèttetik, *óldoztattàttatik.* Scriptoribus potest usv uenire cumprimis.

XXIX. *Hithpahel* Xmi. kötöztetődik, *óldoztatódik.*

XXX. *Pihel* XIImi antiquatum: kötöződdögél, *óldozóddogál.*

XXXI. *Hiphil* XIImi. kötöződtet, *óldozódtat.*

XXXII.

XXXII. Paſſiuum XXXI*mi.* kötözödtèttetik, *öldozödtättatik.*

XXXIII. *Pibel* XIIII*tii.* idque neutrum, et actiuum. *ölelgetdëgél*; fere obſoletum: *múlatdogálgat*, fere obſoletum: *óbbajtozgat.*

XXXIV. *Hipbil* XIIII*tii.* ut: *tiſztitgàttat*, készítgèttet, hitetgèttet; mentëgèttet; vezetgèttet: *beſzélgèttet*: ölelgèttet: próbálgàttat: *óbbajtoztat.*

XXXV. Paſſiuum XXXIV*ti.* ut: *tiſztitgattàttatik*, készítgèttèttetik; *mentëgettèttetik*: próbálgattàttatik.

XXXVI. *Hitbpabel* XIIII*tii*, *mentëgetődik*, mentëgetődzik: ölelgetődzik: *óbbajtozódik.*

XXXVII. *Pibel* XV*ti.* olvastattàtgat, *trattàtgat*: *készitetget*: vezèttètget; értetget: *beszéltetget*; próbáltatgat: peroráltatgat: *ſzërëztètget.*

XXXVIII. Paſſiuum XXXVII*mi.* ut: *trattatgàtatik*: *készítetgètetik*: próbáltatgàtatik: ſzërëztetgètetik.

XXXIX. *Hipbil* XV*ti*, ſev Hiphil *triplicatum.* explicat actionem, quam *tertius agens* exſequatur. ut: *trattàttat.* v. gr. Ö FELSÉGE *parancsolja* a Fëlſégës Cancellàriának, hodj *trattasſa-mëg* imez këgyelmes Parancsolatot. Breuius: Ö FELSÉGE *trattattàtja-mëg* ime' këgyelmes Parancsolatot. AVGVSTA *iubet* Excelſum Conſilium Regium Aulicum *curare perſcribendum* hocce Mandatum benignum. Ö FELSÉGE *parancsolja* a Felſégës Conſiliumnak, hodj a leg-alkalmatosàb Cancelliſtával *trattasſon-lë.* mindën Parancsolatot. Breuius: Ö FELSÉGE a leg-jòb Cancelliſtával *trattàttat-lë* mindën Parancsolatot. Sacratiſſima SVA MAIESTAS *mandat* Excelſo Conſilio Regio Locumtenentiali, ut expeditiſſimo ſcribae *praecipiat* Edictorum omnium deſcriptionem. Huius poteſtatis ſunt

alia uerba: *újjítàttat*, *készíttettet*: *múlattàttat*. ex. gr. Nëm csak az *idöt múlattattàtja velem*; de még a jó alkalmatosságokat-is *el-múlattattàtja*. Q uel X *procurat* aliquem, qui *eficiat*, ut non solum *transigam* ego tempus, sed etiam obportuniores *necligam* occasiones. Adde alia: *értettet*; szëmléltèttet; *foglaltàttat*: beszéltèttet; próbáltàttat: *jutalmaztàttat*: szërëztèttet.

XL. Passiuum XXXIX*ni*. ut: *írattattàttatik*; múlattattàttatik: *újjítattàttatik*, készítettèttetik; értettèttetik; *foglaltattàttatik*: próbáltattàttatik: *jutalmaztattàttatik*: szërëztettèttetik.

Etsi non ausim dicere, *nemini*; certe scio paucis fore duo priora prolatv dificilia. Quod ad reliqua: persuasum habeo, ita plerorumque comparatum esse organum, ut queant illa non solum sine lucta proferre ac taedio, sed, cum quadam uoluptate potius, quasi carminare, atque metiri; sylla ba quidem, quae accentv adfecta est, eleuata. Hos itaque, Scriptores praecipue, monitos uelim, ut eorum, in paginis praesertim, habeant rationem. Operae pretium erit omnia Maiorum placita reuocare: ut eo pacto, aliis que modis omnibus, eficere tamdem ualeamus, ut incomparabile hoc Idioma, quod *elegantia* sua et *nobilitate* caetera longe antecedit, ipsa quoque *uèrborum copia*, et uix ineundo significantiorum *loquendi modorum numero*, sit etiam atque etiam superaturum.

XLI. *Hitbpabel* XV*ti*. ut: *írattatódik*: *értetődik*; gyötrettetődik: *újjítatódik*, készítetődik: *foglaltatódik*; próbáltatódik; *jutalmaztatódik*, szërëztetődik.

XLII. *Pibel* XVII*mi*. ut: neheztelget.

XLIII. *Hipbil* XVII*mi*. *nevelkëdtet*: *értekëztet*: szëmlélődtet, öklelődtet: próbálódtat: *szërzödtet*: *nebezteltet*. Quamta postremi huius elegantia. Reuocate, quaeso!

XLIV.

XLIV. Paſſiuum XLIII*tii.* *nevelkëdtëttetik*: ökelődtèttetik: *próbálódtàttatik* : ſzërződtettetik.

XLV. *Pibel* XVIII*ui.* *zëngedëzget*, haſadozgat: *épűlgetdëgél* ; bûsúldogâlgat.

XLVI. *Hipbil* XVIII*ui.* *örvendëztet*, zengedëztet; haſadoztat, ragadoztat: *épűlgëttet.*

XLVII. Paſſiuum XLVI*t'.* *örvendëztèttetik*, zëngedëztèttetik, haſadoztàttatik ; *épűlgettèttetik.*

XLVIII. *Pibel* XIX*ni.* *ébreztget*, ſzélheztget, élheztget: *oſzlatgat* : *ſërkentget* (uulgo perperam ſcribitur *ſërkenget*): *emlékëztetget.*

XLIX. *Hipbil* XIX*ni.* Hithpahel cum Hiphil duplicato. *Kinlódtattat*, gyötrődtettet: *birbëztet*, ſzélheztet, élheztet; *ébbëztettet*, ſzomjúhoztattat; kárhoztattat: *nyugoſztat*, nyugoſztaltat; *vigaztaltat*: *imádkoztattat*, emlêkëztettet: *ébreztet* : *oſzlattat*, hajóltattat, ízelitet : *ſërkentet* : pirongattat, *ſzorongattat*, kerëngettet: *lobogtattat*; *forgattat*, zërgettet; forogtattat, zërëgtettet.

L. Paſſiuum XLIX*ni.* *kinlódtattàttatik*, gyötrődtettèttetik: *birbëztettetik*, ſzélheztèttetik, élheztèttetik; *ébbëztettèttetik*, ſzomjúhoztattàttatik, kárhoztattàttatik: *nyugoſztàttatik*, nyugoſztaltàttatik: *vigaztaltattatik* : *oſzlattàttatik* : *ſërkentèttetik*; pirongattàttatik, ſzorongattàttatik: *forgattàttatik*, zërgettèttetik.

LI. *Hithpabel* XIX*ni.* *ſzélheztődik*, élheztődik: *nyugoſztalódik*; *vigaztalódik*: oſzlatódik: ſzorongatódik, pirongatódik ; item, pirongatódzik : *forgatódik.*

LII. *Pibel* XXI*mi.* *búslakòdogál*, ſzűkölköddögêl, bővölköddëgêl.

LIII. *Hipbil* XXI*mi.* Kárhozódtat: *búslakodtat*; ſzűkölködtet, bővölködtet (*bővelkëdtet*): *ſzorongkodtat*, pirongkodtat: *forgódtat.*

LIV. Passiuum LIIItii. *búslakodtàttatik*; bővelkëdtèttetik : *szorongkodtàttatik*, pirongkodtàttatik: forgódtàttatik.

LV. *Pibel* XXIIdi. *óldozgattatgat*, kötözgettetget. Significantissimum.

LVI. Passiuum LVti. kötözgettetgèttetik, óldozgattatgàttatik.

LVII. *Hipbil* XXIIdi. kötözgettèttet, *óldozgattàttat*. Passiuo caret.

LVIII. *Hipbil* XXVti. *tisztogattatgàttat*: *óldoztatgàttat*, kötöztetgèttet: mardostatgàttat. Significantissimum.

LIX. *Hipbil* XXXImi. *óldozódtattat*, kötözödtettet. Significantissimum.

LX. *Hipbil* XXXIIItii: óhhajtozgàttat.

LXI. *Pibel* XXXIVti. óhhajtoztatgat : *beszélgettètget*.

LXII. *Hipbil* XXXIVti. óhhajtoztàttat. *beszélgettèttet*.

LXIII. *Hipbil* XXXVIImi. *írattatgàtat* : *késztetgèttet*: vezettetgèttet: beszéltetgèttet; *próbáltatgàttat*: szërëztetgèttet. Locuples atque significantissimum.

LXIV. *Pibel* XXXIXni. ut: *írattattàtgat* : *újitattàtgat*, késztettètget : *próbaltattàtgat* : szërëztettètget. Significantissimum.

LXV. *Hipbil* XLIIdi. neheztelgèttet.

LXVI. *Pibel* XLIIItii. *nevelkëdtètget*: értekëztètget: próbálódtàtgat.

LXVII. *Hipbil* XLVti. zëngedëzgèttet.

LXVIII. *Pibel* XLVIti. *örvendëztetget*, zëngedëzgèttet.

LXIX. *Hipbil* XLVIti. *örvendëztèttet*, zëngedëztèttet.

LXX.

LXX. Paſſiuum LXIX*ni.* örvendëztettèttetik, zëngedëztettèttetik.

LXXI. *Hitbpabel* XLVI*ti. örvendëztetődik.* Significanter.

LXXII. *Pibel* XLVIII*ui.* ſërkentgetdëgël.

LXXIII. *Hipbil* XLVIII*ui. ébreztgettet*, ſzélheztgèttet, élheztgèttet: *oſzlatgàttat*: *ſërkentgèttet:* emlèkëztetgèttet. Significantiſſime.

LXXIV. Paſſiuum LXXIII*tii. ébreztgettèttetik*; ſzélheztgettèttetik, élheztgettèttetik: *oſzlatgattàttatik*: *ſ rkentgettèttetik.*

LXXV. *Pibel* XLIX*ni.* gyötrődtettetget: *birbëztetget*, ſzélheztètget, *élbeztètget*: éhhëztettètget, ſzomjúhoztattàtgat: *vígaztaltatgat*: imádkoztattàtgat: *ébreztetget*: *oſzlattatgat*: pirongattàtgat, *ſzorongattàtgat*: forgattatgat, zërgettetget. Longe ſignificantiſſimum.

LXXVI. Paſſiuum LXXV*ti. birbëztetgèttetik*, élheztetgèttetik: *ébreztetgèttetik*: vígaztaltatgàttatik.

LXXVII. *Hipbil* XLIX*ni*, eſt *Hitbpabel* cum *Hipbil triplicato*; ſiue, triplicatum Hiphil VII*mi. Hirbëztèttet*. ſzélheztèttet, élheztèttet; *ébreztèttet*. *oſzlattàttat*, ízelítettet: forgattattat. Longe ſignificantiſſimum.

LXXVIII. Paſſiuum LXXVII*mi. Hirbëztettèttetik*; élheztettèttetik; *ébreztettèttetik*: oſzlattattàttatik: forgattattàttatik.

LXXIX. *Hitbpabel* XLIX*ni. Hirbëztetődik*; élheztetődik, ſzélheztetődik: *vígaztaltatódik*: *ſërkentetődik*, pirongattatódik, ſzorongattatódik: forgattatódik. Significantiſſimum.

LXXX. *Pibel* LIII*tii. Búslakodtàtgat*, bővelkëdtètget: *ſzorongkodtatgat*, pirongkodtatgat: forgódtatgat. Significantiſſimum.

LXXXI. Passiuum LXXX*mi.* *Búslakodtatgáttatik*, bővelkëdtetgèttetik : *szorongkodtatgàttatik*, pirongkodtatgàttatik.

LXXXII. *Hipbil* LIII*tii.* *búslakodtàttat*, bővelkëdtèttet : szorongkodtàttat, pirόngkodtattat: *forgódtattat.* Significantissimum.

LXXXIII. Passiuum LXXXII*di.* *búslakodtattàttatik*, bővelkëdtettèttetik : *szorongkodtattàttatik.* Locuples atque significans.

LXXXIV. *Pibel* LVII*mi.* *öldozgattattàtgat*, kötözgettettètget. Longe significantissimum.

LXXXV. *Pibel* LX*mi.* *óbbajtozgattàtgat.* Significantissimum.

LXXXVI. *Hipbil* LXI*mi.* *óbbajtoztatgàttat.* Significantissimum.

LXXXVII. *Pibel* LXII*di.* *óbbajtoztattàtgat.* Significantissimum.

LXXXVIII. *Hipbil* LXVIII*ui.* örvendëztetgèttet. Significantissimum.

LXXXIX. *Pibel* LXIX*ni.* örvendëztettètget. Significantissimum.

XC. *Pibel* LXXIII*tii.* *ébreztgettètget*; szélheztgettètget, élheztgettètget : *oszlatgattàtgat* ; ízelítgettètget. Longe significantissimum.

XCI. *Pibel* LXXVII*mi.* *bírbëztettètget* ; élheztettètget. forgódtattàtgat. Longe significantissimum.

XCII. Passiuum XCI*mi.* *bírbëztettetgèttetik* ; *élbezttettetgèttetik.* Locupletissimum atque significantissimum.

XCIII. *Hipbil* LXXX*mi.* *búslakodtatgàttat*, bővelkëdtetgèttet. *szorongkodtatgàttat*, pirongkodtatgattat. Longe significantissimum.

XCIV.

XCIV. Paſſiuum XCIII*tii.* bûslakodtatgattàttatik, *bövelkëdtetgettèttetik*; *ſzorongkodtatgattàttatik.* Locupletiſſimum atque ſignificantiſſimum.

XCV. *Pibel* LXXXII*di.* bûslakodtattàtgat; *bövelkëdtettètget.* Longe ſignificantiſſimum.

XCVI. *Hipbil* LXXXV*ti.* *óbbajtozgattatgàttat.* Longe ſignificantiſſimum.

XCVII. *Hipbil* LXXXIX*ni.* *örvendëztettetgèttet.* Longe ſignificantiſſimum.

XCVIII. *Hipbil* XC*mi.* *Ébreztgettetgèttet* : élheztgettetgèttet, Longe ac longe ſignificantiſſimum.

XCIX. *Hipbil* XCI*mi.* *Hirbëztettetgèttet.* Longe ac longe ſignificantiſſimum,

C. *Hipbil* XCV*ti.* *Bövelkëdtettetgèttet.* Longe ac longe ſignificantiſſimum. Verbi gratia: I *iubet* C *diligenter* (uel, *in boras*, aut, *in dies*) *curare*, ut V *eficiat*, ut G *etiam atque etiam* augeatur, cumuletur, *abundet.* 1) *Bövelkëdik* (*etiam atque etiam abundat*), eſt 2lex Hithpahel. 2) *Bövelkëdtet*, *eficit* (quis) ut (quis) *etiam atque etiam abundet*: eſt Hiphil duplicis Hithpahel. 3) *Bövelkëdtèttet*, *curat* (quis) ut (quis) *eficiat*, ut (quis) *etiam atque etiam abundet*: eſt duplicatum Hiphil duplicati Hithpahel. 4) *Bövelkëdtettètget*, *diligenter curat* (quis), ut (quis) *eficiat*, ut (quis) *etiam atque etiam abundet*: eſt duplicatum idque frequentatiuum Hiphil τῶ Hithpahel duplicati. 5) Poſtremi uero huius Hiphil eſt *bövelkëdtettetgèttet.* Caetera in *Opere* ipſo reſoluemus atque abunde inluſtrabimus.

CI. Verbo *potentiali* ad haec gaudemus. Id que compoſitum eſt ex *bat* (*penetrat*, *poteſt*) ex. c. *írbat*, *íratbat*, *íratàtbat*, *írogàtbat*, *íràtbatik*, *írattàtbatik*, *írattattàtbatik*: *ülhet*, *üldögélbet*, *ültetbet.* At *illud idem*, quatenus *potentiam* exprimit, conſideratum

 per

per se, potius *imaginarium* est comcipiendum: nisi laudatas illas 100 *Formas* aliis 100 *Coniugationibus* augeri uolueris. *Potestatis* unice habemus hic rationem. Caeterum, si tibi *abstracta* hac idea satis non fiat, largior tibi uerbum substantiuum *lëbet* (*potest fieri*, proprie, *potest*, *est pote*): idque eo mihi uideor obportunius facere, quod, ubi *structuram* uocabulorum, sev enunciationis, ita uisum nobis fuerit comparare, ut *τὸ posse* ab ipso *Verbo regenti* separatim locetur, solemus hoc ipsum *Substantiuum* in *auxilium* adhibere. ut: *lëbet ülnöm s irnom*, pote est, ut sedeam et scribam; pro *ülbetek s irbatok*, possum sedere et scribere.

Obseruanda hic ueniunt. 1) *Hat* illud, quod *per se* quoque *potentiam* interpretatur, praecedentibus *uocalibus femineis*, ex more huius idiomatis, in *bet* transmutari: quod nullum plane fundit sensum extra *compositionem*. 2.) Vti substantiuum *lëbet*, infinitiuum, *lëbetni*, non admittit: ita *Passiuorum Infinitiui* auxiliarem hanc *potentiam* recusant. ex. c. *iratbatni*, minime ualet pro *posse scribi*; at pro infinitiuo uerbi *biphil* quam magsime: *posse eficere*, *ut scribat* (quis), uel, *scribatur* (quid). 3.) *Potentiales Infinitiuos* Verborum omnium sev *actiuorum* siue *neutrorum* ac *deponentium* non posse alio modo, quam *inpersonaliter*, explicari: eos adeo Anglis, Gallis, Italis atque Germanis per uoculas inpersonales *one*; *on*, *l'on*; *si*; *man*, reddi debere. Caeterum, hac in structura solemus uti 3*a plurali* tam *actiua*, quam *absoluta* ac *neutra*. Quae quidem loquendi ratio communis est cum *Tataris*, *Turcis*, caeteris *Asiaticis*; item *Ruthenis*, omnibus ue horum cognatis. Frequenter ita uidetur etiam *Anglis* atque *Italis*. 4.) Vbi potentiale *hat*, *bet*, ipsi *Radici* semel adhaesit;

haeſit; non patitur id amplius inde ſe diuelli: ſed cogit *augmenta*, quae *Temporum Perſonas* indicant, ſibi ſubſequi ſingula. 4.) Terminationem *ik*, quae 3*au. ſing. praeſ.ntis* indicatiui *Paſſiuorum* atque *Deponentium* definire ſolet, a ſubſtantia Verbi diducit atque ſemet ibidem inſinuat. ex. c. *írat–ik*, *írat*hat*ik*, *írattat*hat*ik*, *neveltet*het*ik*; *íród*hat*ik*, *küszköd*het*ik*; *imádkoz*hat*ik*, *emlékëz*het*ik*. 5.) In *anomala* quaedam inperium exercet, atque ultimam eorum *radicalem* proſcribit: *mëbet*, pro *mën*bet, uulgo diceretur *mëgy*bet: ſic, *bibet; vibet*, *vëbet*, *tëbet*, *lëbet*, *ëbet*, *ëbetik*, *ibatik*, pro *bisz*bet, *visz*bet, *vësz*bet *tëszbet*, *lëszbet*. *ëszbet*, *ëszbetik*, *iszbatik*. 6.) Hungari *potentialia negatiua* non ſunt ſortiti *ſeparata*: quem ad modum nec Othomannici gaudent *adfirmatiuis*.

CII. *Reciprocatiuum*, quod Latinis redderetur per *cum*, *com*, *con*, exprimitur Aſiaticis ingeſto *s*. In *uerbis* pauca nos iam hodie habemus exempla: tale eſt *vijaskodik*. luctatur (cum aliquo). Aſt in *nominibus ſingularibus* numquam non poſſumus, ubi oportet, adhibere. *Kőnyvestől*, *írásostól*, *urastól*, *ſzolgástól*, *öttsöstől*, *atjjostól*, *kezesëstől*, *városostól*, *orſzágostól*: una *cum* libro, ſcripto, domino, ſeruo, fratre, patre, uade, ciuitate, regno. Et in particulis frequenter: *fogváſt*, *képëſt*: *bizváſt*, confidenter, *mindjárdſt*, ſtatim, q. ſimul ac.

Aſiaticis illud *s* non adeo obuium eſt *ſeparatim*; nobis uero magſime. id que eſt particula copulatiua *cum*, *et*. Alias *és*, *is*.

CIII. *Incboatiuum*, quod Latinis definitur in *co*, nobis deſinit in *ëdik*; quod in praeſenti tempore uulgo profertur *ſzik*; *melegſzik*, caleſcit; *bidegſzik*, *öregſzik*, *betegſzik*. Aliquando uero in *úl*, *ül*; *újúl*, *épül*, *bevül*, *melegül*, *bidegül*. Quae quidem ueniunt in cenſum Verborum formae *Hithpabel*:

pabel: uti iam obcupauimus. Solemus alias uerbis *kezd*; *indúl*, atque *infinitiuo*, qui actionem aut rem declaret, circumscribere.

CIV. Quum *desideramus* aut *meditamur* aliquid; solemus adhibere *Inperfectum Subiunctiui potentialis*. v. c. *Irbatnék*, *albatnám*, primario notant, *possem scribere*, *dormire*; secundario autem, *scripturio*, *dormiturio*. Sic, *írbatnál*, *albatnál*: *írbatna*, *albatna*; usitatius tamen est, *albatnék*: *írbatnánk*, *albatnánk*: *írbatnátok*, *albatnátok*: *írbatnának*, *albatnának*. Verum loco hoc secundario *praesentis* sunt *temporis*. Quorum reliqua *tempora* culti detrectant. Vulgus tamen usurpat. Quod ego quidem tamtum abest, ut probare nolim, ut potius omnibus id rationibus Idiomati nostro censeam esse comgruentissimum. Adcipe igitur. *Albatnám-vala*; dormituriebam. *Albatnám-vólt*; dormiturii. *Albatnám-vólt-vala*; dormiturieram. Félëk, *albatnám-lësz* (tőle, miatta, uránna); *albatnám-akar-lënni* (*fog-lënni*, lësz majdan, csak hamar); dormituriam. A Doktor sëm vëtte-észbe, *hodj albatnám-lëdjën*; quod dormituriam. Nëm gondolta, *hodj albatnám-lënne*, *vólna*; quod dormiturirem. Miből esëtt, *hodj albatnám lëtt-lëdjën*, *vólt-lëdjën*; quod dormiturierim. Nëm ëttem vólna, *ha albatnám-lëtt-vólna*, *vólt-vólna*; si dormituriissem. *A-midőn albatnám-lësz*, *lëjend*, *talál-lënni*; quum dormituriero.

SECTIO IX.

De modo Verba inflectendi.

§. I.

Pro ratione *uocalium*, quas *duum generum* esse notauimus, *duplex* erit Verborum etiam *Coniugatio*.

tiô. *Radix* enim, aut uero tota quuiuslibet Verbi *deriuati compositi* ue *substantia*, sonos non nisi eisdem quibus ipsa gaudet, similes, haec *masculinos*, illa *femineos*, comciliat omnibus, quae adcedere sibi patitur, *adcrementis*. *Medium*, sev *hybridum*, *i* si quibus in uocabulis *uirilem* adfectet indolem, comperietur ex ipso *Opere*. · Talia sunt uerba *ír*, *bir*, *sir*, *újit*, *indít*, *borit*. caet.

Ante, quam *duplicem* illum *coniugandi modum* exemplis inlustrarem, e re erit *uerba*, et *particulas*, alias que *uoces*, quae *auxilio* sunt, exponere. Verba palmaria sunt duo: *vadjok*, sum; *vadj*, es; *vadjunk*, sumus; *vadjtok* (uulgo *vadtok*) estis: *lëszëk*, *lészëk*, ero; *lé'zesz*, *lész'sz*, *lëszesz*, eris; *lësz*, *lëszën*, *lészën*, erit; *lëszünk*, *lészünk*, erimus; *lësztëk*, *lésztëk*, eritis; *lësznek*, *lésznek*, erunt. Quorum ternis aliis utimur Temporibus: *vala*; *vólt*; *vólna*; *lëtt*, *lédjen*, *lëénd*, *lëjénd*. Praesens *vadj*, a Persarum *bud* petitum. Vnde et Ruthenis *budu* (*budy*). *Vala* (erat) habemus a Scytharum *bola*. Ruthenis et Illyriis *bul* (*byl*). Ab eorumdem Scytharum *boldy* (fuit) adceptum est *vólt*, fuit. A futuro *bolse*, uel Imperatiuo *bolsun* (Othomannicis *olse*, *olsun*) ortum est *lësz*, *lëszën*. *Lédjën* autem (sev *lëdjën*) atque *lédj* a praesenti et inperfecto Optatiui *bolaidy*: quod Othomannicis, *olaidy*.

Addo: *fog* (capit, prehendit, tenet); *készül* (*paratur*; hic autem) parat (se), cogitat; *indúl*, (*mouetur*, agit se) inclinat; *akar*, uult; *kíván*, cupit, etc. *kezd*, incipit; *këll*, *këlletik*, oportet. Sic, *taláál*, caet. *Jövendöben*, in futurum; *valaba*, olim; *valamikor*, aliquando; *ez-után*, in posterum; *még*, adhuc; *mindjárt*, inlico *hamar*, cito; *majd*, *majdan*, mox. *Hodj*, ut; *hodjha*, *ha*, si; *a-midön*, quum; *minek-utánna*, postquam.

Keres:

Keres : quaerit.

Indicatiui tempus praesens.

	Intransit.	Transit.		Intransit.	Transit.
S.	1. Keresëk	Keresëm	Pl.	Keresünk	Kerèsük.
	2. keresʃz	keresëd		kerestëk	keresitëk.
	3. keres	keresi.		keresnek	keresik.

Præter. Inperfectum 1mum.

S.	1. kereséк	kerésém	Pl.	kerésénk	kereső*.
	2. kerésél	kerééd		kerésétëk	kerésétëk.
	3. kerese	keresé.		kerésének	kerésék.

Præter. Inperfectum 2dum.

Singul.	1. Keresëk-vala,	Keresëm-vala.
	2. keresʃz-vala	keresëd-vala.
	3. keres-vala	keresi-vala.
Plur.	1. keresünk-vala,	kerèsük-vala.
	2. kerestëk-vala	keresitëk-vala.
	3. keres-vala	keresik-vala.

Præteritum Perfectum.

Singul.	1. Kerestem	Kerestem
	2. kerestél	kerested
	3. keresëtt	kereste.
Plur.	1. kerestünk	kerestük
	2. kerestetëk	kerestétëk
	3. kerestek (tenek)	kerestéк.

Præter. plus quam perfect. 1mum.

Singul.	1. Kereséк-vala,	Kerésém-vala.
	2. kerésél-vala	keréséd-vala.
	3. kerese-vala	keresé-vala.

Plur.

		Intransit.	*Transit.*
Plur.	1.	keres*énk-vala*,	keres*ők-vala*.
	2.	keres*étëk-vala*	keres*étëk-vala*.
	3.	keres*ének-vala*	keres*ék-vala*.

Præter. Plus quam Perfect. 2*dum*.

Singul.	1.	Keres*tem-vala*	keres*tem-vala*.
	2.	keres*tél* - - -	keres*ted* - - -
	3.	keres*ëtt* - - -	keres*te* - - -
Plur.	1.	Keres*tünk-vala*,	keres*tük-vala*.
	2.	keres*tetëk* - -	keres*tétëk* - -
	3.	keres*tek* (*tenek*)	keres*ték* - - -

Præter. plus quam perfect. 3*tium*.

Singul.	1.	Keres*tem-vólt*,	Keres*tem-vólt*.
	2.	keres*tél* - - -	keres*ted* - - -
	3.	keres*ëtt* - - -	keres*te* - - -
Plur.	1.	keres*tünk-vólt*,	keres*tük-vólt*.
	2.	keres*tetëk* - -	keres*tétëk* - -
	3.	keres*tek* (*tenek*) -	keres*ték* - - -

Præter. plus quam perfect. 4*tum*.

Singul.	1.	Keres*tem-vólt-vala*,	Keres*tem-vólt-vala*.
	2.	kerés*tél* - - - -	keres*ted* - - - -
	3.	keres*ëtt* - - - -	keres*te* - - - -
Plur.	1.	keres*tünk-vólt-vala*,	keres*tük-vólt-vala*.
	2.	keres*tetëk* - - - -	keres*tétëk* - - - -
	3.	keres*tek* (*tenek*) -	keres*ték* - - - -

Præter. plus quam perfect. 5*tum*.

Singul.	1.	Keres*tem valaba*,	Keres*tem valaba*. etc.
Plur.	1.	keres*tünk valaba*,	keres*tük valaba*. etc..

Præter.

Præter. plus quam perfect. 6*tum.*

Singul. 1. Kerestem *valamikor àkor.* etc.
Plur. 1. kerest*ünk*; kerest*ük valamikor.* etc.

Præter. plus quam perfect. 7*mum.*

Sing. 1. Kerest*em néba napján,* etc.
Plur. 1. kerest*ünk*; - - *tük néba napján,* etc.

Præter. plus quam perfect. 8*uum.*

Sing. 1. Kerest*em, vólt az ideje,* etc.
Plur. 1. kerest*ünk*; - - *tük, vólt az ideje.* etc.

Præter. plus quam perfect. 9*num.*

Sing. 1. Kerest*em, jut eszëmbe.* etc.
Plur. 1. kerest*ünk*; - - *tük, jut eszëmbe,* etc. uel, *jut eszünkbe.* caet.

Præter. plus quam perfect. 10*mum.*

Sing. 1. Kerest*em ëdjszër (vadj kétszër) ugj tetszik, (ugj rémlik elöttem),* etc.

Futuro-Præteritum 1*mum*, ut Præt. inperf. 2*dum.*

Sing. 1. Keres*ek-vala* keres*ëm-vala.* etc.
Plur. 1. keres*ünk-vala*, kerès*ük-vala.* etc.

Futuro-Præt. 2*dum* : *quaesiturus eram.* Idem cum 1*mo.*

Sing. 1. Keres*ni fogok-vala*, Keres*ni fogom-vala.*
2. keres*ni fogsz-vala*, keres*ni fogod-vala.*
3. keres*ni fog-vala*, keres*ni fogja-vala.*
Plur. 1. keres*ni fogunk-vala*, keres*ni fogjuk-vala.*
2. keres*ni fogtok-vala*, keres*ni fogjátok-vala.*
3. keres*ni fognak-vala*, keres*ni fogják-vala.*

Futu-

Futurum 1*mum*, ut *præsens*.

		Intransit.	*Transit.*
Sing.	1.	Keres*ek*	Keres*ëm*. caet.
Plur.	1.	keres*ünk*	keres*ük*. caet.

Futurum 2*dum*.

Sing.	1.	Keres*éndëk*	Keres*éndëm*.
	2.	keres*éndesz*	keres*éndëd*.
	3.	keres*énd*	keres*éndi*.
Plur.	1.	keres*éndünk*	keres*éndjük*.
	2.	keres*éndëtëk*	keres*énditek*.
	3.	keres*éndenek*	keres*éndik*.

Futurum 3*tium*.

Sing.	1.	Keres*ni fogok*,	Keres*ni fogom*.
	2.	keres*ni fogsz*,	keres*ni fogod*.
	3.	keres*ni fog*,	keres*ni fogja*.
Plur.	1.	keres*ni fogunk*,	keres*ni fogjuk*.
	2.	keres*ni fogtok*,	keres*ni fogjátok*.
	3.	keres*ni fognak*,	keres*ni fogják*.

Futurum 4*tum*.

Sing.	1.	Keres*ni akarok*,	Keres*ni akarom*.
	2.	keres*ni akarsz*,	keres*ni akarod*.
	3.	keres*ni akar*,	keres*ni akarja*.
Plur.	1.	keres*ni akarunk*,	keres*ni akarjuk*.
	2.	keres*ni akartok*,	keres*ni akarjátok*.
	3.	keres*ni akarnak*,	keres*ni akarják*.

Futurum 5*tum*.

Sing.	1.	Keres*ni indúlok*	*Pl.*	1.	Keres*ni indúlunk*.
	2.	keres*ni indúlsz*		2.	keres*ni indúltok*.
	3.	keres*ni indúl*		3.	keres*ni indúlnak*.

Futu-

Futurum 6*tum.*

Sing. 1. Keres*ni készűlök*	*Pl.* 1. Keres*ni készűlünk.*
2. keres*ni készűlsz*	2. keres*ni készűltëk.*
3. keres*ni készűl*	3. keres*ni készűlnek.*

Futurum 7*mum.*

Sing. 1. Keres*nëm këll*	*Pl.* 1. Keres*nünk këll.*
2. keres*nëd këll*	2. keres*nëtëk këll.*
3. keres*nie këll*	3. keres*niëk këll.*

Futurum 8*uum*, ut *primum*, addito *mindjárt.*
Futurum 9*num*, ut 1*mum*, addito *hamar.*
Futurum 10*mum*, ut 1*mum*, addito *majdan.*
Futurum 11*mum*, ut 1*mum*, addito *ez-után.*
Futurum 12*mum*, ut 1*mum*, addito *még továbbá.*
Futurum 13*tium*, ut 1*mum*, addito *jövendőben.*
Futurum 14*tum* inuoluit *futurum*, quod iam inminet.

Sing. 1.	Keres*ni kezdëk*,	Keres*ni kezdëm.*
2.	keres*ni kezdesz*,	keres*ni kezdëd.*
3.	keres*ni kezd*,	keres*ni kezdi.*
Plur. 1.	keres*ni kezdünk*,	keres*ni kezdjük.*
2.	keres*ni kezdëtëk*,	keres*ni kezditëk.*
3.	keres*ni kezdenek*,	keres*ni kezdik.*

Futurum 15*tum* inuoluit *futurum* definitum; idque de re definita.

Sing. 1.	*A mëlljet*	kereső *lészëk.*
2.	- - -	kereső *lészesz*, *lészsz.*
3.	- - -	kereső *lész.*
Plur. 1.	*a mëlljet*	keresők *lészünk*, (*lëszünk*).
2.	- - -	keresők *lésztëk*, (*lësztëk*).
3.	- - -	keresők *lésznek*, (*lësznek*).

Futu-

Futurum 16*tum* notat *futurum* indefinitum ſev mox inſtans, ſiue remotius; quamuis de re definita.

Sing.	1.	*A-mëllyet*	keres*éndő vadjok.*
	2.	- - -	keres*éndő vadj.*
	3.	- -	ő keres*endő.*
Plur.	1.	*a-mëllyet*	keres*endők vadjunk.*
	2.	- - -	keres*endők vadjtok.*
	3.	- -	*ők* keres*endők.*

Futurum 17*mum* promittit futurum remotum: id que formatur, ut 3*tium*, addito *jövendőben.*

Sing.	1.	Keres*ni fogok jövend.*	Keres*ni fogom jövend.*
	2.	keres*ni fogsz jöv.*	keres*ni fogod jöv.*
	3.	keres*ni fog. jöv.*	keres*ni fogja jöv.*
Plur.	1.	keres*ni fogunk jöv.*	keres*ni fogjuk jöv.*
	2.	keres*ni fogtok jöv.*	keres*ni fogjátok jöv.*
	3.	keres*ni fognak jöv.*	keres*ni fogják jöv.*

Futurum 18*uum*, ut 1*mum*, addito *valaba*, uel, *valamikor.*

Futurum 19*num*, ut 1*mum*, addito *ba élëk*, ſi uixero.

Futurum 20*mum*, ut 1*mum*, addito *ba ISTEN engedi*, ſi DEVS indulſerit: uel, *ba ISTENnek ugy tetſzik*, ſi DEO ita uiſum fuerit.

Imperatiui præſens et futurum.

		Intransit.	*Transit.*
Sing.	2.	Keress	Keres*ſed*, keress'*d.*
	3.	keres*ſën*	keres*ſe.*
Plur.	2.	keres*ſetëk*,	keres*ſétëk.*
	3.	keres*ſenek*,	keres*ſék.*

K Con-

Coniunctiuus.

Præsens.

		Intransit.	*Transit.*
Sing. 1.	*Hodj* (ut)	Keres*ſek*,	Keres*ſem*.
2.	- - -	kere*ss*, (*ſél*)	keres*ſed*.
3.	- - -	keres*ſën*	keres*ſe*.
Plur. 1.	*Hodj* (ut)	keres*ſünk*,	keres*ſük*.
2.	- - -	keres*ſetëk*,	keres*ſétëk*.
3.	- - -	keres*ſenek*,	keres*ſék*.

Præter. inperf. 1*mum*, idque *Futuro* mixtum.

Sing. 1.	(*Hodj*; *ha*; *a-midőn*)	Keres*nék*	Keres*ném*.
2.	- - - - - -	keres*nél*	keres*néd*.
3.	- - - - - -	keres*ne*	keres*né*.
Plur. 1.	(*Hodj*; *ha*; *a-midőn*)	keres*nénk*	keres*nők*.
2.	- - - - - -	keres*nétëk*	keres*nétëk*.
3.	- - - - - -	keres*nének*	keres*nék*.

Præter. inperf. 2*dum*, idque Futuro mixtum.

Sing. 1.	*A-midőn*	keres*ëk-vala*,	keres*ëm-vala*.
2.	- - - -	keres*ſz-vala*,	keres*ëd-vala*.
3.	- - - -	keres*-vala*,	keres*i-vala*.
Plur. 1.	*A-midőn*	keres*ünk-vala*,	keres*ük-vala*.
2.	- - - -	keres*tek-vala*,	keres*itëk-vala*.
3.	- - - -	keres*nek-vala*,	keres*ik-vala*.

Præter. inperf. 3*tium*, idque Futuro mixtum.

Sing. 1.	*Ha*	keres*ni fognék*,	keres*ni fognám*.
2.	- -	keres*ni fognál*,	keres*ni fognád*.
3.	- -	keres*ni fogna*,	keres*ni fogná*.
Plur. 1.	*Ha*	keres*ni fognánk*,	keres*ni fognánk* (*ők*).
2.	- -	keres*ni fognátok*,	keres*ni fognátok*.
3.	- -	keres*ni fognának*,	keres*ni fognák*.

Præter.

Præter. inperf. 4*tum.* idque *Futuro* mixtum.

Sing. 1. *Ha* keres*ni akarnék*, keres*ni akarnám.* caet.
Plur. 1. *Ha* keres*ni akarnánk*, keres*ni akarnók.* (*ánk*) c.

Præter. perfect. 1*mum*, ut Præter. perf. Indicatiui.

Sing.	1.	(*Hodj*, quod)	keres*tem*	keres*tem.*
	2.	- - -	keres*tél*	keres*ted.*
	3.	- - -	keres*ëtt*	keres*te.*
Plur.	1.	(*Hodj*, quod)	keres*tünk*	keres*tük.*
	2.	- - -	keres*tetëk*	keres*tétëk.*
	3.	- - -	keres*tek*, —*tenek*,	keres*ték.*

Præter. perfect. 2*dum.*

Sing.	1.	*Hodj*	keres*tem-lédjën*,	keres*tem-lédjën.*
	2.	-	keres*tél lédjën*,	keres*ted lédjën.*
	3.	-	keres*ëtt lédjën*,	keres*te lédjën.*
Plur.	1.	-	keres*tünk-lédjën*,	keres*tük-lédjën.*
	2.	-	keres*tetëk lédjën*,	keres*tétëk lédjën.*
	3.	-	keres*tek* (*tenek*) *lédjën*,	keres*ték lédjën.*

Præter. inperf. 3*tium*, ex usu Transsiluanorum.

Sing.	1.	*Fogtam* keres*ni*,	*fogtám* keres*ni.*
	2.	*fogtál* keres*ni*,	*fogtad* keres*ni.*
	3.	*fogott* keres*ni*,	*fogta* keres*ni.*
Plur.	1.	*fogtunk* keres*ni*,	*fogtuk* keres*ni.*
	2.	*fogtatok* keres*ni*,	*fogtátok* keres*ni.*
	3.	*fogtak* (*tanak*) keres*ni*,	*fogták* keres*ni.*

Præter. plus quam perfect. 1*mum*, ut *Præter. perfect.* 2*dum*; interiecto *lëtt*: i. e. *Kerestem-lëtt-lédjën*, caet.

Præter. plus quam perfect. 2*dum*, ut *Præter. perfect.* 2*dum*; interiecto *vólt*: i. e. *Kerestem-vólt-lédjën.* caet.

Præter. plus quam perfect. 3*tium*, ut *Præter. perfect.* 3*tium*; interiecto *vólt*: id est; *fogtam-vólt keresni.*

Præter. plus quam perfect. 4*tum*: idque *Futuro mixtum* aliquando; nimirum cum particula *ba*, *bodjba*, et *fine aliis* particulis. Alias comftruitur cum *minek-utánna.*

Sing.	1.	Kerestem-*vólna*,	Kerestem-*vólna.*
	2.	kerestél *vólna*,	kerested *vólna.*
	3.	keresëtt *vólna*,	kereste *vólna.*
Plur.	1.	kerestünk-*vólna*,	kerestük *vólna.*
	2.	kerestetëk *vólna*,	kerestétëk *vólna.*
	3.	kerestek (*tenek*) *vólna*,	kerestékvó na.

Præter. plus quam perfect. 5*tum* 4*to* antiquius: idque *futuro* mixtum; fcire licet cum particula *ba*, *bodjba*; et *fine aliis* particulis. Formatur ut 4*tum*, interiecto *vólt*: i. e. *Kerestem-vólt-vólna.* caet.

Futuro-Præteritum 1*mum*, ut *Præter. inperf.* 2*dum*, aft alia particula, nimirum *ba*, fubiuncta. *Épen* keresëk-*vala*, keresëm-*vala*, ha etc. *quaefiturus eram*, fi etc.

Futuro-Præteritum 2*dum*, ut Futuro-Præteritum 2*dum* Indicatiui, addita particula *a midón.* ut: *a-midón* keres*ni fogok-vala*, keres*ni fogom-vala*; quum quaefiturus eram.

Futuro-Præteritum 3*tium.* *A-midón* keres*endő vadjok-vala*: quum quaefiturus eram. *A-midón* keres*endők vadjunk-vala*: quum quaefituri eramus. *A-midón* keres*endő-vala*: quum quaefiturus erat. *A-midón* keres*endők-valának*: quum quaefituri erant.

Futu-

Futuro-Præter. 4*tum*. *A-midőn* kereső *vadjok-vala* : quum quaesiturus eram. In aliis Verbis aptius.

Futuro-Præter. 5*tum*. *A-midőn* keres*ni kész-ülök-vala* : . quum quaesiturus eram ; quum in eo essem, ut quaererem.

Futuro-Præter. 6*tum*. *A-midőn* keres*ni indúlok-vala* : quum quaesiturus eram : quum quaerere inclinarem, aut cogitarem.

Futuro-Praet. 7*mum*. Quum quaesiturus eram.

S. 1. *A-midőn* keres*ni akar*ok-*vala*, *akar*om-*vala*.
2. - - - keres*ni akar*sz-*vala*, *akar*od-*vala*.
3. - - - keres*ni akar* - - *vala*, *akar*ja-*vala*.
P. 1. *A-midőn* keres*ni akar*unk *vala*, *akar*juk-*vala*.
2. - - - keres*ni akar*tok-*vala*, *akar*játok-*vala*.
3. - - - keres*ni akar*nak-*vala*, *akar*ják-*vala*.

Futuro-Præt. 8*uum*. Quum quaesiturus eram.
S. 1. *A-midőn* keres*ni kívánok-vala*, *kívánom-vala*, etc.
P. 1. *A-midőn* keres*ni kíván*unk-*vala*, *kíván*juk-*vala*, c.

Futuro-Præt. 9*num*. Quum quaesiturus eram.
S 1. *A-midőn* keres*ni kezdëk-vala*, *kezdëm-vala*, etc.
P. 1. *A-midőn* keres*ni kezd*ünk-*vala*, *kezd*jük-*vala*, etc.

Futuro-Præter. 10*mum*. Quum quaesiturus fui. *A-midőn* keres*ni*, uel, keres*nëm këll-vala*. Quum quaesituri fuimus. *A-midőn* keres*ni*, uel, keres*nünk këll-vala*. etc.

Futuro-Præter. 11*mum*. Quum quaesiturus fui, fuisti, fuit. Quum quaesituri fuimus, caet. *A-midőn*, *nékëm*, *nékëd*, *néki*, *nékünk*, *néktëk*, *nékik* keres*ni këlletik- vala*.

Futuro-Præter. 12*mum*. Quum quaesiturus fui, etc. *A-midőn* keres*ni*, uel, keres*ném*, keres*néd*, keres*nie*, keres*nünk*, keres*nétek*, keres*niék illik vala*.

Futuro- Præter. plus quam perfectum 1*mum*. Quum quaesiturus fueram.

S. 1. *A-midőn* keres*ni fogék-vala*, *fogám-vala*.
2. - - - keres*ni fogál-vala*, *fogád-vala*.
3. - - - keres*ni foga-vala*, *fogá-vala*,
P. 1. *A-midőn* keres*ni fogánk-vala*. *fogánk* (*fogók*) *v*.
2. - - - keres*ni fogátok-vala*, *fogátok-vala*.
3. - - - keres*ni fogának-vala*, *fogák-vala*.

Futuro-Præter. plus quam perfectum 2*dum*. Quum quaesiturus fueram.

S. 1. *A-midőn* keres*ni fog*tam-*vólna*, *fog*tam-*vólna*.
2. - - - keres*ni fog*tál-*vólna*, *fog*tad-*vólna*.
3. - - - keres*ni fog*ott-*vólna*, *fog*ta-*vólna*.
P. 1. - - - keres*ni fog*tunk-*vólna*, *fog*tuk-*vólna*.
2. - - - keres*ni fog*tatok-*vólna*, *fog*tátok-*vól*.
3. - - - keres*ni*. *fog*tak, (tanak), *fog*ták-*vólna*.

Futuro-Præter. plus quam perfectum 3*tium*. Quum quaesiturus essem. *A-midőn* keres*ni készültem-vólna*: keres*ni készültél-vólna*: keres*ni készült-vólna*: keres*ni készültünk-vólna*: keres*ni készültetek-vólna*, keres*ni készültek-vólna*.

Futuro-Præter. plus quam perfectum 4*tum*. Quum quaesiturus essem. *A-midőn* keres*ni indúltam*, *–indúltál*, *–indúlt*, *–indúltunk*, *–indúltatok*, *–indúlták*, (*tanak*) - *vólna*.

Futuro-Præter. plus quam perfectum 5*tum*. Quum quaesiturus essem. *A-midőn* keres*ni akartam-vólna*,

vólna, *—akartál*, *—akartad-vólna*; *—akart*, *akarta-vólna*. *A-midőn* keresni *akartunk*, *—akartuk-vólna*. caet.

Futuro-Præter. plus quam perfectum 6*tum*. Quum quaesiturus fuissem. 1) *A-midőn* (keres*ni*,) keres *ëm këllëtt* (*këllëtëtt*) - *vólna*. 2) keres*nëd këllëtt* (*këllëtëtt*)-*vólna*. 3) keres*nie këllëtt* (*këllëtëtt*)-*vólna*. 1) keres*nünk këllëtt* (*këllëtëtt*) -*vólna*. caet.

Futuro-præter. plus quam perfectum 7*mum*. Quum quaesiturus fueram. 1) *A-midőn* keres*nëm këll-vala*. 2) k—*nëd këll-vala*. 3) k—*nie këll-vala*. 1) k—*nünk këll-vala*. 2) k—*nëtëk këll-vala*. etc.

Futurum 1*mum*, ut Præsens et Futurum 1*mum* Indicatiui. 1) *Ha*, (a-midőn) keres*ëk*, keres*ëm*, *P*. 1. —keres*ünk*, keres*ük*. caet.

Futurum 2*dum*, ut Futurum 2*dum* Indicatiui. 1) *Ha*, (a-midőn) keres*éndëk*, —keres*éndëm*. P. 1) *Ha*, (a-midőn) keres*éndünk*, —keres*éndjük*. caet.

Futurum 3*tium*, ut Futurum 3*tium* Indicatiui. *S*. 1. *Ha* keres*ni fogok*, *—fogom*. *P*. 1. *Ha* keres*ni fogunk*, *—ni fogjuk*. caet.

Futurum 4*tum*, ut Futurum 4*tum* Indicatiui. *S*. 1. *Ha*, (a-midőn) keres*ni akarok*, *— akarom*. caet. *P*. 1. *Ha*, (a-midőn) keres*ni akarunk*, *—akarjuk*. etc.

Futurum 5*tum*, ut Futurum 5*tum* Indicatiui. *S*. 1. *Ha*, (a-midőn) keres*ni indúlok*. caet. *P*. 1. *Ha*, (a-midőn) keres*ni indúlunk*. caet.

Futurum 6*tum*, ut Futurum 6*tum* Indicatiui. *S*. 1. *Ha*, (a-midőn) keres*ni készülök*. caet. *P*. 1. *Ha*, (a-midőn) keres*ni készülünk*. caet.

Futurum 7*mum*, ut Futurum 13*tium* Indicatiui. *S*. 1. *Ha* keres*ëk*, *— ëm jövendőben*. caet. *P*. 1. *Ha* keres*ünk*, keres*ük jövendőben*. caet.

Poteſt etiam dici et quidem eo longe ſignificantius.

S. 1. *Ha jövendöben* keresëk, keresëm. caet.
P. 1. *Ha jövendöben* keresünk, keresük. caet.

Futurum 8uum, ut Futurum 17mum Indicatiui.
S. 1. *Ha* keres*ni fogok*, *fogom jövendöben*. caet.
P. 1. *Ha* keres*ni fogunk*, *–fogjuk jövendöben*. etc.

Futurum *indefinitum* ac dubii exitus.
S. 1. *Ha* keres*ni találok*, *találom*. caet.
P. 1. *Ha* keres*ni találunk*, *találjuk*. caet.

NB. Præſens 1*mum* Futuri Comiunctiui. Quod *ſim* quaeſiturus.
S 1. *Hodj* keres*ſek*, keres*ſem*. caet.
P. 1. *Hodj* keres*ſünk*, keres*ſük*, caet.

Præſens 2*dum* Futuri Comiunctiui. Quod *ſim* quaeſiturus.
S. 1. *Hodj* keres*ni fogjak*, *–ni fogjam*. caet.
P. 1. *Hodj* keres*ni fogjunk*, *–ni fogjuk*. caet.

Præſens 3*tium* Futuri Coniunctiui. Quod *ſim* quaeſiturus.
S. 1. *Hodj* keres*nëm këlljën*. 2. k *–nëd këlljën*. caet.
P. 1. *Hodj* keres*nünk këlljën*. caet.

Præteritum 1*mum* Futuri Comiunctiui. Quod (ſi) quaeſiturus *eſſem*.
S. 1. *Hodj* (ha, hodjha) keres*nék*, keres*ném*. c.
P. 1. *Hodj* - - - - keres*nénk*, keres*nök*. (*nénk*.)c.

Præteritum 2*dum* Futuri Comiunctiui. Quod quaeſiturus *eſſem*.

S. 1.

S. 1. *Hodj* (ha, hodjha) keres*ni fognék*,*—ni fognám*.c.
P. 1. *Hodj* - - - - keres*ni fognánk*. (*ók*.) caet.

Præteritum 3*tium* Futuri Coniunctiui. Quod (si) quaesiturus *essem*.

S. 1. *Hodj* (ha, hodjha) keres*nëm këllene*. c.
P. 1. *Hodj* - - - - keres*nünk këllene*. caet.

Futurum 1*mum* Futuri Coniunctiui. *Quum, quando, si, postquam* quaesiturus (ero), *fuero*: quaesituri (erimus), fuerimus. caet.

S. 1. A-midőn keres*éndëk*, (ha) keres*éndëm*. caet.
P. 1. A-midőn keres*éndünk*, - - *éndjük*. caet.

Futurum 2*dum* Futuri Coniunctiui. *Idem*.

S. 1. Ha keres*ni fogándok*, *—fogándom*. caet.
P. 1. Ha keres*ni fogándunk*, *—fogándjuk*. caet.

Futurum 3*tium* Futuri Coniunctiui. *Idem*.

S. 1. Ha keres*ni akarándok*, *—akarándom*. caet.
P. 1. Ha keres*ni akarándunk*, *—ándjuk*. caet.

Futurum 4*tum* Futuri Coniunctiui. Eo remotius.

S. 1. Ha keres*éndëk*, *—éndëm jövendőben*. caet.
P. 1. Ha keres*éndünk*, *—éndjük jövendőben*. caet.

Futurum 5*tum* Futuri Coniunctiui. *Idem*.

S. 1. Ha keres*ni fogok*, *fogom jövendőben*. caet.
P. 1. - - keres*ni fogunk*, *fogjuk jövendőben*. caet.

Futurum 6*tum* Futuri Coniunctiui. Eo remotius.

S. 1. Ha keres*ni fogándok jövendőben*.
2. - - keres*ni fogándom jövendőben*. caet.
P. 1. Ha keres*ni fogándunk*, *—juk*, *jövend*. caet.

Futurum 7*mum* Futuri Coniunctiui. *Idem.*

S. 1. Ha kereséndő *lészëk.*
2. - - kereséndő *lészesz, lészsz.*
3. - - kereséndő *lësz, lészën.*
P. 1. Ha kereséndők *lészünk.* caet.

Futurum 8*uum* Futuri Coniunctiui. Indefinitum.

S. 1. Ha keres*nëm*, —*nëd*, —*nie fog-këlleni.*
P. 1. Ha keres*nünk*, —*nëtëk*, —*niëk fog-këlleni.*

Futurum 9*num* Futuri Coniunctiui. Indefinitum.

S. 1. Ha keres*nëm*, —*nëd*, —*nie këlleténdik.*
P. 1. Ha keres*nünk*, —*nëtëk*, —*niëk këlleténdik.*

Futurum 10*mum* Futuri Comiunctiui. Indefiniti ac *dubii* exitus.

S. 1. Ha keres*ni találándok*, —*találándom.* caet.
P. 1. Ha keres*ni találándunk*, —*találándjuk.* caet.

Obſerua: Si auxiliaria *késszülök*; *indúlok*; *akarok*, *akarom*; *kivánok*, *kivánom*; *találok*, *találom*; *këll*, *këlletik*, praeponantur Verbis principalibus, *ipſa* fieri *principalia*, atque ad rationem ſenſus, quem fundunt, eſſe explicanda. Poſtpoſita uerum Infinitiuis, an, et quando, potiantur *imperio*; poterit ex adcurata Orationis, uel etiam Enunciationis, ſtructura diiudicari. Aſt *fog*, *fogott*, *fogna*, poſſunt ubiuis, et ſolent, *miniſtrare.*

§. II. Ad rationem laudati huius exempli facile inflectas *alterius cenſus* Verbum. ex. c. *talál*, (inuenit, reperit. caet.): pauca modo obſerues. *a*) 2*da ſingul.* praeſentis Indicatiui, *találſz*: 1*ma* plur. transitiui, *találjuk*: 2*da*, *találjátok*: 3*tia*, *találják.*

jdk. β') 3*tia* sing. præteriti Indicatiui intransitiui, *talált*: transitiui autem, *találta.* γ') Imperatiui 2*da* sing. *találj*: 3*tia*, *találjon*: 2*da* plur. *találjatok*: 3*tia*, *találjanak.* Transitiui 2*da* singul. *találjad*; comtracte atque usitatius *találd*: 3*tia*, *találja*: 2*da* plur. *találjátok*: 3*tia*, *találják.* δ') 3*tia* singul. Præsentis Coniunctiui, *találjon*, *találja*: 1*ma* plur. *találjunk*, *találjuk*: 2*da* singul. intransitiui; *találj*, usitatius, quam *találjál*; uti fit in plerisque Verbis in *l* desinentibus. ε') 3*tia* sing. Præter. Inperf. Coniunctiui, *találna*, *találná.* ς') 3*tia* Futuri 2*di* Indicatiui, *találánd*, *találándja.*

§. III. Quandoquidem Tempus *keresëk* potest ac solet pro *Futuro* quoque usurpari: uidetur *indeterminatum* quid, quando id pro *Præsenti* sumatur; nisi forte aliquo *aduerbio* determinetur. *Praesentissimam* itaque *operationem* significaturi quidam, explicant *eam*, circumscribendo: *kereső vadjok*; actv quaero. *Ezt tévő vadjok*; hoc actv ago: *ezt tévő vadj*; hoc actv agis: *ezt tévő*; (uel, *ezt tévő ő*); hoc actv agit: *ezt tévők vadjunk*; hoc actv agimus: *ezt tévők vadjtok*; hoc actv agitis: *ezt tévők* (uel, *ezt tévők ők*); hoc actv agunt. Poteris *circumscriptum* hocce Verbum per praecipua longioris, quam exhibui, Tabulae Tempora, si lubet, commode uariare: atque *realem actionem quuiusuis temporis* eleganter exprimere ac significantissime. *Ezt tévő valék*, *vóltam-vala*, *fogok lënni*, *lészëk*, *lëendëk.* Mit *tévő lédjek*, *lëdjek*, *lënnék*: hodj *ezt tévő vóltam-lédjën*: ha *ezt tévő vóltam-vólna*: hodjha *ezt tévő lëendëk.* caet. Sed, *ezt tévő lédj*, tam futurum quam præsens exprimit.

Pari modo eleganter inflectas, *àra mënendő*: a natura, uel aetate, aut alia ratione, ita *comparatus* est, ut hoc uel *id adsequatur*: *àra mënendő vadjok*: 3*tia*.

3tia plur. *ára mënendők*. Præt. inperf. *ára mënendő valék*. Præter. perf. *ára mënendő vóltam*. Præter. plus quam perfect. *ára mënendő vóltam-vala*. Futurum; *ára mënendő lészëk*. Coniunctiui præsens; *ára mënendő lédjek*. Præter. inperfect. *ára mënendő vólnék, lënnék*. Præt. perf. *ára mënendő vóltam-lédjën, lëttem-lédjën*. Præt. plus quam perf. *ára mënendő vóltam-vólna, lëttem-vólna*. Futurum; a-midőn *ára mënendő lészëk, lëéndëk*.

§. IV. En Tabulam Passiui *Kerestetëm*, et, *Találtatom*.

Indicatiui Præsens.

Sing.	1. Keres*tetëm*,	Talál*tatom*.
	2. keres*tetël*,	talál*tatol*.
	3. keres*tetik*,	talál*tatik*.
Plur.	1. keres*tetünk*,	talál*tatunk*.
	2. keres*tettëk*,	talál*tattok*.
	3. keres*tetnek*,	talál*tatnak*.

Præter. Inperf. formabis; modo Præsenti addas *-vala*.

Præteritum perfectum.

Sing.	1. keres*tettem*,	talál*tattam*.
	2. keres*tettél*,	talál*tattál*.
	3. keres*tetëtt*,	talál*tatott*.
Plur.	1. keres*tettünk*,	talál*tattunk*.
	2. keres*tèttetëk*,	talál*tàttatok*.
	3. keres*tettek* (*tettenek*),	talál*tattak* (*tattanak*).

Adde huic 1) *-vala*; 2) *-vólt*; 3) *-vólt-vala*: ita nancisceris Præteritum plus quam perfect. 1*mum*, 2*dum*, et 3*tium*.

Futurum 1*mum*, ut *præsens*.

Futurum 2*dum*, formatur ex *infinitiuo*, et auxiliari *fogok*. Keres*tetni*, talál*tatni fogok*; *fogsz*; *fog*; *fogunk*, caet.

Futu-

Futurum 3*tium*, ex *præsenti*, et uoce *jövendőben.*

Si quis fors *Imperatiuum* adhibeat *Passiuis*; id minus proprie fecerit. Puritatis igitur ſtudioſi utuntur aliquo Verbo formae VII*mae* ſev Hithpahel. ex. gr. 2) *Mosódjál, tisztúlj.* 3) *Mosódjék, mosódjon, tisztúljon.* 2*da* plur. *mosódjatok*, *tisztúljatok.* 3*tia*, *mosódjanak*, *tisztúljanak.* Sic, kereső*djél*, talá*lódjál.*

Coniunctiui Præſens: *t* in *s* comuerſo.

Sing.	1. keres*tesſem*,	talál*tasſam.*
	2. keres*tesſél*,	talál*tasſál.*
	3. keres*tesſék* (*ſén*),	talál*tasſék* (*ſon*).
Plur.	1. keres*tesſünk*,	talál*tasſunk.*
	2. keres*tesſetëk*,	talál*tasſatok.*
	3. keres*tesſenek*,	talál*tasſanak.*

Præteritum Inperfectum.

Sing.	1. keres*tetném*,	talál*tatnám*,
	2. keres*tetnél*,	talál*tatnál*,
	3. keres*tetnék*,	talál*tatnék.*
Plur.	1. keres*tetnénk*,	talál*tatnánk.*
	2. keres*tetnétëk*,	talál*tatnátok.*
	3. keres*tetnének*,	talál*tatnának.*

Indicatiui Præterito perfecto adde auxiliaria 1) *-lédjën*, 2) *-vólna*, 3) *-vólt-vólna*: ita fortieris 1) Præteritum Perfectum; 2) Præter. plus quam perf. 1*mum*; 3) Præt. plus quam perf. 2*dum.*

Futurum 1*mum*, ut Futurum 1*mum* Indicatiui, addito, *ba*, *a-midőn.*

Futurum 2*dum*, ut Futurum 2*dum* Indicatiui, addito, *ba*, *a-midőn.*

Futu-

Futurum 3*tium.*

Sing.	1.	Keres*teténdëm*,	Talál*tatándom*.
	2.	keres*teténdël*,	talál*tatándol*.
	3.	keres*teténdik*,	talál*tatándik*.
Plur.	1.	keres*teténdünk*,	talál*tatándunk*.
	2.	keres*teténdëtëk*,	talál*tatándotok*.
	3.	keres*teténdenek*,	talál*tatándanak*.

Infinitiui Præsens, Præt. Inperfect. ac Futurum: keres*tetni*, talál*tatni*.

Præter. perf. et plus quam perf. *kerestetëttnek*, *találtatottnak lënni.*

Obferua, α) 3*am fingularem* Præteriti perfecti Indicatiui nobis ufurpari etiam pro *Participio Præterito*, eoque *uariabili*, fi *abfolute* ponatur. *Kerestetëtt*, *találtatott dolog*; *kerestetëtt*, *találtatott* dolog*nak*: *a kerestetëttnek*, *a-találtatottnak*. caet. Aft loco pluralium *kerestetëttek*, *találtatottak*, ufitatius uenire 3*tiam* pluralem eiusdem Præteriti perfecti: *kerestettek*, *találtattak*; *a-kerestetteknek*, *találtattaknak*; *a-kerestetteket*, *találtattakat*. β) Pro *találtatándik*, *kerestetendik*, dici quibusdam, *találtatánd*, *kerestetend*. γ) Ab hac ipfa perfona deriuari Participium futurum, *találtatándó*, *kerestetendő*; pariter, idque prioris lege, uariabile.

§. V. Si Verbi *Potentialis* uel praefens Indicatiui Tempus exhibeam; facile totum ipfum Verbum uariabis. *Keresbetek*, *poffum quærere*.

		Intransit.	*Transit.*
Sing.	1.	*Keres*hetëk,	*Keres*hetëm.
	2.	*keres*hetsz,	*keres*hetëd.
	3.	*keres*het,	*keres*heti.
Plur.	1.	*keres*hetünk,	*keres*hetjük.
	2.	*keres*hetëk,	*keres*hetitëk.
	3.	*keres*hetnek,	*keres*hetik.

α) Præ-

α') Præteriti perfecti 3*tia* sing. *kereshetëtt*: et Transit. *kereshette*. β') Præteriti inperfecti 1*mi* 3*tia* singul. *kereshete*: Transitiua uero *kereshetě*. γ') Futura demum adaptabis 1*mo*, 8*uo*, 9*no*, 10*mo*, 11*mo*, 12*mo*, 13*tio*, 18*uo*, 19*no*, atque 20*mo*. δ') Imperatiuo caret. ε') Coniunctiui Præsentis 3*tia* singul. *kereshessën*: transitiua; *kereshesse*. ζ') 3*tia* sing, Præteriti inperf. *kereshetne*: transitiua; *kereshetné*. ζ') Futuri denique 2*di* 3*tia* sing. *keresheténd*: transitiua autem *keresheténdi*.

Passiui Indicatiuus: *Possum quaeri; inueniri.*

Sing.	1.	*Kerestethetëm*,	*találtathatom*.
	2.	*kerestethetël*,	*találtathatol*.
	3.	*kerestethetik*,	*találtathatik*.
Plur.	1.	*kerestethetünk*,	*találtathatunk*.
	2.	*kerestethettëk*,	*találtathattok*.
	3.	*kerestethetnek*,	*találtathatnak*.

Præter. inperf. 1*mum*; *kerestethetém*. Præter. perfect. *kerestethettem*. Coniunctiui Præsens; *kerestethessem*. Præt. inperfectum; *kerestethetném*. Futurum; *kerestetheténdëm*.

§. VI. Obserua quasdam *personas* Verbi formae *Hipbil* coincidere cum Passiuo: e re ideo erit uel Præsens Indicatiui eius exhibere, ut queas de reliquis iudicare eo facilius.

		Intransit.	*Transit.*
Sing.	1:	*Kerestetëk*,	*kerestetëm*.
	2.	*kerestetsz*,	*kerestetëd*,
	3.	*kerestet*,	*keresteti*.
Plur.	1.	*kerestetünk*,	*kerestetjük*.
	2.	*kerestetëtëk*,	*kerestetitëk*.
	3.	*kerestetnek*,	*kerestetik*.

Huius

Huius porro Passiuum eadem ratione coincidit cum *Hipbil duplicato*, intrans. et transitiuo: *kerestettetëm; eficio*, ut quis *curet* (id) *quaerendum.* Item passiue, *curatur, ut quaerar.*

§. VII. *Inpersonalium* etiam *Verborum* aliquam inibo rationem. 1) *Illik*, decet, ab *illëm. Kell*, uulgo *köll* et *kö*, oportet, a *këllëk. Használ*, iuuat, expedit, ab *basználok. Mëg-lëbet*, potest fieri.

2. Szükség, (necessitas), item *szükségës* (necessarium), *necesse est.* Ex more Idiomatis nostri, praeter *interrogationes* ac *responsiones*, atque certos loquendi modos, eos potissimum, in quibus *pronomen personale* aut *regens adiectiuum*, caet. requiritur, numquam utimur uerbis *est*, et *sunt*, (*vadjon, van, vadjnak*, uulgo, *vadnak, vannak*): quod ipsi Hebraeo ferimus adceptum, *Az- URnak templọma ez*: est templum DOMINI hoc. Ó *atjámfia; atjámfia ő*: ille frater mihi (est). Ó *az-én-atjámfia*: is (est) frater meus. *Barátim ők*: illi mihi (sunt) amici. *Az-én-barátim jók, ëgjenës szívűek*: amici mei (sunt) probi, sinceri. *Igazak az-én-barátim*: amici mei aequi (sunt). *Hol Biró? Hol Prókátor?* Vbi agit iudicem; causidicum? Vsv tamen uenit insolenti quuidam dialecto: *bol van biró? bol van prókátor?* caet. caet. Quod insolens est, non moramur: elegantiae tam antiquae tam que nobilis ac excellentis habenda ratio. Cuncta itaque *Adiectiua* poterunt, ut ad frontem *Sectionis* VIII. obcupauimus, pro totidem *Verbis*, iisque *deriuatis*, adcipi; atque non nulla eorum pro *Inpersonalibus*, ubi requiretur, usurpari.

3. *Tertia pluralis* actiuorum, neutrorum ac deponentium, uti iam supra commemorauimus, adhiberi potest, ut *Inpersonale actiuae formae*, ast *interpretationis passiuae*; atque per omnia tempora uariari.

riari. *Olvàsák* (uulgo *olvasſák*), *olvasnak*; *mondják*, *mondanak*, *mondnak*; *irják*, *irnak*; legitur, dicitur, ſcribitur: *állanak*, *mënnek*, ſtatur, itur. Sic, *harczolnak*, vijaskodnak, lármáznak. *Irták*, *irtanak*; ſcriptum eſt: *irtak*; *irták-vala*: *irni fogják*, *irni fognák*: *irnának*, *irnák*: *irtak lëdjën*: *irtak*, *irták-volna*: *irándanak*, *irándják*: *olvasſanak*, *olvasſák*; olvasnának, olvasnák. caet.

4. *Primam* quoque *pluralem* adhibemus. *Ugj látjuk*; *tapasztaljuk*. A-mint *halljuk*; *olvasſuk*. Mëg-*këll vallanunk*. Mit *mondhatunk* egjebet? Similia.

5. Infinitiuos etiam. *Ugj hallanj*. Nëm *látni*. Ha mëg-*këll vallani*.

6. Magſime Infinitiuos *Potentialium*, fere plerorumque; uti ſupra laudatum eſt. Ugj *mondhatni*: nëm *láthatni*: nëm *erőltethetni*: nëm *félhetni* tőle: nëm *mëhetni* oda.

7. Pari modo Infinitiuos *Potentialium* ſeparatorum. A-mint *lëhet olvasni*: nëm *lëhet mëg-látni*: nëm *lëhet* végére *mënni*: nëm *lëhet* ëlëgé *tapasztalni*: nëm *lëhet* annyira mënni.

8. Habemus porro Inperſonalia *paſſiuae* formae. ut: *látſzik*, uidetur, adparet: *tetſzik*, uidetur, adparet, placet: *hallik*, auditur: *érzik*, ſentitur.

9. His adcedunt: *villámlik*, fulgurat: *eſik*, pluit (item, adcidit, contingit): *fagy*; *olvad*: *mënydörög*: *világoskodik*; *hajnàlik*: *eſtvélëdik*, *ſötétëdik*. Permulta alia.

SECTIO X.

De Particulis.

§. I.

Loco *Praepositionum*, quas caeterae Linguae tam orientales quam europaeae *Nominibus* praefigunt, nos, ad modum Scytharum atque Othomannicorum, *Postpositionibus* utimur; si Nomina uolumus, aut alias Orationis partes, *nominum* instar, adficere. Ast, ubi uidetur easdem cum *Verbis* comstruere, uel potius *componere*, iubemus eas, pro natura *enunciationis*, heic praecedere, illic subsequi.

Earum aliae sunt *separabiles*, aliae *minus* tales. *Inseparabilium* quaedam, si *separentur*, nullum plane fundunt sensum: ideo nec in *compositionem* adhibentur. Comstruuntur uero pleraeque cum *Casu primo*, tam plurali, quam singulari: non nullae autem cum eiusmodi *casu comstructo*.

.1. *Be*, *ba* (*in*), ab hebraeo ב *be*, *ba* (*in* caet.): magsimae plebis parti et *quietem* et *motum* interpretatur. Cultiores uero discriminis ac euphoniae gratia, de *quiete* usurpant hodie, *ben*, *ban*. A-*mënybe*, a-*mënyekbe*, in coelos; a-*mënyben*, a-*mënyekben*, in coelis: a-*mëny-országba*, in regnum coelorum. Arabibus *b*: in. Persis *be*, in.

2. *Ve*, *va* (*cum*), ab eodem ebraeo ב *in*, *cum*, caet. quuidam plebi usurpatur. At magsima pars plebis nostrae dicit *vá'*, *vé'*, pro *val*, *vel*.

3. *E'*, *al* (*cum*), ab antiquo *ile* (*cum*). Scythis, Tataris, atque Turcis hodiedum superest. Vltimam uocalem dictionis, quae in unam solum consonam terminatur, *eleuat*: quam etiam ob rationem *consona finalis geminationem* mentiri uidetur.

Em-

Embër-el embërëk-el: *àz-al*, *azòk-al*. Vulgo ſcribitur, *emberrel*, *emberekkel*, *azzal*, *azokkal*.

4. *Vel*, *val* (*cum*), compoſitum ex duabus particulis *ve-el*, *va-al*. Adhiberi comſueuit poſt uocales. *Mivel? kivel? ſzóval*. Certa plebs poſt conſonas etiam uſurpat. ut: *embërvel*, *embërëkvel*, *azokval*. Olim longe fuit uſitatius. Itaque *Slauoniis hungarice* loquentibus hic error, ut error, obuerti non poteſt.

5. *Ol*, uulgo hodierno *úl*, *ül* (*propter*, *pro*, caet.) ampliſſimae ſane ſignificationis; longe profecto amplioris, quam noſtris hodie uſv ueniat. Mutuatum ab hebraeo על *ol* (uulgo *ál*, et *bál*, *nál*, caet.) *propter*, *pro*, caet. Certae plebi profertur *ú'*, *ü'*.

6. *Hol*, *bël* (*ad*), motum ad locum explicat. Certae plebi familiare. Alii plebi *bö'*, *bë'*. Petitum ab eodem ebraeo על (propter, pro, *apud*, *ad*, caet.) Eo uero libentius id mihi perſuaſi, quod certa dialectus pro *bol*, et *boz*, amet *nál*, *nél*; quod plerisque noſtrum ſignificat *apud*.

7. *El* (*ad*) itidem *α*) motum ad locum exponit: quippe mutuatum ab hebraeo אל *el*, *al* (*ad*). Id nonniſi in *compoſitionibus* adhibetur hodie. Quoniam id *motum ad locum* ſignificat; ſimul etiam notionem *β*) *motus de*, *a*, *loco* inuoluit: ea que nobis uſitatior; adeo, ut adhiberi ſoleat etiam absque determinatione *loci*, *ad quem* motus fieri debeat. Certae plebi profertur *e'*.

8. *Hoz*, *bëz* (usque) *ad*. Petitum ab hebraeo et ſyriaco עד *usque*, *usque ad*: litera *d* in adfinem conſonam *z* comuerſa. Adſpiratae literae ה, ח, ע, uariae dialecto uario modo, *ſine*, uel *cum ſpiritu*; aliquando etiam, praeſertim poſteriores, ad modum *fictitiae* conſonae *gh*, *kh*, *n*, *ny*, *gn*, ad-

 ſolent

ſolent pronunciari. Itaque ab עד *bbod* (uulgo *bbad*; *nád*, *nyád*, *gnád*, caet.) ortum eſt *boz*. Indidem etiam Graecorum *ἕως*, *usque*. Imo et Latinorum *usque* indidem. *Que* enim expletiuum eſt. Scribitur uulgo *országboz*, *emberbez*: olim, *Orſzág-boz*, *ember-bez*. Et mihi ſic uidetur.

9. *Nál*, *nél* (*apud*): ab hebraeo על (propter, pro, *apud*, *ad*), quod, propter ſpiritum aſperrimum uariis modis pronunciatum; *bból*, *bbál*, *bol*, *bál*, *ól*, *ál*, *nál*, *nyál*, *ngál*, *gnál*, *gbál*, *gál*. Noſtrum *nál*, *nél* certae dialecto ſignificat etiam *motum ad locum*, uti paulo ante commemorabam. Scribitur *Orſzágnál*. Olim *Orſzág-nál*. Hoc et ipſe probo. Certa plebs profert *ná*, *né*.

10. *En*, *on*, *an*, *án*, *ón*, *ún*, *ën*, *ön*, *ün*, *őn*, *n*. Interpretatur nobis *per*, *ſuper*, *ad*, *in*. Coincidit cum Graecorum *ἐν*, ac *ἀνὰ*; et Coptitarum *ben* (in).

11. *Re*, *ra* (olim *gre*, *gra*) dicit *uerſus*, *recta ad*, frequentius *ad*, *ſupra*: notat motum ad locum. Aſiaticis, inter eos Othomannicis, *dogbru*, *uerſus*, *ad*.

12. *Ett*, *ött*, *ott*; *t*; notat *in*. Vltimum eſt genuinum: uocalis enim *e*, *o*, *ö*, propter euphoniam adſcita. *Kolosváratt*, *Györött*, *Pétsëtt*; Claudiopoli, Iaurini, Quinque Eccleſiis. Vulgo Transſiluanico rectius, *Kolosvárt*, *Györt*: ſi etymon conſideres. Dictum enim olim fuerat *Kolosvárda*, *Györde*: litera *d* iam in adfinem *t* commutata. Aſiaticis, inter eos, Othomannicis, in uſv eſt *da*, *de*: quod poſt certas literas ſonat illis *ta*, *te*.

13. *Dég*, *díg*, *ig*, *ég* (*usque*). Item, *tenus*. *Dig* in paucis ſupereſt exemplis: *mè-dég*, *mè-díg*, *è-dég*, *è-díg*; *à-dég*, *à-díg*. Vulgo, *meddig*, *eddig*, *addig*. Eliſo

ſo *d*, frequentius eſt hodie *ég*, *ig*. Aſiaticis, inter eos, Othomannicis, in uſv eſt *dėk*, *dég*.

14. *Int*, *ent* (iuxta, *ſecundum*) a particula ſcythica *nite*.

15. *Ként*, (*iuxta*, *ſecundum*). Compoſitum ex Ebraeorum et Arabum כ *kbe*, *ke* (*ſicut*), et particuſa, *nite* (*ſicuti*). Az-*Atjád-ként*, ſecundum patrem tuum, ſicuti pater tuus. *Orák-ként*, uulgo *óránként*, ſecundum horas.

16. *Ért* (*propter*; *ob*): coincidit cum Turcarum *ötürü*, *ötüri* (propter, pro).

17. *Ból*, *böl*, uulgo *búl*, *bül*. Certa plebs profert *bú*, *bü*. Interpretatur nobis (*de in*, *ab in*) *ex*. Compoſitum ex *be*, *ba*, et *al*, *el*. Vide 1. 7. *β*.

18. *Ról*, *röl*. Dicit (*ab ad*, *de ad*, *deſuper*) *de*. Vulgo *rúl*, *rül*. Quuidam plebi *rú*, *rü*. Compoſitum ex *ra*, *re*, et *al*, *el*. Comfer 7. *β*. et 11.

19. *Tól*, *töl* (*a*, *ab*) uulgo *túl*, *tül*. Quuidam plebi *tú*, *tü*. Compoſitum ex nota *quarti* Caſus *t* et *al*, *el* (*a*, *de*); eadem ratione atque hebraeum מאת *mëatb* (*a*) ex praepoſitione מ (*a*, *de*) et nota caſus *quarti* ת. *α*) Adcedit, quod, uti — *mëath*, alias denotat *prae*, *propter*, *ob*; ita noſtrum *töl*, *tól*, idem plane, ex uſv frequenti, exponat. *A-lábamtól nëm mëbetëk*. Nëm lépheték *töle*. Nëm maradhatok *ától*; id eſt, *miatta*. *β*) *Tól*, *túl*, olim etiam *töl*, *tül*: hodie ſolum cum maſculina uocali; dicit *poſt*, *ultra*. Comſtrui ſolet, et quidem ſeparatim, cum nomine particula *on*, *ën*, adfecto; numquam cum abſoluto. *A-városon tól*, (*túl*), *a-vizën tól* (*túl*), *a ciuitate*, *fluuio*; i. q. *poſt*, *ultra* çiuitatem, fluuium. Olim ſcriptum fuerat *város-on-tól*, *vizen-töl*, et, *városontól*, *vizentöl*; uti *azontól*, *ezëntöl*, poſt id, hoc, i. e. *ſtatim*, *propere*. *γ*) *Stól*, *ſtúl*, *ſtöl*, *ſtül*. Vide Sect. VIII. §. CII. Vna cum *tól*, *túl*, *töl*, *tül* ab-

 unde

unde olim explicabo. Interea obferua *τὸ tól, tól*, caet. eiusdem nobis interdum effe interpretationis, atque Latinis *a manu*, *a confiliis*. caet.

20. *Mëat*, uulgo *miat, miatt* (*propter*, *ob*, *prae*) feparabile, una cum fequentibus. Idem eft cum ebraeo מאת *meath*, uulgo *mëetb*. Certae plebi uulgare eft *mid'*.

21. *Közé* (*intra*, *intro*), motum ad locum interpretatur. Eft *tertius* cafus nominis *köz* (interftitium).

22. *Között* (inter), ab antiquo *közde*, *közte* (in interftitio), recte uulgo *közt*. Comfer. 12.

23. *Közül* (*ex*, de, ab interftitio). Compofitum ex *el* (*ab*, *de*). Vide 7. *β'*. Quuidam plebi *közü'*.

24. *Közel* (*prope*), ab antiquo *köz ile*, (cum interftitio). Certae plebi *közé'*. Comftruitur non cum abfoluto fed comftructo, *nomine*, fcire licet particula *boz*, *bëz*, adfecto.

25. *Köré*, olim *kërë* (*in circum*, *circum*, circo). Significat motum ad locum: eft enim tertius cafus nominis *kër*, (*kör*) circus.

26, *Körött*, *kërëtt* (*circum*). Ab antiquo *kërde*, *kërte*, *kërt*, in circo.

27. *Körül* (*circa*). Compofitum ex *el* (*ab*, *de*). Vide 7. *β'*. Cultiores dicunt *környül*. Plebi quuidam *körü'*.

28. *Mellé*, rectius *mèllé* (*ad iuxta*, *ad latus*). Significat motum ad locum: eft enim cafus *tertius* nominis *mèl*, uulgo *mell*, *melj*, finus, latus, pars lateralis.

29. *Mèlett*, uulgo *mellett* (*iuxta*, *fecundum*, ad, apud, penes). Quietem innuit. Ab antiquo *melde*, *melte*, *melt*.

30. *Me-*

30. *Mèlöl*, uulgo *mellől*, *melüül* (*a latere*, a iuxta, a penes). Compofitum ex *el* (*ab*, *de*). Vide 7. *ß*. Plebi quuidam *melüü*.

31. *Felé*, *uerfus*, *uerfum.* q. ad partem (quuius). Eft cafus *tertius* nominis *fel*, pars, adpertinens.

32. *Felől*, q. d. de, ab, *a uerfus* (a parte). Vulgo *felüül*. Compofitum ex *el* (7. *ß*.). Plebs quaedam pronunciat *felü*. NB. *A-felől*; *én-felőlem*, etc. a partë eius, a parte mea, etc. h. e. eo non obftante, me non obftante.

33. *Fëlé*, (*fupra*). Motum ad locum explicat: eft enim 3*tius* cafus antiqui nominis *fël*, fuperior pars.

34. *Fëlëtt*, uulgo *fölött* (*fuper*). Ab antiquo *fëlde*, *fëlte*, *fëlt*, in fuperiore parte.

35. *Fëlül*, uulgo *fëljül* (*a fupra*, de fupra). Compofitum ex *el* (7. *ß*). Certae plebi *föiü*, *följü*.

36. *Hëgyé* (*fupra*). Motum ad locum fignificat: eft enim *tertius* cafus nominis *hëgy*, apex, mons.

37. *Hëgyëtt* (*fuper*). Quibusdam *hëgyött*, *högyött*. Ab antiquo *hëgyde*, *hëgyte*, in apice. Quuidam plebi ufurpatur *hëgyëttül*, pro *hëgyül*, (*a fuper*). 7. *ß*.

38. *Alá*, (ad infra, *infra*, *fub*). Tertius cafus nominis *al*, pars inferior.

39. *Alatt* (in infra, *fubtus*, *fubter*). Ab antiquo *alde*, *alte*, *alt*, in parte inferiori.

40. *Alól*, *alúl* (ab infra, *de fubtus*). Compofitum ex *el*. Quibusdam: *alú*.

41. *Mëgé* (*pone*). Dicit motum ad locum, i. ad *partem pofticam*. Tertius cafus nominis *mëg*, pars poftica.

 42. *Mëg-*

42. *Mëgëtt*, quibusdam *mögött* (*pone*). Quietem in loco innuit. Ab antiquo *mëgde*, *mëgte*, in postica parte.

43. *Mëgül* (*a pone*). Compositum ex *el.* Certae plebi: *mëgü'*.

44. *Elé* (*ante*, ad ante). Intendit motum ad locum: est enim 3*tius* casus nominis *el*, pars antica.

45. *Elött* (*ante*, *coram*). Ab antiquo *elde*, *elte*, *elt*, in parte antica.

46. *Elöl*, ab ante, *a coram*: at in compositis, *ante*, *coram*; item, *ad ante*, *ad coram*. Compositum e scythico nomine *el*, et particula hebraea *el* (*ad*, caet.) Vide 7. *α'*. caet. Plebi quuidam: *elö'*. Cultioribus etiam interdum; ast in compositis. Adde *elébe* et *eleibe*.

47. *Fogva* (*tenus*). Proprie est Participium 3*tium* atque *Gerund.* Verbi *fog*, capit, prehendit, *tenet.* *α'*.) Imo et Particip. 2*dum fogván* frequenter adhibetur. *β'*.) Numquam comstruitur cum *puro* aliquo *nomine*; sed particula *tól*, *től* (18), aut *nál*, *nél* (9) adfecto. Quando *locum* uel *tempus* interpretatur; particulam *tól*, *től*, adsciscit: quando uero *rem*, *causam*, aut *modum*, innuit; requirit postpositionem *nál*, *nél*. *Etől-fogva* (*fogván*); hoc (loco) tenus: *àtol-fogva* (*fogván*); illo (tempore) tenus: *ènél-fogva*, *ànál-fogva*; hac (re) tenus, illa (causa) tenus. *γ'*.) *Fogvást*, quibusdam *fogvás'*, explicat *inclusionem rei*, *causae*, *modi*, *loci* atque *temporis a quo*: àtól az *idötől-fogvást*, ez *belytől-fogvást*; ab hoc loco, ab illo tempore; hoc est, *non excluso*, sed *incluso* illo tempore ac loco, *quo tenus*, caet. Sic, *e'nél-fogvást*. una *cum* sequela rei, efecto causae, et fine modi aliquuius, ipsum quoque *modum*, *causam*, atque *rem*, ex qua quid comsequitur, *comprehen-*

prebendit. Significans iuxta ac elegans. Comfer *Sect.* VIII. §. CII.

48. *Olta* (*a*, *ab*), uulgo *últa*, *ó'ta*: de tempore usurpatur. *Sok-ólta*, *nagy-ólta*, *rég-ólta*, *ëdj kevés-ólta*, *tëgnap-ólta*; a multo, a longo, a pridem, a breui, ab heri. *Az-ólta* (ab eo) inuoluit tempus *huc usque continuum*. Venit ab *oldan*, alias *ódan* (*ab eo*). Othomannicis, *ondan*, *andan*. *Ol* et *o* pronomen 3*ae* personae: *dan* autem postpositio, *ab*.

49. *Után*, (*post*). q. d. *ab eo*, post id. Plebi quuidam *otán*. Ab eodem *ódán* deriuatur.

50. *Által*, *áltol* (*trans*, *per*, ad uim uocis, *ad ultra*, *ad post*). Quibusdam, *átol*: certae plebi *átó'*. *a'*.) Comstructum id cum aliquo nomine *absoluto*, sev cum *puto* casv *primo*, fit particula *causae*, et *medii* sev *instrumenti*. A-*KHRISTUS*-*által*, az-*Apostolok-áltál*; az-*Ige*-*által*, a-*Szent Irás-által*: per CHRISTVM, Apostolos; per Verbum, Verbo, per Scripturam Sacram, Scriptura Sacra: *csatorna-álta'*, per canalem, canali : az-*Orszúg-által*, per Regnum, a Regno. *b'*.) Comstructum autem cum nomine particula *on*, *en*, caet. (10), adfecto, *locum*, ac *tempus* explicat.: *csatornán-által*, per, trans canalem; az-*Országon-által*, per, trans Regnum; az *el-múlt hétën-által*, per hebdomadem praeteritam; a-*Szent Iráson-által*, per Scripturam Sacram; az-*Apostolokon-által*, figurate, per aetatem, aut, per scripta Apostolorum.

51. *Kül*, (*kbül*) *praeter*, *extra*. Comstruitur cum nomine particula *on*, *en*, caet. adfecto. Cultiores usurpant *kivül*. quod ortum a *kübül*, *kibül*, litera *b* in *v* comuersa: uti et Graecorum *spiritus asper* in *v* permutatur aliquando Latinis. Mutuatum ab Arabibus. Illis חלא *kbela*, *kbæla*, significat, *praeter*. Obserua, in compositis *kül-mënt*,

extro-iuit, caeteris, plebis aliquui parti usv uenire *kü'–*; cultioribus uero *ki–*.

52. *Nélkül*, *nélkbül* (*absque*, *sine*). Olim, post uocales masculinas, *nálkül*: quuius aliqua uidi uestigia. Compositum ex *nál-kbül*, *nél-kbül*, extra-apud, praeter-ad: comfer 9. Tudomány nélkül, hit nélkül, ISTEN nélkül. Alias scribi comsueuerat, *tudománynálkül*, et *tudomány-nálkül*; *bitnélkül*, *Istennélkül*, et *bit-nélkül*, Isten-nélkül. Certae plebi, *né'kü'*. Quibusdam uero, *né'künt*.

53. *Belë* (*intra*, *intro*). Modo non habet imperium in nomina: unice uerbis componendis inseruit aliquando. Certae plebi profertur *bele*. [Est 3tius casus nominis *bel* (*pars interior*). Hinc etiam *intestina* uentris denotat: ast, in *casu primo*, plerisque, ad rationem ancipitis *é*, pronunciatur, *bél*. Componitur ex particula *be* et *l*: est que eiusdem indolis cum nominibus, *mel*, *fel*, *al*, *el*. Comfer *Sect.* III. §. VII. B. 10.] Pro eo tamen usitatius est *be*, *bé*. Hoc quidem sine relatione expressa utrumque: illud uero *relatiuum* est.

54. *Belől*, *belűl* (*ad in*, *intra*) et motum ad locum et quietem in loco significat. Regit nomen cum adfixo *on*, *en*. caet. Compositum ex nomine *bel* et particula *el* (7: *ő*). Plebi quuidam, *belü'*.

55. *Szërint*, *szërént*; i. e. iuxta seriem, secundum ordinem. Significat hodie, *iuxta*, *secundum*.

56. *Erán*, quibusdam *arán*, uulgo *ëránt*, *iránt*; uersus; quoad; erga; ratione; *e regione*.

57. *Ellen*; contra, aduersus; aduersum, uersus, e regione. Ab arabico *ela* (*æla*) contra, uersus, caet. Verbis neutro actiuis, uel actiuis, caet. postulantibus, poterit loco *nominis* usurpari, atque nota *quarti casus* adfici. *Ellent áll*, *tart*, *lát*, benne.

58.

58. *Gjanán* (instar). Vulgo *gjanánt*. Certae plebi *gjënant*. Olim *gjëlán*, *gjëlánt*. Tataris atque Turcis, *gyilein*, *gyzsilein*, instar. caet.

59. *Képen* (*instar*, *ut*, ad modum, ad rationem). *Követ-képen*, ut legatus. Compositum ex *kép*, (efigies, imago) et particula *en*. Coincidit cum Arabum *Adcusatiuo*. Sensv autem ac origine comuenit cum Asiaticorum, inter eos, Othomannicorum, particula *gyibi*, *gibi*, instar.

60. *Képëst*. Eiusdem originis. Denotat *ratione*, *comparate*. Postulat nomen particula *boz*, *bëz*, adfectum.

61. *Formán*; item *formára*: ad formam, ad rationem, *instar*. Sensv comueniunt: usv tamen diferunt aliquando. A nomine *forma*; forma, imago, modus.

62. *Módon*, item *módra* (*instar*), ad modum, ad rationem. A nomine *mód*, modus.

63. *Tályán* (*uersus*, *circiter*, circa). Olim *tánján*, sev *dan-ján*. Compositum ex postpositione inseparabili *dan* (*ab*) et separabili *jana* (uersus, quoad). Asiatici, inter eos, Othomannici, dicunt *Bécsten jana*, *Istámboldán jana*; uersus Viennam, uersus Constantinupolin: q. d. ad partem (quae) a Vienna, Constantinupoli. Itaque *tályán* ortum est eadem ratione atque *nélkül*.

Obseruandum est, *a*) *unam postpositionem separabilem posse quidem* plura nomina regere; rem tamen significantius exprimi, si eadem singulis postponatur. ex. gr. *Tudományj*, *hit*, 's *ISTEN nélkül-való embër*. Tudományj-nélkül, hit-nélkül, s ISTEN-nélkül-való embër.

β. Pleraeque hae particulae, praeter 2, 3, 5, 6, 7, 10, 12, 13, 14, 15, 17, 24, 25, 43, 47, 48, 52, 58, caet. patiuntur sibi adfigi *suffixa*

sev

ſev pronomina poſſeſſiua. *Bènem*, *bèned*, *bène*, *bènünk*, *bènetek*, *bènëk*; in me (intra me), in te, in illo, in nobis, in uobis, in illis. Vulgo bennem, benned, caet. Sic, *velem*, *vélem*, *veled*, caet. *Hòzám*, *hòzád*, uulgo *bozzám*, caet. *Nálam*, *nálad*, caet. *Rëám*, *rëád*, *rëá*, et *rëája*, *rëánk*, *rëátok*, *rëájok*. *Értem*, caet. *Rólam*, caet. *Tőlem*, caet. *Miàtam*, uulgo *miattam*, caet. *Közém*, *közöttem*, *közülem*, caet. *Körülem*, caet. *Utánam*, uulgo *utánnam*, caet. *Kivülem*, alias *kivülöttem*, caet. *Erántam*, caet. Aſt particula *ſzërint* requirit totum pronomen poſſeſſiuum, *én-ſzërintem*, *të-ſzërinted*, *ő-ſzërinte*, uulgarius, *ő-ſzërint*, *mi-ſzërintünk*, *ti-ſzërintëtëk*, *ő-ſzërintëk*.

γ'. *Nálam* per ſe ſignificat *apud me*, caet. comſtructum porro cum *comparatiuo*, ſenſum fundit ſufficientem; tamen ipſum *nál* repetitur aliquando. ut: *nálamnál*, *náladnál*, *nálánál*, *nálunknál*, *nálatoknál*, *náloknál*. 2. Admittit poſtpoſitionem *nélkül*: *nálam-nélkül*, caet. ſine me.

§. II. Operae quidem eſt pretium numerum *poſtpoſitionum*, quamtus quamtus eſt, iniiſſe: aſt reliquarum particularum paucas modo recenſebimus.

1. Aduerbia *qualitatis*, alia que *) in *an*, *án*, *ón*, *on*, *en*, *én*, *ën*, *ön*. ut: *hoſzſzan*, longe; *tiſztán*, *magasan*, *magason*, alte; *nagyon*, ualde, caet. *bölcsen*, ſapienter; *ſzépën*, pulcre. Talia deriuantur *a*) ab adiectiuis *Sect.* III. §. VII. A. numm. 3. 4. 10: et, *b*) a quibusdam num. 6. 7. laudatis, *fösvényen*, auare, *mérészen*, *mérészen*, audacter. *c*) Item a plerisque Comparatiuis et Superlatiuis: *jòban*, *ſzëpben*, *leg-jòban*, *leg-ſzëpben*. *d*) Porro ab adiectiuis diminutiuis: ut, *jòcskán*, benule, perbene, *jòbacskán*, meliuscule; *ſzépecskén*, pulchelle, perpulcre; *ſzëpbecskén*, pulcriuscule. Comueniunt uirtute cum Arabum aduerbiis per *adcuſatiuos* expreſſis. Formant

etiam

etiam Scythae atque Turcae pleraque aduerbia addita *perſica* terminatione *áne*, *éne*. Pariter Aegyptii ſev Coptitae per *ben* (*in*) exprimunt. Ita Graecorum pleraque in *ᾱν*, *ων*, terminantur, ſi, cum primis, *comparatiuos* atque *ſuperlatiuos* conſideres.

β'. Deſinentia in *l*, *al*, *ol*, *úl*, *ül*. ut: *jól*, bene, *bóldogúl*, feliciter, *ſzentül*, ſancte; *távol*, remote, eminus; *bizonyal*, certo. Talia deriuantur *a*) a plerisque ſubſtantiuis: ut; *embërül*. *b*) Ab adiectiuis *Sect*. III. §. VIII. A. num. 3. laudatis. *c*) A nominibus omnium nationum ratione *morum*, praecipue uero ratione *dialecti*. *Zsidóúl*, ebraice; *arabidúl*, arabice; *görögül*, graece; *déákúl*, latine; *olaszúl*, italice; *ángliáúl*, anglice; *franczidúl*, gallice; *némëtül*, germanice; *magyarúl*, hungarice; *csehül*, bohemice; *tótúl*, slauonice. Eaque oriuntur e ſtructura partem cum particula *úl*, *ül*, partem uero *al*, *el*, *ile* (§. I. 3. 5.). Quod cum Aſiaticis, inter eos, Othomannicis, commune eſt.

γ'. Compoſita ex poſtpoſitione *képen* et adiectiuis Sect. III. §. VII. A. numm. 9, 12, 13, laudatis, aliis que. *Egyenlö-képen*, *állandó-képen*.

δ'. Permulta fingimus aduerbia nominibus aliqua poſtpoſitione adfectis.

2. *Localia* quaedam componimus *α'*) ex antiqua poſtpoſitione *de*, *te*, (in). *Itt*, quuidam plebi *ëtt*, heic, ex *e-de*, in hoc; *ott*, ibi, ex *o-de*, ſev *o-da*; *emitt*, *imitt*, iſthic, ex *eme-de*, *ime-dè*; *amott*, ex *ama-de*.

β'. Definimus in *ag*, *eg*: quae quidem *temporis* aduerbia ſunt aliquando. ut: *viſzontag*, uiciſſim; *újolag*, denuo: *távolag*, remote; *közeleg*. Perſae *locum* et *tempus* aliquuius actionis et rei exprimunt additione *gab*, alias *giab* (*locus*, et tempus). ut: *niſeſte-gab*, *niveſte-gab*, locus et tempus ſedendi, ſcri-

ſcribendi. Comfer, ſi uis, Sect. III. §. VII. A. 4. B. 4.

γ'. *Honnan* (unde), ab antiquo *khandan. hondan*, (*a quo*) unde? *Onnan* (inde) ab antiquo *ondan*, ab eo: *innen*, *ënnen*, hinc, ab antiquo *enden*, ab hoc. Plebs quaedam uſurpat, *honnand*, *onnand*, *innend*. Alia, *honnat*, *onnat*, *innet*. Alia uero; *honnét*? onnét, innét.

δ'. *Han*? uſitatius *hon*? ubi loci? Comgruit cum Othomannicorum *kany*, quod uulgus dicit *hany*, *hani*, ubi? Diſtinguendum autem eſt ab *hann*, *honn*, domi (*otthonn*): quod a *chane*, *hane*, domi. *Hol*, ubi? compoſitum ex *khe ile*, cum quo (loco)?

ε'. *Közelre* (ad prope), compoſitum ex duabus poſtpoſitionibus §. I. n. 11. 23. *Közelröl* (de prope) num. 17. *Fëljülröl*, *fëlülrül*, de a ſupra. *Alólról*, de a ſubtus. *Elölröl*, de ad ante. *Elölre*, uulgo *elöre*, ad ante. *Kivülröl*, de extra, de foris. *Belölre*, ad intra, *Belölröl*, de intra.

3. *Interrogandi* particulae ſunt. α') *Mint*? *miként*? *mi-képen*? *mi-módon*? quomodo? *mi-formán*, qua ratione? *Mint*, compoſitum ex *mi*, quid, et ſcythico *nite*, ſicut. β') *Mi-kor*, quando? ex *mi*, et *kor*, tempus. *Kor* eſt antiquatum: at ſuperſunt deriuata quaedam *koros*; *jó-korhéli*; *jó-kor'*, obportune, mane: item, *korán*, mane, mature; ad rationem aduerbiorum perſicorum ac arabicorum. γ') *Miért*? quare? *Mi dolog*? quid rei? δ') *E* per ſe nullum fundit ſenſum; aſt ſubiunctum uocibus quaerit, *num*, *an*? ut: *az-è?* illud ne? *igaz-è*, an uerum? *élő-állat-è*, num animal eſt? *Tudod-è*, num ſcis? Acui ſolet hodie *-é*. Ego uero *grauem* accentum commendo. Ab Hebraeis mutuatum. Idem eſt cum Arabum א *e*? *numquid*? ε') *Hogy hogy*, quomodo? Supra (Sect. 1. §. XVIII. 2.) habes expoſitam particu-

ticulam *hogy* quomodo? Eadem hic replicatur. r) *Hányszor?* olim *hányszër*, quoties. Et nunc quuidam plebi familiare, uti et *hányszërte?* quot uicibus: uulgo *hányszorta*? Componitur ex *hány*, quot, et *szërde*, *szërte*: hoc uero ex *szër*, series, uicis, et poſtpoſitione *de*. *Mènnyiszër*, quoties? *Hányadszor*, uulgo *hányattzor*, quota uice? *Hányadikszor*, quota uice (iam definita)?

4. Aduerbia *numerandi.* ut: *ëdyszër*, ſemel, *kétszër*, bis; *háromszor*, *négyszër*, *hétszër*, *nyóltzszor*, *kilentzër*, *tizszër*, *százszor*. Vulgo ſonat, *ëttzër*, *kéttzër*, *néttzër*, *nyóltzor*, (*nyóttzor*), *kilentzër*, *tizszër*, *százszor*. *Elöször*, prima uice; *másodszor*, ſecunda uice; *harmadszor*, *nëgyedszër*, *ötödször*; uulgo *másottzor*, *harmattzor*, *nëgyettzër*, *ötöttzör*. Elegantiores uti ſcribunt, pariter etiam pronunciant. *Elsöben*, prima uice; *másodszor*, *másodikszor*, ſecunda uice. caet. Quuidam plebi, *másodszër*, *másodikszër*. caet.

5. Aduerbia *temporis.* ut: *ma*, hodie, ab hebraeo יומא, *iome*, *ioma*, (in die) hodie. *Tënnap*, cultioribus profertur *tëgnap*, heri: ex duobus uocabulis arabicis *dün-hap*, ſ. *dün-ap*, coaluit. *Mindënnap*, *mindën-napon*, quotidie: quodam tamen modo inter ſe diferunt: uſus docebit. *Mindën-kor*, *mindën koron*, *mindën-órában*, omni tempore, ſemper. *Örökön*, per aeternum: *öröké*, in aeternum. *à-kor*, *à-koron*, tunc: *è-kor*, *è-koron*, *illjen-kor*, hoc, tali tempore. *azutan*, *az-után*, poſt id, poſtea: *osztán*, tamdem, poſt; comtractum ex *az-után*. *Még*, adhuc. *Rëggel*, mane; *estel* ueſperi; olim *rëg ile*, *est ile*, cum mane, cum occaſv (ſolis). In quibusdam prouinciis hodiedum dicitur *rëgvel*, *estvel*, cum mane, cum occaſv. Hinc ſunt adiectiua *rëgveli*, *estveli*.

veli. Aliis placet *rëggeli*, *estéli*: aliis uero *rëggeli*, *estvéli*. Pro *estvel*, usitatius hodie *estve*; plebi *este*.

6. Comiungendi particulae sunt: *α*) *s* (*et*). Perperam adficitur apostropho; (*'s*). Proprie significat *cum*. Hinc orta est *és* (et). Illa semper praecedit. Haec uero et praeire potest et sequi. Vbi sequitur, uulgo scribitur *is*. Plebs *Debrecinensis* pro *és* pronunciat *is*. Diuersa scribendi ratio iuuat aliquid: *és én*, et ego; *én-is*, ego quoque: *ő-is*; is etiam. In poesi scribemus, pro *is*, aliquando *'s*. Significantia enunciationis interdum exigit, ut uni eidemque dictioni ambae adhibeantur: *és a-Magjarok-is*; et Hungari quoque. Nullum est dubium fore, ut non modo pleris que, sed cunctis etiam significatibus ebraici ו respondeat nostrum *s* et *és* ac *is*; si Dialectus ipsa pristinam recuperauerit uirtutem ac elegantiam. Eia, agite, Ciues! eia, agite! Idem est cum Valachorum *si* (*shi*). Porro, *még*, uulgo *mëg*, item. *Mind* - - - *mind*, *tam* - - - *quam*, et - - - et - - -. *Ismét*, quibusdam *ismég*, ut olim, uel potius *s még*, *item*.

β) *Ha*, si, *banëmba*, nisi. *Ámbár*, *bátor*, quamuis. *Jól-lëhet*, etsi, licet. *Mind-az-által*, *mind azon-által*, tamen: *de mind-azon-által*, at tamen: *penig*, *pedig*, *peniglen*, *pediglen*, autem, uero. *De*, sed, uerum: aduersatiuum et conditionale. Est etiam hortatiuum: *de el-mënj*. Othomannicis quoque interdum. Est porro particula admirantis: *de nagy*! *de jó*! *de szép*! Ita *dje*, *djse*, *dse*, Coptitis *conditionem*, ac *admirationem* etiam infert. *Midőn*, *a-midőn*, quum.

γ.) *Mint-hodj*, *mivel*, *mivel hodj*; quoniam, quia, quando-quidem. *mert*, nam. *azért-hodj*, ideo quod. *Tëhát*, ergo, igitur. *azért*, *ànak-okáért*, idcirco. *Hodj*, ut: *hodj në*, ne.

δ) *Hanëm-*

r) *Hanëm-bodj*, nisi quod, praeterquam. *Nëm-bodj*, nedum. *Nëm-csak*, non solum. *csak-bodj*, tam-tummodo; modo.

s) Particula admirantis, *ba!* nimirum cum *admiratione* audientis ac adprobantis. *Ej!* aliis, *ëj!* cum admiratione et quadam uoluptate audientis. *Ej-ëj!* cum taedio quodam uel dolore aliquid mirantis. Caeterum, et *ëj*, et *ëj-ëj*, in uariis uarii adfectus est indicium. *Beb! bé!* cum admiratione aliquid exaggerantis. *Pib! püb! pibba! pübba!* rem turpem, aut tristem, mirantis. Scytharum, hodie Tartarorum etiam, atque Othomannicorum, aliquid admirantium uoces sunt: *bá! beb! bẹj bej! pòb!*

t) Particula hortandi et rogandi, aliquando etiam uocandi, *nó*, quaeso; age, eia; agite! Hebraeis hortandi pariter magsime uero rogandi est נא *na*, uulgo *nó*. Coptitis, inter alias, uocandi est *na*.

SECTIO XI.

De Syntaxi.

§. I.

In ipso *Opere* amplissimus erit campus omnem *structurae* rationem, elegantiam ue ac significantiam exponendi: igitur pauca modo hic monebimus.

1. Hungarorum ratio *construendi Substantiuum cum Substantiuo* communis est cum Asiaticis, inter eos etiam Othomannicis: hoc tamen discrimine, quod hi posteriori Substantiuo semper suffixum *i* adfigant: Hungaris autem uisum sit post femineos quidem sonos nunc *i*, mox *e*; masculinis uero

uocalibus praeeuntibus, pronomen possessiuum *o*, *a*, subfigere. Comfer modo Sect. V. §. IV. B. 3. et §. V.

Continuorum eiusmodi substantiuorum *prius* ipsum *possessorem*, *posterius* uero *rem*, quae ad eum *pertinet*, interpretatur. *Császár váro*, *Császár vára*, uel cum articulo definitiuo, *a-Császár vára*, arx, castrum Caesaris. Prius nomen una cum suffixo *o*, *a* (eius), uidelicet *Császár—o*, *Császár—a*, interpretatur *Caesaris*. *Királj udvara*, Regis Aula: *Királj —a*, Regis. *A-mi-Fejedelmünk lakó-belye*, Regia nostri Principis: *Fejedelmünk —e*, Principis nostri. *Az-Értz-Hertzeg kerti*, uulgo *kertje*, hortus Archi-Ducis: *Értz-Hertzeg — i*, *Értz-Hertzeg—je*, Archi-Ducis. *Mindën embër tiszti*, officium omnis hominis: *embër—i*, hominis. *Munkás béri*, alias *bére*, merces mercenarii, sev operarii: *munkás—i*, *munkás—e*, operarii. Plane respondet ebraicae comstructioni in his- אשר יהוה אלוהיו quuius, uel quui, AETERNVS DEVS est. ו — אשר *Aser—o*, *quuius*, *quui.*

Vulgus opinatur substantiuum prius, *eo* quod *possessionem* sibi uindicet, esse loco casus possidendi *nek*, *nak*, ideoque *apostropho* discernendum: v. gr. *Királj' vára*, q. *Királjnak vára*. Perperam: sunt enim distincta. *Isten Fia*, *Isten Háza*, *Isten népe*; *Istennek Fia*, *Istennek Háza*, *Istennek népe*. Posterius multo significantius: *definit* enim id, quod in priori *indefinitum* uidetur. Olim abundius. Nihilo tamen secius in *uersa* oratione sev *stricta* siue *ligata*, si metrum id exigat, adhiberi poterit, ast in *prorsa* minime. e. g. *Királj' vára*, pro *Királjnak vára.* caet.

Possunt plura quoque Substantiua eadem ratione cum eodem *Substantiuo possessiuo* comstrui. *ISTEN háza és népe*; domus ac populus DEI. A-mi-
UR-

URunk JÉSUS KHRISTUS ſzületése, élete, ſzenvedése, halála, fël-támadása és mënybe-mënetele; DOMINI noſtri IESV CHRISTI natiuitas, uita, paſſio, mors, reſurrectio, et in coelos adſcenſio.

Obſeruandum; α') *non* poſſe *tria* ſubſtantiua eum in modum *concordare*: quamquam Poetis indulgeamus. Aliis quoque Scriptoribus, qui in hoc etiam atque etiam inpingunt, honorem caetero perhibemus. ex. gr. Non poteſt dici: *Khriſtus ſzenvedése hiſtóriája*, hiſtoria paſſionis CHRISTI: ſed *ſecundum* ſubſtantiuum caſv *poſſidendi* eſt explicandum; *KHRISTUS ſzenvedésének hiſtóriája*, alias, KHRISTUS *ſzenvedésének az-ő-* hiſtóriája. Sic, *a-mi-URunk JÉSUS KHRISTUS* ſzületésének, életének, ſzenvedésének, halálának, fël-támadásának és mënybe-mënetelének hiſtóriája; alias, —*az-ő*-hiſtóriája. *A-mi-URunk* ſzenvedéseinek *az-ő*-hiſtóriájának *lë-írattatása*; deſcriptio paſſionum DOMINI noſtri. *A-mi-URunk ſzenvedéseinek* az-ő-hiſtóriájának le-írattatásának *okát* és *czélját* jól tudjuk: probe nouimus cauſam ac finem perhibitionis hiſtoriae paſſionum DOMINI noſtri.

β') Si pluribus Subſtantiuis *poſſeſſiuis* una eademque res tribuatur; id quod tribuendum eſt, una cum ſuffixo, poſtremo ſemper loco exponitur. *Bécs*, *Pétërsburg*, *London*, *Páris*, *Róma*, *Velëntze*, *Buda* és *Poſon városa*; urbs Vienna, uel Viennenſis, caet. Si quando uiſum fuerit, adiicere poterimus notam pluralem *i*: *városai*. Sic in caeteris. Sed prius, qua collectiuum, elegantius.

γ') Obſeruandum porro, *poſſeſſiuum* eiusmodi ſubſtantiuum non pati, ut aliquis inter duo Subſtantiua intercedat uel *articulus*, nedum *uocabulum* aliquod: hoc eſt; neque ſibi ſubſtantiuum aliud, per modum *adpoſitionis*, ut uocant, adponi patitur,

 niſi

nisi forte nomen sit *officii*; neque substantiuo, quod possidet, ullum *epitheton* adiici, nisi *numerum ordinalem*, et cum eo, aliud etiam adiectiuum aliquando.

a) Elegans itaque Hungarus id, quod dicendum habet, breuius aut latius circumscripturus, prout ipsa res, aut ornatus orationis ac elegantia requirit, uel ut significantior fiat enunciatio, ipsum *possidendi* casum adhibet, eumque *secundum* (Vid. Sect. III. §. V. 2. *β*). *ISTENnek választott népe*, alias, *ISTENnek az-ő-választott népe* (quod tamen plus significat priori); electus DEI populus: non autem sic, *Isten választott népe*. Sic, *a-KHRISTUSnak drága Vére*; pretiosus sanguis CHRISTI: non autem sic, *A Khristus drága Vére*. *A-JÉSUS KHRISTUSnak az-ISTEN FIának Vére*; (sanguis FILII DEI, IESV CHRISTI: non sic, *a Jésus Khristus az Isten Fia Vére*. Dávid Prófétának, az-Izrael Királyjának, (uel, *Izraelbéli Királynak*) *száz ötven 'sóltári*; Regis Israelitici, Prophetae Dauidis psalmi 150: non sic, Dávid Próféta az Izrael Királyja 150 'sóltári. *Dávid Király és Próféta dicséretei*: Dávid Királynak és Prófétának jelës dicséretei. *Az-ISTENnek szíve-szërént-való embërnek, Dávid Prófétának, az-Izrael Királyjának szép énekeit*: uiri DEO adceptissimi, Prophetae Dauidis, regis Israelitarum, hymnos elegantes. Et in hoc indulgemus Poetis.

b) Si Substantiuum *possessiuum*, intercedente *articulo definitiuo*, aut *relatiuo* uel *demonstratiuo* aliquo *pronomine*, separetur a nomine *officii*, quamquam unico; aut uero postponatur eidem; tunc *possidendi* casv explicabitur una cum *officii* nomine. *Dávidnak, ama Királynak és Prófétának, bujdosásai jutnak eszëmbe*: peregrinationes Regis ac Prophetae Dauidis ueniunt mihi in mentem. *Az-Apostolnak szent*

Pál-

Pálnak mëg-térése; comuersio S. Pauli Apostoli. *Az-Apostolnak Pálnak leveleit; Pálnak az-Apostolnak leveleit*, epistolas Apostoli Pauli, in hoc diferunt, quod in *priori* nomen *Pálnak* inseruiat declarationi nominis, quui adpositum est: in posteriori uicissim nomen *Apostolnak* exponat nomen *Pálnak*, ad quod refertur. Az-*Apostolnak* (Pálnak) leveleit: q. epistolas Apostoli. Quuius? Pauli. *Pálnak* (az-Apostolnak) leveleit: q. epistolas Pauli. Quuiusnam Pauli? Apostoli.

c) Si quando Substantiuum posterius comstruatur cum articulo *az*, atque pronomine possessiuo ö, uel solo cum articulo *a*, *az*; scire licet, enunciationis interdum ita postulante significantia: possessor ipse itidem possidendi casv exponetur: *Szent Pálnak az ö-levele. Szent Pálnak a-leveleiböl.*

d) Substantiua *possessiua* illo pronomine, siue *suffixo*, adfecta possunt comstrui cum qualibet postpositione: possunt per omnes etiam utriusque numeri casus uariari. *Szent Pál Apostol levele, levelének, levelée, levelét, levelei, leveleinek, leveleié, leveleit.* uti supra docuimus. *Szent Pál leveleiböl értëm-mëg*: ex epistolis S. Pauli Apostoli intelligo.

e) Si Substantiuum possessiuum *plures*, quam unum, interpretetur possessores: Substantiuum, quod rem ad eosdem possessores pertinentem exprimit, adficitur nota plurali *k*: quae quidem *non* ad *rem possessam*, sed ad ipsos *possessores* refertur. Tunc autem possessiuum illud substantiuum in *possidendi casum* permutatur ut plurimum: et hac tenus non solum comfusioni, quae oriri posset, obcurritur; sed etiam elegantiae consulitur quam magsime. Ex. gr. Pro *az-Apostolok tudományjok, hitëk és életëk*, dicimus, *az-Apostoloknak tudományjok, hitëk és életëk*, doctrina, fides ac uita Apostolorum. *A-po-*

gánjoknak Apostolok, Apostolus gentium, pro, *a-pogánjok Apostolok*. Verum iste loquendi modus nobis non adeo familiaris: Siculis potius est et reliquis Transsiluanis proprius. Nos uero amamus suffixum *singulare collectiue* usurpare: quamuis *typi* nostri saepius comgruant cum transsiluanicis. *Az-ISTEN podig nëm bóltaknak, banëm élőknek Istenëk*; DEVS autem non mortuorum est Deus, sed uiuorum. Vulgo dicimus —*az-ISTEN*—*élőknek Istene. Istenëknek ISTENE*; DEVS DEORVM: *Királjoknak Királja*: Rex Regum: *Uraknak Ura*, Dominus Dominorum: *biráknak Birája*; Iudex iudicum. Hac autem ratione numquam cogimur laudatum *possidendi* casum adhibere; nisi fors aut res aut orationis id natura exigat. Dicimus itaque, *az-Apostolok tudománja, bite, és élete*: item, *az-Apostoloknak tudománja, bite és élete*, Potest in hoc etiam indulgeri Poetis.

f) Substantiuum *possessiuum* semper praecedit: nisi genius orationis, aut enunciationis significantia, secus id postulet. Si quando sequitur; non potest alio, quam eodem *possidendi*, casv, quem toties laudauimus, explicari.

2. NB. Dixi quidem *duplicem* esse *casum secundum*; *α*) ű, *ú*; *β*) *nek*, *nak*; non enim uacabat tempore suo adcurate decidere, utrum terminationis 3*tiae*, uidere licet *ni*, in §pho *ipsorum Casuum*, aut *Adiectiuorum*, an uero in peculiari *Sectione* de *Structuris*, deberem habere rationem: ast in ea comstabo sententia, quod eumdem *Casum* 2*dum triplicem* sim adserturus. Qui uero possim cur ue mecum comstare, sum responsurus in ipso *Opere*. V. g. *tenyérni, araszni, újni, embërni*, uulgo, *tenyérnji, arasznji, újnji, embërnji*. c. Eiusdem originis atque similis structurae cum ű, *ú*; scire licet, ab *ün*, uel potius *nün, nin*.

3. De-

3. Delicatiſſima eſt comſtructio intenſiui augmenti *mëg*– (Vid. Sect. I. §. XVIII. 1.), aliarumque *Coniunctionum inſeparabilium*, Verbis ac Participiis iungi ſolitarum: quales ſunt; *által*–, *viſzſzá*–, *bé*–, (*be*–), *ki*–, *el*–, *fël*–, *alá*–, *körnjül*–, *öſzve*–, *ſzéijel*–, uulgo quuidam *ſzéllel*–. Comſueuerunt eae, pro natura orationis, interdum praemitti, interdum uero poſtponi: alias quoque uoces, quae, una cum *auxiliari* Verborum *incremento*, intercedant, prouti uis enunciationis atque ſignificantia, uel ſermonis ornatus ac elegantia, conſulit, hic plures, pauciores illic, admitttere. Sum in ipſo *Opere*, uolente DEO, non ſolum ſingularem habiturus et huius et omnis *ſtructurae* rationem; ſed etiam curatius in ea, quae in *Grammaticis*, aut *aliis* quuiuscumque demum generis *libris*, *perperam* ac *inſolenter*, aut *minus ornate minus* que *ſignificanter*, ſcripta ſunt ac fuerint, animaduerſurus.

SECTIO XII.

De Metro.

§. I.

Verſa ſev *metrica Oratio* mihi dicitur duplex: *ſtricta* et *ligata*. Strictam uoco, quae *rhythmi* ſolum et *numeri ſyllabarum* habet rationem; quantitatis uero nullam. Ligatam autem, quae ad leges *quantitatum* atque *pedum* poeticorum eſt compoſita. Quui tamen poteſt iucundior aliquis Poeta rhythmos etiam adhibere interdum animi cauſa.

§. II. Stricta noſtri hodiedum utuntur. Vt taceam hymnos, cantica, cantiones, et, neſcio

 quas

quas cantilenas: delectari uulgo solent *tetrasticho duodecim syllabarum*; quod in *unum rhythmum* desinere adsolet. *Dysticho*, praeter R. P. *F. F.* S.I. Poetam facillimum, an quisquam nostratium usurpauerit, nescio.

§. III. Consentiunt in hoc omnes, quod singulos Tetrastichi uersus (quos, in posterum, *senarios* uocabimus) *binis hemistichiis* aequalibus ita metiantur, ut ab omni *caesura* prorsus caueant in medio, propter *pausae*, quam dicentes faciunt, necessitatem. Ast in hoc peccant plerique, cultiores etiam, aliquando; quod *uerbum principale* diuellant ab auxiliari *-vala*, *-vólt*, *-vólna*, *-lédjén*. caet. nescientes ipsissimam id esse *caesuram*. Et hanc et alias ob rationes, magsime uero propter naturam uerbi, ego quidem soleo *notam unionis* adhibere. Idem obseruandum de *adiectiuis*, quae, loco uerborum neutrorum ac similium, aliquid *praedicant*: quippe ea, ex meis principiis, pro *Verbis circumscriptis* omnino sunt habenda. Idem intellige de *substantiuis* nominibus: quae, comstructa cum uerbo illo auxiliari, naturam *adiectiuorum* induunt. Abstrahite, quaeso, mentes ab europaearum linguarum indole. Peccauit igitur, in hoc, famosus ille Poeta, noster *Gyöngyösi*. Obiter mihi nunc uenit in mentem: *El ejté*, *dobánjos-vala*, *a-pipáját*. Taceo, incidentem illam propositionem minus esse necessariam, quamtumuis iucunda mihi aliis quoque uideatur. Et pausae et emphasi potuisset aliter consulere.

Scribitur itaque mihi: *szép és belyës*, pulcrum ac adpositum est; *szép' és belyës-vala*; decorum et adpositum erat; *szép' és belyës-vólt*; *— vólt-vala*, *— lédjën*, *— lëtt-lédjën*, *— vólna*. v. c. *A szép-vólt nálunk à-kor'*, difert ab hac enunciatione, *a-szép vólt nál-*

nálunk a-kor'. Quippe in posteriore uerbum *vólt* principale est, non auxiliare. Per hanc rationem etiam *praedicat* una cum iis, quae sequuntur. *Szép* autem est nomen, atque, cum articulo suo *a*, *subiecti* locum obcupat. In priori uero enunciatione *demonstratiuum* pronomen *a* subiectum est; *szép-vólt* autem praedicatum. Abunde in ipso campo; in primo, scire licet, *Operis* nostri uolumine: uolente DEO Optimo Maximo.

Obserua aliam plane esse rationem; si *lédjën*, *lëtt-lédjën* sumatur quasi uerbum neutro-passiuum ac reciprocum, *fiat*, *factus fuerit*.

Poteris tamen, si libuerit, intersertis eiusmodi, quas reprehendebam, propositionibus uti in tuo *tetrasticho*, aut *dysticho*, aut etiam *tristicho*; sed tum ratio dicendi erit alia. Oportebit te aut ad omnia commata subsistere, aut integrum quodque comma, atque saepius, *integrum* quoque *senarium*, uel hemistichium praecedentis uersus cum hemistichio sequentis, *sine spiritu*, et quidem *uno* quasi *tenore*, enunciare. Itaque orationem, quam scripsisti uti *uersam*, dices uti *solutam* ac *prorsam*.

§. IV. Stricti carminis, ad rhythmos et metrum sev numerum, rite instituendi, *tria* praescribo genera: *tetrastichon*, *tristichon*, atque *dystichon*; q. quatuor, trium, atque duorum uersuum *collectionem*.

§. V. In Carmine *stricto*, praeter ea, quae iam notauimus, quatuor ueniunt nobis obseruanda. 1.) *Rhythmus*: 2). *Consonantia*: 3); *Elegantia*: et 4) uocum *polysyllabarum moderatio*.

1. Rhythmus est 6plex. a) *plane uirilis*; b) *uirilis*; c) *plane masculinus*; d) *masculinus*; e) *femineus*; et f) *mollis*,

a) Rhythmus plane *uirilis* incipit a *consonante*, comstat que ex consonis *tribus syllabis*, aut *tribus* et *dimidia*: h. e. si prima trium, sev antepenultima, incipiat a uocali, ea finalem 4ae consonam ad se adripit. ex. c. vidám-*ságnak*, jó-*ságnak*, igaz-*ságnak*, hamis-*ságnak*; ékës-*iteni*, élës-*iteni*, nëmës-*iteni*, csëndes-*iteni*. = Rhythmus plane uirilis etiam est vidám-*ságtól*, jó-*ságtól*, barát-*ságtól*, mûlat-*ságtól*: si, nimirum, illud *s* delicatule ac facunde, idque ad morem antiquae Dialecti pronuncietur, tamquam diuersa litera sonus que diuersus a *t*. Si uero, more uulgari, pronuncietur uti compositum *ts*: erit rhythmus *uirilis*.

b) *Virilis* incipit a *uocali*, comstat que ex tribus syllabis aut duabus et dimidia: isjûs*ágnak*, vir-*ágnak*, vil-*ágnak*, vidáms*ágnak*.

c) *Plane masculinus* incipit a *consonante*; comstat que ex duabus syllabis integris, aut duabus atque dimidia: vidám-*ságod*, jó-*ságod*, igaz-*ságod*, ravasz-*ságod*: ékës-*itëm*, élës-*itëm*, nëmës-*itëm*, csëndes-*itëm*.

d) *Masculinus* incipit a *uocali*; comstat que ex syllabis duabus; aut ex una et dimidia cum duabus uocalibus: isjûs*ága*, vir-*ága*, vil-*ága*, vidáms*ága*.

e) *Femineus* incipit a *consonante*, comstat que ex una syllaba; aut ex una et dimidia, cum una uocali: vidám-*ság*, jó-*ság*, igaz-*ság*, ravasz-*ság*: ékës-*it*, élës-*it*, nëmës-*it*, csëndes-*it*.

f) *Mollis* denique incipit a *uocali*, comstat que ex una, aut dimidia, syllaba: isjûs*ág*, vir*ág*, vil*ág*, vidáms*ág*. Atque hoc utuntur Angli, Galli, et plerique Europaei, ut plurimum.

Sic *Tetrastichon plane uirile* definit in 4. rhythmos *plane uiriles*. Pari modo *tristichon* plane uirile

rilè in *tres*; et *dyſtichon* in *duos*, aeque tales: et ſic porro.

Si Tetraſtichi uel *unus* rhythmus ſit *uirilis*; ipſum quoque tetraſtichon *uirile* dicetur; quamuis reliqui rhythmi fuerint plane viriles. Et, ſi uel unus fuerit *plane maſculinus*; ipſum quoque Tetraſtichon tale iudicabitur: licet reliqui fortiores fuerint, ſev uiriles, ſiue plane uiriles. Si, porro, uel *unus* eorum fuerit *maſculinus*; ipſum quoque Tetraſtichon tale cenſebitur; etſi reliqui fortiores fuerint. Si deinde, uel unus eorum *femineus* fuerit; ipſum Tetraſtichon *efeminatum* dicetur: quamuis reliqui pollentiores fuerint. Si, denique, uel unus eorum *mollis* fuerit; ipſum Tetraſtichon cenſebitur atque dicetur *emollitum*. Sic porro de Triſtichis atque Dyſtichis etiam iudicandum.

2. Si rhythmi *quantitate* conueniant; ipſum Tetraſtichum, aut Triſtichum, aut uero Dyſtichum uocatur mihi *conſonum*: ſin minus; *diſſonum*. v. c. jó*ſzágától*, *ſzagától*; jó*ſzága*, *ſzaga*; jó*ſzág*, *ſzag*; *rág*, har*ag*; *vág*, har*ag*; fëlleg, v*ég*.

3. Si praecedentibus rhythmis *ultimus* (uel, in Dyſtichis, *poſterior* priori) ad modum *echus* reſpondeat: erit a) *Carmen elegans*. V. gr. iſjúſ*ágának*, vil*ágának*, vir*ágának*, *ágának*: iſjúſ*ágát*, vil*ágát*, vir*ágát*, *ágát* : iſjúſág, vil*ág*, vir*ág*, *ág*: vir*ág*, *rág*: r*ág*, *ág*. At vir*ága*, mëg-*rága*, uel, vir*ág*, mëg-*rág*, non eſt Echo.

Etſi *Echus diſſoni* reſponſo ſev reſonantia Carmen non reddatur *elegans*: dici tamen merebitur *Carmen haud inelegans*. Jó*ſzág*, *ſzag*: v*ége*, *ege*.

b) Si *echo* non ſolum *prioribus* tetraſtichi uel triſtichi rhythmis, aut *priori* dyſtichi rhythmo, ſed etiam *ultimo*, aut *poſteriori*, nimirum, in eodem hemiſtichio, reſpondeat; erit *Carmen exquiſite elegans*.

c) Si

c) Si priorum hemistichiorum *desinentiae*, sev rhythmi *molles* respondeant posteriorum rhythmis sev *plane uirilibus*, siue *uirilibus*, siue *plane masculinis*, siue *masculinis*, siue *femineis*, siue, denique, *mollibus*, etsi desit echo; erit *Carmen bene elegans*.

d) Si priorum rhythmi uel *plane masculini* posteriorum *plane masculinis;* uel *masculini* eorumdem posteriorum *masculinis*; uel certe *feminei femineis* respondeant, quamuis echo desideretur; erit *Carmen perelegans*.

e) Si carmini huic *pereleganti* adcedat *echus* elegantia: erit *Carmen elegantissimum*.

f) Si eidem carmini *pereleganti* adcedat *echus exquisiti* elegantia; erit *Carmen exquisitissime elegans*.

Sunt uarii praeterea elegantiae modi: quos, una cum residuis *Ligatae* praeceptis, in ipso Opere praescribam. Vnum hic commemoro. Singulis *dystichis* singulos *uersus praemitte* aut *subiunge* alternatim. Si fines *binorum* ex his *alternis* consonent, erit elegans. Elegantius; si *terni* ex iisdem respondeant. Longe uero elegantius; si in integro aliquo Carmine, sev breuiori, siue longiori, *tota alternatio* in *unum rhythmum* desinat.

4. In Carmine Tetrasticho, si plane indiges dictionibus *sex syllabarum*, usurpare poteris *quatuor*. At tamen, si fieri poterit, abstineto a *quarta*: nisi *ualde* fuerit *significans*. Imo plures quoque poteris adhibere, si locupletes fuerint atque significantissimae. Vt uero sermo tuus eo sit curatior; quatuor adhibendarum *duas* in hemistichiis *posterioribus*; *duas* uero alteras in *prioribus* collocato; ea quidem lege, ut alia aliam nullo pacto, nisi fors ex ratione structurae significantioris, comsequatur.

Poteris eadem lege *tres* tuo *Tristicho*; *Dysticho* autem *duas* inserere. Dabis porro, quamtum in

te

te erit, operam, ut *eiusmodi* Carmina breui aliqua dictione, uel *trisyllaba*, uel *dysyllaba*, uel etiam, ubi requiritur, *monosyllaba*, comcludas: nisi fors *longior* aliqua *dictio* iure sibi locum eumdem uindicet.

Quinque syllabarum uocabulis tuto poteris ubique uti; modo habeas rationem ornatus, atque delectus uerborum; des que operam, in posterioribus magsime hemistichiis, ut significantissimum semper adhibeatur monosyllabum; sit illud, uti requiretur, *adiectiuum*, aut *uerbum*, aut uero *particula* aliqua. Alias non iuuabit *masculinos* rhythmos, aut etiam *uiriles*, eosque consonos, tam curate conquisiuisse: *efemines* potius illos, aut *emollias*; consulo.

§. VI. *Senarii* hi uersus quibusdam uocantur *Spondaici*: sed nullo alio, quam ficto, iure. Numquam enim habetur ratio *quantitatis*, uti dixi: nisi fors inprudenti aliquui contingenter excidat uersus aliquis in se ligatus. Modus itaque dicendi, qui *scandendo* quasi fit, non minus adparet inconditus, quam id, si uerum sit, quod de Polonis in prouerbium abiit — *Nos Pōlŏni non cūrămus quantĭtātem syllābărum* *). Pausa quidem apte fit in medio. Dicendi quoque ratio fieret aptius, si integer

*) Quod tamen non uidetur maiori iure uitio illis uerti posse, quam hodiernis Graeculis, caetera facundis, ac in loquendo elegantissimis, *accentus* ille adeo ineptus (*ánthrŏpos, ánthrŏpon, ánthrŏpe*, caet. caet.): quem ii, prioribus, at non antiquorum, uestigiis inhaerentes mordicus tenent hodiedum: adeo, ut peregrinum quempiam censeant esse plane hospitem in lingua graeca, si eos imitari detrectet. Recte ac docte Auctor *Ortho-Hellenismi: Linguam Graecam non secundum accentum sed secundum quantitatem esse pronunciandam.* Haec eadem est celeberrimi *I. I. Breitingeri* sententia aduersus superstitiosam *accentuum* defensionem *Hagenbuchii*.

teger ſenarius *uno tenore* enunciaretur. At tamen, quum nouerim, ſuauiloquentium Hungarorum os omnino prurire in pronunciationem poeticam, adinueni legem oratoriam ſenariis hisce uerſibus noſtris, atque adſectatae eidem *ſcanſioni*, plane adcommodam. Oportet utrumque hemiſtichium comſtare *tribus pedibus*. *Primus* ac *tertius* prioris et poſterioris *ultimus* erunt *ſpondaei*: reliqui *iambi*. Poteſt nihilo ſecius utriusqūe ultimus fieri *trochaeus*; atque per pauſam *ſpondaei* loco comcipi. Ita demum erit, et iure ſuo uocabitur, *ſpondaicus*. Videre licet || – – | ∪ – | – ⏓ | ∪ – | ∪ – | – ⏓ ||. Paulo inferius, in tractatv de *Ligatis*, habebis exemplum.

§. VII. Carmen (tam) *ſtrictum* (quam *ligatum*), ratione *prolixitatis* eſt triplex: *parcum*, *liberale*, et *efuſum*. *Parcum*, eſt unicum tetraſtichon, uel triſtichon, uel uero dyſtichon. *Liberale*, eſt *collectio* plurium tetraſtichorum, uel aliorum. *Efuſum* uero, congeries multorum tetraſtichorum, aut aliorum, ſev triſtichorum, ſiue dyſtichorum. Obcupo hic aliorum generum carminis, compoſiti nimirum, tam ſtricti, quam ligati, diſtinctionem in *concinnum*, *prolixum*, et *fuſum*.

§. VIII. 1. Carmen porro ratione *ſpeciei* nobis erit triplex: *ſinplex*, *mixtum*, et *compoſitum*. *Sinplex* comſtat ex *meris* tetraſtichis, uel triſtichis, uel uero dyſtichis. *Mixtum* autem ex *duobus* generibus, ſev tetraſtichis aut triſtichis, ſiue tetraſtichis ac dyſtichis, ſiue etiam triſtichis ac dyſtichis. *Compoſitum* uero comſtat ex *tribus* generibus.

Obſerua, *ſappbicum* quoque genus ad tetraſticha nobis referri.

2. Com-

2. Compoſitum erit duplex: *teſſeratum*, aut *inteſſeratum*.

Teſſeratum praemittit ſibi aliquod Carmen *concinnum*, ut *proloquiolum*, quod rem ipſam ſev *argumentum Carminis* breuiter ac intelligenter ſignificanter que exponat; idque undecim *ſenariis*, nimirum uno tetraſticho, uno triſticho, atque duobus dyſtychis, comprehendendum: eo tamen ordine, qui poetae magis expedierit ac adlubuerit: hoc eſt; *tetraſtichon* poterit aut *primo*, aut *medio*, aut uero *ultimo* loco fingi; poterunt et reliqua *alternari*; poterit adeo *triſtichon* aut *primum* aut *ultimum* locum obcupare, ſi uel tetraſtichon uel uero *duo dyſticha* medium teneant. NB. Si fors aut triſtichon aut dyſticha collocaueris loco poſtremo; atque tamta uis ac ſignificantia infuerit in ſenario *undecimo*, ut mereatur, pro tuo adfectv, repeti: poteris eum, ſev aliis, ſiue plane iisdem uerbis repetere; atque numerum *duodenarium* explere. *Inteſſeratum* proloquio caret.

a) *Teſſeratum* eſt *commixtum* aut *artificiale*. Commixtum non obſeruat *ordinem* carminis, ac rhythmorum, quem in *teſſera* habuiſti. Artificiale uero adcurate obſeruat.

Artificiale iterum eſt *pulcrum*, *perpulcrum*, et *pulcherrimum*.

α'. *Pulcrum* ita ſe habet. Si, ex. gr. *frons* ipſa ſev caput *teſſerae* fuerit tetraſtichon; *truncus* eiusdem triſtichon; *calces* uero dyſticha; canere incipies in tetraſtichis; poſt in triſtichis, quae priora numero aequare debebunt; poſtea uero in dyſtichis, numero pariter aequalibus; tamdem ipſam teſſeram *imitare*, atque producito cantum tuum, ut prioribus, *ſingulis* ſcire licet, ſit aequalis, uel circiter *aequet* eosdem.

β'. Per-

β'. Perpulcrum autem eamdem tesserae imitationem *iterabit. γ'. Pulcherrimum* uero *tertiabit.*

b). *Intesseratum* erit duplex : *Adcuratum*, aut *Permixtum. Adcuratum* requirit, ut tetrasticha sint et tristichis, et binis dystichis *aequalia* : ea que ordine tractentur. *Permixtum* uero ad ordinem, numerum, ac aequalitatem non exigitur.

Sinplex quoque Carmen, pariter et *mixtum*, dicetur *tesseratum*, si habeat *tesseram*, *nouem*, uel *decem*, uel *undecim*, uel uero *duodecim* senariis comprehensam. *Intesseratum* autem tessera caret.

§. IX. *Poema* est *collectio carminum* : sev, *liber*, aut libellus, *integer* ex pluribus carminibus comstans. Id que, ratione prolixitudinis atque speciei, tale iudicabitur, ex qualibus id carminibus comstabit; atque tale etiam denominari merebitur.

Poema in genere est triplex: *purum; pronum*, et *comuolutum. Purum* comstat ex carminibus ligatis : *pronum* e strictis : *comuolutum* uero e strictis, et ligatis.

1. Poema *purum* est quadruplex. a) *Graue*: quod *unum* genus carminum amat; quodcumque demum id fuerit. Dicitur tamen *pergraue*, si *heroico* genere delectetur : sinpliciter autem *graue;* si aliis. b) *Excellens*. id amat *duum* generum carmina; quaecumque demum illa fuerint. c) *Perexcellens*: quod *tria* ambit genera. d) Denique *excellentissimum* dici merebitur, quod *omnia* amplectitur.

2) Poema *pronum* pariter quadruplex. a) *Promtum*; uti *lyricum*. (caet.) b) *Leue;* comstat e tetrastichis. c) *Leuius* ex tristichis. d) *Adfabile* denique ex dystichis.

3) Poema *comuolutum* est uel *blandum* uel *lubricum*. Lubricum *stringi potius* amat quam ligari.

Blan-

Blandum magis delectatur *ligatis*, quam strictis: uel certe praemissis strictis subiungit *totidem ligata;* uel uero ligatis praemissis *nonnisi tamtumdem strictorum* adcumulat.

Idque est quadruplex. α'. *Adparenter* blandum, quod dimidiam quidem partem strictis, *dimidiam* uero *ligatis* gaudet; sed *non continuis.*

β'. *Vtique blandum*, quod non alternat sua carmina: sed *orditur* a *ligatis*, atque *desinit* in eadem; intermediae uero cerae stricta inprimit.

γ'. *Perblandum*: quod *duas tertias* habet ligatas.

δ'. Denique *Blandissimum*: quod *tres quartas* ligare sustinet.

§. X. Vt Poema ratione *argumenti* cum primis denominetur, e re esse existimo. Namque hac tenus facile dabitur popularibus, qui defaecatioris animi sunt, ansa scriptionis; ut ea, quae digniora illis censentur, monumentis et literis tradere ne detrectent.

Itaque poema; 1) *domesticum*; quod agit de re *oeconomica*, *agraria*, caeteris: item, de *mercatura*, sev propria, siue aliena. 2. *Familiare* tractat res inter *familiares* sev proprios, siue alienos. 3. *Populare* tractat de *iuribus*, *ritibus* que ac *moribus* aliquuius populi. 4. *Heroicum*, de Viris inlustribus, eorum que rebus gestis amplissimis. 5. *Heroum*, res gestas aliquuius narrat Principis. 6. *Miscellaneum*: in quo inter uaria, *epitbalamica*, *genetbliaca*, caetera. Si tamen quaelibet separatim scribantur cum amplificationibus; poterit ab *iisdem* nomen sortiri poema. 7. *Comicum*. 8. *Tragicum*. Huc refer etiam *Elegiacum*. 9. *Lyricum*, 10. *Sacrum*. 11. *Morale*. 12. *Literarium*. 13. *Hodœporicum*. 14. *Generale* uariorum commentarios, in omni scibili, sine propria commentatione, refert. 15. Denique *uniuer-*

uersale dicitur commentatio quuiusquam propria, eaque *critico-philologica*, in omni *scientia*, *arte*, et *re naturali*; una cum *consectariis* tam *theoreticis* quam *moralibus*.

§. XI. Quamta quamta sit *strictae*, quam §. V. depinximus, Orationis elegantia; non est comparanda cum *Ligatae*, quam demagis commendo, *legibus*, *arte*, *ornatv*, *gratia*, *suadela*, *iuribus*, et *auctoritate*. Quui poterit, uti iam obcupaui, extrinsecus idem ornatus ac elegantia, quae strictam ornare solet, insuper, uti Poëtae libuerit, adcedere. Longe delicatiores haec atque significantiores extorquet a Poeta sententias.

Quidquid uidetur aliis; liceat ipsis experiri. Quid autem mihi uisum in posterum fuerit, exponam in ipso *Opere* uberius. Interea uero lubet duûm generum ligati huiusce Carminis, *spondaici*, nimirum, atque *heroici*, specimen aliquod exhibere. (*)

Ast e re cummagsime erit ipsa praecepta primum obcupare.

1. *Diphthongi* et *longae uocales*; item *natura breues*, quae aliqua *positione*, *necessaria* uel *ficta* (uide Sect. I. §. VI, caet.) *longae* sunt, semper *producuntor*. *Caesura* producit quidem *finales breues*, praecipue uero uocalem *i*: ast pauca scribentibus aut numquam aut rarissime.

2. Vo-

(*) Ante sex, ni fallor, annos, in publico Scholarium *Kōrösiensium* examine, tamtam cepi uoluptatem ex auditione *uariorum ligati carminis gene um*, quae Poëtae ad praecepta nutum que solertissimi sui Rectoris composuerant, ut non potuerim eam, audientibus ibidem Antistibus, non testari.

2. Vocales *ancipites*, pro arbitrio, possunt quidem et *protrahi* et *corripi*: at, si in deriuatis *saepius adbreuientur*, quam *producantur*; ipsa quoque primitiua rarius *protrahuntor*. Multa tamen scribenti non praescribitur ratione posterioris. Interea recordare *notas* ancipitum: *á*, *é* *í*, *ó*, *ú*, ö, ü.

3. Vocalis natura *breuis* ante *ly*, *lj*, *ny*. *nj*, *dj*, *gy*, *gj*, *ty*, *tj*, *cz*, *tz*, *ts*, *cs*, *zs*, *'s*, *z'*, cum primis in *fine* dictionum, *communes* sunto: at in media uoce rarius producuntor.

4. Vocales breues ante *dz*, *gyz*, *dzs*, *gyzs*, *gj's* semper producuntor.

5. Vocales natura breues ante finale *j*, *l*, *r*, *n*, *communes* sunto: at *rarius producuntor*. Ante *j* etiam in *media* uoce produci possunt aliquando.

6. Vocales natura breues ante finale *z*, *sz*, *communes* sunto: sed *rarius producantur*: in *media* uoce rarissime; idque non nisi multa scribentibus.

7. Vocales *graui* semper nota adfectae, quarum plerasque duplex consona *uulgo* comitatur, *semper producuntor*.

8. *Breues* syllabae in finale *b*, *d*, *f*, g, *k*, *m*, *p*, *s*, *t*, *v*, desinentes, sequente *h*, artificiali, quam uocant, *positione*, *producuntor*. Poterunt, multa scribentibus, etiam *adbreuiari* quandocumque: rarissime tamen in media uoce. *H*, quando *positionis* uim non habet, *leniter spiretur* in fluente sermone nimirum scandentis.

9. Finale *i*, *u*, *ű*, *ü*, quamquam natura breue sit, si *ultimus* sit *interrogantis* sonus, *commune* esto.

10. Pari modo finale *a*, *e*, *ë*, *o*, *ö*, *ő*, quamquam natura breue sit, si ultimus sit *interrogantis* sonus, *commune* esto: sed rarius producatur.

12. Interrogandi et referendi pronomina *ki*, *mi*, *communia* sunto: sed rarius corripiantur.

 12. Per-

12. Personalia *mi*, *ti*, *communia* quidem sunto: sed rarissime corripiantur. Quando *possessiua* sunt, *adbreuientur*. Et personale pronomen *të* anceps esto.

13. Articulus, et pronomen, *a*, item pronomen *e'* anceps esto: *a*, productum, graui nota adficiatur.

14. Vide Sect. I. §. VII. num. 2. *β'*. *γ'*.

15. Particulae monosyllabae *de*, *de*! *në*, prohibendi; *no* hortandi; item conditionis, atque temporis, *ha*, *communes* sunto: productae graui nota distinguuntor. *Nó* rarius *adbreuiator*. *Nó* hoc discernendum est ab alio *no*; quod Germani hungarisantes aut Hungari germanisantes habent ab austriaco *no'*, id est, *noch*.

16. *Primus* Nominum *casus*, si a *uocante* aliquo usurpetur, quamquam natura *breuiter* sonet forsitan, *anceps* esto: sed, tunc in primis producatur, quando, pro natura orationis, aliquid ei morae adhibendum sit.

17. Finale particularum dysyllabarum *ób-ba*, *soba-soba*! commune esto: productum graui nota distinguitor.

18. Vocalis natura breuis sequente coniunctione *s*, aut *-'s* (pro *is*), communis esto.

19. *Imé*; prior est breuis: *im'* uero *communis*.

20. *Vocalis* finalis ante *uocalem* initialem *numquam elidatur*. Vnum *el-ki-*, potest post uocalem scribi *l-ki*; quod adeo sit significans: tum etiam quod ipsum *l* cum adscititio sono *e* soleat proferri. Praeterea suffixum 3*ae personae sing*. quod particulas *postpositiuas* adficit, elidi porest ante articulum, uel pronomen demonstratiuum *a*, *az*: ut; *nál' a - -*, *ellen' az-*, caet. pro *nála a*, *ellene az*. ex. c. *ellen' az ösztönnek*.

21. Num-

21. Numquam fit elifio literae *m*, uti apud Latinos.

22. Terminatio uerborum transitiuorum in *it*, (alias *ét*), femper producitor, una cum deriuatis.

23. Nihilo tamen fecius, fi multa fcribenti fors euenerit aliquando, ut ex aliqua dictione uocalis *i* profcribatur, eadem iterum eidem uoci reftituta, *communis* demum efto.

24. Pleraque uerborum in *úl*, ac *ül*, definentium *producunt* quidem *ultimam* fuam uocalem: funt tamen multa, quae illam, pro ratione diuerfae Dialecti, *dubium* nobis exhibent. Talia funt *indúl*, *készül*, *becsül*. caet.

25. *UR*. quatenus DEI eft praedicatum, anceps erit. Quibusnam in deriuationibus et incrementis aut femper producendum fit aut femper adbreuiandum, aut uero *commune* fit; difces ex auctoritate Poematis. Quatenus fignificat dominium *mundanum* aut *diaboli*, femper corripiatur.

26. Definentia in *lom*, *lëm*, *lak*, *lok*, *lek*, *rok*, *rek*, uocali praecedente, poffunt *comtrahi* ad rationem antiquae terminationis *lm*, *lk*, *rk*. Et *ajak*, labium, in *aj'k*.

27. Pari modo caetera; quae in fuis incrementis comtrahuntur: ut *terb*, pro uulgari *tereb*.

28. Caetera auctoritate Poematis difces. v. gr. *Jéhóva*. Duae priores ancipites.

29. Si hexameter *pluribus* comftet *Spondaeis* quam *tribus*, aut pluribus, quam tribus, *dactylis*, ex. c. quatuor aut quinque: *actionem magis* uel *minus expeditam*, aut *adfectus* maiorem uel minorem *uehementiam*, caet. innuit. Sic, ubi *primus* et *ultimus* pes eft *fpondaeus*; uel *duo poftremi*.

30. Si monofyllabae aliquuius uocis *confonam finalem*, aut dyfyllabae, uel etiam polyfyllabae,

consonam ultimam, uel, in primis, *mediam* aliquam, *nunc* ego *primum*, auctoritate mea, tum etiam *aliarum*, ex more uulgi nostri, sev plebeii, siue cultioris, *geminare* substineo: *uox ipsa* mihi comcipitur *repetita*; (quam alias *simpliciter*, cum una consona, exprimo): eo que pacto significatio eiusdem *intenditur*, uel *augetur*, uel. aliqua certe ratione reddetur ipsa dictio *significantior*: eaque exponenda, pro natura eiusdem, uocabulis, *magnus*, *pulcher*, *excellens*; *multum*, *plurimum*, *ualde*, *adprime*, *etiam atque etiam*, *utique*, *re uera*, *necessario*, *plane*; et similibus. v. c. *e'-dég*, huc usque; *e'ddég*, plane huc usque: *ëléggé*, abunde satis, satis atque satis, satis super que; *ëlégé*, satis: *örökké* (alias *örökké*) pro *örökké* és *örökké* sev, *örökön örökké*. NB. Si uox in uocalem breuem desinat: eumdem in finem *graui* nota adficio.

Csudda, pro *csuda-csuda*; magnum miraculum, ualde mirum; magsime, sane, omnino mirabilis; *csud latos*, ualde mirabilis, certe, reuera admirandus; *csuddákk*, magna miracula, eaque *multa* ac *uaria*: *csudákk*, multa, ac uaria miracula; uel, multa miracula; uel, uaria miracula: *okk*, grauis causa; *okkokk*, graues causae, eaeque multae ac uariae.

Obserua: si *radix primitiua*, aut *deriuatiua* (ita placet uocare, propter *primitiuam*, sed hodie *obsoletam*) geminatur: innuitur mihi, *natura*, uel, *ex habitu*, in ipsa re aut persona *inesse* id, quod eiusmodi uocabulo significatur. Adscititiarum uero syllabarum auctio *accessionem* extrinsecus partam interpretatur. Omnium uocabulorum adcuratissimam sum habiturus in *Etymologico* nostro *Lexico* rationem.

Si ultima *Verbi primitiui* aut *deriuati* Radicalis geminatur; significat *esse rei*, uel *actionem*, aut *passionem praesentissimam*, ex. gr. *szól*, loquitur; *szóll*, actu

ipso

ipso (nunc) loquitur. Sic *beszéll*, *írr*, *üll*, *sétáll*, *varr*, *forr*, *fonn*, *szántt*, *përëll*, *terhell*, *énekëll*, *dicsérr*, *bajnallik*, *íróddik*, *ëlégszszik*, caetera, distinguenda sunt a *beszél*, *ír*, *ül*, *sétál*, *vàr*, *fòr* (mihi idem, quod uulgo *varr*, *forr*) *fon*, *szánt*, *përël*, *terhel*, *énekël*, *dicsér*, *bajnàlik*, *iródik*, *ëlégszik*. Sic *nebeztell*, *nebeztellëk*, diferunt a *nebeztel*, *nebeztèlëk*.

Obseruandum uero est, *euphoniae* semper consulendum esse in prolatione geminarum eiusmodi consonantium. Nam non propterea comparamus illam geminationem atque instituimus, ut organo quuiusquam uim inferre tentemus. aliquam tamen a te *moram* requirimus; si te morari non taedeat: *quae* quidem in uersv *longae* locum habet. Porro, si ultima uerbi aliquuius Radicalis, aliquam ob rationem ferre non potest *duplicis literae* expressionem; *superne* ponitur *lineola transuersa*. v. c. in Imperatiuo, et Coniunctiuo Praesenti: *keress*, *keressék*, *bozz*, *bozza*, *bozzunk*.* Sic, *emlékëzik*, *kivánkozik*, *vigyáz*, *okoz*, *érëz*, *keres*, *ás*, *vés*,* caet. distinguenda sunt ab *keress*, *keressék*, *bozz*, *bozza*, *bozzunk*; *emlékëzik*, *kivánkozik*, *vigyáz*, *okoz*, *érëz*, *keres*, *ás*, *vés*. [* Desunt literae *lineola transuersa* distinctae.]

Itaque hoc pacto poterimus incredibilem in modum augere *uocabula* nostrae Linguae, alias etiam incomparabilis: et quidem praeter *primarias* atque *secundarias eorum* significationes; quas, partem, ex uariarum Sermonis nostri dialectorum usv antiquiori, sev nupero, ac hodierno, sum, adnuente DEO, collecturus; partem uero ex ditissima penv Idiomatis *Scythico-Mogorico-Chuno-Auarici*, si uixero ac ualuero; tum etiam ex ueteri Armario Hungarico, squalente quidem illo, et sitv corrumpi iam coepto ac ruere, modo uigeam, depromturus. Sum adeo omnem, ut ipsae quoque *parietinae* ad hancce

tamdiv fubftentatam, ac defideratiffimam nobis, aedificationem expediant, daturus, quamtum ih me erit, operam. Satagam, opere, quam oratione, effe beneficentior.

Simul, in eodem Lexico Etymologico, habebimus rationem uocabulorum, quae a *Germanis, Ruthenis* et *Slauis*, adceperimus; et quaenam hi praefertim pofteriores a nobis mutuati fuerint: tum etiam eorum, quae illi *communi* cum nobis iure poffident. Quis effet commentis opinionum adeo diues, ut auderet fingere, omnia nos uerba, quae *germanicis*, aut *slauonicis*, confonant, a uicinis emendicaffe? Quis fuftineret effe adeo nugax, ut comminifceretur, nos *Infinitiuum* noftrum atque *participium futurum*, a Germanis potius, quam a Perfis fuiffe fortitos? Quis uellet tam ignauae effe mentis, tamtus effe auctor fententiarum otiofarum, tam egregius effe nugator, ut et fibi et aliis perfuadere fatageret dictionem *fzövetfég*, una cum aliis multis, a Slauoniis aut Ruthenis effe commodatam potius, quam ex afiatica hereditate nobis obtigiffe; eo quod *radix* eius *omnino* comueniat cum Ruthenorum, et antiquorum Slauonum, uocibus, quae *confilium, confiliarium*, et fimilia interpretantur? Itaque delectum inftituemus uerborum: quaenam eorum fint, ex communi iure, plane retinenda; quibusnam, in pofterum etiam, uti, propter coeca fubfragia, poffimus; et quaenam eorum uelimus relegare ac debeamus.

Redeo. Ex fingulis, inquam, uocibus *monofyllabis*, fere omnibus, *fingulae* furgent uoces, non phyfice, fed metaphyfice, *aliae*: tum ex *dyfyllabis*, fere omnibus, nafcentur *binae* uel *ternae*: denique ex *polyfyllabis* omnibus, pro natura earumdem, pro que ratione *fyllabarum, ternae, quaternae, quinae, fe-*

nae,

nae, *ſeptenae*, *octonae*, *nouenae*, *denae*, *duodenae* quoque, *plures* etiam generabuntur atque excitabuntur. *Csudál*, *csuddál*, *csudáll*, *csuddáll*. *Csuddál'lak* tégëd, demiror te (propter id, quod *in te* mirandum eſt). *Csuddál'lak*, per ſe ſignificat, quod dixi: addito *tégëd*, plus dicit: ſi ſcribo *tëggëd*; interpretor, *neceſſario te*. Ergo, *csudál'lak tégëd*; *csudál'lak téggëd*; *csuddálllak tégëd*; *csuddál'lak tégëd*; *csuddáll'lak tégëd*, *csuddállak téggëd*, *csuddálllak téggëd*, ſunt diuerſa.

Sic, *Magjar* difert a *Magjarr*, Hungarus *elegans*, *excellens*, *adcuratus*, caet. *Magjarúl*, hungarice; *magjarúll*, plane hungarice; *magjarrúll*, plane hungarice, idque excellenter; *magjarrúl*, hungarice, idque eleganter, adcurate: ſcribo *magjarrúl*, ut diſtinguatur a *Magjarrúl*, id eſt, *Magjarról*.. *Magjaránn*, utique ſignificanter, ac diſerte, plane ſignificanter ac explicate, ſignificantiſſime, expreſſiſſime. caet. diſtinguendum a *magjarán*; item *magjarrán*, et *magjarránn*, uel *magjarránn*. *Magjaráz*; *magjarázz*; *magjaráz* (*magjarráz*), *magjarrázz*,* diſtincta. Sic diſtincta ſunt; *magjarázhat*, *magjarázhbat*, *magjarrázhat*, *magjarázhatt*, *magjarrázhatt*, *magjarrázhhatt*. Quandoquidem potentiale uerbum componitur ex ſinplici alia uoce *hat*; geminatio literae *h* innuit *habitum*, *dotes magnas*, *uirtutem*, modum ſufficientem, ſimilia :. v. c. fortitudinem, robur, *in ipſo agente*: alias, ratio ac modus agendi *extra cauam* comcipitur. [* *Nota requiſita deeſt.*]

Nyelvv, lingua excellens. *Igën ſzép es bövv a-magjar nyelvv*: *igënn*-ſzép és bőv a-magjar nyelv: *igën-ſzépp* és bőv a-magjar nyelv: *igënn-ſzépp* és *bövv* a-magjar nyelv: *igënn-ſzépp* és *bövv a-magjarr nyelvv*: igën-ſzép és *bövv* a-magjar *nyelvv*; igën-*ſzépp* és bőv a-magjar *nyelvv*, caet. Vox *Magjar* in

in his diſtinctiſſimis ab inuicem enunciationibus *intendi* nequit: reliquae magſime. Poteſt tamen dici: *Magjarr nyelved* vadjon; *magjarr nyelvënn* irſz: quod itidem diſtinguendum ab intenſiuo *magjarr nyelvënn.*

Szépën és *böven* magjarázod: *ſzépënn* és böven; ſzépën és *bövenn*; *ſzéppën* és böven; ſzépën és *bövven*; ſzépën és *bövvenn*; *ſzéppënn* és böven; *ſzéppënn* és *bövven*; *ſzéppënn* és *bövvenn*; diſtinctisſimae enunciationes.

Mëlj, quod; *mëllj*, quod ipſum (plane); *ilj*, talis; *illj*, plane talis. caet. *olj*, eiusmodi; *ollj*, plane eiusmodi, caet. *az-al*, eo; *azzal*, eo ipſo: *a*, *az*, id; *azz*, id ipſum, plane id, id praecipue. NB. Ante conſonam, *az*, idem atque ante uocalem, *azz*: item in pronomine, *aztat*, *azztat*. caet.

E'képenn mëgg-bövvitbbetjük a *Magjar Nyelvvet.* Supra expoſui, quamnam inuoluat notionem particula *mëg*: hic autem *mëgg* maiorem, ſiue *magnam*, perfectionem innuit. *Nëmm*, plane non, abſolute non.

Addo: ſi Numerorum *cardinalium* conſona finalis geminetur, orientur Numeri *diſtributiui*, *ëdjj*, *háromm*, *ött*, *tizz*, *ötvenn*, *ſzázz*, *ezërr*, pro *ëdj-ëdj*, *három-három*, *öt-öt*, *tiz-tiz*, *ötven-ötven*, *ſzáz-ſzáz*, *ezër-ezër*. *Kétt'* pro *két'-két'*. At ſcribo *kettö*, pro *kettö-kettö*. Pari modo ſe habent relatiuo-distributiua: *ëdjjik*, *kettteje*, *hármma*, caet. pro *ëdjik-ëdjik*, *ketteje-ketteje*. caet. Scribo uero *ezërre*, (loco *ezërre*) i. e. *ezëre-ezëre.*

Si uox aliqua' *repetatur*, quaecumque demum illa fuerit pars Orationis, ſev mediante aliqua particula coniunctiua, ſiue absque ea; utique *intendit ſignificationem.*

Ob-

Obſeruari porro uelim: Si *Verbum* aliquod deriuatum a nomine *monoſyllabo*, quod in conſonantem deſinit, aut a *dyſyllabo*, quod in uocalem terminatur, *conſonam Radicis* ſuae *bis* repetat; altera *praedicatum* erit *ſubiecti* uel *obiecti*; altera uero *actionem* ipſam *intendit*. Quidnam uelim; intelligenti quuique palam eſt ex praemiſſis. ex. gr. *okkoz'lak*, cauſor te propter cauſam grauem, quae in te fundata eſt: *okkkoz'lak*, et quidem *uehementer*, (caet.) facio. Sic *csuddddállak*, *bövvvítbetjük*. Mihi tamen uſitatius erit *duabus* id exprimere conſonis, atque *priorem* earum a reliquis literis diſtinguere: o*k*koz'lak, csu*d*dál'lak, bö*v*víthetjük; uel ſic, pro re nata; o*k*koz'lak, csu*dd*ál'lak, bö*vv*ítbetjük. Si uero poſteriorem distinxero; *actionis ſolum* intenſio ſignificatur: okkoz'lak, csuddál'lak, bövvítbetjük.

Eſto nunc ſatis dictum de *uerbis poëticis*.

En iam exemplum Tetraſtichi, Triſtichi, atque Dyſtichi *ſpondaici*.

||– –|◡ –|– ⏑̲||◡ –|◡ –|– ⏑̲||

A-Versëk îrását lëhetne próbálni:
Késziltt eszëd s elméd ha fogna-ſzolgálni,
Mëg-këll ugjan mindënt elöre vis'ggálni:
Igj jóra, fël-têszëm, fog Ènekëd válni.

Kezdetben âm-bátor kevês nehêzſége
lëſzsz-îs îrásodnak: eszëd ſérényſége
mëg-győzi; s ugj ſzépënn mëgyën-ki à-vége.

Irj, kérlek, órák-ként: Hazádnak igj-'s élhetſz;
A-*monda* vádjától igjën të nëm félhetſz.

Dè *mëg-në ſérts* âm *máſt*, s *Királjodat*, s *Iſtent*,
Lëlkëd tanátsának në állj, s në tarts ellent.

S. D. G. A. A.

Iam

* * * * * * *

* * * * * *

Jam uero promo *Carmen* ex Poematibus in peregrinatione comſcriptis: idque ex Praefatione *Vniuerſalis* mei *Poëmatis*; quod inſcribitur *Theſaurus Hungaricus*: hungarice; *Valóſágos Magjar A-B-C.* (*)

(*) Scripſi Poema hocce, uſque ad uerſum 1245, in *Dacia* anno 1761; idque coeptum 19 Octobris; 9 horarum itinere, a *Iaſio*. Reliquum, una cum Praeceptis poeticis, Poſonii adieci.

SUMMA.

Az-Embërnek épſégben-lévő állapatjáról, és esetéről, s é'ből következëtt lëlki és teſti nyavalyásſágáról; ëdj ſzóval, az-ő egész romlott természetéről (v. 1245.). *A-kevélyſégről. A-ſzínësſégről, vagj-is tettetésről. A-rágalmazásról. A-bujaságról. A-Magjar Nyelvnek hasonlíthatatlan mivóltáról, és ſzépségéről. Az-otthon-való és oskolai nevelésről; s é'nek haſznairól.* P. S. *Utól-írás.*

Á bëtű majd *mindën ma* élő s hólt *nyelvben az-első.*
Moſtani *Munkácskám*, hodj *azon kezdődjön*, ugj illik:
s mënjën elébb, a-miképen a-jó (*) *rënd hozza* magával.
Dè, mint ëdj Szent Embër *amà Látásba* tanúlta;
s azt, örök emlékëzetre, minékünk-'s hagyta írásban;

hall-

(*) Quum *articulus* pars ſit eius, quui praeeſt, uocabuli, *unionis* id *nota* ſignificari integrum eſt.

hallјuk ! s tartsuk eſzünkbe, Szivem ! mit *mond ő-magáról*
a- mënnyekben Ülő: hodj, *az-Alpha, az-Ó-mëga is* Ő:
hodj magjarán mondjam-ki-'s ; Ő *az-Első s az-Utólſó.*
Ezt tëſzi: Ő ëgjedüll *ama Kezdet s Végezet*: Amen.

Hà kívánod; elődbe tëszëm mindjárt magjarábban.
Nincs ugjan ISTENnek *ſëm kezdete*; *vége ſë* lëszën:
dè mindënnek, a-mit rëndëlt, Ő *a Kezdete, Vege-'s*:
mindënëk e' nagy csúdda világon, *Ő-általa* lëttek:
ugj ſëmmi-'s nincsenn, hanëm *Ő-érëtte, terëmtve*:
mindënnből ëgjedüll csak *az-Ő dicsérete* jő-ki.
Ő *ád erőt*, hodj el-indítsuk s végezzük *a-munkát*:
és e'- ſzërént nèkünk *Ő-tőle* jő *mindën ajándék*:
Ő-r'á-'s tér mindnyájunktól *a dicséret* ezérten.
Illik azért, kezdvén dolgunk- hoz , hodj őtet *imádjuk*;
s Nèkie, végezvén, *adjunk hálábkat* örömm-el.
Minthodj példa gjanánt *vezérlëtt engëmet* Iſten
anji töretlen helyën, *hordozván* csudda *kezével*;
s ollj hoszſzú útamba viſelvén gondomat épén:
az-ő-Nevébe fogok mindënn dolgom-hoz e'-hëzz-is.
Ő Fëlſége ſégít, hodj *végre-'s hajtsam* egészen.

Várja talám valaki : valamicskét *mondjak-előre*;
mít akarok moſtan: mí *à-fël-tételëm*. itten;
azt *ſzámláljam-elő*: oſztán foljtasſam a-Versët.
Ám lèdjën-mëg: *előre-futó hírt* àd e' Beszédëm.
Nëm lèszën hát àba, hanëm *csak a-ſzóba*, rövidſég.
Azt, a-miről *másutt* akarok bőven *vetekëdni*,
lèdjën elëg nèkëd, ha *igën-ſummásan* írom-mëg.
Ámbár-is hoszſzacska lëjènd *e' Beszéd* ő-magában:

dè,

dè, hà mëg-nézëd Kőnyvemnek ő *anji* Darabját,
azt të-magad fogod ugjan itélni fëlëtte *rövidnek.*
Mind-azon-által ugjan mindën *Bëtűnek* különösfen
lêszën elől valamëlj *újfág-mondója*, hat, hêt fzô.

Nô már nyiss'd a-füled' jô Lêlëk,*küldöm a-Poftát*:
mëllj az-*egész A-B-Ce* felől moft hírt akar adni.
Tudva vadjon *többnél*, à-mint-fëm gondolom
ên âm,
hodj vadjon ëdj embër, kinek, âm nëm *a-csalfa
fzërëncse*,
fëm nëm a-*vatrattlan történet*, hanëm csak a-fzent
Mënny.
engede kedvéből nyers *ifjú* életët e'-dîg;
engede *ëdjnébánj esztendőt*, hasznos időt-is;
engede *mind àzonba erőt*, s alkalmatos ösztönt;
ő maga-ként hodj adja magát *boszfzú útazásra*,
hodj örvendve *tanúlja*, a-mit tetfzőnek itélénd:
s à-mint *tőle lëbet*, mind, olljan fzorgalom-által,
majd valahánj nëmzetségnek mind *anji fzokását*,
s *embërëk erkölcsét* mëgg-tudván vêdje-eszébe;
s lásfa *e' tarka világot*: azonban ugj élje *világát*,
hodj *ezëket kőnyvébe* jegyëzze, akár tenyerére:
s ëgjêb tifzti-után elmélkëdjék csak azokról.
E' fzerető, s hív, drága Barátim-féle *Szëmélynek*
nägy-*úti jegyzésit*, lévén mind îrva kezem-nél,
gyakran elő-vészëm: s mit a-fő Schólákba tanúltam,
mind abból formálok *itéletet*, (álddom az-URat-, s):
ugj más *gondolatim*, kikkel rëndëltt ideimben
elmém' törve gyakorlottam, *mint jutnak eszëmbe*,
intenek, hodj *onnat példát mindënre* találjak.
Hodj ezën intézést à-nál *jòb rëndbe* vëhesfëm;
ez ideig nëm itélhettem jòb módot im' *e'-nél* —
hodj a-mi-Nyelvvünknek *mindën fzavait lë-forozzam*,

s az *Á-B-Cze*-fzërént fzép rënd-el lásfak utánna.
Igj këll lënni tehát: im'már leg-előre *mëg-értéd.*
Hodj *idegën nyelvbéli* îgét itten magjaráznék,
s *más aratásra-való* munkámat el-el-nyîrëgetném,
s rëndi-fëlëtt *e' kepét* raknám. nëm czélom a nêkëm.
Néhol ugjan-mëg-esik, ha a-fzükfég hòza magával,
hodj az-*új* vagy *régi fzokást* jòban ki-fejezzem,
mëllj *fzóval nevezik*, mëgg-këll azt fejtenëm épen.
Ezt-is *nagy biztomba* reménlëm ezëknek utánna:
hodj az-ên jô s kedves Hazámfiai, nëm akarván
enji verijtékem' *bëcsmérëlgetni*, kit értëk,
s drága-kő-nél gyönyörűbb Nyelvünk-ért, húlllatok
e'díg,
sőt *az-ő-bëcsi-ért* inkább-is *ànak* örűlvén,
mind jô nevën vêszik, *valamit próbálok* aránta:
és, ha *talám fontoss* vagy ëgjêb *alkalmatos igét*,
vagj valamëlj *fzólás-módját, nagy erőbe*, találván,
fël-fogom, és *mi-tulajdonaink* kőzzé fogadom-bê;
ezt mondom, hodj az-*én-voksomra* mëg-engedik:
ugj-è?
Mëg-hallád, hodj ez *Éneknek* mind grádicsa,
rëndi,
és mindën fzava *innen bazúl* fog-lënni egészenn.
Ugj mind az, valamit *régën vëttünk* ëgjebektől,
épen *nëm* látfzik többé *idegënnek* előttünk.
Én pedig ott fëljëb fzólok-vala *csak mai* fzókról:
mert azok ëdj *nótán* épen nëm férnek ezëkhëz.
Dè e' nëm áll fëmmi ellent ênnêkëm *ez ëdjben*—
Fël-vêszëm fzabadon mindjárt az-*elébi* îgéket,
mëlljeket âm hallál: hallhat'dfza, *velëk* be-kő-
fzöntök.
Alphának nevezik *Görögök* bëtűikben az-*elsőt*;
nêkiek ugj tetfzëtt, hodj az-*Ó-méga* lêdjën *utólján*;
mëllj ő-nekik *nagy Ó*-t; *bofzfzút* tësz, tudnia illik.

Más

Más ismétlen, a-kit mondnak *kis* vagj *rövid* Ó-nak:
ugj nevezik; mert torkokból *szaporán* ki-eresztik:
mert, ellenben, amazt *nyújtják*, nyúlván a-lëhellet.
Innèt viszsza-mëgyëk: mert ez csak *hol mit* ëgjenget
az-új út-félën; dè *mit sëm* aránjoz a-czélra.
Tetszëtt à-Mënnynek, a-midőn valamëlj *akaratját*
e' földön ki-adá, szólván szent Embërëk által,
hodj azt âm gyakran valamëllj *példába* jelëncse:
mert az igyën mondott szô nagyòban *bé-hat a-szívre.*
Mind az-*Alpha* tëhát mind az-ëdj *Ó-mêga* Isten:
à-mi vadjon valahol, mindënnek *kezdete, czélja;*
Tőle *jövén* s *függvén* a-mî vòlt, vadjon, és mî jövendő.
Ő egjedüll a-ki *vólt*, s *lészën*, mint mondja magáról:
értsd-mëgg; *élt-vala mindënkor*, s *mindënba fog-élni*:
A-mëllj ő fëlfégës, *örök* s *mindënbai vóltát*
más helyekën szintén ollj szóval têszi előnkbe,
mëllj *létélt* magjaráz; de egész és *tęljes erőben.*
ÉHEJE Ó, ugj mond; még többször mondja, *JÉHOVA.*
És *ez a-Név*, nêkünk mëg-hagyta, *tulajdona* nêki.
És ez okon, jól tudjuk, amaz *Ó Frîdjnek* Irói
többire *e' dicső Nevezètel* tisztëlik őtet.
Az nëm vétëk ugjan, ha mî-is őt igyen imádjuk —
Óh të *Jéhóva Jéhóva!* s, óh szent *Jéhóva Isten!*
vagj pedig igj, magjarúl mondván, — *mi URunk* të vadj *óh ÚR*:
még-is méltóbnak s fòkal helyësèbnek itélném;
hodjha a-*Mënny értelme-szërént*, e' nagy URat imádni
kívánván, *ama szót*-'s a-szerént magjarázni szeretnénk.

Voksomat érts'd-mëg azért: és à-*ſzentséges Irásnak*
ſzép *ſzava járását* függeſz'd elmédre valóba;
hodj e' dicső URnak fëlſégës vôlta ſzívedben
rëttenetësbb mindënha lëhesſén s tisztëletësſebb.
A-mënnyből ſzállott Papírosba ha látod akárhol,
vagj füled érti, hodj olvasſák, *e' Nevét* ISTENnek:
érts'd ISTENt *ő-magát*, vagj *örök*, s nagy *csudda mivôltát.*
Óh mëllj nagy! de dícső! bizonjára *csuddálatos az-ÚR!*
Kezdete nêmm lévén, a-ſzërént nincsenn ſoha *vége.*
Végtelen e' *Létel*! s, bizonj, ollj nagy csudda *Valóſág*;
bê-nëmm foghatják valahánjj egei az-egeknek:
túl-halad Ő mindënn helyekën: nincs *ſëmmi határa.*
Vôlt-vala *mindën-holott*; lêſzën *mind ànji holott-is:*
vôlt-vala *mindënkor*; s ugj lêſzën *örökkön-örökké.*
Moſtan ëlêg: *másutt böven* magjarázom: ez élet
ës az-erő ha továb ſzolgáland; s engedi Iſten.
Rov'd-mëg azért à-dig — Némëlj *idegën Magjarázók*
e' fëlſégës ígét helyësen têszik-ki *Öröknek.*
Mondhatod âm të-'s *Öröknek*, akâr *Jébóvának*, imádván;
csak-hodj *egész nagy erőben* ugj értsed, s tarts-ad eszëdben,
à-mint értésëdre adám moſtan, s oda-fëljebb. (Sect. I.)

Nëm lëhet itt tartózkodnom: más nagy telekëmről
këll ezën *ëdj-fël kévécskére-valót* lë-aratnom;
még ott mëg-hagyván ideig *kötelét* a-*félével.*
Az oda-fël tőlünk említëtt *mindënik ige*
csak maga mind egjedűl *el-bé-foglalja magában*
azt, a-mit e' Fëlſég ëgjébütt el-monda magáról —

O O

Ó a-*Ki vólt, most*-is *vadjon*, és a-*Ki lészën* örökké.
Tőle tëhát *függött mindën* mindën-kor' *örökktől*:
s mindënnek csak Ó-*tőle* vadjon *függése örökkön*.
Mindën lélëk azért méltán *fël emelkëdik hozzá*:
gyötri magát némëllj'k: némëllj'k pedig *Őtet imádja*
s féli egész szívből, és tisztëli mindën erőből.
Áménëk ugjan *ezëk*: s igjen-is këll lënni ezëknek.
Szükség e' bizonjos rëndnek mindënha *mëg-állni*:
mert *mëg-nëmm változhatik*, à-ki *szërëzte magaért*.
Mëgg-marad *e' Törvénj*: a-mikép' mindën-koron-is vólt:
mert, *a-ki szabta* szabad tetszése-szërént, Ó *az-Első*:
és a-ki mind *végig fënn-tartja*, csak Ó *az- Utólsó*.
Bizonj *Alpha* tëhát az- ÖRÖK: bizonj *Ó-méga-is* Ó.

Meszsze ki-lépëk, okom lévén mostan: ha valóba
kívánod, hodj, a-mit mondék, elmédbe nyomódjék;
és hodj a-mëg-hallott îgék értelme világosbb,
még pedig állandóbb lëdjen; s *mást arra tanítbass*;
hall'd-mëg, ugjann magjaránn *fejtëm* most az-*ered-etből*,
Mint *ma* tapasztaljuk nyilván, hodj az-*Aleph az-első*:
à-ként vólt a-dolog nyelvëkben a-*régi 'Sidóknak*.
Ismétlen *egjebek* mondják *Elipbnek*; *Olápbnak*.
Sokszor ugjan foljamodni lëhet mindnyájan ezëk-hëz:
e' czél-hoz pedig illik amaz *elsőkre* vigjáznunk.
Alepb azért nêkik *vezért*, ugj szinte *vezérlést*
têszën: a-szót ha *tulajdon-képen* akarjuk itélni.
Mint a-vezérnek *elöre* mëg-állani, s mënnie, szükség:

Ők-'s

ők-'s *onnan* hívják a-*bëtűt*, mëllj nálok *elől-áll.*
Még-is elménket jòban, s magasan, fël-emeljük:
mëg-látjuk, hodj ered s folj *igën-ſzép értelëm* abból.
Mint a-*vezér* mindënha *vigjáz*, s mindënt ugj *igaz-*
gat,
hodj *helyësen* lèdjën, s *fo'jon* mindën hiba-nélkül:
és a-ſzërént, ſzorgos s állandó tiſzti *napok-ként;*
órákról órákra lëdjën nagy *gondja* azokra,
nêkie kik rëndëltetvén már vadjnak *alája;*
hodj őket parolája-ſzërént *oktasſa tanítsa;*
és idejébe, mikor lëhet, a-*jó czélra* vezérlje;
zsóldjokat-is igazán mindën hòl'-napra ki-oſzſza:
igj vadjon, âm vi'sgáld, e' *Világnak* a-*dolga* egéſzlen.
A-fő Bölcsesség s Hatalom, ki *tudva terëmte*,
ſzüntelen ës végiglen ugjan *fën-'s-tartja* kezével
s birja *igazgatván* ſzépp móddal *részeit* ának.
Csudda-ſzërént *ſok-képen* ugjan-'s gjakorolja *hatalmát*:
Iſteni Bölcsességének jeleit ſzaporítja:
s *jó kedvét* mûtogatja kivált az-*embëri nëmbëz.*

Minthodj az-embër *igën-gyarló*; terméſzete
lévén
Iſtentől vettetve erőtlenségnek alája;
s *teſtének* ſzükségeiről gondolkodik inkább:
ez okon Iſten az-ő *külső áldásait* oſztja
az-ő *ſzabad tetſzése*-ſzërént mindënnek e' földön.
Módot hagyott az-*okos Nëmzetnek* a-*Lélëk* aránt-is:
mert à-mëllj *törvényt* ki-adott-vala, mài napiglan
ënn-tartá teljes nagy erőben, tartja *továb-is.*

Itt röviden monddom: Maradott *Két-féle*
Hagyása.
Edjik a-*terméſzetbe* vadjon bê-nyomva erősenn:
ollj *könyv*, mëllj ſzîvünkbe *írás-nélkül* vadjon *írva*:
mëllj egjedül oktatja *nagyòb részét* e' világnak.

Másikat e'-mellett; ki akar, olvashat *írásban.*
Ez ismét *ket-féle:* az-Ó és *Új*, mâi, *Törvény.*
Edjiket az-eleink *kézről* mind *kézre* bocsátták:
ànak-utánna pediglen a-bölcs Isten *mëg-íratta:*
mëllj valamëllj *rész-ént* maradott ëgjedül a-*Sidók-nál.*
Minket ugjan mënny-hëz kötelez *jobb mód-al a-több*:
mert *a*, nagjobb rész-ént, csak *bomályosság* e' *vakoknak* :
mind a pedig nêkünk, kik *amaz Szentségbe* reménlünk,
szépën, igën-tisztán-'s, *tündöklik*, mint az a-nap-fény:
mert az-igaz Nap-fény *elménknek* el-üzte *bomályját*;
lëlkünknek-'s a-'*sidó szëmeit* ki-nyitotta valóban:
és szívünket amaz örvendetes *új izenettel*
színte *mëg-újitván*, bènünk' bê-tölte örömmel.
Szüntelen érëzzük áldott *erejét* ez örömnek:
mëlljet mî-bennünk az-ő hív *Szent Lëlke cselekszik*:
s mindën lëlki s ëgjêb *kisértetéinkbe* vîgaztal:
s lëlki erős ellenségink, az-ördögök, ellen
gyámolit, óltalmaz, biztatván biztat; erősít:
s az-*Istent* s *Kbristust tagadók* láttokra vezérl,
tántorodás-nélkül, az-*igazságnak* kies útán.

Mîre-valók e' *Hagyások*? Amà nagy *rëttenetës Nap*
Kit-kit, a-*mëllj törvényt követtt*, a-szërént fog-itélni.

Mint-hodj igaz, hodj azok, kik mëg-vetik *a-mâi Törvényt*,
tudva mëg-útálván, magokat s el-szánva szëgezvén
ellene, a-mëlljet hittek s *vallottanak ëdjszër*;
s lábok-alá rúgván a-*Szövetségnek*-'s ama *Vérét*;
à-nagy itéletben *nyomorúltabb* sorsra jutándnak,

mint-

mint-ſëm azok, kik ugjan *nyilván tudták, de nëm bitték,*
ugjan-ezëk mënnek sokkal *több kínra* azok-nál,
kik *ſoha* nëm *látták*, de nëm-is *hallák* fülèik-el:
Szinte-ugj ez-is igaz, hodj a-kik *nëm bittenek e'-díg e' Törvénynek*; ugjan hinni ſëm akarnak öröké;
ámbár csak *hat ígét-'s ſoha* nëm hallottanak abból;
hóltok-után ſë lëhet, lëdjenek hodj bóldog örömben:
mert az-*ëb*, ugj a-*bagoly*, onnan ki-rëked, s a-*vakondok.*
Mind ezëk *igj* vagjnak, s ugjan *igj* lèsznek, hodj *ezëkben*
a-ſzent Iſten *igazſágát* nyilván gjakorolja.

„Hodj pedig *irgalmát* bőven ki-jeléntse *mi-bènünk*,
Ő Fëlſége velünk közlé *ſok-féle këgjelmét.*
Engede, hodj vêdjük hasznát, alkalmatos *esz-közt.*
Hivogat int-'s bènünk', a-midőn az-ő drága *Beszédét hallattatja* velünk; *olvasgatjuk* mî-magunk-is:
és a-ſzërént az-*igazſágnak* Szent *Lëlke* vezérël
a-*ſzentségben*, *igazſágban*, *hitben* s *ſzeretetben*:
és a-felől, a-mi-ért az-*Igaznak Vére* ki-omlott,
mëllj érttünk az-Atjának előtte *tökélletës érdem*,
gjënge *hitünket* ugjan têſzi bát'rá s *bizonjosſá*; (
el-bádjadt lëlkünket erősítvén, valahánjſzor
(lêdjën,) akâr *mi-magunk lëbetünk* ama drága *jegyèk-el*,
mint amaz *Uj Frídjnek* bizonjoss pëcsétivel, *élők*;
látjuk akâr az-*atjánkfiait*, hodj *élnek* azòk-al,
s mënnek-előL *ſzentül*, jámbor *példával* előttünk;
czégéres, tetemës, s apró *kedves* büneikből
mëg-térvén, s nagy *erős fogadást* Iſtennek igérvén;
másokat-îs a-ſzërént a-*kedjës* tudománjra *tanítván.*

Még nëm ëlêg. Akarom foljvást *magjarázni továb-is.*

Mint a-*kedjës* Vezérnek, elől-járása ſzërinten,
mindën kor' *jó példa* gjanánt këll lënni azoknak,
régula, s muſtra-ſzërént a-kiket *tart ſzámban alatta;*
à-hijjába-valóſágról mert őket *el-intvén,*
istenës, és *jámbor*, s tisztúlt életre ſzokatja:
igj nógat bènünk' a-mi nagy *mënnybéli Atjánk-is*:
Lêdjetek, ugj mondván, *ſzentëk*, mint *ſzent vadjok én-is.*

„ Tudniá illik; amaz Éden-kertbêli Szüléket
Ő Fëlſége ugjan *maga* ſzent *Képére* terëmté
épſégben, vagj, egész *ártatlanſágban* előſzör:
Oh! de ſzëgény első Ádám nëmzőnk csak az-onnal,
csak hamar, e' *gyönyörű képet* lë-vonatta magáról:
mert az-irîgy Sátán à-dì intselkëde, à-dig, (*)
nêkie mìg-nëm igën-*ſzeplős ábrázatot* advân,
mind *lëlkét* s *teſtét* bê-fente mocsokkal egészenn.

El-hata mindnyájunkra ezën mérges *pokol-bimlő.*
Mëllj ſzörnyű fájdalmat, igën *ſok-féle nyavalydt.*
s *lëlki betegſégët* ſzërzëtt, okozott *köz halált-is*:
mëllj a-koporſóinkat egész *pokolig* lë-taſzítá.

Oh-ha mëg-írhatnám *ragadó mérgét* e' fekélynek!
Vaj-ha *ki-mondhatnám* fájdalmit ezën nyavalyának!
Vaj-ha mirígyéről e' halálnak, vaj-ha lëhetne
dögleletë vôltáról elmélkëdnëm *ëlëggé!*
Gondolom, érkëzném irván, mind lasſan, idővel;
nëm kétlëm, *ki-beszélbhetném* órákra napok-ként,
à-mì van elmémben, valamit *ki-'s gondolok* ên âm.
Dè moſt *gondolatot* hol kapjak? hol vëdjek? óh hol?

Angjali

(*) De tempore uſurpo *à-dìg*: de loco autem, *à-dég.*

Angjali gondolatok, magas elmék *kéllenek e'rre.*
Mëlljeket, âm az-Irás dictálja, *nëm érëk-el épen;*
míg e' *fogoly lélëk* nyomorúltúl sátoroz itten,
és gyötrődik ezën *fanyarú tömlötzbe.* De *mèdíg?*
Majdan, ha szólítják. *mëg-válik örömmel* e' dögtől:
és ő-magát Fëlségës Atjám kebelébe ajánlja.
Ott már mindënëket, *vala-mint az-angjalok,* ért, lát.
Nëm mivel ott ëgjebet: *dicsëretët énekël,* örvend.
Bóldog gondolatok! tartók-is lèsznek örökké!
Honnan lëlkëm idővel amà végső napon el-jő
az-örök Hadnàgy-al, s bóldog lëlkëk seregével:
à-koron ismétlen fël-vêszi magára e' téstët
mindën erőtlenség-, nyavalyák-, mocsok-, és *biba-nélkűl:*
és mindjárt amaz Álddottnak jobb karja-felől áll:
s, ëdj napon el-végeztetvén mind à-nagy itélet,
vissza-fog-ûtazni, nagy öröm*m*-el, *a-lëlki Vezérr-el.*
A kor', mint, igazán gondolva, *tökélletës embër,*
mindënről, a-mîről szűkség, elmélkëdik ottan:
mëlljből-îs ëgjedül*l* Isten dîcsérete jő-ki.
Mind a-miket *mostan* nehezen*n* lát s néz, *a-homállyban,*
ott, akadálj-nélkül*l*, által-lát*h*hatja egészenn:
és a-szërént méljen gondolkodik *istleniekről.*
Bóldog gondolatok! mëllj ébren lèssznek örökkön!
Lëlkëm örül, tapsol testëm-'s, az-URban örökkön!
A-kori gondolatim ha jelën vôlnának ez-ûttal;
mindënëk értésëkre igën*n*-könjen*n* ki-beszéllném
azt az-*régi sebët*, mëlljtől mëgg-fejhede mindën.
Most pedig ëdjügy'! elmém ugj *erőlködik* àmbár,
mint lëhet; âm még-is mint-ëdj *mellőzi* a-dolgot.

Fël-vëszëm itt, eleven s készèb *példának* a-
bimlőt.
Mëllj, mint à-fzëmel látott dolog adja elönkbe,
minthodj *igën-kelevényës*, azért *kárt tészën a-teftben.*
Még, e'-fëlëtt, mint-ëdj *tályòg-al*, *ànji keléss-el*
futja-el a-*tagokat fzéljel*, hodj a-*rusnya genyetség*
fok-fzor igënn *mëg-vesztëgeti*, s *ronggdálja a-teftët.*
Mëlljnek az-ő *ragadó vóltáról* fzólhat akàrki:
néha mivel-hodj *egész nëmzetfég* fzenvedi mérgét:
néhol házi-cselédëk alusznak-el általa végig.
Ollj dolog az: némëlljkor az-ëdj *ifzonyú fzaga*
ànak
bê-mëgyën à-*főnek belsőb velejére* az-orrán:
honnan a-gjënge agyúnak *agyát* fzíntén-ugj el-állja;
mint-ha fzëgényre *baldlos álom* jött-vôlna leg-ottan:
már csak *alig érëz* s *hall*: már el-esëtt puha tefte.
Más agya mît fzenved? Vala-mint à-fërgeteg,
ugj *zúg.*
Hogj mëg-ijedt! Mîtől tart? Csak kétségbe
eséstől.
Szédëlëg ismétlen másnak, mint bor-feje másfzor:
vagj *nëm birja magát*, vagj ide-s-tova *tántorog* àtól.
Ugjan-azon *mérges fzag* ugj el-büdösíti a-házat;
hodj, akarod, vagj nëm, lë-nyelëd fzíntén a-
gyomorba.
Az mindjárt keverëg: nëm nyugfzik a-*beñ-evaló-is.*
E'nek nëm nyughatsz të miatta; ki-këlletik adnod:
vagj pedig hoszfzasfan *fínlődöl*; mig mëg-emésztëd:
mit *fëm ëbetsz*, *fëm ibatsz*; magadon hanëm igj ha
erőt véfzsz;
fok napokig koplalsz: vagj akarsz ëdj *orvofi*
esz-közt.
Ezëket, ugj látfzik, még-is csak türheti em-
bër:

mert van, hodj még mëg - gyógyúl, valamicske
reménség.
Még pedig ez bajbol másnak kis gondja së lêszën.
Ez iszonyú szag ëgjêb-kor' igën-káros nyavalyát
szül:
dögleletët! mëllj-is másról mind másra tenyészik.
Mert, a-midőn ëdjszër bê-vëtte magát a-*tüdőre*;
azt ëdjben lassan, másban pedig hirtelen *észi*:
s, embër nëm vévén eleit, *mëg-emészti* egészenn.
Nëm *véléd*, a-tüdőd mëg-rothadván gyökerestől,
nincsen ëgjêb már hátra, csak ëdj *rövidecske*
lëbellés:
mëlljel ugjan *lëlkëd' ki-adod*, mint ëdj buborékot.
Hôltod-előtt ëgjebek *të - veled szenvednek* ëgj-
emben :
mert, ha beszélsz, vagy ëszël, ki-rohan szádból
a-lëhellet ;
s, ugj levëg, hodj másnak bê-szînli magát *tüdejébe*.
vêszën erőt azon-is, rágván, mîg-nëm *gyökerétől*
el-lë-szakaszsza hamar ; s járjon végére azònal.
Néha ugj-is fordúl : *e' pohárt* à-kire köszönted,
az mêgjën *postának* előtted a-sárga *halálhoz*.

Most akarunk immár Ádám és Éva bűnéről
szóllani csak valamit ; valamint tőlünk lë-
het, ànjit.
Ez a-*valóságos himlő*: mëlljnek mirîgyétől
szenved sok fájdalmat egészen az-embëri nëmzet.
Mîcsoda *tályog*! igën-*rút mérëg* eredt-ki *belőle*!
Szörnyűségg! a-mikép' *mëg-vesztegeẗett-vala mindënt*.
Szörnyűségg! a-mikép' *hènünk'-is* vesztëget és ront:
képtelenűl lë-gyaláz, el-bádjazt, öszve-sanyargat;
vég-képen mëg-erőtelenít! a-matéria, rosz-vér,
rothadt nedvesség, valahánj részünket el-állván.

nëmm vëszëd-êszbe, midőn a-*balált të-bocsátod a-gégén.*
Igj van imé mindnyájunknak természete! igj van!

Izt të nëm érëzhetsz: *inyedet* mëg-ëvé a-*veszëtt-vér*:
mëg-rakodott év-el *gyomrod*, himlővel a-*bélëd*:
most *nëm ëbetsz, nëm ibatsz;* ideig *sëmmit nëm emésztbbetsz*:
majd, mint a-prédát kereső vad farkas, *ëbetnél.*
Mit ëszël illjen-kor', tudod-è? *vi'sgálni felejted.*
Lèdjën, akârmi lëdjën, vetëd az-*égő fazëkadba*:
mint ama vad, *döggel*, hol *föld-el*, tölti-magát-mëg.
Mit ëszël? Oh tudod-è? Ha *kapod bamar*, ugj mëg-ëlégszël:
mint az-ehës disznó szalad a-válúra sietve.
Néha talám koslatsz: vala-mint à-házadat ör'ző,
konyhádnak moslékjával soha nëm telik ugj mëg,
más szemetére szokott: és, mig a-nëmével a-csont-ért
küszködik, im' a-lopók féltő faladat törik, ássák.

Gyomrodnak sokszor *ki-fakad kelevénye*; mëg-indûl:
nëm tarthat'd, ki-vetëd: s majd, à-mit vêle okádtál,
nëm hagyod ott; de rëá fordúlsz; és falni szeretnéd.
Mìg *fakadás-nélkül* vadjnak pedig ânji kelések:
mëllj *tüzesen* vadjon à-*gyomrod!* mint *lángal* a-*bélëd!*
viszket a-bőröd; azért mindënhëz dörgölöd à-dig;
mig *fërtőt* kaphatsz, szívatnod testëdet abban:
vìzre szaladsz majdan; rútságodból ki-mosódol:
égsz még-is: *ismét keverődël* sárba, *mocsárba.*

Már

Már *ſzájadnak* a-mint kezdék ên ſirni miatta;(
nëm hagyom-el: még-is tőbet *panaſzolhodom* arról.
Am a-Terëmtőtől vadjnak rëndëlve *inacskák*;
mëlljekën az *-ajakad*, mint *fundámentomon*, ugj áll.
Ez, mivel az-*inakat* mëg-ülé himlődnek a-mérge
s *mëg rontá* azokat, jaj! *mëg-mozdúlt* a-*belyéből*:
már nëm erős: lë-lë-függ; mëg-nëm tarthatja *a-nyálat*.
Hodjha beſzélsz, varsz, főzſz, ſzántasz; ha *cselekſzël akármit*:
moſt akarod, majdan nëm; ugjan *foljton folj a-nyálad*
kőnyvre, ruhádra, kalánra, akârmire; van ha előtted.
Még elegjes ſokſzor ſárgával, s mîcsoda vér-el!
Más csak *látni találja*; csömört kap, ëgjêb nyavalyát-is,
Tűri talám; ha kinek vadjon ëdj termêſzete vêled.
Még e'-fëlëtt; a-veſzëtt nedvesség *inyed' el-évén*,
mëg-*ritkúlt a-fogad*: sós vér-el van teli *nyelved*:
pöksz, vagj ſzólsz; a-*ſzëmébe fécsëg* mind *másnak a-nyálad*.
néha ruhád tarkúl: *.kënyêr dzik*: *ſózod az-ételt*.
Nagy-ëhető lévén, jól jársz; hagynak ha magadnak.

Ugj *ama nyelv*, mëllj más-képen *kormánjja a-teſtnek*,
mëg-vesze, mint más rész; kőzelebb illetni találám.
Mènjire mëg-romlott! Tetſzëtt, Örök ÚR, hodj igj engedj'd.
Jaj! óh jaj! ſok ezër jaj! imé ma *jelën van a-ſzél-véſz*:
báborog a-tengër! mëllj fënjen *emelkëdik à-bab*!
Hab habot hajt; tódúl: a-*bajó bánykódik erősen*!

Az

dè, hà mëg-nézëd Kõnyvemnek ő *anji* Darabját,
azt të-magad fogod ugjan itélni fëlëtte *rövidnek.*
Mind-azon-által ugjan mindën *Bëtűnek* különösfen
lêszën elől valamëlj *ujfág-mondója*, hat, hêt fzô.

Nô már nyiss'd a-füled' jô Lêlëk,*küldöm a-Poftát:*
mëllj az - *egész A-B-Ce* felől moft hírt akar adni.
Tudva vadjon *többnel*, à-mint-fëm gondolom
ên âm,
hodj vadjon ëdj embër, kinek, âm nëm *a-csalfa
fzërëncse*,
fëm nëm a- *vàrattlan tőrténet*, hanëm csak a - fzent
Mënny .
engede kedvéből nyers *ifjú* életët e'-díg;
engede *ëdjnébánj esztendőt*, hasznos időt-is;
engede *mind àzonba erőt*, s alkalmatos ösztönt;
ő maga-ként hodj adja magát *boszfzú útazásra*,
hodj örvendve *tanúlja*, a-mit tetfzőnek itélénd:
s à-mint *tőle lëhet*, mind, olljan fzorgalom-által,
majd valahánj nëmzetségnek mind *anji fzokását*,
s *embërëk erkölcsét* mëgg-tudván vêdje-eszébe;
s lássa *e' tarka világot*: azonban ugj élje *világát*,
hodj *ezëket kőnyvébe* jegyëzze, akár tenyerére:
s ëgjêb tifzti-után elmélkëdjék csak azokról.
E' fzerető, s hív, drága Barátim-féle *Szëmélynek*
nagy-*úti jegyzésit*, lévén mind írva kezem-nél,
gyakran elő-vészëm: s mit a-fő Schólákba tanúltam,
mind abból formálok *itéletet*, (álddom az-ÚRat-, s):
ugj más *gondolatim*, kikkel rëndëltt ideimben
elmém' törve gyakorlottam, *mint jutnak eszëmbe*,
intenek, hodj *onnat példát mindënre* találjak.
Hodj ezën intézést à-nál *jòb rëndbe* vëhesfëm;
ez ideig nëm itélhettem jòb módot im' *e'-nél* —
hodj a-mi-Nyelvvünknek *mindën fzavait lë-forozzam*.

s az

s az *Á-B-Cze*-szërént szép rënd-el lásfak utánna.
Igj këll lënni tehát: im'már leg-előre *mëg-értéd.*
Hodj *idegën nyelvbéli* îgét itten magjaráznék,
s *más aratásra-való* munkámat el-el-nyîrëgetném,
s rëndi-félétt *e' képét* raknám, nëm czélom a nêkëm.
Néhol ugjan-mëg-esik, ha a-szükség hòza magával,
hodj az-*új* vagy *régi szokást* jòban ki-fejezzem,
mëllj *szóval nevezik*, mëgg-këll azt fejtenëm épen.
Ezt-is *nagy biztomba* reménlëm ezëknek utánna:
hodj az-ên jô s kedves Hazámfiai, nëm akarván
enji verijtékem' *bëcsmérëlgetni*, kit értëk,
s drága-kő-nél gyönyörűbb Nyelvvünk-ért, húllatok e'dig,
sőt *az-ő-bëcsi-ért* inkább-îs *ànak* örűlvén,
mind jô nevën vêszik, *valamit próbálok* aránta:
és, ha *talám fontoss* vagy ëgjêb *alkalmatos îgét*,
vagj valamëlj *szólás-módját, nagy erőbe*, találván,
fël-fogom, és *mi-tulajdonaink* közzé fogadom-bê;
ezt mondom, hodj az-*én-voksomra* mëg-engedik: ugj-è?

Mëg-hallád, hodj ez *Éneknek* mind grádicsa, rëndi,
és mindën szava *innen bazúl* fog-lënni egészenn.
Ugj mind az, valamit *régën vëttünk* ëgjebektől,
épen *nëm* látszik többé *idegënnek* előttünk.
Én pedig ott fëljëb szólok-vala *csak mai* szókról:
mert azok ëdj *nótán* épen nëm férnek ezëkhëz.
Dè e' nëm áll sëmmi ellent ênnêkëm *ez ëdjben*—
Fël-vêszëm szabadon mindjárt az-*elébi* îgéket,
mëlljeket âm hallál: hallhat'dsza, *velëk* be-kő-szöntök.
Alpbának nevezik *Görögök* bëtűikben az-*elsőt*;
nêkiek ugj tetszëtt, hodj az-*Ó-méga* lêdjën *utólján*;
mëllj ő-nekik *nagy Ó*-t; *boszszút* tësz, tudnia illik.
Más

Más ismétlen, a-kit mondnak *kis* vagj *rövid* Ó-nak:
ugj nevezik; mert torkokból *ſzaporán* ki-eresztik:
mert, ellenben, amazt *nyújtják*, nyúlván a-lëhellet.
Innèt viszſza-mëgyëk: mert ez csak *hol mit* ëgjenget
az-új út-félën; dë *mit ſëm* aránjoz a-czélra.
Tetſzëtt à-Mënnynek, a-midőn valamëlj *akar-atját*
e' földön ki-adá, ſzólván ſzent Embërëk által,
hodj azt âm gyakran valamëllj *példába* jelëncse:
mert az igyën mondott ſzô nagyòban *bé-hat a-ſzívre.*
Mind az-*Alpha* tëhát mind az-ëdj *Ó-mëga* Iſten:
à-mi vadjon valahol, mindënnek *kezdete, czélja;*
Tőle *jövén* s *függvén* a-mî vôlt, vadjon, és mî jövendő.
Ő egjedüll a-ki *vólt*, s *lészën*, mint mondja magáról:
értsd-mëgg; *ét-vala mindënkor*, s *mindënba fog-élni*:
A-mëllj ő fëlſégës, *örök* s *mindënbai vóltát*
más helyekën ſzintén ollj ſzóval têſzi elönkbe,
mëllj *lételt* magjaráz; de egész és *tęljes erőben.*
ÉHEJE Ó, ugj mond; még többſzör mondja, *JEHOVA.*
És *ez a-Név*, nêkünk mëg-hagyta, *tulajdona* nêki.
És ez okon, jól tudjuk, amaz *Ó Frúljnek* Irói
tőbire *e'* dicső *Nevezètel* tisztëlik őtet.
Az nëm vétëk ugjan, ha mî-ìs őt igyen imádjuk —
Óh të *Jébóva Jébóva!* s, óh ſzent *Jébóva Iſten!*
vagj pedig igj, magjarúl mondván, — *mi URunk* të vadj *óh ÚR*:
még-ìs méltóbnak s fókal helyësèbnek itélném;
hodjha a-*Mënny értelme-ſzërént*, e' nagy ÚRat imádni
kívánván, *ama ſzót*-'s a-ſzerént magjarázni ſzeretnénk.

Voks-

Voksomat érts'd-mëg azért: és à-*fzentséges Irásnak*
fzép *fzava járását* függefz'd elmédre valóba;
hodj e' dicső URnak fëlfégës vólta fzívedben
rëttenetësbb mindënha lëhesfën s tisztëletësfebb.
A-*mënnyből fzállott Paptrosba* ha látod akárhol,
vagj füled érti, hodj olvasfák, e' *Nevét* ISTENnek:
érts'd ISTENt *ő-magát*, vagj *örök*, s nagy *csudda*
mivóltát.
Óh mëllj nagy! de dicső! bizonjára *csuddálatos*
az-ÚR!
Kezdete nêmm lévén, a-fzërént nincsenn foha *vége.*
Végtelen e' *Létel!* s, bizonj, ollj nagy csudda
Valóság;
bê-nëmm foghatják valahánjj egei az-egeknek:
túl-halad Ő mindënn helyekën: nincs *fëmmi határa.*
Vólt-vala *mindën-holott*; lêfzën *mind ànji hol-ott-is:*
vólt-vala *mindënkor*; s ugj lêszën *örökkön-örökké.*
Moftan ëlêg: *másutt bőven* magjarázom: ez élet
ës az-erő ha továb fzolgáland; s engedi Iften.
Rov'd-mëg azért à-dig — Némëlj *idegën Magjar-*
ázók
e' fëlfégës ïgét helyësen tészik-ki *Öröknek.*
Mondhatod âm të-'s *Öröknek*, akár *Jébóvának*, im-
ádván;
csak-hodj *egész nagy erőben* ugj értsed, s tarts-
ad eszëdben,
à-mint értésëdre adám moftan, s oda-fëljebb. (Sect. I.)

Nëm lëhet itt tartózkodnom: más nagy telek-
ëmről
këll ezën *ëdj-fël kévécskére-valót* lë-aratnom;
még ott mëg-hagyván ideig *kötelét* a-*felével.*
Az oda-fël tőlünk emlitëtt *mindënik ïge*
csak maga mind egjedűl *el-bé-foglalja magában*
azt, a-mit e' Fëlfég ëgjébütt el-monda magáról —
O O

Ö a-*Ki vólt*, *most*-is *vadjon*, és a-*Ki lészën* örökké.
Töle tëhát *függött mindën* mindën-kor' *örökktöl* :
s mindënnek csak Ö-*töle* vadjon *függése örökkön*.
Mindën lélëk azért méltán *fël-emelkëdik hozzá*:
gyötri magát némëllj'k : némëllj'k pedig Ötet imádja
s féli egész ſzivből, és tisztëli mindën erőből.
Ámënëk ugjan *ezëk*: s igjen-is këll lënni ezëknek.
Szükſégg e' bizonjos rëndnek mindënha *mëg-állni*:
mert *mëg-nëmm változhatik*, à-ki *ſzerëtie magaért*.
Mëgg-marad *e' Törvénj*: a-mikép' mindën-koron-îs vôlt :
mert, *a-ki ſzabta* ſzabad tetſzése-ſzërént, Ö *az-Elsö*:
és a-ki mind végig *fënn-tartja*, csak Ö *az- Utólsó*.
Bizonj *Alpha* tëhát az- ÖRÖK : bizonj Ó-*méga-is* Ö.

Meszſze ki-lépëk, okom lévén moſtan : ha valóba
kívánod, hodj, a-mit mondék, elmédbe nyomódjék;
és hodj a-mëg-hallott îgék ërtelme világosbb,
még pedig állandóbb lëdjen; s *mást arra tanitbass*;
hall'd-mëg, ugjann magjarånn *fejtëm* moſt az-*eredetböl*,
Mint *ma* tapaſztaljuk nyilván, hodj az-*Aleph az-elsö* :
à-ként vôlt a-dolog nyelvëkben a-*régi 'Sidóknak*.
Ismétlen *egjebek* mondják *Elipbnek*; *Olápbnak*.
Sokſzor ugjan foljamodni lëhet mindnyájan ezëkhëz :
e' czél-hoz pedig illik amaz *elsökre* vigjáznunk.
Aleph azért nêkik *vezért*, ugj ſzinte *vezérlést* têszën: a-ſzôt ha *tulajdon-kepen* akarjuk itélni.
Mint a-vezérnek *elöre* mëg-állani, s mënnie, ſzükſég:

ök-'s

ők-'s *onnan* hívják a-*bétűt*, mëllj nálok *elől-all.*
Még-is elménket jòban, s magasan, fël-emeljük:
mëg-látjuk, hodj ered s folj *igën-ſzép értelëm* abból.
Mint a-*vezér* mindënha *vigjáz*, s mindënt ugj *igaz-gat*,
hodj *belyësen* lëdjën, s *foljon* mindën hiba-nélkűl:
és a-ſzërént, ſzorgos s állandó tiſzti *napok-ként;*
órákról órákra lëdjën nagy *gondja* azokra,
nêkie kik rëndëltetvén már vadjnak *alája*;
hodj őket parolája-ſzërént *oktasſa tanítsa*;
és idejébe, mikor lëhet, a-*jó czélra* vezérlje;
zsóldjokat-is igazán mindën hôl'-napra ki-oſzſza:
igj vadjon, âm vi'sgáld, e' *Világnak* a-*dolga* egéſzlen.
A-fő Bölcsesſég s Hatalom, ki *tudvá terëmte*,
ſzűntelen ës végiglen ugjan *fën-'s-tartja* kezével
s birja *igazgatván* ſzépp móddal *részeit* ának.
Csudda-ſzërént *fok-képen* ugjan-'s gjakorolja *hatalmát*:
Iſteni Bölcsesſégének jeleit ſzaporítja:
s *jó kedvét* mûtogatja kivált az-*embëri nëmbëz.*

Minthodj az-embër *igën-gyarló*; terméſzete lévén
Iſtentől vettetve erőtlenségnek alája;
s *teſtének* ſzűkſégeiről gondolkodik inkább:
ez okon Iſten az-ő *külső áldásait* oſztja
az-ő *ſzabad tetſzése*-ſzërént mindënnek e' földön.
Módot hagyott az-*okos Nëmzetnek* a-*Lélëk* aránt-is:
mert à-mëllj *törvényt* ki-adott-vala, mâi napiglan
ënn-tartá teljes nagy erőben, tartja *továb-is.*

Itt röviden monddom: Maradott *Két-féle Hagyása.*
Edjik a-*terméſzetbe* vadjon bê-nyomva erősenn:
ollj *könyv*, mëllj ſzívünkbe *írás-nélkűl* vadjon *írva*;
mëllj egjedűl oktatja *nagyobb részét* e' világnak.

Másikat e'-mellett; ki akar, olvashat *írásban.*
Ez ismét *ket-féle:* az-Ó és Új, mâi, *Tőrvény.*
Edjiket az-eleink *kézről* mind *kézre* bocsátták:
ànak-utánna pediglen a-bölcs Iften *mĕg-írattа*:
mĕllj valamĕllj *rész-ént* maradott ĕgjedül a-*Sidók-nál.*
Minket ugjan mĕnny-hĕz kötelez *jobb mód-al a-tőbi*:
mert *a*, nagjob*b* rész-ént, csak *bomályosság e' vakoknak*:
mind a pedig nêkünk, kik *amaz Szentségbe* reménlünk,
fzépĕn, igĕn-tisztán-'s, *tündöklik*, mint az a-nap-fény:
mert az-igaz Nap-fény *elménknek* el-üzte *bomályját*;
lĕlkünknek-'s a-*'sidó fzĕmeit* ki-nyitotta valóban:
és fzívünket amaz örvendetes *új izenettel*
fzínte *mĕg-újitván*, bènünk' bê-tölte örömmel.
Szüntelen érĕzzük áldott *erejét* ez örömnek:
mĕlljet mî-bennünk az-ő hív *Szent Lĕlke cselekfzik*:
s mindĕn lĕlki s ĕgjêb *kisérteteinkbe* vîgaztal:
s lĕlki erős ellenfĕgink, az-ördögök, ellen
gyámolít, óltalmaz, biztatván biztat; erősít:
s az-*Iftent* s *Kbriftust tagadók* láttokra vezér,
tántorodás-nélkül, az-*igazfágnak* kies ûtán.

Mîre-valók e' *Hagyások*? Amà nagy *rĕttenetĕs Nap*
Kit-kit, a-*mĕllj tőrvényt követĕtt*, a-fzĕrént fog-itélni.

Mint-hodj igaz, hodj azok, kik mĕg-vetik *a-mâi Tőrvényt*,
tudva mĕg-ûtálván, magokat s el-fzánva fzĕgezvén
ellene, a-mĕlljet hitték s *vallottanak ĕdjfzĕr*;
s lábok-alá rúgván a-*Szövetfĕgnek*-'s ama *Vérét*;
à-nagy itéletben *nyomorúltabb* forsra jutándnak,

mint-

mint-fëm azok, kik ugjan *nyilván tudták, de nëm hitték*,
ugjan-ezëk mënnek sokkal *több kínra* azok-nál,
kik *soha* nëm *látták*, de nëm-is *hallák* fülèik-el:
Szinte-ugj ez-is igaz, hodj a-kik *nëm hittenek e'-díg*
e' Törvénjnek; ugjan hinni fëm akarnak öröké;
ámbár csak *hat ígét-'s soha* nëm hallottanak abból;
hóltok-után së lëhet, lëdjenek hodj bóldog örömben:
mert az-*ëb*, ugj a-*bagoly*, onnan ki-rëked, s a-*vakondok*.
Mind ezëk *igj* vagjnak, s ugjan *igj* lèsznek, hodj *ezëkben*
a-szent Isten *igazságát* nyilván gjakorolja.

Hodj pedig *irgalmát* bőven ki-jelëntse *mi-bennünk*,
Ő Fëlsége velünk közlé *sok-féle këgjelmét*.
Engede, hodj vèdjük hasznát, alkalmatos *esz-közt*.
Hivogat int-'s bènünk', a-midőn az-ő drága *Beszédét*
hallattatja velünk; *olvasgatjuk* mî-magunk-îs:
és a-szërént az-*igazságnak* Szent *Lëlke* vezérël
a-*szentségben*, *igazságban*, *hitben* s *szeretetben*:
és a-felől, a-mi-ért az-*Igaznak Vére* ki-omlott,
mëllj érttünk az-Atjának előtte *tökélletës érdem*,
gjënge *hitünket* ugjan têszi bát'rá s *bizonjossá*;
el-bádjadt lëlkünket erősítvén, valahánjszor
(lêdjën,) akâr *mi-magunk lëhetünk* ama drága *jegyèk-el*,
mint amaz *Uj Frigjnek* bizonjoss pëcsétivel, *élők*;
látjuk akâr az-*atjánkfiait*, hodj *élnek* azòk-al,
s mënnek-elől *szentül*, jámbor *példával* előttünk;
czégéres, tetemës, s apró *kedves* bűneikből
mëg-térvén, s nagy *erős fogadást* Istennek igérvén;
másokat-îs a-szërént a-*kedjës* tudománjra *tanítván*.

Még nëm ëlêg. Akarom foljvást *magjarázni továb-is*.

Mint a-*kedjës* Vezérnek, elől-járása ſzërinten,
mindën-kor' *jó példa* gjanánt këll lënni azoknak,
régula, s muſtra-ſzëréntt a-kiket *tart ſzámban alatta*;
à-hijjába-valóſágról mert őket *el-intvén*,
istenës, és *jámbor*, s tisztúlt életre ſzokatja:
igj nógat bènünk' a-mi nagy *mënnybéli Atjánk-is*:
Lêdjetek, ugj mondván, *ſzentëk*, mint *ſzent vadjok
én-is.*

Tudniá illik; amaz Éden-kertbêli Szüléket
Ő Fëlſége ugjan *maga* ſzent *Képére* terëmté
épſégben, vagj, egész *ártatlanſágban* előſzör:
Oh! de ſzëgény első Ádám nëmzőnk csak az-
onnal,
csak hamar, e' *gyönyörű képet* lë-vonatta magáról:
mert az-irigy Sátán à-dì intselkëde, à-dig, (*)
nêkie mìg-nëm igën-*ſzeplős ábrázatot* adván,
mind *lëlkét* s *teſtét* bê-fente mocsokkal egészenn.

El-hata mindnyájunkra ezën mérges *pokol-himlő.*
Mëllj ſzörnyű fájdalmat, igën *ſok-féle nyavalyát.*
s *lëlki betegſégët* ſzërzëtt, okozott *köz halált-is*:
mëllj a-koporſóinkat egész *pokolig* lë-taſzítá.

Oh-ha mëg-írhatnám *ragadó mérgét* e' fekélynek!
Vaj-ha *ki-mondhatnám* fájdalmit ezën nyavalyá-
nak!
Vaj-ha mirîgyéről e' halálnak, vaj-ha lëhetne
dögleletës vôltáról elmélkëdnëm *elléggé*!
Gondolom, érkëzném irván, mind lasſan, idővel;
nëm kétlëm, *ki-beszélbbetném* órákra napok-ként,
à-mì van elmémben, valamit *ki-'s gondolok* ên âm.
Dè moſt *gondolatot* hol kapjak? hol vëdjek? óh hol?
Angjali

(*) De tempore uſurpo *à-dìg*: de loco autem, *à-dég.*

Angjali gondolatok, magas elmék *këllenek e'rre.*
Mëlljeket, âm az-Irás dictálja, *nëm érëk-el épen*;
míg e' *fogoly lélëk* nyomorúltúl fátoroz itten,
és gyötrődik ezën *fanyarú tömlötzbe.* De *mè-*
díg?
Majdan, ha fzólítják. *mëg-válik örömmel* e' dögtől:
és ő-magát Fëlfégës Atjám kebelébe ajánlja.
Ott már mindënëket, *vala-mint az-angjalok*, ért, lát.
Nëm mivel ott ëgjebet: *dícséretët énekël*, örvend.
Bóldog gondolatok! tartók-is lèsznek örökké!
Honnan lélkëm idővel amà végfő napon el-jő
az-örök Hadnàgy-al, s bóldog lëlkëk feregével:
à-koron ismétlen fël-vêszi magára e' téftët
mindën erőtlenfég-, nyavalyák-, mocsok-, és *biba-*
nélkül:
és mindjárt amaz Álddottnak jobb karja-felől
áll:
s, ëdj napon el-végeztetvén mind à-nagy itélet,
vifzfza-fog-ûtazni, nagy örömm-el, *a-lëlki Vezérr-el.*
A kor', mint, igazán gondolva, *tökélletës embër*,
mindënről, a-mîről fzűkfég, elmélkëdik ottan:
mëlljből-îs ëgjedűl Iften dícsérete jő-ki.
Mind a-miket *moftan* nehezenn lát s néz, *a-homálly-*
ban,
ott, akadálj-nélkűll, által-láthatja egészenn:
és a-fzërént méljen gondolkodik *iftenïekről.*
Bóldog gondolatok! mëllj ébren lêfznek örökkön!
Lélkëm örül, tapfol testëm-'s, az-URban
örökkön!
A-kori gondolatim ha jelën vôlnának ez-ûttal;
mindënëk értésekre igënn-könjenn ki-beszéllném
azt az-*régi febët*, mëlljtől mëgg-fejhede mindën.
Moft pedig ëdjűgy'! elmém ugj *erőlködik* ámbár,
mint lëhet; âm még-is mint-ëdj *mellőzi* a-dolgot.

Fël-vëszëm itt, eleven s készëb *példának* a-*bimlőt*.
Mëllj, mint à-fzëmel látott dolog adja elõnkbe,
minthodj *igën-kelevényës*, azért *kárt tészën a-teftben.*
Még, e'-fëlëtt, mint-ëdj *tályòg-al*, *ànji keléss-el*
futja-el a-*tagokat fzéljel*, hodj a-*rusnya genyetség*
fok-fzor igënn *mëg-vesztëgeti*, s *ronggálja a-teftët.*
Mëlljnek az-ő *ragadó vóltáról* fzólhat akàrki:
néha mivel-hodj *egész nëmzetfég* fzenvedi mérgét:
néhol házi-cselédëk alusznak-el általa végig.
Ollj dolog az: némëlljkor az-ëdj *ifzonyú fzagaának*
bê-mëgyën à-*főnek belsőb velejére* az-orrán:
honnan a-gjënge agyúnak *agyát* fzíntén-ugj el-állja;
mint-ha fzëgényre *halálos álom* jött-vôlna leg-ottan:
már csak *alig érëz* s *hall*: már el-esëtt puha tefte.
Más agya mît fzenved? Vala-mint à-fërgeteg, ugj *zúg*.
Hogj mëg-ijedt! Mîtől tart? Csak kétségbe eséstől.
Szédëlëg ismétlen másnak, mint bor-feje másfzor:
vagj *nëm birja magát*, vagj ide-s-tova *tántorog* àtól.
Ugjan-azon *mérges fzag* ugj el-büdösíti a-házat;
hodj, akarod, vagj nëm, lë-nyelëd fzíntén a-*gyomorba*.
Az mindjárt kevereg: nëm nyugfzik a-*beñ-evaló-is*.
E'nek nëm nyughatsz të miatta; ki-këlletik adnod:
vagj pedig hoszfzasfan *finlődöl*; míg mëg-emésztëd:
mit *fëm ëbetsz*, *fëm ibatsz*; magadon hanëm igj ha erőt véfzsz;
fok napokig koplalsz: vagj akarsz ëdj *orvoft esz-közt.*
Ezëket, ugj látfzik, még-is csak türheti embër:

mert

mert van, hodj még mëg - gyógyúl, valamicske reménség.
Még pedig ez bajbol másnak kis gondja së lêszën.
Ez iszonyú szag ëgjêb-kor' igën-káros nyavalyát szül:
dögleletët! mëllj-is másról mind másra tenyészik.
Mert, a-midőn ëdjszër bê-vëtte magát a-*tüdőre*;
azt ëdjben lasſan, másban pedig hírtelen *észi*:
s, embër nëm vévén eleit, *mëg-emészti* egészenn.
Nëm *véléd*, a-tüdőd mëg-rothadván gyökerestől,
nincsen ëgjêb már hátra, csak ëdj *rövidecske lëbellés*:
mëlljel ugjan *lëlkëd' ki-adod*, mint ëdj buborékot.
Hôltod-előtt ëgjebek *të-veled szenvednek* ëgjemben:
mert, ha beszélsz, vagy ëszël, ki-rohan szádból a-lëhellet;
s, ugj levëg, hodj másnak bê-színli magát *tüdejébe*.
vêszën erőt azon-is, rágván, mîg-nëm *gyökeréről el-lë-szakaszsza* hamar; s járjon végére azonal.
Néha ugj-is fordúl: *e' pohárt* à-kire köszönted,
az mêgjën *postának* előtted a-sárga *halálhoz*.

Most akarunk immár Ádám és Éva bűnéről szóllani csak valamit; valamint tőlünk lëhet, ànjit.
Ez a-*valóságos himlő*: mëlljnek mirîgyétől
szenved sok fájdalmat egészen az-embëri nëmzet.
Mîcsoda *tályog*! igën-*rút mérëg* eredt-ki *belőle*!
Szörnyűségg! a-mikép' *mëg-vesztëgetëtt-vala mindënt.*
Szörnyűségg! a-mikép' *bennünk'-is* vesztëget és ront:
képtelenűl lë-gyaláz, el-bádjazt, öszve-fanyargat;
vég-képen mëg-erőtelenît! a-matéria, rosz-vér,
rothadt nedvesség, valahánj részünket el-állván.

Tudjuk, a-mëlj *nagy átok* esëtt a-*fzülékre lë* mënybõl,
fok nyavalyát mindnyájunknak testébe lövöttbê:
még az-*életnek* fonalát-'s el-metfzi utólján.
Dè, nyavalyások a-mëllj egrëst õk tudva mëgëttek,
nëm csak tefti fogunk vásott-mëg âm abba minêkünk:
sõt *lëlkünk-is* ugj rëkedëtt a-haragnak alája;
hodj, à-mëllj vétkes dolog-ért õk nyertenek átkot,
annak mérge fzëgény *lëlkünkre* hatott-be *leg-inkább*:
ànjira, hodj egjebet, *gondoltatván mí-magunkban*,
nëm tëhetünk hijjába-valófág-nál, a-mîg élünk.
Mëllj fok az-álnokfág! fzörnyenn *nëmzödik a-vétek!*
Mérgesfebb, s fzaporább mint-fém *viperák tojományjok!*
Szüntelen *égbe kiált!* és *irtóztatja a-mënnyet!*
tõle a-föld mëg-hafad! 's döggel teli à-levegõ-êg!

Már csak az-*ëdj elsõ bünök-ért* a-régi fzüléknek
minket itélt méltán az-*ÖRÖKnek* haragja pokolra.
Mëlljbõl-is, *mí magunknak bágyattatván*, ki-nëm hágunk:
inkábblan mî-magunk' annak *fenekére* fzëgèzük;
napról-napra belé halván a-bünökbe fzëgényëk!
Ez a-*pokol-himlõ*! mëlljrõl már fzóllani kezdék.
Ez ama rút tályog! mëlljrõl ezën *Énekëm* igj fir:
Éktelen ábrázat! nincsenn fzép forma az-orczán!(
Éktelen abrázat! *nincsenn fzép forma az-orczán!*
Im' az-eves himlõ mind öfzve-futotta, mëg-ëtte:
terjedvén, à-*fzëmbe fzökött*, el-*vëtte világát*.
Hol nézhetfz-ki? mivel mëg-váltál *ablakaidtól.*
Mi vadjon itt körüled; mond'd-mëg, mî vadjon *elöttëd?*

Bizz'd magadat másokra! talám rosz helyre vez-
etnek!
Fël-költél! *de hová indúlsz*? Meszſzecske botor-
kázſz?
Jaj! ha verëmbe eſël moſt: vagj ha mëg-ütköz-
öl: óh jaj!
Kíre merëd bizni magadat, hodj helyre vezesſën?
E're, vagy àra: felelsz! hűſége-felől bizonj-
os vadj?
Nëm félsz! mind ketten majd félre-mëhettëk, el-
estëk!

Igj van imé *mindnyájunknak* természete! igj van!

Hajdan ſzolgáltak-vala az-*orrodra csatornák*.
Bê-vadjnak *moſt dugva*: csinált gát'láſt a-genyetſég.
Már oda-van *ſzaglásod*: ezért *nëm-'s érzesz* a-mint
këll.
Jó dolog-è, gonosz-è, mëlljet tapogatſz? *mëg-
ítéled*?
Mond'd-mëg, *mi ſzaga* van, valamit hà hoznak
elődbe.
Tédj, próbára, különbſégët! mít vêſzesz a-ſzádba?
Vaj-jon egészſégës lëhet-è vagj mérges? *elözd-
mëg*!
Mondod: ëlég nêkëd; ſzolgád, vagj *más, ha
javalja*!
Jaj ànak; valakit táplál illj koczka reménſég!
Vagj magad inyèd-el mëg-próbálod! ha nëm
árt âm!
Nëm tudod-è még-îs? *gyakran veszëdelmes a-próba.*
Ez a-tanáts: në tanúlj *a-magad kárán*! ha kerül-
het'd.
Anjival-îs inkább, të ſzëgényke, ha *mëg-csal az-
inyed*:

nëmm

nëmm vëszëd-ëszbe, midőn a-*balált të-bocsátod a-gégén.*
Igj van imé mindnyájunknak természete! igj van!

Izt të nëm érëzhetsz: *inyedet* mëg-ëvé a-*veszëtt-vér*:
mëg-rakodott év-el *gyomrod*, himlővel a-*bélëd*:
most *nëm ëbetsz, nëm ibatsz*; ideig *sëmmit nëm emésztbbetsz*:
majd, mint a-prédát kereső vad farkas, *ëbetnél.*
Mit ëszël illjen-kor', tudod-è? *vi'sgálni felejted.*
Lèdjën, akármi lëdjën, vetëd az-*égő fazëkadba*:
mint ama vad, *döggel*, hol *föld-el*, tölti-magát-mëg.
Mit ëszël? Oh tudod-è? Ha *kapod bamar*, ugj mëg-ëlégszël:
mint az-ehës disznó szalad a-válúra sietve.
Néha talám koslatsz: vala-mint à-házadat ör'ző,
konyhádnak moslékjával soha nëm telik ugj mëg,
más szemetére szokott: és, mig a-nëmével a-csont-ért
küszködik, im' a-lopók féltő faladat törik, ásfák.

Gyomrodnak sokszor *ki-fakad kelevénye*; mëg-indûl:
nëm tarthat'd, ki-vetëd: s majd, à-mit véle okádtál,
nëm hagyod ott; de rëá fordúlsz; és falni szeretnéd.
Mig *fakadás-nélkül* vadjnak pedig ánji kelésëk:
mëllj *tüzesen* vadjon à-*gyomrod! mint lángál* a-*bélëd!*
viszket a-bőröd; azért mindënhëz dörgölöd à-dig;
mig *fërtőt* kaphatsz, szívatnod testëdet abban:
vizre szaladsz majdan; rútságodból ki-mosódol:
égsz még-is: *ismét keverődöl* sárba, *mocsárba.*

Már

Már *ſzájadnak* a-mint kezdék ên ſirni miatta;(
nëm hagyom-el: még-is tőbet *panaſzolkodom* arról.
Am a-Terëmtőtől vadjnak rëndëlve *inacskák*;
mëlljekën az-*ajakad*, mint *fundámentomon*, ugj áll.
Ez, mivel az-*inakat* mëg-ülé himlődnek a-mérge
s *mëg rontá* azokat, jaj! *mëg-mozdúlt* a-*belyéből*:
már nëm erős: lë-lë-függ; mëg-nëm tarthatja
a-nyálat.
Hodjha beſzélsz, varsz, főzſz, ſzántasz; ha *cselekſzël akármit*:
moſt akarod, majdan nëm; ugjan *foljton folj a-nyálad*
kőnyvre, ruhádra, kalánra, akârmire; van ha előtted.
Még elegjes ſokſzor ſárgával, s mîcsoda vér-el!
Más csak *látni találja*; csömört kap, ëgjêb nyavalyát-is,
Túri talám; ha kinek vadjon ëdj terméſzete vêled.
Még e'-fëlëtt; a-veſzëtt nedvesség *inyed' el-évén*,
mëg-*ritkúlt a-fogad*: sós vér-el van teli *nyelved*:
pöksz, vagj ſzólsz; a-*ſzëmébe fécsëg* mind *másnak a-nyálad.*
néha ruhád tarkúl: *kënyêr ázik*: *ſózod az-ételt.*
Nagy-ëhető lévén, jól jársz; hagynak ha magadnak.

Ugj *ama nyelv*, mëllj más-képen *kormánjja a-teſtnek*,
mëg-vesze, mint más rész; kőzeleb*b* illetni találám.
Menjire mëg-romlott! Tetſzëtt, Örök ÚR, hodj igj engedj'd.
Jaj! óh jaj! ſok ezër jaj! imé ma *jelën van a-ſzél-véſz*:
báborog a-tengër! mëllj fënjen *emelkëdik à-bab*!
Hab habot hajt; tódúl: a-*bajó bánykódik erősen*!
Az

Az-*hajó*, mondom, në- talám *el-véſz* a-habok közt.
A-*kormányos eszét veſztvén, nëm birja a-kormányt.*
Jaj! jaj! imé moſt a-ſzél-vész *el-kapta* kezéből:
már *el-törte; erőt vëtt rajta: ide-s-tova hajtja!*
már el-törte; erőt vëtt rajta: ide-s-tova hajtja!

Énekëm e' nótát hoſzſzabban fújja ëgjëbütt,
jó-kori hajnaltól fogván más hajnalig épen.
Micsoda jaj! mènji zokogás lëſz akkor', ha élünk!
Foljnak az-ablakból vizek; s áradnak a-csorgók:
à-hëgynek tetején mëg-telnek ëgje'mben a-kútak;
s à-patakot ſebësen, ſzíntén-ugj harſog, ereztik:
úſzik az-éneklő-ſzër-ſzám, s lë-merül a-nagy árban:
úſzik az-éneklő-ſzër-ſzám, s lë-merül a-nagy árban.
A-kövekën mëg-akad, majdan pedig ugrik a-kóta.
Lészën a-sípokban valamëllj dolog, a-mi ſzokatlan:
mert némëlljik üres lészën; némëllj'k tele víz-el:
némëlljikbe pedig ki-s-bê-mëgy a-víz foljamatja.
ëdjik azért rëkedëz: zokogás-al ſziſzëg a-másik:
nyujtja ſzavát à-tőbi nagyon; el-nyujtja ſokáig.

A-rëkedëzőkből ëdjecskét vêſzëk-elő moſt:
míg fáradt ſzëmëmet pillantani këlletik ëdjſzër.

Nyelvedet, óh nyavalyáska, ugjan mëg-rakta a-*hímlő*.
Mérge tüzes: *nyelved gyökerét* mind égeti most-is:
a-*zabolát*, ugj *ëgjéb részét*, láng-al hasogatja.
Nyelved azért, romlott, *tüzes vér-el* tele lévén,
ëdjſzër igën-*későn*, máſzor pedig *hirtelen* indûl:
fás moſt: majdan igën *viſzket*; hederëg, ſalyog, ég-is:

anji-

ànjira gyötrődik és *fáj* a; *belyét ſë találbat'd*:
ugj tetſzik, könjèben eſik, *ſzádból* ha *ki-vetbet'd.*
Mènjiſzër azt ki-vetëd; *ſzámát* ſoha *nëm tudod* annak.
Hëmpëlj'g, s túr iſzonyú ſok *babos tajtékot* azonban.
Mint bámúl e' világ! azt mondja, talám të *dübös* vadj:
vagj, ha *gonosz nyavalyát* kaptál, most ugjan-az *ért-el.*
Gyötrődvén, të *magad ſë tudod, mi végre* tolod-ki.
Hodj valamëllj ſzellő azt mëg-hivesítse; ezért-è.
Gondolhat'd ezt-ìs: *a-malom-kövek* e'be ſegítnek;
hodj valamit nyughatsz, miglen *köszörülöd* azok-hoz.
Jaj! jaj lësz! élës *fogaid közzé* ha ſzorítod.
Kínban *mëg-barapod*: de jajàb, ha *darabba* találod!
Ad'd-mëg végre bolond *orvosſágodnak* az-*árát*!
Ad'd-mëg végre bolond orvosſágodnak az-árát!

Óh de ſok és ſzörnyű *oſtrom* mënt által a-nyelvën!
Már az-előtt ez himlőnek *bullója ſanyarta.*
Oſztán, mint à-*tályog el-állta* egészen *a-tèstët*;
s azt *égette*; hatott annak nagy *lángja a-nyelvre*:
arra takarta magát *mindën belyről* a-*tüzes füst.*
E'nji erő érvén, lëve már-ìs ollj ſanyarúvá;
kérdhetnéd, maradott-è még, mit rontson a-tályog.

A-fő Bölcsesſég *fület*-ìs neked alkota *kettőt.*
Rëndi-ſzërént, mëg-mondom eléb, hogj këllene lënni,
Oſztán, hogj jártál, ëdj ſzóval têszëm elődbe.
Strá'sa vadjon, s hallgat mind hallgat *mindënik ajtón.*
Hall mihelyën valamit, *bírt ád* à-*bázban* ülőnek.
Hól tőb, hol kevesèb lëhet à-*gazdának* a-gondja:
néha

néha alìg szólnak valamit; *hamar* ëdjbe *mëg-érti*:
néha kiáltást-is *nebezèben* vèszën eszébe.
Nêkie *jòbja*-felől *sípjat* mëg-fújja a-strá'sa:
másik, a-*balja*-felől, à-dig à-dìg veri *dobját*;
mìglen a-*neszt* és à-*felelést* mëg-hallja belőlről.
Të pedig, óh nyavalyás, e'ben-'s mint *mëg-nyomorodtál*!
Mëg-repedëtt, himlő mérgétől, *dobja füleднек*.
A-szörnyű repedést kelevény töltötte-be mindjárt:
sípját-is a-szërént, az-év el-lepte egészen.
Nëm vëszëd à-*sípnak basznát*: hijába *dobolnak*.
Többire *nëm hallasz sëmmit*. De mëg-únt, a-ki zörget!
Néha talám hallasz, *nëm tudhat'd*, micsoda hangot.
És, ha veréndik erőnek erős erejével az-ajtót,
jól-lëhet *érti agyad*, nêkëd mìt szinte kiáltnak;
még-is, mert soha *nëm vóltál* e' dologba *gyakorlott*,
s *nincs* bizonjos *jel*; azért szükség kétségbe maradnod.
Nëm tudod; à-*tréfát* ha *valóra* találod itélni:
vagj az-*igaz-mondás* lészën csak *tréfa*, bolondság.

E' tagokat nëm egész seregével ülé-mëg a-himlő:
szërtelen ostromlást rajtok véghëz-vive még-ìs.
kiket időnek előtte *hamar fél-dúla* egészen.
Némëljet közűlök mindjárást hányata *kardra*.
Nagy jaj ez ìs! némëlljet tëtt *bóltig nyomorékká*.
Mindjárt el-küldé örökös rabságra a-többit.

Mint lëtt à-dolog ott; az-*egész ármáda* a-hol járt!
Mind *öle*; mind *pusztita*; ki-ronta, *mëg-égete*, mindënt.
Mind öle; mind pusztita; ki-ronta, mëg-égete, mindënt.

Im'

Im' a-*foljó-vízeket* teſtékk-el mind tele hányta:
már ma *nëm inni-valók*: az-ôrr ſëm ſzenvedi ôket:
dögleletes, pára s *gôz-lgés* jö-ki belőlök.
Embërëk éhſégtől vesznek; ſzomjan mëg-epednek.
Lángja az-*égésnek*, csuda! mind el-hatalmaza-
ſzéljel;
Bár ëdj talpni helyet lëlnél; a-holott jele nincsen!
Még à-parlagot-is, az-ugart s gyöpöt, el-mëg-
emészté.
A-kertët mivelik; főldet ſzántnak: hol a-haszna?
Laſs'd; terëm-è *illatra-való*? gabonát ha aratsz-è?
Többire mindën-hol' *gyökerig* ki-veszëtt *a-gjü-
mölcs-fa*:
a-*tövis*, és a-*bogács*, s *bojtorján* nőtte helyét fël.
Híre csak és árnyéka maradt à-*Mondola-fának*:
még ſoha csak *levelét* ſëm hánja-ki: *ſzárazon* ott áll!
nëm terëm immáron kedves, jò, drága *gjümölcse*;
mëljnek vôlt *ételre-való kivánatos ize*.
Òh mëllj *baſznos-*, *egészſégës-*vôlt-lêdjën *olajja*!
nêkëm ugjan ſoha nëm lëhető mëg-mondanom
ëdjbe.

*E' fa-*alatt lévén a-*Vezér'* dîcső *palotája*;
onnan alá környül-s környül-ſzëmlélte a-*Várost*.
Jô helyën ül-vala: *azt* ugj igazgathatta eszësſen.
Micsoda *mestërſég* vala; mëllj *bölcs munka* ëgje'mben,
ának az-*építésében*! nagy csudda bizònjal!
Számtalan, és gyönyörü, *rejtëk-belye* mëllj kies
annak!
Környűle *négy vártâk*: a-*lövő-bástyák* ugj előtte.

Nô már à-*bajdan gyönyörü Várost* ha tekínt-
jük:
mëlljnek *dísze*, imez *vár-al* s ſzép *mondola-fával*,
ëdj dicső *Templom* vala, ëdjütt: mindënik el-múlt.

A-*város dërëkát*, mondom, s tőb részeit ának,
ſzëmlélvén, majd eszbe-vëhetjük azònal, hodj
ugj járt,
mint, à-mëlljről-is ſzólék, ama *várta-erősſëg*.
Am, a-nagy oſtromnak s iſzonyú égésnek
előtte,
gondolnunk lëhetëtt az-*egész Várost* ugj ëgjemben,
mint *ëdj igën-nagy erősſégű Vart*, s *ëdj Czitadellát*.
(Rov'd-mëg; hodj *e' czitadella*, aláb, íratik *maga
Várnak*,
tudni âm illik, ez Énekben; s *Városnak a-tőb
rész*.)
Már a-*lövő-bástyák*, mëljek, mint *védelëm*, épen
ugj vòltak-vala, *mëg-romlának*; igën-ſzakadoztak.
Moſt a-*këgyetlen* erős *fene-állatok ülnek azokban*:
mindën *latroknak* ſzabados *mënedék-belyëk* ott van:
honnét a-*fene-vad* valamëllj *prédára* ki-járkál:
tolvajok-is házat fël-verni, s az-útra ki-mënnek.
Jaj! *oda-lëtt à-Vár*! të reménlhetëd-è, ha mëg-épűl?
Jaj! oda-lëtt az-Vár! të reménlhetëd-è, ha mëg-
épűl?
Mert à-*fundámentomok*-ís füllyednek inogván:
látni; mi-kép' *rëszketnek*, aláb-ſzállnak! hogj
omolnak!

A-dühös ellenſég, nézd-el, hagya ſok nyomot
ott-ben:
a-ſzépën épűlt *fël-házokat* öſzve-lë-rontá;
mind a-*közönſégës* s a-*magános baszonra-valókat*.

Abba vadjon *ſok ezër foljamat*. Dè *kár* van *azokban*.
Csúdda foljások azok! Foljván mind nagj s kicsinj
útſzán,
mëllj *gyönyörű*! de kies dolog! ugj csak *nézni rëájok*:
mindën alkotmánjnak azok ki-csorognak alóla:
házoknak tetején, falain, közepén, eredëznek:

kap-

kapnak az-oſzlopokon, mindën kis-rejtëkën, ûtat.
Dè, a-miképen előre mëg-említem *oda-fëljèb*,
mëg-büzhödtek azok: csak döglelet, undok ûtálat!
mëg-büzhödtek azok: csak *döglelet*, undok ûtálat!
Anjival-is inkáb, hodj a-padlócskák, oda-lévén,
nëm birják igën az-által-járkálni ſzokottat.
Nêkie hát a-foljó-vizekën lábolnia ſzűkſég.
e'-kor' azok, ſáros fenekëkből fël-keverëdvén,
(këll iſzonyodni!) fëlëtte büdöſſek! egész *Camarinák*!
këll iſzonyodni! fëlëtte büdöſſek! egész Camarínák!

Már *ama Templomról* ſzóljunk, Szívem, valamicskét.
Mëlljnek régi dicsőſégét de (!) csudálja akárki!
Míg ának dërëkasb romlását têſzëm elődbe:
êſzre-vëhetsz magad-is valamit; hodj kezde romolni.

A*b*ba vadjon mintëdj *mosni*, s *ſok haszonra-való tó*.
Mind az à-*ſok ezër foljamat*, mëlj tartja a-Várost,
el-mëgyën-által *ezën*, már *jó-tova* öſzve-kerülvén:
és ide nagy ſebëſen foljván ëdj *csúdda csatornán*.
Még van a-*balja-felől más* olljan-forma *csatorna*.
Mëljbe ki- adja magát mindën foljamat, s ugj eloſzlik.
Míg pedig, âm jô ſebësſég-el, ki-nyomódik a-*tóból*;
à-mëlj mëg-büzhödt *fenekes ſárt* hajta magával,
azt, nagy része-ſzërént, *ott bagyja*, lë-têſzi örökre.

Mëllj iſzonyú lêdjën már *ëdj belyën* ànji *büdösſég*!
gondolhat'd: sòkal-'s nehezèb ſzenvedni az-ôrrnak:
ànjival-is inkáb, hodj a-*párázatja halálos*.

Mël-

Mëllj okon ànji *foljás*, el-hagyott rút fárja helyében,
kap *veszëdelmes erőt*: s, még ànjiszor-îs oda-térvén,
mind gonoszab*b* lêszën; s *fzéljet* fog halált-is okozni.

Mëg-van ez értve: továb lásfuk, hodj jára a-*templom*.
Ez igën el-pusztítatván ama nagy fereg-által,
(mondám, mëllj iszonyú!) *el-fël-fordúla* egészen.
A-lakosok, mind az-idegën fene nép-el ëgje'mben,
fordíták mindjárt *bijjába-valóra*, gonoszra:
mert *ád-vész* ma, kinek tetszik, ma *kereskëdik*, *àban*.
Abba, bizonj, véghëz-mêgyën sok-féle gonoszság:
mindën-féle bűn, igj mondom, hodj el-árada abban:
részëgség, mindën bujaság ott rajtok erőt-vëtt:
ott öli; rágja igën ëdj-mást; károm'lja, gyalázza!
esküsznek hamisan, s csalnak: másét de *szëmellik!*
lopnak: elő-mëntét, hasznát, ëdj-másnak irígylik!
Hogj lëve latroknak barlangjòká *ama templom!*
Gjilkos tolvajok-îs ëlëgen lappanganak abban:
néha csalárdság-al járnak végére sokaknak:
más láttára këgyetlenkëdnek ëgjêb-kor' az-ûton.
Hogj lëve *latroknak barlangjává* ama templom!

Summa-szërént, *mëg-van fërtéztettetve a-templom*:
mëlljben këll-vala Isten-előtt *áldozni napok-ként*;
këlle a-*Jë'susnak* ma *fogantatni* s ma *születni*;
këll-vala abba *neveltetni*, s ma *tanítni a-népet*:
këlle a-*Szent-Lélëknek* ugjan mind abba *lakozni*:
këlle a-községnek *szentségben* imádnia őtet;
këll-vala nêki fël-indítatni a-jót cselekëdni;
hallani à-törvénjt, és taszteit érteni abban.

E'nek-

Énekëm el-nyúlék; hoſzſzû-vala *példa-beszédëm.*
Embërnek nyavalyáſságát lë-îrám ugj eléggé.
A-kinek à-hallásra vadjon *füle*; *ballja e' példát*:
és kinek Iſten adott *ſzívet az-értésre*; *mëg-érti.*
És ha igj éneklëk keſerëgve; mëg-érti továb-îs.

Nëm lëhet embërnek, ha vadjon *bús' ſzíve* kiváltkép',
ſzîv-ſzakadás-nélkül nézni s gondolni *e' romláſt.*
Mëg pedig az-*Várban* lakozó *Kapitánj* oka e'-nek;
hodj mind *e'nji gonoszt* nyilván mëg-ſzenved a-népben:
mert maga à-bordély-házok gazdája bizònjal:
még a-csalárdoknak leg-főbb czéh-meſtëre-îs ő:
ő a-*lopónak*, hamisnak, az-*Or-gazdája* leg-inkább:
ő à-*kóborlók fő-badnagja*; tudjuk ezëkből —
ő-magok à-*ſtrá'sák* e'ben *ſzolgálnak* ő-nêki:
ez, egjedűl, a-hitetlen *vártásoknak* a-tisztëk;
nêkie hodj mindënt híréűl adjanak ëdjbe.

A-templom s vár-közt van *igën-tört út*, s *gjalog-ösvény.*
Mindënik ollj *gyönyörű* és këllemetës-vala *bajdan*;
hodj ki-beſzéléſére időcskét këllene ſzánnom.
Moſt csak im' ezt rovjuk-mëg: hodj ollj ſzépp ékësen és jól
vôlt mindën rëndëlve azon; hodj nëm-vala ſëmmi,
à-mi az-ép ſzëmnek nëm tetſzene; nëm-vala ſëmmi.
Szűntelen és foljvást jött-mënt *bír* s *válasz ez úton.*
Jártak a-gyors *poſták* ſebësen; mind *à-papi rëndtől*,
Iſteni dolgokban hodj a-*Vár-al* értsenek ëdjet;
mind a-*tanáts-báztól*, a-*Bíró* hodj itélje az-ügyet;
mind pedig à-*néptől*, a-ſzërént à-*városi rëndtől*

hodj, ha panàszok esék, ha, akâr, jòban vala dolgok,
késëdelëm-nélkűl lêdjën tudtára *Fejëknek.*
Még magok-is gyakran fétálva bê-mëntek a-*Várba*:
hodj lëdjenek ſzëmben bizvást a-*kegyës jó Vezér-el*:
és mindënben igaz jô példát vêdjenek àtól:
vagj pedig hűſégét igazán ki-ki nêki mûtasſa.

Mind ezëk istenësen, ki-fogás-nélkűl pedig, élvén,
ëdj-másnak jó példa-gyanánt ez időbe valának:
ëdj ſzív-el s ſzáj-al ſzeretik- s áldják-vala Iſtent.
Mëllj okon-is gyakran *ſétáltak örömmel* az-ûton: (
s mëntek-eléb a-nagyòb kapuig; ſokſzor ki-felé-is.
Iſtenëm! óh de *kedjës mûlatás*! mëllj tiszta barátság!
Iſtenëm! óh de kedjës mûlatás! mëllj *tiſzta barátság*!
Csak ſzeretet, s jóſág! az-ÚRba-való öröm épenn!
Mert a-kapun kivűl, ugj az-*át*-fêlën, s a-kőz-ûton,
hitbe, kedjës ſzeretetbe, igjën magokat gyakorolták:
s adtak az-Iſtennek hálaht ő egész erejëkből.
Iſtenëm! óh mëllj bôldog öröm! *példája a-Mëñynek!*
Mëg-telvén e'ſzërént mindnyájan *örömel az-URban*,
à-ſzent-helyre-'s igjën kívánván gyülni-ëgjüvé,
Iſten-előtt térdet hajtottanak ëdj akarát-al;
s nêkie kész fogadást tëttek, hálàhkat-îs advân.
Szent csókkal az-után *ëdjmást* kedjësen *kötelezték.*
Igj haza térének kötelesſégëkre örömmel:
még pedig *Iſten félelmébe* fogának a-hoz mind;
hodj mindënben imádtasſék Neve általok. Amën!
Gyermëkëket-'s, e'-ſzërént, az-ő-félelmébe nevelték;
mint az-ő-lëlki igaz ësmëretëk arra taníta.

Szűn-

Szüntelen, igj lëhetëtt ő-nékik *örülni az-ÚR-*
ban.
Óh mëllj *bôldog öröm* vala ez! vala mënnyei példa!
Oh mëllj bôldog öröm vala ez! vala *mënnyei példa*!

Immár *el-fordúlt a-dolog ma*! egész iſzonyúſág!
Városon és *várban* mind porba esëtt az-igazſág.
Nincs a-ki jót cselekëdne: *ſzëm-ügyet* vëtt a-*ba-*
misſág.
Ûtakon ût-felekën hogj el-áradt îm' a-gonoszſág!
Futnak a-gyors poſták gyakrabban mint-ſëm ëgj-
êb-kor';
úntalan à-bordély-meſtër s or-gazda akarván
érteni ëdjet a-ſok társàk-al, alatta-valók-al.
Még maga-îs à-nép ki-mëgyën járkálni gyak-
orta:
mert a-kőzönſégës tört-ûton kaphat akârmit; (
mindënt, à-mît akar mindën-kor' a-teſti bolondſág:
és láthat mindënt, a-mi tetſző à-buja ſzëmnek.
A-nép à-maga rút kénjén keres ott ëlêg öſztönt;
hodj ki-találjon akârmi gonoszt à-gondolat-által:
Annak-utánna pedig cselekëdje, a-mit ma ki-
gondolt.
Ollj helyekën járkál, a-holott módját ki-találja.
Érzi; ki-tölti fêlìg kívánſágát, ha beszélli.
A-mëlljnek végëtte poroszkál gyakran az-ûton;
tudnia illik, *ama kaputg*, nëm meszſze a-*vártól*.
Minthodj igën-*ſzélës kapu*: ki-s be-tolyong-
anak ànjan,
hodj ott à-dìg ſëm láthatni a-*csorda ſzünését*;
mìg embër hebehurgya ſzëmét pillantja csak ëdj-
ſzër.

Mëlj nevezëtt ûton-'s ugjan ëdjmást, éri a-
csap-ſzék.

Csuddálhatni erős keletét mind *ánji italnak!*
Ollj'k jut a-hoz ingyen; költsön más; más pedig áron.
Nagy bővsége vadjon: vadjon-is *sürü árja* az-ûton:
nëm csak a-*port mosbatja*; mëg-is *áztatja a-földet.*
Anjira mëg-tódúl sokszor, hodj a-völgy fenekéből,
honnét foljt, oda indúlván, a-kapun ki-rohan mind.
Néméllj'k úszik ugjan; néméllj'k *bele-dül a-bor-árba.*
Honnan ugjan nehezen gázol-ki: vagj ott vêszel épen.
E' *boros úton* a-szëmbe, akad sok-féle ûtálat.
Hol nëm birja magát; hol alig birhatja a-*bor-fő.*
Vagj, ha fël-adja magát, *moslékot* forral *agyában*:
ezt üti: vágja imezt: fértőn keverődik amàz-al:
csalja imezt: amaz-on têszën nagy erő-szakot osztán:
majd tőrvénjbe idézi imezt: azt rágja, gyalázza.
Szolgál nêki igën-hűségësen e'-kor' a-*bor-szëm*:
szúnnjókál valamit; s az-után, ha *magát ki-aluszsza,*
titztiben állandób sokkal, s százszorta fërényèbb,
mint valamëllj, aranyat órák-ként mëg-kereső, kém.
Úntalan ez nyargal: s mihelyën mëg-kémlel akârmit;
mëg-viszi à *bor-főnek*, erősen nêki javallván.
O pedig à-*bor-lábnak* azon kész nyomba parancsol:
Szót-fogad *ez* mindjárt *ön-ként*; noha tántorog e'-kor':
és, noha most botlik, s *dőlédëz* előre, ugj hátra,
mindën-hovâ készën lêszën *bordozni a-gazdát.*
Mêgyën a-gazda, mi-kép' lëhető; *két' szolga* követvén:
értëm a-*bor-kezeket*; mëlljekre *sokat biz a-gazda*:
ëdjik

ëdjik a-fegyverëket; másik hordòza az-erſzényt.
Ő pedig *öl*, s *fenyëget*: majd gyűlöltét *ſebësiti*:
majdan amott *ragadoz idegën marhát* ő-magának:
majdan e'mitt a-*gyanús társát* el-ijezti a- dögről:
ott ſummás *birſágot* âd: és *bért* vesztëget itten.

Igy folyván ezëk; à-*bor-torkot* elő-vëszi oſztán.
Szëm meredëz, s vérzik; mikor' îm'ez trombita harſog.
Préddjának örül: *győzedelmét* hirdeti e'-kor'.
Áldozik ének-el buja *Vénusſának* azonban.
Bor-ſzáját-'s örömében igënn kínálja nap-eſtigg:
drága ſzagú ételt âd nêkie; majdan *okádást*.

Végre, mi-kép' ez-előtt, mît nëm ſzolgálhat a-*bor-nyelv*.
E'dîg-îs iſzonyú *káromlást*, s ſok gonosz *átkot*
ſzór-vala *àz-al*, igjën mást-îs indíta haragra;
más bázát gonoſzúl *égette*, mi-kép' a-*magáét*;
azt koptatja imé most *bordély-béli beszéd-el*.
Fël-kelvén, *ugjan-azt* majd fogja követni az-*útſzán*:
kíſértvén, ha talál valakit mást, mint az-előbi.
Némëlljtől *hivatalt* mindjárt *vészën*; s mëgy utánna.
Mást ugjan irtóztat s vërësít a ſzëmérëm *először*:
ő penig ördögtől ëlëget, gyakorolva, tanúlván,
ſzín-méz-el, s vàj-al addìg keni és feni *nyelvét*;
mîg az-*ëgjügyűnek nyelvére*-'s csëppenik ából,
onnat hamar lë-ſzivárog, *el-hat ſzivére* ſzëgénynek.
Nëm lëszën ő más-nál az-után *jobb*: *mások-után jár*;
füstöli illát-al nyelvét és mëg-keni méz-el:
még pedig a-maga rëndi-előtt dicséri, jovalja.

Mícsoda ſok mérëg foljik à-ból annak-utánna!
arra bizonj këll hoszszû levêl, s jô pënna, ſok-
óra.
Most rövidenn monddom-mëg: *igënn-ſok lëlkëk-
et étet*:
házakat éget: *egész népet* mint à-fene *észën*
Gyermëkeit ſzíntén- ugj *azokra ſzokatja* napok-ként:
roszsz rámájáról *ëgjedűl* mind varni tanítja.
Csak *rëbëg* a-gyermëk; nëm régën kezde pëtyëgni:
ſzól még-'s trágárſágot, *hiába-valókat előſzör*:
mind mondatja a-Mám; hodj nêki nevesſen ëgjëb-ís.
Illjen az-embër! egész pokol! és ördögg-el határos!

Ám ama rëttenetëss pusztításstól lëve mind ez.
Ellenſég, idegën nép, nagy roppant ſeregével
a-várost fël-dúlta; kerítésit lë-töré mind.
Ottan ugjan ſokakat *fegyvernek* az-*élire* hánya:
nêki a-kik mindjárt esküdtek alája peniglen;
életben maradának imé: de *gonoszszb a-halál-nál*:
Mind lëve ollj trágárr, buja, pajkos, ûtállatós,
állnok,
mint ő, ellene Istennek járó; fene, gjilkos:
mert, a-mi-kép' mondják nálunk ëdj példa-beszéd-
ben,
ördögg-el ki lakik, *ördöggé lënni-fog ő-ís.*

Hűllőjat ama *bimlőnek* ki-beszéltem először:
mènjire ostromlott némëllj tagokat; s *lë-gyalázá*!
Most közelebb az-*egész erejét* lë-írám ugjan-annak:
hogj tëve irtóztatni-való *kárt ànji tagokban*!
tudnia illik a-*főbe*, *ſzívedbe*, *közötte-'s ezëknek*;
nyelvedben, *gégédben*, a-*májadban*, s a-*tüdődben*;
ugj a-*vesédbe*; *kezedben*; a-*lábadban*; s *dërëkadban*;
vérëdben-'s a-ſzërént tëve nagy kárt, mindën *eredben*.

Más

Más ſzínt vêſzëk-elő: jòban lë-s fëstëm e'képet:
hodj eleven formába ki-ábrázoljam a-dolgot.
Miből áll nevezëtt himlődnek mérge leg-inkáb;
most mondom-mëg *egész erejét*: hallhat'dſza, në ſzunnjaddj.
Olljan *igën-nagyon* és *méljenn mëgg-gyűlt kelevénjëk*!
ſzélësen el-terjedt, ſok evű, kék, s ſárga kelésëk!
mëljek ugjan-'s ëdjmás mèlë s ëdjmásra rakodtak:
ugj, hogj, këll csúddálni, az-*ëdjik a-másba* ki-ſzolgál;
mint a-csatorna, csatornából, azok-îs ugj erednek.
Ez nëm ëgjêb, láttod, nëm ëgjêb, mind *tályog egészenn*.
ſzërtelen és ſzörnyű, a-mikép' reggnált-vala rajtad:
mindën *csontaidat* ſzéljel mëg-hatotta *középpig*:
mindën inak-'s a-miatt ſzenvednek; erőtlenëk épenn:
itt rëszketnek; amott fásſak, mert öszve-vonódtak:
a-forgó-csontok nehezenn s nagy erődre forognak:
az-ágyába ragadt forgójok, s *odda be-forradt*: (830
e'-nél-fogva tëhát *dërëkad* görbedve *lë-görbbed*:
ànji erőd immár nincsenn hodj állj ëgjenësſen:
vòlna *ſzëmëd* bátor; nëm emelbhetnéd az-egekre:
mint a-barom, csak *alá nézzſz*; mind à-*földre tekintteſz*.

Lábaid hogj járták! *rövidebb ëdjik* a-csomótól:
ëdj módon marad, âm ſoha nëmm mozdúlhat a-*másik*.
Vaj-ha reménlhetëd-è? *csipődnek nyugta* lëhetne!
Száraid állandó békësſégët ha találnak?

Rëszket a-*térded* igënn: ëdjik kívvánja; merőn tarts'd:
a-másik mindën-kor' igënn ſajjnálja kalácsát.
Edjet nëm léphetsz; a-*bokádnak* az-ëdjike botlik:
másikat ismétlen mindën-kor' fájjdalom éri:
mert nagy erő érvén, a-hová forradt, *ki-mëg-indúlt.*
Nincs ëdj óra' korig teſtëdnek béke miatta.
Kínos kínok esének a-láb-újakba-fejekbe.
Mìcsoda háborggás! ſzörrnjjű jaj! mènji kiálltás!
Anji inak s csontok-kőztt csëndesſégët igérni;
nyuggodalomnak azok-kőztt lënni, ugjan lëhetetlen:
Edjik a-másik után tódúl, viszi hordja panaszſzát.
És noha testëdnek mindën főb tagjai sínnlik; (
kéntelenëk lévén, fájdalmokat érzik ezëknek:
csak hallják a-panaszt; mindjárt irtóznak, ijeddnek;
s rajtok igën ſajnálkoznak; dè nincs a-ſegítség.

Mìcsoda viszsza-vonás! lëhet-è, hodj vége ſzakadjon?
A-panaszos felek ím' a-panaszba nëm értenek ëdjet:
némëlljik kőzűlök kíván mindënhai mozgást:
némëllj ek pedig ëdjſzëri mozdúlást ſëm akarnak:
vadjnak némëlljek, helyëket kik nëm lëlik épen;
jársz, akâr ülsz, állasz, fekszël; nincs nêkik elégſég.
jaj! baj! imé hidegët, melegët, nëm tűrnek-el ëdjütt;
ëdjik igën-melegët, de igën-hidegët ſzeret a-más'k:
hodj kés-el, tővel, haſogatnád, ëdjik akarná:
ên-hózám *të në nyúlj ſoba*; jaj në! kiáltja a-más'k.

Lábaid hogj járának; ím' ëdj ſummába ki-
mond*d*om;
gondolván nyomorúltt csípődtől-fogva a-talpîg.
Rajſtad esëtt, mìt akarnak amà kőz tréfa-besz-
éd-el;
á-ſzárába, igjën ſzólnak, *ſzállt az-esze néki.*
Nêkëd az-eszëd imé igazánn lábodba lë-ſzállott.

Vôlt-vala, ugj tetſzik, ſzólván âm embëri
módon,
elmédben valamëllj akarat, s eleinte ſzabadſág:
ugj látſzott, mon*d*dom, *ſzabadon* hodj *akart* az a-
kâr-mit.
Nêkie hodj valamit csak akarni lëhetne ma immár,
még csak nëm-'s látſzik: mëg-ìrom, hodj mëg-në
csalódjál.
Moſtan imé *rabbá* lëve; *függ mástól, ki parancsol.*
A-mit akar *lábod,* mivelëd; nincs ellene voksod:
voksol, itél, javasol, valamit; mëg-këll azon
állnod.

Senyved a-*vállod*: azért karodat nëm birja;
lë-ejti.
Karjaid-îs magokat nëm birhatják; oda-vadjnak.
Az-*ëdjik* mindënha merőn áll, mint a-*darab-fa.*
Fáj-è vagj *viszket,* të-magad ſëm mondhatod-
azt-mëg:
nàpali viszketegësſégét mert éjeli fájás,
éjeli fájását ſzërrel ama ſzokta követni.
Néha pedig költsön váltják ëdj-másnak a-ſorját.
Mìcsoda költsönözés! nëm fogyhat rajta a-csud-
dád;
rajtad hodj ànji viſzontagſſág mëntën mëgyën-
által:
mert ha kevês ideîg bizzák ëdj-másra a-*költsönt,*
mîg

mig ëdj óra telik; gyakrabb' *viſzſzá-vëszik* aztat
jussal: még pedig élni egész jusſòk-al akarnak:
jô darabîg iljen módon bánnak veled úntig:
s illj *ſzörnyű zavarás*- közben, të-magad sëm
itélhet'd,
mint nehezèb, és mit këlljën óhajtanod immár.

Szenved igj *à-másik karod*-îs, lévén *lë-vonódott.*
Sokſzor kéntelenűl nyujtod; mëg-erőltetëd à-kor':
néha viszont ugjan-azt beljèb-îs këlletik huznod.
Fël ſë lëhet tënnünk, hodj ez-îs nagy erődre në
esnék.
Edjik avagj másik még eshetik ollj nagy erődre;
hodj valahâra keſerves halál fog-lënni a-vége.

Karjaid igj lévén; mondd-mëg hol *a-haszna kezednek*?
Anjival-îs inkáb, hodj az-ëdjikben az-inacskák
öszve-vonódtak: azértán à-csontok së forog-
nak.
Máșikat a-görcs huzza: egész jaj! ſzűneti nincsen.
Mindënik ugj ſenyved, s ugj gyötri a-fájdalom
őket;
hodj gonoszabb köszvényt ſoha ên nëm gondolok
à-nál.
Vajjon ezèk-el, akâr meddîg élsz, mît cselekëd-
hetsz?
Mert, mikor' à-kinok benned ſzörnyenn neve-
këdnek;
nëmm lëlëd âm helyedet; bizonjára felejjtëd a-
munkát.
Másſzor, a-kinok aláb-hagyván, mît vészsz
a-kezedbe?
Azt, a-mivel az-egész idődöt el-veszteni ſzoktad:
Próbálod, ha találhatnál több békët a-testben.
Néha pedig hijába-való roszsz *vètkes okoktól*,
kez-

kezdesz ugjan valamit, mëllj *jónak látszik előtted:*
dè nëm âd Iſten elő-mënetelt; mert *kezdete nëm jó:*
ánjival-is inkább, hodj a-*mit fël-tészesz* elődbe;
gondolod âm-bátor jónak, de ő tudja *gonosznak.*
Illj hijjába-való dolgoddal azt nyerëd inkább,
hodj ez-után lêsznek testëd nyavalyái gonoszbbak,
s ànjira vêsznek-erőt; hodj âm të-'s vënni akarván
rajtok erőt, magadon têszsz vétkes erő-szakot
oſztán.
Még à-nál inkább el-hatalmazván a-të kínod;
irtóztatni-való káromlásokra fakadsz-ki:
ördögnek ſzánod magad'; à-port hányad az-égbe.
Illj dühös állapatú lévén fogsz-lënni dühösſëb:
mert immár látván, hodj haszontalan *ànji csikorgás,*
(bár ëdj része a-testëdnek lëtt-vôlna *a-nélkül!*)
s ellen' az-ösztönnek rúgódozol ànjit hiába;
el-végtére bolond elméd boſzſzonkodik inkább.
Végre fogod magadat más-ellen tënni birónak;
fogsz vég-kép' valamëllj méltatlanon állani bosz-
ſzút.

Hodjha a-mëg-nevezëtt *tályog* mind e'njire törte
a-tagokat, mëlljek testëdbe keménybek, erős-
bek:
és, ha a-csontoknak által-mëg-hatotta velőjét:
mint jártak testëdnek erőttlen részei vajjon?
Vajjon ugjan mivé lëttek puha gjënge edényi?
Széljel a-búsodban táborral fekve a-*tályog*:
bét jelësëb belyekën fővèb kvártéljit el-osztá.
Mi-módon këllëtt hát járni a-vérnek azokban!
gondolom, e'nji csudádra magad könjen mëg-
ítélhet'd.
Húsodat, és többel ëdjütt, *ama bét belyet* inkább,
el-lepték az-*erek*: mëlljek ſokak, ezrëk ezërſzër:
nëm lëhet a-*ſok erecskéknek ſzámát* ſoha vënni:
vég-

végtelen ágazatok! ſzámlálni de ki meri vajjon.
mert ha ezërnji ezërt háromſzor ezërſzërëz embër,
gondolhatja azon ſzámot mint-ëdj felezëttnek:
és ha a-más felet-is végig ki-akarja felezni;
nëm mëhet ának az-ő-végére: belőle ki-fárad.
Fël-vëhetëd moſtan, s téſzsz könjen itéletet áról,
hodj *húsod*, de kiválc *testëdnek* mindën *edénye*,
ugj vadjon alkotván, hodj az *áll* jobbára *erekből*;
és csak *erecskék-el* van mind *el-futva* leg-inkább.
Mëlljből-is nyilván ki-lëhet hoznunk íme' dolgot:
hodj, vagj imé ez igaz, hodj *egész húsod*, s *ſok edényëd*,
mëg-maradott épſégbe, nëm ártván ſëmmit a-tályog:
vagj pedig ìm' ez igaz, ki-fogás-nélkűl, hodj azokban
mindën erek mëg-vesztek, el-hóltak mindën erecskék.
Nëm bizom ám të-reád, hodj itéld-mëg, mëljik igazſág.
Mert ha talám véléd *magadat* mind *épnek egészen*;
(félhetëk-is méltán, hodj ugj gondolkodol inkáb,)
azt próbálod igaznak, a-mit mondottam *előſzör*.
Az pedig, âm-bátor hodj igaz-vólt ëdj kis időig,
régtől-fogva, ma-is, nëm ëgjêb, csak tiszta hazugſág.
Igj a-kinek Mënnyből adatott látásra-való ſzëm,
s róla amaz vaſtag himlő-beli hályog el-oszlott,
ő azt látja igazſágnak, mit *utólſzor* hozék-ki.
Anjival-is inkább állítom s állatom aztot:
hodj az-erek s apró erezésëk imé a-velőkben-'s,
főt ő-magokban a-csontokban-'s ágaztak, ereztek;
ánjira, hodj, ſzóllván igazán, nincs ſzámok azoknak:
már penig, a-*csontok*, mindën velejëkkel ëgje'mben,

ſok nehêz oſtrom-alatt lévén, mint mëg-mûtatám
azt,
ànjira hodj *mëg-romlottak* s *veszbettenek* épenn,
azt ſoha más-képen nëm gondolhatja az-embër ;
eztët hanëm-ha elébb fël-têszi, hodj az-ſok *ereknek*
vôlt ſzűkſég ëgjebeknek előtte *romolni* azokban.

Innen azért ismétlen a fog nyilván ki-hozódni,
a-mit eléb bizonjosſan igaznak lënni találék.
Két okokon, illik tudnunk, a következik innen.
Minthodj azon csontok környűl-vétettek a-hústól;
épen*n* nëm*m* lëhetett à dîg romlások azoknak,
mìg-nëm a-*búsodban* mëg-esëtt a-*veszélj* nagy erőben :
más ez ; hodj az-ereknek erezeteik, valamëlj-
ek
csontaidat tartjak, táplálják mind a-velőket,
másunnan nëm eredtek, hanëm mind azon erekből,
a-mëljek húsod' nevelik, s *igj életet* adnak
mindën edényëknek, mëljek főb részek a-testben.
Mîcsoda romlottság im' e ? *Romlottság vadj
egészenn* !
Kezdëttem próbálni erősſégëkkel ëléggé.
Lédjën erősb*b* a-dolog még-îs ; ide hordom a-
többit.
Këll foljtatnom azért rënd-el ; kezdvén a-*vesékën*.
Hodj-ha az-el-rëndëltt véget vi'sgáljuk *ezëkben ;*
ugj lëhet âm azokat gondolnunk, nëm-'s oka-
nélkűl,
mint valamëlj *ſzűrő-eszközt* ; s *kettőzzük azonban*.
Edjſzër a-nedvesſég vérré válván ëgjebütten,
tiszta de nëm lévén ſzintén, *tisztúlni* mëg-indúl ;
késëdelëm-nélkűl*l* bê-vêszi magát a-*vesékbe* :
ott a-vîzes részét menten*n* *el-ſzűri* magától:
haszna kinek nëm láttatván, *ki-bocsátja a-testből.*

Hajdani korba való s bizonjos lévén az-egéſzſég,
nëm félt az-embër valamëlj kıntól ez edényben.
Dè të, ſzëgény, mikép' *mëgg-rommlottál a-vesédre.*
E' nyavalyát, több-el ëdjütt, *ama tályog* okozta.(
Edjik edény tőből ell-rothada, mëgg-vesze régënn.
Mëljnek ugjan *ſzolgál-ſzolgál à-másik* helyëtte:
dè ànak à-nál nehezebb; mert à-tereh és baj
mind ő-magán fordúl-mëg, azért-ıs mind ëgjedüll
këll
olj nagyy kínnt ſzennvedni; a-mëljről ſzóllani
keezddëk.
Im' a-csatornácskákat, a-mëljekën *ànji vízeknek*
këllene mind akadálj-nélkül *ſzűrödni*, lë-foljni,
ollj igën el-töltötte, mëg-ülte a-tályogod évv-el;
hodj ma nëm olj ſzabadon ſzűrődik az-àra-való
vér:
ànjival-ìs inkább, hodj a-mint hallottad előre,(
a-vér mëgg-veszvén, ſürűvé lëve és ragadóssá;
igj *a-csatornákat* jobban *be-ſzorítja* napok ként:
enyv ragad az-*enyvbez*; e'-miatt nincs *úta ſikamló.*
Mëllj dolog igj lévén; a-midőn a-vizes ſűrű vérrel,
mëljet a-rosz ſzűrők mëg-nëmm-ſzűrhettek ëlégé,
vadjnak *elegj kövecsës*, jobbára *meszes*, *darabocskákk*:
mind azok à-gáton, s enyves részën, mëg-akadván,
kezdenek, és kezdëttek ugjan már öszve-rakodni:
e'-képenn hallmot gyüjjtvén a-halom-hoz idővel,
(këll irtózni!) darabb köveket termesztenek
abban.
Jaj gondolni bizonj! hát még ſzennvedni tënëkëd!
Termëttek már-ìs a-csatornáidba *kövecskékk*:
épen nëm lëhet olj csëndes fekvéséd, üléséd:
mettſzik azok mindën módon s rággják a-vesédet;
mert à-vér mozgatja, a-mëllj ottan foljik-által.
Már pedig, âm bátor nëm akarnád, többire ugj
van;

testëd' mozgatnod leg-aláb valamènjire fzűkfég:
e'-kor' mëlj ifzonyú módon gyöttrik, hasogatják,
s fértëgetik kínos nyavalyával teljes edényëd'!
Menten e' kínt adják hírül à-több nyavalyáknak;
mëljek a-testëdben régënn reggnálnak ëgjèbütt:
készënn vadjnak azok mindjártt, és öszve-kiálttnak,
hodj në lëdjën békëk valahánjj tagaidnak ëgje'mben.
Mîcsoda kínnok ezëk! mëlj fzörnnyű fájdalom ëdjütt!
Néha pediglen ezëk-nélkűl-îs olj nagy az-ëdj kín,
mëlj a-vesédbe këgyetlenképenn háborog ànjit,
hodj ëgjedüll fokkal fëljűl-halladja a-többit.
Mëllj igën *háborodott elméd* s *testëd* vadjon e'-kor'!
Ételëd ízetlenn! italod këlletlen egéfzen!
Rëttenetëss gondolni! mi-képen mëg-zavarodtak
mindën gondolatidd! Mënnyet boszfzonntasz azokk-al!
Forggatod, és *el-s-el-fordítod a-földet* helyéből!
az-egeket majdan lë-vonod, s tëszëd *ànak* helyébe.
Mëg-marad à-levegő-égnek levegése középben:
mert âm az, à-ki kevês ideiglen uralkodik ottan,
ingërël ëdj darabîg, fog majd fimogatni fokáig.
Néha pedig *mindënt ëdjnek* vagj *fëmminek állít'sz*:
fzörnnyű gondolatok! fzörnnyű kínn; mëlj âm okozza!
Nappaliak csak azok; jővén csak nappali kíntól.
Nappal e' kín *nëm-igën gyúlbat-mëg*; *füstölög* inkáb:
mert a-nap az-erejével igën mëg-nyomja a-lángot.
Az, a-miről fzóllék, mondom, *csak nappali kínzas*;

még-is ollj keſerű! még-îs gyötör ànjira tégëd;
hodj, eszëdet vesztvén, nëmm bir*b*hatsz gondolatiddal.
Hogj vadjon állapatod? nehezebbenn ſok*k*alîs, éj-el!
Kínaid âm têgëd mëgg-gyöt*t*renek éjtſzaka inkáb*b*!
Jajjaid ëdj *poſtát* el-ſzoktak előre-bocsátni!
Jaj-izenet! mondják; nêkik készít*t*s helyet immár*r*.
Még tova távolyról rëtteggtet a-íájdalom e'kép':
Jaj nêk*k*ëd, nyomorult*t*! mert *majdan az-éjtſzaka* itt lësz.
Jaj tënekëd, nyavalyás*s*! immáron az-eſtve közelget.
Itt van az-éj immár! jaj*j*! jaj*j* nekëd! itt van akínnzás.
Már jelën a-gyötrelm*m*eknek nagy ſul*j*ja; jelënn van!
Tudjuk, hodj a-*Természetnek* bölcs ÚRa ſzërëzte;
lêdjën az-éj mindën testëknek egész*sz* nyugodalm-úl:
Még azok-îs, valamëljekben nincs sëmmi okosſág,
e'-koron, ugj vadjon engedtetve, nyugosznak eléggé.
Innen âm azokat ſë fogom-ki, a-mëljek, ëgjébként
oktalanok lévén, ugj intéztettek az-URtól,
hodj im' e' *ſzépp*, *csuda*, *rënd-tartás* lëdjën *öltva* beléjëk,
hodj némëljek ugjan ottkinn, mások pedig itthonn,
az-ő ſzokott, rëndës, terméſzet-bêli ſzavok*k*-al
mind à-nappalnak éjjelnek-is ànji ſzakasz*ſz*át
âm a-ſzabott *rënd-rëndës időn* hirdetve jelëntsék.
Dè ők ènji vigjázások mellett-is alusznak.

Lát-

Látod azért; ſokkal jobban van dolgok ezëknek.
Sokkal könnjebben van dolga a-többi baromnak-'s:
nappali fáradtságától mëg-nyughatik e'-kor'.
Të pedig, a-ki vonád, az-egész napnak *tereb terbét*,
és viseléd fáradtig a-nagy kínokknak a-ſúlyját,
nêm-hodj lëlhetnél valamëlj nyugodalmat azéjben;
sőt inkább fáradsz, nyakadon nehezebb iga lévén:
terh-viselésëd igën ſokasúl, terhed ſokasúlván.
Annak rëndi-ſzérént a-*kakas* mind *oſztja az-éjjelt*:
testëdben azzal nevelődik a-fájdalom inkább.
Nëkëd im' à-*másod részt* hallásodra jelënti:
még-is nincss pihenésëd: imé több gyöttrelëm érget
Hirdeti *harmadikát* im'már-is à-*ſzakaszoknak*:
még ſincsenn nyugodalmad! a-kínn nő! távvol az-álom.
Jajj! ſűrű jaj! kínos kínnok! majd már mëg-emésztnek.
Nincss mit várj! ſzűnésëk aránt, ell-múlt a-reménſég!
Nincsen okod várnod békével az-*éjnek utólját*:
mert, ha továb-is igjën *gyűlţön* mind *gyűlnek* a-kínokk,
ànjira mëg-ſzaporodnak azok végtére talámtán,
hodj vég-képen azok tégëd mëg-emésztenek osztán.
Jajj! ſok jaj! a-midőn egjebek csëndesſen alusznak;
s nyuggosznak; të pedig inkább gyöttrettetël akkor'.
Mit gondollsz të-magadba; ſzëgény! *hallván a-kakas-ſzót*?

Mintha a-*mënny-dörgés* mint *dörgene*, s húllna nyak-
adba !
Mintha az-*álgyúknak* tétettél-vôlna-ki *tárgyúl*!
Mit gondolsz; hallván a-*galambnak lassú nyögését?*
Jaj mit? mintha *nyílak* febësen *járnák a-vesédet.*
Mit gondolsz; valamëlj pipëgést's ha csak hallasz
a-házban ?
Im' valamëlj madaracska alîg *költ-ki-'s* a-*burokból;*
monddom, csak mostan rëkedëtt-ki az-*ëdj tojománj-
ból;*
még-nëm fzinte *pipëgbet*, *alíg* hallod '*sibogását*:
még-is mit gondolsz të fzëgény! jaj! mint-ha
szívedben
a-*fzëgezés* járkálna; hodj azt kínnozza halálra!
Mit gondolsz? ha ugat à-ftrá'sád! 's gágog a-
lúdad!
mint-ha *agyad velejét* már lőtték-vôlna *kërëszt-
ül!*
Más; a-kinek vann békës *békësfége* a-*fzívben*
és lëlkében *öröm*: halllván *mind ànji kakas-fzót,*
ànjifzor Iftennek dicséréfére fël-indúll:
s a-maga fzent *kötelességét vidje-végbëz*, azon vann.
Hodjha továb mëg-hallja *fzavát más-féle madárnak;*
Ifteni munka bizonj! lëlkébe mëg-inntetik azzal:
énekël és örrvendëz; a-Mënnyet tisztëli fzentül.
Të pedig inkáblan rëtttegsz a-*pokolba lakótól*:
nêkki ajánllod egéfzsz magadat; mert féllëd hat-
almát :
fzékit azért a-magas *mënnyben belyheztetëd ànak.*
Oh kéttsëgbe esëtt! rëttenntő gondolat ez mindd!
Lëlki halál; a-pokolba-való nagy kárrhozat ez
mindd!
Ezt monddám; im'már hágtál a-pokolba egészenn!
Mert a-jajoknak a-jajja; *pokol-beli gyöttrelëm* ez
mindd!

Néha

Néha *el-áll* ideig, mondod, *fájdalma veſéjének.*
Nëm haſogatja hanëm viſzketteti gyakran edényjëd':
nappal ugjan nëm igën; de kivált-kép' éjtſzaka érzëd.
S iljen-kor' ſok-féle *csudálatos álmokat* álmodsz.
Kérdëd azért, e' dolog vajjon mitől esik igj mëg?
Këll ugjan âm az-alatt a-*köveknek nőni* ëgj ízben:
dè, hodj nincsenek ànji nehêzſégëdre kevésig,
îm' igj eſik-mêg: *azok, fészket vervén* ő-magoknak,
az-oda foljdogaló enyvess ſár-al be tömődnek.
Mëllj ſár-is, a-kővek környűl. â-fészëk üregjét
mindën-holott bê-tölti, az-óldalit el-lepi ànak.
Tëd'd-fël: ha élhetnél iljen módon, hodj a-vérnek
többé már ez-utáni në lëhetne foljása azonn el:
s têgëdet ilj formálag ha helyheztetni lëhetne;
hodj ſoha mozdúlnod hôltigg nëm këllene ſëmmitt:
állapatod mindën-kor' igën-jól lënne e' részben:
nëm-hodj ſzenvednél valamëlj fájdalmat azoktól;
még csak nëmm-'s viszketne miattok edényëd a-ſírigg.
Mint-hodj a-terméſzet dolgában ugj esni-mëg épenn,
mintt fël-tétted, egészsz lëhetetlenſég: hanëm a-vér
rëndi-ſzërént foljván, csak hamar hord kő' darabocskát:
mël*l*j-is, nëm ſok idő múlván, à-ſárba nyomódik.
Ezz ugjan, híg lévén, enged mindjárt a-keménynek.
Mël*l*j darabocska mëg-ëdjezvén az-*elébbeni kővel,*

ëdjbe magát foglalja a-hoz, hozzája ragadván.
Annak-utánna azért jobban *ki-fesziti a-fészket*: (
és *darabosſágával* a-mëlj részt érdekël ottan,
dörgöli azt, lasſan *ingattatván* csak a-vértől.
Igj a-mit ott ki-feszitt s dörgöll, viszketteti aztot.
Hodj-ha penig mozdúlsz aluvásodban, akâr ébren;
à-mit mâr régtől fogván a- *burokba fogantál*,
ottan inogva verődik: igënn ſalyog à-burok attól.
Viszketegësjegét a-vesédnek im' és *ſalyogását*
ànjival-is kénjëskébben këll érzenëd, (ugj van,),
hodj, más réſzecskék feküvén âm környűle annak,
à-mi-idön ki-nyomúll, mind viszsza-nyomóddik az-októl.
Néha azon-közben valamëlj fájdalmat-is érzzesz.

Al'vásod-közben ezëk igj lévén, hogj az elméd?
Álmodozol ſok-kép', többet-'s âm mint-ſëm ëgjéb-kor'.
Most vadj *irigyſëgës*: majdan *rágalmazod* aztat:
vërſëngesz; *veszekëdsz*; *verekëdsz*; *káromkodol*; *ölsz*; *futsz*:
gyermëkidet vagj *atjádfiait* mëg-*kinzod* halálra:
néha pedig *kedvesſebbednek-is ellene* támadsz.
Néha, viſzont, ezëket látod mindd esni *të-rajtad*.
Im' a-veszélj! csak azon törekëdsz, hogj hass-ki belőle.
Majdan a-*kőſziklák tetején mászkálsz* fël-alá-is: (
most *tövisen bokron* járkálsz; majd állasz *a-tornjon*;
most *házad lángal*; honnan nehezen ſzabadúlsz-ki;
majd *bujdosni* ſietsz; tégëd mivel *ölni* akarnak:
ëdjſzër *a-törvénjës pallosnak* mêgy-el *alóla*:
más ízben *fejedet* të-magad ſzëmlélëd *előtted*:
néha ezën *ſzomorú látás* hamar el-mûlik; *örvendsz*:
néha

néha a-nap virradtáigg këll *balva fekünnöd*:
ſokſzor, eszetlen, imé ki-s bê *járkálsz a-pokolba.*
Ch hánjj-féle veszélj rettegtetget ſzakaszok-ként!
Hánjj-képen akarod; hodj mást-is félelëm érjën!
Más-félék vadjnak a-bolond elmédben ëgjéb-kor'.
Oljkor' igën-hijjába-valók; fërtelmesëk olj-kor'.
Sokſzor *faldoklasz* csömörîg; *ki-okadod* azonnal:
ànjit *iſzol* másſzor; már gyötri a-*kólika bélëd'*;
s à-*fejed* ugj *rëszket*, mind félsz à-*gutta-ütéstöl*:
îm' a-*nehéz hideg-is* ma ki-lëlt, *táncztól* melegëdvén,
ànjira mëg-forráz, mîg-nëm lëlkëd' ki-lëhellëd.
Nêkëd bujja ſzëmély órák-ként udvarol oljkor':
oljkor' imé magad-îs ëlëget kóborlasz utánna:
néha ugj el-vetemëdsz; hodj âm magad-îs, ha fël-ébredsz,
ſzégyënlëd (ha talám!) azokat mint-ëdj csel-ekëdvén;
mëljeket az-*Iſten tiltása nëm enged*; azon túl
még im' a-*természet törvénje*-is ellenëz *épen.*

Gondolnád a-midőn; *mëg-ſzûnt* fájdalma vesédnek;
és vélnéd; hodj imé valamëlj *pihenésëdet* érzëd:
nincs, igazán ſzólván, *nyugodalmad* sëmmi tënêkëd.
A-gonosz angjalnak têgëd maga Iſten adott-ki;
hodj ideig nêkëd *ſzëmëdet bé-köſse* ruhával:
mint-ha ugjan hasznoss ír-al, és drága kenèt-el,
kenné-mëg tagaid'; hodj az *engeztelje* a-ſok kínt
nëmm gondoltad; imé az elegj mindd *mérges olàj-al*:
îm' a-*ſzëmëdre-való* ugjan-azzal mëg-vadjon hintve:
mëg-van *maszlàg-al* füstölve az-*ágyad* egészſzen.
Ámbár ëdj-ideig a-ſzokott gyötrelmeket és kínt

mind ezëk enyheztik: de imé gonosz álmot okoznak.
Têgëd igj altatván némëljkor' *rënget az-ördög*;
hodj valamëlj rész-ént járjon kedvedre, ſzëgényke:
és abban *kedvét* jobbára keresse *magának*.
E'-kori gondolatid nëm ëgjéb, hanëm ördögi *pórdz*.
Lábad' hodj hoſzſzab *pórázra kötötte*; örülsz-è?
Ám a-*kötél*, *békó*, *mérëg*, *pokol*, ott van előtted,

Immár másik edényt vévén-fël, a-*lépet* îrom-lë.
Ugj lëhet âm ezt-îs gondolnunk, hajdani módon,
mint valamëlj *ſzűrő-eſzközt*; mëlj *ſzűri* a-*vérëd'*.
Annak az-ő *vizes részét el-fogja* lë-ſzűrvén:
el-fogván, ugjan-azt *különös tár-bázba lë-tészi*,
illik tudni, *jövendőbéli baszonra* vigjázván:
mert ugjan-îs ottan hamar *el-késziteni* fogja;
hodj az-után, *mint élbeztőt*, foghasſa *baszonra*;
tud'd-mëg, az arra foljó vért hodj *élbezſze-mëg* azzal;
ugj, mint a-*kënyeret* ſzokták a-*kovászſzal*, ëgjëbbel;
és vala-mint à-*ſért*-îs a-*komlóval* s a-*ſzaladdal*.
A-közelebb fël-vëtt példába-lëvő dolog ámbár
mindënik *élbeztődik* az-ő-maga módja ſzërinten:
még-îs azért lëhet-è, hodj egészſégësnek itéljed
a-kënyeret; vagj a-ſërt gondoljad italra-valónak;
mëlljet tartasz hibás vagj igën hijjános edényben?
Anjival-îs inkáb lëhet-è azt vélnëd, itélnëd?
jól mëg-gondolván, hodj imé annak *gabonája*
már à-*csűrben* igën kezdëtt-vala *romlani régën*
s annak-utánna *penészës* avagj büzhödt helyën állott:
a-vîze-îs romlott s alkalmatlan-vala annak:
régi, *veszëtt*, s *férges*-vala à-*komlója*, *ſzaladja*:
még az-után ismét romlott-al vôlt elegjítve;

s jô

s jô darabîg állott rothadt, ſzagos, undok edényben.
Iljen sërt s kënyeret gondolsz-è lënni helyësnek?
Mindën-kép' e'-ſzërént vadjon *à-vérëdnek* a-dolga:
mert ugjan-is az-elött, mîg *egjébünnen ide* foljna,
már régën s igën-is kezdëtt-vala-veszni magában,
mind ez okon, hodj ëlêg ideig *romlott belyën* állott.
mind pedig, hodj onnan *rotbadt erekën* eredëzvén,
ſok *rútſágot* hozott, s hordton *bordott-lë magával*:
mëljel *elegj* lêvén inkáb-îs *mëg-vesze* attól.
Nëm lëhetëtt más-képen azért: hanëm e'nnek *a-lépnek-'s*
mëg-kéllëtt *veszni* s *rotbadni miatta* idövel.

* * *

Nëm mëgyëk itt meszſzèb, a-*kepémnek többi kërësztét*
mëg-hagyván a-*dërék aratásra*, ha élhetëk addîg.
Vëd'd jô nevën, ſzeretö Hazafi, ime' *'sënge kërësztët.*
Dè még hátra-vadjon *kötelestöl* e'nnek a-*papja*.
R'á-tëszëm azt-îs ugjan; be-tömöm jô *boszſzú kötélbe.*

Lësz*sz*, a-ki mind *viszſzá-fordítja beszédëmet* épen.
Ugj mondod: de miért *tapodám embërt* a-ganêjig?
Mert *nëm látod okát*, hodj egész *pokolig* lë-taszítám.
Még az-îs, ugj látſzik, *kevés*, à-kit a-*testi-betegſég ánjira rongálbatna*; mikép' ên irtam elödbe.
Mint, ma, mikor' lëhetëtt *ékësb az-embëri nëmzet*?
Vólt-è, mint ma, *nëmësb*, *eszësebb*, *elëvenb*; s *tëbetásſebb*?
Mènji az-*Orvosló! Meſtër! ſzép Oskola! kertész!*
Tudsz mindënt; *a-fogad ſëm fájt* ſoha: *ſëmmi bajod* nincs.
Nëm

Nëm lëhet el-mellőznöm ugjan *két' dolgot*
ez-úttal
Dè nincs most épen ſzükſégëm *ezëkre felelni.*
Lëszsz bőven *felelet máſſzor*; csak birja fülecskéd.
Csak ſzëmeid győzzék olvasni-mëg, à-*mit írunk*
majd.
Ki-vëszëm *à-kettőt*: mindënt el-hallgatok âm *máſt.*
A-*gyermëk-vesztő patikát, s borbélyt;* s ëgjéb *átkot,*
más letzkére tovább hagytam: moſt nëm fejezëm-ki.

El-múlatom moſt, hodj *mindënba virágos a-kertëd:*
hodj *télben-is* ëlëg *ſzőlőt* ſzëdhetsz a-*tövéről.*
hodj *mindën fád mindën idén* mëg-vallja *gjümölcsét*:
hodj kedvez mindënkor' a-*bimbójának* a-*bërnyó*:(
hodj *levelét* ſoha ſëmmi *bogár* nëm bántja, nëm éri:
hodj ſoha rosz *férëg* nëm férhet az-ő-*gyökeré-bëz.*
s mëg-marad *épſégben* mindën *zöldſége, virága;*
mint *amaz, átoktól* mëg-romlott, rosz *fige-fának*!

Edjik, a-mît mostan tëttem *czél-úl*, a-*Kevélyſég.*
Nëm kevês *angjal esëtt*, a-miatt, lë a-*mënnyei karból.*
Ugj lëhet âm gondolni, *kevés maradott*-mëg a-
ſokból.
Tudjuk, csak *két'* embër *esëtt-ki miatta* a-*kertből.*
Ugj, de az-ólta *ſokan*, bizonjos, *ki-rëkedtek az-égből.*

Mènji kevélyt látunk! De *kevés* az-*alázatos*
embër.
Csudda! *nagyobb rész-ént* e' világ ugj *mëg-vesze*
immár:
többire *Iſtennek tëszi* vagj gondolja *magát* már.
Jaj! *bol az-embër!* igën *keveset* ſzámlálhat az-embër.
E're s amàra tekínts: a-*leg-első vétëk érőt vëtt*:
vert gyökeret, s *mëg-termi gjümölcsét.* Oh de nagy
átok!

Ezt

Ezt a-*kevélyſegët* bőven lë-lë-îrom idővel.
Ezt a*z-Aristotelest*, *Icart*, ki-ki-fëstëm egészſzen.
Mëg-fogom ësmértetni ezën *g'lagonyának a-fáját*.
Ezt a-*varas-békát*; *pókot*; s lator *börcsököt* oſztán;
s ezt a-ſerény *bangyát*, ának fészkével ëgj-
e'mben:
s ezt a-tóra futó *bim-ſzarvasnak deliſegét*:
s e' *ſok-féle* csudás *ſzínű* s *tollú babukocskát*:
ezt az igën-féltő gyönyörü *kert-béli virágot*,
s rëggeli harmattól mëg-frisſült gjënge *füvecskét*.
Nëm nyúlhatsz *amaboz* újal: de lë-törheti à-*ſzél*:
vagj leg-aláb a-ganêjba neveltt, méh-forma, *bo-
gárka*
nêkie mindën-nap', hihetëd, két-képen-is árthat:
nêkie mindën-nap', mind à kêt v-----l árthat.
E're pedig nëm ereszti anyád *ſügárit a-napnak*;
hodj ſzépp gyöngy-höz haſonlitott *barmatja*
në mënjën
füstbe időnek elötte talám, s à-*gőzbe* levegne.
s nëm vëszi-eszbe ſzëgény kertész, már *tépik a-
lúdak*.

Mîcsoda *nagy tudománj*! mëlj *fël-fütt* ànjira,
döltös!
Nëm tëhet-e' tëgëd majdan, a-*ki adta*, *bolonddá*?
Mitsoda rosz tudománj! mëllj fël-fútt, óh të go-
romba!
Iſtentől van a-*zászpa* terëmtve ëgjemben a-*gomba*.
Tudsz të magad mindënt; mindënt el-foglala elméd:
el-nyeltél mindënt; ëgjebeknek mit së hagyál-mëg.
Ir ime', *bét*; ama, több (mî a!) csudda *csu-
dát* e' világon.
Ugj-de csudább *mi-a*! hodj *tégëd* pontban *el-bibáztak*.
Olj nagy *agyat* s *dërëkat*, mint âm a-tied, në keres-
ſünk!

Ugj

Ugj-de vas' abroncsot hol kělljën nêki találni?
Hogj-nè vôlna těhát dölyföske az-illj csuda
Ipſzſzſzė,
ſëmmibe bajthatván a valóban alázatos *Ipſſſėt.*
Ez! ez! à-*levegő-ėgben rëpësö* csuda IKAR
hodj-nè csúfolná e'*tudatlan* alázatos *Andort*!
Vëd'd magad êszre kevély! kér'lek, jöjj-eszre,
goromba!
Istentől van a-*záſzpa* terëmtve ëgjemben a-*gomba.*

Mîcsoda *Méltóſág*; mëljben *fúalkodol*, Embër?
Mîcsoda *Tiſzt* rúgatja, *felejteti-el* veled *IS-
TENt*?
à-ki têgëd *ezër módon* a-ganêjîg *alázhat.*
Gondolom, à-régi *ſzomorú példákat* el-úntad.
Újjonnan ama *Benderi Vendėgnek* hadi forsát,
mëg-mëg-gondolhat'd nyomorúltnak az-*élete végét*!
Szen-Clajrnak-'s a-ſzërëncse mi-kép' ſzolgált, s a-
követſėg!
Mëg-láss'd, hodj valahogj *Bingnek tántzára* në jut-
hass.

Mîcsoda fő *Uraſág*! *Tisztség*, vagj büszke *Nėm-
ësſėg*
duzzaztbatja ſzíved? valahogj majd *pártot*-is *ütbetsz.*
Orſzágnak zavarója lëhetsz, s hóhéra magadnak.
Törbet ugjan a-*Törő*; de mëg-ìs *töretik* el-ut-
óljan.
Gondolod? âm jô, ſzabad, *mënedék-bely* lënne
Tökördár.
Fattyú vadj, ezt mondom, s *fajzatja* a-rút *Viperá-
nak.*
Fattyú vadj, azzt monddom, s *fajzatja* a-mér'g.
Viperának.

Kincsëd élêg van ugj-è? *fúalkodtatbat* éléggé!
Vagj, leg-aláb, bizakodva *kevélykëdël* abba, ſzëg-
ényke!
Ki gyüjtötte? *mikép' gyűlt?* s vajjon *míre mënendő?*
Gondold-mëg: tudod-è, *bét-képen* el-îs *oda-veszbet.*
Im' *a-verítékét* ſzopod és iszod *ànji ſzëgénynek.*
Mint-ëdj költsön-adák: rajtok de të *nëm könyörül-
hbetsz,*
Óh të bolond, s puffadtt! sőt inkább *csúfolod
őket:*
illetëd ugjmint ànji *gyalázattal a-Terëmtőt.*
Nëm vëszëd-eszbe; *ſzëgényb*b vadj *ſokkal* már-îs
azoknál.
Hát mire fogſz jutni, a-midőn *ſok mammonod el-vész,*
Nëm könyörül rajtad ſënki: föld-höz vêr az-Iſten.
Nëmm könyörül rajtad sënnki: *földböz ver az-Iſten.*

Mestërſégëdben dicsekëdsz avagj? óh të *kevélyke!*
Két' kezed el-követi, valamit *ki-ki-gondol az-elméd*:
Tëd'd magad' Iſtèné! *nincsen mástól* ez okosſág!
Tëd'd magad' Iſtèné! nëm foszthat sënki mëg àtól!
Tëd'd magad' Iſtèné! s *ura lédj mindën nya-
valydnak!*
Tëd'd magad' Iſtèné s nëm félhetsz, hodj mëg-üt
a-*ſzél!*
Tëd'd magad' Iſtèné! kezedet nëm bántja *a-kösz-
vény!*
Tëd'd magad' Iſtèné! nëm-îs illeti *újjaid a-görcs!*
Tëd'd magad' Iſtèné! *mindën tagod ép'n marad* àtól!
Tëd'd magad' Iſtèné! s mindën nyavalyán uraſság-
olj!
Tëd'd magad' Iſtèné! s në lëdjën *más mestër okosſabb!*
Tëd'd magad' Iſtèné! s mindënkor' *keljën a-munkád!*
Tëd'd magad' Iſtèné! s ſoha el-nëm vêsz a-keres-
mény!

Tëd'd

Tëd'd magad' Iſtèné! të në félj, hodj *gyermëkëd el-bágy.*
Tëd'd magad' Iſtèné! s éhel *nëm bal-mëg a-*bélëd!
Tëd'd magad' Iſtèné! ſoha *mëg-nëm ëbetnek a-tetvek!*
Tëd'd magad' Iſtèné! *mindënben lédj magad Iſten!*
Tëd'd magad' Iſtèné! *të bolond!* âm lêdj magad Iſten!

Termetëd-è, të kevélj, s *perſóna tekintetëd-è* az;
vagj *ſzép képed?* a-mëlj biztat, të të *nyalka legényke!*
Bátran, eredj, *büsködbetël!* âm ſzolgál a-ſzërëncse.
Ugjan erős a-reménj! ſok az! óh të *alázatos állat!*
Álmod-is âm élhezt; bizonjos! *mátkás odol* olj-al,
ki ſzëmeit *bálózza*, s ſelyëmmel ſëpri a-földet:
a-kinek, únatlan, *falukon rabotálgat a-jobbádj* (
Mit mondék! A-reménj nëm csalt-mëg. Imé *bat a-koczkád!*
Lám *igaz*, és be-telik; rajtad-'s be-telék a-*ſok álom.*
Hát ha azonba, ſzëgény! *míg-míg* à-jegy-ruha készül,
a-*temető*t ásſák *nékëd* 's ſzabják a-*koporſót.*
Már hírt adnak amott, *örömödbe basadt-mëg a-ſzíved:*
vagy pedig *ott* okozott *búdban* à-*gutta ütött-mëg;*
hodj gyönyörü mátkád, anyai ſzëm s *jegy-ruba-nélkül,*
rég' ez-előtt, *fël-adá idelg* s ideiglen *a-várat.*
Vagj, të të kénjës agyú! kénjës *paripád*-is *agyon-rúg.*
Vagj pedig ilj hírt visznek, imé *ſzakadék* ese *benned:*
nëmm vadj *bázasſágra-való*; lë-lë jár'gat a-bélëd.
Most *bízd-el magadat:* most mënj már nőszni, *kevélyke.*

Hát-

Hátra van âm még-îs ama *Kompódi nëmës* asz-
fzonj.
Hátra van âm másûtt -'s ama fzép vékony *puba*
váfzonj,
Várja, kies *árnyékod-alá* más-îs oda *basfon*!
Jô neki, csak-hodj ez *árnyékos makk-fa* 'l-ki-në
afzfzon.
Csak *bízd-el magadat*: már mënj *oda* nőfzni, ke-
vélyke.

Orczádat tükörökbe csudáló *kényës* ünőcske!
el-bitted magadat: nincsen fzëpb orcza, *fzëmëcske*.
Fénylik amaz; forog ez; *sebësen lövöd* azt a-
fzívekbe.
Ivet erősen vonni, s lőni fzokott e' *fzëmöldök*.
Nëm félsz, hodj ma *babálra csömört* fzenvedjën a-
köldök.
Mint tükrödbe magad' lát'd, ugj *nézbetsz az-egekbe*!
és tudod-îs, az-örök *sententzia* hodj mi *felőled*!
hodj lëdjenek mindën *nyavalyák* olj *meszsze* të-*tőled*;
në változzon egészségëd, s a-jô vér az-erekbe!
hodj a-halál fël-tëtt *jegyësëd láttára lë-vágna*,
nëm félsz: s nëm félhetsz, valahára hodj à-*fene*
rágna.
Csak *néz'gess a-tükörbe*! mivel bizonjos vadj ezëkbe!
Már a-*pokol-vàr-al* s *fül'y-el* tartós a-fzövetfég! (
Fridjes a-tályog imé, mind *bimlő* s rusnya *genyetseg*!
Békésfég van! ezëk nëm tësznek *kárt* a-*fzëmëkbe*.
Dè mî vôlna, mitől ez a -*fzép gyöngy fzëm be-*
vakúlna:
ez à-gjënge virág, mint à-ruha, hodj mëg-avúlna?
Csak *néz'gess a-tükörbe*! mivel bizonjos vadj ezëkbe!
Mëg-lőtted ama dúst: hozzád fiet; ég a-fzerelme:
küldi a-nagy hintót érted, të *alázatos elme*!
Jő maga-is *pompával*: örülj nagy-alázatos elme!
R Szép

Szép búbos lovakon visz-el; *óh nagy-aldázatos elme*!
Csak *néz'gess a-tükörbe*! mivel bizonyos vadj
ezëkbe!

E'rre s amarra tekínts: a-*leg-elsö vétëk erőt vëtt*:
vert gyökëret, 's *mëg-termi gjümölcsét.* Oh de
nagy átok!

Oh de *kevéss*, monddom még-îs, az-*aldázatos*
embër.
Az ha *ëgjenlö-kép'*, mint *Lotteriában* a-*jó számi*
vôlna csak! az, nekëm ugj tetszik, nëm vôlna
kevéske.
Dè, még *ànji igaz számot*-'s këll tënni *hamisnak*:
ugj ha talám próbára találsz vagj *ëdjet igazkát.*
Iljen-képen eredj már *lotteriázni*.továbbb-is:
s à-mikor' à-sok ezërni ezërben *jókra találtál*:
újolag âm *azokat-'s mëg-lotteriász'd*; në në ked-
vezz:
ugj vi'sgál'd az-után; *bol több* s *kevesëb* a-forint-szám.
A-*feleket* hagy'd-el. Ha találsz âm *egészre* s *egészre*,
már *à* tësz *valamit*: többet; hà *tizre*-'s akadhatsz.
Mëg-lëhet àzt engedni: találsz *ötvenre-is osztán.*
Azt kî tudja? talám bökkensz még *százra-'s*
ezërre-'s.
Többet nëm kaphatni a-*lotteriáka* papîrost.
Nëm lëhet az-ëdjnéhánj-nál *több ez'rëset* îrni.
A-*tiz-ez'rës* ugjan bizonj el-marad: îm ez a-voksom.

E're s amarra tekínts: a-*leg-elsö vétëk* erőt vëtt:
vert gyökeret, s *mëg-termi gjümölcsét.* Oh de
nagy átok!

Emlêkëzëm, hodj eléb mondád, ez időn *sok*
a-Mestër.

Értsed,

Értsed, a-mint akarod! Más-kép' fordítom e' szódat.
Edj csak a-Meſtër: ugjan meſtër pedig! *Oskola-meſtër!*
Mert az-övé ëdjé *a-fenyíték*, s *régula*, törvénj:
tőle tanúl, hallgat, függ, mind à-többi *Tanító.*
Meſtër az-*ördög atjád*, të *kevély*! Iſtennek az-átka!
Mint ëgjebek, të-îs *ezt* ő-tőlė tanúltad örömm-el,
hodj tënnën magadat *embërnek lënni felejts'd-el.*
Mint këll ſzínte kevélynek lënni, *tanítnak a-példák-'s.*
Kezdettől mindën'kor' *ölő* vala s *gjilkos* az-*ördög.* 1440
Mènji a-gjilkos; a-ki *nyelv-el- gjillkolja* barátját.
Óh të *kevély* ez *ölést* mëg-ſzoktad az-ördög atjádtól.
Ő *fia vadjj*, s nyomozó követője: valóba *tanítvánjj.*
Ő fia vadjj, s *nyomozó követője*: valóba tanítvánjj.

Ezt-îs ugj-è mondád? ma *divattja* van à-*tudománjnak.*
Mondhatnád inkábblán; az-*ördögi* roszsz *adománjnak.*
Ott, a-holott kormányoz, a-hol *regnáll a-kevélyſég; nincsen bölcsesſég*, nincsen bizonjára *eszësſeg.*
Ott a-*tudatlanſág*: nëm ëgjêb, csak csúnya *baromſág.*

Mondád, van benned másban-îs *ëlég elevenſég.* 1450
Ugj- de nagyòb benned ſzázzſzorta a-*lëlki betegſség.*
Ott, a-holott kormányoz, a-hol *regnáll* a-*kevélyſég; nincsen* igaz *épſég*, nincsenn bizonjára *egészſég.*
Ott csupa *romlottságg* van; ëgjêb nëm; egész *nyavalyásſág.*

Mondád ezt-is: az-emberben *ſok-féle a-ſzépſég.*
Ott de, holott kormányoz, a-hol *regnál* a-*kevélyſég*,
nëmm lëhet *ékësſég*; de bizonj *nincss ſëmmi dicsőſég.*
A-pokol ocsmányſágg vadjon ott, s csak az-ördögi
rútsſág.

Illj *navalyáss* a-*kevély* ő-*magábann*-'s, s *russnya*,
tudatlan.
Inkább-is a-Terëmtőnek fog-lënni *bolondja*;
hodj *nëm tudja*, hodj ő *nyomorúltt*, *barom*, és *farag-*
atlan.
Ezt hodj ő *mëg-tudná*, nincsen-'s *ſzándéka*, *ſë gondja.*
Ugj, a-*kevély* annál-'s *rútabb*, s *betegebb*, *nyavalyásabb*:
hodj *nëmm tudja*, hodj ő másnál *ſzázzſzorta bibásabb.*
Ezt hodj ő *mëg-tudná*, nincsen-'s *ſzándéka*, ſë gondja.
Vôlna ha kis *ſzándéka* mëg-*ësmérgetni* mivôltát
illj *nyomorúltt létének*, ugj à-maga moſtani *bôltat*:
lënne *felőle* talám majdan valamicske *reménſég*,
hodj el-távoznék még róla e' lëlki *ſzëgénysſég.*

E're s amàra tekínts: *a-leg-első vétëk erőt*
vëtt:
vert gyökeret, s *mëg-termi gjümölcsét.* Óh de nagy
átok!

Vajjon mì-módon *ſzegik à-nyaka* ànji *kevélynek*?
Mëg-törik-è à-*dër'ka*, avagj ki-mënyül a-*bokája*?
Iſtenëm! Iſtenëm! óh ha lëhetne *alázatos épen*!
A-Lengyel' s *Török' Orſzági* s *Égjiptomi tetvek*,
nëm tudom ên, *mëg-aláznák-è* valahára *valóbann*?
Ez *ellenſégëcske* talám jô *ösztöne* lënne.
Ő, ellenbe, talámta ezën hamar *állana boszſzút*:
nyel'getné maga hízlaltát, a-*fogával*-is *ölné*:
r'á ſzokbatna; mikép' ama *Königsbergi kovácsné*:
nappali s *éjtſzakai csëmëgéje* lëhetne továbra.

Óh

Óh vajjon *mëg-aláztatbatnék-è?* ha töretnék
a-magas ISTENnek *mo'sarában* ànji *kölüvel*:
hodj - ha *különbb* ha *különbb veszſző't* ſzenvedne
csapás-úl.
Hát ha talám *inkább mëg fásbodnék* azok-által;
s lënne talám *tiʒſzërte keményebb*, mint ama *Coptus.*
Várakozik; hoſzſzù-türő s *irgallmas az*-ISTEN:
nëm nyelet, ugj, mint à-Kórét, *mindënt* el a-*föld-el*:
nëm-'s *ől a-vizbe*, miképen amaz Egjiptomi tábort:
nëm-'s vet ugjan mindënt *kardnak* s *álgyúnak* alája:
nëm-'s âd âm mindënt az-*ölő Angjalnak* ölésre: (1490
mënnyei kénkövel-'s nëm mindënt *főz* s *kövesít-mëg*:
nëm *fojt* à-füst-el, s *porbazt* avagj éget a-tüzzel :
nëm-'s *fagytat* mindënt : s nëm ereʒt az-éh *fene-vadnak* :
nëm-'s *üttet* s *ver-agyon*, mint Jóbnak gyermëkit
ëdjſzër:
nëm-'s temet à-*kő-rakásba*; ha *e' föld rëszszket* alattunk.
Vadjnak a-Szent Mënnynek *ſok ëgjébb csuda ostori*:
vadjnak.
Példa a mind, të *kevély!* têgëd-'s ha *tanítna a-példa!*
Jaj! ha talám inkáb *fásúlsz* s *kövesülsz* azok-által;
mint ama Ráhábok: kiket à-*rázott agyag* inte. (1500
Ezt îm' alig *fejték* -ki, ſzëgényt, a-*köveknek alóla.*
csak mëg-menthették *ëdjſzër* a-halálnak ölétől;
a-többi *fény-el* az-után nëm gondola ſëmmit:
látá még tetemin a-*varas nyomait* a - *köveknek*;
még érzé bizonjára nagyon *teſtében* a-*fájást*;
újjolag, à-*törétett testét*, mint ſzokta, *törette.*
Jaj! ha nekëd ſëm fog-használni a-*példa*, ſë *pöröly*:
Oh të kevély! ha azok *inkább fásítanak!* Oh të!

E'rë s amarra tekínts: a-*leg-első vétëk* erőt vëtt:
vert gyökeret, s *mëg-termi gjümölcsét.* Oh de nagy
átok!

A-*kősziklá bëgyek* mikor válhatnak agyàgá!(
Míkor' lëszsz *mëg-alázva el ànji kevély* e'világon?
Ha mindën *Göiögöc ke* magát mëg-alázza egész*ſzenn*!
Ha *ſzíve* s nyaka mëg-lágyúl a-'*Sidónak* egész*ſzenn*!
Ha *júht* à-*medve*; s *bárányokat* ellik a-*farkas*!
A-*tölgy bort* ha terëm! s mindën *kő vízet* erezt-ki!

E're s amarra tekínts: a-*leg-első vétëk* erőt vëtt: vert gyökeret, s *mëg-termi gjümölcsét*. Oh de nagy átok!

Im' be-kötém, s a-*kërëszt* tetejére tëvém a-*papocskát*.
Ugj-dė még aratok neköd ëdj kis *ötösre-valócskát*.
El-hihetëd, hodj ſëmmire nëm ſajnállom időmet.
Még fog a-ſarlócskám; nëm vár már több kalapálást.
A-dërëkam-'s neki vált, könnjecskén győzi a-hajlást.
Mig birom, el-ſzántam kezemet, nëm tiltom erőmet.
Szóllok még örömestt s bizváſt: tédj róla de vallást;
hodj ſzereti füled e' dobolást (*); s 'nëm únja a-hallást.

Már mëg-arányozván *ëdjik tárgyát* a-Beszédnek; *másik* a-*Színësſëg* lëszën Versëmnek a-*czélja*.

Két,

(*) Élvén e' ſzóval a-Poéta, magát *mëg-alázza*;
gondolván, mëllj *éktelen* à-*zërgése* a-dobnak.
Ugj-de azonba ſokat-'s ugjan-èzel igér ö-magának.
Mert mindën *je'-adásra* igën- *alkalmatos* esz-köz.
a-dob: ugjan ſòkal meszszèb-ís hallik ëgjêb-nél.
S tòle a-föld rëszket: *rëszket* bele *testëd* a-*ſzîved*-'s.

Két, vagj *ezër*, s *mindën ſzínt ëdj orczába* találok.
Csudda! *magát* a-csudás embër *mindënbe csudálja* :
ezt a-csudát, hodj ő *illj ſzínës*, *nëm* tudja csudálni.
Lát ha *különb* ha *különb ſzínt*; azt ſzëmléli csudálva:
hodj *mindën ſzínű maga*, fël-sëm vêszi csudának.
Nagy csuda nêki, *lëbet-'s csuda*, olj *iker* ha tálálánd
két fővel, ki csak *ëdj dërëkú*, e' világra ſzületni!
Három a-Czerberusé irásba: nagyòb csuda nêki.
Mind e'-nél de nagyobb: ha *ötöt*, *hatot*, îrnak ëgjêbnek.
Nézd-el akârki, ſzëmëd ha vadjon, csak *néz'd-el az-embërt*,
józanon és vi'sgál'd: ki-telik *kettős iker ëdjből*:
âm ki-telik másból *hármával* a-*Czerberus*; ám láss'd
el-ki-telik de *hatával* a-*hat-fejes állat* amàból.
Hà az-ikert *kétſzër* s *kétſzër kettővel*, a-*kettőst*,
kétſzërëzëd: ki-telik másból mind, itt-is, amott-is.
S hà *háromſzorozod hármas hárómal* a-*hármast*:
iljet-îs âm könnjen fogsz- lëlni *csudát* e' világon.
S azt az-*hatſzorozott hatot*-is ha talámta, tovább,
hatſzorozod hatſzor hàt-al; s ha talámta, továbbá,
hatvanſzor hàt-al hatvan-hatſzor, hiba-nélkül,
hatvan-hatſzorozod, hol tetſzik âm, ànji helyekben:
illjet-îs âm, hid'd-el, fogsz- lëlni *csudát* e' világon.
Csúf csuda! *ànji fő-el* ſzületik s nevelődik az-embër.
Nëm csuda nêki tëhát *méltán*, *iker* ha találánd
két fővel; de csak *ëdj dër'kal*, e' világra ſzületni.
Mènji ſzínt mútat, éltében e' világi *csal-embër*!
Mènjit âm à-dïg-'s, mïg *ëdjet pillant* a-ſzëmével!
Hánj-félét ëdj óra-alatt! nincsenn neki ſzáma!
A-haja ſzála kevêsb, à-ſzín *hánj-féle nap-eſtig*!

Mènji a, bétről-bétre! ëgjêb nëmm tudja, csak Iſten.

ISTEN-299 aránt *mènji ſzínnel* van az-oktalan embër:
nëm fakadok-ki ez, újjomni, *Énekbe* panaszra.(
Mènji a *ſzín* a-*Királjok-arànt*, valamèrre tekíntesz:
nëmm lëhet azt e' *kevés* papîrosra lë-îrnom *ez-úttal.*
Mènji a-*ſzín* más fő rëndű *Uraſágok-aránt*-is:
nëmm lëhet azt e' *kicsínj* köröm' *Irásomba* ſzorítnom.

Mènji a-*ſzínësſég* a-csalárdd *ſzolgában* Urá-hoz:
mènji van aſzſz'njához a-hamis buja *ſzolga-lëánj-ban*:
mènji a-*ſzín* még ànji különbb *balafánta cselédben*:
most nëm czélom, hanëm-ha *külön Munkát* írok, à-ról
ſzólani e' *kis poſta-levél*-által. hanëm ëdjet
említek: nyomorúltt! a-kinek *kîgyót* a-*kebelben*
tartani këll; s hízlalni a-*balhát* s *tetvet* a-*ránczban.*
Udvarol, ugj tetſzik, örömeſt; dè *csúfol* azonban;
ősz fejedet *neveti*; s *mëg-nëm bëcsüli* tudományod':
ſëm *Tiſztëd'*, *Nagyſágod:* ez-is keſerű nyomorúſág!

Mîcsoda *ſzínt* gondol *Fele-másſa*-aránt ime' *Gazda!*
És ama *mëg rothadt csontocska* magát *mire fësti!*
ànji jelés ſzínëkkel elét vëszi mindën *ügyének*:
moſt nëm írok többet; hodj nè terheljem *e' poſtát.*
Mind-azon-által elő-hozok ëdj *mese-béli* beszédët.
Hall'd-mëg, mélly *nyomorúságnak fia*, ſzómat ez-ëdjſzër;
Mond'd! ha lëhetne nagyòb *nyomorúſág* s *gyötrelëm* e'-nél;
hodj të-magad ſzamára ſzërëztél oljan edénykét,
kit, *kîgyó* s terméſzeti *ſárkány-nelkül*-is, ugj vann,
vipera és *ſárkány' téj-el* tartottak el-addig,

mîg-

mig-nëm *a-jöſzte utánnammal* mëg-ronta valóba!
Mit használt; *valamëlj részét* ha ki-adta-'s a-bélëd?
Nëm nyertél, nyomorúltt, ëgjebet; hanëm *E'sau lëttél.*
Ollj *bitván eledel* lëve ſzép jusſodnak az-ára.
Még ſëm vôlt *ez ëlég* a-gonosznak, hodj veled ugj bánt.
Másnak-îs ollj mód-al gyakran *tálolgat az-ólta.* (1590
Gyöttri az-*ártatlant*- s: *kinek ez mind úndok okádás*:
mindën *ëgjéb étket*-'s *útál* à-lëlke *miatta.*
Ő pedig e'nek örül dicsekëdve; tanúltka *vaddsz ő*:
mîcsoda nagy leseket hány: s *mènjire* mëg-veti à-tőrt:
mènji barátja, cselédje, vadászni; s mènji kopóî:
nyúlakat, és rókát, s ſzarvast, s cződört ëlëget fog!
Im' mëg-ſzegte hitit: nëm vëtted eszëdbe a-*ſzinësst.*
Nëm vëszëd-eszbe, ſzëgény, hodj *ànji-felé folj a-forrás*:
nëm; hodj a-zöld *békák* tësznek ſok *kárt* a-*vízében.*
Nëm vëszëd-eszbe, hodj à-fenekét *lepik* à-*vízi-börjuk*, 1600
nëm; hodj *vidra* lakik, s *vízi-kígyó fajzik* a-kő-kőzt.
Nëm vëszëd-eszbe; *dübödt* kis *ëbecskét* tartasz *öledben*:
hodj teli van házad *pókkal*, *patkánnyal*, *egérrel*,
A-liktáriomot, csëmëgét ëszi, *bordja a-bangya*;
à-tejet és mézet lepi à-*nyári*, *téli*, *tejesben.*
Ez nëm ëgjéb; *terbes nyomorúſág*, s gyötrelem, átok!
Átok-îs inkábblan, *vak*! a-*ſzînt* hodj *nëm vëszëdeſzbe.*
Mènji a- *ſzînësſég* à-fërdült *gyermëki rëndben*!
Mondhatod-è ártatlannak, ki *vaktja ſzüléit*?

Sok *ſzínt* tud gondolni; kivált a-*lëánji nëmëcske.*
Csudda dolog, hodj *alig kezdëtt ſërdűlni* gonoszka;
ſokra, (s mire nëm ?) adja magát à-gyermëki èsz-el.
Roszsz apa! *roszsz anja*! ti-magatok vadjtok leg-először
meſtëri e' rosznak: s magatoknak gjilkosi (!) lêsztëk.
Ti *ravaszitjátok*, mindën *fortéljra* tanítván
mások-aránt, a-jelës, gyönyörű, ſzép, *furtsa*, lëánjkát!
Majd *tí-ellenëtëk* fordúl *fortéljja* továbra.
Roszsz anja! mint *csalatád* hat-ſzázſzor ezërſzër az-*apját*:
majd të-të-*ellenëd*-is *fordúl* fortéljja utólján.
Roſzsz apa! roſzsz anja! têgëd okoz'-lak e' *rosznak okának.*
Tőled kapta, mi-kép' këlljën *mázolni akármit*:
micsoda *fëstekët* këllesſën vënni, *keresni*:
s hogj-hogj këllesſék *mëg-törni, keverni* mo'sárban.
Már ő-*magától*-is tudhat *gondolni* továbá
mind *újjabb-újjabb keverést*, s mindën-ſzëri ſzínlést.
Moſt jelës âm! *tudományja* vadjon: dè hol van a-[illegible] *jóſág* ?
Mint kertész *mivelëd*, látſzik: ſzántod; de *nëm irtod*:
öntözöd estvék-ként; dè *nëm gyomlálod* ëlégé:
termi a-ſzép *málvát, kigyó-bagymát*, s a-*vadóczot.*
E're vadjon gondod: *lë-erezted róla a-vízet*
vagj *vitetëd*; vagj-is olj möd-al intézëd a-*trágyát*,
hodj mëg-nè vallhasſa, hanëm mëg-fogja *bogátsát.*

Monddom, nincsen *időm*, ime' *kis Könyvemben ezëkről*
elmélkëdni; amaz hoszſzû aratásra maraztván.

Tetſzik

Tetſzik azért moſt írni *közönſégësſen* a-*ſzínről*;
mëllyel *ſzínli magát ëdjmás-boz* az-embër akárhol.
Azt-is *igën* csak *igën ſummássan* tészëm előd be:
s *ſzínëlëm* azt valamëlj ſzép *példázat-beli ſzínnel*,
ſzín-nélkűl: ëdjet ſzeret érteni *ſzívem a-ſzáj'm-al.*

Miben *példázhatja* el-ànji ſok *oktalan-állat* (
embërt; s mëlj dolgokba *haſonlat* azok-hoz az-embër;
Iſtenëm éltetvén, *böven* éneklëk *ezëkről*,
à-mint elmémtől ki-telik; s azt hòza magával
az-ên ëdjűgyű *Magjar ABCémnek* a-Rëndi.
Emlitëm rövidën: ha ugjan *gondolni* akarjuk
jó s rosz erkölcsét az-embëri nëmnek egészen;
s hà gondoljuk az-ő ſok s *mindën-féle ſzokását*;
példákat, ki-fogás-nélkűl, *mindënre* találunk.
Ki s mit tudna ki-fogni? vadjon *mindënbe haſonlat.*
Am *bű*:*égës* igën; mëlj házad' s *mindënëd'* őrzi:
fajtalan ëdjſzër-s-mind, s *baragos*: mint félti ſzemetjét!
(s *míről* hòza-elő; ugj a-*disznót* ís, az-Apoſtol?)
s, míg-nëm az-ő *nëgyedik nëme*-*ſzomſzëdjára* köſzönti
azt, a-ki ott által-mëgyën, ordítván *ugat* addíg:
oſztán mëg-ſzűnik; ha amazt *fel ugatta, ki-bivta.*
Igj van az-embërnek-'s a-ſzokása, ki *mást ëszën* és *rág*?
Mind addíg *borddòza* ſzëgényt, és *ſzólja, ſzapúlja*;
míg *nëgyedik* s *ötödik* ſzájnak a-*fogára* nëm adja.
Ottan a-neſzt hallván, vèszën *más kontzot a-fogra*;
s mind *ëdj-másik*-után ugj *küldi* s *bordja* az-étket.
Mëg-lëhet ez tőled: mert mëg-van *vájjva fülecskéd*:
s mindënëket láthat csípától *tiszta ſzëmëcskéd.*
Dè magad ám, minthodj nëm látsz *órrodnak alája*,
s *há-*

s *bátodnak közepét* nëm lát'd, s *tetejét a-fejednek*,
s *béleidet*, s *ſzívedet* ſoha nëm látod, së *vesédet*;
épen igazz vadj, s ártatlan*n*, s igën-ís igaz épen.
Mëg-mosod és *törlöd* mindën-nap' ſzépën a-*ſzdj dat*:
tiszta vadj, Iſten imé jól látja, hodj *az* vadj *egészen*:
Mënjenek âm hòzad rëggel; âm mënjën akârki;
mëg-láthatja, igën tiszták lá mindën edényid.
Sëmmi a, hodj ëdjſzër kétſzër mit láta mosatlan
à-kávés cséſzét kétſzër; de az-ibrikët ëdjſzër.
Sëmmi a, hodj kétſzër, háromſzor, lëlte mosatlan
csuprát à-téjnek, s bögrécskéjét a-levesnek.
ſëmmi az: ugj akarád, az-ëb ezt, s azt njalja a-macska.
Mënjenek ám másſzor! Dè bê-van *zárva* az-ajtód.
Ugj-de a-*füstöcskét* látván gondolja akârki,
kormolod a-fazëkat, s tányérid-'s mocskosok immár.
Dugd-be a-kéménjëd'; hírëk hodj e'be së lêdjën.
Házad-alá ínkáb-'s áshatsz *mënedéket a-füstnek*.
Sënki në lásſa ſok esztendős kormát a-fazéknak!
Sënki së tudja ſoha-'s belső *kamarádnak a-titkát*!
Sënki ſë nézze, hodj estvêlig vettetlen az-ágyad!
Csak të *kivül* tartsad, mìg élsz, jô-*fejérën a-házat*:
esztendőbe meszeld kétſzër háromſzor-is azt mëg:
hodj, mikor' à-napnak ſúgârai viszſza-verődnek,
jobban bámíthass'd, ëgyëm, à-bámúlni ſzokottat:
a-bámász ſzëmeit mindën'kor', nôsza, vakíts'd-mëg.
Igj mëg-nëm ſzólhatja ſzülötteidet ſoha sënki:
mert e' világ hòzájok, igaz, nëm lát ſoha sëmmit.
Sëmmi mocsok ſoha nëm férhet *fiaidboz* a-*házban*.(
Sëmmi korom ſoha még nëm-'s éri *lëányid'* a-*konybán*.
Sëm-

Sëmmi a, hodj *ſzokktak* nyájaskodni az-inàs-al:
ſëmmi a, hodj amazok njal*l*ják à-moſtoha ljánkát.
Jól tudod, à-ſzëmeid-'s látják, hodj *mind ez* a-
többi!
Drága ſzülötteid-is *tudják*, mi a-tiszta barátság!
Honn másutt-'s, nappal s éjjel, *mëg-őrizhetëd* őket!
Im' à-ſzép parolája! (talám hallánk e' fülèk-el):
hodj *jòban nëm fogja ſzeretni hitës fele-másſát*
nénnyénél. De erős ſzeretet! Dè régi barátság!
Férjhëz adád: amaz-is mëg-tartja erős parolájár:
Pètërsburgba-is el-mëgy utánna, bizonj; vele ël-hal.
Illjen a-rosz*sz* neyelés! ezerek*k* ſőt többek a-pél-
dák.
Dè mondhatja imez; e' beszéd *nëm fogbat ő rajta*
ſëmmit: azért, minthodj *nincsen* neki *gyermëke* ſëm-
mi.
Rajta azért bizvást*t*! csak *ëdjél s marrj* másokat
és *rágjj*!
Höltodig, az bizonjos, mindën-nap' *rágbatod* őket.
Höltod-után, bizonjosb*b*, *magadat* hodj *rágod örökké.*
A-të-*fogad nyomain* most à-mëllj *vìpera' mérëg*
észi a-más testét, *tégëd-'s ësz* örök*k*ön örök*k*é.

Meszſze-ki-tértem ugjan: dè mëg-cselekëdtem
örömmel,
hodj a-*fogasnak*, az-, oktalan, *embër-ölő* fene-vadnak
mëg-hagynám jò *példa tanúſág-úl* e' kis intést.

Jóról ſëm roszról nëm ſzóllok ez ût-al ëgjé-
ről.
Csak vetëk ëdj dëſzkát által, hodj lépjek a-czélra.
Mint, *baragot* majd mindën-féle baromba ta-
pasztalsz:
a*b*ban a-részben-'s il*l*jennek tal*l*álod az-embërt.
Bár-'s némëljik, okos lévén, *titkolja* haragját:

vagj

vagj ëdjecske ezërnji ezër-kőzt *nincsen a-nélkűl.*
S *a-mire nézve* ſzokott indúlni haragra a-beste:(
mind azon okra tekíntve, *való muſtrája* az-embër.
Edjik a-másiknak *hörcsökje* s *farkasa* majd mind.
De mëg-rovni-valóbb: hodj nincs ëdj *bestje terëmtés;*
nëm lëhet olj máknyi féreg s férëgnek a-férge;
nëm lëhet olj *morſácskánji* kis muslicza költés;
ſzűntelen à-ki në félne, *magára* fëlëtte *vigjázván.*
E*bb*en âm (!) à-gyarló embërke hasonlatos: e*bb*en!
Jô dolog, és ſzűkſégës ugjan vigjázni magára;
ugj van! igaz! de igaz s *ſzűkſégës okon* lëdjën âm az.

En lëhetëk félékëny ugjan: de *azonba reménlëk.*
En lëhetëk gyarló: de azonban *erősödöm ëdjütt.*
Ám lëhet; âm-'s lëdjën valami kétségës előttem:
jo*bb*ra, s igën-jô *jóra* tudom *magjarázni* leg-ottan.
Ha mëg-esik rajtam: jô! nëm történet a rajtam.
Jól tudom, azt ki és mi-végre adá e' bűnösre.
O Fëlſége *tanít mindënba*: tanúlok örömm-el.
Szent Fëlſége nekëm *Matbuſélai életët* adna-'s;
vôlna a-mit törjön, s rontſon; s *à-míre tanítſon.*
Nëm lëhetëk ſoha *tiszta* előtte e' főldön *ëléggé.*
Csókolom O Fëlſége kezét: s Fëlſége kezére (
a-forrást mindën-nap' erezttën ereztëm *a-ſzëmböl.*
Tudja Ő ſzent Fëlſége; bűnös fijának a-lëlke-'s;
[illegible]*csen* ëgj óráig-'s *foljó-víz-nélkűl* e' kút-fő.
[illegible], de *azonba reménlëk*; örűlve s örűlök az-ÚRban.
Ha të-veled ſzóllok, s *társalkodom* èz-el amàz-al:
vígadok, ugj látſzik, s hodj *ſzáraz* a-*ſzëm*, s a-csatorna:
de, *buzog* à-teljes *kút-fő*: törik és ſzakad à-ſzív.
ſzaktgatom azt: annál-inkább hodj *örűljek az-ÚRban.*

Igj

Igj mindën-kor' örül *à-belső embërëm*: ugj van.
Mint ëgjebek, de ſzëgény, *gyarló*, s *félékëny a- külső.*
Örvend örvendëzve *amaz*: mert tudja, kitől jő;
és mi-végre vadjon, valamit ſzënvednie ſzűkſég.

Micsoda ſzëmm-el aránjoz imez atjafi! e' barátom!
Várja fejecském-ről ëdj haj-ſzálacska lë-esſën!
Micsoda nyılàk-al lövvöldöz amaz! nagy a-nyelve!
Mindën ên-*ösvényim*' nyál val öntözi öntve:
sik jégnek-'s azokat meg-fagylaltatja, *ſzelével*;
mëllj *hidegebb ſokkal* à-têli s északi ſzél-nél.
Mind ezt *tudva parancsolgatja* ezëknek azoknak-'s
az-ÚR, az-ên-Atjám; inkább hodj *örüljek ő-benne.*
Jómra vadjon s *lëszën*: nëm boszſzonkodhatom ên âm:
mert más-képen ugjan, bizonjos, *gonoszomra* lëhetne.
Félëk, ëgjëm, valamit: félvén, *nëm félëk* azonban;
mert az-URban *erős a-reménſégëm.* ki mit árthat?
Tudja-mëg az-ártalmas azért, hodj *árt ő-magának*:
nëm nekëm árt, ei-hittem; hanëm másnak s ő-magának.
Mëg-tompúl a-*bërëtva* bizonj: s el-törnek *a-dárdák*:
mëg-bomol *à-bálô*: s ízekre ſzakaztatik à-*tőr*:
s el-fog a-jég olvadni: az-ért ên tartok az-ÚR-al:
ki *ſzeret* és *dorgál*, s ő-*magá-boz vonn* azokkal!
Látni-való: hodj a-félelmem *nëm félëm*: inkább
bátorſág, s a-nagy URba-való *bizodalmam* egészen.
Nincs okom ugj *félnëm*; mint ſzinte ſzokása *ëgjébnek*.

Nincs

Nincs okom ugj; mint félni ſzokott *az-oktalan-állat*,
Nincs okom, hodj más-hoz magamat *tettetve* viseljem;
mint ëgjebek: kikben *ſzeretet* nincs; nincs ſë *reménſég*.
Nincs okom, hodj költsem magamat *két' fővel ſkernek*.
Dër'kam-is ëdj, fejem-is: *kettőt* nëm birhat a-dër'kam:
Nincs okom, hodj *kettős*, vagj hamis *két'*, *nyelvet* hasítsak.
Szívem-is ëdj, *nyelvem-'s*: *kettőt nëm ſzenved a-ſzívem.*
Távol az ên-tőlem, hodj mëg-*kettőzzem a-ſzívet*!
Mert ugj a-*kettős-el* mëg-csúfolnám a-Terëmtőt:
ki-is bölcsesſége-ſzërént nekëm alkota *ëdjet*.
Ha pedig engedném, hodj *mást-'s formálna* az-ördög:
nëm-de-nëm (irtózás!) csúfolnám-è a-Terëmtőt?
Óh bizonj irtózás ugjan irtózás az egészen!
Csak tied, óh Mënny, az-orſzág, s hatalom, s a-dicsőſſég.
Csak të vezérlj engëm! të magad birj! Szente a-Mënnynek!
és ezën alkotmánjod' igazgass'd të magad! Ámën!
Nincs ugjan ok; s másnak ſincsen ſoha jussa vakarni;
titkos dolgaimat ki-jelëntvén hodj ki-vakarjam:
érts'd azokat, mëlljek ſzoktak tartozni magamra;
s a-kiket à-ſzeretet s hűſég mindën-ha paláſtol;
s a-kiket az-ártatlanſág és józan okosſág,
és a-kërësztjénſëg el-mellőz, s el-fëdëz, el-dúg:
de nincs àra-'s okom; magamat hòzád, vagj ëgjêb-hëz,
oſtoba ſzínléss-el mùtasſam; ez oktalan òk-al!
Sëmmi beszédëmnek ſoha *nincsen tetje* előtted.
Sënki-előtt nincsen ſoha tetje *e' nyelvnek*, *e' ſzívnek*.
Hal-

Hallod a-*ſzómat* akâr-ki? bizònjal látod a-*ſzívem'*.
Láthatod à-*ſzájam' s nyelvem'*? hát látod a-ſzîvem'-'s.
Nézz a-*ſzëmëmbe ſzëmëmbe*: bizònjal a-ſzivemet-îs lát'd.
Fejts'd-ki a-dolmányom': *ſzívem*-îs *fejtődik* előtted.
Mèljemet âm ha *meztëd*: előtted *mezze* ſzîvemnek-'s.
Homlokom edj vagj kêt' *ránczot* ha kapott a-minapban:
noſza, ſimítva ſimíts'd-ki: ſimúlva találod a-*ſzîvem*-'s.
Es ſoha, âm ſzázz-ſzor kémlel'd, *nëm fintorog* ez *órr*.
Szîvem imé könyörûl, és jót kívángat a-ſzîvem.
Nincsen az-orczámon fësték: az-eső s hô lë-mosta:
ëdj ſzín van csak rajta; gyakorta ſütötte a-nap-fény.
Nincs mód, hodj más-hoz magamat tettetve viseljem,
mint ëgjebek: kikben ſzeretet nincs, nincs së reménſég.
Micsoda *ſok-ſok* hamis mestërſég-el verik a-pénzt
a-ſok pénzt ſzerető'k; moſtan nëm ſzámolom épen:
a-ſok, *bazudni ſzokott*, *Philomúrusokat* sëm ez-uttal,
a-kik *aj'kaikat* ſok ezër formára faragják:
sëm pedig; à-kik *iſtenkét* öntnekk *ő-magokból*.
Ez három rënd-bêlieket hodj-hà ki-vëjéndëm:
ſëmmi-nêmű mestërſégnek nincs ànji (*) divatja,
mint

(*) Poterit quis, ſi ei uidebitur, ſcribere *anji*, *enji*, *menji*, &c. aſt integrius erit ſcribi *ànji*, *e'nji*, *mènji*, *valamènji*, *akâr-mènji*. quippe rectae ſcribendi rationi et cum praeceptis Linguae noſtrae magis conſentaneum. Sunt enim totidem *caſus poſſidendi*, ſcire licet; *àni*, *e'ni*, *mèni*, *valamèni*, *akâr-mèni*: q. *eius*, *huius*, *tamti*, *quamti* (quuius), *quamticumque*, *quamtilibet*. Vide modo Sect. XI. 2. Recordare, tam literae *j*, quam *accentus grauis* uſum eo ualere, ut ſonum ſimulet geminum; pro *annyi*, *ennyi*, *mennyi*, caeteris.

S

mint à-rút eleven *kép-fëstésnek*, pokol *arcznak*.
Anji tanítványi vadjnak ma az-ördög atjának!
Annak a-meſtërnek fiai mind meſtërëk immár!
meſtëri mindënnek!, de *kivált-kép'* e'nek *az-ëdjnek*:
fëſleni hodj tudják *orczájokat* ànji *ezër-kép'*!
hodj tudják azokat *mindën-kép' ſzinleni* máz-al.
Sëmmi terëmtésnek (gondolj-mëg, egész e' világon,
mindënt, à-mi a-*tengërben*, és *ſzárazon*, *égben*,
rëpdës, avagj mászkál, ſzökdécsël, jár, avagj úszkál,)
nincsen az-embër-hëz, monddom, *nincs ànji basonja*:
mint ezëk *à-fëstők* a-*Chámæleon-állatot írják*
s *fëstik*; ugjan *ki-is-ábrázolják* azt ő-*magok-al*.
Ezëk a-csudda *Kbaméleonok*! mûtatnak *ezër ſzínt*!
Mint ama, rov'd-mëg azonban, *ez-is Philomória* ſzínt'-ugj.
Illik azért tudnod; mi lëdjën e'ben a-*különbſëg*.
Szélës avagj *közönſëgés* nevezèt-el ugj îrám:
mind, a-*bazúdni ſzokott* embër Philomorus előttem.
Mëg-këll-è magjarázni? *bolondſágot ſzerető* (*) nép.
Ez penig, à-*másik*, csak *része*, vagj-îs *nëme*, annak.

Változtatja magát a-*Châmæleon*-állat, ugj îrják,
többire majd mindën, vagj -*akár-mëlj ſzînre*; mi csak van:
s változik, *à-mi-hëz közelebb* esik, arra a-ſzînre,
Ezëk a-csudda *Kbâméleonok*! változnak ezër-kép';
még penig ollj formán, közelebb mi *jelën* van előttök.
A-csuda kis Châmæleon-állatról a-mit îrnak, csud-.

(*) Omnis homo *moratur*; eo quod *falſa moratur*.
Omne genus moratur; eo quod *ſtulta* moratur.

csudda! Csudább; hodj mindënben hòzája hasonló
a-ki *hasadt nyelvű*, s *kettős ſzívű* gonosz embër.
E' csuda kis állatka a-*gyík-al* testre *ëgjenlő*:
ugjan-a-hoz külső *formára* hasonlatos épen:
hol-mi különbſégëcske közöttök a-mí van, a *nëm ſok*.
Ezt à-*formáját* ha tekíntëm a-*gyéknak*-is *e'nek*-'s:
a-*kettőre hasadt nyelvűvel* igj vetëm-öszve.
Mint à-kígyótól e' kicsínj állatka különböz;
ugj a-*hasadt nyelvű* nëm-igën irtóztat akár-kit:
ànjira, mint valamëlj kígyó, mint vípera, s áspis,
nëm ſzërëz. irtózáſt; *nëm látni* mi fekszik alatta;
mert a-mikor' vadjon-is, *nëm nyilvánſágos* az-*incse*:
nëm-'s akar incselkëdni *vakon*, mint à-ki mëg-esküdt.
Télën a-*földnek aljá* be-vészi magát e' kis állat.
Ha csak a-nagy *nyavalyák* s *nyomorúſágok tele* nëm jő;
és ſanyarún nëm fogja *a-két' nyelvűt*: ſoha más-kép'
nëm várhatni igën, hodj *igaz* s *ëdj ſzínbe* maradjon:
mindën idöbe vadjon *nyara* nëki, s egész *ki-keletje*.

Vére ez állatnak nincsen; csak a-*két' ſzëme* környűl,
s a-*ſzívében*. A-*ſok ſzínű*-'s hízelkëdik inkáb
ſzëm-el; azért, mert néha *mëg-ësmérhetni ſzavárol*:
és, ha a-*ſzívében* nëm forrna, buzogna, leg-inkább
az-ő *gonosz véri*; kettős ſzívű së lëhetne.
A-mi-idön *más ſzínre* akar-*változni* ez állat:
változik à-*ſzëme elsőben*-is; utánna a-*farka*;

végre pedig mind részek-ként (*) *à-tofte egészen.*
Rëndi van à-*kettős szívűnek*-is e'bbe kivált-kép',
të-veled hodj bánjon, 's *tettetgethesse magát*-is :
elsőben csalogat, s hízelkedik *bíze szëmével*;
monddom, igj âd kis *pók-bálót a-szëmëdre* először:
nyomba legyezget a-végeivel, *a-fejével, ëgjébb-el*;
ugj a-*kezével*; ezën fok *farkaival* legyez úntig :
s ha melegëd van ; *bivét* szép lassû hiveske *szelével.*
A-kire illetjük e' *mesét*; *csóválja a-farkat*,
nincs a-között, s e'-között ugjan ëdj *mángorni különbség.*
Végre *igér* mindënt: ő magát *mindënre* ajánlja:
készën a-*lába*, ha këll; *keze*-is készën van a-mint këll:
kész szolgálni *szavával*, ha këll: nëm tiltja-mëg azt-is:
szíve lëszën készën, ha hiszëd, mindënre *szívessen.*
E' kicsînj állat-ról illik mëg-rovnod azonban:
boszszú a-*farka* igën, s vékonyka, a-vége kivált-kép':
s azt ugj szokta *soros-pereczësen kögybe* tekerni,
mint à-*vípera* szokta magát kerekítni tekertsbe.
Ugj a-*basadt nyelvűnek* az-ő-szép mézge *beszéde fortsa*, (**) *tekervénjës* gyakrabban, s *boszszú kerengő*:
ha annál rövidëb lëszën-'s; bizonjára *tekergős*:
nëm

* Hic, et in similibus uocibus, ut sunt, *napok-ként*, *órák-ként*, *berek-ként*, caeterae; prius *k*, propter euphoniam, sonat ad modum turcici *Saghir-Nun* (Sect. I. §. XXIV. 2.): *részenk-ként*, *óránk ként*. caet. Quoniam alibi non obcurrit: non est necesse, ut literam distinguamus. Monuisse sat est. Hinc *önként*, tam pro singulari *ö-ként*, quam plur. *ök-ként*, inualuit.

** *Versutus*, &c. alias *furtsa*. Eiusdem originis est uocabulum *forzély*.

nëm lát'd s nëm vëszëd-eszre *mi-végre kerëngeti* ànjit:
hát s hát vìpera' mérëgg-el egjelíti kevervên.
Mint e' kicsìnj állatkának mind *borgas a-körme*.
ſzínte ugj à-ſzínës valamit *borgász-ki belöled*:
ſok-ſzor imé valamit *körmel* a-beszéde *magának*.
Lassacskán ſzeret e' csuda kis állatka *mozogni*:
csak *mászkál* tekenős-békának a-módja-ſzërinten.
Ugj az-okos *Khâméleon*-is ezt vëtte ſzokásba:
csak lassan-lassan ſiet, hodj *meszszebbke* mëhesſën:
lasſú mënésével ő tovább-is érhet ëlégſzër.
E' csuda kis állatkának *daraboska a-teste*;
ugj, mint à-*krokodilnak* az-*oldala*, s *háta*, keményke.
A-kettőre-hasadt nyelvűnek a-*ſzép ſzava*, láss'd-
mëg;
lágy ugjan, à-mëlj-'s folj *az-erővel* hasadt *basadékból*;
s këllemetëske ugjan az-ő *mézge beszéde*, vigjázz'd-
mëg,
kit-'s csëpëgetve csëpëgtet az-ő-*két' méh-kosarából*;
s drága *kenet* vagj *olaj* folj ugjan a-kezedre kezéből;
és ſzép *ró'sa-vízecske* ered a-ſzëmëdbe ſzëméből:
s nëm tudod az-ő-vaját *kemménybbnek* lënni a-*csont-
nál*?
nëm tudod à-mézét *daraboss'bnak* lënni a-*kő-
nél*?
nëm tudod à-kenetét *ſuljosbbnak* lënni a-*fá-nál*?
s nëm tudod? az-illatja bizonj *tövisesbb* à-*tövis-nél*!
E' kicsìnj állatnak ſzëmei *bèn-ülnek* az-*ürben*;
ugj ſzëmlélődnek ſzíntén az-odú fenekéből.
A-fene-vad-'s, a-midőn *préddája-után* veti à-lest,
mind beljëb veszi *à-barlang üregébe* magát bê.
A-*kettőre-basadt* nyelvűnek-is igj a-ſzokása:
s, mint krokodil-ſárkány, s tigris, s mint farkas,
oroszlánj,
kölykeinek csak lesdëgeli s *bordgatja* a-prédát.

Kinek-is à-*fzëmei* féllëtte-félëtte vigjázók: (
nëm-'s örömest pillant vêlëk; hanëm *el-ki-merezti*:
mindën részre *forognak* azok: s à-gombja merőn áll:
ugj fzíntén; valamint e' kicsînj állatka cselekfzik:
mëllj *foba bé-nëm bunja fzëmét*; forgatja merőben.
E' csuda kìs állatnak az-*órrocskája* hasonló
a-disznóé-hoz. S vajjon mi jut itten eszëmbe?
Mint röhög à-disznó, s kerget, hà ríj a-malácza!
jól tudod; âm más-ért-'s mindjárt *röffenni* fzokott *az.*
Hodj a-*basadt nyelvűnek*-is illj természete lêdjën,
ha nëm hallottad, të-magad mëg-látod idő-
vel.
E' kicsînj állatkába nagyòb s *csuddáb* csuda
még ez:
hodj *fëmmit nëm ëszik, fëm iszik*; csak *az-ëdj-leveg*ővel
éldëgel! Óh s mi-nêmű *tudományt* hozok-ên-ki
el-e'böl!
Vaj-ha a-*két' nyelvű* valahâ engedne az-URnak!
Vaj-ha *áz-ördögnek* már ëdj-szër ellene állna!
Vaj-ha *ëgjik nyelvét ki-fzakaztbatná* a-tövéből!
S vaj-ha *a-más'kat* ugjan *mëg-tisztítná* gyökereftől!
s élni igjen (*) kívánna *közelgetvén a-nagy ÚR-boz!*
Vaj-ha lë metzhetné *ëdjik fzívét* gyökeréről!
s vaj-ha a-*más'kat* igën *mëg-törné* vôlta-fzër-
inten!
s igj kívánna *az-ISTEN-bëz közelítni* valóban!
s élne valófágoss étel*l*-el, ital*l*-àl, örök*k*ön;
mëg-vetvén a-*bidába-való eledelt*, kit az-ördög,
a-*leveg*ő-*égnek fejedelme* igér, *takar*, és *ád.*
Mìg az-ëgjik fzívét s nyelvét el-nëm-veti tőle;
s mìg

* *Igjen*: hoc modo amat proferri, fi tam ad pofteriora, quam ad priora; uel certe ad pofteriora, referatur. *Igjën* autem; fi folùm ad priora. *En*, *ën*, et expletiuum, et euphonicum, et emphaticum.

s mîg a-halált-okozó eledel, az-*ördögi élet*,
nêkie këll, és azt êhëzi s ſzomjúza veszëttől:
nëm lëhet à-*ſzentſég* ſoha étele; ugj a-*kedjësſég*
nëm lëhet olj ital-úl, mëlj *taplálná az-egekben*.
Még mëg-rovni-való, s ugjan csuddálni-
való-is!
hodj ezën állatnak *változni fejérre, vërësre*,
nëm lëhet. E'*b*ből-is lêszën ſzép példa-tanúſág.
Tudjuk, a-vért-ontó, ſzomorú, *hadnak* jele *vér-ſzín*,
vagj-'s *vërës*: irtózás, rëttentés, csuppa ûtálat!
A-kívánt ſzép *békësſég* idejére peniglen
ſzíveket újító *fejér zászlókat* emelnek.
Jól-lëhet à-*ſzínës mindën ſzínt* mûtat akâr-mit:
dë nëm e' két-félét igazán; ſe *fejért*, së *vërësset*.
Óh dè balgatag à-kettős ſzívű! hodj igyekſzik
ànjira mást vàká tënni; s él-vêle hitetni
ilj csuda képtelen állapatot: hodj ő vôlna valóban
tiszta fejér! a-vërëst ő csak *mázolja fejér-el*.
El-lë-kopik majdan; nëm tart az a-mázza ſokáig.
Micsoda rút lêszën à-kor'! de ûtálatos à-kor'!
Nëm vërës ő r'á nézve, kivűl; mert *ſzínli fejér-el*:
tiszta fejér së; hanëm csak némëlj részre *fejérës*.
Mind csupa *gyűlölſég* van a-ſzívében, s *bad, irigyſég*.
Tetteti még-is imé, hodj *békësſeg fia* vôlna.
Néha világosſágnak az-angjala lêszën az-ördög-'s.

Itt dicsekëdne s örűlne talám à-*pëntëkës*
Othmán,
öltözetit ha tekínti; kivált-képen a-ki gőgös:
ki-'s a-*fejért* s a-*vërëst* ſzereti s *választja* magának;
kêt' különös ſzínkét, mëljet *nem ſzenved a-ſzínlő*;
és akaratja-ſzërént nëm fértéztethet a-*ſzínes*;
mëljet a-*két' ſzínű* ki-nëm ábrázolhat ëléggé.

Mit tudok e' részben; kívánnád-è ki-tanúlni?
A-ſzëmëm és *a-fülem* mit *mëg-kisérte*, ki-mondjam?
Voksomat e' pontban akarod mëg-hallani s
érten'? (*)
El ki-vëszëk s mentëk csak kêt' Orſzágot e'
földön,
mëljet *e' kêt' ſzëm, e' fül-'s* mëg-mëg-kisérte
valóban.
En ſohol âm kevesèb ſzínëst nëm láttam, alítom,
mint à-Péntëkësëkbe, kivált' à-népben, akár-hol.
Bár-îs e' nép nëm ëgjéb a-hitetlen-nél, a-po-
gánj-nál:
még-is a-ſzínësſég vétëk s ûtalat előtte.
Hodj a-Kërësztjénnek ſzégyënleti lënne, ki-mond-
ám.
Mert ugjan-îs nêki jobban këll tudnia tiſztit.
Mind-azon-által amazt sëm mentëm ſzínte
egészen.
Nëm lëhet ő-nêki-'s e'ben dicsekëdni fëlëttéb.
Többire, mint mondjak, mint *ſzínës* a-gazdag, a-
fő rënd-'s.
Igj mondám: a-*fejér* s a-*vërës* hodj kedves
előttök.
Ugj-de a-*zöld kedvessbb;* tartják-îs bëcsbe nagyobba.
Mert *azokat* máson-'s, csak-hodj *bé-fëdje* palást-al,
el-nézik; ha *vaſár-nap'*, avagj hà *ſzombaton* esnék-'s.
Ezt pedig, annak az-ő-bëcsi-ért, ki *a-péntëkët irta*,
és azok-ért, kik ő-róla el-ágazhattak *uraknak*,
nëmm örömest látják máson, nëmm-'s ſzenvedik
épen:
mert azon *ágaknak teteik* mind *zöld levelëk-el*

ſzok-

* Antiquus *infinitiuus* adhiberi poteſt, quam pulcherrime, in iis Verbis, quae ſuos infinitiuos formant aut in *ani*, *eni*; aut uero modo duplici, et cum *a*, *e*, et ſine iis.

ſzoktak bê, valamint hajdan *ama tőke*, fëdetni:
néha penig *ſárgállanak*-is; mint láttam e' ſzëm-el.
Lêdjën ővék: ők-is jelësebb muſtrái lëhetnek
e' csuda állatnak; mëlj-'s többſzör *ſárga* avagj *zöld*.
Lêdjën akâr-mènji ſzéljel ő-nálok a-zőldſég;
lêdjën akâr-mi ëgjêb! de nëm ingërléndi e' Versët.
Hodj-ha *Khámëleon*-állàtá válnék-'s ki-ki köztök;
s *ſzíne* ha mindënnek, mint ſzínte a-*Cárlina*-fűnek,
ſok lënne-'s: vétket vagj hibát mást tédj-fël akârmit:
még-is amà nagy *rëttenetës muſtrának a-napján*
ſokkal könjebben âd ſzámot a-Péntëk ezëkről
mint a-Vaſár-nap: erősen erősítëm, hodj a-Péntëk
tűrheti könjèbenn vég-válaszſzát a-Birónak.

Micsoda irtózás, kér'lek, halaſánta Kërësztjén!
ànjira hodj e' Nevet, mëlljben dicsekëdni akarnál,
mocskolód! azt, a-minek hittél, bizonjába gyalázod!
és ama Szentëknek Szentét ma halálra feszítëd
újòban! nëm ëlêg vôlt ëdj-ſzëri kínos halála!
Micsoda irtózás! csúfolni barátodat! óh të!
mëg-csalván *a-haſadt nyelvèd-el*, s innia adván
ollj büdös és mérges vîzet! mëlljet të merítesz
el-be-ſzakadt s omlott *kettős kútból*! të të csalfa!
Micsoda irtózás! ſok ſzínt mútatnod ëgjébhëz
mindënben! a-kitől mindën-koron *ëdj igaz orczát*
s *ëdj ſzívet*, és *nyelvet* kívánsz magad, óh të csalárd ſzîv!
Ám a-magad roszsz lëlke lëdjën a-biró e' dologban:
ha lëhet-è ëgjenës ſzív-el áldoznod az-URnak;
ha lëhet-è kèt' ſzín-nélkűl járúlnod ő-hòzá;

kit ſoha *nëm látbatsz* ? të holott mindën-kor' *a-kít látsz*,
csúfolod illj nyilvánn; *ſzëmtől ſzëmben* csalod-azt-mëg.
Ám a-të béllyëgëzëtt rosz lëlkëd itélje-mëg ezt-is:
hívſégess igazánn a-Királjod-hoz ha lëhetsz-è;
kit ſoha nëm láthatsz; vagj nëm ſzólhatsz vele épen;
vagj leg-aláb, a-midőn akarod, fël-mënnëd elébe
nëm lëhet? à-ki barátòd-al hűségtelenűl bánsz,
kit láthatsz, a-mikor' tetszik: kinek-is vadjon àban
módja, hodj à-ſzódat s czélod' vi'sgálja valóban;
s mindënben, akaratja-ſzërént, kísértsën ëléggé.

Fël-tëtt *czélja a-ſzínësnek*, mondám oda-fëljëb,
néha e', hodj valamit *borgászbasson-ki belőled*
horgas körmeivel. Ugj-dè mit mondata régën,
ISTEN ëgjik Prófétának ſzájával az-ellen,
a-ki az-*atjjáſiának adott bort réſzëgëdésre*,
annak hodj az-után *könjen ki-fëdëzze ſzëmérmét*?
Jajt! bizonjába-való *jajt* írata, monddom, az-ellen.
Gondolod-è? vajjon s *kissèbb átokra* lëhetne
méltó; à-ki barátjának dolgát, s a-tanátsát
fël-fëdëzi, s mindën titkos titkát ki-halászsza;
még penig ilj végg-el, hodj annak-utánna gyalázza;
s nékie még e'-fëlëtt valamëlj más kárt-is okozzon:
vagj valamëlj tőrös hálóba, veszéljbe, taszítſa?
Ám lëdjën étel- ital- által e' hitetlen halászás:
lëdjën akâr mézes beszszéd-beli *óſium*-által!
A-keveset próbált könjen részëggëdik àtól:
és a-vigjázatlan mint-ëdj el-ſzunnjad utánna.
Vipera-módra *kerűl ſok kögybe* beszéde amànak:

mël-

mëlljel az-ëdj-ügyüt ki-ki forgathatja eszéből:
embërnek lëhetetlen okosnak lënni éléggé.
Sok-szor eszëmbe jutott, jutt-is, dè *nëm csuda-nélkül,*
az, a-mit ëdj ifjû, *Ucrájnjai*, Prótopap ëdj-szër
mondott-vôlt: a-midőn épen *ötven-hatot* írnánk.
Nëm fogy rajta csudám: ez okon nêkëd-'s ki-jelëntëm.
A-mi-idő́n már à-pap' s más vendégi vîgadtak,
méh-fërësëk s égëtt-borosok lévén, az-ebéd-közt:
(*on bovorit, gbovorit, ták, ták*, ghórolka-fejëkk-el,
aszszonj s férjfi barátjaikat rënd-el ajakalván.)
olj nyelvën, kit a-tőbi nëm értëtt, kérdi dëákúl:
" En de *miért nëm ëszëm jól mint ők, s nëmm iszom?* ugj mond.
" Ő nëm itél ëgjebet; gondolja, hamiskodom àz-al:
" *részëgëdëtt fővel s èsz-el në-talám ki-beszélném*
" *titkaimat: csak ez-ért kivánok józanon élni.* "
En penig a-kérdésre hamar örömömbe felelëtem:
ételem' és italom' szoktam mértékleni e'-dig-'s,
arra határoztattatván *hat-féle okoktól*:
lêszën okom *betedik*-'s; még *annál módolom inkáb.*
Lêszën okom hetedik! köszönöm hodj. értenëm adtad!

Száz-ötven méjl-földnyire viszsza-futék az-eszëm-el.
Jött elmémbe a-mi valamicskét nyomhat a-fontban.
Néba kevês ideîg *basználbat* a-tettetés embër.

Ugj-

Ugj-de mi-ért? Vagj ez-ért; lêdjën *hasznára magának*:
vagj penig; hodj ő-magát a-gonosz *tettesſe barátnak.*
S ugj-de a-jó-akaratjának mì-hëz van hasonja?
Az-ő-barátſágát, láss'd-mëg, mìvel vetëmëdjbe!
A-*Duna*, vagj a-*Maros*, s *Balaton*; s *Séquána*; vagj *Álbis*,
bê-fagyhat: s nyargalj, ſzánkázz, ſzekerezz, azon-által;
vagj gjalogolj; mi-nêmű mód van: de bizonjtalan ût ez.
Rov'd-mëg e' hármat avagj négyet. *Nëm mindën idén fagy.*
Hodj-ha fagy-ìs: të lëhetsz *első* vagj épen *utólſó*;
a-ki által-ûtazſz. *Bele-vesztél-vólna a-méljbe;*
hodj-ha eléb vagj utólb ûtaztál-vôlna azon-el.
Monddod; erős a-fagyás. Felelëm; hodj *a-jégën el-esbetsz*
ugj ki-törik *lábad*, *kezed*; *à-nyakad* el-*ki-mënyűlhet*:
bé-törik à-*fejed*-ìs: *lëlked'-*'s könjen *ki-lëbellbet'd.*
Vagj pënig a-*repedés* ëdjben *el-nyelhet* egészen.
A-közepén, s dërëkán, által-mêntél: közel à-part:
látom, örülsz: mì ſincs, a-mi rëttegtesſën, el-őtted.
Nëm tudod? à-ſzélin-'s *á-jegnek aldja* ſzorúlhatsz.
Hodj-ha talám ki-hatolsz; *torkig*-ìs gázolod *à-méljt.*
Jaj! ha gonosz nyavalyát fogsz-kapni! mivel *mëg-ijedtél.*
Igj vadjon *à-jég*, s koczka, ſzërëncse, s a-*tettetës embër*!
Mint viſeli ő-magát *ez* az-ördög ſzülte *barátod*
hòzád, à-miglen ő-vêle barátkozol, àdìg?
Gondol'd té-magadat bár ſárga velëntzei *réz-nek*:

ö

ő dicsér s mond drága *aranjnak* előtted előttünk-'s:
mindën-nap' hét-ſzër mëg-ereszt ſzájában, a-
kòhban.
Gondol'd bár-'s magadat *bádognak* avagj pedig *ónnak*:
már ő javall s mond'gat tégëd jô finum *ezüstnek*:
még pedig, ugj hallod, *tizën-batra*-'s viszi a-*próbát*.
El-lë-mos orczádról *mindën ſzeplőt*: s *a-ſzömölcsőt*
nyálával gyógyítja hamarr; azt ëdjbe lë-törli.
Mondja *jó erkölcsnek* s *jóſágnak*; ha van hiba bèned.
Szépnek ír: *à-feketét* bèned mind fësti *fejérnek*.
Nincsen a-ſzájában bölcsèb të-nálad e' föld-
ön.
Von'd magad-el; vagj erőtlenſégëdből neki
véts bár:
finum *aranj* fejedet majd, mëg-lát'd hírleli *vasnak*:
tiszta *ezüſt* meljed' majd válik előtte *cseréppé*.
Ám a-világ tégëd mindën-ha dicsérjën ő-nèki:
mindënëket viszszâ-fordít, és viszsza-hazud majd.
Ro'sda, korom, ſalak, és rüh; csúnya; bolond,
vadj előtte.
Lészsz fòkal *feketébb* à-nál; őtett a-ki ſzülte.
Mindënëket viszszâ-fordít és viszsza-csel-
ekſzik:
ugj, valamint a-*kemény katonának* akâr-hol az-ûtját
hodj-ha csak *ëdj tönjire kërësztül-lépni* találod;
kész a-*mocsokra, ſzitokra*, s *pofra*, s *kardra*, s ëgjébre;
nincs atja, nincs atjafi, s *këgy*; nincsen az-Iſten
előtte.
S mint, ha a-férj-hëz-mënni-valónak utólbra
ki-estél
gjënge reménjéből, mindjárt az tégëd ûtálgat;
mëg-nevet, és mocskol: gáncsot mindënbe találgat.
Edjik-is *à-termèſzetivel nëm birbat* eléggé:
mint a-k-v-r aszszonj a-fejével, ugj az-ajakával,
nëm bir: amazt függeszti, imezt lë-ereszti *kevélyen*.
Iljen

Iljen a-rút, ördögg-el határos, *tettetës embër!*
Illjen a-rút, ördöggel határos, tettetës embër!
Nëm lêsznek ſoha más-képen *à-gyermëki-'s* ànak.
Mint à-vîpera-kígyónak-'s à-fajzata kígyó.
Mint ſzüli, ugj neveli fajzatját à-halafánta.
Tartja *póſzdtának*, ha *ki-fajzik* a-vîpera-nëmből.
Nëm bir a jò lélêk-el; el-is vesztëtte reménjét:
mint, a-ki ſzentſégët tör, a-*ſzent* és *köz alami'snát*
a-maga gazdag, üres, teli, erſzényébe ſzorítván.

Gondolom à-*ſzínëst*, mint *à-bólt-tengëri almát*;
mëlj terëm ott ſzéljel à *'Sódoma tengëre*-mellett:
mëlj-'s r'á nézve *fëlëtte-igën ſzép*, s kedves a ſzëmnek:
de teli van, mondják, à-*belső* része *bamúval.*
Vëd'd bár kézbe; azonba ſzoríts'd újòd-al: a-*ſzájdat*
s *orczádat*, s *ſzëmëdet*, s az-*órrod'* bê-lepi pòr-al.
Igj van a-ſzínësnek mindën-kor' a-dolga, beszéde.
S ugj vadj nêki, ſzëgény embër, mint *lapta* kezében.
Hajtja, hovâ tetszik, fël, alá: të-vêled-is ugj bán.
Néha ugjan mëg-esik; *kő-gyanánt le-esénd a-fejére.*
S roszsz *játékának* valahára mëg-adja az-*árrát.*
Gondoljad penig *az-ö-barátſágát* në különben;
mint a-gyanús férjnek: ki-is mindën-ha gyanakſzik
a-fele-másſa-aránt: hitvës társára-is à-kép'.
Hodj-ha *rubázza* magát; menten gondolja felőle;
van idegën helyekën *titkos* kedvellte ſzëgénynek.
Ha penig ugj *el-bagyja-magát* ſzennyesſen: itéli;
ugj-'s őt mëg-tromfolja, magát-adván a-cseléd-hëz.

Még

Még lëhet à-fzínëst gondolni, mi-kép' amaz
aszfzonjt,
azt a-pubát; *a-buját*; *a-bitetlent*; azt a-bolondot;
azt *a-gonoszt*; à-kî, a-mîdőn mëg-láta a-kertben
ëdj *feketés kigyót*; mûtatá, mondván az-urának;
e' füleim hallván, hodj, *imé papi fzíne van*
ànak-'s.
Hol vëszën az-olljan csúf férj-fi *mo'sárt* a-
bujának:
mëlljben ugjan helyësen *mëg-törbetné az-eszetlent*?
Fájdalom ez más-kép'! Nëm igën újfág *ez az-oftor.*

A-*kettőre basadt nyelvűnek fortsa beszédét*
këll gondolnod ugj-îs, mint *à-kigyó lë-vetëttét*,
azt a-*fejér bőrit*, mëljet lë-vet *ëdj-fzër idők-ként* (*):
mëljel-is olj'k aszfzonj jelësen fzépíti-magát-mëg;
környűle drága *fejének* egész *meljéig* eresztvén.
Mëg-telik az könjen kígyó tojománj-al egészén.
Tojhatik âm ëlëget *fzëme*, mind *füle*, s *órra*,
s a-*fzája.*
Tojhatik âm'ëlëgett à-melje-'s téjnek helyëtte.

Ennekëm ugj látszik; bê-illik ez ëdj kis
Ötösnek.
De még *búza-fejek* maradoztak-el: öszve-fzëdëm
mind:
s másnak adom. Lêszën kőzel ëdj éfára-való fzëm.
Micsoda bőfég-el terëm *a-Kbáméleon* àvagj
*Kárlina-*fü; mëg-nëm-lëhet îrni së mondani épen.
Ugj látszik; fzaporább mindën kert-bêli virág-nál:
ênnekëm ugj tetfzik, bővebb az-erdei fü-nél.
Csudda, a-mit mondok! lëhet-is nagy csudda
előtted.

Hát

* *Esztendők-ként.*

Hát hiszëd-è ? Nëm képtelen-è të-előt-
ted e' mondás?
Télën igën kevês a-zöldſég; és ſëmmi virágot
nëm láthatsz ſohol-is: de ezën ſzép *Kárlina-fűnek*
ſzűneti hol van ? imé zöldellik *a* mindën időben.
Terjed az ! âm mindën-ha virágzik s magzik
erősen!
Micsoda *orvosſági erő* van benne! csudálhat'd!
Még-is igën-olcsó; gyakrabban ingyen-is adják.
Mindën-fele ſebèt s nyavalyát gyógyítanak àz-al.
Még-is az-orvosló maga nëm gyógyúl-mëg az-
által:
ſokkal főt nyavalyásb*b* lêszën; a-pokol vara-'s
inkáb*b*
mérggesëdik; s mëg-öli, s a-pokolba taszítja-
lë ötet:
ànjival-îs inkáb*b*, hodj olj'k nëme *mérëg egészen.*
Nagy erejét s hasznát e' Világ érëzheti ànak.
Már *igën-aggocskák*, élnek még-is *vele* hôltig.
Mó'ses után *Dávid* à-mint énekli *batárát*
e' rövid életnek; közelitik ime; el-is érték;
főt mëg-is halladták; élnek még-îs *vele* hôltîg.
Mint à-régi cserêp bê-ſzîvta a-mérget avagj zsírt.
Âm ki-ki-adja magát, ki-veri cserepét, a-veríték;
ha meleg éri közel: dè bèn tartózik a-bővi
mind à dig; miglen ſzén-el ki-nëm égetëd
à-ból.
Hát a-pokol mérgét ama mérgès *Kárlina*–fűnek
óh mi-nëmű tüzz-el és láng-al emészti-mëg
ISTEN!
Viszket a-ſzínësnek ſzűnetlen a-ſzája e' fűre:
élemëdëtt s őszült korban-'s kívánja veszëttűl.
Mint valamëlj, terhét ki-viselte, anjácska, vagj
aszszonj,
öven-után ſzámlálja az-esztendőt a-bujácska;
még-

még-is ifjúi bujja bolondſágának az-ízit
tartja a-ſzájában; s édess ízint nyeli kortját;
ſzínt'-ugj hízik, igën-hízik, nëm tudja a-férje.
Ám a-lëánja, avagj valamëlj idegën kis ü-
nőcske,
a-tízën-hármát alig érte-el; azt ëszi, falja,
s, mint mai ellëttét a-tehên, nyalogatja erősen:
nászra, avagj b----lyra, hamar késziti, tanítja:
s *mit maga régën ëvëtt*, *rágott*, s nyelëgetve e-
mésztëtt,
az-aggott ſzájával *azon kérődzik* a-gyomra.
Óh de kevês à-jô feleſég-tartó kedjës embër!
S óh de kevês à-jô Sárát nevelő kedjës aſzſzonj!
Sëmmit amaz nëm lát: mëg-tudja vakítni ez
aztat:
és igj a-*Kat'ka* s *Borka ſzëmét* fël-nyitja napok-ként.
Hoſzſzû ugjan; de helyës, s *példás*, ugj itél-
ëm, e' példa.

Látom, mëlj kedvess e' Világnak *a-Kárlina zsírja!*
azt ſzínt'-ugj bele-főzik a-borba, akâr-mi italba:
Jobban à-Spanjorok s Olaszok kígyója sëm *ízel.*
Néha mivel veszëdelmes, azért kétſégës a-haszna.
Tartják csuppa bolondſágnak s vétëknek azértán
inni a-*bort* ëdj-másnak *egészſégére köszönvén.*
Nincsen a-*ſzínësnek* helyësëb törvénje, ſzok-
ása,
e'-nél: mert maga tudja, hodj azt *ſzínből cselekëdné*,
nëm ſzívből: de ëgjütt *ſzeretet* fincs benne së *jóſág.*
Nëm tudhatja imé, hodj *másnak*-is à-*ſzíve*
kettős,
s *nyelve hasadt*, *ſzíne*-'s *ſok*-vôlna, mi-kép' ő-*magának*:
fël-tëszi még-is: ez-ért ő-*magát vádolja* bizònjal.
Nëm hihet ő. másnak: másról nëm; hanëm ő-*magáról.*
Nëm vëszi-eszre; *magát* hodj *el-árulgatja* egészen:

hodj mindën, valamit *fzólland*, s valamit ha *cselekszik*,
fzínësfég; csupa fzínësfég! *nyelve* s *fzíve kettős.*
Jó napot âm mondhat! nëm ëgjêbb az: ëdj henye *bon-jour*!
És az-ő-*Kész fzolgája* ëgjêb nëm; csalfa *treisfant*!
Mondja ha, *fzívemből*: nekëm ezt tëszi, hodj, *fzíveimből.*
Mind a-*de tout-mon-ceur*, s a-*de tous mes ceurs* tëszën ëdjet.
Szóljon igjën, vagj amugj, *mind ëdj à-czélja, beszéde.* 2330
Mondja nekëm bár *jzd'lok*, akâr, *fzolgálok*, ez embër!
nëm magjaráz: *fzívét* mindën-koron *öszve-fzoritja.*
Szíve nëm âd foha, mint a-*treisfántnak* fzîve, többet.
A-mi-kor' ënni mëgyëk; s kíván *jó gyomort azëvésre*:
zíve bazud. S az-után mondván, hodj *váljon azétel*
jómra: *bazud* fzínt'-ugj. S a-mikor' *ptrüszfzentëk* erősen
vagj gjëngén; s mondándja; *lëbesfën utánna egészfég*:
à-kor'-is és mindën-kor' a-*fzíve bazud* a-csalárdnak.

Nëm csuda más-képen; a-világ hodj e' *Kárlina*-füvet 2340
ugj fzerëti, s él-vêle: imé látjuk, hodj, a-kiktől
âm más-féle igazz *orvosláft* këll-vala várni,
még azok-is vêszik-hasznát: s dicsérve *javallják másnak* akâr-kinek-is, mindën módjával ëgje'mben.
Nëm várhatni *igaz fzívet*; jô *példa-adást* sëm
mind àtól, valaki *test-vérét gyűlöli holtig*:
és a-ki atjjafiának az-ellenfége, irigye.

Lësz

Lësz valahára időm fël-tënnëm írásban előbbe
húsz jelëket; mëljek nyilván *ki-jelëntik a-szinëst;*
és a-*hasadt nyelvűt* mint-ëdj *új-al ki-mútatják.*
Hodj-ha *közönſégësb jegyeket* jegyzëk-mëg ez-uttal
a-húsz béllyëgnek kivűlötte: reménlëm, a-többit
könjèben el-várod; a-míg këll más-ſzor aratnunk.
A-mi-időn *könyörögni ſzokás* templomban, akár-hol;
étel-előtt vagj után; *ſzëmeit futtatja* a-ſzínës.
S a-mi-időn látsz *olljan erőtlenségët* ő-benne:
nëm csuda lëszsz, (ha kedjës vadj-ís) ha *nevetve fakadsz-el.*
Ha hòzája találsz mënni, lábodra, fejedre,
nézëget ëdj-néhánj-ſzor, avagj csak *lopva tekintget.*
Szól*l* a-midőn të-veled; ſzéljel-néz másra, magára.
És a-beszéd-közben örömeſt társalkodik ëb*bel*
vagj macskával; ëgjêb állàt-al-is, à-mi van ottan.
Azt néměljik az-asztal-nál-'s vendégli, dicséri.
Hodj-ha, magad lévén, a-ſzobába középre; s ëgjéb-kor'
tiszta világosſágra ſzokott ültetni; magának
orczáját de takarja homály-al; avagj tova hátr'-áll:
nè hidj nêki: hamis: tarkább à-*Kárlina* fű-nél.
Hodj-ha ő tudva beszél, ön-ként, olj-forma dologról,
a-mi neked nëm-igën hasznos; s nëm hallasz örömm-el:
s hodj-ha ſzokott ön-ként *három' négy-féle tanácsot*
adni; s az-elſőket mind el-rontándja utólján:
nè hidj nêki: hamis: tarkább à-Kárlina-fű-nël.
Ha *nehezen* vëszi-bê vagj *ſzenvedi gyomrod az-ételt*:

vagj, hà viszsza-találod ereszteni ëdj-fzër egészen;
vagj ha csak ëdj falatot-'s: vagj akârmi ha érni-találánd:
frídjet a-gyomròd-al más-kép' vess: vêle fzövet-këzz:
Kárlina fü-fzërfzám-nélkül mindën-kor' el-élhetsz.

Még ide hátra van ëdj kevês *árpácskám a-kö-lës-el.*
De, mint-hodj hátrácska maradt az-*árpa vetéském*,
más-kép' nëm lëhet, az-aratása-'s utólfzor esik-mëg.
Jòban hagy'd érjën-mëg! Eléb a-kölest aratom-lë:

Fël-tëhetëm.; mëg-esik mindën Orfzágban, akâr-hol;
vadjnak, a-kik *bárom négy nëmzetnek* a-nevéről
hívatják magokat; ki-ki ëdjről, tudnia illik.
E' kêt' Orfzágban pedig írhatok *a-Magjarok-közt tizën-hat*, leg-aláb, *tizën-öt nëmzet-beli névről.*
Ezt lëhet írni *Magjarnak*; amazt *Künnak* titulálják;
ez ő-magát hìvatja *Tatárnak*; amaz de *Töröknek*;
Szásznak vagj *Némëtnek* imez; *Tötnak* pedig oljik;
néméljik *Lengjelnek*, avagj *Csehnek*, vagj *Orosznak*;
Horvátnak néméljik ugjan; *Ráczmak* pedig oljik;
ez de *Kozáknak*; ama *'Sidónak*, *Olasznak*, *Olahnak*.
Még az-ëdj *Örmény* nevezet hodj vôlna közöttünk,
nëm tudom; âm ha vadjon-'s város kettő csupa *Örmény*.
Hìvhatnánk ëlëget ma *Görögnek-'s*: fzínte *Czigánnak-'s*.
De nëm akar fënki-'s dicsekëdni e' kêt' here névben.
Mëg-felel *e'nek* igën-fok: *amazt-is* tudja az-anjja.
Oh

Óh nyomorúlt férjfi! nëm tudsz zaboládra vigjázni!
hodj kénjës hitësëd', s ljánjod', ſzájokra eresztëd!
Lédj *ſzënës* és *gondos férj*! *jó atja*, *gazda*, *kërësztjén*!
Tilts'd *ezëket*; ſoha vënnî-s-*adni* në mënjenek-el-ki:
azt penig házad-hoz në erezd az-adásra-*vëvésre*.
Im' ők mind ketten magokat zsákmányra ki-adják!
Sokba került *nőringja*: de moſt fátyolka a-*béri*.
De gonosz à-kisseb-is! a-kì r'á nézve kedjëske!
Bérbe ki-adja magát moſt *dib-dáb-ért*; de në tudják:
majd penig a-*Hüstől ſok ezërt vár* s *kér* a-bitang-ért.

Most ez ëlêg: az-ût-félről bê-lépëk az-ûtra.
E' bóldog *Kanaán-Orſzág* dicsekëdhetik àban,
hodj *tizën-ëdj Nëmzet*, de kivált' à-*ſzéleit* inkáb,
lakja: s a-jô ſzívű *Magjar à-ſzívébe* középben
lëtt örököss: à-Mënnyet imádja; s örül a-Királjnak.
Hodj hát ànji különb nevezet bê-csúsza közinkbe:
nëm csuda. Csudda csudája penig, hodj *mindën ëgjéb nép*,
ha Magjar-Orſzágból ki-mëgyën, mind *tiszta Magjarnak*
mondja magát: ſzenvedhetnénk inkáb csuda-nélkül;
ha *Magjarocskának*; ha *Magjarkának*, s *Magjarosnak*,
mondná: vagj, ha *Magjar formának*-is, ànjival-inkább.
A-ki nëm bizonjába-való Magjar; ên ugj itélëm,
a-*Magjar-Orſzági* nevezet lësz nêki helyësſeb.
De *mi okon* kapogat valaki a-*Magjar névën* inkáb?

hagy'd lám! Én *bat okot* tëhetëk-fël: élêg lëszën ëdj-fzër.
Hodj a-*Királjunknak* főbb *dicsősfége* ez-Orfzág;
az bizonjos. Csak ez-ért kívánsz mondatni *Magjarnak*?
Mond'd inkáb magadat *Magjar-Orfzági* fzabadosnak.
Vagj hodj igën-*bóldog* s *dicső Orfzág*: csak ez-ért-è?
Nëm mondhatsz ëgjebet: *Magjar-Orfzági* vadj: élêg ez.
Hirësëk á-Magjarok hajdantól fogva maiglan:
mondod; ez-ért akarod magadat tettetni *Magjarnak*.
Jobb, foha nè tettesfed; hanëm mindënbe kövesfed
őket: s *à-Nyelvet*, fzükfég, bizonjába fzeresfed;
hodj fzódnak mindën-kor' hitelt adhasfon akâr-ki.
Hodj vadjon a-*Magjarokban* igën-*fok*, *fzép*, s *nagy ajándék*:
mondod; ez-ért? A-mit felelék, fzolgálni-fog itt-is.
Hodj az-*anjád* vagj *apád Magjar* embër: vann okod; ugj-è,
s jusfod ëlêg? *Szégyën*-'s van ëlêg; még több *agyalázat*:
nëm tudod a-Nyelvet: fzégyënbe maradtok azért mind.
De fòkal jelësèb; hodj még az-*ösödnek öséről*
mondhatod és tarthat'd magadat mindën-ha *Magjarnak*;
ëdjfzër-s-mind örökösnek, igaz jô Nëmësnek a-mèlett.
Ugj-dè *nëm tudod à-Nyelvet*: fzégyënbe maradnál:
fënki nëm adna-hitelt: ëgjebet gondolna felőled
az-idegën. Ha talám hinné-'s, hodj régi *Nëmës* vadj,

és

és *Magjar-Orfzági* lakos: âm de micsoda jelből
tudhatná mëg im' ezt, hodj të *igazán Magjar*-îs
vadj ?
Ezt nyernéd; ki-nevetne: mivel-hodj előtte ha-
zudtál.
Nëm lëhet el-hallgatnom ugjan ëdj példa-besz-
édët
Fël-tëszëm azt röviden: s arról lëszsz varva a-
hím-is.
El-mënvén maga ëdj *Magjar-Orfzági* Nëmës Embër
ëdj bizonjos orfzágba; de *most* nincsen neve
nêki :
a-hol-'s *Nëmzetësek* fzámába vadjon, a-ki nálunk,
és ëgjebütt, ësméri magát s titulálja *Nëmësnek*:
Méltóság lêdjën pedig, à-kit fzoktanak ottan
hívni *Nëmësnek*: imé ez köztök a-könjű különbfég.
Abban az-orfzágban lévén, ezt monddom, az-útja
ëdj Orfzágunk-bêli *Nëmësnek*, *ezën* titulùs-al;
s kérdetvén, hodj micsoda nëmzetfég lëdjën, igj
fzól,
hodj *Magjar* ő, De azok menten vetik ellene nêki:
a-mi-időn más-fzor Magjarok fordúltak előttök;
nêkiek ugj tetfzik, más vôlt à-képëk azok-
nak,
és más-féle tekíntetëk-îs: a-*fzavok* ha különb-é,
nëm tudják: ez okon ő-tőle ki-kérik ez ëdjet;
hodj fzülëtëtt nyelvén valamit mondjon csak
öt, bat, fzót.
Mond valamit: s kérdik, ha *Magjar nyelvën* van
a mondva ?
Nëm; feleli: s igazán mëg-vallja; *nëm érti a-Nyelv-
et.*
Mëljre felelnek azok mindjárt; hodj ő *nëm-'s Ma-
gjar embër.*
Ő pedig ezt állítja, ez *Orfzágnak* hodj ö *Tagja*,

s régi igaz fia; s *mindën nëmzetſége Nëmës vólt.*
Mëg-lëhet azt engedni, felelnek azok neki ismét,
régtől-fogva, ha két' ſzáz eſztendőknek el-
őtte-'s,
éltenek az-elei s dicsekëdtek *e' jùs-al*, a-mint van:
még àz-al mëg-nëm-próbálta, hodj ő *Magjar embër.*
Tudva vadjon nálok nyilván, hòzá-tëszik ezt-is;
" hodj *ſok-féle* különbb nyelvű *Nëmzet* lëdjën itten:
" de mindën Orſzágnak a-*Díſze* s *Czimmëre*, nëm
más,
" azz, a-*mirő nevezik*: csak-hodj *czimërëzze-ma-
gát-mëg.*
Kér'lek azért, në hazudj: haſznodra taníthat
e' példa.
Kér'lek, ëgjëm, në hazudj: *czimërëz'd magad' à-
Magjarok-ként.*
Mëg-próbálhatod: *à-Magjarok Czimërével* eléb mégy.
A-tejet, à-mëljet ſzoptál ízint az-anjadtól, (
mëg-tarthat'd: s *ez* egészſégëss jò *étel* a-mèlett,
hasznos igënn az-*egészſégës* vagj *tiſzta* gyomornak.

A-mi-időn kívánkoznám az-ifjú ſzëmèk-el,
húsz esztendővel ez-előtt orſzágokat úntig
látni; hodj ISTENnek, s a-Királjnak jòb-fia
lënnék;
a-Haza mit kíván, tartván mindën-kor' előttem;
s a-mi-időn a-határt immár. ki-felé, közelítném; (*)
öſzve-találkoztam valamëlj *Töt ùr-al* a-*Vág-nál*:
mondhatom, ëdj *ëgjenës* ſzívű, és érdemës Embër;
s këllemetës természete; s drága beszédi,
valának:

Trën-

(*) *A-határ-hoz közelítnék.* Hoc *actionem remiſſiorem*; illud uero, *omnem contentionem*, denotat. Proprie: facere, ut ad me adpropinquet; mihi propinquum ſit.

Trëncsín Vár-mëgjei vala ; ha mëg-nëm-csal az-
elmém.
Es a-midőn a-*Magjar Nyelvét* csuddálva csu-
dálnám :
mint-ha Magjarr emlők formálták-vôlna a-ſzáját;
nëm-'s akarám el-hinni, ſzopott-vôlt-vôlna ëgjéb-
től :
ezt felelé: hodj amaz édës *Tót téjnek* utánna,
a-Magjar étel-nél nincsen ſoha këllemetësb íz
nêki a-ſzájában; ízint së beszélhet a-nélkűl.
Több ez: lënni magát *Magjar-Orſzágból eredëttnek*
mondani sëm merné; ha *a Nyelvét à-mi Hazánknak*
nëm tudná ugj, a-mint këll nêki valóba ſzer-
etni.
Itt van már *a-köles mësgyéje.* De más aratásra,
hodj-ha a-Mënny éltet bennünk', s ſzolgál az-
egészſég,
új eke s ösztöke lësz, jô-meszſze vidjük *a-mëgyéjét.*
Mindën parlagot à-kor', ëgëm (*) fël-ſzántok alája:
nêki fogom-ſzánni *barmad részét az-ugarnak-'s.*
Lêszën a-kásának keleti: mert, tudjuk, igën-iô,
könjű s egészſégëss étel, téjben, vagj a-nélkűl-'s:
jòb még-is; ha a-bors tarkítja, s fësti a-ſáfránj.
Nyúlok az-*árpám-boz* már. E'nek a-ſzéki,
veféje,
nêkëm egészſégëssbb ; leg-kedvessbb étel
előttem ;
ez kënyerem s mindën-napi három-féle italkâm;
ſzép búzának a-liszt-lángjával elegj egjelítve.

T 5 Csak

(*) Poëtis, in ligata potiſſimum, eo quod plebi quui-
dam ualet, uſv uenire poteſt *ëgëm*, ac *ëgjëm*; idem quod *mond-
om*, uel potius *monddom.* Inde *ëge*, uerbum; hodie uſita-
tius *ige*; et *ëgér*, uſitatius *igér*: a radice *ëg*, dicit, loquitur.

Csak lëdjën ám fodros vagj kék káposzta a-mèlett;
mindën ëgjêb kertünk-beli fü-fzërfzám lëdjën
 ismég;
fzín-mézem-'s ha lëszën, s *két-féle kövéri a-téjnek* :
fëmmi ëgjêbb étel, valamit ki-találhat az-embër
válogatós inyével, ugjan nêkëm foha nëm këll.
 Élj a-mivel tetszik; neköd, ugj nekëm-îs
 fzabad; ugj van.
Élj a-mivel tetszik! tőled nëm tilthatom-azt-mëg.
Élj a-mivel tetszik! foha nëmm kívánom a-
 fzádból.
Gyomrom, *inyëm*, nêkëm még nemm-'s viszket foha
 érte.
Fridjesëm e' kettő : s mëg-mondám, kik a-*barátim*.

A-*gabonát* ki-vëszëm: nincs olj' fzép Ifteni *áldás*
mint a-*bor*, à-mëljet *fenylő Nap-alatt* nyom az-embër.
Azz al-is élj, a-mi-kép' tetszik; mindën-kor' az-
 ÚRnak
advân hálákat *fzívből*; de *nëm à-bor-eszëdből*,
 Nêkëm ugjan àz-al-'s, ha ëgjêb van, kész a-
 fzövetfég.
Sëmmi ital fejemet foha nè próbálja, mëg-állom:
ugj fzeretëm s akarom! (Moftan dè nincsen ëgj-
 êb mód).
Szívemet ám más-kép'-'s mëg-vîdámítja az-
 Iften.
 Mind-azon-által ugjan örömest plántálom a-
 fzőlőt.
Mindën idén bojtom; másoknak-'s juttatok ából.
A-*bora* (*) nêkëm egész *patikám*: mindën-nap' az-
 által
kedvem, *egésszégëm*, fzolgál mindënre, míg élëk.
Szok-

(*) Láss'd alább ў. 3182. 3194..6.

Szoktam tartani *jó módot* mindënben ; *a-borban-'s.*
Orvosfágnak ugjan fzeretëm jól; dè nëm italnak.
El-vëszëm ëdj részét: másòk-al kőzlöm a-többit.

Monddom, az-*árpá-boz* látok. De, ha élëk, idővel
bőven, igën bővenn vetëm azt: *búzát*-îs âm ànjit.
A-fzép *árpa-vefëjével* jò *a-búza kövéri*:
élbézti s *táplálja tüdőm'*; tëszi *fzívem'. erősfé.*

Mit aratok! *Szálkás árpát*! Dè mît aratok moft!
Mind csak hallogatám a-vetést! mi okon pedig; arról
fëmmire nëm gondolkodtam, s elmémre së vëttem.
Színte *kalászosodott*; a-midőn ezz ötle eszëmbe:
aż-aratása bajoska fog ànak lënni talámtán:
mert *fzúrós a-kalászsza*: kezem' hà fzúrni találja,
vagj penig orczámat: de nëm ütköztem-mëg egészen.
iljen-képen okoskodtam: fzép csëndes idővel
metzhetëm azt; hodj még kîs gjënge fzelecske së fujjon:
és lë-lëhet lasfan markok-ként mind rakogatnom.
Ha pedig óvatlan valahogj mëg-fzúrna: *nëm újfág.*
E'rre-is el-fzantam magamat; s mondám, ha vettëm,
fël-'s takarom: hodj *igën kedvellëttem gabonám* az:
annál *këllemetësb ízű* fog-lënni *az-étel*
és *az-ital ából*: valamint à-ró'sa-îs, ugj van,
annál illatosàb s kedvesb; hà véred az-árra.

Micsoda fzégyën ez; óh Hazafi! s csupa-csuppa gyalázat!
Nêkëd-is, ên-nekëm-is, a-Hazának-'s csuppa gyalázat!

el-

el-hagyod igjj magadat; *nincsen* hodj *gondod a-Nyelvre.*
Micsoda *kincsët* adott ISTEN nëm̃ tudhatod épenn:
el-hagyod im' magadat: *nincsen ſoha gondod a-Nyelvre.*
Nincs ſohol à-fŏldön olljan kìncs, mint a-të Kìncsſëd.
El-hagyod im'magadat! *nincsen ſoha gondod e' Kincssre.*
Mint mi-kor' à-gyermëk, hodj *a-kincsët el-ásta az-apja,*
fül-hègy-el hallhatta; de hol? nëm tudja keresni:
igj vadjon a-dolgod: valamit ha-is êszbe-vëhettél
e' Kincssröl; a-helyét nëm tudhatod; àvagj a-módját,
hogj këll jutnod a-hoz. Avagj *túnyálkodol* inkább.
Mert ez a-túnyának nëm-igën-könjü: *tunja másnak.*
Túnyítod magadat: más e' dolgot de *tunjítja.*
Szégyën ez, ôh Hazafi! sőt csuppa gyalázat e' nêkëd!
Nincs Czimërëdd! a-mivel mënnél à-*Czimmërësëk-bëz.*
Anjira hát immár à-porba nyomott a-ſzëgényſég;
hodj në lehess tŏbé örökösse, birója. e' *Kincssnek?*
Nè hagyd-el magadat, kér'lek! ki ſerény vadj ëgjébre.
Gyors mindënre ſzëmëd, ſzîved, lábad, kezed, elméd.
Rajta! Szîvem! lásſunk mind ëdj akaràt-al utánna!
Fog'd a-kapát! e'nek vas rúdat; amànak-is ásót,
adj a-kezébe! kapál'd, ássad, nosza! rajta! emeljed!
Jaj! ha darabra-darabra törik, ſzakad' ànji ſok esz-kŏz!
félsz! óh gjënge ſzîvü! s mindën hijjába fog-esni.
Rajta azért-is! im' à-vas ëlêg olcsócska mi-nálunk.
Ugj-

Ugj-de talám, monddád, *el-ſüljedt méljen a-földbe.*
Vajjon-'s ki? de ki győzi kapával, erővel, idővel?
Rajta azért-is! imé mëg-akadt, láss'd, benne *a-nyársam!*
Láss'd, mëg-akadt! Ki-vonom. Bátor nézz'd: *à-bëgyi fénylik!*
Még ëgjebütt lásſuk! dörgöld a-korom-hoz a-nyársat!
Láss'd, mëg-akadt! Ki-vonom. Bátor nézz'd: *à-bëgyi fénylik!*
Másutt-is nosza! Dè vagdal'd-mëg a-nyársnak a-végit!
Nëm mëhet ám meszszèb! Ismég láss'd: *à-hëgyi fénylik!*
Nô még ëdj-ſzër amott! Dè törd-el a-végit a-nyársnak!
Itt sëm aláb! së tovább! Ismég nézz'd: *fénylik a-végi!*
Rajta! ſzerettem Atjámfia! Vérëm! rajta Barátom!
Véle birunk majdan! majdan el-is oszszuk a-kincsſët!
Ám të-nekëd *tiz* részt! ên ëdj-el ugjan mëg-elégſzëm.
Százat adunk e'nek-'s örömeſt; dè *ez'rët* amànak.'
Nosza, kereskëdjünk az-után! hà éltet az-ISTEN!
Mindën-féle jelëss, tetszőbb és drágga dologg-al,
s mindën-féle bëcsësbb, s ritkább árúval e' földön,
nosza! kereskëdjünk! nô! *ſzerettessük mi-magunkat!*
És, ha kinek ſzűkſége vadjon s lësz; *kölsön-is adjunk!*
Ingyen-is oszſzuk! akâr-ki csak el-fël-tátja a-ſzáját.
Hodj a-Világ láthassa; vëhessék-êszbe a-Bölcsek;
min-

mindën-holott széljel mëg-tudhassák az-Okosśak;
micsoda Kincsśët adott ISTEN a-mi szép Eleinknek;
s mi-kép' s mëlj részben maradott mi-rëánk elazoktól;
s mi-módon váltjuk s gyarapíthatjuk mi-is aztat.
Nosza, kereskëdjünk ez-után! hà éltet az-ISTEN!
Nëm këll gondolnunk a-fëlëttébb-bölcsek eszével.
Mindënn-nél okosabbak akarván lënni, *rëpülnek.*
Ikarok ők! eszësek! sëmmit nëmm félnek a-naptól!
Nëmm tompúl a-szëmëk; szárnyok sëmm olvadel àtól!
Micsoda *szégyën ez*! óh Házafi! sőt csuppa gyalázat!
Nincs *Crimërëd*d! a-mivel mënnél à-*Czimmërësëk-bëz*.
Këllene *à-Nyelvet* gyakorolva gyakorlani! s érte
këllene mind ëdj-másra-való képëst tusakodni!
këllene *ékëssgetni*, ëgëm, s *bővíteni* aztat!
Hodj e' Világ látván csuddálja, szeresse-mëg, aztat!
Már-is az illj ékëss! gazdagg! s még mire mënendő!
azt ha mi-'s ugj szépítgetjük, s tusakodva gyakorljuk,
mint ëgjebek: kik-'s à-magokét e'-kép' czimërëzték.
Tëd'd-fël, ugjan kér'lek, mindën hà lënne Vitézlő!
A-Haza törvénjét tudná-'s mindën; nosza, tëd'd-fël!
Tëd'd-fël, imé Doktor mindën; s *Boerbaveja* (*) magának!

Nem-

(*) Igj mond'd-ki — *Búrhávja.*

Newton ëlég lënne, s *Leibnitz*; kér'lek, nofza,
tëd'd-fël!
Tëd'd-fël, *Bonfinius*, *Scaliger*, *Strabo*, s *Cluver*, itt
mind!
Tëd'd-fël, az-*Elb*, *Tiberis*, *Sejna*-'s mind foljna a-
fzádból!
Nincs a-Czimërr! ez okon mind annak *Diszfze së
lënne.*
Félëk azért; a-Hazánk, hodj *példa-beszéd-
be* në mënjën!
hodj e' dicső Nëmzet valahogj más Névre në
kapjon!
hodj à-*Barbaruson* s à-*Hungaruson* ugjan-ëdjet
nè értsën e' Világ; s *ëdjnek* magjarázza a-*kettőt*;
négy első bëtűit tévén ëdj-másnak helyébe.
" *Barbarus* his ego fum; quia non intelligor ulli.
" *Hungarus* his ego fum; quia non intelligor ulli.
*Bar*barus embërnek tartnak; mert sënki nëm érthet.
*Hun*garus embërnek tartnak; mert sënki nëm érthet.

Nëm lëhet ezt más-ként gondolnod fzínte
csudának,
ha jut eszëdbe amà *Mettző*, ama *Barbarus*
embër.
Ugj mondhatni: mivel ő-magát engedte *parasztá
válnia* ötfzör-öt efztendőnek előtte; a-*fomfa*!
Csak hat avagj hêt efztendőkig ëvék idegën fót:
sollj hamar *el-fòzhatta* a-nyelvéből *a-Magjar Szót*!
Mint-ha ugjan, valahánj-fzor a-késëcskét a-rezébe
vagj fájába ereszté; *mind fzint' ànji bëtűket*
vagj *fzókat ki-vakarcsált-vólna* a-gomba *eszéből*!
Balgatag à-czimërét könjen lë-vetëtte magáról!
Illjen ajándéktól kivant mëg-válni goromba!
Ez nëm ëgjêb, hid'd-el; a-nagy Iften ostora
nyilván!

Tëd'd-fël! csak *nëm akart magjarúl* már fzólni-beszélni.
Ez ha igaz: nëm ëgjêb, ISTENnek az-átka; kevély vôlt!
Sok-fzor más dolog-ís történt e' csudának utána-
Óh jaj! mind a-*kevélyfégnek* példája bizònjal.
Hodj fok-féle bëtű modján van a-hangja a-*K*-nak
még *azon ëdj nyelvënfzóllóknak*-is, ànjival inkább
ànji *különb nëmzetnek*, a-fzájában; oda-fëljèbb
mëg hallád: bizonjos, hodj többet hallasz idővel:
dé foha nëm hallottam imezt, hodj *M*-nek a-módján
hangzana: még-s e' mi-Nyelvünknek *más* csudda *mi-vóltát*
gondolván-ki kevélyfégből némëlj Fiak, *M*-nek
mondják néha a-*Kt*: ha talám à-Franczia nyelvbe
vagj Némëtbe törött-ki, avagj zsibbadt-mëg a-nyelvëk:
Nëm tudom, ugj mondnak, *magjarúl* (fzólni)! De fzëgényëk!
Óh de kevélyek! Imé a-Magjar konyhának a-füftit
a-fzél nëm fujhatta ruhájokról lë-egészen:
ízel még fzájokban àz ízi Hazánk levesének:
ott hever, âm lássák, à-hús maradéka fogok-kőzt:
nëm tudom, ên *magjarúl*, még-'s igj fzólnak! De fzëgényëk!
Mind ezëk, és ëgjebek, ha lëhetnek ezëk-hëz hasonlók,
a-míg e' fërtelmes ragadó métëly, a-kevélyfég
mëg-maradánd bennëk, foha *nëm gondolnak a-Nyelv-el.*
Nëm-'sj ëgjebek; hanëm ártalmas *métëlyje a-Nyelvnek.*

En

En de reménlëm azonba : *ſzëlidëk* lêsznek *idövel.*
Mert igën-irgalmasſ az-UR s bővſégës ő-nála
a-këgyelëm: mëljel környűl-vëszi hirtelen *őket*:
hodj mëg-alázódván dicsőítsék a-JEHOVÁT:
mint ama bél-poklos Samaritánus-'s ada háláht.

Të pedig, óh ſzerető Hazafi, ên Vérëm! az-onban,
a-míg óráról órára reménljük ezëknek
ſzentèb életëket, törekëdj másòk-al ëgje'mben;
én-'s veletëk; hòdj *à-pálmát* el-nyerje *a-Nyelvvünk.*
A-Mënnyé mindën Birodalm: s mindënben a-háláh,
s félelëm, és dicséret, imádás, az-örök ÚRé.
Fëlſégës NEVE mindënben mindën-ha dicsőűl.
Ö-maga orſzágol: s maga tart, bir, igazgat e' földön
mindënëket: s ő adja *a-ſzájat*, *az-aj'kat*, *a-nyelvet.*
Ö a-nagy UR! mi-Atjánk a-JEHOVA! mëg-engedi nêkünk,
hodj az-ő-FÉL-KENTÉnek az-árnyékába nyugodjunk!
Szárnya-alatt E' Dicső SASnak hodj ör-ülve örüljünk!
s hodj a-mi ſzép *Czimërünknek a-Czimmëre Pálma-fa* lëdjën!
Noſza azért, ſzerető Hazafi, ên Vérëm! örüljünk
a-mi kiesſ örömünk Kő-ſziklájában, az-URban!
Vígadjunk, Szívem! örvendëzve ő-benne, míg élünk!
Noſza, Barátom! örűlve örüljünk à-mi-SASunk-nak!
Nëmzetëm! ên Testëm! mind ëdj akarát-al örül-jünk

a-mi Magjar Nyelvünknek! örülvén noſza örüljünk!
E' mi haſonlatlan Czimërünknek noſza örüljünk!
Mind ëdj-másra-való képëst, noſza mind törekëdjünk,
hodj e' mi ſzép *Czimërünknek* a-*Czimmëre Pálma-fa lédjën*!
Vadjnak ugjan, de në félj, valamëlj akadáljok ez-ûtban:
mëljekben a-kezünk mëg-akad; botránkozik a-láb.
De të në félj: tuſakodj! ſoha nè tarts sëmmit azoktól.
Csak *të vadj à-Magjarja*; të vadj *a-Magjarja* a-SASnak.
Monddom: imé vadjnak némëlj akadáljok ez ûtban.
Iljenëk im', a-kik òrrolják òrrolva e' Nyelvvet:
sëmminek állítván s tartván bëcsmérlik e' *Czimmërt*:
lábok-alá kívánnák rúgni, tapodni, e' Gyöngyöt:
rútolják igën e' díſzſzës Díſzſzét a-Hazának.
Mit lëhet és këlljën állítani vajjon ezëkről?
Azt, à-mit mondunk s tartunk ama példa-beszédben:
Nëm-jó madár az, a-mëlj mocskolja ganéj-al a-feszkét.
De të në félj; tusakodj! ſoha nê tarts ſëmmit azoktól
Csak *të vadj à-Magjarja*; të vadj a-*Magjarja* a-SASnak.

Nëm kétlëm, hodj lêsznek ëgjêb akadáljok-is itten.
A-*Curruka* fiak, várhatni zsibognak ëléggé.
Nëm mivel az-òrros mást; fintorgatja az-òrrát:
a-finnyára ſzokott: ő-magát kívánja büzölni.
Lësz,

Lësz, ki irígy, ki penig részëg, vagj ostoba, gomba;
vagj-henye, túnya, *ëszëm-s-aluszom dög*; terhe a-földnek;
a-ki ezën jól-ſzánt Munkámat alázza, gyalázza.
Im' ên el-ſzántam magamat, s mindën kis erőmet,
hodj a-mi jô-hasznos, s elmés Fiaink-al ëgje'mben,
mindën hátra-tekíntés-nélkűl azon törekëdjem;
hodj a-Hazánk, à moſtani csúnya gyalázat helyében,
Tiſztësſëggbe, biborba, *fël-öltözbesſën* egészen
talpig; végre tëhesſën aranj koronát-'s a-fejébe.

Óh në zsibogj, kér'lek, në zsibogj të *Currúka*-fajzat!
Kér'lek igën, të finnya, në fintorgassad az-ôrrod'!
Véd'd magad' êszre, akâr-ki vadj, óh të földnek a-terhe!
Ti vajjon s de mi-hëz vadjtok, ti, monddom, hasonlók?
Én e' Hazát, mint ëdj *ſzépën termëtt* jelës embërt,
ugj nézëm: vadjon-is *perſona tekínteti* ának:
ſzép *eleven ſzëmei villognak* s égnek erősen.
De *nëm egeszſegës* ſzínte, s nëm-'s *tiſzta* egészen.
Csügg im' a-nagy *gëlyvája*. Teli van *bólt-tetemekk-el*-'s:
s rakva *ſzömölcsökkel*; daraboss és tarkka azoktól.
A-*rüb* mëg mocskolta nagyon: s à-*béli gëlësztas-tetvek* vadjnak *a-bőri-alatt*: s *ſzőr-férges a-lába*.
Ti, monddom, ti, kik à-földnek terehterhei vadjtok;
ti zsibogók; ti fintorgó ôrrúak, irígyëk;

 ti

ti ti réſzëgësek; ſom-fák; és ostoba gombák;
ti tunyák; ti henyék; ti ëszëm-s-aluszom dögök, ëdjig;
ti tî vadjtok ezën mocskok, s nyavalyák valamènjen.

De mëg-rov'd, ſzerető Hazafi, ên Vérëm, a-hármat;
a-*golyvát*, s à-*bólt-tetemët*, s à-*régi ſzömölcsöt.*
Jaj! nehezen àvagj ſoha nëm terëm Orvos ezëknek.
Én-nekëm ugj tetszik; nëm lêszën hiába a-próba;
ha eleint a-nevendékën tëszik. Ám igyekëzzünk!
Mëg-lëhet à-tőbit gyógyítani: csak lëdjën Orvos!

Hall'd-mëg azért! *valaki nëm örülsz* a-Hazánk *Czimërének.*
Hall'd-mëg të! a-ki *nëm kivánod* e' ſzép Haza Díszét.
Të, valaki *tartasz* e' jô Munkánkban-is *ellent*,
hall'd-mëg! Viſzketegës *ſzör-férëg* vadj *të-magadnak*:
ſzör-férëg vadj âm à-*bázad-népének* egészen.
Mëg-rakodott mindën *börödnek az-alja tetüvel.*
Nëm nyughatsz; vakarodzasz: az-ért *nincs ſëmminek izi.*
Rübe vadj *e' Nëmzetnek*: imé fërtelmes a-*Teſtünk*
tőled: ez-ért tőlünk, mind, mind irtózik a-*töb Nép.*
Vadj e'-fëlëtt *két-féle gëlësztá-* gjanánt a-*Hazának.*
Ártalmas vadj igën; *veszëdelmes a-bélnek a-Bélnek*:
nincsen im' a-*belső részeknek béke miattad.*
Óh de gonosz nyavalyánk vadj! jaj, ha ki-rágod a-Bêlünk'!

Végre

Végre nëm-îs várhatni bizonj egjebet; hanëm eztët :
majd okozol *pestist*; lëszën ëdj *Catilina* belőled.
A-Mënnyé mindën Birodalm: s mindënt ő igazgat.
Ő könyörül rajtunk, s el-távoztatja e' *pestist*:
Szent NEVE hodj nálunk áldásba maradjon örökké.

Gondolnunk lëhet, ên Magjarom, még-îs a-Hazánkat
mint *Eszt'rágot*: a-mëlj ki-is ábrázolja jelësſen
e' dicső Orſzágot: ez-ért hát hajts'd ide jöban
à-füled'! âm értesz valamëlj újſágot ez-ûttal.
A-mi Dicső Fejedelmünknek, hiszi mindën e' főldön,
e' Haza leg-dicsőbb s *leg-ſzëpb Orſzága* bizònjal.
Ollj Dicső HÁZ-hoz bizonj illhetik-îs e' Dicsőſég.
Tësz valamit; hà mëg-jegyzëd mûlólag: *e' két' Név*,
(tudhat'd) *ànak a-Fëlſégës Háznak* s *e' Madárnak*
a-Neve *ëdj módon hangzik-ki* a-fülnek a-ſzájból:
mindëniket, tudnod ſzűkſég, ha ki-mondod egészen (*).
Mást tësz ugjan: mert ëdj-mástól *eredetre* különböz.
Nap-keleti Orſzágnak akarjuk amazt magjarázni:
mert âm ëgjêb Némët Birodalmaktól, *a-nap-estén*,
nap-költére esik, de kivált-kép' *Veſtſáliától.*
Mondom, imezt ellenbe lëhet-'s âm *Déli madárnak*

V 3 mond'-

(*) A-*gólyának* neve más-képen *ësztëräg*, *ëszt'rág.* mëlj-is e'től a-némët ſzótól ſzármazik, hodj, *Stork* (*gólya*). Az-Auſtriai és Magjar-Orſzági Némët így mondja-ki — *Eſztëräk.* Ugj ſzíntén; *Oeſterreich*, *Éſzteräk*: mint (*reich*) *räk*.

mondani: mert *délről* bujdosnak e' földre *nyáralni*; el-hagyván ideig ama ſzép *Égyiptomi* ſzállást.
Nincsen ugjan, ſzóljunk igazán, *ſoba sëmmi tél ottan*:
de à-*këllemetës Nilusnak az-árja* okòza,
hodj mindën legelő besték *a-falukba ſzorúlnak* à-*telelésre*: ezëk-'s ugj-ſzínte legelni ki-jőnek (2790
mindën-hovâ, s ide-is: nekik úgj rëndëlte az-Iſten.
Jól tudják az-időt: nekik ugj rëndëlte az-Iſten:
el-oda viſzſza-'s evezgetnek *nyáralni*, *telelni*.
Ötven-ötödbe, ſzëgényt, ugjan-ott érték *ez útast-is*.

Jól-lëhet ëdj-mástól *eredetre* különböz a' *két' ſzó*:
de, mivel, igj mondám, ëdj formán hangzik a-ſzájból;
ëdj-más-al mëg-fog jelësen ëdjezni a-*két' SZIV*.
Oeſterreich (*) a-magas Helyből lë-lë-nézëgető SAS
kedvez az-*Eſztrágnak*, ki *magát mëg-alázza a-földig*.

En Magjarom! Szívem! hallgass ide, noſza, tovább-is! 2800
A-magasan járó SAS-hoz ez alázatos Eſzt'rág
mëllj ſzépënn oda-illik; ugjan elmédre adom moſt
ëdj ſzóval. Të tudod: *Szëmei* mëllj *élësëk Annak*!
e'nnek-is à-*ſzëmei* ſzokták jobbára *vigjázni*.
E'ről ên bőven éneklek idővel, ha élëk:
Várj csak *időt*; *kis időt*; *kis időt*; még *ëdj kis idöcskét*. (**)
Szükſég most valamëlj *idegën aratásra ki-mënnëm*.

Viſz-

(*) Olvass'd — *Éſzterrájkh*.

(**) A *kis idön eſztendöt* érték. Ugjan-is hármat engedëtt ö FELSÉGE këgyelmeſen.

Vifzfzâ-hoz, hiszëm ên, a-Hazámba nëgyed-fzër-is itten.
Moftan csak keveset jegyzëk-mëg ; csak *hatot* ugjmint :
àz-al-îs röviden akarok példázni előtted.
Vëd'd jô nevën ezt-is! dè kér'lek azonba *mëg-engedj* ;
ha nëm lësz mindën-képen a-hasonlat hasonló.
Mindën hasonlitás, fzoktátok mondani, *sántit*.
Nálad az-engëdelëm kész lêszën ànjival inkáb;
gondolom, hodj oljan állatról vêszëm a-példát;
mëlj-is a-*fél-lábán* néhánj órâkigan (*) őrt-all.
En' penig, el-hihetëd s várhat'd, ugj îgyekszëm azonban,
hodj, valamint à-gólya vigjázatjának oká-ért
fzokta az-álldogalást fél-lábán; ên-is azon-kép'
e're *vigjázzak*, hodj âm a-*hasonlitásaim* ëdjîg
essenek à-talpokra, mëg-îs állhasfanak állván.
Moftan azért ezëket têszëm jegyzésbe tënêkëd.
Rëndre lëhet tudnod. Hodj, a-*Gólya mëg-êszi* s *emészti*
(ha vadjon âm,) a-*poszáta fiát*, gyomrába lënyelvén,
S hodj, az igën *hasznoss* állat. S hódj *meszsze határról*
jön-ide. S hodj *kedves* madâr az. És hodj, a *vigjázó*.
És hodj, *tudja az-órâját s idejét*: nëm hibázik.

V 4 Hodj

(*) Hic, et in aliis multis, imo, uti uifum erat, in omnibus, *an*, *en*, expletiuum ac euphonicum fuit olim. Hodie uero delicatioris euphoniae gratia uulgarius eft *lan*, *len*. Poeta habeat rationem occafionis.

Hodj-ha vadjon, monddom, *nyomorék fia*; *el-nyeli aztat.*
Ezt láttam *magam-is* e' kêt' ſzëm-el a-*Hazában.*
Annál méljebbben lëhet elmélkëdnëm azértán
e'ről; s ànjival-is fontosſabban lëhet irnom
s példázgatnom; imé *a-Hazánkban* esëtt-mëg *előttem.*
Bánhatik illj mód-al a-Hazánk-'s a-*poszáta fiàk-al,*
El-nyelvén mëg-emésztheti *à-nyomorékokat* ëdjig.
Vajjon-s dè kicsodák s mi-nêmű'k azok à-*nyomorékok?*
A-*Currúka fiak*! s azok *à-golyvák*! s a-*ſzömölcsök!*
s azok a-*bólt-tetemek*! s à- *ſzőr-férgek*! s a-*gëlësztdk*!
s azok a-*bőr alját* csípő' *tetvek* valamènjen!
s azok a-*rűbesëk*! à-kiknek mind viszket a-börök!
Nézzünk, monddom, azokra, mi-ként a-*poſzdta fiakra,*
Hagyd lásſuk, *mi-módon emészti-mëg őket e' Gólya?*
Fël-tëszëm: az-iljen *nyomorék*, vagj-'s ez a-*poszáta*,
vagj *nős*, van feleſége; avagj hodj *nőtelen* embër?
Ha *nincsen feleſége*; talám nëm-'s lësz ſoha hôltig;
tőb *nyomorék fiakat* ſoha *nëm-'s ſzaporitbat* az-iljen:
ő-*maga* már ő-*magát* e'-kép' *mëg-emészti* egészen.
Hodj-ha vadjon feleſége: *vadjon ſzaporája*-'s; avagj *nincs?*
Ha *nincs*; nëm-'s lêszën; ő-magát mëg-emészti amà-ként:
Ha tëszën âm-'s ő-magga-alá; vagj têsznek alája
másunnan tojománjt; s ki-lëszën-'s az költ-ve idővel:
az, bizonj, *el-fog-veszni*; bizonj, *nëmm* lësz *maradandó.*
Ha pedig à-nősnek *nincs à-feleſége bidba*:
ànak a-*gyermëkei*, tëd'd-fël, *mint férjfiak ëdjig*;
vagj hodj *ljánjok-al elegjesleg*; vagj *csupa ljánjok?*

Ha

Ha *férjfik* mindnyájan azok; s még ànjival inkáb
ha mindnyájan, avagj, kőzűlök, némëljek ugj estek,
mint à-tjúk' vagj kappan-alá à-récze-fiacskák:
mind ezëket könjen *a-mi-Gólyánk el-nyeli* könjen:
vagj ide vagj oda küldi a-*fegyver-alá*, mëg-emészti:
vagj pedig à-fzent Mënny, *ez okos Efzt'rágra* viselven
gondot, imé gondolhat hamar fok-féle veszéljtki;
vagj valamëlj *nyavalyát*, vagj más *inségët*, *halált-is*.
Monddom: hanëm-ha *erős a-barátságok* nekik immár
az-ágyúval; ez-ért, hodj *nè* ártson a-*golyóbis*!
vagj, ha kötöttek igaz *frigyet* në-talám a-*halállal*!
mindën idén-'s az-ajándékot küldözgetik ának!
vagj ha fzövetfégët fzërzëttek âm *à-nyavalyák-al*!
vagj ha talám *örökös békësfégëk* lészën épen
mind a-*fzëgényfeg-el* s *mindën inség-el* örökké!
Hodj-ha penig elegjëk *ljánjòk-al* a-férjfi fzülöttek:
a-mènél kevesèb à-fzámok azoknak; alítom,
annál könjèben bánik velëk à-nëmës Efzt'rág.
Ha pedig à-nyomoréknak a-gyermëki *csuppa lëánjok*:
bátran eredj Hazafi! nè gondolj fëmmit azòk-al.
Nincs të-rëád gondjok, sëm ëgjébre; magokra vadjon csak.
Főznek, avagj *fonnak* s *varnak*; vagj *játz'nak alàk-al*;
vagj más czifra *bolondságot ki-csinálnak*, övedznek,
ők tudják micsodát; vagj heverve *bevernek* egész nap'.
Főznek ugj-è? De mi az? Ám *által-mëgyën* a-gyomron.
Onnét el-mënvén hovâ vettetik; âm tudod azt-is.

Az-ő-beszédëkk-el gondolj ſëmmit në különben!
Fonnak s *varnak* ugj-è? De mi az? Ám *mosni-való* az.
El-mòsák ſzappàn-al a-ſzennyet: s mind *oda-lészën.*
Az-ő-beszédëkk-el gondolj sëmmit së különben.
Hodj-ha pedig *bábot kötnek* s ëgjebet ki-mivelnek:
majd a-ſzemêtre, avagj az-égő tüzbe vetődik.
Az-ő-beszédëkk-el gondolj sëmmit së különben.
Hodj-ha *bevernek* azok: nêkëd mit ártanak
àz-al?
Ők vagj *aluszn.k*; avagj az-*időt el-töltik* hiába?
Hodj-ha *alusznak*: imé à-kor' leg-jòbak, itél-
ëm:
à-koron ők mindënnek igën jô baráti bizònjal.
Hodj-ha pedig *ébren* az-időt el-töltik hiába:
vagj *nyavaljások* azok, vagj *egészſégëssek* egészen?
Ha nyavalyások: im' *à-nyavalyájòk-al* van a-bajjok:
sënkit nëm bánthatnak: azért nyugtod van az-
októl.
Ha van egészſégëk: *nëm vadj* të nêkik *eszëkben*:
mert idejëk nincsen: a-lëánjzó-társaik inkáb
mindën-nap' ſzenvednek ëlëg *rágáſt* a-*fogoktól.*
Ha van egészſégëk-'s; *eszëket* függesztik a-*Hûsre*:
àról van a-beszéd: nêkëd nëmm ártanak àz-
al
Vagj, ha ő-magokat birván, *ſétálnak*; a-naptól
féltik a-gjënge fejér orczát; a-ſzërént az-eséstől
lábaikat: të azërt nëm juthatsz nêkik eszëkbe.
Vagj pedig ültökben a-*legyek* vagj a-*ſzúnyogok*
őket
kísértik: s têgëd könjen ki-felejtnek eszëkből.
Vagj hodj *nappali* s *éjtſzakai társòk-al*, az ëbbel,
s macskával, játzodnak: azért nincs gondjok ëgj-
êbre.
Vagj hodj a-*balbáktól* nincsen nyugodalmok az-
oknak,

lédj

lédj *csëndes*! mert nëm vadj eszëkbe: *felejtik a-rágást.*
Vagj hodj a-tetvektől nincsen soha békëk ő-nèkik:
rágatván ő-magok, *téged rágtsálni* felejtnek.
Hagy-'d rágják; hodj ëdjék s mëg-emëszszék őket a-férgek;
azokat az-élës nyelvű, buja, kényjës ünőket.
· Latod azért, Szívem, nincsen akadáljod ezektől.
Csak tusakodj! törekëdj! nè tarts a-poszáta fiak-tól!
Mëg-mondám oda-fëljèb: *basznos a-Gólya* minékünk,
Hasznos a-*fëcske*: mivel az-eget tisztítja a-légytől.
Hasznos a-*barkály*-is: mert mëg-szabadítja a-fákat
a-sok férgektől. A-*tövis-borznak*-'s sok a-haszna:
mert à-patkányok s egerek távoznak a-csűrtől.
Nagj haszon ez-is: *a-Gólya fogyatja a-férget a-retről.*
En *nëmës Eszträgom*! mindën-ha segítsen az-ISTEN!
noſza vigjázz, igyekëzz, igyekëzz, szűnetlen erőlködj!
mind a-mi ártalmas nëkëd, s káross a-Királjnak,
öljed, ëdjed; nyeljed; mëg-emészd; *gólyáld-ki* egészen!
A-*Curnúka tojást* törjed, rontsad, lë-tapodjad!
Ronts, monddom, s pusztíts, s építs! s magad' újra fël-állíts!
En nëmës Eszt'rágom! mindënbe segítsën az-Isten!
Noſza, vigjázz, Hazafi! tusakodj a-poszáta fiàk-al!
Állj őrt, èn Magjarom! *të vadj az-Eszt'rágja* a-SASnak!

Em-

Említém; hodj *meszszéről jön a-Gólya* mi-hòzánk.
Déli madárnak irám: ez-ís jól juthat eszëdbe.
Tudni-való; hodj *a-mi-* (*) *Magjarink jòbára Keletről*
jöttek. azonban ez-ís igaz âm, hodj *Délre bajúlnak*
régi lakó-helyeik; de kivált' âm azoknak, a-kiktől
e' mai ſzép Nyelvvünk több *Diſzt* kapa, tarta, magának.
Nè gondolj-vele: hà valaki ellenbe találna,
viszketegës lévén, mást mondani·nêkëd e' pontban.
van benned ſzeretét: s engedj - mëg az - oljan irígynek.
Azt a-kevélyt në tekínts'd: magad' annál jòbban aláz'd-mëg!
Ő bár-ís e' dologban akarjon lënni tudatlan:
a-mi még nëm-igën-bizonjos; të mëg-értëd idővel.
Nëm lëhet âm mindënt bê-ſzúrnom e' *poſta-levélbe.*
Még-is ugjan mëg-jegyzëm im'-ezt mûlólag ezûttal:
hodj, a-tudóska csak azt hiszi, tartja, s itéli igaznak,
mît, a-keményczé-nél, *a-mëg-írt Hiſtória dictál.*
Óh de ſzeles! hodj nëm vëszi-eszre magát a-tudóska!
Nëm tëszi-fël, hodj az-ollj Irónak könjű hibázni.
Nëm mëhetëtt ő-'s mindënnek végére helyëssen.
Sok-ſzor, *a-mit hallott*, s *a-mi-ként hallotta*, ugj írta.
Hol maga *nëmm értbette*, *mi-kép'. këll*: hol pedig ànak,
a-ki beszélte, bizònjal këllëtt-lënni hazugnak.
E'

(*) Pronomen poſſeſſiuum *mi* natura breue eſt: poteſt tamen ante literas labiales produci.

E' ſzëmëk, âm az-ën-ſzëmeim, láttak ſokat olljat,
a-miről ſokan írtak ugjan; de hibássan, hamissan.
Nincs a-tudóskának sëm kedve, së módja ezëkben:
hodj mindënt mëg-kísértsën vagj itéljën okossan.
En-nêkëm së-lëhet terhelnëm *e' poſta-levélkét*:

Rovni-valób moſtan: hodj, igaz, hodj meszsze-helyekről
jöttél, ên nëmës *Eſztrágom*, të-is, e' Kanaánba.
Rov'd-mëg imez kettőt-'s, Magjarom! hodj a-Gólya *belyére*
viſzſza-mëgyën; s *ismég el-jő* nyâralni mi-hòzánk:
és hodj ànji okosſágot rëndëlt neki ISTEN,
ànjira, s e'njire, hodj tudjon helyére akadni.
Lédj *okos*, ên Magjarom, të-is! Elméd' birja az-ISTEN
mindënben! s dicsérd, a-kitől van az-*Elme* s *Okosſág*.
Elméd-el, kér'lek, mënj-viszsza a-régi helyedre!
Ugj-de mi-ért? Jár'gass *Szív-ért* s *Nyelv-ért* oda viszsza!
Hozz *Szívet* és *Nyelvet*! s ugj jöjj nyâralni, telelni!
Hol van a-rêgi *Szíved*? Van ugjan *Európai Szíved*:
de nekëm à nëm këll; mert nincs àban ëgjenësſég.
Mind-azon-által im' ezt-'s nyilván mëg-vallom öröm-el:
Soknak a-*ſzíve ma-is ëgjenës* s *bivſégës*, a-mint këll:
mëljnek még ſëmmit nemm árta az-*Éjſzaki ſzél-vész*;
nëmm zavaródott-mëg ſoha ezz *Európai ſzéltől*.
De a-ſzîvem fájdalma im' ezt mondatja velem ki:
hodj âm à-levegő-égnek Fejedelme, kivált-kép'
kezdetin e' *Száznak*, ſoknak ſzıvét *zavará-mëg*.
s óh

s óh mëllj csúnya zavart s káros kárt ſzërze *az-által* !
Elméd-el, Magjarom, mënj-viszsza a-régi helyedre! 2980
Hozz ide állhatatoss ſzivet! s azt jól mëg-erősíts'd;
têgëd a-ſzent Tudománj; s Këgyelëm, s jô lëlkëd a-mint int!
Sënki në lêdjën ez óra-után már! Óh ſoha sënki, a-ki fël-indúljon; a-ki helyt-adjon a-Gonosznak!
Lédj okos, ên Magjarom, s mindën-kor' hív a-Királj-hoz!
Lédj okos, Eſztrágom, s hôltig hîvſégës a-SAS-hoz!
Elméd-el, Magjarom, mënj-viszsza a-régi helyedre!
Óh, kér'lek, mënëgess viszszâ! s; hozz *Nyelvet-is onnan* !
Hajdani ſzépſégét, kér'lek, hozz'd-viszsza *e' Nyelvnek* !
Hozz'd ide ên Vérëm *mindën kert-béli Virágát*! (2990
Nëmzetëm! óh ſzëd'd-mëg *mindën ſzépp ritka gjümölcsét*!
Annak az-*érit édës ſzőlőjét* nyom'd-ki borodnak!
Ott ſzëdëgess *gyökeret*! hozz! hozz *jó illatot* onnan!
Lédj gazdag, Magjarom! ſoha többé óh në ſzëgénjkëdj!
hodj *a-të-Kincssëdnek* lêdjën nagy híre a-Földön!
Lédj okos, ên Vérëm, hodj azt látván az-Okosſak, s hirdetvén ëdj-másnak, örülve örüljenek annak!
Lédj bölcs, ên Magjarom! s tiſztëlnek têgëd a-Bölcsek:
's e' dolog-ért mindën-ha magasztalják a-JEHOVÁT!

Ked-

Kedves igën: ezt-is mondám à-*Déli Madárról*
Várja e' *vendégnek* mindën jô embër a-*jöttét.*
Várja e' *ſzállónak* ki-ki az-*ő-mëg-jelënésit.*
Lédj, të-is, ên Magjarom, *kedves*! Óh lédj a-Királjnak
kedves, këllemetës, s féltő mint kêt' Szëme fénje!
Ugj igyekëzz s cselekëdj mindënben óh nëmës Eſztrág;
hodj tudhass'd bizonjossan, imé kedves vadj a-SASnak!
Lédj, Magjarom, kedvess! óh lédj kedvess e' Világon
mindën Bölcsek-elött: kik-'s hallván, ànjival inkáb,
tudván e' *Nyelvvnek gyönyörü ſzépp csudda mi-vôltát,*
têgëdet ők fognak-bëcscsülni, ſzeretni, keresni.

Vôlt ez-is említetve: *Vigjázó* állat a-*Gólya*:
és hodj *tudja* az-*óráját* s *idejét*: nëm hibázik.
Míre vigjáz? Fészkére, magára, fiára, vigjáz az.
A-mit eléb mondék, itten-is elő hozom aztat:
de monddom; *mindën idejet*: s bê-foglalom azt-is.
Tudja mi-kor' këlljën *ide jőnie*; *mënni-'s el innét*:
tudja, mi-kor' *ſtrá'sálni*; mi-kor' *eledelt ſzëdëgetni.*
Edjike mig fészkén ſtrá'sál, à-másika táplál:
van bizonjoss órájok; az-ért-is a-forra vigjáznak:
éjtſzaka, mint nappal, fël-váltják rënd-el a-ſtrá'sát.
Lédj të-is, óh Hazafi, mindën-ha magadra vigjázó!
Óh vigjázz mindën-kor', egész házadra vigjázván!
Óh vigjázva vigjázz mindën csemetédre Barátom!
Lêdjën a-gólya, ſzerettem Atjámfia, példa előtted!

Bir'd

Bir'd magad, ên Vérëm, *mindën órádat, idődet!*
Bir'd magadat, s birjad mindën tisztëdre a-ſzived'!
Szűntelen óh mindën kötelességëdre vigjázgass!
a-mivel ISTENnek, feleidnek, ëgjébnek, e' földön
tartozol: à-ſzíved, ſzájad, mindënbe valóſág
lêdjën: a-bölcsesſég hodj atjádfia lêdjën örőké.
Lédj bölcs! s ISTEN-előtt *në ſiess* ſoha *ſzóllni* a-ſzájd-al.
E' földön vadj: ő ſzent Fëlſége pediglen a-mënnyben.
Szóllj ſok-ſzor! ſzóllj! dè keveset mindën-kor' előtte.
Tédj fogadást, mëg-is ad'd, mindën-nap': *igj illik a-bölcs-höz.*
Lédj bölcs! s hà valamit a-Királjod akarva *parancsol;*
hajts fejet: aňak-előtte-'s ugjan már lêdjën a-térded
készën: és lêdjën *az-ő Élete kedves*-előtted!
këll efedëznëd *az-ért*: a-mi-képen illik a-bölcs-hőz.
Lédj bölcs! és e'-ſzërént mindën të-ſzülöttödet oktass'd;
s intve, fenyítve, taníts'd: őket: főbb tisztëd e' nêkëd
mint-sëm a-táplálás. Ugj à-től házi cselédnek
lédj jô példa-gjanánt mindënben: igj illik a-bölcs-höz.
Józanon élj, kér'lek, hodj *mindën idődre vigjázbass!*
Szűntelen ISTEN-el társalkodj: féljed a-Mënnyet!
Házad' egész népét jártassad az-UR-al egész nap':
éjjel-is, el-në mûlass'd, társalkodtassad ő-vêle!
Gyermëkidet ſzentűl *az-ő-félelmébe* nëveljed!

ës

és mindën órájokat ugj intézz'd a-nagj UR-ért,
hodj ők sëmmi időt sëm *az-oskola-házba*, sëm *ott-bonn*,
el-në-veszessenek; âm mindënben *a-czélra* tekíntvén.
Micsoda czél az? Igën könjű tudnod: de azonban
könjen-ís el-mellőzöd, atjámfia; félre aránjzasz.

En pedig e' pontban épen *most léptem a-czélra*
ènji gjalog lépésnek utánna: mivel-hodj az-úton
sok helyën és sokat *álldogalék fél-labomon* úntig.
Most jutok, ezt monddom, *a-ki-tárt tárgjomra* öröm̃-el.
Kér'lek azért ismét; ismég kér'lek! ugjan intlek-'s!
gyermëkeidre viselj gondot! Soha sëmmi időcskét
el-në-veszessenek; âm *mindënben a-czélra* tekíntvén.
Micsoda *czél* az? Igën könjű tudnod: de të tudva,
óh nyavalyás embër; el-lősz-mellette akarva.
Micsoda czél az? *Az-ISTENnek félelme a-legfőbb.*
Mindën ëgjêb *czélodnak* ugjan ez lêdjën *a-czélja!*
E're tekints mindën dolgodban! e're aránjozz!
E'-nélkül a-Királjt igazán nëm tisztëlëd, el-hid'd,
Të penig ezt mondod: *Sőt-inkább.* Ugj de hazudsz âm!
Âm valamit végezz, s mozdíts; *nincs mëntëd-előre.*
ISTEN elő-mënetelt nëm âd: Ő jól tudja, gonosz vadj.
Néha talám valamit nyersz; dè tőb nêkëd akárod.

Kétt' napot el-vesztesz hármmat-'s ëdj nyúl s kacsa-végëtt. (*)
Puska-porod hijjába veszëtt és ànji sërétëd.
Látod azért: hodj *az-Istennek félelme a-fübb czél.*

E'-nélkül soha *nëm* lészsz *jó-akarója Hazádnak.*
Të penig ezt mondod: *föt-föt-inkább.* De hazudsz âm!
Ám igyekëzz, mozdíts valamit: de azért bizonjában
nëm vadj jô-akarója: *gonosz* vadj; tudja az-Isten.
Ám cselekëdj valamit: mind el-párállik a-füstbe:
csak *köd* az; és nëm egészségës; *veszëdelmes a-fönek.*
Néha talám látszik valami láttatja *csinádnak*: (**)
ugj-de, ha sok napot el-vesztesz érette hiába,
drága lëszën ëdj-kis kosaracska epërnek az-ára.
Eszbe-vëhet'd: hodj *az-Istennek félelme a-fübb czél.*

E'-nélkül a-barátodnak sëm vadj jô *barátja.*
De të *sötügetëd*: të tudod jôban. De hazudsz âm!
Ám mûtogass jeleket: mind az nëm ëgjêb; *csupa bíze.*
De vëszi-è hasznát a-barátságodnak az-embër?
Të magad, óh kér'lek, tudakozz'd ott-ben *a biró-tól!*
E're felel-'s: ha vadjon lëlkî-ësmérete nêki.
Iljen *ëszëm-iszom-társnak* a-tanátsa leg-inkáb,
ha javasol-'s ëlëget, *pók-buló*; nëm maradandó.
Ha valamit nyertëk-'s *bazugúl*; *fog-lënni bazuggá*:
mert

(*) *Particula* haecce est ex iis *postpositionibus*, quarum in ipso Opere sum habiturus rationem. Antiquitus scriptum *végde*. Compositum ex *vég*, modus, ratio, causa, finis; et particula *de*.

(**) *Csina*, munka; a rad. *Kün* (*csün*).

mert, el-vár'd, *fog-hazúdni* idővel mind *a-hazugnak*,
mind pedig ȧnak, a-kì a-*hazugſágnak hive* könjen.
El-nyeli azt valahára a-*tengër* avagj *Duna*; mëg-láss'd:
vagj pedig a-nagj, igaz, ISTEN, valahogj *mëg-emészti*.
Monddom: az-illj *levesës s pobaras társnak* jȯ tanátsa
pók-haló: ſzöttön ſzövi rëggel s estve magának:
üldögel ȧ-kőzepén: lesi ȧ-legyet; iszsza a-vérit.
Csak *ſzövöd ȧ-hálót*: neki termëttél të të haspók.
Edj kis hazudtod-al nyerhetsz *ëdjj-ſzër* nagy ebédët
vagj vacsorát. Nyereſég: *háromm*, *négyy*, húszas a-'sebben
mëg-marad. Ugj-de nagyȯb kárát vallod në-talámtán.
Ingyen ëlêg van imé most: nëm *mértéklëd* az-ingyent.
Jaj! ha találsz valamëlj *nyavalyát-ís* nyerni azonban:
majd ötven aranjat-'s këll költeni ſzázat-is ȧra:
még-ìs nincsen egészſégëd; nincs haszna fejednek.
Hagy' d-el *a-hize kënyért*: në hazudj ſoha: vëd'd-magad'-eszre.
Eszbe-vëhet'd: hodj *az-Iſtennek félelme a-főbb czél.*

A-fele-mássod-hoz së lëhet ſoha lënnëd *igaznak*
e'-nélkül. Soha azt *ſzentül* s *tiſztán së ſzerethet'd*
e'-nélkül. Ha van-ìs e' világnak módja-ſzërinten
köztetek olj feslëtt ſzeretet; nincs istenës élet:
ördöggel keztétëk: ugjan ſzolgáltok-is annak:
annak ajánljátok *ſzaporátokat-is.* S a-ſegít-mëg

bennetëket: s a *fugallja*, në féljetëk; eltëk, *el-éltëk*:
barmaitok szaporodva tenyésznek : *a-föld terëm* úntig :
lêszën eső bőven; lêsznek szép száraz idők-is :
rëndi a-természetnek ugy áll; nëm változik épen!
Mind el-nézi darabb ideig s el-szenvedi a-Mënny.
Majd ha a-*fëlböket mëg-tiltja* sokáig *a-földtől*;
majd hà bènetëket *pusztit*, s *rëttegtet* ëgjêb-ként;
majd ha *parancsol* a-sok *nyavalyáknak* az-ÚR a-nagy ISTEN;
honnan jőnek azok, mëg-tudván eszre-jöhettëk:
s eszre-jövén, mëg-tértëk ő-hozzá e' gonosz ûtból :
hodj lássátok; *az-ISTENnek félelme a-főbb czél.*

Nëm lëhet e'-nélkül igazán *tisztëlnëd* e' földön
sënkit: ugjan soha *nëm* lëhető tisztëlnëd eléggé
azt, ki *tanit*, ki *nevel*, s a-ki *nëmzëtt*, és *fogadott*, s *szült*.
Tiszta s igaz *szeretet* soha *gyermëkeid-bëz a-nélkül nëm lëhet*: âm benned-'s lêdjën indúlat azokhoz
természèt-el; a-mint à-borjá-hoz a-tehênben.
Hát nëm akarsz-è lënni *különb* s bölcsèb *a-barom-nál*
e' részben-is? a-ki à-nál mindënben okosbb vadj.
Nosza azért, kér'lek, mindën *nevelésnek a-czélja*
mind *ott-bonn*, s *az-Oskola-bázban*, *akár-bol* ëgjêbütt,
az-URnak félelme lëdjën! *fő czélja* pediglen!
Mindën ëgjêb tudománjt könjen mëg-âd ISTEN *a-mellett*
Magzatod igj soha sëmmi időt nëm veszt-el hiában.
Igj, mëg-láss'd, hodj fogja *valóba szeretni* szüléit:
igj

igy lêszën *kedvess atyafi*; jô barát; *igaz embër*;
s igy lêszën igazán Hazafi, és hív a-Királj-hoz.

Óh dè mènyi időt el-veszt ma *az-oskola' gyermëk*!
Többire *à-nevelése* akâr-hol, mind *idő-vesztés!*
Mindën ëgjêb tudománјt hà tudna-'s: mint hodj *a-mi fõbb*
még *nëm tudja*; azért nëm ëgjêb, csak ëgj-*ostoba magzat.*
Fájdalom! Óh bizonjára igën-nagy fájdalom ez! ez!
e' jónak hodj ilj akadáljja vadjon e' Hazában!
Im' az-időt a-*Dëák Nyelvben* el-töltik *egészen*:
mëljnek-is âm kevesen vëhetik hasznát. S âm a-tőbek,
hodj-ha *ſzabad ſzáj-al* ki-mëhetnek az-*oskola' porból*,
tarló-módra maradnak! ugjan mëg-lësznek aratva!
Anjit *fáradtál bijjába*: hiában a-ſzántás!
Képzeltél *örömet*: *bijjába* van ànji *reménſég*!
A-*magodat* sëm adá-mëg imé mind e'nji vetéséd!
Nincsen imé, látod, *tudomány*! nincs sëmmi *kedjësſég*!
Im' a-*dëák nyelve*-'s à-*porba esëtt*! Mi a-haszna?

Már a-të *kinn* s *ott-bonn-lévő nevelésëdet* ëdjütt
fël-vëszëm; és valamëlj *példába* jelëntëm előtted.
Têgëdet ên valamëlj *kertész-gazdának* itél'lek.
Szélësen és hoszszan nagj *meszsze* ki-terjed a-*kertëd.*
Mëlj okon azt jô *kerités-el nëm győzöd egészlen.*
Tësznek azért à-*barmok* igën-ſok kárt a-*vetésben*:
a-*vetemént el-ëszik* hèly-el hèly-el, s *lë-tapodják.*
Honn' s *idegën lúdak* nyájaștól *benne legelnek.*
Ejtſzaka még nappal-'s *a-lopók bordják a-gjümölcsët.*

még *nëm-is érik*; imé *fzabadon veri* mindën a-fzélën.
Tjúkaid-is àz-*égi madár-al* âm ërtenek ëdjet;
vagdalják a-*javát* s à-*zsëngéjét* a-gjümőlcsnek.
Tágas a-kertëd igën: *legëlőd*-'s *réted*-'s vadjon àban:
*a*bban ëlêg *rozsod*, *kölesëd*, terëm; és *zabod* úntîg.
Nëm mondom s nëm itélëm *a-főldet* fzínte foványnak:
fzépit a-búzának-'s mëg-vallhatná; csak akarnád.
Óh csak akarj'd; mëg-termi a-*fzép kivánatos* árpát-'s.
Mint *basznál a-tüdőnek* az! âm hallád oda-fëljebb:
azt élhezti: a-*fzód-is* lêszën az-által *erősebb*.
Jól mëg-nézëgetém à-kertëdet e're s amàra.
Ottan lënne a-*mébesnek*-'s alkalmatos állás.
En mëg-vallom előtted; igën fajnállom a-dolgod'.
Károlom ezt: gondatlan avagj roszsz gazda vadj embër!
Károlom ezt: nëm akarsz épen termeszteni *fzőlőt*:
hodj *ënnéd* s *innád* a-magad munkája gjümőlcsét.
Tégëdet *à-bor*, *az-árpa*, s *a-búza* tëhetne erőssé.
Masnak-is e'-képen bizonjos *basznára* lëhetnél.

Mint-hodj puszta avagj parlag-formán van a-kertëd:
s el-hagyod igj magadat; nëm lévén gondod azokra,
mëljek ez életben *főbbek* s *basznosbbak*: ezérten
Isteni gond-viselés nincsen: im' e'-vôlna *kerités*.
Këll bizonj (*) à-kertëdnek e'-nélkűl lënni bitangá.

Ám

(*) *Bizonj*: proprie, *necessario*.

Ám ſoha *nëm lészën* elëgendő *baszna e'-nélkül.*
Sëmmi gjümölcs nincsen olj tetsző s
kedves a-ſzëmnek
mint az-*értt ſzőlő.* Helyës ábrázatja mi-bènünk
à-kedvë és *jó indúlatnak*: a-mëllj bizonjára
ISTEN-előtt kedvess. E'ből folj mindën ëgjêb
jò.
Forró mustja penig ſzép ábrázatja a-*ſzívnek*,
ha *buzog* âm. *Ugjan-azt* ábrázalhatja-ki *à-bor*;
csak lëdjën *állhatatos*, *búzgó*; s ſoha tetje në lêdjën.
Moſtan a-*tiszta* kövér *búzának* a-tiſzta *veséjét*,
s annak a-*tiszta fejér liszt-lángját* vëd'd-tël eszëdd-el:
ez ez igën-ſzépënn s nagy erőben adja elődbe
a-JEHOVÁnak az-*ő-félelmét*! Szépp csuda
példa!
Szépp s csuda példa bizonj! *Tisztán-*'s këll félni,
ſzeretni,
a JEHOVÁT: a-*ki* jól látja s vi'sgálja vesénket.
Ó a-rëttenetëss, dicső, ISTEN, ki *magá-ért*
ſzërze mindënëket: ſoha nemm engedheti *másnak*
az-ő-dicsőſ'gét: hát méltán rëttegi mindën.
Tiszta Szívet kíván ő Szent Fëlſége mi-tőlünk-'s:
mëg-tisztúlt kezeket kíván és *tiszta veséket.*
Sëmminek állítsunk mindënt; mindënt e' Világon,
Ó-érette! rëá térjën ëgjedül a-dicsőſég!
E'ben áll, röviden, az-Iſteni-félelëm; e'bbën!(
Këllene, látod, *ezën* ſzép *búza kövérivel* élnëd!
Këllene, a-mèlett, vidámſágodra; a-*bòr-al*
ſzívedet-újítnod, s, *mëg-erősítnëd* magad' azz-al!
Kér'lek, azért, Szívem, à-nagy Iſtenre! në vess'd-
mëg:
élj ezën két-féle ajándékával az-ÚRnak!
E'-képen, hid'd-el, az-*egész kertëdnek* a-*baszna*
mindën-kor' bizonjos s állandó lêszën, a-míg élsz:

csak-hodj, okos lévén, ſoha mëg-nè-vessed *az-eszközt*;
mëlj *ſzükſégës* igën s *alkalmatos* arra *a-végre*.
Azt-is elődbe-adom: már itt van nyelvemën a-ſzô.
Vess *árpát ëlëget*! ſoha nè kíméljed erődet!
s azz-al, a-míg élhetsz, táplal'd, èlhez'd a-tüdődet,
hodj *ſzádból foljhasson* erőssen, *mint patak*, à-*ſzód*:
Lêſzesz igën ſzép, teſtës, egészſégës, piros, àtól.
Lêſzën erőd àtól: s ültetsz *ſzőlőt-is* öröm-el
Préselëd à-*mustját* örömeſt, s *vígan* iszod *a-bort*,
Jő nekëd âm kedved *búzát-is* vetnëd, aratnod,
bőſég-el: s örömeſt részeltetsz másokat àból.
Juthat moſtan eszëdbe, hiszëm, mî vôlt a-beszédëm;
a-mi-időn metszém s takarám az-*árpa-vetésëm*'.
Mig të-magad vetnél s a-magad ſzámára aratnál;
nêkëd-is âm bőven s örömest-îs juttatok àból.
Mint-hodj *az-árpának kívánatos* és *nagy* a-*haszna*:
s mint-hodj igën *ſzeretëm magam-is* (ki-nëm irhatom aztat):
annak a-példájában akartam rakni elődbe
e' *mi* bëcsës *Nyelvvünknek* az-ő ſzép, s drága, *mi-vôltát*.
Mëg-lëhet âm àz-al *mindënt magjarázni* idővel;
a-mit à-nap-alatt *kíván jól tudni* az-embër.
Várj csak idő't! *mindënt* ki-fogunk mi *fejezni*, ha élünk.

Moſtan azért jól-jól mëg-gondolván a-*tanítást*
és *hasznos nevelést*, à-mëljel tartozol embër
gyermëkeinek; ugjan láss'd, mëllj *ſzükſégës a-Nyelvünk*.
Noſza azért főzzünk *árpából*; az-*anja-téjből*;
mind-

mindën ſzép eledelt! készítsünk à-jô *vajával*
mindën jô íző falatot! s *a-kövérive!* éljünk!

Én valamit kérdëk: moſt àra feleljën *a-lëlkëd.*
Ha këll-è *a-lëánjodnak-*'s *a-belyës jó tanitás?*
Ha këll-è mindën-kor' *az-Iſteni-félelëm* ának?
Ha këll-è *a-ked ës nevelés* mint, ſzínt' *a-fiadnak?*
S këll-è *à-két-féle Nëmët ëdj régula-által*
az-URnak félelme-ſzërént oktatni, nevelni?
Ha këll-è *ott-bonn*; valamint *az-Oskola-házban?*
Ha këll-è *mindën belyekën*; *templomban*, *akár-hol?*
Ha van lëlkëd: *Igënt* s *Ugj-vant* mond e're bizònjal.
Jó felelet pontban. Dè nincsen mód e' dologban.
Gondod igën *kevés à-férjfira*; *kevésb a-lëánjra.*
Nëm-'s lëhet az más-ként: mert nincsen mád a-dologban.
Mert ím nagy akadálj *a-Dëák Nyelv!* Ez a-tanúlás!
Mindën időt el-vesztnek: egész hijjába-valóſág.
*Ezt-*is imé *csak a-férjfi* tanúlja: ha lënne belőle
vagj *ſajt*, vagj valamëlj *túró*; vagj *gyúrni-*valócska.
Ugj-dè këll ának majd többire válni *ſavóvá*:
s adják à-disznónak: avagj öntődik a-földre.
Gyermekëd igj lêszën *büvánjá* s csúnya fovánjá!
Nincs Eledel! Tudománj nincs! Iſteni-félelëm ób nincs!

Mènji időt veszt-el *a-dëákzás-al* csak a-férjfi!
Több az, *a-ki ſoba mëg-nëm fogja-tanúlni* e' nyelvet:
néhëljik pedig âm *későre ba érti-mëg* aztat.
Hát az-alatt sëmmit nëm *borda rakásra* magának!
Nëm gyüjtött *eledelt*: *üresen* s *ébën* marad hôltîg!
Rágódott ëlëget: de mit sëm nyelt a-gyomorba!

Nëm csuda, hodj halavánjka, ſzëgény, és csúnya
ſoványka!
Têdj-fël akâr *ött-ſzázat* âm, à-ki *dëákoza* úntîg.
Hodj-ha találsz *ëdjjet*; kinek ugj *basznált* a-*dëák-
ſzó*
mint maga kívánná: ha találsz, monddom: ſok
az ëdj-ſzër:
Tédj-fël akâr *háromm ezëret*! Ha találsz avagj
ëdjjet,
a-kinek ugj használt; a-mi-képen ên ên akarnám;
hodj-ha találsz, monddom, kőzülökk *ëdjjet*: ſok
az ëdj-ſzër.
Nô már, kér'lek, ugjan kér'lek! mint nézëd a-
többit?
Ugj maradott némëlj mint *à-kóró*, vagj a-*ſzéna*!(
Némëljik mint ëdj *ſzáraz-fa* 'a-kertbe vagj erdőn!
Némëljik mint tüzre-való *füz-fácska* a-viz-nél!
Némëljik kőzülök még-is mëg-termi *a-makkját*!
Némëljën terëm ëdj, kêt', esztendőbe *vad-almá*!
Némëljën *ſavanyú* vagj *férges* kerti gjümőlcske!
Ablaka nëmëljnek gyönyörü s *árnyekos a-fától*:
nyughatik, alhatik, à-házban à-nyâri melëg-el.
Majd farag olj'k *palczát* ő-magának *gal'gonya' fá-
ból*.
Olj'k pedig a-*ſóm*' vagj *füz-fából* törhet *akó-fát*;
s ugj mëgjën à-*templomba*: ha r'á-ér néha;
tëdjük-fël:
Itt vadjon, âm lássad, mind à-ſzép büszke
dëákſág!
Vêszi talám még-is *valamëlj basznát*: jut eszëmbe.
Már mondhatja imé *tractál*: nëm mondja *taraktál*!
a-mit *ëszik* vagj *iszik*, mind el-ſzámlálja *dëákúl*!
mind *mëg-mondja* neked, valamit láthatsz a-kez-
ében:

puska,

puska, *jëret*, vagj *tő*; *kapa*, vagj *eke-fzarva*; avagj *kés*!
Más-hoz sëmmi *nehéz fzó-ért* nëm mëgy tudakozni:
Judria, *Judiium*, *Incattus*, *Cottus*; maga-'s érti:
ezt-is: *Verfio*; *Reccipe*; vagj *Species*; s *recidiváz*;
ezt-is ugjan: *Tropus*: és *Major*; *Conclufio*: *Per fe.*
Nëm gyözném ma egész nap' elő-fzámlálni, *a-mit tud*:
s ëdj *árkusra* lë-nëm-tudnám irkálni egészen;
mint tud ezën el-aszott *bitván kórtknak* örülni!
Sok pénzit s idejét; *iljen örömének* az-árrát,
nëm vesztëtte hiába! magának örülve örülhet!
Illj öröm-ért a-fiától sëm fzánhatja, së tiltja,
költségét: az-után ának még jòban örülhet!
Nëm vëszi-eszbe, hodj őrülés az-iljen örülés!

Kér'lek azert, Hazafi! kér'lek, hallgass ide ên-r'ám!
Vëd'd-magad'-eszre, Szívem! nè mënj *a-bizonjtalan útra*.
Ám mëljik lëdjën *à-bizonjos jó régula*, s *esz-köz*,
mëg-mondám: tarts'd kézbe: tudom, *mëg-nëm-csal a tégëd*.
Ez Orfzág útán bizonjossan el-érëd *a-jó czélt*.
Im' a-kegyës *Termëfzet* adá neked *az-Anja' Nyelvet*!
Im' a-mi-kép' ki-fzopád; moftan-is *fzádban az-izi*!
Këllemetësfen *itatja magát*: *izint* nyelëd-azt-lë.
Mènél többet iszodd; annál kívánhatod inkább.
En tudom, igj nëm këll *fúró* s *töltsér a-fejednek*!
Nëm lëhet irtóznod: nëm lészën *rajta erő-fzak*.
Tátts'd-el csak fzáj'dat! *foljton foljik* àba *foljó-víz*:

s mint

s mint az-egészségës levegő-eget, ugj nyeléd-
azt-lë.
Nyelve nyeléd: têgëd frîsít: soha *nyelni nëm únod*:
újúlván újúlnak a-belfő részeid àtól:
élhed igën a-tüdőd: vìdúl és buzzog a-szîved:
örvendnek majdan örvendve veséid az-URban:
a-fejed, el-hidjed, be-merűl az-örömbe egészen:
tapsolnak tetemid: szëmeid villognak a-lángtól.
Majdan a-sok *tó-állások* bővülni të-bèned
kezdenek: és, majd, *mindën-féle pataknak az-árja*
mëg-tódúl: s mëg-telnek az-*árkok* gazdag
esővel,
Kútaidat mëg-tölti a-lassû s zápor eső-vîz.
A-bëgyek óldaliból élő források erednek.
Még a-*bëgyek tetejéről*-ìs folj zúgva a-hô-vîz.
Mëg-telnék mindën *tavaid*: nëm látni a-partot.
Onnan azért mind à-*sok-féle vetésre lë-foljnak*
a-vizek: és lêsznek bizonjára *kövérek a-földek*.

Látod azért, Szîvem: nincs itten *sëmmi ne-*
bézség.
Mind ëdj *férjfi*, *lëánj*: nincs kőztök sëmmi kül-
önbség.
Négy vagj *öt esztendős*: már száll a-fejére a-*barmat*!
Hatba vadjon: már-ìs be-veszi az-*eső-csëpëg-*
ését.
Hétbe vadjon: már-ìs à-*forrást* bê-vëszi könjen.
Nyólczba vadjon még csak: dè már-is el-iszsza a-
záport.
Nézz'd! a-*foljó víz* imé foljik à-szájába *kilentzre*.
Tízre pedig még à-*zúgó patakot*-'s nyeli könjen.
Majd az-után mindjárt *à-földnek az-árja* mëg-indûl:
a-*tudománjt* az-ártatlan *kis gyermëk-is önti*:
nëm fogy rajta csudad; mindën kérdésre felelget:
nëm fogy rajta csudad; këll kérdésére felelnëd:
s ör-

s örvendëzve csudálod az-ő' fok-féle beszédét.
Férfi, *lëánj* - gyermëk, *kissèbke nagyòbka* korában.
Oskola- házban, akâr *ott-honn*, vagj akâr-hol egjêbütt,
mëg-láss'd, illjen ajándékot fog-nyerni az-URtól:
mind, *a-mit* embërnek *fzép tudni* a-Napnak alatta,
mind, monddom, *mëg-kapja*, tanúlja az-*anjja-tejével*:
csak lëdjën âm *mindënbe tanúlt*, s *nagy-okos*, jò Tanító,
a-ki férényen, *igaz lélëkkel*, éjtfzaka, nappal,
azt oktassa *az-Iftennek félelme-fzërinten.*

Ez bizonjos, mindën ki-fogás-nélkűl; hodj előfzör
s többire fzűkfégëss à-*fzent tudománjra* tanítni:
rëggel s *eftve* kivált abban gyakorolni kedjëssen:
mindën *napnak* a-*fërtálját* fzentëlni csak *e're*
nëm lêszën fok igën: s ugj lêdjën gondod *ëgjébre.*
Mint: a-*Terëmtésnek* mindën *munkáit* elő-vëd'd;
s rëndivel *ëdjek-ként*, s lassan rakogassad elébe:
micsoda lêdjën azokban a-*Mënnynek a-czélja* kivált-kép'?
és hà vôltanak-è *más végei* bennëk a-SZENTNEK;
ki ëgjedűl *fzentfëg*; ëgjedűl *bölcs*; mélj a-tanátsa!
és mi okon tetszëtt az-ÖRÖKNEK, a-fzent JEHOVÁNAK
hodj azokat mind e'-képen *rëndëlje*, fzërëzze;
hodj, *más-kép' nëm*, hanëm *mind igj* alkossa, terëmtse?
és mi okon tetfzëtt àz-UR ISTENNEK akarni
és engedni, hodj igj változnak idővel idővel?
s mik a-*tulajdonfági*, *mi-vóltok* s *basznok* azoknak?

s mindën czikkëlyëket fël-vévén, ſzépën okoskodj :
s épületre-való *tudományokat* hozz-ki *azok-ból.*
Ha valamëlj állatba vadjon *mëg-rovni-való*, s ſzép :
rovjad-elébe: tëhetsz tudománjt-is nêki belőle.
Lêdjën akármi kicsínj *állatka*; *virág*, vagj ëgjêb *fű*:
mindënről a-ſzërént elmélkëdj, mint a-tudósok;
a-kik a-*terméſzetnek* a-*dolgát* fejteni ſzokták 3380
s bölcsen mëg-vi'sggálni: *dicsérik az-URat* azonban.

Vëd'd-fël az-*embërnek lëlkét*, s mit mondnak a-Bölcsek,
ad'd neki értésére: s előtte azònal okoskodj:
és, *mi-képen okoskodjék* ő-'s, ſzabjad elébe:
mëg-láss d, hodj mindënbe kövess *természeti rëndët*:
vonj âm elébe *ſinórt*-'s, à-mëljet eszébe vëhessën:
s mindënëket rënd-el mind à-nál-fogva *ſinórozz.*
Vëd'd-fël a-*testünknek nëmesèb* s *ſzëpb részeit* osztán:
Vëd'd-fël *edjek-ként*: közülök mert mindënik adhat
két' órára-való letzkét mindën-kor' először-'s. (3390

Ültök avagj jártok, s fétáltok *a-kertben, akárhol*;
ësztëk, avagj mûlattok; a-mi jön a-*ſzëmnek elébe*,
àról elmélkëdj; vetekëdj ő-vêle; s okoskodj:
ő't-is okoskodtass'd; hodj tartsa magát *a-ſinór-boz.*
Mindënből valamit fejts épületre, haszonra.
E'-képen ſzoktassad a-ſzép erkölcsre, ſzokásra.
Anjival inkább-is, a-midőn *à-testi tagokró!*
elmélkëdsz; a-*kedjës* jô erkölcsökre *tanítsad*:
és mindënben az-*URnak imádására* fël-ébrezz'd.

S

S hodj-ha *ſzëmébe*-'s esik valamëlj *morſácska*
va' (*) ſzálka;
àva' (**) *legyecske*, s ëgjêb *bogaracska ütêndi-mëg*
aztat:
vagj ha csak ëdj *tötöl* fog-mëg-ſzúratni va' *mébtöl*:
vagj kissé-'s valamibe találja-*mëg-ütni* a-*tagját*.
el-në-felejts'd; mindënbe fohászkodtatnod az-
UR-hoz
ſzükſég: ki-nélkül ſoha sëmmi nëm eshetik olljan.
És ha a-ſzájából ki-találánd-esni falatja:
mondja buzogva; *URam! én Atjám! nincs érdem-
ëm* e'rre-'s.
Gondoltass'd-mëg vêle a-járását *az-időknek*-'s:
a-*ſzelet*, à-*bavakat*, s az-*esőt*, s à-*mënny-követ* épen.
S ſzámlálhat'dſza elébe, hodj, *à-ki terëmti*,
va' *ſzërzi*,
mind ezëket ſzabadon, *ugjan-az* rëndëlte terëmt-
vén
a-*Terméſzetët-*îs, mëlj *mëg-nëm-változik*, *ugj áll*:
s *hodj*, *ez-okon*, *az-Iſtentől el-tére ſok embër*;
még pedig olljan, à-ki magát gondolja *eszësbbnek*.
S a-mi-idön *à-föld hamar indúl* s *rëszket* alattunk;
s ha *villámlik*, avagj *mëg-csattanik*, és *dörög az-ég*;
mint-hodj a-*terméſzetben* âm ugj këll lënni; ez-érten
a-*ſzívét fásítja*; *keménjebb* bizzonj *a-kö-nél*;
e'-koron ő *nëm rëszket*; imé csak *mëg-sëm-is indúl*;
vagj hodj tetteti: mindën-kép' *barmabb* a-
barom-nál,
mëlljet ama buzgó Dávid Próféta mëg-említ.
Várhatnánk, ez igaz, hodj, a-hol nyomtatta-
tik a-könyv,
këllene inkább-îs mindënnek félni az-Iſtent.
Még-'s tudok ëdj helyet, à-hol igën r'á-ſzoktak
e' ſzóra —

Hall-

(*) *Va'*, *ava'*, pro *vagj*, *avagj*. Vid. ℣. 4208. c.

Hallgass! Ám igj okádnak akârmire tréfa ſzokásból.
Innen esëtt, hodj *a-mënny-dörgésre-'s ugjan-ugj okádott*
kêt' barom àva' bolod ifjû. Hallottam e' füllel.
Mëllj-'s némëlj ſzandék-al esëtt bűn-nél tetemësſebb.

E'-kor' mind az-*írott* mind à-*termêſzeti törvénjt*
ëdjſzër-s-mind magjarázz'd: s mindën napon e're-is el-ſzánj
kêt' órát leg-aláb: a-kis elme az-által öregbül.

Már valamëlj, ártatlan, okos, *játékra*-valócskat
mondok: adom-'s, kedveltem Hazámfia, bizva, tanáts-úl;
eſtve-felé àz-al mûlattatgass'd az-*eszëcskét.*
Ad'd tudtára; mi-kép' këll *ſzámot- vetni parasztúl.*
Mëljet előtte nevezz inkáb *babozásnak*, a-*babtól.*
Ám kaphatsz ſok-féle s *elég ſzínű babot* arra.
Mëlj-el az-ért könjèb *ſzámoznod*, mint-sëm ëgjêbel;
mert nëm këll *líniák-al*, avagj veszſzők-el, ëgjêb-el,
a-ſort nêki különböztetni, ſorozni: a-nél-kűl-'s
mëg-tudhatja *ſorát* à-*krajtzárnak*, s a-*tizesnek*;
ugj à-*búszasnak*, s a-*forintnak*, *aranjnak*, a-*rëndit.*
Mindën ëgjêb dolgot, lêdjën à *ſzáraz* avagj *híg*,
próbálgass-mëg előtte: gyakorljad mènjire ſzűkſég,
mind a-nagyòb s kissèb mértéke-ſzërint a-dolognak.
Moſt-is igën-hasznoss: még-hasznossb lêszën idővel.
Azt tudván, az-után *írni* s *czifrázni* tanítgass'd.

Mìg-nëm a-*ſokſzorozásra* tanítgatod őtet: előre
öszve-adás-által ſummáltass'd-öszve a-ſummát,
mëljet

mëljet *ſokſzorozás*-által këll s këllene tudni. 3450
Sokſzorozásra-való ſummáját ànjiszor îrass'd ;
mènjit a-*ſokſzorozó ſzámának* az-ëdjike mûtat.
És a-mit *öszve-adott* az-ëdjike-által, ugj írass'd;
ëdj-másnak hodj essën *alája*; tîzes a-tizesnek,
s ëdjes az-ëdjesnek, s ſzázas ſzázasnak alája.
S a-mit a-*ſokſzorozónak a-tízese-által ád-öszve,*
îrass'd azt *à-tíze-alá* az-*öszve-adottnak*:
s e'nek a-*tíze* amànak a-*ſzáza*-alá fog ugj esni:
s a-*ſzázas* czifrája mëgyën az-*ezërnek* alája.
Mëg-láthat'd; a-*ſërénj elmécske* rëá-ſzokik ára: 3460
még hamaráb végez, mint más à-ſokſzorozás-al.
Mondom, a-mit próbálva tapaſztaltam-mëg elégſzër.
Már-is imé *kettős basznát* vëszî, mond'd-mëg, a-*ſzámnak*:
s még az-után többet; ha elő-vëszi à-mire ſzükſég:
lêdjën akâr-minêmű embërke s gazda belőle.

Kér'lek, azonban az-elméjét az-égre emeltess'd!
Gondoltass'd-mëg vêle *kevés idejét* s *röv'd életét*
a-gyarló embërnek, akâr-ki lêdjën, e' főldön:
hodj az *ſzent Tudománj-nélkül bijjába-való* mind.
Ad'd tudtára, mi-kép' këll *ſzámot-vetni kedjëssen.* 3470
Hodj *Mőses* s *Dávid* ſzava s lëlke-ſzërint könyörögjön;
sőt mindën órába fokászkodjon az-ÖRÖK-höz,
arra taníts'd: s ſzoktass'd; *gondolja-mëg à-maga végit:*
mondván; " *Ó mi-URunk,* ſzent-ſzent JEHOVA, *taníts-mëg*
" *minket, mëg-tudnunk jól à-mi-napinknak a-ſzámát,*

" *bodj járjunk igazán, ſzentűl, bölcs ſzível előtted!* '
Ez a-*valóſágos ſzámlálás* : adjad eszére.
És ha *mivel ëgjebet*; ſoha nëm mondhatja az-emběr
életnek; mint-hodj *nëm ugj éli* ez életët embër,
mint Iſten kívánja s akarja : *nëm arra a-végre*
éli, a-mîre az-embërt à-JEHOVA terëmté.
Mond'd inkább, akarom, *mëg-bólt életnek; baldlnak.*
Vévén ezt a-ſzivecskéjére a-gjënge tanítványj;
kérd'd-mëg ugjan; vajjon már *mit gondol* ő-magában?
Nëmde nëm illendőbb s gyönyörűbb-è *mindën idöcskét*
tölteni basznossan, hodj öregbűljön s gyarapodjon;
ſzámot-is adhasson ő-magának mindën időről;
mindënik (*) óráját s napját drágára bëcsűlvén;
ànjira, hodj *ſzámot tudhasson adni az-URnak?*

Oſztán adj neki más *játékocskát* a-kezébe.
Mindën-féle *terëmtésnek* mûtass'd-mëg *a-képét.*
Ugj-de, kinek micsodás természete lêdjën, előkér'd.
Gyakran-is e'-képen *emlékëztessed az-elmét.*
Bizz'd ő-magára: në lêdjën az-által *sëmmi erő-ſzak.*
Szoktass'd elméjét más-kép'-is *az-emlékëzésre.*
A-fűveknek az-ö-*nëmeit* s *formájokat* îrva
nêkie mëg-mûtogass'd; az-után a-kertbe, mezőben:
és mindën *erejét* ki-fatsar'd: hagy'd tudja *a-haſznát*:
hodj mindënben az-ISTENnek dicsérje hatalmát!

Nêkie

(*) Comprehenſiuum *mindënik* proprie ſignifica *unusquisque*; uti hic etiam: aſt quuidam plebi potiſſimum interpretatur *utrque*; et nobis frequenter.

Nêkie fekte-előtt nêhánj *csillagzatot*-is mondj:
s ugj magjarázz'd, hodj az-elméjét *fël-emelje az-égre*:
hodj annál méljèb gyökeret verhessën ő-benne
az-URnak félelme; lëhessën *eszëssbb-is azok-nál*,
kik haza mëg-térvén *idegën nagy-meszsze helyekről*,
e' tudománjt tudják: de ſzëgényëk balgatagókká
lëttek azonba; mivel nëm bölcselkëdnek ëgjëbről.
Hisznek a-*Terméſzetnek*; ëlêg! s nëm félik az ISTENT!
Fël-púffadtak igën, lévén *Chriſtus-tagadókká!*

Más napi játékát akarom mëg-mondani immár:
eſtve-felé àz-al mûlattatgass'd a-kis elmét
Csak röviden *oszd-el e' Világot* előtte, a-mint këll.
S a-*Fejedelmünknek Birodalmait* el-ki-nevezgess'd.
És értess'd-mëg a-mit ſzűkſég tudnunk *a-Hazáról*.
Mond'd-mëg, *ëgjéb Föld-nél* mi okon tarthatni *különbnek*.
A-*Haza Törvényét* az-után, ſzámlál'd, s *a-ſzokását*.
Több napi játékára lëhet s këll hagynod a-*több Részt*.
Rënd-el elébe tëdjed mindën Részét e' Világnak,
s ad'd tudtára a-moſtani, régi, ſzokásit azoknak,
s mind azokat, mëljek hajdan történtek azokban.
Edjnéhánj nap-után à-*mëg-lëtt dolgokat* adjad
érteni *mind*: de formálgass'd s gyakorol'd azok-által
nêki az-*erkölcsét*: s a-kis elméjét fël-emeltess'd;
hodj *mindënben imádja* velünk az-uraknak az-URát.
Hodj-ha elő-fordúl oljan *hiſtória* néha;
mëlj az-*alázódásra* igën-jó *példa-tanúſág*:
rág'd jól à-ſzájába; be-töm'd a-fülébe erősen:

ſzínt'-ugj mint más-ſzor, a-mi-kor' à férgeket érté;
mire-való à-*balba*, *tetű*; s à-*ſzúnyog*, a-*légy*, s *pók*,
hodj az-*alázódásra* rëá-ſzokjon, ki-tanúlá.
S mire-való im' ez-is, hà *rágják* s *csípik* az-embërt
a-nagj két' lábúk? ugjan-arra-való dolog az mind.
Igj a-*kevélyſégnek* mindën *magvát* ki-keresgél'd;
s áskál'd mindën-nap': në lëdjën *ördög' fi* belőle.

Látom, a-gyermëknek, hodj *a-téj-foga búllani* kezd már:
hagy'd húlljon! majdan fog-nőni helyébe *erősèb*:
majd *à-hús-eledelt* könjèben rágja s eméſzti.
Készíts *grädìcsos liniát* s *czirkalmot* ő-nèki.
Nêki *ſinór'* s *'ſzëgelet' mértékët*, noſza, ſzërëzz már!

Nőtt foga, látom: *erőske* pedig, s élëske a-hús-hoz.
A-kis *malmain*-is könjen őrölhet: erez'd-mëg!
Lásſuk! hà vadjon-è beñed s ő-beñe *okosſág*!
Moſt vëd'd, kér'lek, elő, mit tudsz; s *mint bánsz a-kicsínj-el.*
Itt van a-meſtërſég! në lëdjën hodj sëmmi *erő-ſzak.*
En ugjan ezt-is okos *játék formának* itélëm.
Sőt tudom-is; iljen mód-al mind többre mëhetni.
Már *à-czifrázásba*, hiszëm, gyakoroltad ëléggé.
Mint *à-ſzámokban* két-féle haszon van először:
mëg-mondám; ſzépën *múlatja magát* azok-által:
moſt hozá tëszëm ezt-is: *az-elméje öregbűl*;
ſzínte *azon két' baszna* vadjon *à-czirkalom-által.* (
Az-esze, már ëdjſzër gyarapodván, többre-is érhet:
moſtan ezën *nebezèb játékot*-'s kapja öröm-el:
csak-

csak-hodj az-elméjére vigjázz; módjával igazgass'd:
mëg-lássd; fog-*gyarapodni sokat, gyarapúlva napokként.*
Itt-is az-erkőlcsére kivált-kép' lêdjën a-jó gond.
Itt hamar eszre-vëszi, hodj ő-is *tud* már *valamicskét.*
De të nè enged'd puffadni, dagadni, szëgénykét:
a-ki tudatlankáb, azt nè csúfolja, nevesse.
Mint à-kik, idegën Országokról haza-jővén,
e'. tudományt, igën-îs, értik; de azonba bolondok: 3560
színësek; és nevetik s mëg-csúfolják a-Kërësztjént.
Fël-puffadtak imé, lévén *Khristus-tagadókká.*
Inkább elméjét az-egekre az-UR-hoz emeltess'd;
hodj igazán s szünetlen *imádja, dicsérje,* a-SZENTët;
a-ki nêki *këgyelmet* ada s *jó módot ezëkben.*
s el-në-mulass'd, mindënn órában az-URat imádtass'd,
hodj neki mind hôltig engedjën *alázatos elmét!*
Vár'd-mëg már *az-ő-élete-béli Hetének* a-végit.
Addig, à-miket el-számláltam, azokban öregbíts'd.
Czirkalmát mindën-nap' elő-vëdje *ëdj igaz órán.*(3570
Mindën elő fordúlni szokott dolgoknak *a-boszszát*
méretgess'd vele; szint-ugj *à-szélit* s *a-magassát,*
s *a-vastagságát,* s *üregét*; még *à-nehezét-*îs.
E'-koron-îs tisztëd lêszën; hodj *a-mënnyre az-UR-hoz*
elméjét fël-emeltessed szép gondolatòk-al.
" Mëllj szépëk s *drágák* az-ő *szent munkái* mi-bennünk!
" Mindën, akâr-mëlljik, munkája *bëcsëssbb* e' *Világ-nál.*
" Mëllj *magas* és *méljségës az-ő-jó-vólta* mi-hozzánk!
" Óh, mëllj *szélësen* és *boszszan* vadjon *az-ő-szerelme!*

 " An-

" Annak *az-ö ësméreti mindën ëgjéb tudománynál* 3580
" *fzëpb*; s *fël-ül-halad* az *mindën ësméretet itten.*
" Mindën ëgjêb ësméret e' földön *sëmmi a-nélkül.*
" Sënki de azt *mëg-nëm-tudhatja* ëgjéb, hanëm *a-fzent,*
" a-ki kedjës, s a-kiben *az-UR félelme* erőt-vëtt;
" s a-ki mëg-*gyökerezve* van az-*bitben,* s *fzeretetben.*

A-*Hete* el-telvén, ezëket terjez'd-ki egészen:
mindën gombolyagot fonalastól adj a-kezébe.
Szőni-való fonalat-'s vettethetsz vêle azonal:
s *fzőni* taníts: magad-is eleinten *fzőjj vele* ëdjütt.
Mindën tudni-való *tudományt* adj nëki elébe. (3590
S ints'd-mëg: az-ISTENnek félelmét tartsa-előtte!

Majd, hà *vissza-jövök* 's élëk, csak kérjed az-ISTENT;
ëdj *különös Munkat* készítëk *a-jó nevelésről*:
mint këll à-gyermëknek az-erkölcsére vigjázni:
mi-módon këlljën *mindën Tudományt magyarázni*:
mi-módon foljtatni: mi-kép' mindënt *ki-fejezni tiszta Magyarr fzóval;* hodj kapja-mëg, *értse-'s a-gjënge!*
s micsoda jó mód-dal këlljën *készítenëd-azt-el*;
hodj lêdjën értt *férjfiú-embër* idönek elötte;
a-mi-kor' altal-*lépte* felét à-*másik Hetének*: 3600
illik tudni; *tizën-kettőre* határozom aztat.
Tizre, a-mint fël-tëttem, a-fzép tudományokat érti.
S már a-*tizën fëljül kettőig* a-*Nyelveket* úszsza:
âm a-'*Sidót* leg-aláb, s *Görögöt*, s a-*Dëákot* ugj érti;
hodj *kettőre* ki-úszsza; s gázol-is annak-utánna.

Tudd'd-mëg előre, fzerettem Atjámfia, tud'd-mëg ez ëdjet.

Ugj

Ugj lëhet à-*Tudomanjt*, à-*Nyelvet*-is, ànjival-inkáb,
a-gyermëknek eszébe napok-ként bê-csëpëgetni;
hodj në lëdjën terhelve az-elmécskéje fzëgény-
nek
sëmmi nehéz, vagj-is *új fzóval*. Tud'd-mëg,
hodj a-dolgot
épen nëm fogjuk nehezítni; mi-kép' ama *Némët*
az-új *Grammaticában* a-*vvort -wort -wort*-al, ëgjéb-el.
Ám lêdjën ő-magának *Quintilianus* a-gyermëk;
minek-utánna ki-gázolhatta a-vîzet öröm-el.

Mint-hodj azért *tisztán magjarúl* këll-îrni, tan-
úlni,
mindënt: hûfégëdre të-is ugj igyekszël, itélëm,
hodj mind azt, valamit *magjarázol* nêki napok-
ként,
jól mëg-fogja, tanúlhassa, s tarthassa hafzonra:
nëm lëhet ên-nêkëm mást gondolnom, hanëm eztët;
hodj à-*fzája magjarr* immár; és *bôv* a-*beszéde*; (
s a-*fzóllásba tëhetfégët* fzërzëtt ő-magának.
Anjival inkáb-is várhatni belőle fokacskát:
ha gyakorolja magát fokk *írás-által* a-Nyelvben.
E'-nélkűl ugjan-is mind à-készt mettzi, takarja;
őrli a-tisztúlt *árpa-fzëmët*-'s, töltvén a-garatra.
Magva vadjon bőven; maga-is már *fzantson* alája.
Sőt, *régën*, *az-előtt* már, mìg-nëm a-*téj-foga* hullna,
mindën napnak az-*ëdj ötödén* ëgjebet në miveljën:
fzántson az-árpának; *vetëgesse-el*, és *borondálja*.
Két-szër-îs, el-në mûlass'd, *mëg-forgattassad*
a-főldet:
nè fzínëlje pedig! *méljen* be-ereszsze ekéjét!
és a-*barázdákat* fzép-*vékonykán* hasogassa!
Ezt-is mond'd-mëg: *két' Kënyeret* vet a-*két-fzëri fzántás*:
de bizonjossan igér, s âd à-*három-fzori hármat*.

Képzelëm, el-hidjed: majdan fog-örülni *magának!*
Gjënge Magjar Csemetécske magán gazdálkodik immár!
Hánja az-ártatlan fzëmeit majdan az-egekre:
énekël, örvendëz, tapfol; dicseri a-Mënnyet!
Hogj buzog! ártatlan lëlkével imádja a-SZENT-ET!
Kéreget az-URtól kis esőt, fzép harmatot, áldáft:
Kéri, hodj à-*kút-fő* el-nè-fzáradjon a-*Hëgyből!*

Kér'lek, ugjan kér'lek, Hazafi! gondod lëdjën e'rre-'s.
A-mi-időn à-gjënge *Magjar Gazdácska* magának
fzántogat: és *czirkalmocskát* mersz adni kezébe:
küld valamëlj hangoss *erdőnek* az-*öblibe* bátran;
hodj ottan *fzántgasson* avagj pedig *irtson* először;
s irtottát *ëdj óra-alatt* mëg-fzántsa napok-ként:
de të magad fzépën *fzabogass'd-ki batárit a-bóldnak;*
ugj hodj à-*ózepén* ëdj *úti barázda* hasadjon;
mëljnek *a-tõbin* mind által-këll-mënni *kërësztül*:(
s ad'd neki értësére a-*fzëpb fzántásnak* a-*módját*:
hodj-hà, tudni-való, *a-barázdáknak* vagj a-*négyye*,
vagj à *bármma*, avagj à-*ketttejë öszve-mëg-ëdjez*
a-végin, aztat mi ugjan *gyönyörűnek* alítjuk.
A-mi-időn ezt *batbatosan* mond'nád: a-fülébe
a-fzós erdőből *bangzik viszszá* neki *à-fzó*:
tetszik a nêki igën: s fog ő *tégëdet* ëdjbe *követni.*
Mindën része vigad: kis fzîvc ki-nyilt az-örömre:
ének a-fzájában: tombol örömébe fzűnetlen:
bangját à-fürűnek tusakodtatgatja fzavával.
Kér'lek a-*két' lábat* különössen nosza *fzorítsd-mëg.*

Mert

Mert az-után jòban s ſzépben tombolhat a-gyermëk,
Hagy'd vîgadjon! erezd! s tomboljon *az-új borig* épen!
Ám *mindën napon ëdj órát* az-új borîg épen!
Majd buzog à-kis ſzája dicsérëtt-el az-ORÖKnek!
Hodj-hà az-UR kedvez nêktëk; s *látjátok az-új bort*:
Kössed a-két' lábát ugj *öszve*, mi-képen el-állja;
s mint van a-*lépëgetésnek meſtërſége*, taníts'd-mëg.
E'-koron inkább-is tombol: Énekre fakad-ki.
Mëljre rëá-ſzokván ëdjſzër, à-ſzája rëá-jár.
Nyelve vîgad, përëg, és tántzol, tapſolva ſzökellik:
Mind újàb dicséretëket mond à-JEHOVÁNAK.
A-JEHOVÁban örül; a-kitől jő *mindën ajándék;*
a-ſzép *barmat*, a-*zsíros eső'* s *termése* a-földnek:
s kitől az-*élő-források* erednek a-*Hëgyből.*

Áldva vadj, óh të kis ártatlan ſzájacska az-URtól!
Bôldog vadj, të kis ártatlan Nyelvecske, a-Mënnyből!
Gazdag vadj, të kis ártatlann Szîvecske, az-URban!
Angjali vadj, të kis ártatlann Elmécske, az-URnál!
Mënnyei vadj, të kis ártatlann Lëlkëcske, az-URnak!
Lëlki vadj, óh të kis ártatlann Embërke, az-URért!
Nô már most láthat'dſza, Szîvem, mi a-*ſzép nevelésnek haszna* ezën ártatlanban; ki-'s *férjfiú embër*!

Már-'s *hárôm-ſzor* avagj *négy-ſzër tizet* ért ez a-gyermëk.
Nëm mëgyën à-Templomba, mi-ként más, *ſzivnia mérget*:
nëm mëgyën ő ſohovâ ugj, mint à-*ſzúnyog a-dögre*:
nëm ſiet ö ſohovâ ugj mint à-*légy a-ganéjra*.
a-méh-ként inkáb keres; ugj, mi-ként *a-ſzëlid méh*:
a-rétën, s hëgyekën, s ſzőlőkbe, mezőben, a-kertben-'s
öszve-keres *mindën-füt*, s *mindën-féle virágot*:
áldva van Iſtentől; azokat kiſérti ſzagolva:
teljes a-torka, rakodtak a-lábai; bordja a-mézet;
s à-*templom-beli ſzin-mézz-el* tele *gyomra, tüdője*:
ő oda nëm mêgyën, mi-ként más, *ſzivnia mérget*.

Të pedig óh *nyomorúlt gazdácska*! të túnya! të álmos!
Të të halni-való s fêlig mëg-hôlt *puba kertész*!
Të föld-höz ragadott! të të bôldogtalan embër!
mit várhatsz ëgjebet mind *e'nyi örömnek* helyëtte?
és mást mit várhatsz az-*igaz áldásnak* helyëtte?
s vajjon mit várhatsz a-*való nyugalomnak* helyëtte?
de vajjon-s mit a-*méltó tisztësſégnek* helyëtte?
Nëm*m* ëgjebet; nëm; hanëm *ſzomorú* s *békételen* elmét!
nëm*m* ëgjebet; nëm; hanëm csak csuppa gyalázatot, *átkot*!
Nëm vadj ëgjêb, nyomorúlt, csak *mocska az-embëri nëmnek*!
Nëm vadj a-Bölcsek-előtt más; nëm; hanëm *oſtoba bestje*!
Mi vadj az-Angjalok' ártatlan ſzëmeiknek előtte?
Nëm vadj ëgjêb: *ſzégyën*, s a-*ſëtétségnek fia*; nëm más.

S

S *mëg-vadj* az-ISTENtől *vettetve*: s a-tüzre-való
vadj.
Óh të világi paraſzt! *rozsod* ám vadjon! *élsz,*
bodj ëbess d azt!
Van *zabod* à-*lovaidnak* elég. Të nëm vadj
azok-nál
jòb: a-holott zablát tartaſz ſzájokban azoknak:
të penig *à-zaboldt* nëmm ſzenvedhet'd-mëg a-ſzád-
ban.
Van *zabód* a-*lúdadnak*: ugj à-*tyúkodnak*, ëgjêbnek-'s
van *kölesëd*; van ëlêg: të sëm vadj' jòb; nëm
azok-nál
Im' ezëk, à-*mit az-ISTEN adott nékikk*, a-ſzavòk-al
azt mivelik. *a-mi-végre terëmté* őket az-ISTEN.
Të penig a-*tisztëdnek*, a-mëljet *mond a JEHOVA*,
nëm kívánsz, nëm akarsz, *ſoba*, *mëg*, mindënbe,
felelni.
Ám tudakozz'd-mëg a-ſzîvedtől; a-goromba fül-
edtől!
Ám kérdëzz'd a-gonosz kezeidtől; s bujja
ſzëmëdtől!
Nyelvedet âm ſzóllíts'd-mëg! a mëg-felel ëdjbe
a-ſzáj'd-al!
Gyermëkeid-el imé mindën-nap' ſzóba akadhatsz:
ellenëd *à-vádat*, lëlkëdd-el ëdjbe, ki-mondják,

A *júbodnak*, az-*ökrödnek*-'s, látám, *legelőd* van:
van, hodj télre-való *ſzénát*-'s gyüjts, hoszſzú
kaszdálód.
Nëm vadj a-júhod-nál jòb sëmmivel: *ànji ſzëlidſég*
nincs benned. de *vadáb* vadj az-ökröd-nél, *a-ba-*
rom-nál:
könjen a-*járom-alá* adhatja nyakát im' az-ökröd:
s a-të *kemény nyakadat* sëmmi iga *mëg-nëm-aldzza.*

S

S âm mind à-két-féle barom *jó példa* lëhetne
a-kérődzésben : ſoha *nëm kérődzesz* a-ſzájd-al:
a-mi a-gyomrodból böfög, azt ki-okádod azonnal.
Rágalom az; s *mérëg*! s *trágárſág*! vagj *ſzitok*, *átok*!
Júhaid, ökreid, âm tudják jászlát az-uroknak:
de *të nëm értëd* az- *URadnak jó* s *ſzent akaratját*!
Im' ez okon *à-gyermëkidet së nevelhetëd- ugj-fël*,
mint azt tőled az-UR akaratja akarja, mi-tőlünk-'s.
Mint *à-barmodat* ugj *nevelëd*: sőt néha *különben*
van gondod júhodra, *lovadra*, s ëgjêbre, mit *ell'nek*;
mint sëm azokra, a-kik a-*magad képére* ſzületnek.

Micsoda ſzépp nevelésſ! Im' a-*lónak*, *ökörnek*, utánna
esnek a-kis *fiaid*! s mind *bőgni*, *nyeritni*, tanúlnak.
Micsoda ſzépp nevelésſ! nevelés ez! Im' a-*lëánjid*
vesznek a-*nyáj lúdadnak* utánna; *zsibogni tanúlnak*
és *gágogni*: avagj gondolnak a-*tjúk-al* a-*tjúkok*:
s nëm tudván ëgjebet, *kárálni*, *pipëgni*, tanúlnak!

Gyermëkidet küldöd még à-*kert-béli gjümölcsöt*-'s
örzeni a-kárzó *tjúkoktól*, s *égi madártól*.
láss'd, im' azon madarak vágják-lë *a-házi gjümölcsöt*.
Hodj-ha a-*templomban* vagj az- *Oskola-házba*, tëdjük-fël,
hintetik âm olj-kor' valamëlj jô magocska ſzívëkbe:
azt im' ezën, s ugj ëgjêb, madarak kapván kiragadják.
Am à-*házad-béli gonoszsz* és bujja *cseléd-el*
vadjnak a-gyermëkeid mind, társalkodnak-is àz-al.
mëlj-is igën alkalmatos esz-kőze *àma Gonosznak*.
A-

A-mi-kor' âm *ſzëpben zsëndülne* a-házi gjümölcsöd:
nagy kár! mind *prédára mëgyën* a-cselédnek, ëgjêb-
nek.
Sőt némëlj'k csak alìg indúlt zsëndülni; *nëm ért-
mëg*:
már-'s kezdik *lopogatni kivülről*, lopni *belőlről*:
tësznek az-*ártatlan erkölcsön erő-ſzakot*! Óh jaj! (
Oſztán mindën-féle *vetésën* rajta *legelnek*
lúdaid, az-idegën lúdak-'s, ëgjêb oſtoba barmok:
s a-*gyönyörü veteményt* ſzëmeid láttára tapodják.
Láss'd, hogj jára a-kert: mint-hodj *nincs jól
be-kerítve*.
Láss'd! im' láss'd! a-holott *nincsen félelme az-URnak*,
prédál à-Sátán, amaz ellenſége a-Mënnynek.
A-kert *parlàgá* lëve! *átok* az! és *iſzonyúság*!
A-kert parlàgá lëve! átok az! és iſzonyúſág!

Halljátok ti Szülők! bóldogtalan embërëk!
óh ti!
Ki mondhatna *Szülőknek*? ëgëmm, ên mond'-
lak *ölőknek*:
bennetëket méltán *lélëk-vesztőknek* itél'lek.
Óh të *bólt-eleven Nëmző*! të të átka az-URnak!
jobb lëtt-vôlna eléb, mìg nëm *nëmzëtted a-férget*,
hôltál-vôlna magad mëg; mint-sëm *nëmzenëd átkot*.
Óh të ſzërëncsétlen Szüle! të nagyy átka a-
Mënnynek!
jobb lëtt-vôlna eléb, mìg nëm *fogadád a-bogácsot*,
fúltál-vôlna magad mëg; mint-sëm *ſzülnöd az-
átkot*.
Micsoda roszsz nevelés! ámbár-ìs *tartanak à-dig*
gyermëkid' ëdj keveset *tőled*, mìg vadjnak *előtted
a-házban*: ki-eresztëd; imé sëmmit veled
ott-kinn
nëm gondolnak: imé *a-ſzemétre, ganajra*, ſietnek;
ki

ki *madarászni* ſzaladt; ki pedig *egerészni* ſzökött-el.
Hallhatod à-kőz Olasz nép-nél e' *példa-beszédët*:
Angjalok à-templomban az-aszſzonjok; ördögök ott-bonn.
Szep csemetéidrő! sëm ſzólhat az-embër ëgjêb-ként:
Angjalok âm ott-bèn; dè bëzzëg âm *ördögök ott-kinn.*
Jaj! félő, bizonj, azt vëszëd-eszbe, hodj *ördögök ott-bèn-'s.*
Azt vëszëd-eſzbe, imé ëdjìg ördög fia lëtt már.
S têgëdet ördögnek mond (*): mondja (*) bolondnak az-anjját.
Szëmtől-ſzëmbe fog ő titëket csúfolni, nevetni.
s mindën erőtlenſégëtëket fël-fogja-fëdëzni.
Monddod: ëlêg nêkik; leg-aláb, të tartod ëlêgnek,
hodj a-*Tanítótól* ők félnek az-*Oskola-házban.*
Monddom: a-hóhértól ki në félne, s ijedne-mëg ëdjbe,
vagj leg-aláb *irtózna*? Hiszëm, *Kínzó-hely* a-Schóla.
Monddom, a-*Schólátok*, s a-*fenyíték*, tőbire *kínzás.*
Ugj de *mi-ért veri*? Nincs esze, hodj *kínòza ſzëgénykét*
az a-këgyetlen: imé nëm tudja *fenyítni-magát-mëg*; *ſzűri a-ſzúnyogot*: âm *a-tevét el-nyelbeti könjen.*

Hodj-ha ëgjêb módod nincsen; s nincs sëmmi reménſég,
hodj a-fenyítéknek lêdjën más-kép' foganatja:
jòb, ên-is azt tartom, hodj *féljenek bonn-is, amott-is, a-ſanyarúſágtól,* de kivált-kép' ànji veréstől.

Jòb

(**) Eleganter mihi uidetur fieri; quod hoc modo transeatur ad *conſtructionem diſtributiuam*, ſev temporis ſiue perſonarum ratione. Sat eſt ita uiſum fuiſſe Poëtae.

Jób fókal igën-is, hodj az-iftentelen embër
féljën a-mënnyei oftortól; *mint-sëm në*: de még-is
jobbnak itél'd; ha fohà neki *nëm këll félnie* àtól.
Míg fél; *nëmm* fzereti, s *nëmm féli* valóban az-ISTENT.
Jób ugjan, hodj a-gonosz embër *féljën a-Királjtól*
minden-kor', mint-sëm në: de *még-'s jobb*; *hà* foha *nëm këll*
félnie: mert miglen a-*kemény fenyt* tartja *előtte*; (3810
nemm lëhet, el-hid'd, nêki valóba fzeretni Királjját.—
Fél'd a-Királyt, s *tisztël'd igazán*: de në félj a-Királjtól.
A-*gonosz embërnek* fzűkfég *à-feny*; nëm a-Hívnek.
Gyermëkëd-îs miglen fél tőletëk, és a-fanyartól,
nëmm jó fiú à-dîg, a-hamis; sëm nëm jô tanítvánj.
Nëm hamis ott, a-holott, s à-dîg, mîg, látja a-veszsző't:
ugj-de, mihelyt orczátok-elől ki-mëgyën, gonosz úntîg.
Lêdjën csak nevelése ama *jó régula-által*,
az-URnak félelme-fzërént: el-éritëk à-czélt.
Bennetëket tisztël; s ő-mágát ugj fogja-viselni 3820
mindën helyën; mint-hà *magatok vólnátok előtte*.
Mert az-UR, a-kitől jő mindën lëlki ajándék,
a-maga félelmét látván, *mëg-fzentëli őtet*.
Ám foha nëm juthattok *a-czélra* e' régula-nélkűl.

Mit gondolsz, të *fzërëncsétlen Nëmző*, s *Szüle*, moftan?
Mint *magad ágyékának a-fajzatját* ugj ölelget'd:
mint *a-të méhednek* fzép, kedves, drága, *gjümölcsét*,
ápol-

ápolgatva, egész ſzìvből, ápolgatod őtet:
adsz neki ënni; *felét falatodnak*-is âm oda-ſzánod:
ſzìve a-mit kìván meg-adod: kénjjére ru-
házod:
s têgëd ő *mindën-nap' látbat*: még *sëm szeret* a-vad:
nëm ſzeret ànjira, mint ſzűkſég; *nëm tisztël* a-bestje.
Hogj tudná tisztëlni tëhát és félni Királjját,
kit nëm lát: a-midőn nëm tisztël têgëd a-kit lát?
Lássad azért! mëg-ìtéld! e' jöhet nyilván ki
ezëkből.
Szűkſégëss *mindënre* s *igën-basznoss a-kedjësſég.*
Lêdjën az-ért *az-ISTENnek félelme ſinórod*
mindënben! Mindën czélodra *e' regula-által*
el-juthatsz! lêszën öröme s nyugodalma ſzìved-
nek.
Lësz *jô fiú*, s jô *leánj*, à-gyermëkëd, és jô
tanìtvánj
lêszën igaz *bazáſi*; s ſzerető *atjaſi* s jô *Kërësztyén*:
lësz abból jô *lakos*, ëgjenës lëlkű tüzi *ſzomſzéd*:
lësz hűségës, igaz ſzìvű, áldott *feleſég s ferj*:
lësz gyermëk nevelésre-való *atja*, kedjës *anjácska*:
lësz jámbor *gazdácska*, kegyës és iſtenës *aſzſzonj*
lësz, igazán, élő és méltó *Tagja Hazánknak*:
lësz *a-Királjnak* igaz hìvségës *alatta-valója*:
s lêszën *ſzíve-ſzërint* mindënben *a-mënnyei URnak.*

Óh de ki vôlna tëhát; ha vadjon âm embëri
képe,
ollj fene, s oktalan? ezt kérdëm? vajjon-s
ki lëhetne?
s a-ſom' fâ-hoz, avagj kő-höz, vagj vas-hoz ha-
sonló?
illjen fontos okokra ki nëm kìvánna hajúlni.
Lêdjën azért, kér'lek, *fő gondod a-jó nevelésre*:
ànjival inkáb-is; ha *a-terméſzet* csemetédet
rënd-

rëndetlen formára találta fogadni, ki-ſzülni;
(mert âm, látni-való; némëlj-kor' hibázni ſzok-ott ő:)
vagj, hà moſtoha-módra talált vele bánni előſzör;
s *kárt* tëhetëtt a-viasz *testében* avagj a-*ſzëmében*:
vagj, à-vége-előtt az-*harmadik* ifjû *Hetének*,
mìg à-*gyermëki záp-fogai* ki-nëm eſtek inyéből,
ha az-alatt, de kivált-képen mîg *azok nëm inogtak*,
ha, mondom, az-alatt, *valamëlj tagját* a-ſzëgény-nek
mëg-mocskolta; kivált' a-*ſzëmét*, *a-nyakát*, vagj *a-dër'kát*:
mert *gonosz erkölcsnek* jele mind az-iljen erő-ſzak,
vagj mocsok, és hiba: lêdjën! akâr-mi okozta âm aztat.
Nagy csuda lêszën ugjan; ha tálálhatsz *ëdjet ezërben*,
a-ki *gonosz nëm* vôlna. Lëszën pedig ànak az-ëdjnek
fòkal *több*, s méltóbb *dicséreti* mint sëm ëgjêbnek:
mert ő az-épek-nél ékëssbb; *erkölcse ſzëlìdebb*.
Itt nyilván vadjon az-Iſtennek hatalma, këgy-elme.
Lêdjën azért e'ben-'s ëgjedűl az-ővé a-dicsőſég!
Tőbire, a-ki gonosz, *rëſtëssen* lépëget, ugj van;
a-tekenős békát nehezen halladja mënés-el:
bëzzëg a-rosz erkőlcse *serényb* à-kő-kőzi *gyík-nál*!
bëzzëg az-ő mérges s fúlánkos nyelve ſebëssebb,
mint-ſëm a kígyóé! foga három-ſzorta hëgyëssebb!
Csúnyább s veszni-valóbb à-gólya poszáta fiá-nál!

Van módod: ki-lëhet pótolnod mindën hibáit
a-*nevelés-áltál*: s lêszën nyugodalma ſzìvednek.
A-nevelésbe, tanításban, *gólyáljatok-öſzve*!
Igj, mondom, bizonjos; lêszën nyugodalma ſzív-ednek.

Mert az-épek-előtt épſég lêszën *a-bilája*:
és à-ſzépëk-előtt *ſzépſeg* fog-lënni *a-mocska*:
s a-jók-nál lèszën az-ő *csúfos vólta dicséret.*
Hodj nyilván lëdjën az-Iſtennek hatalma, këgy-
elme.
Të penig Ő ſzent Fëlſégét dicsérjed örökkön.
ISTEN-ől adatott *áldott* jô *Régula* s *Esz-kőz!*
Ollj esz-kőz! mëlj-által *a-fé'-ſzëg* ſzínte *mëg-épűl!*
Mëllj-által *ſzéppé* lêszën, a-ki *rút* a-mocsoktól!
Es ugjan *a-csúfból* fog-lënni *ſzerelmetës* embër!

Hodj-ha a-Terméſzet *kegyësen* bánt gyermëk-
eid-el:
ànjival-ìs inkáb adj à-Terméſzet URának
hálabkat! de *valóſág-al* s ſzentűl lëdjën âm az!
Fél'd őtet! s a-kiket nyertél, ſzentëljed Ő-nêki;
oktatván kedjësen s az-ő-félelmébe nevelvén:
hodj, valamint a-tükör nyilván mútatja az-orczát;
ugj az-ő *ép ſzëmëk* és *teſtëk*; s *mindën tagok* ëdjütt,
a-*ſzent erkölcsöt* s *ëgjenës lëlkët* ki-jeléntse.
Mint-hodj az-ő-*külső épſégëk* igéri *a-belsőt*:
illik, hodj së az-Iſtennek, së nekünk *në baz-
údjon.*
Mert, ha *csalárd* lêszën, s igazat nëm mûtat *a-
kűl-jel*,
gyermëkeid sòk-al rútabbak lêsznek azok-nál,
a-kik âm së kivűl së belől nëm ſzépëk, a-mocskok.
Színtén-ugj, valamint à-nős vagj nőtelen aſzſzonjt,
a-ki kivűl képes; de *belől rút*, jòban ûtáljuk;
mert nincs benne az, à-mit igér, az *a-lëlki ajándék*.
Monddom, ûtáljuk az-iljen ûtálatos állatot inkább,
mint azt, kinek a-teſte-'s a-lëlke-'s mocskos e-
gészen.
Ez, ha vonândja az-UR, *hamaráb-'s mëg térhet* a-
bűn-ből

mint

mint ama: mert az egész *bálvánjja magának* ëgjêbnek-'s:
úszik azért; mig a-*bűn* *őt el-nëm bagyja*; mîg *úszbat.*

Moſt *e'ről* jut eszëmbe, mi lêdjën a-csúnya ſzokások.
ſok helyekën némëlj *Kurrúka* këgyetlen anjáknak:
hodj *olljan gonosz erkölcsű* öszvérnek alája
ſzokták az-ő ſzopóssaikat *jól tudva* bocsátni.
Annál-ìs gonoszabb öszvérëk lêsznek ezëkből:
fognak-lënni fenébbek, ugján, s a-gonoszra sërénybbek:
s roszszàbúl járándnak a-gólya poſzáta fiá-nál:
el-vettettek előre a-tüzre- pokolra, veszéljre.
Nyilván az-*Iſtennek itéleti rajtok* ez átok,
mind kicsînjeikën mind ő-magokon a-ſzülékën.
Más-képen; ha a-kis madarat, s csíkot, s a-hálacskát
bélëstől mëg-ëszik, s à-*nyűves búſt* mëg-eméſztik:
azt az-*ëb-tejet*-ìs könjen, jòban-'s, mëg-ihatják.
Fëll-këll- tënni: talám *igaz didás-úl* vëszik azt mind!

Épen nincs a-*vakarts gyermëknek* a-dolga különben.
Három ezër közűl, csuda lësz, ëdjet ha találhatsz,
a-ki gonosz nëm vólna. Okát kettőt adom e'nek.
A-mëlj *romlotſágot el-osztandó-vala többre*
a-*Terméſzet*; ez ëdjnek utánna ha, tudnia illik,
lëttek-vôlna; *csak e're az-ëdjre köszönte egészen.*
Nëm csuda, hodj azon *az-ëdjën à-mérëg erőt-vëtt.*
Másik e': nëm lévén immár a-ſzülékbe reménſég
tőb à-féle gjümőlcsre; fëlëttébb ſzoktanak e'nnek,

ofroba gyarlóságokból, kedvezni fzëgényëk:
tudni së kívánják a-*fenyítékët* s a-*tanítást*.
Edj kêt' alma, baratzk, körtvélj, van az-*őszi gjümölcs-fán*:
ára vadjon *töb gondja* im' à kívántsi gyomornak.
Nëm gondol-vele; ha-'s a-*bideg* hamaráb *ki-lëlëndi*;
hodj-ha *teletfzakai kvártéljra* vëszi-'s a magát bê,
Nëm gondol-vele; hodj-ha a-magva *fogát ki-töréndi*-'s.
Nëm gondol-vele, hodj-ha rëá à-vér-has esênd-ik-'s:
nëm gondol vele; hà a-*fëtétre*, a-*sírba*, *lë-küldi*-'s.

Moftan azért kedvelltem Atjámfia, kér'lek az-URban!
hodj-ha ugjan *fzentül* el-van e' *tökéllve* të-nálad,
hodj *csemetédet* az-URnak félelmébe neveljed,
fogjad a-*fenyre*, *tanításokra*, jô *Régula*-altal!
S hodj-ha magadnak erőd nincsen, hodj vêle anjáskodj;
bizz'd Iftent-félő, jô, kedjes dajkára, az-UR-ért!
s irtóztass'd magadat s *azt-is* az-*ollj kutya' tëjtől*:
s azt fzorgalmatosan mëg-őríz'd *mindën buja néptől*.
S mint-hodj a-házba fzokott à-*rübesëdése* mëg-esni *leg-hamarább*: gondos gondod lëdjën e're; mëg-óhass'd,
hodj në ereszkëdjék à-feslëtt házi-cseléd-hëz.
A-*tizedét* ëdj *órának* ki-ki tudja kevêsnek:
ênn monddom; *fok az*: àm *addíg fë* erezd-ki magadtól.
Gólya valék: s *nëgyedét* majd *mëg-gólyáltam* a-földnek:

a-

a-Nap-alatt *láttam valamit;* dè tiszta cseléd-nél,
ên-nekëm ugj tetszik, ſoha sëmmit sëm kevesèbet.
Mëlj hjjjába-valóſágnak fő *okát* mëg-akarván
tudni; igën gondos vôltam: s im' ezt ki-találtam —
Néhol *ö'ül* nyilván *e' gonosznak* a-gazda s az-aſzſzonj;
s el-nézi: maga-'s ëdj húron pëndűl a-cseléd-el.
Néhol az-ëdjik okòza; vakon-is tartja a-más'kat;
vagj könjen hordòza, kezébe ſzorítja az-òrrát.
Néhol azért társalkodtatgatják a-cseléd-el
gyermëkëket; *bátràb* s *fëcsëgőb* hodj lêdjën az-által;
s hodj mènél hamaráb mëg-ſzokja *a-bize beszédët.*
S nëm tudják, hodj az-által *az-ördög töribe* ejtik.
Néhol imé bátorſágoss őrizetnek oká-ért
ártatlan magzatjaikat bìzák a-cselédre:
ő-magok âm ön-ként adják *a-lopónak* a-kincsët.
Némëljek pedig az-iljen dolgokba *gorombák.*!
Mások igën-*rëstëk*: félnek s távoznak *a-gondtól.*
Mások alúnni-valók: nëm-igën ſzokták *a-vigjázáſt.*
Màsok az-ëszëm-iszom vendégſégët nagyon űzik;
s ott hagyják vesztébe a-házokat *àma Vadásznak.*
Némëljek pedig, el-foglaltatván e' világtól,
nëm nyerhetnek időt ott-honn: s *pusztán* marad a-*kert.*
Átok e' mind ëdjìg; nëm ëgjêb; à-*Mënnynek az-átka.*

Kívánok kedvezni, ſzerettem Atjámfia, nêkëdj
s fël-tëhetëm, hodj ezën *tövises akadáljokat* ëdjîg,
ISTEN ugj engedvén, mind el-hárétod elöled.
Micsoda *jó* s *bizonjos jelből* tudhat'd penig ezt mëg;
hodj igazán *félëd* s *csemetéd*-is *féli* az-ISTENT?
Itt *tetszik* mëg âm à-nevelés! à-jô nevelés âm!
Négy jeleket monddok: másſzorra maraztom a-többit.

Jő-è szűnetlen az-*utolsó véged* eszëdbe?
Vetsz-è mindën-nap' *të-magàd-al számot* a-napról?
Ha tudod-è *bëcsûlni* valóban a-*Khristus hal-
dlát?*
Ha mëg-adod mit *à-të-kërësztségëdbe fogadtál?*
Szoktál-è *lé'ëkbe kërësztëlkëdni*, a-hánj-ször
látod, ëgjéb tagot à-Khristus Teſtébe *avatnak?*
Gyűlölöd-è a-*Komák vendégségét*, a-nagj átkot?
a-mëlljben a-gonosz nép à-Sátánnak ajánlja
a-csëcsemőt; à-gjënge vitézt oda esküti; monnd-
om.
Óh iszonyú vétëk! bizonj irtóztatja a-
Mënnyet!
mind a-mit az-átokra-valók *à-kor'* cselekëſznek!
Tőbször (nëm hazudok: *vólnék hazug e'ben*, akar-
nám!);
többször esik, monddom, hodj ezën szent-
ségët egészen
mëg-rontják és mëg-szentségtelenítik az-átkok.
A-mi-időn à-*K*-ra kerül ez a-pënna idővel:
mit tudok e' részben, mëg-írom; hodj *részem e'
bünben*
nè lëdjën; óh në lëdjën soha *az-ő-pogánji bűnökben.*
Ugj-dè meszsze idő! ez okon nëm tűrhetek
à-dig.
Mostan azért röviden említëm ez edjet a-sokból:
mëlj-is esëtt mint-ëdj hatvan hôl'napnak előtte.
A-mig a-vendégëk versënt innának a-házban:
ësznek a-fën-forgók-'s mind ëdjütt à-kamarában
a-bujá bábával; s majdan mûlatva mûlátnak: (
s a-mûlatás-közben, jaj! mit visz-végbe a-bába!
ànjinak à-láttára! eléb maga! mással-is osztán!
még a-kicsînjdednek-'s à-szép vagj csúnya *nagy
anjja*

ának *ó üi!* s *ösztönt* szolgáltat a-bűnre amának!
ez biztatja! amaz kettőzteti ëdjbe a-vétket!

Estve-felé ëdj ifjú szëmély, a-ki *ott vala köztök*,
hír-ül hòza nekëm; tréfás *játéknak* alitván:
ên pedig öszve-ütöm kezemet, s az-égre kiáltok:
s mondom; " ëgjèb *sok-féle* gonoszság mënt-vala-véghëz
" iljen-kor'; de sohà *mássát e' gonosznak e' földön*
" nëm hallottam! *URam! győzz'd-mëg mind őket e' bűnről!* 4020
Mondom az-ifjúnak-'s: " kér'lek, jól tartsad-eszëdben
" voksomat: és másnak-'s adjad tudtára; " në titkol'd:
" ênn mondom; hodj ezën vétket mëg-itéli az-ISTEN
" olj nyilván; hodj, a-mint à-szép *unokának örűltek*
" színt'-ugj mëg-fognak-szomorodni idővel az-által.
" *Nëm fog az élni sokáig: avagj sinlődik a-sírig.*
Bê-'s tele: mert *mëg-bólt*, a-midőn *nyóltzad* napi vôlna.
Vólt osztán *jó módom* a-mëg-győzésre a-bűnről.

Említém *à-lëlki kërësztségët-'s*: hodj az-által(4030
mindën mëg-szentëlt *idején* à-szent *Avatásnak*
szűkség-vôlna *kërësztëlkëdni* a-*szentnek*, a-míg él:
mert ez vôlna az-ëdjik igën bizonjos *jele* ának,
hodj *gyökeret* vert az-URnak félelme ő-benne.
Oh de bizonj szívem hasadásával írom e'ről-'s,
többen vadjnak azok, kik *mëg-fërtéztetik* eztët:
mëg-törik e' Szentségët: az-ISTEN nincsen előttök.

Moftan ëgjêb példát *el-hallgatok.* Irom ez ëdjet:
hodj nëm igën régën, a-minap', látám e' fzëmèk-el;
hodj a-midőn a-fejét à-kisdednek ruha-nélkűl
tartná à-fogadott anja à-fzent viznek alája;
ëdj igën-ifjú fzëmély, a-ki másik hetére mënendő,
ëdj *más-féle nëmű* ifjúval öszve-nevetvén,
ollj nyilván à-Szentëk-előtt, s ISTENnek előtte,
sëmminek állítá a-*Kërësztfégët*! Bizonj átok!
Ifjú igën: még hijja vadjon à-másik Hetének:
nêkie, ugj tartom, még ëdjik záp-foga sëm fáj:
s ollj hamar *útat adott à-fzüzesfégnek* a-fzîvből:
s fészkesëdik már-is oljan buja gondolat àban!
Csak maga van; *ëdj fzülte* az-anjjának! de
csudálom!
és ëdjetlen-ëdje az-atjjának! de csudálom!
Óh de csudálom! imé még fincsen jô nevelése!
Míre-való az-iljen apa s anja? Sëmmire! mondom!
Óh de mi-ért lëttek, s mi végre, Szülék?. Csak
hiába!
Nëm-hodj tőb csemetére; de àra az-ëdjre së
méltók.
Azt së (*) tanítják-mëg mî módon félje az-Iftent.

A-nëgyedik jelet-is mëg-monddom; nëm hagyom-
el moft.
Szentëlëd-è *az-UR Napját* az-URnak egészen?
Vagj hodj e' *napra-való* mindën *fzent tisztëdet ofztod*
a-bét napra; avagj az-egész *bôl'napra* talámtán.
Ha a-të foglalatosfágid-mèlett ugj igyekfzël,
hodj à-kőz napokon-'s, mindën napon, ànjira el-
fzánj'd
az-

(*) *Së*, proprie *probibendi* eft particula: aft interdum *fimpliciter negat*; uti et heic loci. Poeticum.

az-URnak magadat, jô Kërësztjén! mint e' Világnak
van a-szokása Vasár-napokon: nëm lêszën igënsok.
Hall'd-mëg! imé *mindën nap az-URé*: és ő-magának
tart mindën napot: illik az-ért hát élnëd Ő-nêki.
Mind ëhetël, ihatol; s *foljtathatsz dolgot* akâr-mit:
s mindënëket këll *az-ő-dicsőségére* mivelnëd.
De még-is *amaz ëdj Napját különössen* akarja,
hodj mindën hetekën szentëljed Ő-nêki magának:
hodj *Neki* szolgálhass *ëgjedül*; në pediglen a-testnek:
a-testnek mindën gyönyörűségét mëg-útálván.
E'-nélkül *igazán nëm félëd*, nëm soha, őtet. (*)

Kêt' kedjës Embërëk *ëdj-más-al vetekëdtenek* ëdjszër
e' Nap-aránt: kívánom az-ên értelmemet ên-îs
más-szor igen-bőven magjarázni; ha éltet az-ISTEN.
Mostan im' ezt jegyzëm-mëg. Az-ëdjik mint *ama Mó'ses*
búzgón és kedjësen kívánt járúlni az-UR-hoz;
s ugj mënt csuppa *mezíült lábbal*; lë-vetëtte sarúját.
A-másik, *vala-mint a-szakáts*, hígítni akarta
kis *víz-el a-levet*; hodj könjen nyelje az-embër.
Edjik|*sëm* lëhetëtt szintén mindën *biba-nélkül*.

 Vála-

(*) *Edj jelës Országot* tudok; âm nincsënn-is a-Földön tób; a-holott ez a-Napp *olj szentűl* vólna bëcsűlve *e' részben*: Ugjan-îs; ISTEN áldotta szokása; *engëdi, hodj az-Adós szabadon járhasson akâr-hol e' Napon*; âm sëmmit sè tartson *sënki kezéből*.

Válaszszuk mi az-ért mindēn-koron *à-közép útat!*
Hodj-ha ugjan *nébol bajlások* jőnek elődbe:
mēnj ēgjenēssen az-ösvénjen, mēlj lêszēn előtted!
mēnj azon; és *ki-nē térj ùból së jòbra së balra!*
mēnj azon, ezt mondom, 'miglen *a- nagy útba*
akadbatſz.
Jòb nekēd és ſòkal bátràb *ſántitnod* amàz-al
ēdj keveset; s lassan mind lassan *előre mēhettēk*;
mint sēm a-tört lábával im' e'nek *el-esnēd a'-*
földre.
Gyermēkēd e'-kép' mēg-lévén *gyökerezve ezēkben,*
el-mēhet âm bátran *külső Orſzágokat* ŏn-ként
látnia: s ugj *basznos Hazafi* fog-lēnni belőle.
Mēg-marad, à-mit ezēn jò fundâmēntomon épít.
s nēm fog-járni a-ként, a-ki *meszsze* el-indûl *e'-*
nélkül.
Mit *basználjon* a-ſok *látás* s *útazás* az-okosnak,
tudhatják ſokan: âm, dè *mit ártbasſon* ēgjêbnek,
és *mit-is árt* s *ártott* ſoknak; kevesen vēhetik-fēl.
A-ki az-ő-*útaz ísában* az-ő-*maga basznát*
és *'sákját*, s *gyomrát*, s *kēnyerét* czélòza *fő*
czél-ûl;
az *nēm igaz Hazafi*: s ſoha nēm lēhet ànjival inkáb;
hodj-ha ēgjébben, a-ki *más tárgjot* tètt-fēl, *irigyli*
azt *az-igaz*, *különös*, *czélt*; sőt még gyûlöli-'s
aztat.
Ám oda-bê-plántálta magát, s zŏldellik a-
vìz-nél:
âm oda-tētte magát à-kőre, homokra, agyagra:
nēm lēhet ugjan azért jòb à-nál, à-ki hasonlik
a-*boros* embēr-hēz, vagj a-*gjermēk-bēz*; kit az-*álom*,
a-játſzásnak, avagj borózásnak, utánna, *el-érvén*,
ſzunnjad, s ēdjbe lē-fekſzik *akár-bol*, az-hol el-éri:
s ott *bever* addiglan, miglen ő-*magát ki-aluszſza*(

Né-

Nemëljik némëlj idegën földekre ki-mënvén,
'sák*k*al vitte, s ugjan 'sákòk-al hòza a-vizet.
'Sákja egész nyâron *vizesen*, s têlën *fagyosan* áll.
Más okosàb: a-vìzes 'sákját mëg-tölti *gubàcs-al*,
vagj *vas-ſzëgg-el* egészen; hodj nè jöjjön üressen:
mert vëszi âm itt-honn valamëlj, ő tudja, mi
haſznát.
Lësz hely az-*ABC*oe mìt ìrnom *e'* drága *ſzëg-*
ekről.
Moſt röviden mëg- mondom ez ëdj hasznát a-
gubacsnak.
Mìre-való? Tudják a-tanúlt *fëstők*: ez ëlêg moſt.
Nëm lëhet el-hallgatnom im' ezt-'s, hodj
oljik *a-KHRISTUST*
mëg-veti, és a-*Hitët*, s a-*Reménſégët* mëg-ûtálja.
Ottan bitetlèné lëszën: ugj jő-viszsza *pogánjnak.*
Átok-alatt-lévő *kettős ſzív*! Mënnynek az-átka!
Máſt hiszën az-átok, nëm*m* azt, mit *vallat a-ſzáj-al.*
Bizonj az-ördög-nél gonoszàb: roszszàb-is; âm
ának
töb hiti van; s hiszi, hodj *ISTEN Fia* lêdjën *a-*
KHRISTUS.
Ez penig azt sëm hiszi, hodj *JÉSUS vólna* akâr-
hol.

Olj'k, à 'sákja helyëtt, mind à-gyomràba,
hasába,
tölti a-*ſok* tudománjt: s hòltig *sëm győzi böfögni.*
Mind e'-féle az, à-ki *merő nyàk-al* jöve-
viszſzâ.
Homloka ránczos igën: s a-ſzëmöldököt hùza
nagyon fël.
Czirkalmának az-ëdj'k lábát à-*lába büvelykén*
tartja, s ugj vonogat *borgas liniákat* a-más'k-al
à-ſzëmein-fëljül. Még *sëm borgassak* eléggé!
Már

Már a-*basára* veti : s onnan sëm tetszik ëléggé!
Immár az-*állára*: de még sëm tetszik a-kêz-ív!
Már most az-*ajakára*: de még sëm tetszik ëléggé!
A-fëlsőre-'s : még sëm igën horgas a-szivárvánj.
Most már az-*orrára*: de még èz-el sëm ëlégszik.
Vonja *kezével*-ìs à-kêt' kêz-ívet erőssen:
színtén mind ëdj-másra nyomódik *a-bomlokon à-rántz*: ·

Néměljik halafánta mëg-únja *a-borjukat* itt-honn:
ugj gondolja, talám *Ámos* fog-lënni belőle:
mind ott-kinn s itt-honn *több* vësz a-borjai árrán:
s majd ő-magát inkáb-'s *borjúzza*, boròza, *poròza*.

Néměljik penig ilj vég-el szalad-el-ki kevêssé;
hodj *két* avagj *bárom Nyelvet* kapjon az-ìnyé-hëz.
Nagy bëcsűlett ez, *Lipsia*! *Vittemberga*! tënêkëd!
Nêkëd-'s szép bëcsűlett, *Ba'silea*! *Gyénëva*! *Páris*!
Pávia! *Pádva*! *Velëntze*! tënêkëd-'s drága bëcsűlett!
Mi vala nêki a-czélja? avagj mî bène a-haszna?
Ez; hodj a-szô-szaporítgattásra-való nagy ajándék
benne van ollj mértékbe mi-ként az-asszszonji népben.
Ez hiba hagyján-vôlna szëgény nyavalyásba! lëhetne
még ezt tűrni. Szavát âm hagy'd szaporítsa! mëg-únja:
vagj rëstelli; mivel némělj-kor' fázik az-aj'ka:
történik sok-féle ëgjêb akadáljja ëgjêb-kor-'s.
Ezt nyeri néměljik vele; hodj *mëg-szokja* az-által
néha, mikor' tompúl, *nyelvét köszörűlni fogá-boz*.

Hagy-

Hagyján-lêdjën ez-is! Lêszën valahára idővel
vége a-gjilkosnak-'s. Maga még ő-magát mëg-ől-êndi.
A-köszörű' kövön el-kopik à-nagy-nyelve fokára.
Azt az-után tőbé foha *nëm* nyujthatja *fogán-kül.*
Mind hôltîg fzúrd'galja (*), metélgeti, à-maga inyét.
Az-iljen ellenfégtől nëm-is ànjira félhetsz,
mint à-*tettetës áspistól*, ki a-fűnek alatta
lappang: vêszi magát fzínt' à-zöldjének alája.
Ez a-fzokás: *kettős nyelv-el* fordúl haza *némëlj'k.*
Némëlj'ket, tudjuk, hodj *az-áfpis* tojta-ki-'s itt-honn.
Kér'lek igën, Szîvem, *ama Letzkét* adjad elébe!
Azzal letzkéztess'd *addîg*; mîg az-*Ny*-re kerülnénk.
Azzal a-*két' három Nyelv-el* îm' ezt nyeri oljik:
ugj sëm tudja, mi-ként az-előtt, à-fzépp *Anja-Nyelvvét*
Már *vele* nëm gondol: hà ëdjfzër el-ejti, felejti.
Láss'd ama *Barbarus*, igj mondom-vala, *H-ng-r-s* embërt!

Të pedig, ên Szîvem, tudván, hodj *jóra nevelted*
az-ên-Vérëmet, à-të-kedjës Csemetédet, ezëkben; nëm

(*) Vulgo, *fzúrdalja*: comtractum ex *fzúrdogalja D*, quod prius euphoniae gratia fuit adfcitum, itidem euphoniae caufa excluditur aliis. Id autem dicitur pro *fzúrkálja*. Euphonicum *d*, quod, uti obcupauimus, Verborum frequentatiuorum adfectioni *gâl*, *gêl*, amicum effe folet, iubet fequentem confonam in Verbo *fzúrkálja*, aliis que, fibi comfonare. Sic *írdogâl*, pro *írdokál*, ab *irkál*. Sic *vagdal.*

nëm félhetsz ſoha, hodj mëg-csalhasson a-reménſég:
nêkëd igën-'s örömödre fog-élni ő *èben az-ëdjben-'s.*
Még ſzájába vadjon az-ízi az-*Anjja-Tejének.*
Attól *bizott-mëg* s lëtt olljan erős piros embër!
Attól ollj *ſzëmës*! ollj *kedves* s *kiuánatos Ajkú*!
Attól ollj *eleven*! s *mindën munkára* sërény s kész!
Kész kész, hodj *ſzolgáljon* az-*URnak*, a-ſzent JEHOVÁnak.
Kész kész, hodj ſzolgáljon igën híven a-Királjnak.
Kész, hodj ſzolgáljon igazán hôltig a-Hazának.
Kesz mindënnek eléb ſzolgálnia, mint ő-magának.

Noſza tëhát, Szívem, adj ſzűntelen, adj neki öſztönt!
Öſztönözöd; hà mindën *elő-mëntének* örülsz âm.
Öſztönözöd; ha magad-'s à munkájába ſegítëd.
Öſztönözöd; ha ëgjébnek-'s azt dicséred elégé.
Öſztönözöd; hà másokat is *ugjan-àra*, napok-ként,
ſërkentesz mindën jô igjekëzèt-el, erővel.

Nôſza, nôſzà, *Magjarom*! ên Vérëm! *Szülte Hazámnak*!
nyiss'd-mëg a-ſzép bölcs ſzádat *igaz Fia* kedves *Anjánknak*!
nyujts'd-ki sërény kezedet *kedvelt Magzatja Atjádnak*!
s tudd-mëg a-nagy erejét a-*Magjar Pënnának*, *Ajaknak*!
Noſza *ſzëmelj*, a-ki ſzült annak ſzájára, ſzëmére!
Noſza vigjázz, ki nevelt, annak nyelvére, kezére!
Noſzà mûtass'd-mëg, ha vadj-è jô nevelte apádnak!
hodj nè lêdj hijjába-való ſzoptatta anjádnak.

Szólj

Szólj s îrogass bölcsenn àról, *ki*, *mi*, van *az-Egekben.*
Elmélkëdj s irogass àról, a-mi van a-*vízekben.*
Irj àról, a-mi à-*földön* van *mindën helyekben.*
Irj àról *a-mi vólt*; s a minek mëg-*köllene lënni.*
Irj àról, a-miből *épülëst* fog ki-ki vënni.
Irj, kér'lek, *magjarúl*! óh irj, Magjarom, de *magjarúll*!
Irj, a-mikép' tetszik, *szabad Irás-al*, ava' (*) *Vers-el.*
Lépj, ha akarsz, *kötözött*, va' (*) *szorított lábbal*, akâr-mint.
De, ha ugjan tëhetëd, mindën-kor' lépj *kötözött-el.*
S a-mi-idő̈n látod; másnak kedvesb a-*szorított*;
mert könjebb: enged'd, szabadon *fusson* av' (*) *ugorjon.*
Ha vëszëd- eszbe; nevet csak ez-ért; *të nëm érsz-vele*: hallgass.
Csak hallgass'd-el: avagj próbáltass'd vêle *e'-lépést.*
Hodj-hà eszre-vëjêndi magát: mëg-nyerted az-embërt.
Hodj-ha nëm engedhet: të csak engedj-mëg neki mindjárt:
mert valamëlj gyarló *indúlat uralkodik* àban.
Vagj ha ő *értetlen*: majd bölcsèb lësz av' okosfàb.
vagj penig *éretlen*: këll várni; mëg-érik idővel.

(***) Licebit non nisi in *ligata* dicere *va'*, *ava'*; et, ubi requiretur, ante vocales, *av'*, pro *vagj*, *avagj*. Antiquis enim in usv fuerat *va*, *ava*, *av*: primum quidem ab Hebraeorum aliorum que ו *va*, *ve*; posteriora uero ab eorumdem או *av*. Vti Origines ipsae ab inuicem diferunt: ita antiqui *va* (*ava*), et *av*, diuersa fuit; sic etiam hodierni *vagj*, *avagj*, diuersa plane debet esse ratio. Poterunt tamen aliquando permutari. *Gye*, *gy*, iuxta.

Vártad, ugj-è, ëlëget? Dè nëm jòbítja-magát-mëg!
Ints'd-mëg gjëngécskén valamëlj *fatirával* előfzör!
Ha nëm-igën jòbúl még-is: *bánhatsz vele* osztán *mint akarod*· ámbár jô kedv-ül vêdje, akâr në.
Bánj vele, mint akarod: hagy'd, hagy'd, *ő-magát vëdje-ejzre*!
Bánj vele, mint akarod: *méz-el, keserűvel*, ëgjêb-el!
Bánj vele, mint akarod; míg a-*kólika gyötri* a-bêlit.
Bánj vele, mint akarod: s lêdjën *ép* embër *egéfzen*.
Bánj vele, mint akarod! në romoljon *a-régi Magjar Ver*!

Monddom azért, s kér'lek, Magjarom, gyakorol'd magad' e'ben.
Órák-ként írogass, ha lëhet: ha nëm; àva' *napok-ként*:
hodj-ha nëm-îs mindën-nap': avagj csak *mindën betek-ként*.
Nyerj të-magadnak *időt*: a-dolog mint hòza magával.
Szánj e' dologra-'s időt: az-idő mint hòza magával.
Mindën kêt' hetekën írhatsz *fzázz versët* av' *ötvennt*.
Másnak-is adj ösztönt: s írass *húszszat* va' *kevesbet*.
A-*nëgyedik s tizedik* Magjarunknak-is adj, nosza, öfztönt:
s írattass vagj írattattass vele *tízzet* av' *öttöt*.
Nyerj të-magadnak időt: s *elmélkëdj fzépën*, erőssen:
s mindën gondolatod' *magjarán* ír'd-mëg; de *magjarránn*:
adjad-elő elmésen, igën-fontossan, eszëssen!
Versëket âm *belyësèbeket*-îs írhattok *ezëk-nél*.
En-velem e' pontban foha nè gondoljatok! óh nè!
Nincs

Nincs nêkëm *mindënre idöm*: nêktëk van idötök.
Nëm győzök magam el mindënt: de ti győztök
 idövel.
Mindënt, à-mit ezën *szëmeim mëg-láttak* a-földön;
s mindënt, à-mit ezën *füleim hallottak* akâr-hol;
s mindënt, à-mit igën-jól *mëg-kísérte* az-elmém;
mind azokat, monddom, ha lëhet, *mëg-këll* nek-
 ëm (*) *írnom.*
Foglalatos vadjok e'ben; *a-mit már e'nyi út-*
 amban
észre-vëvék, *két'-száz negyven hól'napnak* alatta;
s' efzre-lëhet-vënnëm *harmintz-hatig*; à-dig-ha élëk;
hodj azokat, monddom, fordíthássam *köz haszonra*;
mind a-mit âm mëg-kísértett *e' szëm*, *e' fül*, *ez elme.*
Sok szô këll nêkëm: s szűkségës *a-sokra a-sok szó.*
Nincsen idöm hajhászva kereshëm *az-özet az-erdön.*
Nincsen idöm sétálva vadásznom *a-nyúlat a-bokron.*
Nincsen idöm ànjit lesëgetnëm *a-fürjet a-sikon.*
Nincsen idöm mûlatva halásznom *a-pontyot a-tóban.*
Nincsen idöm, *sok idöt* el-töltve, *múlatnom a-*
 dolgon:
s nincsen idöm *gond-al ki-keresnëm* a-szókat a-nyelv-
 ben.
Âm, Isten neki, *à-mi jö à-szájamra*, ki-mondom.
Nëm-'s akarom gátolni *folyását ànyi vízemnek*:
hagy'd *folyjon szabadon*; míglen mëg-telnek *az-*
 árkok!

A-

(*) Tacere non possum; *sublestos*, eosque *prurientes*, quosdam *Hungaros*, dixerim potius *Hungarulos*, aut *hungarisantes*, non posse, aut nolle, capere, quod enunciationes istae, *mëg-këll írnom*, *mëg-këll nêkëm írnom*, *mëg-këll ënnêkëm írnom*, *mëg-këll nekëm írni*, aliae ue his iisdem similes, mentis sint plane diuersae.

A-mi-idő̈n nógat'lak *ez építésre*: jegyëz'd-mëg.
Hordj ide mindën-féle *matéria-dolgot* előſzör:
fát, *kö̊veket*, *téglát*, *fövenyet*, *meszet*, és *vizet*, *mát-'s*;
ugj *rezet*, és *vasat*; ugj *polyvát*, s *agyagot*; neki mázat-'s;
ugj *zsindëlyt*, s *cserepet*; s *dëszkát*, *ſzalmát*, ava' *nádat*;
ugj *ſzëgeket*; s *enyvet*, *ſzurkot*; s ugj *ezüstöt*, *aranjt*-is.
Kő̈t mondék. *Hánj-féle- kő̊vet* kaphatsz a- házában!
Fát-'s mondék. *Sok-féle az-is*! csak hordj ide mindënt.
Nëm marad, el-hidj'd, ëdj mogyoróni, dióni, *hiába*.
A-ſzálkányit ugjan *el-búllatjuk*. Csak el-is húll.
S a-mogyorónyit emitt àmott potyogatjuk *az-úton*.
A-meſtër hasznát vëszi: az sëm lëszën hiába.
Majd mëg- tölti *a-vermët*, *a-gödröt*, az-*útat*, az-*útſzát*.
Mondom azért, *mindën ſzókat* ſzëdj-öszve magadnak!
Edj-is, *akár-honnan kapod*, el-në maradjon azokból.
S *mindën-féle* külön *ſzóllás formáit* írass-lë:
ſzűkſég mëg-vi'sgálni: *tulajdonképen*, *ëgjéb-kép*-'s,
mit fogtak, s *ſzoktak ma*, jelënteni, itt-is, amott-is.
Honnan eredtek azok? és micsoda *régi* ſzokásból?
Vagj mi-nëmű *újab dolog adta elő̈nkbe* s a-ſzánkba?
A-mi-idő̈n immár ezëket mind eszbe-vëhetted:
s ugj vadjnak, valamint à-kêt'-tiz újod, előtted:
mëg-láss'd, micsoda *jó ízű́n* s könjen irogathatsz;
mint-ha ugjan *lépes-mézben* levesëdne a-pënnád!
mint-ha ugjan *ſzín-méz* csëppëgve csépëgne-ki àból!
mint-ha ugjan *édës bór-al* elegjëdne a-téntád!
s a-mi-idő̈n keverëd s *mérteklëd toll-al* a-ſzínét;
mint-ha a-tengëri *ſzëg-fűnek* s az-*arabja-diónak*

a-

a-gyönyörű kedves *illatja* az-ôrrodat *ütne*!
S *a-mi-időn irogatsz*: ugj tetſzik, mint-ha ki-nyitnád
a-ládát, à-mëlj teli fű-ſzërſzám-al egészen;
s annak *egészſegës ſzaga* hatna az-ôrron az-agyba!
Még a-midőn fogod-is a-papirost, *írni akarván*:
mint-ha *mëg-értt czitrom*, va' *narants*-is vôlna kezedben!
S illatos à-pënnád végîg ſzínt' à-*koronáig*;
mint-ha ugjan az-*igaz ſáfrány* közt vôlna lëtêve!
S a-mi-időn s valahányſzor az-írást *olvasod*: elhidj'd,
mint-ha ugjan mézes s fű-ſzërſzámos eledèl-el
táplálnád magadat! s à-ſzádban vôlna az-ízi;
a-mi-időn arról elmélkedsz, éjtſzaka, nappal!
Ugj vadjon ez épen: mint az-*Ángiusnak* az-étel
sokkal *jòb ízűn* eſik, ên vadjok e're bizonjſág,
ha az-ëvés-közben ſzámlálja *a-bène-valókat*:
micsoda mértékben vadjon a-*ſava*, *borsa*, *eczetje*,
vagj *bora*; s à-*mézi*, s *ſzerecsën ſzëg-füve*, *diója*.
De. belyës! *Igj van a-rëndi*! *Találta ám*! ezt-is! amazt-is!
Gazdagon à-ſáfrány! *Mëg-tudták adni az-ízét*!
A-mi-időn ezëket *ſzámlálja*: valóba magának-'s
ugj tetſzik; hodj ugjan *bízik vele* jòban *a-teſte*!
ſzínt-ugj teljesëdik, s *ki-pofúl* à-gjënge poſája!
ſzínt-ugj *kezd jòban mëg-telni*, pirúlni, az-aj'ka!
s a-ſzépën forgó ſzëmei ſzínt' *égnek a-lángtól*!

Igj këll hát, *Magjarom*, ên Vérëm, drága Barátom!
igj këll, igj, magadat *gyakorolva gyakorlanod* e'bben!
Mind *ëdj-másra-való képëst tuſakodnotok* igj këll!
Igj tuſakodva rëá-mëbëtünk még arra-'s idővel;

mindën igénk *jelesseb* s szëpb lêszën a-*Francia Mot-nál.*
Igj lëszën, el-hidjed, *kedvesség* szép *ajakidban.*
Igj lëszën, el-hidjed: ha tekínti s ítéli az-embër
mind *erejét* a-*Magjarr. szóllásodnak*, vagj *igédnek*,
mind pedig annak, a-mit a-*jelënt*, *fontos nyomatékját*:
igj lëszën, ezt mondom, Magjarom, ên drága Barátom,
hodj *a-të-mondásod* gyönyörű, s *alkalmatos*, ékës,
s këllemetës, s *illős* lêszën; s ugj *illik a-szádban*;
mint az-*ezüst rostélyban* a-*szep aranj' alma* hogj illik.

Már *buzog* a-*szívem*! mindjárt *áldásra fakad-ki*!
Mint a-sebës patakot, *szint' önti-ki szájam* az-áldást:
mert *teli* van az-*al*: *nyelvem*-'s *forr* és *dagad* àtól.
Kêt' ajakam s a-fogam nehezen tarthatja *a-gátot.*
Gátot a-gátra tëszëk-még: még hagy'd tartsa kevêssé.

Néhánj *új szók-al kindl'lak*, Atjámfia (*) most-is.
Ám à-*többi*-után *azokat*-'s vëd'd jô nèvën! óh vëd'd!
Mëg-fasol, és *fasol*, *ësztrágol*, s *fridjel*, tëszi, *bódol*:
mëg-napol, és, *britël*, és, *szövetël*, ugjan-azt tëdje nêkëd.
Tudhatod âm: szélës értelmét vêdjed azoknak.
R'ájok-nézve különbségët këll tënni közöttök.
Mëg-'s-akarom *különös értelmëket* itt magjarázni.
Mint-hodj a-*bóldol* (*) szót *Isten átkozta időben*, kap-

(*) Etsi non desint uocabula, a Germanis mutuata: huius tamen origo neutiquam est ab *buld*. Aetatis, qua id obtinuit, habenda ratio. Alias *bő'dol*. Ab *buld* uenit *boldalm*, *oldalm*, hodie *ôltalm*, uulgo *ôltalom*.

kapták; a-mi-idön *bó'dolniok* áma Pogánjnak
mëg-këllëtt; s vëtték ez-igét az-ö-*Hóld-czimërëröl*:
mi foha, jö Hazafi, nè éljünk vêle ëgjéb-kor':
csak mi-kor' e' *fzomorú dolgot* forgatjuk elöttünk;
és mikor' âm *valamëlj ellenfégröl* van à-fzóllás;
lêdjen *a tefti* va' *lëlki* akâr. Példának okáért.
" *A-bün*, a-*teft* s *Sátán* mëg-hó dol a-*lëlki Vitéznek*:
" s, a-*Sátán* mëg-hóldolt à-mi-*Fejünknek* az-
URnak:
" s, mindën ö *lëlki* gonosz *ellenfégét* a-mi-URunk,
" az-UR, mëg-gyözvén, *mëg-is bó'doltatta* dicsöül.
Mi-'s, a-midön vôlnánk mind ellenfégi Ö-nêki;
à-kor' ugjan *mëg-bó'doltunk-vala* ëdjfzer, *az-ëdjfzër*:
de immár *britëlünk*; ama *Fridjnek részeft* lévén:
s *Néki britëlni* fogunk hôltíg, az-után-is örökké.

Mint-hodj az-embërnek *foha nincs akaratja-fzër-
inten*,
monddom, nincsen ama *bódl'ás*: ez okon; ha jel-
ëntëd,
hodj *magadat mëg-adod*, s *térdet fejet bajtasz* a-SAS-
nak;
ezt të fohà në jelënts'd àz-al az-*átkos igével*.
Mert *a-míg élsz* az-al; nëm tart'lak *bivnek* a-SAS-
hoz:
ellene van *kénjëdnek* a-moftani drága Királjod:
nëm vadj *jö Hazafi*: s hamis ellenfég vadj, hitet-
len!
Ám (*) a-*Királjt nëm féléd*: imé nëm féléd az-Iftent.
Az-*Eleid mëg-bó'doltak*: të penig ma *fasolj* már!
Ezzel a-fzóval *igën-magjaránn*'s, *nagy eröbe* jelënt-
het'd;

(*) Quam ampla quam ue fignificans fit particulae huius notatio; ex frequenti eius ufv difci poterit facile.

hodj *ön-ként mëg-adod magadat* s *fejet hajtasz a-SASnak.*

De, mint-hodj a-Királjodnak *töb Népei* vadjnak
të kivülëd, mind ànji *lakos Birodalmiba* ſzéljel;
a-kik mindnyájan *ſzövetëlve ſasolnak* a-SASnak;
të nè csak *ſzövetëlj* va' *ſasolj*; hanëm, óh nëmës *Eſ trág*,
ëſztrágolj! ha akarsz *ſzövetëlni*, *napolni* a-Mënnynek;
a-inak, a-kì tęgëd *fën tart*, és *à-ki terëmtëtt.*
Eſztrágolj, kér'lek, híven a-Királjnak, a-*SASnak*!
Eſztrágolj! ha akarsz *ſzövetëlni*, *britëlni* az-URNAK,
a-*JESUSNAK*, a-ki tęgëd-'s *mëg-vëtt önmagának.*

Mint-hodj Ő FELSÉGE, këgyelmes drága Királjunk;
s félti, s igën *ſzereti az-ő jó Magjarit*: ez-okáért
ên, a-ki *Híve* vadjok, s a-ki *ugjan azon Magjaroknak*
Nyelvvëket el-kezdém *bövítni*, gyakorlani-'s aztat:
ên ên imé az-ên *Magjarim képëkbe* cselekſzëm;
hodj, igazán âm Ő FELSÉGÉNEK ſzövetëlvén, *ëſztrágolva*, *ſasolva*, ma-is. s àdig, a-mìg élëk,
tisztëlëm Ő FELSÉGE Királjſágát *két' igével*:
" Mi akarunk mi *eſztrágolni*, *ſasolni*, öröm-el.
" Ő FELSÉGÉNEK: s *igazán térdet fejèt hajtunk.*
S mit tëszën a-kêt ſzô *nagj eröben*; aláb kibeszéllëm.
Sokkal-is âm többet tësz a, mint *ſzövetël*, ava' *bódol.*

Hodj-ha penig valamëlj *Népnek Fejedelmé* vagj a-*Nép*,
vagj valamëlj *ſzabadon élő Város*, va' *kis Orſzág*,(
más

más va' nagyob, av' *ëgj állapatú* Városnak, ëgjëbnek.
illik tudni, *Királjnak*, av' *Orſzágnak*, s ava' *Népnek*,
magga ſzabad *kënjére* mëg-adja magát; mivel érzi,
hogj, az erősb lévén, majd *mëg-győzettetik* attól;
kész inkáb neki *mëg-ſzövetëlni* előre magától,
mint-sëm *këntelenül mëg-bódoltatni*; ez-érten
ő-*maga jár* mind annak *utánna*: ím' ez a-ki *frídjel*.
Látod azért e'ből nyilván: *ſzövetëlbet akár-ki*,
ha *ön-ként*, s *nëm erő-ſzakoson*, kívánja a-békët.
És ſzövetëlhet *akár-kinek*, hà fog a lënni *barát-úl*.
Látod im' ezt-is: *akár-ki*, pogánj lëdjën, àva' *Kërëſztjén*,
mëg-napol, és *napol* (*) Iſtennek, a-ki ſzërze, *teremte*,
mindënëket, s táplál, s *fën-tart mindënt* e' Világon;
a-ki az-ő-napját fël-hozza a-jóra, gonoszra:
és a-ki *ád eledelt mindënnek*, igaznak, hamisnak.
Látod im' ezt; ki lëdjën, à-ki *frídjel*, s a-ki *bódol*.
Látod im' ezt; ki-*ſasol* a-SASUNKNAK meszſze határig.
Látod im' ezt-is ugj-è? Magad *ëſztrágolsz*, nëmës *Eſztrág*!
Eſztrágolj! Szívem! eſztrágolj! nëm lêszën hiába.
Annál inkább-is fog a-SZÍVÉN tartani à-SAS.

Már à-*gátra* tëszëm kezemet: mëg-ereztëm a-vizet.

(*) In deriuatis, *napolok, napolni, napolás*, difert ab alia uoce, quae promittit *naplok, naplani, naplás*.

Tudd-mëg eléb, Gólyám! hodj ên *azt* kêt-féle *csatornán*
vëttem *e' tóba.* Hodj inkáb-îs *kívánjad;* im' érts'd-mëg.
Hogj (*) a-minap' à-*gólyában példázta'lak* ên ki:
hol a-*bazája* neki; mindjárt *oda-mëntem eszëm-el.*
Am ama ſzép, áldott, *Égjiptom* a; jól tudod immár,
Mëllj-is *igën termékënj*: a-főb *muſtrája* a-Mënnynek.
S, védj-ki csak *ëdj Hóldat*, mindën-kor' *csillagos az-ég*:
s mindën-kor' *fénylik*, s melegít, és *érlel* a-ſzép Nap.
Már az-előtt, mî-kor' éneklék-vala *e' csuda.*
Nyelvvről,
mëljet a-bölcs ISTEN *a-të-ſzádba* adott *csuda-képen*,
ſzűntelen, éjtſzaka és nappal *ott jára az-elmém*,
Nëm-'s lëbetëtt más-képen. okát mondom: mivel akkor'
fogtam ez *Ének-bëz*, a-midőn à-Viznek az-árja
ottan leg-bővebb: s ugjan inkább *barſoga* nyelvem
abban a-*ból'napban*, à-mëljben *à-csuda Nilus*
leg-magasàban emelkëdik, önti-'s özöñ-el a-főldet.
Csudda! azon-ëdj főld *mëg-vall négy-féle vetést-is*
ëdj-más rëndi-után; s olj'k hoz *bat-féle gjümölcsöt-'s.*

Mivel azért kedves Gólyám, *tápláł a-reménſég*.
engëmet, hodj léſzesz *választott Népe* az-URnak:
és hodj léſzesz igën-*kedves Gólyája* a-SASnak;
s ugj *nevelëd csemetédet*, a-mint ên ſzabtam elődbe;
nêkëd

(*) *Hogj*, proprie interrogat, *ſecundum quid?* uti in Sect. I. obcupauimus. Significat etiam, relatiue, *ſecundum quod.* Subintellige *tempus*; atque interpretare *quum.*

nékëd imé mënnyből *mindën jót buzzog* a-ſzívem!
nyelvem im' önti nekëd, s ſzájam mind *tölti* az-
áldást!

* * *

Ez áldott *Magjar Kanaánba* mëg-ült nëmës
Eſztrág!
ën Magjarom! *áldott. áldott lédj* à-magas Égből!
Lêdjën *az-ISTEN* örökkön örökké *Iſtenëd*! Ámën!
Szent ſzëmei *të-rëád* mindënha *vigjázzanak*! Ámën!
Mit *igazán kivánhat* a-ſzíved; töltse-be!
Ámën!
Lëlki ajándékit të-rëád mind töltse-ki! Ámën!
Ugj, valamint *à-ſzomjú homok* el-el-iszsza a-
záport;
ugj, mint à-ſzáraz föld-is *mëg-elégſzik* esővel;
s harmattól *az-agyag részëgg* és *zsíros* eléggé;
s mint Égjiptom *a-Nilustól* gazdaggodik ànjit;
tégëd-is ugj, *mëg-ëlégitsën* áldásival à-Mënny!
Mint Égjiptom *egét tiſztán* láthatni leg-inkáb,
éjtſzaka, *nappal*, a-félhőtől; és többire fénylik
a-Nap: ugj az-ISTEN *rajtad-'s könyörüljön* örökké:
éjeli, nappali, büneidet fordítsa-el épenn!
ſzent Egeit nè vonja-be, mint félhővel, az-
okkal!
s, lêdjën *rajtad az-ő-orczája világos* örökkön!
És az-*igazſágnak* ſzép fényës *Napja*-örökké!
fényljék à-ſzívedben! egészen el-üzze homályát!
hodj ſoha nè lêdjën, ſoha, *sëmmi sëtétje* örökké!
Az-UR lêdjën tiszta *világosſágod* örökké!
Adjon erőt mëg-győznöd *a-teſtëdet* és *e' Világot!*
Adjon erőt a-gonoſz *Sátánnak-is* ellene állnod;
hodj *ſzégyënlje magát mëg* hamar; s el-fusson
előled.

Mindën *igaz kéréseidet* hallgassa-mëg az-UR!
Engedjën mindënhai *csëndesſégët a-mënnyből*, (
a-hëgyekën, völgyön, mindën kis halmon, *a-síkon*!
és *mindën békësſégët* a-JEHOVA tënêkëd
adjon! Lêdjën a-testëdben bék à-nyavalyáktól!
Lêdjën à-levegő ég-el jô békëd (*), a-míg élsz!
Lêdjën a-lëlkëdnek, ſzívednek, béke (*) örökké!
Lêdjën a-házadban állandó bék s ëgjenësſég!
Lêdjën ez életben mindënn-el bëkëd a-sírig!.
Lêdjën a-*tár-házadnak* igaz jô *béke* az-URtól!
Lêdjën *béke a-csűrödnek*, földednek, ekédnek!
Bëke a-*ſzőlődnek*, *kertëdnek*, s *à-legelődnek*! (
Béke a-rétednek s *mindën barmodnak* ëgjemben!
Lêdjën akàr-minëmű dolgodnak béke; *ha hasznos*!
Lêdjën *akár-minëmű munkádnak* béke; *ha nëm bűn*!
Lêdjën mindën *határidban bék*! óh nëmës Eſztrág!
Mindën népëk-el *maradandó békët* (*) az-ISTEN
adjon! Erős várad, bástyád és *kő-falod* az-UR
lêdjën az-ellenſég ellen! s hadakozzon az-ellen!
Adjon az-UR nêkëd mënnyből *természetët oljat*
mint à-*Déli-Madárnak*! *a-kënt-'s* mindënbe mëg-
áldjon!
hodj mindënt, valamit *látsz ártalmadra magadnak*;
és *à-mi kárára* vadjon a-Királjnak, Hazának,
mindënt *gólyá'hass-ki*, veszess-ki, s *emészsz-ki* e'
földről:
hodj, mind éjtſzaka, mind nappal, *mindën-ba vigjázhass*;

s

(*) *Bék.* 1) tranquillus, proſper, felix, ac *optatus ſtatus*, in genere. 2) *pax*, in ſpecie. Hinc, *békés*, *békëſég*, *békétlen*. Inde et *béke*, pax, in ſpecie. Hinc dicitur *békés*, *békével*, *békéje*, *békés*, *bébétlen*, *békél*.

s *gólyálbass* (*) mindën *kötelésségëdre* napok-kéṅt:
mëllj têgëd kötelez a-nagj *ISTEN-bëz*, a-*Királj-boz*;
mëllj têgëd kötelez a-*Hazá-boz*; a-kép' *të-magad-boz*;
s mëllj têgëd kötelez *csemetéd-bëz*; a- képen *ëgjéb-bëz.*

Adjon, adjon, *gólyai kedvességët* az-ISTEN!
s lêdj mindën-kor' *igënn kedvess* a-Királjnak, a-SASNAK!
hodj, valamint à-kêt' SZEMEITT, ugj féltsën A têgëd!
hodj kedveljën, orízzën, A, mint Fényét a-SZEMÉNEK!

Lêdj

(*) In hoc Poemate, aliis que, utor nocabulis mihi primum propriis: quae ab insignis illius *ciconiae* nomine deriuare placuit non sine singulari, uti mihi quidem uidetur, significantia. 1) *Gólyálni valahol.* q. *Meszsze földről jörtnek*, mint kedves vendégnek, valahol *ideig-való szállást t.rtani.* Reciprocum huius, *gólyákodni.* 2) *Gólyálni valabová.* q. *Meszsze útakra ménni*. olj vég-el, hodj hasznossan viszsza-is jöjjön. Reciprocum huius, *gólyáskodni.* 3). *El-gólyálni*, et 4) *viszsza-gólyálni*, ejusdem notionis cum 2. 5) *Mëg-gólyálni valamëlj földet*, q. *Meszsze való földekën bújdosni*, olj vég el, hodj azokat mëg-*kísértse* s hasznossan viszsza-is jöjjön. 6) *Altal-gólyálni*, q. Meszsze-lévő földeket és dolgokat egészen mëg-kísérteni, hodj haszonra fordíthassa az-embër. 7) *Környűl-gólyálni.* q. Meszsze-lévő földeket köröskörnjül mëg-járni, szëmlélni. 8) *Lë-gólyálni magát.* q. *Mesze földről jörtnek* lëtelepëdni. 9) *Ki-gólyálni valamit.* q. Ki-veszteni a mi *ártalmas* és *káros*. 10) *Öszve-gólyálni valakivel.* ex. gr. a-feleségével mëg ëdjezni a-*gyermëknek jó nevelésében*; a-Tanítóval, a-*tanításban*; a-kërëszt-atjával, anjával és tutor-al, a-tanáts-adásban és igazgatásban. 11) *Fël-gólyálni valakit*, q. Fël-váltani êdj-másnak rëndi-után, ëdj-másnak *strásálását*, vagj ëgjêb dolgát s *bivataljár.* 12. *Hivataljára*, vagj *kötelességére gólyálni.* q. Arra egész szorgalmatosság-al és szüntelen éjel-nappal vigjázni.

Lêdj kedvess! *mindën-kor' igën-kédvess!* nëmës
Efztrág!
Lédj! kedvess! *mindën-bol' igën-kedvess!* jelës Efz-
trág!
Lédj kedvess! *mindännek igën-kedvess!* kedjës
Efztrág!
Mindën népek-előtt lédj kedvess óh nëmës Efztrág!
Állhatatos fzived-ért lêdj kedves kedves örökkön!
Lêdjën a-fzép Nyelvved *mindënnek csudda* a-
Földön!
Mindën Nyelv, *a-mi van*, csuddálva csudálja-mëg
aztat!
Kedveljék e' Világon a-*Bölcsek*, Okossak, *Efz-
ëssek*,
ezt ezt à-të *hasonlatlan* fzépp Nyelvvedet! ezt ezt
kedveljék e' Világon a-Bölcsek, Okossak, Efzëssek!
Lássák; *mi vadjon itt el-rejtve*, s ajánlva az-URtól!
Lássák! és dicsérve, magasztalják a-JEHOVÁT!
azt, a-ki bölcs *Szërzője*, s *Adója* a-*Nyelvnek*, a-
SZENT-ET!
Mert mindënben ővé ëgjedüll a-dicséret, imádás.
Töltse-ki mindën *ajándékit të-rëád* a-JEHOVA!
Adjon a-fzent JEHOVA *vigjázni-való Szëmët*!
adjon!
Adjon a-jó munkára fërény *Kezet*; angjali *Elmét*!
Adjon az-*ékëssen fzóllásra* alázatos *Ajkat*!
Adjon a-fzép *fontos mondásra*, jelës, csuda, *Nyelvet*!
Adjon *Szájat*, a-mëllj őtet dicsérje örökkön!
Adjon a-JEHOVA *tiszta, kedjës, buzgó, Szívet*!
adjon!
mëllj őtett igazán lélëkben imádja örökkön!
Birja az-Elmédet mindën munkára, erőre!
Lêdjënn à-të *Magjar Pënnádnak* a-fzép *Nyoma*
tetfzős
s këllemetës, mi-képen az-*Orfzág-úta az-égën*!
Lêdjën

Lêdjën a-Bölcsek-előtt *csuddálatos!* ollj csuda épenn,
mint ama nagy *csillag,* mëljnek ſzép *üstöke* látſzik!
Mint csuddára-valók e'nnëk ſzép *boszſzú ſugári:*
ugj annak-'s mindën *Bëtüit* csuddálva csudálják!
Mi-ként kívántatja magát à-*Hajnali-csillag:* (*)
mindën *írásodnak* lëdjën ollj ſzépp *kezdete, vége!*
Mindën egész *Munkád* lëdjën à-*Gönczöl-ſzekeré-bëz;*
s ànak à-*Rëndi* a-*kis Gönczöl-ſzekeré-bëz,* hasonló!
ſzóljon a-ſzépp Nyelved mindën ígét *nagy erőben!*
Lêdjën az ollj *bokros* s *gyönyörü* valamint *a-Fias-tjúk!*
Mëllj ſzépën csillog *e' bokor;* s mint tetſzik à-ſzëmnek:
lêdjën *à-mit të ki-mondándasz,* ollj *kedves* a-fülnek!
Mëllj gyönyörün ragyog *à-Kasza-búgy;* s *kivánatos* épen:
olljan këllemetű lêdjën *valamit ki-ëg a-ſzájd.*
Lêdjën mindën ígéd, ſzájad ſzóllása, mëgáldva!
Lêdjën mindën hêlyës dolgod, s fël-tételëd áldott!
Áldott mindën igaz munkád, és mindën írásod!
Áldott à-Szëmëd! az-ékës ſzájad, s csudaNyelved!
Áldott à-Szíved és Elméd! à-Teſtëd, a-Lëlkëd!
Áldott! óh áldott áldott lëdjën à-të Kërëſztëd!

Áldott à-mi-URunk! ki *mëg-áld,* s *ſzeret,* ànjira têgëd!
Lêdjën Ové mindën Dicséret, s Tiſztëlet! Amën!
Lêdjën Övé mindën *Háláb* mindën-koron!
Amën!

Fél-

(*) Litera initialis, magſime vero ipſa *compoſitio* arguit distinctum eſſe a *comſtructo, hajnali csillag.* Dicit mihi, *Hajnal-csillag.*

* * *

Fëlségës FEJEDELMEM! imé ez alázatos *Ének*
már TÉGED *tiszstël*! Engedje Királji Këgyelmed!

Minek-utánna az-ên-êdj-ügyû értekëm-által
FELSÉGED *Magjar Embërinek* fogtam nagy öröm-el,
kedveskëdni e' *'sënge ajándék-al*: ez a-tisztëm,
hodj, *magamat mëg-alázva*, a-földig fzínt' lë-bocsátván,
FELSÉGED fzentëlt SAS' LÁBAI-hoz lë-borúljak.

Tudva vadjon NÁLAD, Dicsô SAS! kî vadjok és mi.
NÁLAD *az-én-Hivségëm* igën-ësmëretës immár.
Ánji útakr.-való gólyáláîomnak îm e' lëtt (4550
ëdjik drága *gjümölcse*: SASomnak *Hive* lëhettem.
Ez-a-Gjümölcs! *példás-képen* Híved vadjok óh SAS!

Ám. à-Mënnyei Szent FELSÉG, a-kinek NEVE áldott;
a-kedjës és örök UR ISTEN, a-kinek NEVE áldott;
a-ki kegyës kezein tartott mind ànji ûtamban,
mëg-mûtatta, mî-kép' tisztëlje'lek, ên FEJEDELMEM:
az az-örök JEHOVA taníta *fasolni* TENÉKED:
a-JEHOVA taníta-mëg *ësztrágolni* TENÉKED.

Im' ên à-TE jelës s nëmës *Efztrágodnak* a-Nyelvvét,

Az

a-TE SZEMED Fényének, igaz *Magyaridnak* *a-Nyelvvét*,
el-kezdvén ez-előtt *bővitni*, gyakorlani-'s aztat,
a-többek-közt *még-ſzaporitom* imez *két' igével.*
Mëljel, alázatosan magamat à-földig eresztvén,
tisztëlëm-is FELSÉGEDNEK ſzentëltt Koronáját.
Vëd'd jó nevën tőlem SASOM! ën Dicső FEJEDELMEM!

Ez pedig *à-nagy erőbe való* értelme e' ſzóknak:—
Mëg-ſasolunk: az-az; Annak a-*Dicsősſégnek* örülünk,
a-mëljel *ſzeretëtt* s *koronáz* TÉGED, mi FEJÜNKET,
a-Mënny: *ugyan ez-ért dicsérjuk*, s áldjuk az - ISTENT.
S Ő ſzent FELSÉGET mindën-nap' kérjük imádván; (*)
hodj minket mindën-ha ſzeresſën ezën ſzeretët-el.:
tartsa-mëg azt a-Dicsősſégét a-FEJÜNKNEK örökkön!
s áldja-mëg AZT *mindën Bölcsesſéggel* az-egekből!
Tartsa-mëg, áldja-mëg, à-mi-FEJÜNK' Dicső Koronáját!
Igj *ſasolunk* NÉKED, mi-FEJÜNK! *ſasolunk*, mi-KIRÁLJUNK!
és ez okon, ſzeretünk-is im' *üſztrágolni* TENÉKED:
s a-JEHOVÁT kérjük mëg-ſzűnés-nélkűl imádván!

Adjon

(*) Poetices meae Praeceptum 29. obſeruat aliquid innui, ſi *hexametri pedes* plerique ſint uel *dactyli* uel *ſpondaei*. Quid hic per *ſpondaeos* uelim, quid etiam ℣. 126. per *duos poſtremos*, ſubticetur in uoce *caetera*. Data hac occaſione id explico ex mente Salomonis *Eccleſ.* V. 2.

Adjon a-mënnyekből Ő ſzent FELSÉGE mi-
nékünk
bölcs ſzîvet, értelmet, s *ëgjenës* lëlkët, s *okos* elmét,
és *vigjázni-való ſzëmëket*, hodj tudjuk, akar-
juk-'s,
a-mit TE, mi FEJÜNK *ſzoktál kivánni* mi-tőlünk:
lêdjünk hívek a-TE Dicső Pálczádnak alatta;
tudjünk járni *aldzatosan*, bölcs ſzível, előtted;
s tudhassunk *minděn kötelességünkre vigjázni.*
Igj ſzeretünk mi-FEJÜNK, igj, *esztrágolni* TÉ-
NÉKED.

Enged'd-mëg mi-SASUNK! hodj ez Eſztrág-
odnak a-ſzája
általam, ugj, a-mi-ként *a-minap-'s*, (*) áldásra *ki-
nyiljon!*
Tapſol azért ſzîvem NÉKEDD ilj éneki ſzóval —

* * *
*

Áldott lédj mi-URunk! e' Világnak
az-URa Királjja!
Të, mi-Atjánk vadj! az-ért *minket kedvellve szeretttél*,
és adtál nékünk FEJEDELMET az-ATJJA Hely-
ébe,
hodj AZ ſzolgáltaſſon *igazſágot* mi-közöttunk.
Áld'd-mëg azért, mi-URunk, a-KIRÁLJT; óh
áld'd-mëg a-mënnyből!
Ad'd-mëg! Atjánk, valamit kívánhat a-SZÍVE,
a-mënnyből!
Lédjen, óh mi-URunk, az-Ő Elete *kedves* előtted!
Áld'd-mëg egészſégës Élettel, ſzámos időkkel!
Oh

(*) In Tractatv de Prouerb. Salom. XXIIII. 21. *Mein Kind, fürchte den HERRN, und den König.*

Óh terjeszfzed az-Ő Birodalmit *messze batarig*!
s têdjed *erősfekke* azokat! mint à-Napot *ottfënn.*
Álljanak addiglan, mîg az-Hôld lêfzën azégën!
Óh *koronázz'd-mëg* az-Ő Dicső s Ékës Koronáját
Tifztësséggel! a-mint à-fok csillaggal a-mënnyet.
Tifztëljék a-mi-drága KIRÁLJUNKAT a-Királjok
s a-Fejedelmek ajándékkal, s Bëcsűlettel, örűlve!
Még a-Pogánj Népek-'s *mëg-bajoljanak állva* ELŐTTE!
s mindën Ő ellenfége heverjën *a-porban* örökkön!
Óh mi-URunk, mi-Atjánk, minket kedvellve fzerettél
a-mi Dicső Koronás FEJEDELMÜNKEL: ezoká-ért
engedj békësfégët *az-Ő idejében* e' Földön!
Mind hëgyën és völgyön hallattassék *öröm-ének*!
Mindën Ő Népe örűlve örűljön *a-halmon a-síkon*!
Adjad, igaz UR, à-të-itéletidett a-KIRÁLJNAK!
s a-te igazfágod' a-KIRÁLJ MAGVÁNAK!, igaz Mënny!
Szent JEHOVA! fegéll'd ŐTET mindënha Tanátstsal!
hodj birhasfa igazfággal az-Alatta-valóit!
és tudhassa itélni, e' fzámos Népedet! Amën!
Mindën hëgyën völgyön virrágozzon az-igazfág!
Mind a-mezőn s erdőn gjümőlcsözzön az-itélet!
Lêdjën àz Ő Királji Dicső Pálczája mëg-áldva!
Óh lêdjën a-KIRÁLJ mindën-kor' kedves előttünk!
S Őt igazán féljük: mert ISTEN Képe közöttünk;
hodj *fël-fogja igaz ügyét* az-ügye-fogyottnak,

s az-özvedjnek, az-árvának-'s, ugj ëgjêb nyomorúltnak:
s hodj lêdjën a-fzëgénynek az-élete drága ELÖTTE;
s mentse-mëg azt az-erő-fzaktól; a-këgyetlen ajaktól!
Óh virrágozzon az-igaz; a-ki féli az-ISTENT!
Óh *virágozzon az-igaz;* ki féli KIRÁLJJÁT!
s a-ki atjjafiát fzereti; s *fzolgál a-Hazának.*

Éljën, óh *éljën fok időkig* à-mi-KIRÁLJUNK!
Lêdjën az-Ő NEVE állandó; *mint à-Nap az-égën!*
Lêdjën az-Ő NEVE állandó *mint à-Nap az-égën!*

Áldott à-mi-URunk a-*JEHOVA*! *maradjon örökké!* 4630
fzent *NEVE áldásban*! s az-Ő fzent áldása *mirajtunk*!
Áldott à-mi-URunk! *áldott az*-Ő fzent *NEVE*! Ámën!
Óh mindënha *dicsértessék az*-Ő fzent *NEVE*! Ámën!
Szentëltessék-mëg mindënben *az*-Ő *NEVE*! Ámen!

P. S.

Láss'd! a-*Magjar ÁBCémből* közlöttem előre ènjicskét veled: az lévén *Poftája* a-*Könyvnek*; mëlljben ëlêg *böven* írándok, ha élëk, *ezëkről*: s mindënről, *a-miről kivánhat tudni* az-embër

a-

a-Nap-alatt. Már az-*Utazásomból-*'s (*) valamicskét adhatok értésëdre: mîgen *mëg-írándom egészen.* Más-képen amaz-îs *az-úton-járásnak a-baſzna* nagy rész-ént. fogom-îs bővebben îrni idővel.

A-mi-időn ëdj *Szalbre* nevű városba mûlatnék:
hodj dicsekëdve dicséri *barátit*, hallom ëlégtől; (
örvendezve örül, *ſzámát sëm tudja* azoknak.
Nëm vadjok ollj bôldog; felelekk ên e'nek amà-
nak-'s.
Én tudom, ên *jó barátja vadjok* másoknak a-
jóknak;
jó-akarója pedig az-igaznak-is, ugj à-*bamisnak-'s*:
mert a-kërësztjéni *ſzeretet* dictálja, javallja.
De nekëm, âm méltán kérdhet'd, *ki* s *bol* a-ba-
rátom?
S, hol az-igaz jô barát? ezt től ed kérdhetëm
ên-îs:
anjival-îs inkább; e' gonosz *Szalbrét* ha-tekíntëm.
Mint a-*vason* à-*ro'sda*; vagj az-ételbe esëtt *ſzőr*;
mint *fordúlt bor*; avagj valamint *moly a-könyvben,*
a-gyólcsban;
olljanok; és mint à-patikának *bibás keverése*;
s mint a-'Sidónak *igazſág-nélkül a-ſztve* s a-ſzája!

(*) *G. K.* in Epiſtola, AVGVSTAE noſtrae, humiliter et cum timore SVAE MAIESTATIS, nuncupata A. 1766. " Adſero me *nullam expertum ſimilem* (i. e. *Hungaricae Nationi*, ratione docilitatis atque tractabilitatis) " quamtum, " *ex inſtituto*, mihi, tot hominum, adultorum, iuuenum, " puerorum, infantum, Principum, Procerum, uulgi, ordinis " omnis, in genium penetranter introſpicere, tot que populorum naturam diligentius ſcrutari licuit; quin etiam *omnem ſub coelo uanitatem* oculis hisce meis, hic et nunc " uolentibus, mox et illic *inuitis* admittere. "

s mint a-lëánj' képét kedjësen viselő hamis *Éró.*
Csuppa *bazug patakok!* mëljek kis zápor esőből
vagj hóból áradtak: hamarr el-múlnak előlünk.
Mondom: *igën-kevés* à-jô *W-t-e* barát e' világon!
Nëm ſok a-jô *T--l-r* s *J-nn-r* ſzívű igaz embër!
Ritka madár *az-igaz jó barát!* ollj ritka, itélëm,
mint a-*fejér holló,* va' *veréb!* s ugjan ëdjet ezëkből
láthattam :- lëhető, többet-'s láthatni ëgjĕbütt.
En ugjan ezt monddom a-*barátſágról* ez időig:
mint à-*Drági* fejér holló, ollj ritka a-jô ſzív!

Sokk a-barátja igën! mondgatja a-*Szalbrei* embër!
Mind ugj ſzámlálgatja a-*ſok zöld ſáit* a-kertben!
Mondom: imé *vele el-mégyëk*: s mëg-látom *a-fákat*;
's nézëm mindën-nap' ki-kelettől-fogva a-tĕlig.
Járom a-kertët: imé *miveletlen* s *puszta ſzabású!*
többire *ſzúlákkal* fordúl-fël, a-mère tekíntëk.
Ballagok ëdj részén végîg: s ottan a-ſzugolyban,
csuppa kietlenſég! *cser'* s *tölgy-makkosra* találok.
Mëndëgelëk meszszèb-îs: îm' à-másik *ſzugolyában*
a-ſok *egërt* látom: s mondom, *nëm kertbe-való* ez!
Mondja: a-termését *fëstéknek* hordja a-*fëstő,*
Hasznos amott-is, ëgi; *valamit árúlhat* a-makkból.
Lépëk odáb: látom, foljton *folj* a-*nyir leve* immár.
Mondom; ëlëg *édës*; de igën-'s *puffaztja* a-gyomrot.
Bor-sëprőn ſavanyítja-mëg, ezt feleli; s ha *mëg-érik*;
ából korsók-ként kedveskëdik e'nek amának-'s.
Csak *vad ital*; még-îs felelëm; s *nëm kertbe-való az!*
Nézdëgelëm ſzéljel a-*ſzëlid fákat*-'s: vëszëmeszre;
némëljik ſok idén *meddőn marad*; oljik örökkön:
csak *levelez*; s árnyékával kárt têszën a-*többnek.*
Némëljik pedig el-hullatja hiába *virágát.*
Némëljről a-gjümölcs lë-lë-hull *idejének előtte.*

S

S oljikon ismétlen mind *öszve-verődik* a-*széltől*:
fás, kőves, és fonnyadt: *nincsen* sëmmi *szaga* s *ízi*.
Járgatok a-kertben fël, alá, mind *hátra* s *előre*.
Efzbe-vëszëm mindjárt; néhánj fa *igën mëg-ba-*
nyatlott.
Mondom; imé *nincsen* méljen *gyökerezve* a-főldben:
félő, hodj valakit vagj *agjon* va' *dërékba* në
üssön.
Mënve továb, látok néhëljën *odút*, va' *lyuk-*
acskát:
s mondom a-gazdának; *kigyó vadjon ában*, alítom:
víz-el, avagj *tüz-el* mëg-próbálhatja: tanácslom-'s,
el-në- múlassa; *őrizze* magát máſt-is a-*fulánktól*!
Im' ezën ëdj-néhánj napi *vi'sgálásnak* utánna,
történt *álmomban*, csuddámra, csötörtökön éj-el:
jött hòzám ëdj *szürke galamb*, jobbomra rëpülvén.
Jó jel ez, igj gondolkodom, és fogadom *nagy ör-*
öm-el!
Késëdelëm-nélkűl fzállván *a-balomra*, leg-ottan
csipkëdi à-*szívem tálját*: dè menten el-üztem,
gondolván, gonoszàb lëhet a-*Mahumed madará-nal*.
E're fël-ébredvén, bizonjos, hodj örültem ëléggé.
Nëm láttam, mëljik fàról eredëtt a-*këgyetlen*.
De a-mitől féltem; *dél-esti korában* a-napnak
rajtam esëtt: érzëm moftan-is; s *fáj bele* fzîvem.
Járogatunk ez-után-'s *néhányan* a-*kertbe* napok-
ként-
Vêlem a-kik vadjnak, látván *szükit* a-*gjümölcsnek*,
falva, *mohon* ëszik, ott valamit kaphatni *szëmëk-ként*.
Ez *fájlalja fejét*; *gyomrát* ama; másik a-*bélit*:
mást a-*bideg forráz* mindën-nap' s kínoz erőssen. (
Másnak a-*szëm-fogait* a-dió *töri rontja-ki* ëdjbe.
Mëndëgelünk meszszèb, s *mogyoró' bokrokra*
találunk.
Az-*első* ritkás; a-*bideg szélt* fzűri fzëmünkbe:

e'nek az-*órra*; amànak az-*aj'ka* s az-*álla* fagy-*öszve*:
a-*garaton* nincsen sëmmi; de zörögg a-*malom-kö*.
Érjük a-*másodikat*: valamëlj *kigyó' ſzagot* érzëk.
Nëm lëhet ott késnünk: *onnét* ên őket *el-intëm*.
Hangya-bolyos lévén az-*barmadikának* az-alja;
s mëg-telvén a-harisnyáink *bangyával* hamarján;
el-ſietünk: s érünk ëdj *tiszta bokor-boz* utólján.
Ottan alíg várjuk, hodj a-bajtól mëg-menekëdjünk.
Énnekëm à-ſzáram *békételen* à-ſalyogástól,
félre-ülök; míglen mogyorót *fityészget* a-tőbi.
E'nek az-*inye* nagyon *vérzik*, látom, a-törésbe.
A-*fogait fájlalja* amaz; hallom a-panaszszát.
(sëmmi-nëmű eledelt sëm italt nëm türhet azòkal.)
A-mogyorós mëntében akadt a-ſzëmünkbe *vad alma*,
vad körtvélj-îs ëlêg: s ëtték mind e'nek *a-főttét*.
Néhánjat magam-ìs kaptam! *vólt baſznom a-kertben*!
Móndja a-gazda; ſzokott *ſajtólni magának* azokból:
pénzre-'s ëlêg *eczetët*. Mondom vele élhet akârki!
Néha ſokat használ à-*bélnek* s gjënge *gyomornak*.
Nêkëm ugjan nëm këll: mert rongál, s *gyüjti* a-*ſok ſárt*:
és a-ſzëlíd természetëmet tënné *baragossá*.
Szám së kap *az-izin*: âmbár-ìs këlle kêt' *izben*,
hodj à-*vér-bas* erőt në vëdjën, *ébomra* be-vënnëm.
Érëk a-*Szalbreiëk-el* a-*ſzölö-tők-böz* utólſzor.
Ért ſzölö hà vôlna, keresve keresſük a-tőkön.
Tőbire éretlenre, ſovány *egrësre*, találunk.
Vîgaztalja magát à-gazda, hodj *ànak-is* oljkor'
vêszi az-*ételben* hasznát. *Éljën vele*! mondom:
Értre-'s akad majdan, s lë-ſzakaztja *öröm-el* a-gazda.

Ollj

Ollj *mobon észik* azok; hà vîz-lëtt-vôlna-'s előttök-
nëm jött-vôlna eszëkbe, hodj azt *mëg-këll-vala
mosni.*
Én pedig érëzvén a-*büdösſégét*, ki-pököm mind.
Ismét más *zöldes* va' *fejér fürtöt* kap a-kertész.
Ők *mobon észik* ugjan: de ên ki-vetëttem a-ſzámból;
mert jól érëztem, hodj több a-*keserje* az-*éz-nél* (*).
Vi'sgálódva talál ëdjik társ *ſárga* gërëzdre:
mëlj *r'á nézve*, igën-gyönyörűnek tetſzik el-
őttünk.
Mëg-ſajdítom; imé mérges *pók* van a-*ſzëmëk-közt*:
ott hagyatom néhánj-al: amaz ki-taszítja a-férget:
s ëdj társával *igën-jó ízint* falja a-fürtjét.
Mêgyëk előbre; találok *én-is* ëdj *ſzép bakatorra*:
mëlj *feketés'*, va' *sëtét-vërëses*-vala, mint a-ſürű vér.
Mìg à-csésze' vîzet hòzák; nëm adom-ki kezem-
ből.
Mëg-mosom, és nyujtván kínálom a-többit *e' fejjel.*
Nëmm maradott *a-nyelén* sëmmi: ëdjynek juta *négyy*
ſzëm.
Vége a-*mézgerlésnek*: ez *édbëss éz* van a-ſzánkban.
S ez vala *más basznom*, hodj a-*Szalbrei* kertbe
ki-mëntem.
Már haza *viszsza-felé* fordúlunk à-nyugovásra.
És a-mënés-közben, nëm meszsze a-ſzőlő-tövektől,
látjuk a-ſok *méh-kast*; de *üres* mind ëdjîg a-*méztől.*
Nincsen a-*mébnëk idő* régtől; ez a-gazda panàsza.
Fërgetegës nyarak és tavaszok járnak *ſok esővel.*

(*) *Éz*, ſapor ſuauis, *dulcor*. Vulgo *íz*, ſapor, in genere. Inde *ézës*, uulgo hodierno profertur atque ſcribitur *édës*, 1) *ſapidus*; 2) *ſuauis*; 3) *dulcis*; 4) *gratus*; 5) *carus*. Debrecinenſibus efertur *idës*. Scribendum eſſe iudico *édbës*; uulgo quidem *édës*. *Keser*, amaror, acor. Hinc *keserű*, amarorem habens, amarus.

S a-mi-időn *ſzolgál* a-fütő nap kis melegével:
a-*tolvaj-mébek* hordják s *a-dará'sok* a-mézet.
Mëndëgelünk meſzſzèb ki-felé ; *késlődnek a-társak* ;
mëg-rakják magokat *férges* s *ſok-féle gjümölcs-ɛl.*
Már *levesűl* a-'sebëk; *zörög*-îs ëdjütt a-diótól.
S e'ben áll a-*dicsért kertnek ſzépſége*! mëg-îrtam.
Bène gyönyörködtem még-îs *mindën-napon* hallván
embërëk erkölcsét à-mëlljből këlle tanúlnom.
Ottan elő-fordúlt ſok-féle *matéria* köztünk
mindën-nap'; tartott *eſtvélig* a-*diſputa* ſokſzor,
Moſt ez *Utól-írásomban* nincsen helye nêki.

Már a-*barátſágnak* némëlj jeleit ki-beszélném;
mènjire mëg-lëhetëtt kíſértenëm ànji ûtamban.
De, moſt terhes okom lévén, másſzorra maraztom.

Nëm lëhet *el-mellőznöm* ëz-ëdjet; moſt ki-jelëntëm.
Hol lëhet átkoztabb ellenſégët s dühösebbet
à-nál gondolnod, s e' kerêk földön ki-találnod,
a-kinek adsz *kënyeret* ; s têgëd *kövez* agyba dërêkba?
Kit *tiſztëlni* ſzeretsz; s têgëd *gyűlölve* gyalázgat:
a-ki beteg ágyába reménkëdik, hodj esedëzzél
érte az-ISTEN-előtt; s az-után mëg-csúfol, ûtál-îs:
a-kit a-méllj ſárból *ki-emelsz*; s têgëd bele *döjténd*:
a-kinek adsz a-kezébe *botot*; s têgëd *lë-taszitánd*:
a-kinek *adsz költsön* ſummát; s azt nêkëd *irigyli*,
hodj neki *adhattál*; s moſtan-îs *költsönöd-által*
áll, a-mî-ként állhat rész-ént; még *tartja*-s *a-költsönt*;
még-is elő-mëntëdnek igyekſzik az ellene állni?
Nëm lëhet átkoztabbat im'-e'-nél lëlnëd e' földön!

§. Már

§. Már más-kép' intézëm a *kormánjkat* s a-*vitorlát*,
Miglen *a-többi vitorlákat* mind fzélnek eresztném:
most laffan akarok, s keveset, kénjëmre, *bajózni*:
hallj tőlem valamit, *csak igën-summásſan*, ez-ûttal.

Anji fok ûtamban *bàrom helyën* eshete épen
ènji *kiességëm*, s csëndes fzállásom a-*Toll-boz*.
Londonban vala ëdj-néhánj hôld-napban *előſzör*.
Másodszor pedig à-*Pontus Torkának* a-partján,
vagj kêt' ezër lépésnyire az-*Új-Róma* vidékén,
ëdj *Kurú-Csefzme* nevű gyönyörű helyfégben, a-mëljben-'s
kêt' *Császári* Követ, még à-*Hollandus*-îs ëdjütt
ott töltötte velünk a-*nyarat*; mint fzokta *ëgjëb-kor'*.
Balja-felől e' falúnak esik *Büjük-Dere* helyfég
csak kőzel *à-parton*: àban nyàralgat az-*Anglus*. (*)
Jobja-felől nëm meszsze lakik, *fzint' épen* a-parton
àmaz, *igazſágot* fzerető *Vóda*, viszsza-fzorúlván
ëdjfzër *Móldva*' ëgjêb-kor' *Oláb-Orſzági* Hely-éből.
Mert okos à-*Szultán;* fösvény-îs: s à-nagy adó-ért
váltja, cseréli hamarr az-adózó *Bégëket* onnan.
A-Neve *Conſtantinus* azon *Fejedelmi* Görögnek.
Nëmzetfége pedig *Maurocordàtus* Ö-nêki:
àma tudós *János*', más-ként *Miklós*, Fia: Ö-îs
mindën-féle jelës *tudományt* fzeret, és bëcsűl, ért-is.

(*) Tunc temporis Orator *Britannicus* fuerat Honoratiſſimus *Iacobus Porter*, Eques Auratus. Quem uel duobus his nominibus commemorare poſſum; quod magnae ſit eruditionis; et quum ab AVGVSTA noſtra ad *Ottomannum*, per *Hungariam*, transiret, amoenam habuerit cum quibusdam Hungaris ſocietatem.

S nëm csuda, hòdj tudhat *Fejedelm* létére, *'sidóúl*:
âm ſok varga, ~~ſzabó~~-más-îs, van az-*Anglia-Földön*,
a-ki a-*Szent Könyvet* ſzereti fordítni *'sidóból*,
Ám van a-*köz-népben* némëlj, ki a-*Siria'* nyelvet-'s,
s a-*Görögöt*-'s, kívánja magán mëg-fejteni ſzépën.

(Másokat e' Nëmzet *ſok pontba* (*) *fëlül halad*, el-hid'd:
még sëm tudja a-*férgektől* mëg-üríteni a-*Bélit*;

s

(*) Ne in proprium forte *Nidum* iniurius uidear, explicandum uidetur illud *ſok pontba*. Quum ipſa *illic* plebs aemula patriciis ſit amore et cultv literarum omnium praeſertim humaniorum: omni experientia teſte, planum eſt eam alias hac ratione gentes longe antecedere. Atque id a me praeprimis innui, ex iis, quae praecurrunt, ſatis, uti reor, eſt euidens. Dixi pagina 109, *Nationem noſtram ad omnem aemulationem eſſe comparatam*: aſt actv non ſatis aemulatur, quuius ibidem reddo rationem.

Caeterum quam bene ſit indoles Nationis noſtrae mihi comperta, quamtis ue illa a me laudibus eferatur; liquet am plius ex commemorata ſuperius Epiſtola — " Tempus me " uires que deficerent, ſi depingendo perſequerer, ac ad ocu- " lum uellem demonſtrare; quidquid in aliarum gentium, " non dico cunctarum, ſed plerarumque, ſev barbararum, " ſiue cultiorum, indole priuum uidetur, quidquid in ea ſin- " gulare, quidquid excellens, quidquid diuinum, quidquid " magſime laudabile, quidquid pulcrum, quidquid exempla- " re, id omne unius huiusce nationis in genio, uelut in " capite cerebrum, et medullam in oſſibus, comprehendi, " . . . .

" TV! AVGVSTA! REGINA glorioſiſſima! tot Regno- " rum SOL, ac, in primis, Gentis huius excellentioris, " ſplendentiſſime! TV, GLORIA noſtra! REX noſter ſa- " pientiſſime! et ALTER ILLE SOL radiis penetrantiſſi-

" mis,

s ëdj *Wilkes' Catilina* fejét ama *Bárra* fzëgezni,
vagj a-nyakára kővet kötvén, *Iftámbóli* módra,
a-zabolátlan halak-hoz ereszteni *Fönek* a-beftét.
Nëm csuda más-képen: ha *ëgjéb példát mëg-ítélünk*.
Van, ki hajót, ki fereg-tábort, s orfzágot *igazgat*;
van, ki okosfág-al intézi a-*Vár-mëgye* dolgát;
van, ki tud adni *tanátsot ëgjébnek* ezërni ezërnek;
s ezrëket à-ki *tanít* tudománjra, s a-*mënnybe útallgat*;

s

" mis, glorioſiſſimus ILLE Regni noſtri CO-REGENS,
" expreſſiſſima ILLA TVAE MAIESTATIS IMAGO,
" ILLE ILLE SALOMON TVVS, ILLVD ILLVD ILLVD
" GAVDIVM noſtrum. poteſtis, quod laudabam, imo pot-
" eſtis experiri: experiri, quamtum in ciuium meorum
" uiſceribus puris *Ophirii* ſolidi ſinceri que lateat, omnium
" certe terrarum auro longe atque longe praeſtantioris.

" Non eſt ergo, quare Sacratiſſima TVA MAIESTAS
" demiretur, non eſt, cur exteri quaquauerſum inuideant,
" non eſt, quod ipſi ciues mei ſine ratione obſtupeſcant,
" indolis optimae populum, SVMMO rerum omnium AR-
" BITRO ſic prouidente, optimae quoque indolis potitum
" eſſe, frui que, regione.

" Nihil eſt omnino, quod in ea deſideretur. Et ſi quid
" deſiderari uidetur, non ita ſane deſideratur, ut eius deſi-
" derio carere non poſſimus ac debeamus. Si quid inde pu-
" tet quis aut imaginetur deeſſe, id non niſi ſuperfluum
" eſt; non niſi, quod a ſancto ſapientiſſimi rerum Diſpen-
" ſatoris propoſito etiam atque etiam alienum; non niſi,
" quod ad mollem illam et auerſandam deteſtandam que
" luxuriem eſt inſtitutum; non niſi quod ad *incomparabi-*
" *lem populi huius genium* deprauandum potius et magis ac
" magis eferandum pertinere ſemper equidem ſum arbitra-
" tus et modo totus arbitror. "

s ëdj *feleségëcskét*, s három négy gyermëkët ëdjütt,
nëm tud igazgatni; s zabolával *birni* okosfan.)

Meszsze ki-tértem: amà *Bégről* (*) szóllok valamicskét.
Mëllj hétën az-*Oláb-Orszâgi* Helyére *Chiusból*
el-viszszâ-szabadúlt, szólltam vele ott a-szigetben.
Szép nyájasságot mûtatott hòzám ez a-*Vajda*:
színt'-ugj, mint az-*Olasz Fejedelmi Papok* cselekëdtek.
Kik közűl, ugj vélném, élhet még *Pozzoboneilo*.
Mondhatom az-*Olasz-Országi* értelmes Agyakról:
jôk, s embër-szeretők; mint *Rezzonico* vala ëdjik.
Sënki nekëm közűlök *nëm bántyorgatta a-Vallást*.

Ama *kiességëmre* mëgyëk már viszsza eszëm-el.
Mëllj gyönyörű- vala által- néznëm az- *Ásia' Részre*!
Mëllj gyönyörű à-*Torkolaton*, vacsorámnak utánna,
míglen *az-est-bajnal* tartott, másòk-al hajóznom!
s mú'sika játékát hallgatnom a-*Péntëkësëknek*!
néha pedig sétálgatnom mellette *nap-estén*!
s, honnan eredt nálunk az-*Iván tüze*, ott ki-tanúlnom!

Sámuel, à-minapi *Konstántzinápolji* Püspök; (
a-*vezeték neve Derkbon*, a-mint még juthat eszëmbe;
à-kor' a-*Bosphorusi Traktusnak* az-Érsëke lévén,
ëdj hetet el-töltött nálunk. Ezt mondhatom àról:
tiszta dëák nyelvű; s maga van a-*Görög. Papi Rëndben*

a-

(*) *Bég*, törökűl, (kis) *Fejedelëm*. Az *Olábok Vòdának* hívják a-Fejedelmëket: magjarúl mondjuk *Vajdának*.

a-ki ezën nyelvën ſzóll s îr: erkőlcse ſzëlídſég:
élete józanſág: nincs ában sëmmi kevélyſég.
Ez mëg-rovni-való; *ősz bajjal* lëtt e' világra.
E'-koron őt *ki-rëkesztëttnek* tartotta *Cyrillus*
(*Fő Püſpök* lévén,) ez okon, hodj az-*Érsëki Rënd-el*
a-mi-Kërëſztségünknek belyës vôltát el-hitette. (
Mind-azon-által, az-ën el-mëntëm-után, ő-'s e-rőt-vëtt:
mert az-Érſekſég s Uraſág el-nyomta *Cyrillust.*
s nékie ſzűkſég-vôlt ott-hagyni a-*Püſpöki Székët*;
s onnét vënni-magát az-*Átbos-bëgyre* lakó-úl.
Értésëdre adom, mî vôlt *à-fő oka* ának,
a-mi-Kërëſztségünknek hodj ellene járna *Cyrillus.*
Ez vala; hodj hiszszük, hodj à-Szent-Lélëk UR ISTEN
ſzármazzék a-FIU ISTENTÖL, mint az-ATJÁTÓL.
Ezt-is adom tudtodra: ëlégſzër vôlt a-*Göröggel*
ëdj helyën és másutt módom *e'-felől* vetekëdnëm.
Hodj-ha *ſzorítottam*: nëm tudta magát *ki-ſegîtni*:
àma *Sabellius* és *Iuſtinus* eszére ſzorúlt mind.
Mint, a-midőn a-*Socinus* eretnekeit ha ſzorítjuk,
nëm tudnak *mit tënni*, csak àra ſzorúlnak *a-ſárból!*

Hol vala *másodſzor gyönyörű belyem*, eszbe-vëhetted.
S *itt vala*, à-jô *Typograpbusom* kertjében a-nyáron
barmadſzor; moſtan-is ëlêg-ſzép nézve hat okra.
Három okokra pedig már alkalmatlan ëléggé.
Itt-is ugjan jô-kőzel vadjon à-*ſzállás* a-*Dunáboz*:
de ſzűkſégëm időm ſincsen járkálnom a-partján.

A-

A-deres éjeleim moſtan már tőlem *irigylik*,
hodj, a-mi-ként ez-előtt, *ſétáljak* a-kertbe *ſokáig*
elmélkëdve; hodj âm *ki-ki-ís* járgassak, az-ágyból,
tetſzöb gondolatim' papírosra jegyëzněm a-végre;
hodj à-többi-után azokat mind *rëndbe-vëbetném*
rëggel, avagj a-mi-kor' *a-dolog engedne idöcskét.*
Nëm-vala ſzűkſégëm, hodj a-*böld fényére* vigjázzak
a-nyáron mindën-kor': âm à-ſzép *csillagos éj*-is,
tëtt ëlëget czélomnak: ugjan *a-bomály-al*-is oljkor'
plébász-al leg-aláb lë-írám *à-dolgot*, a-meljet
moſtani àvagj ëgjêb munkámra *talála-fël elmém.*
Edj ſzakasz az-alvásra, gyakorta két' óra-'s, ëlêg vôlt.
Mert okom, *ösztönöm*-îs, vala már *bárom-kor*' öröm-el
fël-kelném; s, ſzent tisztëm-után, *írogatnom* egész nap'.

Gondolhat'd à-nyâri kiesſégét *e' belyemnek!*
Tőle körëskörnyűl jô-távol vadjnak a-házak.
Mind északra, keletre, nyugotra, *körüle a-kertëk.*
A-*kertëk*' s *zöld-fák lakoſi*; de kivált a-pacsirták,
és a-rigók, s más *énekës állatkák* feregëstől,
már virradta-előtt örvendëztettek; ëgje'mben
ſzent kötelességëmre fël-indítottak: ez-ért-is,
hodj ők *példa-adásra-valók*, áldám a-Terëmtőt.
Fël-lëhetëtt sërkentetněm bizonj általok ëdjbe
dolgairól az-URnak ugj elmélkëdni, mi-képen
s mënjire *embërtől ki-telik*, s kívánja az-ISTEN.
Mindën-nap' lëhetett bizonj *elmélkëdnëm öröm-el*;
mind a-*Terëmtésnek* s à-nagy *Váltságnak a-dolgát*
jól mëg-gondolván, s mindën *munkáit* azoknak.
Oh vaj-hà mindën *mi-imádſáginkat* az-ISTEN,
vaj-hà à-mi hibás *éneklésinket* a-Szent Mënny

tet-

tetſzö áldozat-úl vënné ma s mindën idöben!
s mindën gondolatunk ollj kedves vôlna elötte ;
mëlj kedves vala ez madarak zëngése fülemnek,
s këllemetës ſzîvemnek az-éneklésëk azoknak!

Edj madaram gyönyörün *pintyëg most-is*: igën
újít.
Ellenben ſzomorít à-csërgö ſzarka-is oljkor'.
Mènji a-*bonta fejü* s *tollú* embër e' világon!
Mènji hiába-való, *fëcsëgö*, embër van a-földön;
itt-is! egész *ſzomorú ſzív-el* gondolkodom àról.
Fénylik im' à-tollok; s a-*ſzavok csërëg* és *zërëg*
úntig.

Ez-is igën-gyönyörü gyönyörüſégëm vala *itten*.
Hajnali s eſtvêli *fektëmben*, az-északi ajtón,
nézvén nézëgeték a-*hëgyekre*; az-ablakon-által-'s.
Edj rész-ént *erdösſek* azok; *ſzölössek* ëgjêbütt.
A-hëgynek *idiájáról* jöttön jöve à-kor'
gondolatomba az-*URnak gond-viselése, hatalma*:
mert a-*hëgyek* nyilván *ábrázolják-ki* az-ISTENT.
('*Sólt.* 121.)
Énnekëm, ezt mondom, méltán jöve à-kor'
eszëmbe
gond-viselése az-ISTENnek; lévén magam ên ên
ollj különös *muſtrája* az-Iſteni gond-viselésnek
ànji ûtamban; a-mëlj-hëz akâr-hol ritka hasonló.
A-másik, vagj a-nap-nyugoti ajtómon a-*Várra*
ſzínt'-ugj *fektëmben* ki-ki-nézëgeték: ugjan *éj-el-'s*,
csillagi a-mënnynek, lámpás módjára, ragyogván,
láthattam töböl: a-fejérſég mert ugj okozta.
Éjtſzaka és *nappal* néztem-ki-ki, mondom, a-
Várra:
a-hol ezën Dicsö Orſzág' Dicsö Koronája
tartatik; és a-Királji Dicsö Pálcza-'s ëgjebèk-el.
E'

E' koron-is lëhetëtt színt' elmélkëdnëm azokról,
mëljek-el köteles vadjok és lészëk-'s *a-Király-hoz*
hóltomíg: hodj *mást-ís* kötelességére *tanítsak.*
S elmémben gondoltam ; az-én hoszszú *útazásim,*
(más helyën-is mondám) *használtanak e're* leg-inkább.
Mëlj dolog-ért adtam s adok-ís *bálábkat* az-URnak.
Illj útazásaimat *bálábløm* Ő-nêki *korok-ként.*

De mëg-rovni-való: *Sëmmi nyugalom* soha nincsen,
mëlj igazán *bizonjos* vólna, s nyugodalmas *egészen.*
Sokszor a-ki gondolja magát bóldognak eléggé,
annál több szomorú és kedvetlen dolog éri.
Itt vala âm *nékëm-'s, ugj látszott,* tőb nyugodalmam:
*több bajom-*ís történt âm sokkal, *mint sëm ëgjébütt.*
Többire alkalmatlanság vala e'nji kiesség.
Kezdvén à-*kicsínjén,* mëgyëk à-*nagygyára* tovább.
A-szomszéd kertëkben *egész nyáron* vala zajgás.
Éjtszaka és *nappal* dobzódva kiáltoza a-nép:
a-kevés *álmomtól-*'s *mëg-foszta,* sok ízben, egészen.
Micsoda *csúnya szokás!* virradtíg tántzola, játszék:
kugliza szünetlen még *bóld'* vagj *gyërtya' világ-nál-'s.*
Micsoda nép! a-bolondságnak *neki édësëdëtt már!*
Rontja egészségét! pénzit tékozlani szokta!
Vesztëgeti mindën idejét: és nincsen a-jóra
gondja sohà: *el-rúgja, felejti,* az-URat, az-ISTENt.
Vagj maga vagj maradéka *lopásra szorúlhat* idővel:
szokhatik el-végtére a-tolvajságra az-oljan:
de még *gyilkosságra-*'s ëlëg vetemëdhetik àból:
mint ama *Pesti* Nëmës: ha való, mit hallani róla.

Nëm láttam ſohol e' *korbelyſégnek* ſoha mássát.
Ez bizonj, el-mondom, *kárára* vadjon a-*Királjnak.*
E' bizonj, el-mondom bátran, *ſzégyën a-Hazánknak*:
ez *Anja-városnak*-'s gyallázatjára van inkáb;
s a-*Koronát tartó* Várnak mocskára leg-inkább.

A-mîből ezëket ki-hozám, kicscinj a magában.
Moſt mondom-ki (de mint-ëdj *tartva*) *hajomnak* a-*nagygyát.*
A-mît az-*ugatás* példájával *feszëgettem*,
ên ſoha *nëm* ſzenvedtem *ëgjébütt*, mondhatom, ànjit,
mint e' helyën: *mint-bà csak a-végre-'s* vôlna a-nyelvëk.
Ez van hátra; hodj *à Napot-ís mëg-itélik* u-tólján:
stőlök a-*Hóldra*-'s igën-terhes *ſententzia* mëgy-ki:
hodj ama lêszën *bomályossabb*, el-veszti világát;
ez pedig âm *büzbödni* avagj *rothadni* fog, àtól;
hodj à-*rúsnya belyekre*, s az-árnyék-ſzékre, be-ſzolgál.
Ők *igën-ís tiszták*! s *igazak*! feslëttek azonban.
Másokat-îs ő-*magok-boz* akarnak *mérni* hamissan!
Tiszti ez à-*Napnak* s *Hóldnak*, hodj fénljën *akár-bol*,
De ő-nekik nëm tisztëk, hodj *gyilkoljanak* embërt.
Ezt örömeſt el-hallgatnám: de mivel-hodj e' helyben
moſtan esëtt rajtam *barapása az-ëbnek* először;
búszon-ötöd' napján a-*beted'* hónak *csupa* dêlben.
Mondom, egész éltëmbe ſohol nëmm eshete rajtam:
nëm türhettem azért: ámbár *nyóltz* napra *be-forradt*
mind à-*bat lik*, a-kit ásott ſzínt' ànji fogával.
Hodj *nëm mérges a-testëm*; e' vôlt mêg-'s àba ſzër-ëncsém.

Igj à-téle ſebëk, mëljek ſzívemre hatottak,
bê-gyógyúlnak hamarr: van *igën-jó írëm* azokra.
E' ſebëket ëgjedűl csak a-ſok *fogasokra tekintve*
említëm: hodj azok könjen *bé*-ſzoktak *begedni.*
Nëmm terjedhet a-ſeb : s *nëmm érik a-czélt el* e-
gészen.
Az-ő-fogok pedig és inyëk fog-lënni napok-ként
mind mérgessbb. Van imé ſok *Doktorok* és *patikájok*:
még sëm tudhatják *ki-vëtetni a-mérget* azokból!
Az-ő-ſebëk terjedd, a-midőn mást mëg-ſebësítnek.

Nincsen az-*Ánglusnak* sëmmi ſzűkſége a-*botra.*
Vagj *beteg* és *öregëcske*; a-ki támaszkodik àz-al: .
vagj *ſzeles ifjú*; a-ki kénjén hánytatja kezében.
A-*ſzabad* és *bátor ſzívnek* jele másban a-nélkűl
járni, hòlott tetſzik: nincsen hasznára *a-páltza.*
Én-is a-hoz ſzoktam; látván hodj az-*Ánglus* ha-
sonlik
a-mi *igaz* s *bátor ſzívű* Magjarink-hoz. Ez-érten,
mondom, *a-hoz ſzoktam*: nëm vólt ſoha *kéz-beli*
nálam.
De mondák a-minap'; mi okon járkálok *a-
nélkűl*:
këllene hordoznom *védelm-űl* az-ëbek-ellen.
Többek-közt felelém: ſoha *nëm-vala* ànji ûtamban,
öltözetëm' ki-vëszëm, *sëmmi sérelmem* azoktól!
Néha talám mëg-esëtt; fogtam *veszsző't* a-kezembe
vagj valami *gordont*; mìg el-távoztak előlem.
Nëm ſok idő múlván, *azon kérdésnek* utánna,
rajtam esëtt a-mitől ſoha nëm féltem-vala e'-dìg.
De ſzázſzorta *nehezbb* ſzenvedni a-*nyelvnek az-élit.*
Ezt nëm az-ért mondám, mint-hà ama *példa-
beszéd-ként*,
nêkiek ên *kő-gjalánt* vôlnék' s lënnék a-*fogok-
közt*:
lël-

lëlkëket âm ő-magok terhellik: s *nëm vëszik-észre;*
terjed e' febb; a-midőn engëm, mást-is, *jebësítnek:*
csak tudtokra adám; van a-mit mëg-këlle *előre*
nêkiek engednëm: s a-JEHOVA *bocsássa-mëg aztat!*

Edj helyën, *az-útamba, vetëtt velem* ëdj eszës
embër:
ànji *barátságot;* kívángata hol-mi *Magjar* fzót.
Gyermëki játékát foljtatni továb-is akarván,
hallani kívánâ tőlem még à-*Mi-Atjánkat*-'s.
Nëm játékra-való, felelém, az-*ÚRi Imádfág:*
vétëk, ên ezt mondám, pëngetni hiában a-
fzánkon.
Az-*URnak félelme-fzerint* këll mondani aztat:
hodj *rajtunk* mindën-kor' a-*Mënny' áldása nyugodjon!*
Majd az-után némëlj *fzóllás formáira* kére.
Én mondám; ëlëget játfzánk: inkább, a-mi *basznos*
nêki vagj ênnêkëm, vagj kettőnknek, vagj ëgjëb-
nek,
arra *feleltesfén;* hòzám hòzája-'s ugj illik.
Ugj illik hòzánk; az-időt nè töltsük hiába.
Mondá tréfából: nëm hiszën hát lënni *Magjar-
nak.*
Tréfából felelém ên-'s: hodj-ha különben, a-nél-
kül,
nëm hiszi, hodj *Magjar az-embër;* nè hidje
továb-is.
Én tudom, az vadjok: âm-bátor ha *bitelt* nëm *ad-
ánd*-is.
Es ha hitelt adna-'s; àz-al nëm tënne Magjarrá.
Itten-is e'-féle dolog történt-vala rajtam.
De nehezebben esëtt: mivel áfpis *fekve alatta:*
Ám *fzínlëtte* barátfág-al eleinte beszédét:
s mint gyülöltével *velem ugj bánt* végre az-embër.
Ez a-Kërësztjéni *fzeretet* s *jófág!* Ez a-jò *Hit!*

Hol maga mások-előtt, *ösztön-el*, rajtam erőt vëtt:
s nëm fajnált néhánj *idegën* fzót csalni-ki tőlem:
(*csëndes* a-nyelvem ëgjêb-kor': ő *koptattatta* hiába.)
hol pedig à-czélját *Borrára*, s ëgjêbre, va' kémre,
bizta: de *jòb vala*, oljan-kor' sëmmit së felelnëm.
Tudja-mëg az-embër: *fzeretëk mindënt* e' világon.
Tudja-mëg ezt-îs ugjan: *gyűlölném* à-kor' az-embërt;
ha vele à-jô időt vesztetném; ên-'s az-időmet
tölteni *épület-nélkül* fëcsëgés-el akarnám.
Adva adok bálábt à-mennyei URnak örökkön
mindën ajándék-ért; mëljet töltött *e' cserépbe.*
Az-ő-këgyelméből néhánj nyelvecske *ragadt r'ám*;
de *nëm a-nyelvem-bez*; az-időm' hodj *el-në-veszessem.*
Mind-azon-által *elő-vëbetëm* s *vëszëm-îs*; ha a-fzűkfég,
és az-épîtésre-való idő hòza magával.
Még *a-magam nyelvén* sëm fzoktam sënkivel, el-hid'd,
hivságból trécsëlni: hanëm-hà öfztönöz oljik:
s oljan-kor' felelëk csak ez-ért, hodj *tudjam a-czélját.*
Én pedig ez-hivfágomat-îs fordítom *baszonra.*

Néha talám *dicsekëdve* találok fzólni *magamról.*
Ugj-de ên oljan-kor' *fzoktam* dicsekëdni *az-URban*:
annál inkább-îs *e' csërép* ő-magát *mëg-alázza*,
(s ISTENT áldja;) mëg-ësmérvén, hodj *sëmmi magában.*
Ezt mëg-vallja: tëhát *nëm kérkëdik* àz-al a-mit fzól;
mint ëgjebek kik *fël-pnffadtak* egészen, *a-pókok.*
Nëm lëhet ên-nékëm *të rëád* va' *magamra* tekíntve,

nëm lëhet, ezt mondom, dicsekëdnëm : *hallgatok inkább;*
hodj në kevélykëdjem, *mi-ként* te *itélëd*, előtted.
Mert tudom, és nyilván látom ; *másról* va' *magadról*
gondolod, *én-bènem-'s*, mint másban, az *-indúlat* olljan!
Néha az-ért fzólok, *kedveskëdvén* e' világnak,
hármat avagj négyet ; rólam *gonoszúl në itéljën*:
fzólok az-ert kettőt ; nè mondjon *néma b-r-t-nak*:
s nè gondolja ; talám meg-ijedtem *a-kert-beli váztól*:
többfzör ez-ért ; hodj *à-természetëdet* ki-tanúljam.
En inkáb fzeretëk hallgatni, fülelni, vigjázni.
Mondj, mit akarsz! *fzabad à-fzájad*! *nëm dugbatom-azt-bè.*
Ám a-kevély, s az-irígy *fzóljon kényére!* Felőlem,
ên jòban fzeretëm, *sëmmit* sè *tartson*, alitson;
mint-sëm, a-mit *bennem fajdit*, gyülöljön az-értán.
Ha tőbet fajdítana ; inkáb-ìs *törekëdnék*,
hodj àtól *mëg-foszfzon a-nyelvével* a-kegyetlen!
Nëm fzükfég, të irígy, hodj láss'd *a-mi tészën irigyé.*
Nëm fzükfég, a-*fürü levelek-közt* láss'd a-gjümőlcsöt.
Ám a-kinek fzükfége vadjon r'á, *bágjon a-fára*:
fël-hágván, fitjészsze, a-mit *nëm lát-mëg* a-földről:
vagj pedig el-várhatja ; *magába lë-hulljon* idővel:
s *védje*, a-mint tetfzik, *basznát*: másoknak-ìs adjon.

Ám az-*irígy* mëgyën à-kalmár boltjába, *kit útál*:
s ëdj vagj kët' *portéka-felől* mëg-kérdëzi őtet.
A-*füle résën* az-árosnak; felel ànak *igën-el.*
Nëm *kivánja-elő* amaz az-arút : *fiet onnan*:
vagj, ha elő-kéri-'s másfzor; *ott-hagyja* az-*allkut*:
mert *nëm a-végre mëne*: s nincs-ìs fzükfége rëája.

Majd pedig el-mënvén, másoknak *fogja-hazudni*;
a-bóltban vala, s ottan elő-forgattata *mindënt*:
de nincs sëmmi a-mit kívána: talála utólján
ëdjre; de az sëm *vënni-való;* immár *ſokat állott.*
Az-eszës által-látja, hazúgſág, s csuppa *irigyſég.*
Mert az-okoss áros nëm ſzokta *ki-bányni hiába*
mindën árúját; s ő-magát fáraztani àz-al.
ànjìval inkáb-ís *idejét* nëm *veszti-el ingyen*:
nëm gondol-vele; hidjed, akâr në, *mivel bír* a-bóltban.
Ha hiszëd-ís, mije van: *gazdagbá nëm lëszën* àz-al:
és hà nëm hiszëd-el; àz-al *së ſzëgényëdik*-ő-mëg.
Az, a-kinek ſzűkſége vadjon *vásárlani*, lássa!

Engëm a-dicsekëdő embër ha *magá-hoz hasonlít*;
nëm fogom à-ſzájmat fël-táttani *dicsekëdésre*;
hodj a-kevély ſzívű *ſzégyënlje-magát-mëg* előttem:
s tudja-mëg à-*hijjába-való nyelvű*; nëm igyekszëm
ſzokni a-dicsekëdésre: mi-ként ő arra ſzokott már.
Illj *hijjába-valóſagtól* magam' ànjira őrzöm;
hodj, âm *előre tekíntvén*, el-távoztatom azt-is,
a-mî hiába-valóſágnak nëm látszik előttem:
àból más në kövétkëzzék; e' végre kerűlöm.
Példá-úl; ha magamra *kërësztët vetni* találnék:
az *nëm* lënne ugjan *ő-magában* vétëk avagj bűn:
de, mivel ugj bènem *mëg-botránkozna* ſok embër;
ànjiban, ezt mondom, *vétëk* s *bűn* lënne, ha vetnék.
Mert *a-kërësztre ſzokott* atjafi látván, ő-magában,
igj gondolkodnék; neki hodj *hízelkëdëm* àz-al;
vagj, a-mi vétkessèb sòkal, hodj *csúfolom* őtet:
vagj pedig, à-mi gonoszb, hodj *mëg-csalom őket*
az-által:
vagj hodj el-îs hinné, kívánnék *tartani vélëk*:
el-hinné hijjába, minek *nincsen helye* bennem.
Ugj *a-magam-fele-nyájja* cselédi bizònjal itélnék:
kép-mútató vadjok, àvagj igën ſántítok előttök:
vagj

vagj hodj csúfolom à-*Vallást*, *a-Hitet*: s a-*KE-RESZTET*;
mint à-kiknek *Hitëk nincsen* s csalják e' Világot;
a-KHRISTUST *nevetik*, s *mëg-csúfolják* a-Këresz-tjént.
Vétkëznének ezëk mindnyájan; hodj-ha a lënne
az-ő goromba *itélet-tételëk* ëdjbe felőlem:
ên pedig ő-*nálok* lënnék százszorta *gorombább*
s vétkessebb; ha a-vétkes *itélëst* bennëk *okoznám*.
Vethet à-*Római*, vagj a-*Görög*, vagj *Moszka*, kërësztët;
vethet âm az-*Örménj*, az-*Oláh*, s *Bolgár*, ő-magára:
ha *buzgón* veti s az-*UR-ért*; nëm vétkëzik àz-al.
Tőle midőn kérdëm; *ha Kërësztjén vadj* të, ba-rátom?
s *nëm felel* à-szájával; hanëm *bizonjitja* kërëszt-el:
ànji ugjan, mint-hà szájával *tënne* ő *vallást*.
De, mint-hodj a-mi-nyájunk-nál *nincsenn* e' *szokásban*;
nëm lëhet à-nyájunk-belinek *fël-vënni* szokás-úl:
nëm lëhet ànjival-is inkàb ő-magát *e' Világ-boz szabni* az-által; akâr-mint *bòza magával* az-iddő.
Nëm szűkség az-aránt *ëdj-mást vádolni* s *itélni*.
Mëg-marad à-szeretet kőztünk; nincsen akadáljja.
Mert a-mi-ként amaz *az-UR-ért bány* ànji kërësztët:
ugj ez-is, *az-UR-ért* ő-*magát nëm jegyzi* kivűl mëg:
hány ëlëget, ha-buzogg, à-*mëg-tört szívre*, *bit-által*.

Én magamon *történt* valamëlj dolog *ötven-ötöd-ben*:
el-ki-beszéllëm, *erősítő* példának oká-ért.
Utazván *Új-Róma-felé viszszá*; à-hajóba,
igj vala tetszésëm, bê-hágtam *Ptólëmais-nál*.
Onnan először a-*Kármel-bëgynek* alája *szeleztünk*.
Mëlj-'s esik ëdj *Magjar-Országi* méjl-földnire onnét.

Itt van az-említett *Rév-partnak a réve* telek-ként.
Mert mi-helyën a-*ſzeles őszszel* hoszszabbodik az-éj;
nincsen a-terhes hajóknak amott *maradások* a-*ſzéltől:*
állani itt ſzoktak; mìg *a-nappal erőt vësz az-éjën.*
A-hëgy-alól öt nap mûlván *Cziprusra ki-keltünk.*
Addiglan sëm akartam ugjan, *ott-hagyni a-kvártéljt;*
mëljet az-*Ánglus Conſul-nál tartok-vala* ingyen:
de az-alatt *tetszőbb-vala* mëg-ſzëmlélnëm a-*Kármelt:*
azt a-*ſzëgét;* a-holott *Iljés* buzgott-vala hajdan.
E' ſzëg-aránt vadjon à-*bárkák állása*-is épen.

Minek-előtte pedig a-hajónk *Cziprusnak eredne*
eſt-hajnalban: a-*Kármel* hëgyére lovaztak ebédre
hárman a-*Conſulok;* az-*Ánglusnak* a-hár'm fia-'s ëdjütt,
és *valamëlj* kalmárok: *ebédre-valót* ada mindënt,
húst-is, az-*Ánglus.* a-mëljet a-*Kármel-béli* barátok
mëg készitettek; noha ők *nëm bánnak a-hús-al.*
ők-'s mi-velünk ëttek: de a-*hús-félét oda-hagyták;*
mint ő-nálok azon *Szërzet-beli Régula* tartja.
E'nek a-Szërzetnek vala à-nagy *Klastroma* hajdan
fënn à-*hëgy tetején;* az-után ideìg a-*tövében*
vôlt valamëlj épülete az-*út-fé'ën* à-part-nál.
Ottan a-tolvajlóknak igën *útjokba esének*
a-Remeték: végtére a-*hëgy óldalba* ſzorúltak.
Ott a-kőzêp *tájjon*-is ëlégſzër rajtok ütének;
és *mëg-fosztva kötözve hagyák* à-tolvajok őket;
nagy-ſanyarú kínzás-al *elő-kérvén a-mijék* vôlt.
Azt a-*Lyukat*, mëljbën *mindën-nap'* ſzoktanak ënni
a-Remeték, *Iljés barlangjának* hiszik e'-dìg.

Nincs

Nincs csak ëgj óldala (*) mëlj épült embër keze-által:
mëg-van a-többi, a-*bóltja*-'s, ugjan *vájkálva* kevêssé.
Jô-alacsonj *mënyezetje* vadjon; *a-tetöm-el* el-értem:
hajtottam néhol nyakamat, s görbültem alatta.
Jô-szoros-is: az-ëdj-néhánj vendég *tele-ülte*:
a-kêt' ôldala *bátunknak* vala *támasza*: s à-tál
csak nehezenn fért *báta-mëgëtt* el a-többi ëvőknek.
Edjik vége ugjan szélësb: de a-másikat épen
fektëm-el mértem-vala à-három *közép éjel;*
a-kêt' szëgleteit *à-kêt' végemm-el* el-érvén.
Ugjan-azon három napig *ott tëngëttem*: ebédën
vôlt leves, és *ëdjecske tojás*, s *eczetëske* pohâr-bor:
ugj vacsorán-is ëlêg-vala ez *mértékëm* a-*Fokban*.
Mert az-előtt vendégségëm vala *Ptólëmaisban*
szint' *három betekíg*, mindën-nap' *délben*, *ugj estve*:
mëlj okon-is *könjen* tűrhettem a-*Kármeli kóstot:*
nëm-'s lëhetëtt szoknom *mindjárt à-bal-hoz*, *olaj-hoz*.
Edjik *okát e' kevés ételnek* majd ki-találták
a-Remeték; mondván, *ha* talám *példázok elöttök?*
Eztët ên *el-mellőzöm*; a-többit mind ki-jelëntëm.
Ez vala főb oka: hodj az-*üres gyomromnak* a-*tengërt*
könjëb tűrni; midőn a-hajó *hánykódik a-habtól*.

Már *ëlëget* járék a-hëgyën; *lakozám*-is az-*Ürben*.
Most mëgyëk à-*fél-tëtt czélomra*; lë-ballagok onnét.
Épen *rosz órában esëtt* lë-mënésëm a-hëgyről.

(*) *Nincs csak ë lj óldala-'s*, plane negat. ast, *nincs csak ëdj óldala*, adfirmat.

Jô-kőzel à-*Barlang-hoz* a-*rév* ügyébe van épen
ëdj *belység* va' falú. *Oda jutván* járok a-parton:
s várakozomm a-legényëk-után, hodj *viszsza-evezzek*
csónàk-al a-hajó-hoz; *ugjan-ott* hálni akarván. (590
Addig járkálok; jön *ëdjszër* a-*Kádi* (*) előmbe:
ketten avagj harman mások-'s vôltak vele ëdjütt:
s kérdi, ki és mi vadjok; s *ha valék-è az-hëgyën ott-fën*?
Mondom; igën. O pedig *Gáfárt* kér tőlem azonnal:
adja okát-ís ugjan, mondván, *ör'zetnek oká-ért.*
Én pedig ezt felelém: báran *belye vólt*-is *ez oknak*
e'nek-előtte: mivel már tőbé *to'vajok* itten
nincsenek: âm à-*Ptôlëmais Præfectusa* őket
el-hajtotta; a-*Jordánon*-túl kergeti most-is:
a-*gáfár fizetésre* azért nincs *sëmmi ok* immár. 600
Még, *a-felől*, szűkség nêkik vigjázniok; igj szóll:
s tőlem a-*gáfárját* kérvén kívánja *erősen.*
En, az-előtt, mástól ki-tanúltam *rëndit e' jusnak:*
s tudtam jól a-szokást; *kinek* és *mit këll-vala* adni;
hodj-hà nëm maradott a-falúban, a-*bëgyre pibëgvén.*
Kérdëm azért a-*galád* Kâditól; hodj mènji a-*gáfár*?
Néz a-ruhámra, szëmëmbe; felel-'s: *barmintz para*;
nëm tőb.
(Mëlj, a-mi pénzünkön, *három Márjást* tëszën
épen.)
Én, a-legényëk-előtt, kezdëk vetekëdni ő-vêle.
" Nëm vadjok ên *kalmár*, ki *kereskëdném* s *nyerekëdném*; 610
" nëm vadjok oljan *uracska*, a-kî *szolgával* ûtaznék:
" sëm *gazdája bajónak*: azért tőlem në *kövesse.*
" *Húsz*

(*) *Biró.*

" *Húsz para* à-kormányosnak *gáfárja*; ugj ának-'s,
" a-ki a-gazdának mindënről *számot ád* ırva.
" Nincs nekëm à-*kormánj*, sëm *az-oljan pënna, kez-*
emben:
" igj *së nyerëk*, köteles së vadjok, hodj *búszat-is*
adjak.
" Ám a-*vitorlások tizet* adnak; jól tudom azt-is:
" ên pedig *ànjival-is nëm* tartozom; ëdjbe ki-
mondom:
" mind-azon-által, ajándékból, kávéra, s. ëgj-
êbre,
" ànji *parát* nëm-igën *fajnállok tőletek* ên âm. (620
Apró pénzt a-legényëktől kérëk: s *oda nyujtom.*
El-vëszi. *Öfzve-beszél* mindjárt à-többivel. Ismét
ên-hòzám fordúl: *nëm ëlég*, azt mondja, mit ad-
tam:
têdjek a-hoz *búszat* még; hodj *barmintzra* ki-tel-
jën:
mert a-ruhámnak a-*rangja magával hòza* bizònjal.
A-pénzt viszsza-vëszëm: mert nyujtja a-*barna*
kezével:
s mentëgetëm magamat: s, *az-alatt*, *nézelli* a-láb-
om'?
Látván à-*papucsom*' s a-*botos kaptzám' feketének*;
mondja: *'Sidó* vadjok ên; jele *à-lábam-beli* annak.
Ên állítom előtte *Kërësztjén létëm*' erősen. (630
A-mi-időn *csëfudozna* (*) továb-is: mondom ő-nêki;
fárgát-is viselëk, s tartok; tudják e' legényëk:
ha nêktek tetszik; ki-hozom mindjárt a-hajóból.
Kérdi; mi-ért viselëm hát *e' feketét*, s *nëm* a-*fárgát*?
En felelëm: fzeretëm *tifztácskán* tartani aztat.
Ő a-felől állatja; 'Sidó vadjok: és a-*barácsot*
(mint törökül mondják az-*adót*) kívánja, mëg-
adjam.

Ên

(*) *'Sidónak* mondana. *Cëfud*, 'sidó.

Én felelëm: " még *ëdj ákcsát* (*) sëm adok nek-
ëd, el-hid'd,
" nëm hodj *ëdj aranjat*: mert ên nëm tartozom
àz-al:
" 's nëm vadjok ên à-*Szultántoknak* alatta-
valója. "
Mondja: akârmëljik orſzágból lêdjek akâr-hogj;
ſzükſég ugj, valamint à-*többi csëfudnak*, adóznom.
A-mi-idôn a-*kërësztjénſegëm-el* magam' atól
mentëgetëm bátran: Kivánja; *magamra kërësztët
vessek*; *a-mint ſzokták* ëgjebek; hodj hidje-el oſztán.
Nëm vetëk ên, felelëm: nincsen-'s e'-féle ſzokás-
om.
Még e'-fëlëtt mondom: hiſzëk *ëdj Krisztusba* ëgjébb-
el,
a-ki, mi-kor', s a-holott, s mi-okon tetszik, *maga-'s
ön-ként*
a-maga *orczáját* s *melljét* mëg-jegyzi kërësZt-el.
De ſoha nëm ſzoktam *magamat mëg-jegyzeni
àz-al*:
Anjival-îs inkáb az-elébbeni *vélekëdésben*
mind mëg-erôsödnek, s *rajtam vadjnak a-barács-ért.*
Nëmm *értetbettem-mëg* a-dolgot vêlëk ëgjêb-
ként:
mondom; az-*Ánglusnak* vallása-ſzërént, *e' ſzokásra*
nincs ſzükſégëm: eredjetëk à-*Conſul-boz* aránta.
El-hiszik, ezt felelik, ha *bizonjſágot* hozok onnét.
Ti magatok, felelëm, valakit küldhettëk; ha
tetſzik.
Küldenek, ezt felelik; ha adok neki *grust* ava'
zlótát. (**)
Nëm fizetëk sëmmit, felelëm; lássátok, ha tetszik.
Vagj,

(*) *Három ákesa* tëszën *ëdj parát.*
(**) *Grus*, 40 *parát* ér; *zlóta* pedig 30-*at*.

Vagj, mîglen *a-bajó gazdája* mëg-érkëzik on-
nan,
várjatok: és àtól mëg-tudhatjátok a-dolgot.
Nëm ſzököm-el: a-hajóba fogok-*tartózni ezën-túl.*
Nëmm ëlêg e' mentségëm. *Harácsolják* az-
aranjkát.
Nincsen a-ki tőlem *ki-barácsolhassa*; ki-mondom.
Ők penig ez *bármat* têszik-fël azonnal előmbe:
hodj, va' *kërëszt-el*,avagj *bizonjſág-al* el-hitesſem
vêlëk a-dolgom'; avagj *mëg-barácsoljak* nekik ëdjbe.
Edjiknek së tëszëk, felelëmm, ëlëget: hanëm
âm ti,
mint mondám, a-ſzërint cselekëdjetek! Im' ez a-
válasz!
Majd *be-rëkesztnek* azért; èz-el fenyëgetnek
a-barnák:
ëdjiket à-három kőzűl tőlem *ki-zsarolják*!
Sëmmire ên magamat *nëm ajánlom*; mondom ő-
nêkik.
Bê-zárnak menten, lakatot vetvén a-reteszre.
Mëg-nevezëm másutt *a-belyet*, hà élëk, idővel.

Gyermëk, öreg, jöttön jön, s nézi *a-foglyot a-
résën.*
A-*rósz óra* foljik: dè még nëm tölt-ki egészen:
a-remeték *mind à-ketten* ſétálni lë-jönnek:
(máſſzor ugjan tőben; heten-îs *remetéznek* ëlêg-
ſzër.)
s kérdetvén, ha *'Sidó* nëm vôlt-è nálok e' *dél-eſt'*;
nëm *csëfud*, ezt mondják, hanëm *illjen forma'*
Kërëſztjén.
Az-ő-bizonjſágokra azért ki-ereztetëm ëdjbe.
A-*kávéra-valót-'s* viszszâ-kérték a-galádok.
Ott *közel érëm* a-kêt' Remetét. Moſolyogva
jelëntik;

hodj,

hodj, a-mi *még-történt köztünk*, hallák: de csudálják;
ollj akadá'jt hodj készbb vôltam ſzenvedni e' néptől;
mint-sëm, a-mit kívána, az-által *még-menekëdni!*
Kérdik azonba; mi-ért nëm *ajánlottam magam'* àra,
a-mit *ollj könjű-vala* mëg-cselekëdnëm *ez-ëdjszër?*
Nëm-lëtt-vôlna, hiszik, vétëk *formálni* kërësztët.
Mëg-felelëk; mı-kép' *lëtt'* s *nëm lëtt-vólna* a-vétëk. 690
Még, a-fëlëtt, mondom: hodj " a-*kép-mútatásra az-által*,
" a-ki vigjázatlan, könjen r'á-ſzokna bizònjal.
Én pedig ezt akarám, *azt nëm cselekëdve*, kerülni.
" Mert âm Iſtennek s e' világnak előtte *hazugſág*
" lënne; ha à-Vallásával *igj játszana* embër;
" *ſzínből*, à-mi *ſzokása-kivűl* vadjon, azt ha követné.
" Nagy bűn lënne bizonj! Dè *fëljëb* vétkëzik e'-nél,
" a-ki erő-ſzàk-al hajt mást à-féle dologra. "
Ez vala, ők mondják, az-után, *még-is a-ſzërëncsém;*
hodj lë-találának mûlatſágokra *eredni*: 700
kêt' nap-îs *ott-ben* këllëtt-vôlna *rëkednëm* ëgjêbként.
Én felelëm: *még sëm* cselekëdtem-vôlna, a-mit ők
könjűnek mondnak. *Nebezebb az* mint sëm a-több.
Ezt hozája tëszëm: vala nêkëm azonba *reményëm;*
hiré-ül lëtt-vôlna a-*Conſulnak*-'s ez a-dolgom.
Edj helyën áltunkban a-rév-nél kérdik utólján:
hát, ha ugjan *ësméretlen helyën* esne-mëg ismét,
mit tévő-lennék; *ha ha* kívánnák *a-kërëszt-jelt?*
Igj ſzólnék felelëm: *hiszëk ëdj Kriſtusba* azòk-al,
ſzoktak a-kik *ilĺjen módon* formálni kërësztët: (710
vetném aztat, avagj *bánynám-is*, azonba magamra.

En àz-al magamat nëm tënném tudva bolondá ;
mint amaz *Ákis*-előtt Dávid : sőt fzîvbe buzog-
nék.
Arra-való e' beszéd; lêdjën *fzeretet* mi-közöt-
tünk:
mert mi *nëm irtózunk* ugj, mint mondják, a-kë-
részttől.
Lám a-mi *Ánglus* atjánk-fiai-'s, a-midőn, *be-avatják*
fzent *Avatás*-által à-kisdedet, élnek *e' jellel.*
Az-Egj-Ház Szolgája az-ártatlant az-ölébe
vévén, tartja kezébe nyaká-nál-fogva, ëgje'mben
meljé-hëz támasztja: s az-*újját* mártja *a-vízbe*,
s jegyzi këreszt-el *a-kis homlok közepét* ama NÉVV-
ben,
hármával; à-mint ama tiszta parancsolat îrja (*).

Látod e' példából; s nëm lêszën *csudda* előtted,
hodj nëm fzóllok akârki-előtt-'s *dicsekëdve ma-
gamról.*

Más munkámra s időmre *maraztom* a-többi
panaszkát:
mert fok az. E'től-îs már *mëg-dagadott* a-levêlkém.
De *nëm a-végre* panaszkodtam, va' panaszkodom
à-kor-'s ;
(távol lêdjën a!) hodj vôlnék s lënnék *a-fogad-
közt*
mint valamëlj élës *reszelő* ama *példa-meséken.*
Hodj-ha *ki-fog-törëdëzni* ; magad' vess'd annak
oká-úl.

Más-kép' nëm vigjázok *akármi-féle ajakra.*
Csak fzánom s fajnállom; igën terhelli a-lëlkét:
s

(*) Significat, *îrva tanítja, parancsolja,*

s hodj *ëdj puska-belyëtt ezëret* nyêr ő-maga-ellen :
vagj más-féle *csapást*: mëlljről fzólék od*a*-fëljebb.
Csakk a-*kërësztjénf:gëm'* avagj *tisztëm' a-Királj-boz*
nè piszkálja! csërëgjën akâr-ki, ha tet*s*zik, ëgjêbként.
Nëm hagyom *az kettőt* fzô-nélkűl, s vivok erőssen.
Nyerjën időt *más-ként* károgni, s ugatni, harapni.
nëm fogok ên ànjira *törödni* a-*mordi* fogá-ért.
Csempével csempét, ha akar, csináljon a-*csempés*!
mind *el-törni-való*: s idejében *öszve-törik mind*.
Mìg *úton-járó* lëszëk, igj fog-lënni a-dolgom:
mîg fzëmlélgetëm à-fok-féle *fzëmët*, *fület*, *aj'kat*;
s nézgetëm à-fok-féle *fzëmöldököt*, *homlokot*, *orczát*;
s a-fok-féle *nyakat*, *bajat*, *órrt*, *fogat*, *állat*; a-*többit*-'s,
embërëk erkőlcsét *a-miből* lëhet *el-ki-jelezni*.

Ugj lëhet az-*úton-járót* gondolni, *ki fzenved*
ànji *tovist*, *hojtorjánt*: s *ütközik* ànji *kövekbe*;
mint valamëlj *fácskát* kőzepén a-fesbes *foljamatnak*.
Jô-tova à-mi belê ese, hulla, *mëg-ütközik* abba;
vagj *mëg-akad*; s *mellette marad*, mìg újra nëm árad
a-vîz; s azt mellőle viszont el-mòsa, taszítja.
Mindën-féle *fzemét*, *giz-gaz* s *dög* mëgg-akad abba;
s környűle mëg-maradând; mîg *az-ár el-nëm-viszi* onnan.
Néha ki-ejti ugjan olj'k ládáját a-hajóból,
rakva *bëcsës portékával*, va' ruhával, ëgjêb-el :
s az mëg-esik; *üten fogbatja-ki*, vêle fietvén.
Szüntelen e' fácskát *ingatja* a-vìz ő-magában-'s:
a-*fzelek óftromlják* fokfzor, s tekerik nagy erőssen:
fokfzor alìg láthatni a-*zöld levelét* ki *az-arból*:

a-

a-mi-kor' à-zápor, s à-hô leve zúg a-hëgyekről (*);
s a-*parton fëljül-balad*, à-*gátot-'s ki-ſzakaztja.*

Ez kert és e'nek környéke adott, ëgëm, e're
a-kis *utól-írásra,* beszédre, okot: mëg-ís irám
ſummásan; a-miről bővebben hallasz idővel.
Az-iljen kertben *ő-magán múlató* rideg embërt
a-remetével *azon-ëdj karba* ſzorítja a-csúfos.
E'nek az-ő ſzava, étele, ágya, ruhája, lakása,
köz-mese, példa-beszéd, e' világ ſzájában: a-mëljet
nëm dughat-be ëgjêb; csak a-*nagy nyavalya,*
s *a-koporſó.*
Hogj ballgatná-el a-*ſzëmësnek* a-nyelve e' dolgot?
Abban imé a-*vak-ís* viszketteti *à-füle dobját!*
Még nëm tudja; mi végre vadjon mëg-fosztva
ſzëmétől.

Már à-*kert elei,* vagj *elötte-való dolog,* adja
gondolatomba magát: à-pusztás udvaron-által
mint az-új épület-alatt dolgomra ki-járok.
A-városra be-ballagván, mindën-nap'-is olj-kor',
e' *ſzúnyog utſzában* (mert még nincs más neve nêkî:
ugj hívhatni; mivel-hodj *uralkodik* à-ſzûnyog itten:
ênnekëm az-êhét éjjel-'s *a-fülembe* panaszlá.)
mindjárt rúsnya *kietlenségre* találok előſzör's.
A-ganajos s vérës *mészár-tanya,* vagj-is *a-vágó,*
ëdjbe ſzëmëmbe akad; lëhetetlen rajta segítnëm.
Ritkán látni *ökör, kutya,* s *embër-nélkül* e' *táljat.*

Vôlna ëlêg téntám; de időm nincsen, *ez utólſót*
folj-

(*) *Montes* repraeſentant quidem DEVM; uti alibi notatum: ſed denotant etiam eos, qui *in aliquo poſiti ſunt faſtigio*; item *faſtuoſos, ſuperbos, ſuperciliosos.*

foljtatnom. Másſzorra marad. Tarts *ſzámot* e' *bár'mra;*
az-*embërre*, *ökörre*, ugj à-ſok-féle *ëbekre.*
Moſt a-*kaſzablásról* (*) ſzíntén jöve hol-mi eszëmbe:
s azt *vëszëm* à-*ſiető* pënnámra mûlólag ez-ûttal.

Hodj-ha felőlem az-*embër-mészárlók* *mit* itélnek
s költenek; az *sëmmi ſzámot nëm tészën* előttem.
Sëmminek állítom; hodj-hà rágnak fogaik-al;
s hodj-ha *kaszab* bardjokkal egészen *fël-kaszabolnak.*
S r'ám ha *ſzëlindëkëket* va' kopót *buſzítanak*; el-hid'd,
ên ên igën-keveset vagj *mit sëm gondolok* àz-al.
Àm à-kik ezëket hallgatják-is va' bëcsűlik;
mind *tőrvénjtelenëk*, *meſzárlók*, mint ezëk, ëdjig;
mind *mordik* a-këgyetlenëk, és *vért ſzopni-valók* mind.
De tudják-mëg; azon ſoha ên *nëm háborodom-mëg.*
Lêdjën az-UR ISTEN irgalmass nêkik amënnyből!

Mènji a-*mëg-köszörűlt bárd*, *dárda-fog* itt-is, amott-is!
Mènji a-*ſzablya*, *borotva*, gonosz *nyelv*! Több a-ſövêny-nél!
Sokk a-*kain*, (**) az-irígj, az erő-ſzakos, és a-*këgyetlen*!

Óh

(*) *Mészárlásról. Kaſzabol*, ab antiquo *kaszab*, (mészárós). Alias pronunciatum *kaszap.*

(**) Alias *kajin*; uulgo *kajon* et *kaján*, dicitur, qui non ſolum inuidet, ſed etiam *ſæuit* aliquando; adeoque plus dicit, quam *iri y.* Minus autem quam *kegyetlen*, qui *ſemper* et *in omnes* uel certe animo ſaeuit: ille uero non ſemper nec in omnes; non niſi in fratres, cognatos, uicinos, ciues.

Óh, mëllj csúnya këgyetlenség némëlljben *e' fortély;*
hodj *a-barátſágnak* ſzép *ſzine*-alatt cselekëdtet
vêlunk ollj dolgot; va' facsar présëlve belőlünk
ollj mondást, mëllj-által, az-*ölyv*, *ő-magának*, ëgjêbnek-'s
ellenségeivé s gyűlölteivé tëdjën ëdjbe!
El-marad âm másſzorra a-ſok *biſtória-példa*.

Szörnyű këgyetlenség, mëllj *à-munkásnak a-bérit*
s a-nyomorúlt *árvának*, ugj az-*özvedjnek* a-*vérit*
ëgbe *kiáltatgatja* a-*Boſzſzúlló-boz*, az-UR-hoz!
és az-ügye-fogyottnak az-ügyét *nyomja a-por-boz*!
s az-igazatt az-itéletben mind *mëg-bamisitja*!
és *a-bamisſágot* gonoszúl mëg-s-mëgg--*igazitja*!
Ez a-*këgyetlenség* hoz néha *csapást* a-*batárra*;
árt, va' *ragyát*, àvagj *cserebü't*, s *bërnyót* ava' *ſáskát*:
néha a-zápor-esőket fagylaltatja *kővekké*:
a-mi-időn épen készítëd a-*kádat*, a-*ſarlót*;
a-kor' sëpri-el à-*gabonát* s à-*fürtöt* elöled:
ſokſzor âm à-*levegő-eget*-is *dögösiti*: s a-*marba*,
ugj a-dohos *embër* fog-hullni rakásra *dögölve*.

Szörnyű këgyetlenség! mert ſokſzor a-föld-is *alatta*
rëszket: *inog a-miatt* à-fundâmëntoma ſokſzor.
Nincsen eső a-miatt: *el-mënnek belyëkre* a-fëlhők;
rejtëkeikb: *zorúlnak*: igën irtóznak a-földtől.
Mëg reped à-ſzomjú *agyag*, à-*fár* változik *értzé*:
az-árvának, az-*özvedjnek*, à-*föld-böz ütöttnek*
s a-*kő-böz paskoltnak a-véri*, a-mëlj az-egekre
ſírva kiált s óhajt, többſzör *áztatja-mëg aztat*; (
a-repedést mëg-tölti, s azon-fëljűl tolj az-árja!

Szörnyű këgyetlennek gondolhat'd *azt a-ba-missat*,
a-ki, ezën füleim hallván, mondotta kevélykén:
" *mindën-kor'* ſzoktunk *ëdjet tekeríteni* (ëgyén *)
" *à-Törvényünknek a-nyakán*, s ugj bírjuk a-dolgot. "
Mit várhatni az-*illjen bamissaktól*? hanëm eztët;
hodj az-*árva nyakát*-'s ki-törik, valamint a-csibé-nek;
és a-*fejét az-özvedjnek* mint ſzínte a-tjúknak!
Az-iljet nëm itélhetjük méltónak ëgjêbre:
këllene dugni alattomban *dántessel* a-'sebjét
és markát: hodj lënne az-által *eszëssbb* va' *bolondabb*.

Ha penig *e' deret* âm *nebezën* ſzenvedheti oljik:
hodj-ha ez-ért *dúl-fúl*, vagj agyarkodik hörtsök agyával:
s hodj-ha talál valamit *böffenteni* ellen' *e' Versnek*;
vagj pedig *annak urát* rútolja, s itéli ëgjêb-ként:
mindjárást eztët *bozbat'd-ki* belőle; hodj *à-töt*
az-elevenbe találtam *ſzúrni* a-*béljëgën*-által.
Béljëgëzëtt à-lëlke: në hidj neki, kér'lek, azértán:
csirke' nyakacskádat bizonjára ki-fogja *tekerni*!

Iljen a-ki mindën-ha *vadászsza* magának az-*ügyest*:
azt *kardéra fël-ingërli*; ha reménli a-*kap'sit*.
A-përit el-vesztvén másik *Táblára apellál*:
vagj pedig *újonnan* kezd ott *kardéra përëlni*;
hodj jobban *fejbesse* amazt; biztatja a-*ſzéllel*.
Hodj-ha a-*ſárga* avagj *fejér lóval* nëm ügethet:
még-is ugjan *ingërli*, *vakítja*; s *adatja* utólján
kap'sira jóſzágát: némëlj-kor' à-csupa *tarlót*

és

(*) *Mondván, ſzóllván.* Scythis hodie, et nobis olim *eggben* ac *eggban*. Vide Sect. I. §. XVIII.

és a-*kopasz tőkét*, s *az-üres tárt* hagyja amànak:
s *a-teljét*, s a-borát, s gabonáját hordja *magának.*
Oh *bány-féle* gonosz *fortélyt* gondol-ki csal-
ásra!
àm *ingërli* bizonj *boszszú-állásra* az-ISTENT:
ingërli maga-ëllen a-*SZENTET*; az-Angjali Rëndët:
ingërli a-Hazát; fog-lënni gyalázat előtte:
átkot gyüjt a-fejére; midőn *boszszontja az-ügyest*:
a-*maga lëlkén*-is tësz *erő-szakot*: Oh nagy erő-szak!
Poklúl vet s arat; és késziti magának a-poklot.

Éljenek az-*ügyenës* lëlkű jô embërëk, a-kik
mindën ügyet *igazán* s helyësen folytatnak az-ÚR-
ért:
s lënni kik *istáp-úl* kivánnak az-ügye-fogyottnak:
s a-kik az-*árvának* s *özvedjnek* ügyére viselnek
gondot; s ő-magokat *tisztán* tartják *e' Világtól!*

ISTEN, a-ki vi'sgálja szívünket, *ügyellje ügy-
ünket.*
Lëdjën az-UR JÉSUS Lëlkünk Prókátora! Àmën!

Mënj, Postám, a-mit adtam a-szádba, füled-
be, kezedbe,
azzal el. E' kis *adósságot* mostan lë-fizetvén,
a-mënedék-levelet hozz'd-el; nálok në maradjon.
A-*többit*-'s mëg-adom, mondd-mëg, hà éltet az-
ISTEN.
Szívemből kettős köszönetëmet írom azonban.
Studják-mëg (*), hodj erős szeretett-el *lángal* a-
szívem

Dd 3 hòz-

(*) Inuito me oculis ue inuitis adcidit, quod pag. 303, coniunctio *s* ipsi uoci *olj* adhaeserit: poterit tamen uocibus aliis, quae a *consona* inchoant, adhærere.

hòzájok : nyilván van e' *Kalmár Gjórgj* Lë-
velébből.
Hodj-ha találsz valakiket *ezën útadban*, a-kiktől
nëm kértem költsön sëmmit; aranjat, sëm ezüstöt;
még-'s idëgën ſzív-el fognak hà lënni talámtán;
mënj végére; *mitöl irtóznak* azok; ha nëm adtak.
Tud'd-mëg okát! s mond'd-mëg, *régën mëg-van a-
bocsánat.*
Én ha kinek *valamível adóssá* lëttem ëgjêb-el;
mindën-nap' fizetëm ſzívből ISTENNEK előtte.
Âm valahol mëg-fordúlhatsz *másutt-is akár-hol*:
ad'd hír-ül *e' Levélbe* mëg-írt ſzándékomat ott-is.

S míg amaz ên *ezër* és néhánj *Mondásim*
el-ëgném;
mëljek nëm látszhatnak *először bitelre-valóknak*:
âm rovják-mëg ez ëdj-néhánj *Paradoxumot* írva.
Mint-ha *telelnének*, ugj gondolják, ha *nyaralnak*.
Mint-ha *kietlenſég* vòlna, s nëm ëgjêb, a-*kiesſég*.
Mëljnek az-ő *gyönyörüſegét ſzomorú* dolog éri:
mëljnek az-ő-*nyugodalmasſága* bajokkal elegy mind:
mëlljben az-*alkalmatlanſág* több, mint a-mi *csëndes*.
Épen az-első *bavazás* idején írom eztët;
minek előtte ſzavacskáját az-*énekës-állat* (*V*. 285.)
zëngetné; a-midőn az alúnná *hajnali álmát*:
Mintha *hót gázolna*, ki-kí ugj *örüljön a-nyárnak*:
rëggeli napjának-'s; mint-hà már *éjele vòlna*:
a-fele-mássának-'s; mint-hà már özvedjën élne;
gyermëke kénjének-'s në különben; mint a-ki meddő:
és az-ő-el-jegyzëttének; mint-hà ma mëg-halna:
s mindën-féle barátjának; mint az-idegënnek.
El-bizhatja magát, *a-ki áll*, à-ſárba esëtt-el!
Bizz'd magad' ugj *a-barátra*; ha ő *nëm-'s vòlna* ba-
rátod!
Fúj ſzelet, âm ha beszél; s à-*jégre* taszít *a-ſzëmével*!
Bizz'd

Bizz'd magad' az-*el-tört dëszkára*; ha tudsz magad úszni.
Bizzon az-élté-hëz embër; *mint-hà nëm is élne!*
Këll ő-magáról gondolkodni, *mi-kép' a-betegnek.*
Mostan a-szive *ki-nyilik* igën; majd *öszve-szorúlánd!*
Hol van az-Orvosság? âm a-*végi verődik erősen!*
Hodj-ha *örül*; majdan *búsúl*: s ha *nevet*; hamarább *sír*!

Sárba ganêjba esik a-ki *adja-magát* a-bolondhoz.
És a-*kevélynek a-társa* bizonj fog-vallani szégyënt.
S a-ki barátkozik *à-csúfos-al*, a-csúnya hazuggal,
s àz-al, a-kì *idegën marhá't* óhajt, ragad és dúg;
s *az-idegën test* kivánsága-miatt el-el-ájúl;
mëlljel gyötri szivét, s nyelvét *koptatja* miatta;
vet szégyënt s *fog-aratni* gyalázatot az ő-magának.
A-torkán nőhet *tálgyúnira* még a-szömölcső.
Mindën *bibás* vagj igaz (!) *mómus mocskot keres* abban!
S lëszsz-è hô, vagj ëső-vîz, ëlêg, s *szappan* va' *salëtrom*?
A-kénjén heverő, s *bázalló* bujja *ü-önek*,
a-maga orczáját csúdálló csacska szëmélynek,
sëmmi ajándékot nè adj még *à-beteg ágyban-'s*:
(atjjafiát, ha vadjon, más-kép-'s tisztëlhetëd ànak)
mert ugj hírleli mindënnek; *jëgynek jele nála.*
Jobb erkölcsé-ért esedëzz; dè nèki në mondjad:
mert ama *jelt* va' *jegyet* mëg-fogja-pëcsétleni àzal.
Szenvedsz; hà ëdjszër e' *világ nyelvére köszöntött*:
annak *mocskával* mocskoltatol itt-is amott-is.
S kik *nyelték lédjën e' szelet bé*; tud'd-mëg idővel:
búcsúzz-el tőlök: nêkik soha sëmmibe nè hidj.
Hodj *a-bazugságnak bittek*; magok-is hazugok mind.

S a-ſzeles embërnek sëmmit në igérj, a-ki *ſzódat*
és az-igéretëdet *fortélj-al* ſzokta *vaddszni.*
Ugj fordúl, a-*bogácsának* czégérëzi híret.

S *látni ſok erkölcsöt* könjü; de igën-*veszëdelmes*!
Szenved a-*ſzáj'd*, *órrod*, *nyelved*, *füled*, *inyed*, a-*ſzíved-'s*!
fáj a-*ſzëmëd*! a-*kezed* ſértődik! s ütközik *a-láb*!
Élete-'s embërnek ſokſzor van *tárva* veszéljre.
Tisztësſege ſzëgénynek igën hánykódik a-*bab-közt*!

Mondja ſzëlídnek imez, de amaz *mondgatja nyakasnak*:
ſzótalan embërnek némëlj'k; némëlj'k csâcsogónak:
olj'k jô-barátságosnak ëgi; oljik haragosnak:
olj'k *magjarossan* (âm-îs csak ebéd-kor', s ëdjſzër) *ëvőnek*;
más ëgi zöldſég-el těngő *Áthósi lakosnak*;
s *a-víz-el avató Jánosnak* az-atjjafiának:
ki *ſzeles* ifjúnak; ki pedig *maga únta* öregnek:
ki kedjës és jô kegyës *Húsnek*, kì *Cziprusi ſzültnek*.
Némëljik kedvellve ſzeretné *Vérinek* hívni:
mind júhot, *köti* ollj'k *mindën-bëz*, akârmi *fa-gallyboz*:
félti *ſavát* olljik, va' borát s borsát, vagj a-*vízét*.
Ám ſzázſzorta ſzërëncsétlenbb (*törrtt ſzíve* ki-válva. ✠. 1735--1752.)
s *ſzánni-valóbb* az-odúba *ſzorúlt* ſzép gerlicze' pár-nál.
nyugſzik az à-*ſzéltől* s csëndessen költi tojássát.

Igj

Igj vadjon annak a-dolga, a-ki *mindënt*
ſzeret érten'; (℣.2068.)
annak, a-ki mindënt próbal s *vi'sgáini ſzeretget*:
s a-ki *mindën útat* módot *ki-keresget* a-végre:
s mindën helyre *be-furja-magát*; ha lëhet, s ha
lëhetſég.

S ha të, igaz lévén, vagj *tettetvén magad' annak*,
àvagj helytelenül në-talám magad' *annak itélvén*,
ő't mëg-itéléd az-ért, hodj *társ-úl* lêdjën *azoknak*,
kiket czégérës bűnösöknek *allítasz* avagj *tudsz*;
ő'tet, ëgëm, ha a-nyelvéd-el *el-tiltod* azoktól;
el-fogod ő'tet azon ſzablyával *vágni magadtól-'s*.

Të të igaz vadj ugjan-'s (!) nincsen *ſzükſégëd a-társra*,
a-ki neked használjon, a-bűnről têgëd *el-intvén*.

De të igaz lévén, m'ért nëm tészsz *mást-is igàzá*?
Óh de mi-ért *tiltod*, lëg-aláb? të finnya; të *őrros*!
mást hodj *az-erkőlcs vi'sgálója* tëhessën igazzá,
(fël-tévén, hodj-hà mëg-ſzentëli Iſten *az-esz-kőzt*):
s annak az-erkő'lesét *ëdjſzër* ſzépën *ki-tanúlván*,
többeknek-'s à-ként *mëg-nyerje a-lëlkëket* osztán:
s mindën-féle *gonosz sebből* ki-ëtesse *a-vad-húst*;
és *à-vak ſeb-alól* ki-vëhesse a-tályogot ëdjütt:
minek-utánna *magát alkalmaztatta* kivált-kép'
ëdj kevês álnokſág-al, *igaznak* (*) *ürügyivel* ugj-
mint,

(*) *Valónak* tettetvén a-dolgot: magát ſzínëlvén oljannak mint más.

mind a-sz-r-lm-shëz, s *szinës-bëz*, ugj a-hazug-
hoz ;
mind a-kevélykė-hëz, s *borzó-boz*, szint'-ugj ëgj-
êb-hëz ;
mint ha sz-r-lm-s, hazug és szinës-vôlna, ke-
vély-îs;
s mint-ha a-részëgségre, ëgjêbre-'s, hajlana ő-is.

Embër a- *fáska* dióba belê töri késit utólján.
Irva, beszéllve, tanitva, *barangozzon* neki osztán!
A-*füle mëg-csëndült bele*! hagy-'d csëndüljön a-
másé-'s!

Máran eredj, Postám; járj, s jöjj békével az-
ÚR-al!
GonDot këLL penIg hIVen a-Vas-MaCskára
VIseLnI!

LE-

LECTORI POPVLARI

SALVTEM!

Mihi non uideor ſat prooemiatus: igitur ad Te, mi Popularis, redeo; extremae huic cerae monitum aliquod inpreſſurus.

En habes eorum, quae ſum in Idioma noſtrum auſurus, tirocinium; et rei Tibi pariter, atque mihi, audendae argumentum perbreue. Eſto Tibi ſtimulus iſte gratus! Adcipe hoc a me *beneficium* aequo animo: atque Tibi perſuade me intelligere, plura longe a me deberi: ſi modo in beneficiorum ea numerari loco mereantur. Quae quidem, uti polliceor, ita, numine diuino, praeſtare officii duco ducam ue: modo Tv ſpem, et me, ne relinquas. Comfide, me auſis, ſi bene eis preceris, quamuis operoſa nimium ſint, potiturum. Ne uero Tua de illis opinio Te fallat: ſatage eorumdem, quum ea *publicam* poſtulent et fidem et *opem*, adeſſe exſequutioni. Forem alias, qui, tot terras et maria permenſus, nondum terram uideam.

Vos idcirco amantiſſime rogo, Ciues amatiſſimi, hortor que, ſitis, ad modum cultiſſimae Britonum nationis; ut elegantium ſtudiorum, ita, magſime, excellentis huius, uernaculi Vobis, Idiomatis amatores ac aemuli: agite, promoueatis meorum in *folio* (uel, ſi Vobis uiſum ita fuerit, in *maiori*

iori quarto) Voluminum uulgationem! Nomina Veſtra, amabo Vos, profiteamini: et Vos ipſi *Viennae*, *Poſonii*, *Iaurini*, *Peſtini*, *Debrecini*, *Patakini*, *Claudiopoli*, et *Anniae*, alibi que, *Depoſitarios* eligatis.

Si Vobis uidebitur: dabo operam, ut ſingulis uicibus, primum quidem *Lexici Etymologici*, ternis philyris potiamini.

Hoc eo comfidentius propono, quod permultos iam nouerim, qui patrii noſtri Sermonis elegantiae non ſine magna aemulatione ſtudeant: atque omnibus eam inmerito indignantibus et falſo lugentibus indignentur.

Conſiderate, quamtum mihi animus in hoc auſum ardeat: atque intelligite, ſi duo ſtudia excipiam, omnem me rem *inſtituto bocce*, hoc cibo humanitatis, arctiſſimo hoc amoris et literarum omnium magis apud nos excolendarum uinculo, ducere ac habere poſteriorem.

Si qui Veſtrum, ſev eccleſiaſtici, ſiue ſeculares, iidem, ſev Milites, ſiue Oeconomi, ſiue Iuris aut Naturae Conſulti, ſiue alius quuiuscumque rei ac ſcientiae aut artis profeſſores, in hac aut illa *Prodromi*, atque *Poetices*, huius parte, pectore ſuo quidquam adbiberint, quod mereatur eorum ſubfragium; quod ue aut pluribus rationibus, aut certe aliqua, et ſibi iam utile, et ad culturam Idiomatis noſtri comparatum uideatur: faxint, mihi perſcribatur ſingulatim, ſev *latine*, ſiue *hungarice*; ut posſit id omne in ipſo *Opere* cum omnibus communicari. Idque ſcitote non eo ſpectare, ut gloriolam uenarer, aut paterer memet (ſubfragationibus illis

quaſi

quasi eblanditis) erigi; sed ut eos, quos fors, ex fabula mea, *curruκinis* exclusos *ouis*, quos *cyrones sui ipsorum*, domus que suae, quos *scabiem nationis*, quos denique *lumbricos*, ac *pestem*, *patriae*, diceretis, tamto subfragiorum cumulo superemus; non ego, sed Vos mecum superetis.

Interea, dum animos ciuium peragratis omnium, dum ue eorum, qui culturam Linguae huius libenter adulantur, habetis rationem; eos etiam, quorum odia in ardentem meum animum, et institutum adeo salutare, forte an arserint, obseruate: et facite certiores; si amariora ii dicta lacessiuerint, non aliud a me tamdem merituros, quam ut singulis, egregiis illis subsessoribus, singulae *satyrae*, et quidem ardentiores, nuncupentur. Simul que reuocate illis in memoriam illud *Hieronymi* nostri (in epistola ad *Domnionem* aduersus quemdam rumigerulum): " Non est grande garrire per an-
" gulos; - - - - ac de mundo ferre sententiam. - - -
" Moueat manum, figat stilum, commoueat se, et
" quidquid potest, scriptis ostendat. Det nobis
" occasionem respondendi dissertitudini suae. Pos-
" sum remordere, si uelim : possum genuinum,
" laesus, infigere. "

Faxitis etiam, ut illis innotescat, haec me non scripsisse iis, qui putant me uel odio eorum frangi ac detractione, uel sordidis eorumdem collaudationibus erigi: laudant enim alios, ut iisdem se laudibus ornent cumulent que: et alios, eorum que scripta, obtrectando, sibimet ipsis detrahunt id, quod habere uidentur, sed non habent: porro, non scripsisse prouinciali aliquui dialecto addictis; non partium studiosis et factionem forte mi-

minari fubftinentibus; non odii altercationis que et uexationis quaerentibus occafionem; non afcaulibus; non dentibus eminulis; non fuperciliofis; non nafutis nec fimis; non furdis nec audiendi iufto auidioribus; non mutis nec loquaculis: non fcripfiffe, deinde, iis, qui uel nullam uel paruam habent et huius Linguae, et aliarum, praefertim, quae huic cognatae funt, notionem; eam tamen amant crepare: nec, denique, iis, qui aut *omnia* aut *nihil fciunt*; fed iis, qui aut *multa* fciunt aut *parum*: hi enim, qui multa fciunt, *cognofcunt*, fe *parum fcire*, et, qui *parum fcire adgnofcunt*, re uera *multum fciunt*.

Ineptus ipfe fane mihi uiderer, fi uim Vobis inponere uellem, atque defiderarem, ut fine ratione me iudicium que meum fubfequamini. Sed, quum paucis Veftrum, uel certe non facile, liceat, inufitatam illam, quam ego fequutus fum atque fequi debeo, uiam indagare; inde inlatv procliue eft, ut illa faepe, quae me iudice, fpeciem modo, crebrius autem ne quidem fpeciem, habent ueri, uera Vobis uideantur; et ea, quae Vobis uix adparent uero fimilia, mihi uera ponantur ac certiffima. Quem admodum itaque ex eo, quod fententiarum omnium, atque *originum*, quas ego *uerbis* ac *rebus* tribuo, de ueritate perfuadeamini, non fequitur eas effe ueras: ita ex eo, quod putetis aliquas earumdem non effe ueras; ueras non effe neutiquam fequitur. Auctoris experientia ac iudicium et res ipfa ueritatem praeftat. Dubitatio et inbecillitas aliorum ac ignorantia falfitatem inducere non poteft. Caeterum meum erit omnia, quae, cum primis, hebetes ac tardi, aut iufto alacriores acutiores que obmoliturı forte funt, amoliri.

Mul-

Multa ſunt, quae inuito me nunc inrepſere. Malo autem infelicitatem hancce alibi, quam hic, excuſare. Quamuis aliqua ancipitem Te interea reddant, Lector Amice; ſunt tamen alia, quae collatis omnibus praeceptis atque exemplis, arbitro Te emendari queant. Praecipua uero quaedam ipſe nunc animaduerſum ibo.

Pagina 39. linea 20, lege: " *deriuationem* aliunde, quam a *t*, aut *te*, *ti*. " caet. pag. 53. " *kicſinj fejű gyermëk.* " 58. *nyelvű*. 51. *bëtűk*, loca poſt *Püspökök*: amoto uero illi ſubſtitue *lëlkűk*. Ibid. ſcribe *jövendők*. Lin. 9. poſt *ők*, adde *k*: et loco *ők*, *űk*, lege *ők*, *űk*. Pag. 59. pro *bëtűve*, *bëtűt*; pone *bëtűve*, *bëtűt*. Alibi, praeter *bëtűké*, pone *ű*. Pro, *Tűkört*, *tűkröt*, ſcribe *tükört*, *tükrőt*. Ibid. in *ſzívű*, ubique pone longum *ű*. 63. ſcribe *könjű*, *künjű* (*künnjű*). 69. lin. 23. *mutuata*. 88. l. 19, *nibil*. Ima p. 104. *vadászsz*. 145. 148. 154. 156, in *keresendők*, *mënendők*, pro *ő* adhibe *ő*. 170. ſcribe *belé* (alias, *bele*). Ima p. 174. *Hebræis*. item; *expoſitam*. 176. *plerisque*. 184. *ipſiſſimam*. 198. *csuddálatos*. 201: *cauſam*. 210. *maga-ért*, pro organo et more certae plebis, non eſt error: ſcribe tamen, ſi placet, *magá-ért*. 216. lege *bene-való-is*. 44. 239 ſic diuide; *bat-plm*, *erősb-ek*. 256. fac, coniunctio, *s*, ſcribendo, uel certe legendo, adhaereat uoci, *ſelyëmmel*. Ibidem: *nékëd's*; apoſtrophus non habet locum. Ibid. *jobbádj*. 260. *böltát*. 265. *vízi-borjuk*, *vízi-kígyó*. 266. *mëg-törni*. 274. ℣. 8. *à-mi a-tengërben*. 280. ℣. 9. *útálat*. 281. ℣. 8. *mint*. 284. *jég*. item: *ő-véle*. 286. ℣. 21. *ő*. 290. ℣. 12. *ſzíve*. 327. *ſzërzëtt*. 330. *árnyékos*. Ibid. *à-ſom' avagj*. 379. Argumentum: *Nébánj nagy erejű ſzók*. 383. *Eccleſ*. V. 2. in quibusdam exemplis emendatum.

Lati-

Latinum et anglicum idioma non indiget *accentv acuto*: itaque pagg 76. et 126. tv tuis id, quod meos praeteriit, praeterire potes oculis. Obſerunt ſe hic et illic, *in curſiuis*, uerba, cum *accentv graui*; quae ad primum preli ſudorem *acutum* mentiebantur: *acue*, ſi placet, praeceptis, uel exemplis, ita alibi praecipientibus. Ex eodem defectv ortum eſt, quod pag. 404. *adok* legendum eſſe moneam.

Ratione meae poeſeos perpende vv. 4242. et ſeqq. Vale. Scripſi Poſonii Eidibus Nouembribus M. DCC. LXIX. Scito *Prodromum* ipſum ex pugillaribus me excerpſiſſe meis *Vindobonae*, *Poſonii*, *Iaurii*, *Necemadiae*, et in uicinitate et comſpectv *Montis Pannonii*.

